

การศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลความเชื่อเรื่องผีปอบที่มีความสัมพันธ์กับพิธีกรรม
ทางพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา บ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์
THE ANALYTICAL STUDY OF THE INFLUENCE OF THE BELIEF IN
PHEE POB ASSOCIATED WITH BUDDHIST RITUALS : A CASE
STUDY OF DONYANANG VILLAGE, KALASIN PROVINCE

ร.ต.ต.หญิง กชกร โพธิ์หล้า

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๕

การศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลความเชื่อเรื่องผีปอบที่มีความสัมพันธ์กับพิธีกรรม
ทางพุทธศาสนา : กรณีศึกษา บ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๕

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

THE ANALYTICAL STUDY OF THE INFLUENCE OF THE BELIEF IN
PHEE POB ASSOCIATED WITH BUDDHIST RITUALS : A CASE
STUDY OF DONYANANG VILLAGE, KALASIN PROVINCE

Police Sub-Lieutenant Kodchakorn Potila

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for The Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)
Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลความเชื่อเรื่องผีกับความสัมพันธ์กับพิธีกรรมทางพุทธศาสนา :
กรณีศึกษา บ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

(พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน, ดร.)

ประธานกรรมการ

(พระมหาสุทิตย์ อากาศโร, ดร.)

กรรมการ

(ดร.อยุษกร งามชาติ)

กรรมการ

(ดร. แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม)

กรรมการ

กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระมหาสุทิตย์ อากาศโร, ดร.

ประธานกรรมการ

ดร.แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(ร.ต.ต.หญิง กชกร โพธิ์หล้า)

ชื่อวิทยานิพนธ์	: การศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลความเชื่อเรื่องผีปอบที่มีความสัมพันธ์กับพิธีกรรมทางพุทธศาสนา : กรณีศึกษา บ้านดอนยานาง, จังหวัดกาฬสินธุ์
ผู้วิจัย	: ร.ต.ต.หญิง กชกร โพธิ์หล้า
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	: พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอ่น), ดร. ป.ธ.๗, ร.บ., พช.ม., พธ.ด.(พระพุทธศาสนา) : ดร.แม่ชีกฤษณา รักษาโณม, อบ.(อภิธรรม บัณฑิต),บศ. ๙ (บาลีศึกษา ๙ ประโยค) ศศ.บ. (ภาษาอังกฤษ), ศศ.บ.(ภาษาไทย) พธ.ม. พระพุทธศาสนา) พธ.ด.(พระพุทธศาสนา)
วันสำเร็จการศึกษา	: ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๕

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ (๑) ศึกษาแนวคิดและความเชื่อเรื่องผีที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา (๒) ศึกษาความเชื่อเรื่องผีในทัศนะร่วมสมัย (๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลความเชื่อเรื่องผีปอบที่มีความสัมพันธ์กับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ของบ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์

ผลการศึกษาคัมภีร์พระพุทธศาสนาพบว่า ในพระพุทธศาสนานั้นก็ได้ปฏิเสธมนุษย์ (ผี) เช่น เมื่อเกิดภัย ๓ อย่างในเมืองไพศาลี หนึ่งในนั้น คือ ภัยเกิดจากมนุษย์ (ผี) ในครั้งนั้นพระพุทธเจ้าได้ให้พระอานนท์เรียนรัตนสูตรแล้วสวดพระปริตร ทำให้มนุษย์ทั้งหลายหนีไปหมด และพระผู้มีพระภาคได้รับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เรื่องอันตราย ๑๐ ประการ ของพระภิกษุ หนึ่งในนั้น คือ ผีเข้าสิงภิกษุ เรานุญาตให้ยกปาติโมกข์ขึ้นแสดงโดยย่อ โดยพระพุทธศาสนามีทำที่หรือสอนให้มนุษย์ปฏิบัติต่อผีอย่างเหมาะสม ด้วยการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับผีหรือผู้ที่จากไป และตามที่ปรากฏในรัตนสูตร, เมตตสูตร, ปัพพชิตอภินิหารสูตร, ธรรมบท, เรื่องไตรภูมิ และพระสูตรอื่นๆ

ตามหลักการพระพุทธศาสนาสอนให้เชื่อเรื่องกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เรามีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม และความเชื่อต้องประกอบด้วยปัญญา ศรัทธา ๔ ประการ คือ (๑) กัมมสัทธา เชื่อกฎแห่งกรรม (๒) วิปากสัทธา เชื่อผลของกรรม (๓) กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของของตน (๔) ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า โดยกรรมเป็นทางนำสัตว์ไปเกิดใน ๓ ภูมิ คือ กามภูมิ รูปภูมิ และ อรูปภูมิ

โดยภาคอีสานนำเอามูลเหตุที่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนามาประยุกต์เข้ากับความเชื่อเรื่องผีเดิมเป็นประเพณีฮีตสิบสองในการประกอบการทำบุญทั้งสิบสองเดือน สำหรับผู้หวังมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ หรือนิพพานในอนาคต

ความเชื่อเรื่องผีของคนไทยมีการจัดประเภทผีทั่วไป ไว้มากมาย เช่น ผีบรรพบุรุษ รุกเทวดา ผีปอบ ผีแม่นาคพระโขนง และผีอื่นๆ เชื่อว่ามีผีให้คุณให้โทษ และยังเป็นการแสดงเคารพ กตัญญูต่อผีบรรพบุรุษ ทำให้คนไม่กล้าทำผิดเป็นการควบคุมความประพฤติบุคคลโดยทางอ้อม

การประกอบพิธีฮีดลีสองหมู่นบ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์ ประเพณีฮีดลีสองเดือน เป็นการประกอบงานบุญ เช่น งานวันสงกรานต์แสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ด้วยการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผีบรรพบุรุษ และการทำบุญชำระที่ศาลากลางหมู่บ้านนิมนต์ พระภิกษุสงฆ์มาทำพิธีปลุกเสกความชั่วร้ายไม่ให้ออกไปพ้นเขตหมู่บ้าน

ความเชื่อเรื่องผีปอบและผีอื่น ๆ ที่มีต่อพิธีกรรมของชาวบ้าน ดังนี้

๑. พิธีขึ้นบ้านใหม่ มีการสวดถอนโดยนำเอาแบบอย่างการสร้างพระอุโบสถ และนิมนต์ พระสงฆ์มาค้างคืน เพื่อให้พระสงฆ์ทำกิจของสงฆ์ คือ สวดมนต์เช้า-เย็น เพื่อให้เป็นสิริมงคล ถือว่าเป็น การขับไล่เสนียดจัญไร หมายถึง ภูตผี วิญญาณร้ายต่างๆ รวมทั้งผีปอบ

๒. พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ ทำให้สำหรับคนป่วยหรือผู้ที่หายป่วย เช่น การแต่งแก้ เสี่ยงเคราะห์ เพื่อให้ผู้ป่วยหายโรคภัยและปลุกเสกความชั่วร้าย เช่น ภูตผีต่างๆ รวมทั้งผีปอบด้วย

๓. พิธีกรรมสู่ขวัญ เมื่อเกิดการเสียชีวิต เช่น การเจ็บป่วยนานๆ ตีใจหรือตกใจเสียชีวิต หนีไปอยู่ที่ต่างๆ ผีปอบและผีต่าง ๆ จับไว้ไม่ให้ขวัญกลับมา จึงทำพิธีเรียกขวัญกลับมาอยู่ที่กาย

ความเชื่อเรื่องผีปอบที่มีต่อพิธีกรรมเซี่ยงข้องภาคอีสานและของชาวบ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์ การประกอบพิธีกรรมเซี่ยงข้องภาคอีสาน เป็นการใช้ค้นหาหรือติดตามสิ่งของที่หาย หรือจับขโมย หรือใช้ปราบสิ่งชั่วร้ายและเป็นการปลุกเสกความ เช่น ผีปอบ ให้ออกจากหมู่บ้าน เซี่ยงข้อง จะช่วยตามหาเจ้าของผีปอบว่าเป็นใคร อยู่ที่ไหน เซี่ยงข้องมีสามประเภท คือ (๑) เซี่ยงข้อง ขจ้ำ (ผีบรรพบุรุษ) สิ่งเข้าเซี่ยงข้อง (๒) เซี่ยงข้องเทวดา (๓) เซี่ยงข้องวิชาอาคม

การประกอบพิธีรักษาหมู่บ้าน ของหมู่บ้านดอนยานาง พระครูประสุต ธรรมสุนทร ทำพิธีกรรมการเข้าทรง และทำพิธีปลุกเสกไม้ทศกัณฐ์และคนจับไม้ทศกัณฐ์เพื่อไล่จับผีปอบ

ความเชื่อเรื่องผีปอบและผีอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์กับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

(๑) การสวดภาณยักษ์ (๒) พิธีกรรมทำน้ำพระพุทธรณ์ (๓) การสวดพระปริตร

พิธีกรรมตามคัมภีร์อาถรรพณ์เวทย์ของพราหมณ์ พวกอารยันได้เขียนคัมภีร์ไว้ แบ่งเป็น ๘ ประเภท โดยเฉพาะคัมภีร์ที่ ๖ เกี่ยวกับไสยศาสตร์ที่ใช้ภูตผีปีศาจทำอันตรายผู้ที่เป็นศัตรู ส่วน คัมภีร์ที่ ๗ เป็นพระเวทย์แก้ภูตผีปีศาจ เรียนปลุกเสกสิ่งของเพื่อขับไล่ผี

Thesis title : The analytical Study of the Influence of
the Belief in Phee Pob Associated with
Buddhist Rituals : A Case Study of
Donyanang Village, Kalasin Province

Researcher : Police Sub-Lieutenant Kodchakorn Potila

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Phramaha Suthit Abhakaro (Oboun), Pali VII, B.A., M.Sc.
(Community Development), Ph.D. (Buddhist Studies)

: Dr. Kritsana Raksachom, Abhidhamma Study, Pali IX, B.A.
(English), B.A. (Thai Language), M.A. (Buddhist Studies),
Ph.D. (Buddhist Studies)

Date of Graduation : ๒๕ December ๒๐๑๒

ABSTRACT

The objectives of this study are threefold. First, to study the concept and the belief in the ghosts appearing in the Buddhist Scriptures. Second, to study the belief in the ghosts in the contemporary view. Third, to analytical study the influence of the belief in Phee Pob toward the Buddhist religious ceremonies in Donyanang Village, Kalasin Province.

Form the study of the Buddhist Scriptures, it is found that in Buddhism, there is no refusal of the ghost, for example, when there was three dangers in Bai Sali City, one of them was from the ghosts. At that time, the Buddha ordered Ven. Ananda to learn Ratana Suttā and to chant Paritta, then all ghosts fled away. The Buddha, thereafter, allowed the monks to chant briefly the Patimokkha, when there were ๑๐ dangers occurring to the monk, with one of the dangers was the disturbance created by the ghosts. The Buddha taught the people to make merits to the ghosts as appearing in Ratana Suttā, Mettayya Suttā, Pabbajitta-Abhinnaha Suttā, Dhammapada, Trai Phūmi are namely (๑) Kāma-bhava: the Sense-Sphere (๒) Rūpa-bhava: the Form-Sphere; Fine-material Sphere (๓) Arūpa-bhava: the Formless Sphere; Immaterial Sphere and other Suttā.

In Buddhism, The Buddha Taught the people to belief in Saddā: faith; belief; confidence, namely : (๑) Kamma-saddhā: belief in kamma; confidence in inccor dance with the law of action (๒) Vipāka-saddhā: belief in the consequences of actions (๓) Kamassakata - saddhā: belief in the individual ownership of action

(๔) Tathāgatabodhi-saddhā : confidence in the Enlightenment of the Buddha.

The North-Eastern people applied the existing incidents to the belief in the Ghosts as the Heed-Sip-Song Custom which means the merit-making for ๑๖ months for those who wish to be rich and to be born in the heaven and attain Nibbāna in the future.

Regarding the belief in the ghost in the contemporary age in Thai Societies, the results of the study found that there are of various kinds, for example, the belief in ancestors, Rukkha Devata, phee Pob, Preta, Nang-Nak-Phra-Khanong and other ghosts. The mentioned ghosts are both good and bad. In addition to the said statement, The Thai people still show their respects to the ghosts. This fact causes the people not to do bad things and to control the people indirectly.

The performing of the Heed-Sib-Song by the people in Donyanang Village, Kalasin Province is the ceremony of performing the merits such as Songkran Day work which is the work for paying respect to the ancestors by making merits and dedicating them to the ancestors. In addition to the mentioned merits, there is still a merit work called “Puñña Samha” at the hall in a village. In this ceremony, the invited monks will perform the ceremony of exorcize evil spirits all the bad thing to go out of the village.

The people’s beliefs in Phee-Pob and other ghosts are in the following ceremonies:-

๑. The ceremony of having a house-warming in which the house owner must invite the monks to perform the ceremony in the same way as the constructing of the Uposatha Hall, by inviting the monks to come to stay in the house for chanting the mantras in the morning and in the evening to create the Blessing to the owner of the house. This way is regarded as the way of driving away the ghosts from the house.

๒. The ceremony of driving away the bad things. This ceremony is the one to cause the sick one to be free from sickness. It is the way of driving away the ghosts such as Phee-Pob and other ghosts.

๓. The ceremony morale ceremony is the ceremony recall the morale to be at the body when one is sick for a long time. The relatives belief that the Phee-Pob and other Phees arrested the moral.

The belief in Phee-Pob to the ceremony of Sieng Khong in the North-Eastern Region and in Donyanang Village, Kalasin Province is the search for the lost or the stolen and for the person who is Phee-Pob. There are three methods of Sieng Khong Ceremony, namely:-

๑. Sieng Khong Khacam (Ancestor Ghosts)

๒. Sieng Khong Devada

๓. Sieng Khong Vijja-Agama

In the performance of the ceremony to protect Donyanang Village, Phra Gru Pasuta Dhamma-Sundra performed the ceremony of being possessed and the ceremony of consecration of Dosakantha Wood, and the holding person to drive for hold Phee-Pob.

The belief in Phee-Pob and other ghosts is in relation with the Buddhist ceremonies which are:-

๑. The ceremony of making Bhan-yakkha Suttā Chanting

๒. The ceremony of making Buddha-Mantra-Water

๓. The Paritta Chanting

The ceremony of the Brahmins scriptures are of ๘ kinds, especially in the sixth scripture, there is the order to the ghost to hurt the enemy. The seventh one is the chanting of things to drive away the ghosts and prevent the ghosts from coming to hurt other people.

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบนมัสการแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ทรงสั่งสอนให้มีผู้รู้ตาม เกิดพระธรรม พระสงฆ์ ครบองค์พระรัตนไตร ได้สืบสานพระพุทธศาสนาจนถึงปัจจุบัน จึงได้มีโอกาสมาเรียนรู้พระสัทธรรมของพระพุทธองค์

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี เพราะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์และความเอื้อเฟื้อจากบุคคลผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ซึ่งผู้วิจัยขอระบุนามเพื่อแสดงความขอบคุณให้ปรากฏไว้ ณ ที่นี้ ขอกราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณอาจารย์ **พระสุธีธรรมานุวัตร (เทียบ สิริญาโณ, มัลล)**, ผศ.ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ที่ได้ให้การอบรมสั่งสอน และให้คำแนะนำแก้ไขปัญหา รวมถึงการประสิทธิ์ประสาทวิชาภาษาบาลีแก่ผู้วิจัย

ขอกราบขอบพระคุณ **พระมหาสุทนต์ อาภากร (อบอณ)**, ดร. ป.ธ.๗, ร.บ., พช.ม., พธ.ด. (พระพุทธศาสนา) ผอ.สถาบันวิจัยพุทธศาสนา ผู้เป็นประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่ช่วยปรับปรุงแนวทางมุมมองความคิดในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้แก่ผู้วิจัย รวมถึงความรู้เรื่องระเบียบวิธีวิจัยที่ถ่ายทอดให้ ตลอดจนคำแนะนำในการแก้ไขปรับปรุงวิทยานิพนธ์ด้วยดีตลอดมา ขอกราบขอบพระคุณ **อาจารย์ ดร.แม่ชีกฤษณา รักษาโณ** อบ.(อภิธรรมบัณฑิต), บศ.๙ (บาลีศึกษา ๙ ประโยค) ศศ.บ.(ภาษาอังกฤษ), ศศ.บ.(ภาษาไทย) พธ.ม.(พระพุทธศาสนา) พธ.ด.(พระพุทธศาสนา) กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบแก้ไขต้นฉบับในการทำวิทยานิพนธ์ให้แก่ผู้วิจัย

กราบขอบพระคุณ **พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร (พรรณา)**, ดร. รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ที่ให้คำแนะนำและมอบความไว้วางใจให้ยืมหนังสือ

กราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่าน ได้แก่ **พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิธิบุญยากร)**, รศ.ดร. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ / ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ ที่เป็นแรงบันดาลใจที่ดีในด้านการศึกษางานและการทำงานให้สำเร็จอย่างมีคุณภาพแก่ผู้วิจัย **พระมหาบุญเลิศ ธมฺมทสฺสี (โอฐฐ)** นำความรู้ทั้งทางด้านทฤษฎีและด้านปฏิบัติวิปัสสนา **อาจารย์ ดร.ประพันธ์ ศุภสร** สำหรับความช่วยเหลือให้ยืมหนังสือให้แก่ผู้วิจัย ขอขอบพระคุณ **อาจารย์ ดร.อดิเทพ ผาธา** ที่ช่วยแก้ไขปรับปรุง พร้อมทั้งคำแนะนำในการปรับเปลี่ยนสารบัญ **อาจารย์รังษิ์ สุนต์** ที่ช่วยเหลือให้คำแนะนำในการหาข้อมูลสนับสนุน ข้อมูลพระไตรปิฎก งานวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ประจำบัณฑิตวิทยาลัยทุกๆ **พระครูใบฎีกาสันน ทยรโก (ไทยรักษ์)**, ดร. ศศิวรรณ กำลั้งสินเสริม ผู้มีพระคุณที่ได้เมตตาอนุเคราะห์ตรวจสอบโครงร่างฯ ตรวจสอบรูปแบบงานวิทยานิพนธ์ให้ถูกต้อง และ **อาจารย์จันทรรณ อินทร์เกิด** เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ขอขอบพระคุณ **อาจารย์สังวร อ่อนสนิท** เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูลที่ให้คำปรึกษาแก้ไขปัญหา **อาจารย์อุดม จันทิมา** นักวิชาการศึกษา **อาจารย์ไพศาล เทพธานี** นักวิชาการศึกษา ที่อำนวยความสะดวกทุกอย่าง ในการติดต่อบัณฑิตวิทยาลัย และขอกราบขอบพระคุณ **พระสมุห์ธนพล กิตติโร** เจ้าหน้าที่ห้องสมุดสำหรับข้อมูล และขอขอบคุณสำหรับคำแนะนำและข้อมูลทุกอย่างในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบคุณเพื่อนนิสิตปริญญาโทรุ่นที่ ๒๒ ทุกคนสำหรับกำลังใจและการสนับสนุนในด้านอื่นๆ ประกอบด้วย **นายอุทัย ภัทรสุข นายสนาน มัทธนาคุณ นางสาวจันทร์จิรา จันทรมณี**

นางสาวจุฑาทิพย์ มหาวิจิตร นางสาวชยานันต์ ศรีสุบัติ นางสาวน้ำทิพย์ พรพัฒนานิคม
 นายสันติส สอนมูลปิน ขอกราบขอบคุณพระอาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิทยาคำรู้ให้
 ทำให้ผู้วิจัยมีสติปัญญาสามารถศึกษาค้นคว้าทำวิทยานิพนธ์นี้ให้จบลงได้ด้วยดี นอกจากนี้ยังมีผู้
 อุปการคุณอีกหลายท่านที่ไม่ได้นำรายนามมาลงไว้ คุณความดีและโยชน์ของวิทยานิพนธ์ที่เกิดขึ้น
 ผู้วิจัยขอมอบให้บิดามารดาผู้ให้ชีวิตและเลือดเนื้อเลี้ยงดูมา จนได้ทำประโยชน์ให้เกิดแก่ตนเอง และผู้
 ที่สนใจใฝ่ศึกษาพระสัทธรรมทั้งหลาย เพื่อให้อายุพระพุทธศาสนายาวนานสืบไป

ร.ต.ต.หญิง กชกร โพธิห้ำ

๒๑ มกราคม ๒๕๕๕

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(ก)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(ค)
กิตติกรรมประกาศ	(ฉ)
สารบัญ	(ช)
สารบัญแผนผังภูมิ	(ญ)
สารบัญภาพ	(ฐ)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(ฑ)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๖
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย	๖
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๖
๑.๕ กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)	๗
๑.๖ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๘
๑.๗ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙
๑.๘ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๔
๑.๙ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๕
บทที่ ๒ แนวคิดและความเชื่อเรื่องผีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และมูลเหตุ ที่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนานำมาประยุกต์เป็นประเพณีฮีตสิบสอง	๑๖
๒.๑ แนวคิดเรื่องผีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท	๑๖
๒.๒.๑ บริบทแนวคิดเรื่องผี	๑๗
๒.๒.๒ ความเชื่อเรื่องผีของมนุษย์	๑๘
๒.๒.๓ หลักการทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องกรรม	๑๙
๒.๒ แนวคิดเรื่องไตรภูมิ	๒๓
๒.๒.๑ กามภพ	๒๔
๒.๒.๒ รูปภพ	๓๓
๒.๒.๓ อรูปภพ	๓๔
๒.๓ มูลเหตุที่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนานำมาประยุกต์เป็นประเพณีฮีตสิบสอง	๓๘

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง

หน้า

๒.๓.๑ เดือนอ้าย - บุญเข้ากรรม	๓๙
๒.๓.๒ เดือนยี่ - บุญคุณลาน	๓๙
๒.๓.๓ เดือนสาม - บุญข้าวจี	๓๙
๒.๓.๔ เดือนสี่ - บุญพระเวส	๔๐
๒.๓.๕ เดือนห้า - บุญสร้างน้ำ	๔๐
๒.๓.๖ เดือนหก - บุญบั้งไฟ	๔๐
๒.๓.๗ เดือนเจ็ด - บุญข้าสยะ	๔๑
๒.๓.๘ เดือนแปด - บุญเข้าพรรษา	๔๑
๒.๓.๙ เดือนเก้า - บุญข้าวประดับดิน	๔๑
๒.๓.๑๐ เดือนสิบ - บุญข้าวสาก	๔๒
๒.๓.๑๑ เดือนสิบเอ็ด - บุญออกพรรษา	๔๓
๒.๓.๑๒ เดือนสิบสอง - บุญกฐิน	๔๓
บทที่ ๓ แนวคิดความเชื่อเรื่องผีในทัศนะร่วมสมัยและอิทธิพลผีปอบที่มีต่อพิธีกรรมภาคอีสานและชุมชนหมู่บ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์	๔๕
๓.๑ แนวคิดเรื่องผีในทัศนะร่วมสมัย	๔๕
๓.๑.๑ บริบทแนวคิดเรื่องผี	๔๕
๓.๑.๒ ประเภทของผี	๔๘
๓.๑.๓ ท่าทีของสังคมไทยที่มีต่อความเชื่อเรื่องผี	๖๔
๓.๑.๔ สังคมชุมชนในภาคอีสานให้ความสำคัญกับผี	๖๕
๓.๒ ความเชื่อเรื่องผีปอบประยุกต์เป็นประเพณีฮีตสิบสองของชุมชนบ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์	๖๖
๓.๒.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับหมู่บ้านดอนยานางจังหวัดกาฬสินธุ์	๖๗
๓.๒.๒ ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านดอนยานางจังหวัดกาฬสินธุ์	๖๗
๓.๒.๓ พื้นที่ของหมู่บ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์	๖๘
๓.๒.๔ จำนวนประชากรของหมู่บ้านดอนยานางจังหวัดกาฬสินธุ์	๖๘
๓.๒.๕ ความเชื่อพุทธศาสนาประยุกต์เป็นประเพณีวัฒนธรรมฮีต ๑๒ ของชุมชนบ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์	๖๙
๓.๓ ความเชื่อเรื่องผีปอบของคนภาคอีสานและชุมชนบ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์	๗๖
๓.๓.๑ ความหมายของผีปอบ	๗๗

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง

หน้า

๓.๓.๒ ความเป็นมาของผีปอบ	๗๗
๓.๓.๓ ประเภทของผีปอบ	๗๙
๓.๓.๔ คนที่เป็นผีปอบและคนเลี้ยงผีปอบ	๗๙
๓.๓.๕ คนที่ถูกผีปอบเข้าสิง	๘๐
๓.๔ การประกอบพิธีกรรมขับไล่ผีปอบรวมทั้งผีอื่นๆ ที่เข้าสิงคน	๘๓
๓.๔.๑ หมอธรรมทำพิธีกรรมขับไล่ผีปอบ	๘๓
๓.๔.๒ หลวงพ่อเมี้ยน พุทธศิริ	๘๙
๓.๔.๓ พระครูประสุตธรรมสุนทร	๙๑
๓.๕ บทคาถาที่ใช้ปราบผีปอบ	๙๕
๓.๕.๑ คาถากันผีปอบและภูตผีต่างๆ	๙๕
๓.๕.๒ คาถาป้องกันตัว	๙๕
๓.๕.๓ คาถาปราบผีปอบ	๙๕
บทที่ ๔ วิเคราะห์ อิทธิพลความเชื่อเรื่องผีปอบที่มีความสัมพันธ์กับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา	๑๐๖
๔.๑ แนวคิดเรื่องผีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท	๑๐๖
๔.๒ แนวคิดเรื่องผีในทัศนะร่วมสมัย	๑๐๘
๔.๓ ความเชื่อเรื่องผีปอบที่มีความสัมพันธ์กับพิธีพระพุทธศาสนานำมาประยุกต์ใช้เป็นประเพณีฮีตสิบสองของหมู่บ้านดอนยานาง	๑๑๐
๔.๓.๑ ความเชื่อที่มีต่อพิธีกรรมตบะพาย (ก่อเจดีย์ทราย) เดือนห้า – ประเพณีสงกรานต์	๑๑๑
๔.๓.๒ ความเชื่อที่มีต่อพิธีกรรมบุญเดือน ๗ (ทำบุญข้าชะบ้าน)	๑๑๒
๔.๔ ความเชื่อเรื่องผีปอบและผีอื่นๆ ที่มีต่อพิธีกรรมของชาวบ้าน	๑๑๔
๔.๔.๑ พิธีกรรมขึ้นบ้านใหม่	๑๑๕
๔.๔.๒ พิธีสะเดาะเคราะห์	๑๑๗
๔.๔.๓ พิธีสู่ขวัญ	๑๑๙
๔.๕ ความเชื่อเรื่องผีปอบที่มีต่อพิธีกรรมเซียงซ้องภาคอีสานและของชาวบ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์	๑๒๑
๔.๕.๑ การประกอบกรรมพิธีเซียงซ้องภาคอีสาน	๑๒๑
๔.๕.๒ พิธีรักษาหมู่บ้าน	๑๒๒
๔.๖ บทคาถาที่ใช้ปราบผีปอบ	๑๒๕

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๔.๗ ความเชื่อผีปอบและผีอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์กับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา	๑๒๕
๔.๗.๑ ความเชื่อที่มีสัมพันธ์กับพิธีกรรมการสวดภาณยักษ์	๑๒๖
๔.๗.๒ ความเชื่อที่มีความสัมพันธ์กับพิธีกรรมทำน้ำพระพุทธรณ์	๑๒๗
๔.๗.๓ ความเชื่อที่มีความสัมพันธ์กับพิธีกรรมการสวดพระปริตร	๑๒๙
๔.๘ ความเชื่อเรื่องผีปอบและผีอื่นๆ ที่มีต่อพิธีกรรมตามคัมภีร์อาถรรพเวทย์ของพราหมณ์	๑๓๒
๔.๘.๑ พิธีกรรมความเชื่อเรื่องผีในสมัยหลังพระพุทธเจ้าปรินิพพาน	๑๓๒
๔.๘.๒ อาถรรพณ์เวทย์	๑๓๔
๔.๙ วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์	๑๓๙
๔.๘ แนวคิดเรื่องผีปอบในทัศนะของนักจิตแพทย์	๑๕๔
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๑๕๘
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๕๗
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๑๖๗
บรรณานุกรม	๑๖๙
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก. ภาพผู้ให้สัมภาษณ์	๑๗๔
ภาคผนวก ข. แบบสอบถาม	๑๘๙
ภาคผนวก ค. รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์	๑๙๑
ประวัติผู้วิจัย	๑๙๓

สารบัญแผนภาพ

ภาพที่

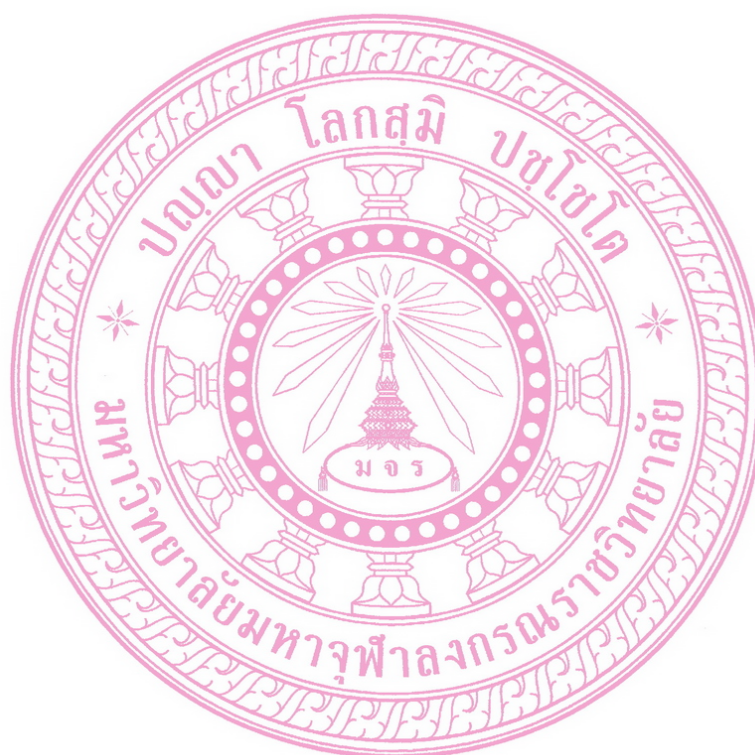
หน้า

แผนภาพที่ ๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

๗

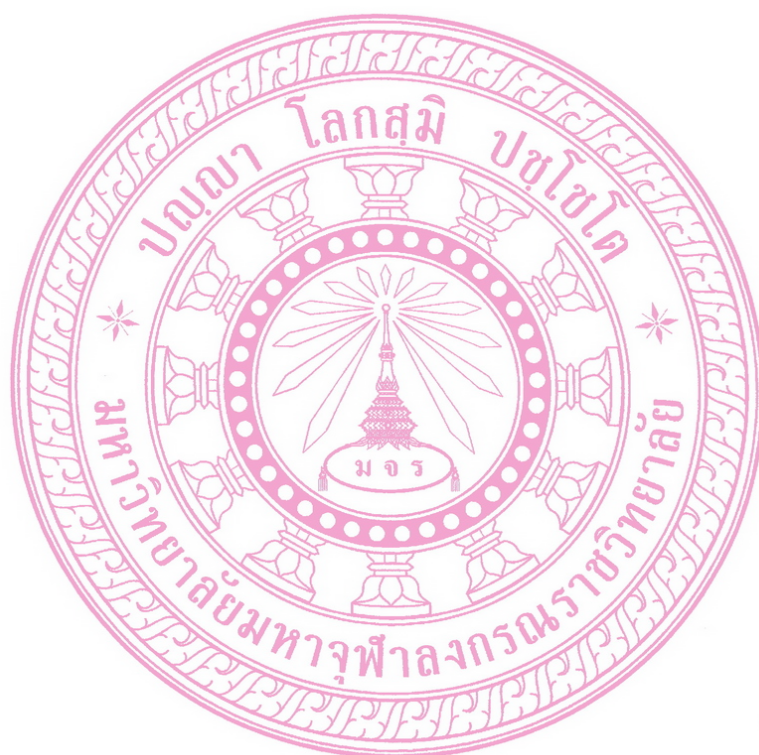
แผนภาพที่ ๒ แผนผังภูมิ ๓๑ ภูมิ

๓๗

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ ๑ ป้ายชื่อหมู่บ้านดอนยานาง	๑๗๔
ภาพที่ ๒ ป้ายชื่อวัดดอนยานาง	๑๗๔
ภาพที่ ๓ สถานที่ภายในวัดดอนยานาง	๑๗๕
ภาพที่ ๔ โบสถ์สำหรับทำพิธีรักษาและจับผีปอบ	๑๗๕
ภาพที่ ๕ ประวัตินิเวศน์วัดดอนยานาง	๑๗๖
ภาพที่ ๖ สัมภาษณ์ พระครูประสุตธรรม สุนทร เจ้าอาวาสวัดดอนยานาง (ผู้ทำพิธีเกี่ยวกับผีปอบ)	๑๗๗
ภาพที่ ๗ สถานที่สำหรับเผาศพกระบอกไม้ไผ่ใส่วิญญาณผีปอบ	๑๗๗
ภาพที่ ๘ พระสมพร หมื่นหน้า,สามเณรนิติภูมิ แยมโยธา วัดดอนยานาง (ผู้ช่วยทำพิธีจับผีปอบ)	๑๗๘
ภาพที่ ๙ ไม้ไผ่สำหรับตัดทำกระบอกไม้ไผ่ใส่วิญญาณผีปอบ	๑๗๘
ภาพที่ ๑๐ นายอดิเรก โยธาฤทธิ์ (คนเข้าร่วมพิธีไล่จับผีปอบ)	๑๗๙
ภาพที่ ๑๑ นางบุญเรือง ภูเขาแพทย์ (คนเคยเห็นผี)	๑๗๙
ภาพที่ ๑๒ นายสายันห์ โกฏิรัตน์ (คนเป็นร่างทรง)	๑๘๐
ภาพที่ ๑๓ นางแดง ภูดวงศรี (ผู้เฒ่าผู้แก่), นางเทียมจันทร์ ภูน้ำค้าง (ผู้เฒ่าผู้แก่)	๑๘๐
ภาพที่ ๑๔ นางรินทร์ดา ประดาทะกา ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (เพื่อนบ้านถูกผีปอบเข้าสิง)	๑๘๑
ภาพที่ ๑๕ พระปรีชา (จันทสาโร) นันทวงษ์ วัดดอนยานาง (ผู้สืบทอดวิชา)	๑๘๑
ภาพที่ ๑๖ นายเสนห์ พิชัยเขตต์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๖	๑๘๒
ภาพที่ ๑๗ นางรวงทอง ภูแย้มนิล (ญาติคนถูกผีปอบเข้า), นางสาวสุพรรณ ภูแย้มใส (คนถูกผีปอบเข้า)	๑๘๒
ภาพที่ ๑๘ นางชลิดา ภูยอดเหม (เพื่อนคนถูกผีปอบเข้า)	๑๘๓
ภาพที่ ๑๙ นางเมือง ภูสาย (คนถูกผีปอบเข้า)	๑๘๓
ภาพที่ ๒๐ นายประยงค์ สรสันต์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑	๑๘๔
ภาพที่ ๒๑ นายสมจิต ภูโยสิต ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑	๑๘๔
ภาพที่ ๒๒ อาจารย์วิชัย ภูช่างทอง (ให้ข้อมูลตามเหตุการณ์ที่พบเห็นได้รู้มา)	๑๘๕
ภาพที่ ๒๓ อาจารย์ทองม้วน ทิจันทร์มาศ (ผู้หญิงผมยาว) ไม่เชื่อและไม่เห็นด้วย	๑๘๕
ภาพที่ ๒๔ เด็กชายอุทิศ ภูปอง (คนเข้าร่วมพิธีไล่จับผีปอบ)	๑๘๖
ภาพที่ ๒๕ นายนิพนธ์ ภูชวี (คนเป็นร่างทรง)	๑๘๖
ภาพที่ ๒๖ นายสายันต์ โกฏิรัตน์ กำลังเข้าทรงในโบสถ์	๑๘๗
ภาพที่ ๒๗ ร.ต.ต.หญิง กชกร โพธิ์หล้า (ผู้วิจัยกำลังทดลองเป็นร่างทรง)	๑๘๗
ภาพที่ ๒๘ นางแดง สมวัย (กำลังถูกผีปอบเข้าสิง)	๑๘๘
ภาพที่ ๒๙ กำลังอาบนํ้ามนต์ให้ญาติโยมที่รักษาอาการป่วย	๑๘๘

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ในวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยได้อ้างอิงข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ โดยใช้อักษรย่อแทนชื่อเต็มคัมภีร์ตามระบบอ้างอิง เล่ม/ข้อ/หน้า ตัวอย่าง ที.สี(ไทย) ๙/๕๕๖/๒๔๔ สำหรับอรรถกถาภาษาไทย ตัวอย่าง เล่ม/ข้อ/หน้า ที.สี.อ.(ไทย) ๑/๒๐/๒๐ ใช้ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเรียงตามคัมภีร์ ดังนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา.	(ไทย) =	วินัยปิฎก มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ภิกขุณี.	(ไทย) =	วินัยปิฎก ภิกขุณีวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม.	(ไทย) =	วินัยปิฎก มหาวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.ปา.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปณณาสก์	(ภาษาไทย)
ส.ส.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทสก.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฏฐก.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ขุ.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ	(ภาษาไทย)
ขุ.วิ.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย วิมานวัตถุ	(ภาษาไทย)
ขุ.เปต.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เปตวัตถุ	(ภาษาไทย)
ขุ.อป.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน	(ภาษาไทย)
ขุ.พุทธ.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุทธวงศ์	(ภาษาไทย)

อรรถกถาพระวินัยปิฎก

วิ.ม.อ.	(ไทย) =	วินัยปิฎก สมันตปาสาทิกา มหาวรรคอรรถกถา	(ภาษาไทย)
---------	---------	--	-----------

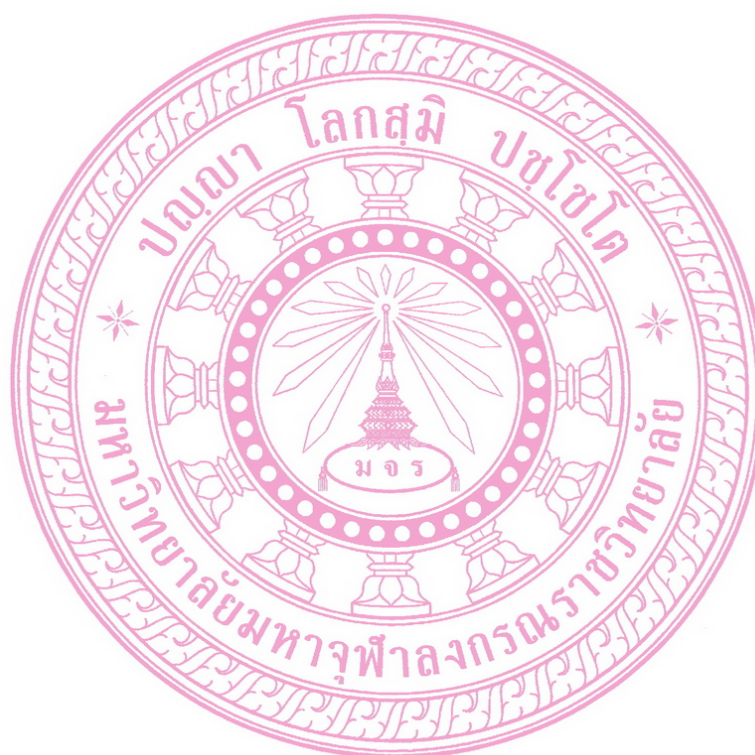
อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

ที.ม.อ.	(ไทย) =	ทีฆนิกาย สุมังคลวิลาสินี มหาวรรคอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ม.ม.อ.	(ไทย) =	มัชฌิมนิกาย ปปัญจสุทนี มูลปณณาสก์อรรถกถา	(ภาษาไทย)
ส.ข.อ.	(ไทย) =	สังยุตตนิกาย สารัตถปกาสินี ชันธวารวรรคอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ส.นิ.อ.	(ไทย) =	สังยุตตนิกาย สารัตถปกาสินี นิตานวรรคอรรถกถา	(ภาษาไทย)

ช.ช.อ.	(ไทย)	=	ชุตทกนิกาย ปรมัตถโชติกา ชุตทกปาฐอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ช.ธ.อ.	(ไทย)	=	ชุตทกนิกาย ธรรมบทอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ช.จ.อ.	(ไทย)	=	ชุตทกนิกาย สัทธัมมปัสโชติกา จุฬนิเทศอรรถกถา	(ภาษาไทย)

อรรถกถาพระสูตรตันตปิฎก

ที.ม.อ.	(บาลี)	=	ทีฆนิกาย สุมงคฺควลีสินี มหาวคฺคอฏฺฐกถา	(ภาษาบาลี)
---------	--------	---	--	------------

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเชื่อของมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมมนุษย์ โดยทั่วไปมีความต้องการความปลอดภัยทั้งร่างกายและจิตใจ ความเชื่อต่างๆ นั้น มักจะได้รับคำบอกเล่าสืบทอดกันมาจากคนรุ่นก่อนว่ามีอำนาจลึกลับหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์^๑ ทำให้มนุษย์มีความเชื่อว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทพเจ้า เทวดา ภูตผี ปีศาจ และผีบรรพบุรุษ มีอำนาจสามารถให้ดี ให้ร้าย ให้ทุกข์ หรือ ให้สุข แก่มนุษย์ได้ความเชื่อเหล่านี้ทำให้เกิดลัทธิต่างๆ ขึ้น^๒ ลัทธิการนับถือภูตผีที่ปรากฏของมนุษยชาติ มีมาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์อาจกล่าวได้ว่ามีมาก่อนลัทธิศาสนาใดๆ ในโลก และการเคารพนับถือผีก็แตกต่างกันออกไปตามคตินิยมของกลุ่มชนแต่ละแห่ง^๓

สำหรับพระพุทธศาสนา ในช่วงแรกพระพุทธองค์เผยแผ่พระพุทธศาสนาออกไปก็มีได้ปฏิเสธอมนุษย์ (ผี) เช่น เหตุเกิดภัย ๓ อย่างในเมืองไพศาลี หนึ่งในนั้น คือ ภัยเกิดจากอมนุษย์ (ผี) ในครั้งนั้น พระพุทธเจ้าได้ให้พระอานนท์เรียนรัตนสูตรแล้วทำพระปริตร โดยเอาบาตรทำด้วยศิลาของพระศาสดาทักน้ำทำน้ำมนต์ ได้ระลึกถึงพระพุทธรูปของพระตถาคตบำเพ็ญพระบารมี ๓๐ ทัศ แล้วทำพระปริตรในระหว่างกำแพงทั้ง ๓ ชั้น ตลอด ๓ วัน เมื่อกล่าว "ยานีธ ภูตานิ" เป็นต้น หยาดน้ำพุ่งขึ้นไปในอากาศตกลงถูกมนุษย์ทั้งหลายหายโรคในทันที บทว่า "ยงกิลลิจิ" พระเถระกล่าว อมนุษย์ทั้งหลายถูกเมื่อน้ำกระทบที่อาศัยกองหยากเยื่อและฝาเรือนก็หนีไปที่ประตู ประตูไม่มีช่องว่าง อมนุษย์เหล่านั้นก็ทำลายกำแพงหนีไป^๔

แม้ในสมัยหนึ่ง ภิกษุรูปหนึ่งเป็นไข้เพราะถูกอมนุษย์เข้าสิง อาจารย์และอุปัชฌาย์ ช่วยกันรักษาภิกษุนั้น แต่ไม่สามารถรักษาให้หายได้ ภิกษุนั้นเดินไปที่ร้านขายหมูแล้ว กินเนื้อดิบ ต้มเลือดสดๆ โรคมมนุษย์เข้าสิงของภิกษุนั้นจึงสงบภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตเนื้อดิบเลือดสด ในเมื่อมีโรคมมนุษย์เข้าสิง”^๕ มีสามเณรสานุบุตรของอุบาลีภิกษุคนหนึ่งก็ถูกยักษ์เข้าสิง^๖ และยังมีพระภิกษุรูปหนึ่งถูกผีเข้า แล้ว

^๑ วิทย์ พินคินเงิน, *ความเป็นมาของมนุษยชาติ*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งโรจน์การพิมพ์, ๒๕๑๕), หน้า ๓๙๗-๔๐๒.

^๒ พระยาอนุมานราชธน, *ประเพณีเบ็ดเตล็ด*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๐๘), หน้า ๖๔.

^๓ จุรี จุลละเกศ, *มนุษย์วิทยาเบื้องต้น*, (กรุงเทพมหานคร : แพร่วิทยา, ๑๕๑๖), หน้า ๑๙.

^๔ มหามกุฏราชวิทยาลัย, *พระธัมมปทัฏฐกถา (แปล) ภาค ๗*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๔๑.

^๕ วิ.ม. (ไทย) ๕/๒๖๔/๔๙.

^๖ ส.ส. (ไทย) ๑๕/๓๔๒-๓๔๓/๓๙๖.

พระภิกษุอีกรูปหนึ่งทุบตีพระภิกษุที่ถูกผีเข้าจนถึงแก่มรณภาพ พระภิกษุรูปที่ทุบตีนั้นเกิดความกังวลใจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกหรือหนอ จึงนำเรื่องนี้ไป กราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุเธอไม่มีความประสงค์จะฆ่า ไม่ต้องอาบัติ”^๗ และพระผู้มีพระภาคได้รับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย เรื่องอันตราย ๑๐ ประการ ของพระภิกษุ หนึ่งในนั้น คือ ผีเข้าสิงภิกษุ เรานุญาตให้ยกปาติโมกข์ขึ้นแสดงโดยย่อ”^๘

จากข้อความดังกล่าว จะพบว่าพระพุทธศาสนาไม่ได้ปฏิเสธเรื่องผีหรือมนุษย์ หากแต่เป็นการยอมรับว่าผีหรือมนุษย์ดังกล่าวเป็น สัตว์โลกที่มีอยู่ในจักรวาลของสัตว์ทั้งหลาย โดยผีเหล่านั้นจะต้องเป็นสัตว์ที่ตกอยู่ในอำนาจหรือขอบข่ายของกรรม การเป็นผีหรือมนุษย์ก็เป็นไปด้วยอำนาจของกรรม ซึ่งผีนั้นได้เข้ามามีอิทธิพลต่อความเชื่อของมนุษย์ในยุคแรกก่อนที่พระพุทธศาสนาได้อุบัติขึ้นแล้ว ความเชื่อเรื่องผีก็จางหายไป โดยชาวบ้านได้หันมานับถือพระพุทธศาสนาแทน แต่ถึงอย่างนั้น บรรดาผีหรือมนุษย์ก็ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับมนุษย์อยู่ และพระพุทธศาสนาก็ได้มีท่าทีหรือสอนให้มนุษย์ปฏิบัติต่อผีในทางที่เหมาะสม เช่น การทำบุญอุทิศให้กับผีหรือผู้ที่จากไปนั้น โดยเรียกว่าเป็นการทำบุญแบบพุทฺพเปตพลี^๙ หรืออีกทางหนึ่งหากเกิดความกลัวมนุษย์พระพุทธศาสนาก็สอนให้ระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ก็สามารถที่จะปกป้องคุ้มครองได้^{๑๐} หรือจะเจริญเมตตาจิตก็สามารถป้องกันได้ เพราะคุณของเมตตาเมื่ออยู่ข้อหนึ่งว่า “อมนุสฺสปี โยโหติ” หมายถึงการเจริญเมตตาย่อมเป็นที่รักของบรรดาอมนุษย์หรือผีทั้งหลาย^{๑๑} หรือเป็นการสาธยายบทกรรมเมตตาสูตร เพื่อให้บรรดาอมนุษย์ทั้งหลายให้เปลี่ยนจากการมุ่งทำร้ายมาเป็นการปกป้องดูแลได้ หรืออีกประการหนึ่งก็คือ การสาธยายมนต์ชื่อว่า อากุณณาสสูตร ซึ่งพระสูตรนี้ เมื่อมีการสาธยายบรรดาอมนุษย์ทั้งหลายจะกลัวเนื่องจากเป็นการกล่าวถึง ท้าวเวรหรือท้าวเวสสุวรรณซึ่งเป็นหัวหน้าของอมนุษย์ทั้งหลายเป็นผู้ที่จะปกป้องตนเองจากอำนาจของอมนุษย์ทั้งหลายได้

จะเห็นได้ว่า พระพุทธศาสนาได้ยอมรับว่ามีจริงและผีก็เป็นสัตว์โลกที่ต้องเป็นไปตามกรรม เหมือนกับสัตว์โลกประเภทอื่นๆ และนอกจากนั้น ผียังได้เข้ามามีอิทธิพลต่อความเชื่อพระพุทธศาสนาหรือวิถีทางการดำเนินชีวิตในทางพระพุทธศาสนา ดังที่ปรากฏเรื่องราวของผีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาอยู่หลายแห่ง

อนึ่ง หากจะกล่าวถึงความเชื่อเรื่องผี หรือหลักฐานความเชื่อเรื่องผีและการปฏิบัติต่อผีในประเทศไทยในฐานะที่สังคมไทยเป็นสังคมของพระพุทธศาสนานั้น มีวิถีทางในการปฏิบัติต่อผีอย่างไร หรือผีมีฐานะและอิทธิพลอย่างไรต่อสังคมบ้านเราจะพบว่า สังคมไทยกับผีเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิดทั้งในแง่ของการยอมรับและในแง่ของการปฏิเสธกล่าวคือ ในยุคแรกสังคมไทยยังคงมีการนับถือผี เพราะถือว่าผีเป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวมากที่สุด โดยเฉพาะผีบรรพบุรุษ ดังจะปรากฏในหลักฐานทางโบราณคดีในประเทศไทยพบว่า มีหลักฐานการประกอบพิธีกรรมของคนโบราณที่เกี่ยวข้องกับผีอยู่หลายแห่ง

^๗ วิมทา. (ไทย) ๑/๑๗๒/๔๘๔.

^๘ วิ.ม. (ไทย) ๔/๒๓๐/๓๙๓.

^๙ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๗๒.

^{๑๐} การสวดอิติปิโส หรือ บทสรรเสริญพระพุทธรูปคุณนั้นท่านว่าสามารถขับไล่ผีหรือมนุษย์ได้.

^{๑๑} อง.อญจก. (ไทย) ๒๓/๑๙๓/๕๖๔.

ต่อมา เมื่อสังคมรับเอาศาสนาพราหมณ์เข้ามาเป็นศาสนา หลักความเชื่อเรื่องผีกับศาสนาพราหมณ์ยังมีความใกล้ชิดกันมาก ประกอบกับคนแต่ละท้องถิ่นมีความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์และวิญญาณ คือ มีความเชื่อว่า มีวิญญาณมีอำนาจปกป้องให้คุณหรือให้โทษกับตนเองและสังคม จึงมีการบูชาหรือประกอบพิธีกรรมเพื่อติดต่อกับผี จนในที่สุดกลายมาเป็นประเพณีสืบทอดกันมา

ต่อมาเมื่อสังคมไทยรับเอาพระพุทธศาสนาเถรวาทเข้ามาแทนที่ศาสนาพราหมณ์ พระพุทธศาสนาแม้จะสอนเรื่องกรรม แต่ความเชื่อเรื่องผีที่มีอยู่มาก่อน พระพุทธศาสนาก็ได้ปรับทำที่ต่อความเชื่อดังกล่าว โดยพยายามปรับพิธีกรรมดั้งเดิมให้มีพระพุทธศาสนาเข้ามามีส่วนร่วมอยู่ด้วย จนในที่สุดกลายมาเป็นรูปแบบความเชื่อทางพระพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน

สำหรับสังคมไทยปัจจุบัน มีความเชื่อเรื่องผี บอกเล่าสืบทอดกันมานานและมีผลต่อวิถีชีวิตของคนไทย ทำให้เกิดวัฒนธรรมการนับถือผีหรือวิญญาณของบรรพบุรุษ เชื้อภูแห่งกรรม ความเชื่อในธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติ เกิดความกลัวภัยธรรมชาติ^{๑๒} ดังนั้น ความเชื่อในสังคมไทย จึงมีลักษณะผสมผสาน ๓ องค์ประกอบ คือ ความเชื่อเรื่องผี พราหมณ์ และพระพุทธศาสนา คนในไทยนิยมนำพระพุทธรูปมาเป็นเครื่องรางของขลัง^{๑๓} ยิ่งสังคมในอดีตความเชื่อเรื่องไสยเวทย์มีอิทธิพล เช่น วิชาอยู่ยงคงกะพันหนังเหนียว คาถาร่ำรวย เสน่ห์ยาแฝด และวิชาไสยศาสตร์อื่นๆ อีกมากมาย^{๑๔}

สำหรับประเด็นความเชื่อเรื่องผีของชาวอีสานนั้นพบว่า ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๔ พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอินเดียได้เผยแผ่เข้ามาในประเทศไทยจนมีอิทธิพลต่อภาคอีสาน^{๑๕} โดยเฉพาะในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๒ - ๑๕ อารยธรรมด้านการศาสนา การปกครอง ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างจากอินเดียที่เผยแผ่เข้ามาสองทาง คือ ผ่านเวียดนามและกัมพูชาขึ้นไปตามลำน้ำโขง และผ่านภาคกลางที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาทำให้บ้านเมืองในภาคอีสานมีความเจริญรุ่งเรืองขึ้นอย่างมาก^{๑๖} และในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๓ กลุ่มชาวมอญและเขมร ได้พากันหลั่งไหลเข้ามาสู่ภาคอีสาน^{๑๗} ต่อมา ในพุทธศตวรรษที่ ๒๓ ประชากรชาวเวียงจันทร์อพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาในภาคอีสาน เช่น เมืองนครจำปาสัก (พระครูโพนเสม็ดเป็นหัวหน้า) เมืองอุบลราชธานี (พระวอพระตาเป็นหัวหน้า) เมืองกาฬสินธุ์ (เจ้าโสมพระมิตรเป็นหัวหน้า)^{๑๘}

^{๑๒} ภูมิจิต เรื่องเดช, “ความเชื่อและการนับถือผีในกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะกรรมการบัณฑิตศึกษา : สถาบันราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๑.

^{๑๓} พระมหาสุพรรณ ผ่องพันธ์, “การศึกษาความเชื่อเรื่องผีปอบในบริบทสังคมไทยพุทธ ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านหนองทามน้อย จังหวัดศรีสะเกษ”, วิทยานิพนธ์ศาสนาสืบค้นแบบมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๓), หน้า ๓๕.

^{๑๔} นที ลานโพธิ์ และ เทพณา ศิวบุตร, *ตำนานผีปอบ พระจุลหมา ซี่อัมแมวดำ*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ Animate Group, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐๗.

^{๑๕} สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, *วัฒนธรรมพื้นบ้าน : กรณีอีสาน*, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ในงานสมมนาทางพิมพ์ในงานสมมนาทางวิชาการ, ๒๕๓๒), หน้า ๑๙๐.

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๙๓.

^{๑๗} กรมศิลปากร กองโบราณคดี, *พื้นที่อีสาน*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๑), หน้า ๑๓๑.

^{๑๘} ธวัช ปุณโณทก, *ภาษาถิ่น Dialects FL ๓๒๓*, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๖๓๖), หน้า ๖๒.

ตามความเชื่อของคนไทย ได้มีการจัดประเภทผีทั่วไป คือ ภูต-เจตภูต ผี ผีกระสือ ผีกระหัง ผีกองกอย ผีกะ ผีกำเนิด ผีกุมารทอง ผีโคมด ผีจะกละ ผีชมบ ผีเชื้อ ผีตาโชน ผีตาแฮก ผีน้ำ ผีนางธรรณี ผีปอบ ผีปู้ตาและผีหลักเมือง ผีเป่า ผีพราย ผีโพง ผีฟ้า-ผีแถนและเทพารักษ์ ผีแม่หม้าย ผีเรือน ผีอำ ปี่ศาจ-เปรต ผีนางนาครพระโขนง^{๑๙} ผีบรรพบุรุษและผีวีรบุรุษ ผีห้า รุกเทวดาและนางไม้ ผีนาง ตะเคียน ศาลเพี้ยงตาและพระภูมิเจ้าที่ พระภูมิเมือง วิญญาณ ผีประจำหมู่บ้านและผีประจำเมือง ผีเมสส์ ผีโป่งค่าง สาง ผีหลังกลวง แม่มดคนทรง ผีแม่นาคพระโขนง และผีถ้วยแก้ว^{๒๐} และยังมีผีให้คุณให้โทษแก่นุชนัยตามความเชื่อประชาชนภาคอีสานชาวบ้านมีความผูกพันและประกอบพิธีเกี่ยวกับความเชื่อผีสางเทวดา โดยเฉพาะประเพณี ฮีตสิบสอง ซึ่งเป็นประเพณีดั้งเดิมที่ชาวบ้านถือปฏิบัติเกี่ยวกับผีหลายครั้งในรอบปี คือ “เดือนอ้าย” ทำบุญเข้ากรรม นิมนต์พระสงฆ์เข้าปริวาสกรรม ชาวบ้านเลี้ยง ผีแถน และผีต่างๆ “เดือนเจ็ด” ทำบุญฆ่าชะ เป็นการทำบุญเกี่ยวกับการเลี้ยงผี เทวาอารักษ์หลักบ้านหลักเมือง “เดือนเก้า” บุญข้าวประดับดิน เพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่ญาติที่ล่วงลับไป “เดือนสิบ” บุญข้าวสาก เป็นการทำบุญอุทิศแก่เปรต ที่เวียนว่ายในโลกมนุษย์ ด้วยในสังคมของไทย มีความเชื่อเรื่องผีมากมาย^{๒๑}

ในบรรดาผีทั้งหมดที่ได้กล่าวมา ผีปอบเป็นผีที่ดุร้ายให้โทษกับมนุษย์ที่เข้าสิงโดยเฉพาะผู้หญิงที่มีร่างกายอ่อนแอ ผีปอบนี้มักปรากฏในภาคอีสานในหลายจังหวัดหลายหมู่บ้านหนึ่งในหลายหมู่บ้านที่มีผีปอบเข้าสิงมนุษย์ คือ หมู่บ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์ ตามความเชื่อของชุมชน ชาวบ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์ เชื่อว่ามีผีปอบจริง หนังสือพิมพ์ ข่าวสดรายงานว่า ตลอดคืนวันที่ ๔ ก.พ.๕๓ ที่ผ่านมามีเหตุการณ์ประหลาดพบว่า นางแดง สมวัย อายุ ๓๖ ปี ชาวบ้านจากตำบลหลุบ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ และนางกาญจนา หวังชาติ อายุ ๓๑ ปี ชุมชนโคกศรี อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งสองคนมีอาการคล้ายถูกผีเข้า อาการตัวสั่น พูดจาไม่รู้เรื่อง ส่งเสียงร้องไห้หวอนตลอดเวลา จนชาวบ้านหวาดผวา เพราะเชื่อว่าถูกวิญญาณร้ายของผีปอบเข้าสิง จึงนำตัวหญิงทั้งสองคนไปที่บ้านดอนยานาง ตำบลดอนสมบูรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อทำพิธีขับไล่วิญญาณร้าย โดยพระครูประสุตธรรมสุนทร เจ้าอาวาส และพระลูกวัดรวมถึงชะจ้ำ ผู้นำทางจิตวิญญาณของชาวอีสาน ได้ประกอบพิธีจับผีปอบด้วยการชิงด้วยสายสิญจน์ไปทั่วบริเวณวัด โดยเฉพาะที่โบสถ์จะเป็นแท่นพิธี แล้วนำตัวผู้หญิงทั้งสองคนมาพรมน้ำมนต์ ขณะที่ถูกผีปอบเข้าก็ตะโกนเพ้อเจ้อไปต่างๆ นานา หลังจากชะจ้ำเข้าทรงระบุว่า มีวิญญาณร้ายนับร้อยดวงของผีปอบ กำลัง จ้องทำร้ายคนในหมู่บ้าน ชาวบ้านจึงพากันล้อมวงและตะโกนขับไล่ผีปอบ ขณะที่พระและชะจ้ำได้ พรมน้ำมนต์ พร้อมกับสวดเรียกวิญญาณผีร้ายไปลงกระบอกไม้ไผ่ตลอดทั้งคืนได้ถึง ๑๐๐ ตัว ขณะที่การขับไล่วิญญาณร้ายเข้าสิงหญิงสาวทั้งสองคน ก็สามารถขับไล่ได้หายเป็นปกติ พระครูประสุต ธรรมสุนทร กล่าวว่า ในช่วงนี้จะเป็นช่วงที่มีผีปอบอาละวาด เนื่องจากอยู่ในฤดูปล่อยของหรือครอบครู ส่วนผีปอบที่เกิดขึ้นนี้

^{๑๙} ส.พลายน้อย, **ตำนานผีไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทวิ.ปริ้นท์, ๒๕๕๒), หน้า สารบัญ.

^{๒๐} เสฐียรโกเศศ, **ผีสางเทวดา**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ปิเค อินเตอร์ปริ้น จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า สารบัญ.

^{๒๑} โชติ ศรีสุวรรณ, **ประเพณีสิบสองเดือน**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเยลโล่การพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๗,

เป็นกลุ่มของผีจากคนที่มิวิชาอาคม ชาวบ้านที่ออกมาของป่าในช่วงกลางคืนจึงควรระวัง สำหรับเครื่องพิธีไล่ผีปอบนั้น จะต้องทำขึ้น ๕ จัดเตรียมหญ้าแฝกทำพิธีไล่โดยใช้คาถาที่ร่ำเรียนมาจากบรรพบุรุษ^{๒๒}

พิธีจับผีปอบ มีหมอธรรมเป็นผู้ปราบผีกล่าวว่า ผีปอบเกิดจากคนที่เรียนไสยศาสตร์ วิชาคาถาไท่เศรษฐกิจ คาถามั่งคามีข้าวขึ้นกุ่มขึ้นกอง คาถาเห็ดบ่กกจกบ่ลง คาถาใส่ไข่เอาเงิน คาถาฝ้ายขึ้นในไหมขึ้นหลอดเป็นต้น แต่ไม่สามารถถือปฏิบัติตามข้อควรทำและข้อห้ามได้อย่างเคร่งครัดจึงต้องกลายเป็นผีปอบกินคนแล้ว^{๒๓} ไปเข้าสิงคนที่กำลังเจ็บป่วยหรือสุขภาพจิตใจอ่อนแอ และผู้หญิงแล้วกินอวัยวะภายในของคนนั้นบางรายถึงตาย วิธีการรักษาให้พระสงฆ์หรือหมอธรรม (คนที่เรียนรู้มาในด้านขับไล่ผีปดรั้งควาน) มาทำพิธีขับไล่ด้วยการโบยตีเพื่อให้ผีปอบออกจากร่างผู้ป่วย จนมีผู้เล่าสืบกันมาตามประสบการณ์จนกลายเป็นตำนานผีปอบ ผู้ที่มีวิชาอาคมทางไสยศาสตร์ ซึ่งพระพุทธรูปเจ้าทรงระบุว่าเป็นเศียรฉานวิชา ฉะนั้นผู้เรียนจะต้องระวังไม่ละเมิดข้อห้าม ข้อปฏิบัติโดยเด็ดขาด หากกระทำความผิดข้อห้าม "ผิดครู" วิญญาณบรมครูจะลงโทษให้กลายเป็นผีปอบ หรือผู้ที่กลายเป็นผีปอบเป็นคนที่ชอบใช้วิชาคาถาอาคม อย่างคลั่งไคล้และใช้ความขลังแห่งวิชามนต์ดำไปทำลาย ทำร้ายผู้อื่นอย่างไม่กลัวบาป กลัวกรรม กระทำชั่วเป็นอาชญากรรม กระทั่งถูกอาถรรพณ์ของไสยเวทย์ย้อนกลับมาเข้าตัวเองกลายเป็น ผีปอบไปในที่สุด^{๒๔}

หมู่บ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นหมู่บ้านที่มีหลักฐานยืนยันว่ามีปรากฏการณ์การถูกผีปอบเข้าสิงคนในหมู่บ้านแห่งนี้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะใช้เป็นพื้นที่หลักในการศึกษา จากการเข้าไปศึกษาข้อมูลเบื้องต้นก็พบว่าชาวบ้านดอนยานางนั้น นับถือพระพุทธศาสนาแต่ก็ไม่ละทิ้งความเชื่อดั้งเดิมก็คือความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผีดังจะปรากฏมีศาลบรรพบุรุษตั้งอยู่กลางหมู่บ้าน และประชาชนในพื้นที่ศึกษาก็มีความเชื่อเกี่ยวกับผีและมีการประกอบพิธีกรรมดังกล่าวเพื่อทำให้ผีหรือผีเมสสิกซ์ของหมู่บ้านปกปักรักษาจากการถูกผีปอบเข้าสิง แต่ถึงอย่างนั้นก็ปรากฏว่ามีคนถูกผีปอบเข้าสิงเป็นเหตุให้ชาวบ้านมีการประกอบพิธีกรรมบางอย่างขึ้น เพื่อเป็นการปัดรังควาน เช่น พิธีกรรมเซียงซ้อง และพิธีกรรมตามฮีตสิบสอง เช่น ประเพณีบุญข้าชะหรือบุญเดือน ๗ หรือประเพณีตบะทาย เพื่อป้องกันสิ่งที่ไม่ดีในวันสงกรานต์ เป็นต้น โดยพิธีกรรมเหล่านี้ส่วนหนึ่งเป็นพิธีที่มุ่งจะทำขึ้นเพื่อป้องกันสิ่งไม่ดีโดยเฉพาะผีปอบที่จะมาทำอันตรายแก่ตนเองและคนในชุมชน ดังนั้น การประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาแบบชาวของชาวบ้านดอนยานางจังหวัดกาฬสินธุ์นั้น จึงมีที่มาจากความเชื่อเรื่องผีปอบเป็นสำคัญ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าประเด็นดังกล่าวเป็นเรื่องที่มีความน่าสนใจในรอบของ (๑) ความกลัวต่อผีปอบและ (๒) การหาที่พึ่งจากพระพุทธศาสนาและพิธีกรรมของชาวบ้านอย่างไรก็ตามพระพุทธศาสนาจะปรับบทบาท เพื่อให้เข้ากับการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อนั้น ซึ่งผู้วิจัยหวังว่าเมื่อดำเนินการวิจัยจนสำเร็จแล้วผลการวิจัยย่อมที่จะก่อให้เกิดประโยชน์กับทั้งชาวบ้านและผู้ต้องการศึกษาโดยทั่วๆ ไปได้

^{๒๒} ข่าวดสด, กาฬสินธุ์ฮือฮาเล่าปอบอาละวาด, [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก http://www.khaosod.co.th/view_news.php?newsid=TUROd๐๑ERXhOREExTURJMU๓๓PT๐= (๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๓).

^{๒๓} เกวลิน ภูมิภาค, “ความเชื่อทางศาสนาและลัทธิที่ปรากฏในวรรณกรรมคำสอนของชาวอีสาน”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปกร, ๒๕๕๓), หน้า ๘๖.

^{๒๔} นที ลานโพธิ์ และ เทพธนา ศิวบุตร, ตำนานผีปอบ พระจุลหามา ชี้อัมเมวดำ, หน้า ๒๐-๒๑.

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดและความเชื่อเรื่องผีที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาแนวคิดความเชื่อเรื่องผีในทัศนะร่วมสมัย
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาอิทธิพลความเชื่อเรื่องผีปอบที่มีความสัมพันธ์กับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา (พระพุทธศาสนาแบบประเพณีอีสานสอง) ของบ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์, พิธีกรรมตามความเชื่อแบบพื้นบ้าน, พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา และพิธีกรรมของพราหมณ์
- ๑.๒.๔ เพื่อศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลความเชื่อเรื่องผีปอบที่มีความสัมพันธ์กับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ของบ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์, ศึกษาแนวคิดความเชื่อเรื่องผีในทัศนะร่วมสมัย, ศึกษาพิธีกรรมตามความเชื่อแบบพื้นบ้าน, พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา และพิธีกรรมของพราหมณ์

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาได้ดังนี้

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา เพื่อศึกษาแนวคิดและความเชื่อเรื่องผีที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และมูลเหตุอีสานสองเกิดเหตุการณ์ขึ้นในพุทธศาสนา สังคมไทยมีแนวคิดความเชื่อเรื่องผีในทัศนะร่วมสมัย และการศึกษาอิทธิพลความเชื่อเรื่องผีปอบที่มีความสัมพันธ์กับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา (พระพุทธศาสนาแบบประเพณีอีสานสอง) ของบ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์, พิธีกรรมตามความเชื่อแบบพื้นบ้าน, พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา และพิธีกรรมของพราหมณ์

๑.๓.๒ ขอบเขตแนวคิดและหลักธรรมที่เกี่ยวข้อง

- ๑) แนวคิดเรื่องภพภูมิ ไตรภูมิ ประกอบด้วย กามภพ รูปภพ อรูปภพ
- ๒) แนวคิดเรื่องวิญญาณ
- ๓) หลักกรรม และพิธีกรรม

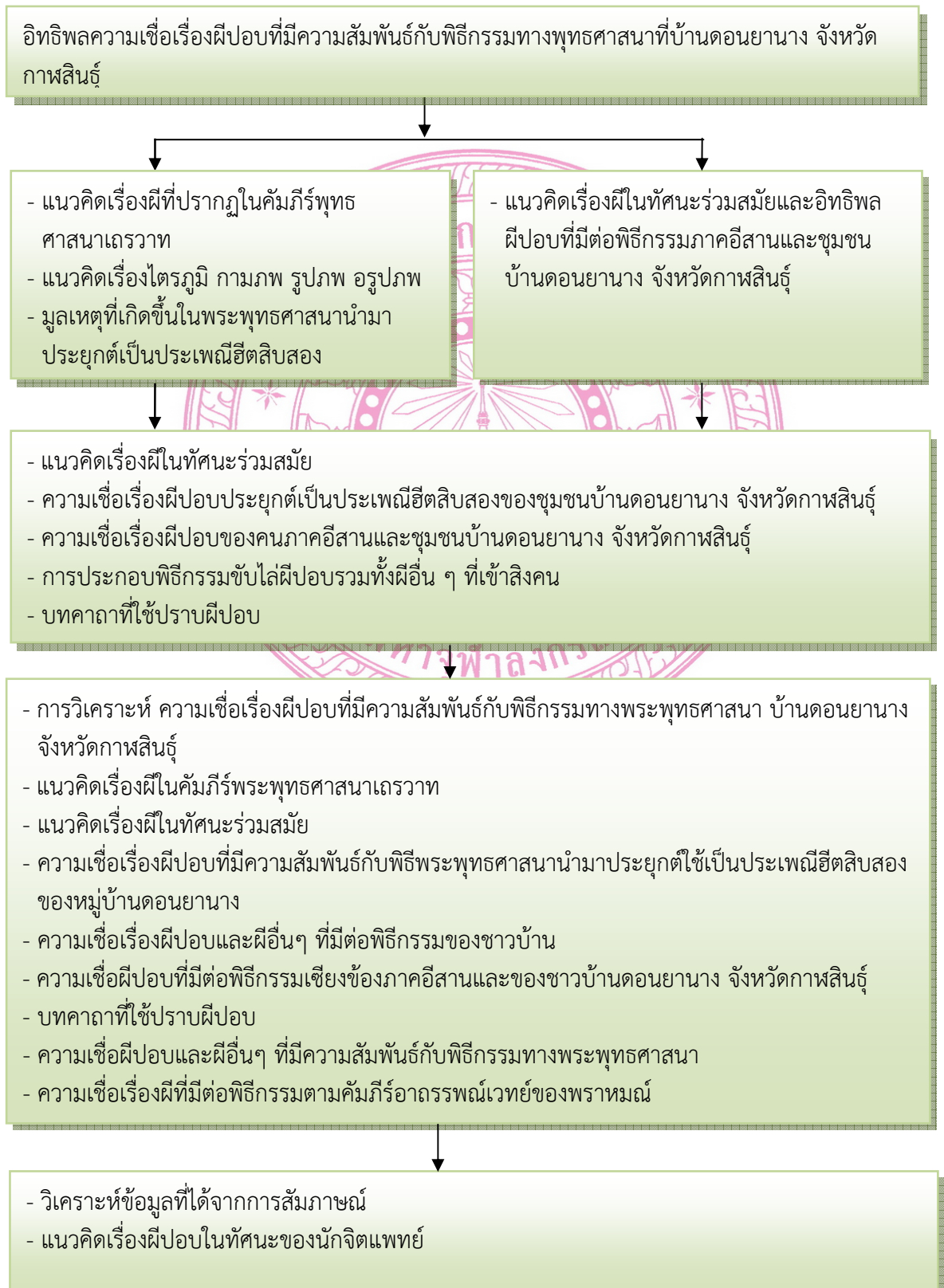
๑.๓.๓. ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่างและพื้นที่การศึกษา การศึกษาครั้งนี้จะทำการศึกษาที่ชุมชนบ้านดอนยานาง ในจังหวัดกาฬสินธุ์ สำหรับประชากรศึกษาได้แก่ พระภิกษุสงฆ์หรือฆราวาส คนที่ถูกผีปอบเข้าสิงตามความเชื่อของชุมชน และคนในชุมชน รวม ๒๑ รูป/คน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๔.๑ ผีที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นอย่างไร
- ๑.๔.๒ แนวคิดความเชื่อเรื่องผีในทัศนะร่วมสมัยเป็นอย่างไร
- ๑.๔.๓ อิทธิพลความเชื่อเรื่องผีปอบและผีอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา (พระพุทธศาสนาแบบประเพณีอีสานสอง) ของบ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์, พิธีกรรม ตามความเชื่อแบบพื้นบ้าน, พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา และพิธีกรรมของพราหมณ์เป็นอย่างไร

๑.๕ กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

แผนภูมิ ๑ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๖ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้การวิจัย

อมนุษย์ (ผี) หมายถึง สัตว์โลกจำพวกหนึ่งที่มีกำเนิดเป็นแบบโอปปาติกะ คือ ผุดเกิดด้วยอำนาจของกรรมยังไม่เกิดเป็นมนุษย์ จีวรณเวียนอยู่ใน ๓๑ ภพภูมิ เช่น เปรต อสุรกาย หรือจำพวกผีอมนุษย์

วิญญาณในความเชื่อระดับชาวบ้าน หมายถึง สิ่งที่เชื่อกันว่ามีอยู่ในกายเมื่อมีชีวิต เมื่อตายจะออกจากกายล่องลอยไปหาที่เกิดใหม่

กรรม หมายถึง เชื่อว่า กรรมหรือการกระทำ ได้แก่ กรรมดีและกรรมชั่ว (ทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่ว) เป็นกฎแห่งกรรม หรือกฎธรรมชาติ

ผีปอบ หมายถึง วิญญาณชั่วร้ายที่เกิดไสยศาสตร์เรียกว่ามนต์ดำเข้าสิงคน ดูดกินเลือดและกินตับไตไส้พุงอาจถึงแก่ความตายได้

อิทธิพล หมายถึง สิ่งที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งอื่นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในงานวิจัยนี้หมายถึง ความกลัวต่ออำนาจลึกลับผีปอบที่ทำร้ายผู้อื่นนั้นทำให้เกิดการประกอบพิธีกรรมต่างๆ เพื่อป้องกันตนเอง และสังคมชุมชน

ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับนับถือในสิ่งหนึ่งสิ่งใดของชุมชนบ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์ (ชาวอีสาน) ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเชื่อว่า ผีปอบมีจริง และทำร้ายคน ได้จริง จึงได้ทำพิธีกรรมโดยให้หมอธรรม เป็นพระสงฆ์หรือฆราวาส ขับไล่ผีปอบที่สิงในร่างคนป่วย จับผีปอบ ปิดรังความ

พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาแบบพื้นบ้าน หมายถึง พิธีกรรมที่ชาวพุทธในระดับท้องถิ่นจัดขึ้นตามความเชื่อของตน โดยเข้าใจว่าพิธีกรรมเหล่านั้นมีมูลเหตุมาจากแนวคิดความเชื่อและคำสอนของพระพุทธศาสนา เช่น การประพรมน้ำมนต์ ทำพิธีไล่ผี จับผี ปิดรังความ

หมอธรรม หมายถึง เป็นพระสงฆ์หรือฆราวาสก็ได้ ประกอบพิธีกรรมปราบผีปอบ ใช้บทสวดมนต์ในพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำเนินงาน หมอธรรมเป็นผู้เรียนวิชาปราบผี และมีความเชื่อว่า การเล่าเรียนธรรมะของพระพุทธเจ้า ทำให้มีพลังอำนาจเหนือกว่าคาถาเวทมนต์อื่นใด เรียกว่ามนต์พุทธคุณจะมีความเย็นสบาย ส่วนมนต์ดำจะมีความเร่าร้อนทรมานเหมือนนอนบนกองไฟ เป็นที่เกรงกลัวต่อภูตผีปีศาจ อีกทั้งการยึดถือปฏิบัติตามหลักธรรม หากประพฤติผิด แตกต่างกัน การยึดถือไสยศาสตร์ ซึ่งส่วนใหญ่จำเป็นต้องปฏิบัติตามกฎต่างๆ อย่างเคร่งครัด หากประพฤติผิดอาจกลายเป็นผีดิบขึ้นในเวลากลางคืน

ไสยศาสตร์ หมายถึง วิชาเกี่ยวกับเวทมนต์ คาถา เลขยันต์ ประกอบกับการใช้อำนาจสมาธิจิตการสาธยายเวทมนต์คาถา การภาวนา และการปลุกเสก ไสยศาสตร์ หรือ ศาสตร์มืด คือ การทำ “คุณไสย” เป็นศาสตร์ที่ทางวิทยาศาสตร์ไม่อาจจะพิสูจน์ได้ แต่เป็นที่รู้จักกันทั่วไป และมีคนเชื่อและปฏิบัติทั่วโลก

ไสยดำ (มนต์ดำ) หมายถึง วิชาที่ทำคนให้เป็นไปต่างๆ นานา เช่น ปลอ่ยคุณไสย ปลอ่ยตะปูเข้าท้องคนอื่น ปลอ่ยหนังควายเข้าท้อง บิดลำไส้ ปลอ่ยผีไปทำร้ายผู้อื่นให้มีอันเป็นไปต่างๆ นานา นำบาตรวัดร้างไปฝังเพื่อทำให้บ้านแตกสาแหรกขาด เป็นต้น

ไสยขาว (มนต์ขาว) หมายถึง วิชาอันลึกลับใช้เวทย์มนต์ไปในทางที่ดี เช่น การทำเครื่องราง ของขลังและวัตถุมงคลต่างๆ เพื่อป้องกันภัยอันตราย หรือเพื่อเป็นเมตตามหานิยม เมตตามหาเสน่ห์และอิทธิวิธี

ขะจ้ำ หมายถึง บุคคลที่เป็นสื่อกลางในการประกอบพิธีเลี้ยงผีบรรพบุรุษ หรือเป็นผู้ติดต่อกับผีบรรพบุรุษ นิยมเรียกกันว่าผีเจ้าปู่จ้ำ หรือเรียกว่า “เจ้าจ้ำ” จะมีบทบาทต่อหมู่บ้านในฐานะเป็นทูตเชื่อมโยงระหว่างคนกับผี

คะลำ ข้อห้าม ข้อปฏิบัติโดยเด็ดขาด ผิดครุ ถ้าทำผิดวิญญูณบรมครูจะลงโทษให้กลายเป็นปอบ หรือผู้กลายเป็นปอบคือ เล่นคาถาอาคมอย่างคลั่งไคล้และใช้ความขลังแห่งวิชามนต์ดำไปทำลาย ทำร้ายผู้อื่นอย่างไม่กลัวบาป กลัวกรรมกระทำชั่วเป็นกรรมอาจินจะถูกอาถรรพณ์ของไสยเวทย์ย้อนกลับมาเข้าตัวเองเป็นปอบในที่สุด

๑.๗ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้ค้นคว้าในพระไตรปิฎก วรรณกรรมอีสาน ผลงานทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ และเอกสารที่เกี่ยวข้องที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อ (ศรัทธา), กรรม, ผี, ผีเสื้อน้ำ, เปรต ความเชื่อวิญญาณชีวิตหลังความตาย ตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท เนื่องจากมีผีเข้าสิงผู้คนในจังหวัดกาฬสินธุ์ แล้วมีความเชื่อว่าผีปอบเข้าสิงคนในชุมชน พระสงฆ์และฆราวาส (หมอธรรม) ได้ประกอบพิธีกรรมต่างๆ ทางพระพุทธศาสนาตามประเพณีอิตติสยสอง (พระพุทธศาสนาแบบพื้นบ้าน) พิธีกรรมตามความเชื่อของชาวบ้าน พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา และพิธีกรรมของพราหมณ์ จึงได้ประมวลเอกสารประกอบดังนี้

๑.๗.๑ นที ลานโพธิ์ และ เทพนภา ศิวบุตร ได้กล่าวถึงผีปอบเข้าแสดงอาการออกมาไว้ในหนังสือเรื่อง “ตำนานผีปอบ พระจุลหมา ซี่อัมแมวดำ” สรุปความว่า สมัยโบราณวิชาไสยศาสตร์แพร่หลายไปทั่วทุกถิ่น อาจารย์ผู้ขมังเวทย์หาได้ไม่ยากนัก เพียงแต่ผู้ใดจะแก้กรรมแก้กรรมเหินกว่าใคร วิชาไสยศาสตร์ที่ปรากฏชัดเจนมีอยู่ ๒ ทาง คือ ไสยขาว กับ ไสยดำ หรือจะกล่าวกันง่ายๆ ก็คือ ฝ่ายธรรมะ กับ ฝ่ายอธรรม พลังจิตนี้จะเข้มขลังมีอำนาจภาพกระทำสำเร็จได้ดังใจปรารถนามาจากการฝึก “สมาธิ” เพียงประการเดียว ผีปอบเป็นวิญญาณที่มีวิชาอาคมทางไสยดำเลี้ยงไว้เพื่อปล่อยให้ไปทำร้ายผู้อื่น หรือในกรณีที่ผู้ควบคุมวิญญาณผีปอบมีพลังจิตเสื่อมลงจนบังคับควบคุมไม่ได้ ผีปอบก็จะออกอาละวาดตามใจชอบ^{๒๕}

๑.๗.๒ ฐาปนี ได้กล่าวถึงพิธีกรรมไว้ในหนังสือเรื่อง “พิธีกรรมและความเชื่อท้องถิ่น” สรุปความว่า พิธีเซี่ยงซ้อง หรือ เสี่ยงซ้อง ที่จังหวัดมหาสารคาม เป็นพิธีที่สร้างขึ้นจากความเชื่อในเรื่องผีใช้ในการเสียทายเหตุการณที่มนุษย์ไม่สามารถทราบได้ เช่น เสียทายหาสิ่งของที่หายไป ทำนายเกี่ยวกับการทำมาหากิน และขับไล่ผีที่มารบกวนความสุขของมนุษย์ และสิ่งชั่วร้ายให้ออกจากหมู่บ้าน เซี่ยงซ้องเป็นที่พึ่งและที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของชาวอีสาน ถือเป็นพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์ จะใช้ก็ต่อเมื่อหมดทางแก้ไขเหตุการณ์ต่างๆ ได้ตามกฎเกณฑ์ของสังคม การจะทำพิธีเซี่ยงซ้อง ต้องมีหุ่นเซี่ยงซ้อง

^{๒๕} นที ลานโพธิ์ และ เทพนภา ศิวบุตร, ตำนานผีปอบ พระจุลหมา ซี่อัมแมวดำ, หน้า ๓๖ – ๓๗.

มัดไม้ไผ่ ๓ ท่อนเข้าด้วยกัน เอากะลามะพร้าวแห้งครอบที่ปากช่อง เจาะรูที่กะลา ๓ รู ใช้เชือกร้อยมัดกะลามะพร้าวแล้วแต่งหน้าและใส่เสื้อผ้าให้เหมือนมนุษย์ จึงทำพิธีปลุกเสกเชิงซ้องพร้อมเครื่องเช่น ไห้ว และเครื่องเช่นไห้วผีปูด้า พิธีเริ่มด้วยเต่าจำไปเชิญวิญญาณของผีปูด้ามารับรู้แล้วทำพิธีปลุกเสกผู้จับเชิงซ้องก็จะจับขาเชิงซ้อง เอาสุราทำน้ำมนต์เหมือนเป็นการให้เชิงซ้องดื่มก็จะเริ่มท่องคาถาปลุกเสกพร้อมเอาสุรารดที่หุ่นเชิงซ้อง ถ้าเคลื่อนไหวแสดงว่าวิญญาณ เชิงซ้องเข้าสิงหุ่นแล้วจะเคลื่อนไหวในลักษณะโยกตัวไปข้างหน้าและข้างหลัง หากต้องการทราบ ที่อยู่สิ่งของที่เรามิสามารถรู้หรือมองไม่เห็นได้ เช่น ผีหรือสิ่งของที่ตกหายหรือแหล่งน้ำใต้ดิน และชี้ตัวผู้กระทำผิด หุ่นเชิงซ้องก็จะพาผู้จับทั้งสองวิ่งหรือเดินหาได้ การทำพิธีกรรมทำให้คนไม่กล้า ทำผิด และเป็นที่พักพิงคนที่ได้รับทุกข์ขับไล่สิ่งชั่วร้ายได้ ทำให้ไม่ประมาทในชีวิต^{๒๖}

๑.๗.๓ นายแพทย์สงัน สุวรรณเลิศ ได้กล่าวถึงผู้ถูกผีปอบเข้าไว้ในเรื่อง “ผีปอบ ผีเข้าในทรศนะทางจิตเวชศาสตร์” สรุปความว่า ได้เริ่มศึกษาผู้ป่วยจิตผู้เคยถูกผีปอบเข้าที่บางอำเภอบางจังหวัดอุบลราชธานีและนครพนม ฯลฯ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๑๐-๒๕๒๘ จำนวนคนป่วย ๖๒ คน ทรศนะของจิตแพทย์และได้นักมานุษยวิทยา จิตแพทย์และนักจิตวิทยาชาวตะวันตกให้ความสนใจและวิจัย “ผีเข้า” แต่ความสนใจนี้มุ่งในแง่ของความเชื่อถือเรื่องผีเข้า ว่ามีส่วนสัมพันธ์กันกับการเจ็บป่วยทางจิตเวชศาสตร์และสุขภาพจิตประจำวันนั้นๆ มากกว่าจะไปพิสูจน์ว่ามีจริงหรือไม่^{๒๗}

๑.๗.๔ คำพูน บุญทวี ได้กล่าวถึงไสยศาสตร์ไว้ในบทความ “ลูกอีสาน” สรุปความว่า ชาวชนบทอีสานเชื่อวิถีทางไสยศาสตร์มารักษาจะช่วยให้อาการเจ็บป่วยหาย เช่น โรคคางทูม ตาแดง และโรคอื่นๆ โดยการไปหาหลวงพ่อบุญวิธทางไสยศาสตร์โดยเป่ามนต์เข้าช่วยคนชนบทอีสานไม่ใช่แค่เชื่อเรื่องไสยศาสตร์ด้านเวทมนต์คาถาเท่านั้น แต่ยังมีเชื่อเกี่ยวกับการแสดงอำนาจอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ และความอยู่ยงคงกะพัน และความเชื่อเหล่านี้ สามารถลดบันดาลให้ก้อนหิน กลับกกลายเป็นเงิน เป็นทอง ฟักทองเป็นช้าง เป็นม้า วัวควาย กลับกกลายเป็นยักษ์กินคน^{๒๘}

๑.๗.๕ ธวัช ปุณโณทก ได้กล่าวถึง ศพที่ห้ามเผา ศพที่ไม่ควรเผาไว้ในหนังสือเรื่อง “วรรณกรรมอีสาน” สรุปความว่า บรรพชนดาสอนโลก การห้ามที่เผาศพ ศพที่ไม่ควรเผา ได้แก่ เด็กที่ตายตั้งแต่อายุยังไม่ถึง ๑๐ ขวบ หากเผาจะบังเกิดความฉิบหาย พ่อแม่พี่น้องวงศ์ญาติและข้างมาส์ตว์ที่เลี้ยงไว้จะตายตกตามกัน อีกทั้งศพที่ตายเพราะโรคในท้อง ผิดหนังบวม ขึ้นตุ่ม และศพที่ตกน้ำ ตกเรือตาย ศพที่ตายเพราะ ฟกช้ำตามตัว ศพที่ตายเพราะถูกสัตว์ทำร้าย เช่น ช้าง ม้า เสือ ควาย งู ศพที่ตายเพราะตกต้นไม้ ถูกผีกิน ศพที่ตายด้วยมีด หอก หลาว ดาว ศพที่ตายในสงคราม ตายเพราะถูกจองจำ ตายด้วยโรคร้ายโดยมีเลือดไหลออกมา เหล่านี้ไม่ควรเผาทั้งสิ้น มิฉะนั้น พ่อบ้านแม่บ้านและโคตรวงศ์จะเดือดร้อน หากปรารถนาจะเผาจริงๆ ควรนำไปเผาที่อื่น อย่างนำไปเผาในป่าช้าเดียวกันเดียวจะเป็นผีก่อนชาวบ้าน เป็นพวกผีโพงผีเป่า ไกลกินคนทุกคำเช้า และศพที่ตายด้วยเหตุเหล่านี้ไม่ควรเผาไฟเป็นผีดำเพราะจะเป็นผีโพงผีปอบที่มีอำนาจมาก ถ้าเช่นสรวงบูชาดีก็ไม่

^{๒๖} ฐาปณี, พิธีกรรมและความเชื่อท้องถิ่น, ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แสงดาว, ๒๕๔๙), หน้า ๑๒๔-๑๒๕.

^{๒๗} นพ.สงัน สุวรรณเลิศ, ผีปอบ-ผีเข้าในทัศนะทางจิตเวชศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๒๙), หน้า ๙๔.

^{๒๘} คำพูน บุญทวี, ลูกอีสาน, (กรุงเทพมหานคร : เอลโล่การพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๖๔.

เดือดร้อนแต่ไม่ก่อคุณประโยชน์ให้ผู้เช่นสังเวศ ผีจะเอาแต่กินหมู ไก่ ควายทุกวัน ไม่ควรไปยุ่งเกี่ยวกับ ผีเป่าปาโปง ชำระล้างร่างกายให้สะอาด อย่าไปอยู่ใกล้หนองน้ำปัสสาวะควาย^{๒๙}

๑.๗.๖ ส.พลายน้อย ได้กล่าวถึงผีไทยไว้ในหนังสือเรื่อง “ตำนานผีไทย” สรุปความเป็นผีทางภาคอีสาน ผีปอบเป็นผีมีเจ้าของ คือมีผู้เลี้ยงไว้ และผู้ที่จะเป็นเจ้าของผีปอบ มักเป็นพวก คลั่งวิชา เช่น วิชาการค้าขาย มีเสน่ห์นางกวักสาธิตกลั่นทอง นะหน้าทอง หรือหมอเสน่ห์ยาแฝดเมื่อ เรียนมากๆ สติจะฟั่นเฟือนจึงมีการผูกแล้วต้องเรียนแก้ เมื่อเรียนวิชาจนคลังใช้ได้แล้ว ต้องมีคาถาให้ คลายได้ด้วย แต่โดยมากมักจะลืมคาถาแก้กินเสีย ผลสุดท้ายกลายเป็นเจ้าของปอบไปโดยที่ลูกตาไม่มี แวว เจ้าของปอบนี้ไม่ชอบมองหน้าใครตรงๆ พวกเจ้าของปอบจะต้องคอยดูแลเลี้ยงปอบของตัวเอง เสมอ เวลาตัวจะกินอะไรก็ต้องเรียกมากินด้วย ถ้าปล่อยให้อวดอยากมากนัก ปอบก็มักจะกินเจ้าของ เสียเอง อาการของคนที่ถูกปอบเข้ามักจะร้องห่มร้องไห้ อยากกินโน้นกินนี้ แต่โดยมากมักเป็นของสด คาวดิบๆ และถ้าปล่อยให้ปอบเข้าอยู่นานๆ คนไข้อาจถึงตายเพราะปอบอาจกินตับไส้พุงหมด^{๓๐}

๑.๗.๗ อภิศักดิ์ โสมอินทร์ ได้กล่าวถึงความเชื่อเรื่องและวิญญาณของชาวอีสานไว้ใน หนังสือเรื่อง “โลกทัศน์อีสาน” สรุปความว่า ความเชื่อเรื่องผีและวิญญาณของชาวอีสานซึ่งนับถือ ศาสนาพุทธ พราหมณ์ และมีมาผสมกลมกลืนในการประกอบพิธีกรรมในชีวิตของคนอีสานอยู่เสมอ เช่น งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ งานบุญต่างๆ งานศพฯ ส่วนเรื่องผีจะเป็นสิ่งที่พิสูจน์ไม่ได้ แต่ชาว อีสานก็เชื่อว่าผีมีจริง จนบางคนกลัวจนย่นยันว่าตนเองเห็นเคยเห็นผี ในทัศนะของคนอีสานเชื่อว่า มีผีให้ คุณ เช่น ผีปู่ตา เป็นผีประจำหมู่บ้านคอยพิทักษ์คุ้มครองชาวบ้านตลอดทรัพย์สินอื่นๆ ของหมู่บ้าน โดยมีผู้ที่ เป็นสื่อกลางติดต่อกับผีปู่ตา คือ “จ้ำ” จะมีบทบาทต่อหมู่บ้านมาก ในฐานะเป็นทูตเชื่อมโยง ระหว่างคนกับผี สามารถเจรจากับผีรู้เรื่อง เฒ่าจ้ำ จึงเป็นผู้นำชุมชนในเรื่องพิธีกรรมเกี่ยวกับผีปู่ตา ชาวบ้านให้ความยำเกรงผีปู่ตามาก ส่วนผีให้โทษ เช่น ผีปอบ เกิดจากคนเรียนคาถาอาคม ทำผิดข้อห้าม “คะลำ” กลายเป็นผีปอบเข้าสิงทำร้ายคน ความเชื่อเรื่องผีปอบยังมีอยู่มากในกลุ่มคนอีสาน เมื่อ อพยพไปอยู่ที่กรุงเทพฯ ปักขี้ไต้ หรือคนอีสานที่อพยพไปอยู่ต่างประเทศ ก็มีผีปอบตามไปอยู่ไปกินด้วย ดังนั้นถ้ามีปอบเข้าที่ใดแสดงว่าที่นั้นมีคนอีสาน^{๓๑}

๑.๗.๘ เกวลิน ภูมิภาค ได้กล่าวถึงวรรณกรรมของอีสานไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความเชื่อทางศาสนาและลัทธิที่ปรากฏในวรรณกรรมคำสอนของชาวอีสาน” สรุปผลการวิจัย ได้ว่า ชาวอีสานมีความเชื่อในลัทธินับถือผีสางเทวดาซึ่งจะเห็นได้จากการจัดงานศพที่ในสมัยโบราณมีการ กำหนดประเภทของศพที่ควรเผ่าและไม่ควรเผ่าอย่างเคร่งครัด แต่ชาวอีสานในปัจจุบันกลับนิยมเผ่า ศพมากกว่า เนื่องจากอิทธิพลของพิธีกรรมตามแบบศาสนาพุทธที่นิยมให้เผ่าประกอบกับเงื่อนไขทาง เศรษฐกิจต้องมีค่าใช้จ่ายมาก สำหรับความเชื่อเกี่ยวกับผียืนยันถึงประสบการณ์ของตนเองที่ได้สัมผัส มาชาวอีสานจะหวาดกลัวผีเป่าผีปอบเหล่านี้เป็นอันมาก เนื่องจากชาวอีสานในชนบทหวาดกลัวภัย อันตรายจากสิ่งเหนือธรรมชาติเป็นอย่างมาก การใดที่จะทำให้สิ่งเหนือธรรมชาติไม่ทำร้ายพวกตน อำนาจพรให้พวกตน การนั้นจะเป็นสิ่งที่ชาวอีสานในชนบทเต็มใจกระทำยิ่งนัก ความเชื่อเกี่ยวกับเวทมนต์

^{๒๙} วัชร ปุณโณทก, วรรณกรรมอีสาน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๒), หน้า ๓๕๘-๓๖๐.

^{๓๐} ส.พลายน้อย, ตำนานผีไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท.พันธ์ จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๙๐-๙๑.

^{๓๑} อภิศักดิ์ โสมอินทร์, โลกทัศน์อีสาน ภาพลัทธิ, (ภาพลัทธิ : โรงพิมพ์ประสานการพิมพ์, ๒๕๒๔), หน้า ๑๓๔.

ของชาวอีสานในปัจจุบันยังมีอยู่แต่ไม่เข้มข้นมากเหมือนชาวอีสานโบราณ เนื่องจากชาวอีสานในปัจจุบัน กังขาในความศักดิ์สิทธิ์ของเวทมนต์ต่างๆ อีกทั้งเวทมนต์ต่างๆ ก็มีข้อห้ามมากมาย ซึ่งหากปฏิบัติผิดไปจะทำให้กลายเป็นผีเป่าผีปอบทำให้ชาวอีสาน ในปัจจุบันไม่สนใจเล่าเรียนเวทมนต์คาถานัก^{๓๒}

๑.๗.๙ คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ได้กล่าวถึงความเชื่อในสังคมชาวภาพลัทธิว้าวในหนังสือ “วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดกาฬสินธุ์” สรุปความว่า ชาวภาพลัทธิว้าวมีความเชื่อเรื่องภูตผีวิญญาณอย่างเหนียวแน่น แม้ว่าศาสนาพุทธจะเข้าไปมีบทบาทในวิถีประชาชนของสังคมอย่างแท้จริงก็ตาม แต่ปรัชญาหรือหลักธรรมของศาสนาพุทธหาได้ลบเลือนความเชื่อเรื่องภูตผีวิญญาณในสังคมชาวภาพลัทธิว้าวไม่ เมื่อพิจารณาจากฮีตสิบสอง (คือจารีตที่จะต้องประพฤติปฏิบัติในรอบสิบสองเดือน) จะพบว่า มีจารีตหรือพิธีกรรมที่เป็นความเชื่อเรื่องภูตผีวิญญาณไม่น้อย ในจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้นำพระภิกษุมาร่วมพิธีอยู่ด้วย ซึ่งพระภิกษุก็ได้ปฏิเสธพิธีกรรมเหล่านี้ นอกจากนี้ ยังพบว่า พิธีกรรมเนื่องด้วยผีที่ชาวบ้านมาใช้วัดเป็นสถานที่จัดกิจกรรม และพระภิกษุเป็นผู้นำในการประกอบกิจกรรม เช่น การแห่บั้งไฟ และความเชื่อในเรื่องโลกและจักรวาล การสร้างโลก การกำเนิดมนุษย์ ตลอดจนพิธีกรรมในรอบชีวิตของบุคคล (เกิด แก่ แต่งงาน ตาย) มักจะวนเวียนอยู่ในความเชื่อเรื่องภูตผีซึ่งแสดงให้เห็นว่า ความเชื่อเรื่องภูตผีวิญญาณฝังแน่นอยู่ในกระแสนึกของสังคมชาวภาพลัทธิว้าวในสมัยอดีต และปัจจุบันก็ยังหาเสื่อมคลายไปอย่างสิ้นเชิงไม่^{๓๓}

๑.๗.๑๐ พระมหาสุพรรณ เผือกพันธ์ ได้กล่าวถึงผีปอบไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาความเชื่อผีปอบในบริบทสังคมไทยพุทธ ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านหนองทามน้อย จังหวัดศรีสะเกษ” สรุปผลการวิจัยได้ว่า ในทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องผีของสังคมอีสานมีความเชื่อเรื่องผีชนิดต่างๆ ในสังคมอีสาน มีทั้งผีดีและผีร้าย ดังนี้

ผีดีทำหน้าที่ดูแลคนในสังคมให้อยู่อย่างมีความสุข ใครทำตนดี มีสัมมาคารวะ อ่อนน้อม ถ่อมตน จะได้รับการช่วยเหลือจากผีเหล่านี้ ผีดีแบ่งเป็นผีระดับครอบครัวอันเป็นหลักยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจของสมาชิกในครอบครัว เป็นลักษณะของความเชื่อ ความศรัทธาส่วนตัว ซึ่งมีความแตกต่างกันออกไป เช่น ผีเรือน ผีป่า ผีตาแฮก ผีฟ้า เป็นต้น ส่วนผีระดับหมู่บ้าน มีความสัมพันธ์ระหว่าง สมาชิกจากหลายครอบครัว ด้วยการรวมศรัทธาให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่น พญาแถน ผีปู่ตา ผีเมสศักดิ์ หลักเมือง และผีที่ชาวบ้านนับถือเฉพาะท้องถิ่น

ผีร้าย เช่น ผีเผด หรือผีเปรต ผีกองกอย ผีกระสือ ผีกระหัง ผีปอบ เป็นต้น ชอบทำร้ายมนุษย์ให้มีความลำบาก บางครั้งอาจจะทำร้ายเสียชีวิตก็ได้ นอกจากนั้น สังคมอีสาน มีทฤษฎีว่า ประเพณีและพิธีกรรมนั้น เกิดจากขนบธรรมเนียม ประเพณี แบบแผน ที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาจากอดีตถึงปัจจุบัน เป็นการจัดขึ้นตามลัทธิ เพื่อความขลัง และศักดิ์สิทธิ์ เช่น พิธีกรรมตามปฏิทิน พิธีกรรม

^{๓๒} เกวลิณ ภูมิภาค, “ความเชื่อทางศาสนาและลัทธิที่ปรากฏในวรรณกรรมคำสอนของชาวอีสาน”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๓), หน้า ๑๔๔ - ๑๔๕.

^{๓๓} คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดกาฬสินธุ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔), หน้า ๑๗๐.

พิเศษ ส่วนประเพณีนั้นจะประกอบขึ้นมาเพื่อความสบายทางด้านร่างกายและประเพณีจิตใจ เป็นการประพฤติปฏิบัติสืบๆ กันมาเป็นแบบแผน ขนบธรรมเนียม หรือจารีต^{๓๔}

๑.๗.๑๑ พระประเสริฐ ชุตินธโร (สุนทรวัฒน์) ได้กล่าวถึงไสยศาสตร์กับพุทธศาสตร์ไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องไสยศาสตร์กับพุทธศาสตร์ตามพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)” สรุปผลการวิจัยได้ว่า ไสยศาสตร์เป็นลัทธิความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจลึกลับอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ เวทมนต์คาถา อำนาจเหนือธรรมชาติ หรือการดลบันดาลจากอำนาจภายนอกต้นกำเนิดนับถือของชนพื้นเมืองชาวชมพูทวีป เชื่อว่ามีวิญญาณ (เทพเจ้า) สิงอยู่ในธรรมชาติสามารถให้คุณและโทษแก่มนุษย์ได้ จึงได้เกิดบทสวดสรรเสริญเทพเจ้าในคัมภีร์พระเวทของศาสนาพราหมณ์ (ฮินดู) โดยเฉพาะคัมภีร์อถรรพเวท เป็นคัมภีร์แห่งเวทมนต์คาถา และเป็นที่มาของเวทมนต์คาถาไสยศาสตร์ “เวทมนต์คาถา” ผสมเข้ากับ “พิธีกรรม” และองค์ประกอบอื่นๆ เช่น หมอไสยศาสตร์ ผู้ร่วมพิธีกรรม หรืออุปกรณ์อื่นๆ และพิธีกรรมจะสำเร็จตามวัตถุประสงค์ไม่มีเครื่องวัดหรือยืนยันได้อย่างชัดเจนว่า ไสยศาสตร์มีผลจริงหรือไม่ แต่ไสยศาสตร์ก็ยังคงมีอยู่^{๓๕}

๑.๗.๑๒ วิเชียร พลหาญ ได้กล่าวถึงหมอธรรมไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “หมอธรรมศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม” สรุปผลการวิจัยได้ว่า พิธีกรรมรักษาผู้ป่วยของหมอธรรม และการรักษาผู้ป่วยเกิดจากการกระทำของภูต ผี ปีศาจ และอำนาจเหนือธรรมชาติด้วยวิธีไสยศาสตร์ใช้อุปเท่ห์ให้กลด้วยเวทมนต์และคาถาอาคม การประกอบวิธีการรักษาหมอธรรมจะสอบถามญาติพี่น้องผู้ป่วยถึงความเป็นอยู่กับดูอาการปัจจุบันของป่วย หรือทำพิธีเสี่ยงทายเพื่อหาสาเหตุของการเจ็บป่วย โดยนั่งธรรมหรือขึ้นธรรมเสี่ยงธรรมใช้อุปกรณ์ต่างๆ ไม่ตีข้าว ไข่ การรักษาหมอธรรมจะทำพิธีรักษาตามวิธีการของแต่ละคนมีการตั้งค่ายรักษา การใช้คาถาอาคมขับไล่ ภูต ผี ปีศาจ และอำนาจคุณไสยให้ออกจากร่างกายของคนป่วย ให้ผู้ป่วยอาบหรือน้ำมนต์เสร็จแล้วหมอธรรมจะทำการป้องกันมิให้ผีหรือคุณไสยกลับมาทำร้ายผู้ป่วยอีก โดยการใช้ด้ายผูกคอ ข้อมือ ข้อเท้า และปิดยันต์รอบบ้านของผู้ป่วย แล้วถอนค่ายเมื่อผู้ป่วยหายจากโรคแล้ว หมอธรรมจะถอนค่ายรักษาจากบ้านผู้ป่วย แล้วนำกลับมาบูชาที่หิ้งบูชาของตน ผู้ป่วยที่หมอธรรมรักษาหายแล้วบางคนอาจมอบตัวเป็นลูกผั่งลูกเทียนของหมอธรรม เพื่อขอขึ้นอยู่ในความปกครองหรือขึ้นของรักษา^{๓๖}

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ไม่มีงานวิจัยที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์อิทธิพลเรื่องผีปอบที่มีต่อพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษากรณี บ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเชื่อว่ามีผีปอบเข้าสิงผู้คนในชุมชนบ้านดอนยานาง จึงได้ประกอบพิธีกรรมไล่ผีปอบและจับผีปอบไปเผาทำลาย และมักจะเกิดขึ้นบ่อย ๆ โดยเฉพาะในภาคอีสาน จึงจะได้ทำการ

^{๓๔} พระมหาสุพรรณ เผือกพันธ์, “การศึกษาความเชื่อผีปอบในบริบทสังคมไทยพุทธ ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านหนองทามน้อย จังหวัดศรีสะเกษ”, วิทยานิพนธ์ศาสนาเปรียบเทียบมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๓), หน้า ๘๒.

^{๓๕} พระประเสริฐ ชุตินธโร (สุนทรวัฒน์), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่อง ไสยศาสตร์กับพุทธศาสตร์ตามพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๙๔.

^{๓๖} วิเชียร พลหาญ, “หมอธรรม : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (ไทยคดีศึกษา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, ๒๕๓๔), หน้า ๑๐๐.

วิเคราะห์อิทธิพลเรื่องผีปอบที่มีความสัมพันธ์กับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา (พระพุทธศาสนาแบบพื้นบ้าน) กรณีศึกษา บ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์ ให้ละเอียดต่อไป

๑.๘ วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยแบ่งวิธีเก็บข้อมูลเป็น ๒ แบบ คือ

๑.๘.๑ ศึกษาการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เพื่อให้ได้ข้อมูล ดังนี้

๑) โดยรวบรวมข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๓๙

๒) รวบรวมข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ อรรถกถา, หนังสือ ตำรา ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวกับผีปอบ

๓) จัดหมวดหมู่ให้มีความสัมพันธ์กันอย่างมีระบบและมีเหตุผล

๔) วิเคราะห์และตีความข้อมูล และหาความหมายหรือนัยที่เกี่ยวกับประเด็นปัญหาการวิจัย

๕) นำข้อมูลที่วิเคราะห์ตีความมาเขียนเรียบเรียงเพื่อเสนอรายงานการวิจัยต่อไป

๑.๘.๒ ศึกษาข้อมูลจากภาคสนาม โดยสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกนี้ ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์แบบกำหนดแนวคำถามไว้คร่าวๆ

๑) คำถามที่เปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นอธิบายรายละเอียด

๒) คำถามเน้นความคิดเห็นหรือเหตุผล อธิบายที่มีรายละเอียดลุ่มลึก

๓) คำถามมีลักษณะ กระตุ้นให้ได้แสดงความคิดเห็นอธิบายให้กว้างขวางขึ้น

๔) อุปกรณ์ช่วยในการสัมภาษณ์ เพื่อให้ข้อมูลรายละเอียด ประกอบด้วย เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป สมุดจดบันทึก

๕) กำหนดบุคคลที่จะสัมภาษณ์ คือ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้สูงอายุ พระสงฆ์ ผู้ที่เคยถูกผีปอบเข้าสิง ประชาชนทั่วไป พระสงฆ์และฆราวาสที่ทำพิธีกรรมต่างๆ เกี่ยวกับผี เช่น พิธีกรรมปัดรังควาน พิธีขับไล่ผีเข้าสิงคน พิธีจับผีใส่กระบอกไม้ไผ่ ของชุมชนบ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยผู้วิจัยเลือกสัมภาษณ์แบ่งเป็น พระสงฆ์ ๔ รูป คนที่เคยถูกผีปอบเข้า ๒ คน และประชาชน ๖ คน คนเป็นร่างทรง ๒ คน ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ๔ คน เด็กนักเรียน ๑ คน และ ครู ๒ คน รวม ๒๑ รูป/คน

(๑) จัดระบบข้อมูลที่ผู้วิจัยได้จากการสัมภาษณ์ ภาพถ่าย สมุดจดบันทึกและมารวบรวมจัดเป็นหมวดหมู่

(๒) วิเคราะห์ข้อมูล โดยนำมาข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ นำมาวิเคราะห์ข้อมูลตีความ ตามวัตถุประสงค์ อิทธิพลความเชื่อเรื่องผีปอบที่มีความสัมพันธ์กับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของชุมชนบ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์

(๓) นำข้อมูลที่วิเคราะห์ตีความมาเขียนเรียบเรียงเพื่อเสนอรายงานการวิจัยต่อไป

๑.๘.๓ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๑.๙ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๙.๑ ทำให้ทราบเรื่องผีที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๙.๒ ทำให้ทราบแนวคิดความเชื่อเรื่องผีในทัศนะร่วมสมัย

๑.๙.๓ ทำให้ทราบอิทธิพลความเชื่อเรื่องผีปอบที่มีความสัมพันธ์กับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ของบ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์, พิธีกรรมตามความเชื่อแบบพื้นบ้าน, พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา และพิธีกรรมของพราหมณ์

๑.๙.๔ เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เคยถูกปอบเข้าสิง และผู้ที่มีโอกาสจะถูกผีปอบเข้าสิง จะทำให้ส่งผลต่อวิถีชีวิตของประชาชนที่อาศัยในชุมชน หรือผู้ที่สนใจ โดยนำเอาความเชื่อทางพระพุทธศาสนา (พิธีกรรม) เชื่อมโยงเข้าด้วยกันเป็นความเชื่อของ ภูพ ชาติ บาป กรรม ที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา

บทที่ ๒

แนวคิดและความเชื่อเรื่องผีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผีอยู่ประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับ แนวคิดและความเชื่อเรื่องผีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และทำที่พุทธศาสนาที่มีต่อความเชื่อเรื่องผี หลักการทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับผี มีแนวทางการสอนเรื่องไตรภูมิ และถือเอาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นมูลเหตุ ประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในแต่ละบริบทของสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัยตามความเชื่อของคนในยุคนั้นๆ และตามแนวคิดความเชื่อสติปัญญานำมาประพจน์ปฏิบัติกลายเป็นประเพณีวัฒนธรรม โดยนำมูลเหตุทางพระพุทธศาสนาปฏิบัติในวิถีชีวิตคือ ฮีตสิบสอง

๒.๑ แนวคิดเรื่องผีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

พระพุทธเจ้าตรัสถึงเรื่อง ผี วิญญาณ ยักษ์และภูตผีปีศาจ ผีเสื้อน้ำ รากษส สมัยนั้นมีภิกษุรูปหนึ่งถูกผีเข้า ภิกษุอีกรูปหนึ่งมีความประสงค์จะฆ่า จึงทุบตีท่านภิกษุนั้นไม่ถึงแก่กรรมภาพท่านเกิดความกังวลใจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกหรือหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูล พระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก”^๑ และพระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้ยกปาติโมกข์ขึ้นแสดงโดยย่อเมื่อมีอันตราย” เรื่องอันตราย ๑๐ ประการ หนึ่งในนั้น คือ ข้อ ๖. ผีเข้าสิงภิกษุ^๒ ดังนั้น แสดงให้เห็นว่าพระพุทธเจ้ามีท่าทีได้มีปฏิเสธรเรื่องผี แต่ทรงห้ามเรียนวิชาติรัจฉาน

การว่าด้วยเรื่อง สิกขาบทที่ ๙ และ ๑๐ การเรียนติรัจฉานวิชาและการสอนติรัจฉานวิชาของ เรื่อง พวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์เรียน (ติรัจฉานวิชา)^๓ ชาวบ้านตำหนิประณาม โพนทะนาว่า “โณภิกษุณีจึงเรียนติรัจฉานวิชาเหมือนหญิงคฤหัสถ์ผู้บริโภคมกเถา” ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินคนเหล่านั้นตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุณีผู้มกน้อย พวกกันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โณพวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์ จึงเรียนติรัจฉานวิชาเถา” ครั้นแล้ว ภิกษุณีเหล่านั้นได้นำเรื่องนี้ไปบอกภิกษุทั้งหลายให้ทราบ พวกภิกษุได้นำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้

^๑ วิ.ม.ท. (ไทย) ๑/๑๘๘/๑๗๒.

^๒ วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๕๐/๒๓๐.

^๓ ติรัจฉานวิชา คือวิชาที่ไม่มีประโยชน์ ไม่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเป็นวิชาที่เบียดเบียนผู้อื่น เช่น (๑) วิชาฝึกช้าง, ช้าง (๒) วิชาฝึกม้า, ม้า (๓) วิชาการขับรถ (๔) วิชายิงธนู (๕) วิชาฟันดาบ (๖) ร่ายมนตร์ทำร้ายผู้อื่นด้วยพิธีอาถรรพ์ (๗) ร่ายมนตร์เสกตะปูฝังดินฆ่าคนหรือเสกเข้าท้อง (๘) ร่ายมนตร์ทำผู้อื่นให้อยู่ในอำนาจหรือให้เป็นบ้า (๙) ร่ายมนตร์ทำผู้อื่นให้เนื้อเลือดเหือดแห้ง (๑๐) ปลอ่ยสัตว์มีพิษ.

เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลายทราบว่ พวกภิกษุณีนั้พคัศยัเรียน และการที่พวกภิกษุณีนั้พคัศยัสอนตริจฉานวิชา ชาวบ้านตำหนิ ประณามโพทนาวาว่า “ไฉน พวกภิกษุณีนั้พคัศยัจึงสอนตริจฉานวิชาเหมือนหญิงคฤหสัถ์ผู้บริโภคกามเล่า” “พวกภิกษุณีนั้พคัศยัสอนตริจฉานวิชาจริงหรือ” ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่ “จริงพระพุทเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทเจ้าทรงตำหนิว่า ภิกษุทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย พระบัญญัติก็ภิกษุณีนั้ใด เรียน สอน ตริจฉานวิชาต้องอาบัติปาจิตตียั^๔

๒.๑.๑ บริบทแนวคิดเรื่องผี หมายถึง สิ่งที่อยู่แวดล้อม หรือก่ก่บอยู่โดยรอบและเป็นตัวช่วยให้รู้ความหมาย หรือเข้าใจเรื่องราวที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาหนึ่งๆ ที่มีความเชื่อเรื่องผีสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นจนถึงปัจจุบันนี้

๑) ความหมายของผี เป็นสิ่งที่มนุษย์เชื่อว่เป็นสภาพลึกลับ มองไม่เห็นตัว แต่อาจจะปรากฏเหมือนมีตัวตนได้อาจให้คุนหรือโทษได้ มีทั้งดีและร้าย เช่น วิญญาณ เรียกคนที่ตายไปแล้ว ความหมาย สิ่งที่เชื่อกันว่มีอยู่ในกายเมื่มีชีวิต เมื่อตายจะออกจากกายล่องลอยไปหาที่เกิดใหม่ ความรับรู้ เช่น จักขุวิญญาณ คือ ความรับรู้ทางตา โสทวิญาณ คือ ความรับรู้ทางหู เป็นขันธ ๑ ในขันธ ๕ คือรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ^๕

๒) คำไวพจน์ที่เกี่ยวกับคำว่าผี คือ คำว่า อมนุษย์ ภูต เปรต สัมภเวสี ผีเสื้อน้ำ รากษส ยักษ เจตภูต ปีศาจ โอปปาทิกะ วิญญาณ อสุรกาย สัตว์นรก มีกล่าวไว้ในพระไตรปิฎก

๓) การกำเนิดของผี ผีเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจเหนือธรรมชาติ ที่อยู่เหนืออำนาจการควบคุมของมนุษย์ เมื่อมนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มนุษย์มีความผูกพันกันและได้แสดงพฤติกรรมร่วมกันเกิดเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผี เป็นลัทธิความเชื่อของพวก หรือมีความเชื่อว่เป็นวิญญาณของบรรพบุรุษ หรือเป็นสิ่งที่มนุษย์เชื่อว่เป็นสภาพลึกลับ มองไม่เห็นตัว แต่อาจจะปรากฏเหมือนมีตัวตนได้อาจให้คุนหรือโทษได้ มีทั้งดีและร้าย^๖

ในพระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก [๒.สีหนาทวรรค] คติ ๕ ประการคือ (๑) นรก (๒) กำเนิดตริจฉาน (๓) เปตวิสัย (๔) มนุษย์ (๕) เทวดา พระพุทเจ้าตรัสแก่พระสารีบุตร ไว้เรารู้ซัดนรก ทางที่นำสัตว์ให้ถึงนรก ข้อปฏิบัติที่นำสัตว์ให้ถึงนรก และรู้ซัดข้อปฏิบัติที่สัตว์ปฏิบัติแล้ว เป็นเหตุให้หลังจากตายแล้วย่อมไปเกิดในอบายทุกตวินิบาตนรกกำเนิดโอปปาติกะ คือ เทวดา สัตว์นรก มนุษย์บางจำพวก และเปรตบางจำพวก^๗

๔) สถานที่อยู่ของผี คือ ที่ตั้ง แหล่ง เช่น ป่าใหญ่ ภูเขา ป่าช้าผีดิบ ศาล ต้นไม้ใหญ่ แม่น้ำ ทะเล สิ่งในร่างมนุษย์

^๔ วิ.ภิกขุณี (ไทย) ๓/๑๐๑๓-๑๐๒๐/๒๖๓.

^๕ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมอเล็กทอนิกส์ รุ่นที่ ๑.๐๐.

^๖ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมีบุคส์พับลิเคชัน, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๗๔.

^๗ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมอเล็กทอนิกส์ รุ่นที่ ๑.๐๐.

^๘ ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๕๓/๑๕๒.

๕) ประเภทของผี ที่ปรากฏคัมภีร์พระไตรปิฎกของเถรวาทคือ เจตภูต ภูต อมนุษย์ (ผี) ยักษ์ รากษส วิญญาณ สัมภเวสี โอปปาติกะ ผีเสื้อน้ำ เปรต อสุรกาย ปีศาจ สัตว์นรก

๒.๑.๒ ความเชื่อเรื่องผีของมนุษย์ ผี คือ วิญญาณของมนุษย์ผู้ตายหรือล่วงลับไปแล้ว จิตของมนุษย์จะได้ไปเกิดใหม่ตามกรรมหรือการกระทำที่มนุษย์ได้กระทำเมื่อยังมีชีวิตอยู่ให้เกิดภพภูมิต่างๆ เช่น พรหม เทวดา มนุษย์ สัตว์นรก เปรต สัมภเวสี หรือ อสุรกาย และโอปปาติกะ ตามที่ปรากฏใน พระไตรปิฎก เปรตประเภทต่างๆ เช่น พระมหาโมคคัลลานเถระลงจากภูเขาคิณณภูมิได้เห็นเปรตตนหนึ่ง จึงซักถามด้วยคาถาว่า สัมภเวสีภูตเวตถุ เปรตถูกค้อนต่อยศีระะ เจ้าเป็นบ้าไปแล้วหรือ จึงวิ่งไปมา เหมือนเนื้อที่วิ่งพล่าน เปรตได้เล่าว่า ได้ไปเกิดเป็นเปรตในยมโลก ถูกค้อนเหล็กจำนวนหกหมื่นลูกตก มาตีกระหม่อมศีระะ เพราะผลกรรมที่ได้กระทำต่อพระปัจเจกพุทธเจ้านามว่า สุเนตร ขณะนั่ง เข้าฌานอยู่ที่โคนต้นไม้ ตนได้ติดก้อนกรวดใส่ศีระะพระปัจเจกพุทธเจ้า ผลกรรมนั้น จึงต้องได้รับ ทุกข์เช่นนี้^๙ และที่ปรากฏภายใต้พระภิกษุเห็นรูปร่างต่างๆ นั้น เป็นไปตามกรรมที่ตนได้กระทำมาในอดีต เพื่อมาขอรับส่วนบุญส่วนกุศลจากผู้ที่ยึดคิดว่าจะได้รับส่วนอุทิศให้ ส่วนผู้คนในยุคนั้น ได้รับความเป็นไปของสัตว์เหล่านั้นก็ได้ทำบุญอุทิศให้เป็นที่ประจักษ์ ทำให้บุคคลอื่นได้รับรู้อนุโมทนาและ เกิดเกรงกลัวต่อบาปกรรม ตั้งตนไว้ถึงพระรัตนตรัย ประกอบด้วย ทาน ศีล ภาวนา สืบไป รวมทั้งกรณี พระเจ้าพิมพิสารอุทิศแก่ญาติ (เปรต)^{๑๐}

๑) การทำพิธีขับไล่อมนุษย์ (ผี) ในสมัยพุทธกาล เมื่อพระพุทธเจ้ายังมีพระชนชีพ สิ่งที่ปรากฏชัดเจนใน พระอัมมปัทมสูตร (แปล) ภาค ๗ ดังที่กล่าวมาในบทที่ ๑ ในด้านพิธีกรรมต่างๆ โดยให้พระอานนท์เรียนพระปริตรแล้วทำน้ำมนต์ ปะพรมกำแพงเมืองสามวันสามคืน เพื่อขับไล่อมนุษย์ (ผี) ในเมืองไพศาลีในครั้งนั้น ก็เกิดสวัสดิ์แก่ชาวเมือง

๒) การทำพิธีกรรมอุทิศแก่ญาติ (เปรต) ในสมัยพุทธกาล บุญกรรมเปรตญาติของ พระเจ้าพิมพิสาร ในขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ ตีโรกขตสูตร^{๑๑} ว่าด้วยเรื่องเปรตที่อยู่ภายนอกฝาเรือน^{๑๒}

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า พระคานานี้เพื่ออนุโมทนาแก่พระเจ้าพิมพิสาร พวกเปรตพากันมาสู่ (เรือนของตน)^{๑๓} บ้างยืนอยู่ที่ฝาเรือนด้านนอก บ้างยืนอยู่ที่ทางสี่แพร่ง สามแพร่งบ้างยืนพึงอยู่ที่ บานประตูเมื่อมีข้าวและน้ำดื่มมากมาย ผู้ถวายอาหารและน้ำดื่ม อุทิศให้ญาติทั้งหลาย (ที่เกิดเป็น เปรต) อนุโมทนาแล้วก็ได้รับความสุขและสมบัติ เปรตอวยพรให้ญาติจึงมีอายุยืน เพราะการบูชา ญาติ ผู้ให้ทานแก่เปรตญาติแล้ว และทานก็ไม่ไร้ผล

และในอรรถกถา ขุททกนิกาย เปตวัตถุ ปฐมวรรค ตีโรกขตเปตวัตถุ อรรถกถาตีโรกขต เปตวัตถุ พระศาสดาเมื่อทรงประทับอยู่ในกรุงราชคฤห์ ทรงปรารภพวกเปรตเป็นอันมาก

^๙ ขุ.เปต. (ไทย) ๒๖/๘๐๖-๘๐๘/๓๐๐-๓๐๑.

^{๑๐} ขุ.ขุ. (ไทย) ๒๕/๑-๕/๑๕.

^{๑๑} พระสูตรนี้ พระผู้มีพระภาคตรัสแก่พระเจ้าพิมพิสาร ณ กรุงราชคฤห์ ; ขุ.ขุ.อ. (ไทย) ๗/๑๗๗.

^{๑๒} ขุ.เปต.อ. (ไทย) ๒๖/๑๔-๒๕/๑๗๐-๑๗๒

^{๑๓} เรือนของตน หมายถึงเรือนญาติของตน หรือเรือนที่เคยอยู่ในปางก่อน ; ขุ.ขุ.อ. (ไทย) ๗/๑๘๑.

สมัยนั้นแปรตไปเฝ้าพระกัศสปสัมมาสัมพุทธเจ้า ทูลถามว่า พวกข้าพระองค์จะได้สมบัติเมื่อไหร่ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า บัดนี้ ท่านยังไม่ได้ แต่ในอนาคตจักมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระนามว่าโคตม ในกาลแห่งพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น จักมีพระราชาทรงพระนามว่าพิมพิสาร ใน ๙๒ กัป นับแต่ภพที่กัปนี้ พระองค์ได้ถวายทานแด่พระพุทธเจ้าแล้วจักอุทิศแก่พวกท่าน

เมื่อพระเจ้าพิมพิสาร ทรงนิมนต์ถวายภัตตาหารแด่พระพุทธเจ้าโคตมเป็นประธาน แต่ไม่ได้อุทิศทานแก่ปรตตั้งใจหวังไว้ ในเวลากลางคืนจึงพากันส่งเสียงร้องอันน่าสะพรึงกลัวอย่างยิ่งใกล้พระราชนิเวศน์ พระเจ้าพิมพิสารเกิดความสะพรึงกลัว นานาหวาดเสียว จึงได้กราบทูลแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าว่า จักมีเหตุอะไรเกิดขึ้น พระพุทธองค์ตรัสว่า ญาติเก่าที่เกิดขึ้นเป็นพวกปรตรอรับการอุทิศส่วนกุศลจากพระองค์ถวายทานแด่พระพุทธเจ้าแล้ว แต่พระองค์ถวายทานแล้ว มิได้อุทิศให้ก็สิ้นหวัง จึงพากันส่งเสียงร้อง

พระราชาก็ได้ถวายข้าวยาคุ ถวายผ้า ที่นอนและที่นั้งคู เมื่อทรงหลั่งน้ำทักษิโณทกอุทิศทานให้นี้จึงสำเร็จแก่พวกญาติเกิดปรากฏมีสระโบกขรณี ของเคี้ยวและอาหารเป็นทิพย์ ได้บังเกิดแก่พวกปรต ความหิวกระหายหมดไป มีผิวพรรณสีดังทองคำ มีความสุขทั้งกายและใจ ได้เครื่องประดับมีชนิดต่างๆ เช่น ผ้า ปราสาท เครื่องลาดและที่นอน^{๑๔}

๓) **ท่าทีของพระพุทธศาสนาที่มีต่อความเชื่อเรื่องผี** จากการศึกษาค้นคว้า ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ท่าทีพระพุทธศาสนาที่มีต่อความเชื่อเรื่องผีก็ได้ปฏิเสธแต่อย่างไร ชาวเมืองไพศาลีถูกภัย ๓ ประการ คือ ทุพภิกขภัย อดนุสสภัยและโรคภัยเบียดเบียน พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตรัสว่า ญาติทั้งหลาย ประชาชนชาวมุขยนี้นี้ได้ถูกอุปัชฌ์ทั้ง ๓ ชัดขวางแล้ว ขอท่านทั้งหลายจงเข้าไปตั้งเมตตา ความเป็นมิตร ความมีอัธยาศัยเอื้อประโยชน์แก่ประชาชนคนมุขยนี้นี้เถิด พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า รัตนะ ที่เสมอด้วยตถาคตไม่มีเลย ความสวัสดีก็เกิดแก่ราชสกุล ภัยก็ระงับไป พวกอมุขยในแสนโกฏิจักรวาล ก็พากันยอมรับพุทธอาญา (อำนาจป้องกัน)^{๑๕} หรือพระภิกษุไป จำพรรษาในป่าเกิดเหตุนานที่แล้งหลอกให้เกิดหาวดกแล้ว พระพุทธองค์ก็ทรงแนะนำวิธีการโดยให้เรียนเมตตสูตร^{๑๖} ว่าด้วยการแผ่เมตตา พระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถานี้แก่ภิกษุทั้งหลายผู้อยู่ป่า ด้วยอานิสสของเมตตามิ ๑๑ ประการ ย่อมเป็นรักของอมุขยและเทวดา ใน ข้อ ๕. เป็นที่รักของอมุขย (ผี) และ ข้อ ๖. เทวดาทั้งหลาย

รวมทั้งมีการกล่าวถึงเรื่องวิมานของปรตและกรรมของปรตไว้ในพระไตรปิฎกในเล่ม ๒๖ ขุททกนิกาย มิวินนวัตถุ ๘๔ เรื่อง และเปตวัตถุ ๕๑ เรื่อง^{๑๗} และที่กล่าวเกี่ยวกับปรตไว้มากมายในพระไตรปิฎกเล่มอื่นๆ

๒.๑.๓ หลักการทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ในปีพหุชิตอธิกนุสสุต ว่าด้วยธรรมที่บรรพชิตควรพิจารณาเนื่องๆ ภิกษุทั้งหลายธรรม ๑๐ ประการนี้หนึ่งใน ๑๐ ข้อที่ ๗ เรามีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราทำกรรมใดไว้ จะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผล

^{๑๔} ชุ.ขุ.อ. (ไทย) ๓๙/๒๗๘-๓๐๑.

^{๑๕} ชุ.ขุ.อ. (ไทย) ๔๗/๒/๒/๗, ๒๑, ๓๙, ๔๐.

^{๑๖} ชุ.ขุ. (ไทย) ๒๕/๑-๒/๒๐.

^{๑๗} ชุ.วิ. (ไทย) ๒๖/๑-๑๒๘๘/๑-๑๖๕, ชุ.เปต. (ไทย) ๒๖/๑-๘๑๔/๑๖๗-๓๐๒.

ของกรรมนั้น^{๑๘} เพราะฉะนั้น มนุษย์ที่เกิดมาทุกคนย่อมมีที่อยู่และเป็นไปตามผลของกรรม มนุษย์จึงได้ชื่อว่า สัมภเวสี เหล่าสัตว์ที่ถือกำเนิดเกิดแล้ว ชื่อว่า ภูต หรือ ภูตานัน วา สัตตานัน เหล่าสัตว์ที่เสาะหา คือแสวงหาการสมภพ คือการเกิด ได้แก่การบังเกิดขึ้น ชื่อว่า สัมภเวสี^{๑๙}

สัตว์ผู้แสวงหาที่เกิด แปลจากคำว่า สัมภเวสี หมายถึงสัตว์ที่เกิดในกำเนิดทั้ง ๔ ได้แก่ (๑) อัมมชชะ (เกิดจากไข่) (๒) ชลาพุชะ (เกิดจากครรภ์) (๓) สังเสทชะ (เกิดในถ้ำไคล) (๔) โอปปาติกะ (เกิดผุดขึ้น)

สัตว์จำพวกที่เป็นอัมมชชะ และ ชลาพุชะ ท่านเรียกว่า สัมภเวสี เพราะยังอยู่ในไข่และในครรภ์ ถ้าออกจากไข่และครรภ์แล้วไม่เรียกว่า สัมภเวสี แต่ท่านเรียกว่า สัตว์ผู้เกิดแล้ว สัตว์จำพวกที่เป็นสังเสทชะ และโอปปาติกะนั้น ท่านเรียกว่า สัมภเวสี ในขณะจิตแรกที่เกิดขึ้นตั้งแต่ขณะจิตที่ ๒ ไปท่านเรียกว่า สัตว์ผู้เกิดแล้ว^{๒๐}

๑) กรรมของสัตว์ (ที่เกิดในภพภูมิต่างๆ) กรรมเป็นคำกลางๆ หมายถึง การกระทำ เช่น กุศลกรรม อกุศลกรรม (๑) การกระทำที่ส่งผลร้ายมายังปัจจุบัน หรือซึ่งจะส่งผลร้ายต่อไปในอนาคต เช่น บัดนี้กรรมตามทันแล้ว ระวังกรรมจะตามทันนะ (๒) บาป, เคราะห์, เช่น คนมีกรรม กรรมของฉันแท้ๆ (๓) ความตาย ในคำว่า ถึงแก่กรรม^{๒๑}

โดยทั่วไปชาวพุทธเชื่อในเรื่องของกรรมก็จะทำให้เกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนา คือเป็นความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล คือ ศรัทธา ๔ ดังนี้

(๑) กัมมสัทธา เชื่อกรรม, เชื่อกฎแห่งกรรม, เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือ เชื่อว่าเมื่อทำอะไรโดยมีเจตนา คือ จงใจทำทั้งรู้ ย่อมเป็นกรรม คือ เป็นความดีความชั่วมีขึ้นในตน เป็นเหตุปัจจัยก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไป การกระทำไม่วางเปล่า และเชื่อว่าผลที่ต้องการจะสำเร็จได้ด้วยการกระทำ มีไช้ด้วยอ้อนวอนหรืออนอนคอยโชค เป็นต้น

(๒) วิปากสัทธา เชื่อวิบาก, เชื่อผลของกรรม, เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง คือ เชื่อว่ากรรมที่ทำแล้วต้องมีผล และผลต้องมีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว

(๓) กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของของตน, เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของ จะต้องรับผิดชอบเสวยวิบากเป็นไปตามกรรมของตน

(๔) ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า, มั่นใจในองค์พระตถาคต ว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ตรัสธรรม บัญญัติวินัย ทรงเป็นผู้นำทางที่แสดงให้เห็นว่า มนุษย์คือเราทุกคนนี้ หากฝึกตนด้วยดีก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุด^{๒๒} พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นเป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยชอบ เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดี รู้แจ้งโลกเป็นสารถีฝึก ผู้ควรฝึกได้ อย่างยอดเยี่ยม เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายเป็นพระพุทธเจ้า

^{๑๘} อก.ทสก. (ไทย) ๒๔/๔๘/๑๐๔.

^{๑๙} ม.ม.อ. (ไทย) ๑๗/๑๓๐/๕๖๖.

^{๒๐} ส.นิ.อ. (ไทย) ๒/๑๑/๒๖.

^{๒๑} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมอเล็กทรอนิกส์ รุ่นที่ ๑.๐๐.

^{๒๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๘๑.

๒) กรรม ยังมีหลายประเภทแบ่งออกได้เป็น ๒ กลุ่ม คือ ประเภทของกรรมตามนัยพระไตรปิฎก และประเภทของกรรมตามนัยแห่งอรรถกถา ดังนี้

ประเภทของกรรมตามนัยพระไตรปิฎก สามารถแบ่งกรรมออกเป็นประเภทต่างๆ ได้ ๒ ประเภท, ๓ ประเภท และ ๔ ประเภท ดังนี้

กรรม ๒ ประเภท จำแนกตามธรรมที่เป็นมูลเหตุ ได้แก่

(๑) อกุศลกรรม กรรมที่เป็นอกุศล การกระทำที่ไม่ดี หรือกรรมชั่ว หมายถึง การกระทำที่เกิดจากอกุศลมูล คือ โลภะ โทสะ และโมหะ^{๒๓}

(๒) กุศลกรรม กรรมที่เป็นกุศล การกระทำที่ดี หรือกรรมดี หมายถึง การกระทำที่เกิดจากกุศลมูล คือ อโลภะ อโทสะ และอโมหะ^{๒๔}

กรรม ๓ ประเภท คือ กรรมทำ หรือการแสดงออกของกรรม ได้แก่

(๑) กายกรรม กรรมกระทำด้วยกาย หรือการกระทำทางกาย

(๒) วจีกรรม กรรมทำด้วยวาจา หรือการกระทำทางวาจา

(๓) มโนกรรม กรรมทำด้วยใจ หรือการกระทำทางใจ^{๒๕}

กรรม ๔ ประเภท จำแนกตามสภาพที่สัมพันธ์กับวิบากหรือการให้ผล ได้แก่

(๑) กรรมดำ วิบากดำ ได้แก่ กายสังขาร วจีสังขาร และมโนสังขาร ที่มีการเบียดเบียน เช่น ปาณาติบาต อทินนาทาน กาเมสุมิฉฉาจาร มุสาวาท และดื่มสุรา

(๒) กรรมขาว มีวิบากขาว ได้แก่ กายสังขาร และมโนสังขาร ที่ไม่มีการเบียดเบียน เช่น การประพฤติตามกุศลกรรมบถ ๑๐

(๓) กรรมทั้งดำและขาว มีวิบากทั้งดำและขาว ได้แก่ กายสังขาร วจีสังขาร และมโนสังขารที่มีการเบียดเบียนบ้าง ไม่มีการเบียดเบียนบ้าง เช่น การกระทำของมนุษย์ทั่วไป

(๔) กรรมไม่ดำ ไม่ขาว มีวิบากไม่ดำไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม^{๒๖}

โดยหลักกรรม ๑๒ ได้บัญญัติเป็นหลักการไว้ คือ การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา ดีก็ตามชั่วก็ตาม ในที่นี้หมายถึง กรรมประเภทต่างๆ พร้อมทั้งหลักเกณฑ์เกี่ยวกับให้ผลของกรรม โดยแบ่งเป็น ๒ หมวด ดังนี้

หมวดที่ ๑ ว่าโดยปากกาล คือ จำแนกตามเวลาที่ให้ผล

(๑) ภูมิธรรมเวทนียกรรม กรรมให้ผลในปัจจุบันคือในภพนี้

(๒) อุปปัชชเวทนียกรรม กรรมให้ผลในภพที่จะไปเกิดคือในภพหน้า

(๓) อปปราปริยเวทนียกรรม กรรมให้ผลในภพต่อไป

(๔) อโหสิกรรม กรรมเลิกให้ผล ไม่มีผลอีก

หมวดที่ ๒ ว่าโดยกิจ คือ จำแนกการให้ผลตามหน้าที่

(๕) ชนกกรรม กรรมแต่งให้เกิด, กรรมที่เป็นตัวนำไปเกิด

(๖) อุปัตถัมภกรรม กรรมสนับสนุน, กรรมที่เข้าสนับสนุนหรือซ้ำเติมต่อจากชนกกรรม

^{๒๓} อ.ท.ก. (ไทย) ๒๐/๗๐/๒๗๕.

^{๒๔} อ.ท.ก. (ไทย) ๒๐/๗๐/๒๗๗.

^{๒๕} อ.ท.ก. (ไทย) ๒๐/๑๔๗/๓๔๕.

^{๒๖} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๘๑/๗๔, อ.จ. จตุก. (ไทย) ๒๑/๒๓๔/๓๔๙.

(๗) อุปปีฬกรรม กรรมบีบคั้น, กรรมที่บีบคั้น ผลแห่งชนกรรมและอุปัตถัมภกรรมนั้น ให้แปรเปลี่ยนทุเลาลงไป บันทอนวิบากมิให้เป็นไปได้นาน

(๘) อุปฆาตกรรม กรรมตัดรอน, กรรมที่แรง ฝ่ายตรงข้ามกับชนกรรมและอุปัตถัมภกรรม เข้าตัดรอนการให้ผลของกรรมสองอย่างนั้น ให้ขาดไปเสียทีเดียว เช่น เกิดในตระกูล มั่งคั่งแต่อายุสั้น

หมวดที่ ๓ ว่าโดยปากทานปริยาย คือ จำแนกตามความยกย่องหรือลำดับความแรง ในการให้ผล

(๙) ครุกรรม กรรมหนัก ให้ผลก่อน ได้แก่ สมบัติ ๘ หรือ อนันตริยกรรม

(๑๐) พหุลกรรม หรือ อาจิณณกรรม กรรมทำมากหรือกรรมชิน ให้ผลรองจากครุกรรม

(๑๑) อาสันนกรรม กรรมจวนเจียน หรือกรรมใกล้ตาย คือกรรมทำเมื่อจวนจะตายจับใจอยู่ใหม่ๆ ถ้าไม่มี ๒ ข้อก่อน ก็จะให้ผลก่อนอื่น

(๑๒) กตัตตากรรม หรือ กตัตตาปนกรรม กรรมสักล่าวทำ, กรรมทำไว้ด้วยเจตนาอันอ่อนหรือมิใช่เจตนาอย่างนั้นโดยตรง ต่อเมื่อไม่มีกรรมอื่นให้ผลแล้วกรรมนี้ จึงจะให้ผล^{๒๗}

กรรมที่กล่าวไว้ข้างต้นทั้งหมด สรรพสัตว์ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว^{๒๘} พระพุทธศาสนาสอนให้กล้าเผชิญความจริง เช่น สอนให้รู้จักการ เกิด แก่ เจ็บ ตาย และนำเอาประโยชน์ จากการศึกษาเรื่องนี้มาใช้แก้ไขความไม่แน่นอนของร่างกาย และพึ่งตนเอง เชื่อกฎแห่งกรรม^{๒๙}

สรุป ฝัที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาได้เกิดเหตุการณ์สำคัญของชาวเมืองไพศาลี ถูกภัย ๓ ประการ คือ พุพพิภย อมนุสสภย (ผี) และโรคภัยเบียดเบียน โดยพระอานนที่ได้ทำพิธีขับไล่ผีใน ครั้งนั้นถือเป็นต้นแบบของการขับไล่ผี โดยได้มีภัยอันตราย ๑๐ ประการ ของพระภิกษุหนึ่งในนั้น คือ ข้อ ๖. ฝัเข้าสิงภิกษุ แต่พระพุทธเจ้าทรงห้ามภิกษุณีเรียนเดรัจฉานวิชา (อวิชา) และมีการทำบุญที่สำคัญของพระเจ้าพิมพิสารเพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่ญาติเปรต มีพระพุทธเจ้าเป็นประธานสงฆ์ เหตุการณ์ดังกล่าวเป็นต้นแบบทักขิณา คือ ญาติพลี อดิถิปตี ปุพเพตพลี ราชพลี เทวตพลี และได้ให้พระภิกษุเรียนเมตตสูตรเป็นอาวุธป้องกันตัว โดยมีอานิสงส์ของเมตตามิ ๑๑ ประการ หนึ่งในนั้น ข้อ ๕. เป็นที่รักของมนุษย์ (ผี) และได้มีการกล่าวถึงเรื่องเปรตไว้ในธรรมบทมากมาย

ดังนั้น ความเชื่อเรื่องผีและทำทัฬหีของพระพุทธศาสนา มิได้ปฏิเสธเรื่องผีว่าไม่มี แต่สอนให้พระภิกษุทั้งหลายปฏิบัติต่อผีเป็นลักษณะการเกื้อกูลสงเคราะห์ด้วยการทำบุญแล้วอุทิศส่วนกุศลให้ได้รับสิ่งที่ต้องการในภพภูมิที่อาศัยอยู่ขาดแคลนได้ทุกขเวทนาด้วยความหิวโหยเพราะไม่สามารถประกอบอาชีพได้เมื่อล่วงลับไปแล้ว สำหรับผีและเทวดามาเบียดเบียนพระภิกษุให้เกิดความหวาดกลัวหรือได้รับความเดือดร้อน พระพุทธองค์ก็มีวิธีให้ปฏิบัติต่อผีและเทวดาเหล่านั้นไม่ให้มาเบียดเบียน

^{๒๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมศาสนาตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๔๙-๒๕๐.

^{๒๘} พระอรรถกถาจารย์ (ชวินทร์ สระคำ), ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในอินเดีย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๑๕๑.

^{๒๙} พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบฐิตญาโณ), ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑๐.

พระภิกษุให้หายจากความหวาดกลัวและป้องกัน โดยทรงสอนให้สวดรัตนสูตร และ เมตตสูตร แล้วแผ่เมตตาต่อสรรพสัตว์ทั้งหลายให้หันกลับมายินดีและให้ความต้องคุ้มครองเป็นมิตรและอันสงสว่กัน ด้วย

พระพุทธศาสนาความสอนให้เชื่อเรื่องกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เรามีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัยเราทำกรรมใดไว้ จะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น กรรมดีย่อมนำสุข มาให้ กรรมชั่วย่อมทุกข์มาให้ ขึ้นชื่อว่า กรรมชั่วไม่ทำเลยเสียจะดีกว่า

ความเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนานั้น ต้องประกอบด้วยเหตุผลอันเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติหวังให้เกิดผลได้ตามความปรารถนา ต้องเป็นศรัทธาที่มีความถูกต้องประกอบด้วยปัญญา อันมี ศรัทธา ๔ ประการ คือ

๑. กัมมสัทธา เชื่อกรรม, เชื่อกฎแห่งกรรม, เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือ เชื่อว่าเมื่อทำอะไร โดยมีเจตนา คือ จงใจทำทั้งรู้ ย่อมเป็นกรรม คือ เป็นความดีความชั่วมีขึ้นในตน เป็นเหตุปัจจัย ก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไป การกระทำไม่ว่างเปล่า และเชื่อว่าผลที่ต้องการจะสำเร็จได้ด้วยการกระทำ มิใช่ด้วยอำนาจหรืออนาคตโชค เป็นต้น

๒. วิปากสัทธา เชื่อวิบาก, เชื่อผลของกรรม, เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง คือ เชื่อว่ากรรม ที่ทำแล้วต้องมีผล และผลต้องมีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว

๓. กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของของตน, เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของ จะต้องรับผิดชอบเสวยวิบากเป็นไปตามกรรมของตน

๔. ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า, มั่นใจในองค์พระตถาคต ว่าทรงเป็น พระสัมมาสัมพุทธะ ตรัสธรรม บัญญัติวินัย^{๓๐}

ความศรัทธาหรือความเชื่อในพระพุทธศาสนานั้น อันเป็นทางนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อออกจากทุกข์ สามารถพิสูจน์ได้ด้วยตนเอง เพราะเป็นสิ่งที่รู้ได้เฉพาะตนไม่จำกัดกาลเวลา

๒.๒ แนวคิดเรื่องไตรภพภูมิ

พระพุทธเจ้าทรงสอนให้เชื่อเรื่องกรรม คือ การกระทำกรรมดีและกรรมชั่วเราย่อมรับผลของกรรมนั้น กรรมเป็นทางนำสัตว์ไปเกิดใน ๓ ภูมิ หรือไตรภพภูมิ เป็นเรื่องที่เชื่อถือกันแพร่หลายมาแต่โบราณเป็นการสอนโดยทางอ้อม ซึ่งมีรูปภาพเขียนไว้ตามฝาผนังวัดและเขียนจำลองไว้ในสมุด ซึ่งแยกเป็น กามภูมิ ๑ รูปภูมิ ๑ และอรุภูมิ ๑ สัตว์ทั้งหลายเกิดม้าย่อมเวียนวนไปเกิดใน ๓ ภูมินี้ กามภูมิ คือ แดนที่ซ่องอยู่ด้วยกามตัณหา ยังมีความโลภ โกรธ หลง สัตว์ไปเกิดเป็นสัตว์นรกในแดนรก ไปเกิดเป็นเปรตในแดนเปรต และไปเกิดเป็นยักษ์มารในแดนอสุรกาย เรียกรวมว่า อบายภูมิ ๔ คือ แดนอันเป็นทุกข์เดือดร้อนมาก สัตว์ไปเกิดเป็นคนในแดนมนุษย์ และไปเกิดเป็นเทวดาบนสวรรค์ จึงเอาเรื่องสวรรค์และนรกมาพรรณนาไว้ และพรหมเองมีอายุยืนด้วยกาลป์^{๓๑}

^{๓๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๘๑.

^{๓๑} เสถียรโกเศศ, เล่าเรื่องในไตรภพภูมิ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : อมรการพิมพ์, ๒๕๑๓), หน้า ๒-๓, ๑๐-๑๑.

พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงภพภูมิ อันเป็นคติหรือที่ไปของผู้ประกอบกรรมและได้รับวิบาก หรือผลกรรมที่แตกต่างกัน ประกอบด้วย ภพ คือ (๑) กามภพ คือ ที่เป็นกามาวจร (๒) รูปภพ ที่เป็น รูปาวจร และ (๓) อรูปภพ คือ ภพ ที่เป็นอรูปาวจร^{๓๒} จะกล่าวโดยละเอียดเฉพาะอบายภูมิถึง ขึ้นจาตุมหาราชิกา ที่เหลือแสดงแผนภูมิประกอบ

ที่ตั้งเหล่านี้มีเขาพระสุเมรุเป็นหลัก เขาพระสุเมรุตั้งอยู่ท่ามกลางจักรวาล มีทิวเขาและ ทะเลล้อม ทิวเขามีชื่อต่างๆ ดังนี้ ๑. ยุคนธร ๒. อัสสธ ๓. กรวิกะ ๔. สุทัสนะ ๕. เนมินธร ๖. วินตกะ และ ๗. อัสสกันณะ ซึ่งเป็นเขารอบนอกสุด ทิวเขาเหล่านี้รวมเรียกว่าเขาสัตตบรรพ ส่วนมหาสมุทร สัตตบรรพในระหว่างภูเขาทั้ง ๗ ชั้น ถัดจากทิวเขาอัสสกันณะ ออกมาเป็นมหาสมุทรอยู่ทั่วทุกด้าน ใน สารัตถทีปนีฎีกาไว้ว่า **มหานรก ๘ ขุม** ตั้งอยู่ภายในดินธรรดาตรงกันกับชมพูทวีป มหานรกขุมหนึ่งๆ มี **อุสสทนรก ๕ ขุม** ล้อมรอบเป็นบริวาร ทั้งขุมใหญ่และขุมเล็ก ประกอบด้วย ดังนี้^{๓๓}

๒.๒.๑ กามภพ หรือ กามาวจรภูมิ ประกอบด้วย **อบายภูมิ ๔ ชั้น** **อบายภูมิ ๔** คือ (๑) นรก (๒) สัตว์ดิรัจฉาน (๓) เปรต (๔) อสุรกาย, **มนุษย์โลก ๑** และ **เทวโลก หรือ สวรรค์ ๖ ชั้น** (๑) ขึ้นจาตุมหาราชิกา (๒) ขึ้นดาวดึงส์ (๓) ขึ้นยามา (๔) ขึ้นดุสิต (๕) ขึ้นนิมมานรดี และ (๖) ขึ้นปรนิมมิตวสวัตดี รวมเป็น ๑๑ ชั้น^{๓๔}

๑) อบายภูมิ ๔ คือ นรกภูมิ มหานรก ๘ ขุม มีลำดับ ดังนี้

(๑) สัญชีวนรก สัตว์นรกทั้งหลาย ย่อมเป็นอยู่ในนรกนั้นบ่อยๆ นายนิรบาลผู้มีอาวุธ อันมีแสง ฟันซึ่งสัตว์นรกทั้งหลาย สัตว์นรกเหล่านั้นถึงแม้ถูกฟันจนตายแล้วก็กลับฟื้นขึ้นมาใหม่ได้อีก ในนรกจะเป็นเช่นนี้เรื่อยไปจนกว่าจะสิ้นกรรม

(๒) กาฬสตุตนรก ทั้งหมด จะตีด้วยเชือกดำ แล้วก็ฉีกหรือตัดซึ่งสัตว์ที่เกิดในนรก แล้วใช้ตัดสัตว์นรกด้วยเครื่องประหาร มีขวาน จอบ มีด เลื่อย

(๓) สังฆาตนรก ภูเขาเหล็กกดสัตว์ที่เกิดในนรก อีกนัยหนึ่ง ภูเขาเหล็กที่สูงใหญ่มีแสงไฟ อันลุกโพล่ง ย่อมบดสัตว์ในนรกให้ละเอียดเป็นจุณไป

(๔) โรรูนรก สัตว์นรกทั้งหลายร้องไห้ด้วยเสียงอันดังในนรก สัตว์ทั้งหลายที่อยู่ในนรก นั้นย่อมพากันร้องไห้ด้วยเสียงอันดังอยู่ตลอดเวลา สัตว์นรกทั้งหลายถูกคว้นไฟอบอ้าว ร้องด้วยเสียง นำสงสารอยู่ในนรกนั้น เพราะคว้นไฟเข้าไปสู่ทวารทั้ง ๔

(๕) มหาโรรูนรก (ชาลโรรู่) นรกที่มีการร้องไห้เสียงดังกว่าจุฬโรรูนรก เพราะสัตว์ นรกทั้งหลายถูกไฟไหม้ ร้องไห้ด้วยเสียงอันดังนำสงสารอยู่ในนรกนั้นเพราะเปลวไฟเข้าไปสู่ทวารทั้ง ๔

(๖) ตาปนนรก (จุพตาปนะ) นรกที่สัตว์ทั้งหลายให้เราร้อนอยู่ ไฟนรกย่อมไหม้สัตว์ ทั้งหลายที่ถูกตรึงอยู่ในนรก นรกที่สัตว์ทั้งหลายถูกนั่งตรึงติดอยู่ในหลาวเหล็กอันร้อนแดงแล้วให้ไฟไหม้อยู่

(๗) มหาตาปนรก (ปตาปนะ) นรกที่สัตว์ทั้งหลาย ให้เราร้อนเหลือประมาณ หรือ นรก

^{๓๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๑/๒๖๕.

^{๓๓} พระสัทธัมมโชติกะ อัมมาจริยะ, **ปรมัตถโชติกะ มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา, ปริจเฉทที่ ๕ เล่ม ๑** วิถิจตุกคะและปฐิสนิจจุกคะ, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : จัดพิมพ์โดย มูลนิธิสัทธัมมโชติกะ, ๒๕๔๐), หน้า ๗๕-๗๖.

^{๓๔} ที.ม.อ. (บาลี) ๒/๑๒๗/๑๐๕).

ที่สัตว์ทั้งหลายให้เราร้อนยิ่งกว่าจุฬพนนรก นรกที่ให้สัตว์ขึ้นสู่ภูเขาที่กำลังร้อน แล้วตกลงไปสู่หลาวที่อยู่ข้างล่างด้วยอำนาจของลม และไฟไหม้อยู่

(๘) มหาเวจिनรก สัตว์นรกและความทุกข์ไม่มีว่างเลย ระหว่างเปลวไฟ สัตว์นรกทั้งหลายและความทุกข์ในนรกไม่มีว่างเลย นรคนั้นเป็นที่อยู่แห่งสัตว์ทั้งหลายเสมอ

อุสสทนรก ๕ ขุม มีลำดับ ดังนี้

(๑) คุณนรก สัตว์นรกทั้งหลายที่ยังมีอกุศลกรรมเหลืออยู่ ถึงแม้พ้นจากอเวจีมหานรกแล้วก็ไม่หลุดพ้น ยังต้องเสวยทุกข์ต่อไป คือ ถูกเบียดเบียนอยู่ในนรกอุจจาระเน่าที่อยู่ติดต่อกับอเวจีมหานรก

(๒) กุกกุนรก สัตว์นรกทั้งหลายที่ยังมีอกุศลกรรมเหลืออยู่ ถึงแม้พ้นจากนรกอุจจาระเน่าแล้วก็ไม่หลุดพ้น ยังต้องเสวยทุกข์ต่อไป คือ ถูกเบียดเบียนอยู่ในนรกขี้เถ้าร้อน ซึ่งตั้งอยู่ติดต่อกับคุณนรก

(๓) สิมปลิวนรก สัตว์นรกทั้งหลายที่ยังมีอกุศลกรรมเหลืออยู่ ถึงแม้พ้นจากนรกขี้เถ้าร้อนแล้ว ก็ยังไม่หลุดพ้น ยังต้องเสวยทุกข์ต่อไป คือ ถูกเบียดเบียนอยู่ในนรกป่าไม้จ้าว ซึ่งตั้งอยู่ติดต่อกับกุกกุนรก

(๔) อสิปัตตวนรก สัตว์นรกทั้งหลายที่ยังมีอกุศลกรรมเหลืออยู่ ถึงแม้พ้นจากนรกป่าไม้จ้าวแล้ว ก็ยังไม่หลุดพ้น ยังต้องไปเสวยทุกข์ต่อไป คือ ถูกเบียดเบียนอยู่ในนรกป่าไม้ใบดาบ ซึ่งตั้งอยู่ติดต่อกับสิมปลิวนรก

(๕) เวตตรณีนรก สัตว์นรกทั้งหลายที่ยังมีอกุศลกรรมเหลืออยู่ ถึงแม้พ้นจากนรกป่าไม้ใบดาบแล้ว ก็ยังไม่หลุดพ้น ยังต้องเสวยทุกข์ คือ ถูกเบียดเบียนอยู่ในนรกแม่น้ำเค็มที่มีห้วยหนาม ซึ่งตั้งอยู่ติดต่อกับอสิปัตตวนรก

มหานรกขุมหนึ่งๆ มีอุสสทนรก ๓๒ คือ ขุมหนึ่งๆ มีอุสสทนรก ๔ × ๘ ทิศ มี ๓๒ มหานรกขุมหนึ่งๆ มีอุสสทนรก ๓๒ มหานรก ๘ ขุม มีอุสสทนรก ๒๕๖ ขุม^{๓๕}

ยมโลกนรก มี ๑๐ ขุม มีลำดับ คือ (๑) โลหะ กุมภินรก, (๒) สิมพลินรก, (๓) อสินขนรก, (๔) ตามโพชนรก, (๕) อโยคุษนรก, (๖) ปิสสกปัพพตชนรก, (๗) ธุสธะนรก, (๘) สัตโลสตีชนรก, (๙) สุนชะนรก, (๑๐) ยันตปาสาณชนรก ยมโลกนรกรยังมีปรากฏในมหานรกขุมอื่นอีก ๗ ขุม ขุมละ ๔๐ จึงรวมกันทั้งหมด เป็นยมโลกนรก ๓๒๐ ขุม

โลกันนรก เป็นนรกขุมใหญ่ ซึ่งอยู่นอกจักรวาล สถานที่ตั้งของนรกขุมนี้ อยู่ในระหว่างโลกจักรวาล ๓ โลก จะมีช่องว่างขึ้นในตอนกลางจักรวาล ช่องว่างเป็นโลกกันนรก มีสภาพมืดมนอนธการ ไม่สามารถมองเห็น สัตว์เหล่านั้นห้อยอยู่ขอบเชิงจักรวาลด้วยความหิวโหยเมื่อถูกกันต่างคนต่างกินกันเป็นอาหาร เมื่อเปลือพล่อยมือที่เกาะอยู่ก็พลัดตกเบื้องล่างเต็มไปด้วยน้ำกรดอันเย็นเยือกก็จะตายไปและเกิดขึ้นใหม่จนหมดกรรม

สรุป นรกมีอยู่ทั้งหมด ๔๕๗ ขุม คือ (๑) มหานรก ๘ ขุม, (๒) อุสสทนรก ๑๒๘ ขุม, (๓) ยมโลกนรก ๓๒๐ ขุม, (๔) โลกันตนรก ๑ ขุม^{๓๖} นรกทุกขุมต้องได้รับทุกขเวทนาไปจนกว่าจะหมดกรรมจึงจะไปเกิดในภพภูมิอื่นๆ

^{๓๕} พระสัทธัมมโชติกะ อัมมาจริยะ, **ปรมัตถโชติกะ มหาวชิรมัตถสังคหฎีกา**, หน้า ๑๒ - ๑๕.

^{๓๖} พระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร ป.ธ.๙), **โลกทิปนี**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, ๒๕๔๓), หน้า ๘๕ - ๙๐.

๒) เปรตภูมิ แบ่งตามคัมภีร์โลกบัญญัติปกรณัม และ คัมภีร์ฉคตทิปปนิปกรณัม

เปรตไม่มีที่อาศัยอยู่โดยเฉพาะ ฉะนั้นเปรตเหล่านั้นจึงมีอยู่ทั่วไป เช่น ตามป่า ตามภูเขา เหว เกาะ ทะเล มหาสมุทร ป่าช้า พระอรุณธาตุจารย์จึงแสดงว่า เปตติวิสัย

เปรตนั้นได้แก่ ๕ ยักษ์ และเปรตเป็นต้น บางจำพวกก็เป็นเปรตใหญ่และเปรตนี้เนรมิตตัวให้เป็นอิฏฐารมณ์หรืออนิฏฐารมณ์ก็ได้ ฝ่ายอิฏฐารมณ์ก็ให้เห็นเป็นวัว ควาย ช้าง สุนัข รูปร่างสัณฐานน่ากลัว มีศีรษะใหญ่ ตากพอง และบางก็ต้องเสวยทุกข์อยู่ยาวนานมีการอดข้าว อดน้ำ บางพวกก็เข้าไปกินเศษอาหารที่ชาวบ้านทิ้งไว้ในที่โสโครก บางพวกก็กินเสมหะ น้ำลาย และอุจจาระ ส่วนเปรตที่อาศัยอยู่ตามภูเขา คือ ภูเขาคิฆฌกุฏ ไม่ใช่แต่จะอดอาหารอย่างเดียว ยังต้องเสวยทุกข์เหมือนกันกับสัตว์นรกอีกด้วย ดังที่แสดงไว้ในลักขณสังยุตตพระบาลี เปรต ๑๒ ชนิด ที่อยู่ของเปรต ๑๒ พวกกับเจ้าแห่งเปรตที่เชิงภูเขาหิมาลัย มีป่าอยู่แห่งหนึ่งชื่อว่าปาวรีฆมาภูวี เป็นนครแห่งเปรต มีมหิทธิกาเปรตเป็นเจ้าแห่งเปรต ตามที่แสดงไว้ ดังนี้

- (๑) วันตาสเปรต เปรตที่กินน้ำลาย เสมหะ อาเจียน เป็นอาหาร
- (๒) กุณปาสเปรต เปรตพวกนี้กินซากศพหรือสัตว์เป็นอาหาร
- (๓) คุฏขาทีเปรต เปรตที่กินอุจจาระเป็นอาหาร
- (๔) อัคคิชาลมุขเปรต เปรตที่มีเปลวไฟลุกอยู่ในปากเสมอ
- (๕) สุกิมุขเปรต เปรตรูปที่มีปากเท่ารูเข็ม
- (๖) ตัณหาชิตาเปรต เปรตที่ถูกตัณหาเบียดเบียนให้หิวข้าว หิวน้ำ อยู่เสมอ
- (๗) สุนิฆมาภเปรต เปรตที่มีลำตัวดำเหมือนต่อไม้ที่เผา
- (๘) สัตตังคาเปรต เปรตที่มีเล็บมือเล็บเท้ายาวและคมเหมือนมีด
- (๙) ปัพพตังคาเปรต เปรตที่มีร่างกายสูงใหญ่ภูเขา
- (๑๐) อชครังคาเปรต เปรตที่มีร่างกายเหมือนงูเหลือม
- (๑๑) เวมานิกเปรต เปรตที่ต้องเสวยทุกข์ในเวลากลางวัน แต่กลางคืน ได้ไปเสวยสุขในวิมาน
- (๑๒) มหิทธิกาเปรต เปรตที่มีฤทธิ์

เปรตตามวัตถุอิฏฐุภฏาและภูิกามี ๔ ประเภท ดังนี้

- (๑) ปรทัตตูปชีวิกเปรต เปรตที่มีการเลี้ยงชีวิตอยู่โดยอาศัยอาหารที่ผู้อื่นให้
- (๒) ขุปปิปาสิกเปรต เปรตที่ถูกเบียดเบียนด้วยการหิวข้าว หิวน้ำ
- (๓) นิฆมาภิกเปรต เปรตที่ถูกไฟเผาให้เร่าร้อนอยู่เสมอ
- (๔) กาลกัญจิกเปรต เป็นชื่อของอสุราที่เป็นเปรต

หมายเหตุ เปรตบางประเภทที่พระโพธิสัตว์ไม่ไปเกิด นับตั้งแต่ได้พุทธพยากรณ์เป็นต้นไป ย่อมไม่ไปเกิดเป็นเปรต ๓ ประเภท คือ ขุปปิปาสิกเปรต นิฆมาภิกเปรต กาลกัญจิกเปรต ถ้าจะเกิดก็คงเกิดเป็น ปรทัตตูปชีวิกเปรต อย่างเดียวเท่านั้น

เปรตในพระวินัยและลักขณสังยุตตพระบาลี แสดงไว้ ๒๑ ประเภท คือ

- (๑) อัญฐิสังขสิกเปรต คือ เปรตที่มีแต่กระดูกติดกันเป็นท่อนๆ
- (๒) มังสเปสิกเปรต คือ เปรตที่มีแต่เนื้อเป็นชิ้นๆ
- (๓) มังสปิณฑเปรต คือ เปรตที่มีเนื้อเป็นก้อน
- (๔) นิจฉวิปริสเปรต คือ เปรตที่ไม่มีหนังห่อหุ้ม

(๕) อสิโลมเปรต คือ	เปรตที่มีขนเป็นพระขรรค์
(๖) สัตติโลมเปรต คือ	เปรตที่มีขนเป็นหอก
(๗) อสุโลมเปรต คือ	เปรตที่มีขนเป็นลูกธนู
(๘) สุกฺกิโลมเปรต คือ	เปรตที่มีขนเป็นเข็ม
(๙) ทุตติยสุกฺกิโลมเปรต คือ	เปรตที่มีขนเป็นเข็มชนิดที่ ๒
(๑๐) กุมภกัณฐเปรต คือ	เปรตที่มีอวัยวะใหญ่ โตมาก
(๑๑) คุฏฏกูปนิมคคเปรต คือ	เปรตที่จมอยู่ในอุจจาระ
(๑๒) คุฏฏาทกเปรต คือ	เปรตที่มีชีวิตอยู่ได้ด้วยการกินอุจจาระ
(๑๓) นิจฉวิตติเปรต คือ	เปรตหญิงที่ไม่มีหนังห่อหุ้ม
(๑๔) ทุคคัณฐเปรต คือ	เปรตที่มีกลิ่นเหม็นเน่า
(๑๕) โอคิลินีเปรต คือ	เปรตที่มีร่างกายเป็นถ่านไฟ
(๑๖) อลิสเปรต คือ	เปรตที่ไม่มีศีรชะ
(๑๗) ภิกขุเปรต คือ	เปรตที่มีรูปร่างเช่นเดียวกับพระ
(๑๘) ภิกขุณีเปรต คือ	เปรตที่มีรูปร่างเช่นเดียวกับภิกษุณี
(๑๙) สิกขมานเปรต คือ	เปรตที่มีรูปร่างเช่นเดียวกับสิกขมานา
(๒๐) สามเณรเปรต คือ	เปรตที่มีรูปร่างเช่นเดียวกับสามเณร
(๒๑) สามเณรีเปรต คือ	เปรตที่มีรูปร่างเช่นเดียวกับสามเณรี

๓) อสุรกายภูมิ สัตว์ที่เรียกว่า อสุระ เพราะไม่สว่างรุ่งโรจน์ คือ ไม่เป็นมีอิสระและสนุก รื่นเริง เป็นสัตว์ที่มีชีวิตความเป็นอยู่อย่างแรงแค้นผืนเคือง อดอยาก ยากแค้น ต้องทนทุกข์ ทรมาน แบ่งออกเป็น ๓ พวกใหญ่ คือ เทวอสุรา ได้แก่ อสุรกายที่เป็น เทวดา คือ อสุรกายจำพวกเทวดา บางพวก ก็พอมีความสุขอยู่บ้างเป็นครั้งคราว แต่ส่วนใหญ่ก็จะไม่ค่อยมีความสุข มีอยู่ ๖ พวกด้วยกัน คือ (๑) เวปจิตตอสุร, (๒) ราหูอสุร, (๓) สฬลืออสุร, (๔) ปหารอสุร, (๕) สัมพรตอสุร, (๖) วินิปาติกอสุร

สำหรับอสุรา ๕ พวกแรก จะอยู่ใต้เขาสิเนรุ และเป็นศัตรูกับเทวดาชั้นดาวดึงสา เดิมอสุรทั้ง ๕ เคยอยู่บนชั้นดาวดึงสา ต่อสมัยที่ มขมานพและบริวาร ๓๒ คน ขึ้นไปเกิดบนสวรรค์ชั้นดาวดึงสา มขมานพ เกิดเป็นพระอินทร์ และ บริวาร ๓๒ คน เกิดเป็นเทวดาในชั้นนี้ รวมกันเป็น ๓๓ องค์ เมื่อได้มาเกิดก็มีการฉลองกันเป็นการใหญ่ เมื่ออสุรา ๕ พวกนี้เฝ้าสุราจนได้แล้ว พระอินทร์และบริวาร จึงจับพวก อสุรายืนลงจากยอดเขาสิเนรุ ทำให้ต้องมาอยู่ใต้เขาสิเนรุกระทั้งทุกวันนี้ ด้วยเหตุนี้เองทำให้อสุรา ๕ พวกนี้ แค้นเทวดาชั้นดาวตีสามาก และได้ยกพวกขึ้นเขาสิเนรุไปรบกับเทวดาชั้นดาวตีสหลายครั้ง บางครั้งก็ชนะบางครั้งก็แพ้

ส่วนอสุรกายพวกที่ ๖ คือ วินิปาติกอสุร เป็น อสุรามีรูปร่างเล็ก มีอำนาจน้อยกว่า เทวดาชั้นดาวตีส อาศัยอยู่ในมนุษย์โลกนี้ จะอยู่ตามป่า ตามเขา ตามต้นไม้ และตามศาลที่เขาปลูกไว้ เป็นบริวารของภุมมัญญเทวดา จัดเข้าในพวกเทวดาชั้นจาตุมหาราชิก

(๑) เปตติอสุร ได้แก่ อสุรกายที่เป็น เปรต มี ๓ จำพวก คือ

ก) กาลกัญจิกเปรตอสุร เป็นเปรตที่มีรูปร่างสูงใหญ่ แต่ไม่ค่อยมีเรี่ยวแรง มีเลือด ฝาดน้อย มีสีส้นคล้ำไปไม้แห้ง ตาโปนออกมาเหมือนตาปู มีปากเล็เท่ารูเข็ม อยู่บนกลางศีรชะ หิวน้ำ อยู่ตลอดเวลา เดินหาน้ำอยู่ตามลำธารน้ำไหลกลางป่าต่างๆ ที่เดินท่องอยู่บนลำธารน้ำไหล แต่

กลับมองเห็นน้ำไหลมาขาวเหมือนหินอ่อน ได้ยินเสียงน้ำไหลแต่มองไม่เห็นน้ำ เพราะกรรมบันดาลให้มองไม่เห็นน้ำ กินน้ำก็ไม่รู้จักอิ่มเพราะปากเล็กเท่ารูเข็ม จึงต้องหิวโหยอยู่ตลอดเวลา

ข) เวมานิกเปรตอสุรา เป็นเปรตชนิดที่เสวยทุกขในเวลากลางวัน แต่เสวยสุขในเวลากลางคืนเหมือนกับความสุขของเทวดาในชั้นดาวดึงสา

ค) อาวุธิกเปรตอสุรา เป็นเปรตชนิดที่ต้องประหารซึ่งกันและด้วยอาวุธต่างๆ

(๒) นิรยอสุรา เปรตที่ต้องเสวยทุกขอยู่ในโลกนินทรก อสุรกายที่เป็น สัตว์นรก คือเป็นจำพวกเดียวกันที่เกาะอยู่ตามขอบจักรวาลที่มีมิติ ภายใต้น้ำเย็นจัด มีลักษณะเหมือนค้างคาวมีความหิวกระหายเป็นกำลัง เกาะไปพลาง ไต่ไปพลาง พอไปพบพวกเดียวกันสำคัญผิดคิดว่าตนได้พบอาหารต่างฝ่ายต่างก็กระโดดเข้ากัดกันทันที ต่างฝ่ายปล่อยมือจากการเกาะก็จะพลัดตกไปในน้ำกรดข้างล่างละลายหายไปทันที แล้วเกิดขึ้นใหม่ ตกตายไปอีกรวนเวียนเช่นนี้จนกว่าจะหมดกรรม^{๓๗}

๔) **ไตรจกานภูมิ หรือไตรจกานตภูมิ** คือแดนของไตรจกาน ความหมายว่า โลกของสัตว์ผู้ไปโดยขวาง หรือตามเส้นนอนตรงกันข้ามกับคนซึ่งไปตัวตรง ดังนั้นสัตว์ไตรจกานก็หมายถึงสัตว์ที่ไปไหนมาไหนต้องคว่ำอกไป เช่น หมู หมา เป็ด ไก่ ในหนังสือไตรภูมิตอนนี้เริ่มต้นกล่าวถึงสัตว์อันเกิดมาในแดนไตรจกานว่า มีเกิดจากไข่ (อณฺทชะ) จากมีรกอันห่อหุ้ม (ชลาพุชะ) จากใบไม้และเหงื่อโคล (สังเสทชะ) เกิดเป็นตัวขึ้นเองและโตทันที (อุปปาติกะ) สัตว์ไตรจกานนั้นมีความเป็นอยู่ ๓ ประการ คือ รู้สึบพันธุ์ รู้กิน รู้ตาย เรียกเป็นศัพท์ว่า กามสัญญา อาหารสัญญา และมรณสัญญา ส่วนคนนั้นเพิ่มอีกสัญญาหนึ่งคือ รู้จักการทำมาหากิน รู้บาปบุญ หรือตรงกับคำว่าวัฒนธรรมนั่นเอง สัตว์ที่กล่าวในแดนไตรจกานหลักๆ ก็มีดังนี้

- (๑) อปทไตรจกาน ประเภทที่ไม่มีเท้า ไม่มีขาได้แก่ งู ปลา ไส้เดือน เป็นต้น
- (๒) ทวิปทไตรจกาน ประเภทที่มี ๒ ขา ได้แก่ ไก่ เป็ด นกตระกูล แร้ง กา เป็นต้น
- (๓) จตุปทไตรจกาน ประเภทที่มี ๔ ขา ได้แก่ หมู หมา วัว ควาย ช้าง ม้า เป็นต้น
- (๔) พหุปทไตรจกาน ประเภทที่มีมากกว่า ๔ ขา ขึ้นไป ได้แก่ กิ้งกือ ตะขาบ เป็นต้น

สำหรับมนุษย์อยู่บนพื้นแผ่นดินที่มีอยู่ ๔ ทิศ ของภูเขาสิเนรุ มนุษย์ภูมิประกอบด้วย ๔ ทวิป คือ (๑) ปุพพิเททวิป คนที่อยู่ในทวิปนี้ มีอยู่ ๗๐๐ ปีเสมอ (๒) อปรโคยานทวิป คนที่อยู่ในทวิปนี้มีอยู่ ๕๐๐ ปีเสมอ (๓) ชมพูทวิป ในที่อยู่ทวิปนี้ มี กาย วาจา ใจ ประกอบด้วยศีลธรรมมีอายุยืนถึงหนึ่งร้อยปี สมัยใดประกอบศีลธรรม อายุลดน้อยถอยลงไปตามลำดับกระทั่งถึง ๑๐ ปี (๔) อุตตรกรุทวิป คนอุตตรกรุ ไม่ถือเอาเงินทองว่าเป็นของตน ไม่หวงแหน หรือถือเอาว่าเป็น บุตร ภรรยา สามียของตน และรักษาศีล ๕ เป็นนิจ มีอายุยืนถึง ๑,๐๐๐ ปีเสมอ ทวิปใหญ่ทวิปหนึ่งก็มีทวิปน้อย ๕๐๐ เป็นบริวาร รวมเป็นทวิปน้อยมี ๒,๐๐๐ ทวิป คนที่อาศัยอยู่ในทวิปน้อย ๒,๐๐๐ ทวิปนี้ ก็มีอายุมากบ้างน้อยบ้างไปตามคนที่อยู่ในทวิปใหญ่นั้นๆ^{๓๘}

๕) **มนุสสภูมิ** คือ มน+อสุส+ภูมิ มน แปลว่า ใจ อสุส แปลว่า สูง ภูมิ แปลว่า ที่อาศัย รวมกันเป็น มนุสสภูมิ แปลว่า ภูมิที่อาศัยของสัตว์ผู้มีใจสูง คือ มีใจสูงในเชิงกล่าหาญ องอาจ กล่าหาญ ในการประกอบกรรมต่างๆ ยิ่งนัก ประกอบด้วย อกุศลกรรม คือ กรรมที่ชั่วช้าเป็นบาปลามก สัตว์ใน

^{๓๗} พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ, **ปรมัตถโชติกะ มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา** ปริจเฉทที่ ๕ เล่ม ๑ **วิถิจตุกกะและปฏิสนธิจตุกกะ**, หน้า ๔๕-๔๙, ๕๗-๕๙.

^{๓๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๒-๗๓.

มนุษย์มืองอาจสามารถกระทำได้อย่างยอดเยี่ยมตั้งแต่ขั้นที่มีโทษเล็กน้อย จนถึงขั้นที่มีโทษสูงสุด เช่น ปาณาติบาตอกุศลกรรม มนุษย์สามารถฆ่าได้ตั้งแต่สัตว์เล็กๆ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา จนถึง ฆ่าบิดา มารดา เป็นอนัตตริยกรรมได้ และ กุศลกรรม คือ กรรมที่ต้งามเป็นบุญเป็นคุณ สัตว์ที่มาอุบัติเกิดในโลกมนุษย์เรานี้ ก็องอาจสามารถกระทำได้อย่างยอดเยี่ยมอีกเช่นเดียวกัน กล่าวหาญกระทำได้ตั้งแต่ บุญเล็กน้อย จนกระทั่งถึงบุญกุศลอย่างอุกฤษฏ์ เช่น ทาน คือ การให้ เช่น ให้อาหารเป็นทานแก่ หมู หมา เป็ด ไก่ กา ซึ่งเป็นสัตว์ดิรัจฉานภูมิ เป็นต้น นอกจากนั้น ในด้านการทำกุศลที่สูงขึ้นไปกว่านี้ คือ การรักษาศีล ๕, ๘ หรือศีล ๑๐ ถึงศีล ๒๒๗ ข้อ และบำเพ็ญภาวนาจนเกิดเป็นพรหม เทวดา ถึงกาลสมัยวิเศษ มีพระพุทธเจ้าอุบัติก็องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น พระองค์ทรงเป็นผู้เล่าพระองค์ ไม่ใช่ใครในภูมิอื่นเลย โดยที่แท้ทรงเป็นมนุษย์อุบัติเกิดในมนุษยภูมินี้เอง ทรงมีพระวิริยะอย่างยอดเยี่ยม ทรงพลีพระชนชีพเพราะมีพระมนัสมั่นมุ่งหมายพระบรมโพธิญาณ ทรงมีพระหทัยอาจหาญ จนกระทั่งสำเร็จตรัสรู้เป็นสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ จากนั้นก็ทรงสั่งสอนให้มนุษย์ใจกล้าบำเพ็ญวิปัสสนา ภาวนา จนกระทั่งได้สำเร็จมรรคผลเป็นพระอรหันต์ พระอนาคามี พระสกิทาคามี และพระโสดาบัน อริยบุคคล อนึ่งเล่าพระปัจเจกพุทธเจ้า ผู้มาอุบัติตรัสรู้แต่ลำพังพระองค์เดียว ในกาลที่ว่างจากศาสนา มนุษย์ในโลกนี้มีอยู่ ๕ ประเภท ดังนี้

(๑) มนุสสนิรโย ร่างกายเป็นมนุษย์ใจเหมือนสัตว์นรก คือ มนุษย์บางพวกในมนุษยภูมินี้ มีชีวิตอย่างแปลกประหลาด ไม่อยู่บ้านอยู่เรือนเหมือนคนธรรมดาทั้งหลาย แต่อยู่ในคุกตะราง ถูกจองจำทำโทษมีประการต่างๆ หมดสภาพในตน บางคนต้องทนทุกข์เวทนาแสนสาหัส มนุษย์เหล่านั้นเขาเป็นคนชั่วบาปมีสันดานร้าย กระทำแต่สิ่งที่ผิดกฎหมายบ้านเมือง ก่อเรื่องร้าย เพราะใจชั่ว ทำตัวให้เป็นภัยแก่ชาวประชา ประพฤติทุจริตมีฉาชีพผิดมนุษย์ธรรมดา เช่น ทำปาณาติบาต ประหัตประหาร คนด้วยกัน ทำการโจรกรรมเป็นขโมย โดยมีจิตใจยินดีในอาชีพอุจจริต เพราะคิดพาลเห็นผิด ไม่รู้ผิดชอบชั่วดี

(๒) มนุสสเปโต มนุษย์มีใจคิดอยากได้อยากมีอยู่เสมอไม่รู้จักพอ คือ บางจำพวกในมนุษยภูมินี้มีชีวิตเป็นอยู่ลำบาก เที้ยวแสวงหาอาหารผ่านงูหม กว่าจะได้มาก็ยากแสนยากนักหนา หรือหาไม่ได้เลย ด้วยวิบากกรรมแต่ปางก่อนที่ตนกระทำไว้ให้มีอันเป็นไป จะอดสาหัสขยันทำเท่าใด จนสายตัวแทบขาดก็ไม่พอกินสักที มีแต่ความอดอยากเข้าครอบงำ มากไปด้วยความทุกข์เหลือล้ำแสนจะลำเค็ญเป็นนิจรันดร เขาว่าตำบลนั้นอำเภอนี้มีที่หากินดีก็รีบจรลีสัญจรไปทุกหนทุกแห่ง แต่ก็ไม่พบแหล่งเจริญ ให้ได้รับความสุขสบายสักที มีแต่ความลำบากประจำ ให้โหรทำนายก็ว่ากาลกิณี กุมลัคนา หรือเรื่องลาภมีกาลิเข้าประจำ ทำอย่างไรก็หากินไม่ขึ้น มิได้ลาภสมปรารถนา นานอนานนัก คนประเภทที่ว่านี้ มีอยู่เป็นอันมาในมนุษยภูมินี้ เพราะมีวิบากกรรมแต่ปางก่อน

(๓) มนุสสตรัจฉาโน ร่างกายเป็นมนุษย์ใจเหมือนดิรัจฉาน คือ บางจำพวกในมนุษยภูมินี้ มีชีวิตอาศัยท่านผู้อื่นอยู่เหมือน หมู แมว ม้า เป็ด ไก่ หมา วัว ควาย สุดแต่ท่านจะใช้ให้ทำอะไรก็ อดสาหัสกระทำการงานแบกขนซึ่งภาระอันหนัก ครั้นทำงานเสร็จแล้ว ท่านให้อะไรเป็นทาน ถึงจะชอบใจไม่ชอบใจก็ต้องบริโภคนแต่พออิ่มปากอิ่มท้องไปวันๆ หนึ่ง ถึงคราวท่านโทโสโกรธาก็มีแต่จะถูกด่าว่าดูคำรามขู่ตวาด ให้สะดุ้งสั่นหลังหวาดเสียวอยู่เนืองนิตย์ มากไปด้วยความสะดุ้งจิตหาความสบายมิได้ทุกเมื่อ แต่ก็ไม่เบื่อต่อชีวิตเช่นนี้ เพราะตัวเป็นคนมีกรรมมีสันดานมากด้วยโมหะ ไม่มีความคิดจะเลี้ยงชีพเป็นอิสระโดยตนเอง เมื่อทนเป็นทาสเขาด้วยดวงจิตมัวเมาหลงผิด พาให้คิดเห็นเป็นของประเสริฐว่า ตัวข้านี้แลเป็นคนฉลาดด้วยการเลือกอาชีพเป็นทาสท่าน การงานอะไรไม่ต้องคิด

ต้องทำให้เปลืองหัวสมอง ท่านสั่งอย่างไรเราทำไปก็หมดเรื่อง ท่านเคืองเราจึงเฉยเสียเป็นการดี ชีวิตนี้ไม่มีอะไรมาก พอได้อาหารใส่ปากเข้าไปวันหนึ่งๆ ก็พอ นอนนอนพอ เจ้านายเรา ดูคร่ำเคร่งคิดประกอบการงาน คงจะหาความสุขสำราญเช่นเราไม่ได้ ความคิดโพล่โพลั่วเป็นบ้าผิดคนธรรมดาไปอย่างนี้ หรือมิฉะนั้น มิได้เป็นทาสท่าน แต่ผู้นั้นมากไปด้วยโมหะจิต ไม่คิดถึงบาปบุญคุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ เช่นว่า บุญกุศล เป็นความดีที่ควรทำ บาปกรรมเป็นการควรเว้นขาด ปราชนิยน์ท่านสอนอยู่อย่างนี้ คนไม่กระทำตาม เพราะไม่เห็นแจ้ง แต่เขามองไม่เห็นคุณ เป็นมนุษย์ไร้ศีลธรรมทำอะไรก็ขวางๆ ผิดทำนองคลองธรรมนำชีวิตไปโดยหาสาระแก่นสารมิได้จนกระทั่งถึงวันตายก็ยังไม่ได้ประกอบการกุศลสักนิด เพราะตนคิดขวาง ไม่เชื่อคำสอนของนักปราชญ์ มิ่งมงคลสมเด็จพะศาสดาเป็นต้น เป็นผู้มิมีโหระดำริขวางๆ อย่างนี้ จึงชื่อว่า มนุษย์ดีเดรัจฉาน

(๔) มนุสสภูโต ภายใจเป็นมนุษย์ คือ คนบางจำพวกในมนุษย์นี้ เป็นผู้รู้จักรว่าสิ่งใดเป็นประโยชน์ และสิ่งใดไม่เป็นประโยชน์ เป็นผู้รู้จักบาปบุญคุณโทษ รู้จักรว่าสิ่งไหนชั่วสิ่งไหนดี แล้วละเว้นสิ่งที่เป้นบาปความชั่ว ประพฤติตัวให้ตั้งอยู่ในความดี มีศีล ๕ รักษาเป็นนิตยมีได้ขาด โดยรู้ว่คนที่ประมาททำศีลให้ขาดข้อใดข้อหนึ่ง หาได้ชื่อว่าเป้นคนเต็มคนไม่ เพราะศีล ได้ชื่อว่ามนุษย์ศีล คือ ศีลของมนุษย์ ผู้ที่จะเป้นมนุษย์ถูกต้องคือเป้นมนุษย์แท้ๆ ได้นั้นต้องมีศีล ๕ ครบบริบูรณ์ไม่บกพร่อง นอกจากนั้น ยังต้องเป้นผู้มีธรรมประจำใจ พยายามบำเพ็ญกุศลเพิ่มบารมีอยู่เรื่อยๆ เช่น อุตสาหะพยายามให้ทาน ฟังธรรมเรียนธรรม หมั่นประพฤติดิปฏิบัติตามธรรม มีหิริความละอายต่อบาป มีโอตตปะความสะดุ้งกลัวต่อบาปอยู่เสมอ ใช้ชีวิตของตนให้มีสาระมีประโยชน์มิใช่สักแต่ว่าอยู่ไปวันๆ หนึ่งโดยไม่คำนึงถึงโลกหน้า เหมือนมนุษย์ประเภทเดียรัจฉานที่กล่าวมาเป้นมนุษย์ผู้มีใจสูงในเชิงกล้าหาญประกอบการกุศลเนื่องๆ ส่วนอกุศลกรรมชั่ว เป้นอันละเว้นเด็ดขาด ไม่ประมาทตั้งอยู่ในกุศลกายสุจริต วจีสุจริต บำเพ็ญบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ประการโดยสมบูรณ์ มีปัญญาซื่อตรงต่อพระบรมพุทโธวาท เชื้อกรรมและผลของกรรมว่าจักต้องใช้ผลแน่นอนไม่ต้องสงสัย

(๕) มนุสสทโว ภายใจเป้นมนุษย์ใจเป้นเทวดา คือ มนุษย์เราตายไปแล้วอาจได้ไปเกิดเป้นเทวดาได้ในบางกรณี โลกของเทวดานี้ เป้นโลกที่อาศัยแห่งสัตว์ซึ่งเป้นทิพย์มีแสงรุ่งเรือง หมายถึงว่ามีแสงรุ่งเรืองหรือเป้นที่อยู่ของเหล่าเทวดาทั้งหลาย ซึ่งได้แก่สวรรค์แดนแห่งความสุข บุคคลผู้ที่สร้างบุญกุศลเอาไว้เมื่อตายแล้ว บุคคลนั้น ก็จะไปเกิดในสรวงสวรรค์ บังเกิดเป้น อุปัตติเทพ เป้นเทวดาผู้เกิดขึ้นไม่ต้องนอนในครรภ์มารดาเหมือนดังมนุษย์ การเกิดของเทวดานี้เกิดผุดขึ้นมีรูปร่างเป้นทิพย์ตั้งอยู่ในวัยหนุ่มสาวเป้นเทพบุตร เทพธิดาเลยทีเดียว เทวดามี ๓ จำพวก คือ เทวดาโดยสมมติ เทวดาโดยกำเนิด และเทวดาโดยความบริสุทธิ์ เทวดาโดยสมมติ คือ พระราชา พระราชกุมาร และพระราชเทวี บุคคลเหล่านี้เรียกว่าเทวดาโดย สมมติ เทวดาโดยกำเนิด เช่น เทวดาชั้นจาตุมหาราช เทวดาชั้นดาวดึงส์ เทวดาที่นับเนื่องในชั้นพรหม และเทวดาที่สูงขึ้นไปกว่านั้น เหล่านี้เรียกว่าเทวดาโดยกำเนิด^{๓๙} เทวดาโดยความบริสุทธิ์ คือ สาวกของพระตถาคตเจ้าผู้เป้นอรหันต์และพระปัจเจกพุทธเจ้าหลาย เรียกว่าเทวดาโดยความบริสุทธิ์^{๔๐}

เทวภูมิ คำว่า “เทวดา” มีความหมาย รุ่งเรืองด้วยเบญจกามคุณ หรือด้วยฤทธิ์ของตน เทวดา ๓ ประเภท คือ (๑) เทวดาโดยสมมติ เทวดาโดยกำเนิด และเทวดาโดยความบริสุทธิ์

^{๓๙} พระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร ป.ธ.๙), *โลกทิปนี*, หน้า ๑๔๕ -๑๔๖, ๑๕๙ - ๑๗๐.

^{๔๐} พ.อุ.อ. (ไทย) ๓๐/๖๕๔/๒๕๕.

(๒) เทวดาโดยกำเนิด เช่น เทวดาชั้นจาตุมหาราช เทวดาชั้นดาวดึงส์ (๓) เทวดาโดยความบริสุทธิ์ หมายถึง พระพุทธเจ้าทั้งหลาย เหล่าอริยสาวกแห่งพระรัตนตรัยเป็นเป็นอรหัตตชนและพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลาย เรียกว่า เทวดาโดยความบริสุทธิ์^{๔๑}

ภูมิเทวดา คือ (๑) ภูมิเทวดา ภูมิเทวดา หรือรุกขเทวดา ได้แก่ เทวดาที่สถิตอยู่บนภาคพื้น มีต้นไม้ ป่า ภูเขา และแม่น้ำ (๒) อากาศเทวดา เทวดาที่สถิตอยู่ในอากาศกลาหาว แต่ต้องเป็นอากาศที่อยู่ในระดับที่ต่ำกว่ายอดเขาขุคนธร^{๔๒}

การดำเนินชีวิตของภูมิเทวดาและอากาศเทวดา มีความเป็นอยู่คล้ายคลึงและใกล้เคียงกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์มาก เพราะในชีวิตประจำวันต้องประสบกับ สุข ทุกข์ ดีใจ เสียใจ เหมือนกันมนุษย์ทั่วไปทุกประการ แต่เนื่องจากได้บำเพ็ญกุศลกรรมไว้มากครั้งเป็นมนุษย์ จึงได้อุบัติเป็นเทวดา ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า

ดูก่อนภิกษุ บุคคลบางคนในโลกนี้ ประพฤติสุจริตด้วยกาย วาจา และใจ เขาพึงมาว่า พวกเทวดาที่สิงอยู่บนต้นไม้มีอายุยืน มีวรรณะงาม มีความสุขมาก เขาจึงปรารถนา เมื่อตายไปขอให้เราเข้าถึงความเป็นพวกเทวดา ซึ่งสิงอยู่บนต้นไม้มีกลิ่น แล้วเขาจึงให้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน มาลา ของหอมเครื่องลูบไล้ทา ทินอน ที่พัก ประทีปและอุปกรณ์แห่งประทีป เมื่อตายไป เขาย่อมเข้าถึงความเป็นพวกของเทวดา ซึ่งสิงอยู่บนต้นไม้ ดูก่อนภิกษุข้อนี้แลเป็นเหตุ เป็นปัจจัยให้บุคคลบางคนในโลกนี้ เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงความเป็นพวกของเทวดาที่สิงอยู่บนต้นไม้^{๔๓}

๖) สวรรค์ชั้นจาตุมหาราช เทวดาที่สถิตอยู่ในชั้นจาตุมหาราชนั้นนับเป็นเทวดากลุ่มแรก ที่จัดในประเภทของกามาพจรวรรค คือ สวรรค์ที่ยังข้องเกี่ยวกับกาม ๖ ชั้น เรียกว่า จาตุมหาราช เทวดา ผู้เป็นใหญ่ จำนวน ๔ องค์ หรือบางทีก็มีชื่อเรียกว่า จตุโลกบาลเทวดา หมายถึงเทวดาผู้ดูแลรักษาโลกประจำทิศทั้ง ๔ คือ (๑) ท้าวธตรฐ เป็นเทวดามหาราช มีพวกคนธรรพ์เป็นบริวาร มีหน้าที่ดูแลและปกครองด้านทิศตะวันออก (บูรพา) ของขุนเขาพระสุเมรุ (๒) ท้าววิรูปักษ์ เป็นเทวดามหาราช มีพวกกุมภภันท์เป็นบริวาร มีหน้าที่ดูแลและปกครองด้านทิศใต้ (ทักษิณ) ของขุนเขาพระสุเมรุ (๓) ท้าววิรูปักษ์ เป็นเทวดามหาราช มีพวกนาคเป็นบริวาร มีหน้าที่ดูแลและปกครองด้านทิศตะวันตก (ประจิมปรมาจีน) ของขุนเขาพระสุเมรุ (๔) ท้าวเวรหรือเวสสวัณ เป็นเทวดามหาราช มีพวกยักษ์เป็นบริวาร มีหน้าที่ดูแลและปกครองด้านทิศเหนือ (อุดร) ของขุนเขาพระสุเมรุ^{๔๔}

เทวดาชั้นจาตุมหาราชิกาภูมิ มีอยู่ ๓ ภูมิ คือ

(๑) ภูมิภูมิตูเทวดา เทวดาที่อยู่บนพื้นแผ่นดิน ได้แก่ เทวดาที่อาศัยอยู่ตามสถานที่ต่างๆ เช่น ภูเขา แม่น้ำ มหาสมุทร ใต้ดิน บ้าน เจดีย์ ศาลา และซุ้มประตู เป็นต้น ส่วนท้าวมหาราชทั้ง ๔ กับเทวดาบางองค์ที่อยู่ตอนกลางของภูมิเขาสินธูโดยรอบนั้นมีปราสาทเป็นวิมานของตนโดยเฉพาะๆ

^{๔๑} พ.จุ.อ. (ไทย) ๓๐/๖๕๔/๒๕๕.

^{๔๒} พ.จุ.อ. (ไทย) ๒๕/๗/๕, ธ.อ.อ. (ไทย) ๗/๙๒.

^{๔๓} ส.ช.อ. (ไทย) ๑๗/๕๔๐/๒๕๔.

^{๔๔} ที.ม.อ. (ไทย) ๑๐/๒๕๒/๒๓๐.

สำหรับภุมมัทธเทวดาอื่นๆ ที่ไม่มีวิมานเป็นที่อยู่ของตนโดยเฉพาะนั้นถ้าเทวดาใดไปอาศัยวัด บ้าน ภูเขา มหาสมุทร แม่น้ำอยู่ก็ถือว่าสถานที่นั้นๆ เป็นวิมานของตน

(๒) รุกขัญญเทวดา เทวดาที่อยู่บนต้นไม้ มีอยู่ ๒ จำพวก คือ จำพวกหนึ่งมีวิมานอยู่บนต้นไม้อีกจำพวกหนึ่งอยู่บนต้นไม้แต่ไม่มีวิมาน เรียกว่า รุกขทิพวิมาน วิมานที่ตั้งอยู่บนยอดของต้นไม้ ส่วนสาขัญญวิมาน เป็นวิมานที่อาศัยอยู่บนสาขาด้านไม้ทั่วไป

(๓) อากาสัญญเทวดา เทวดาพวกนี้มีวิมานเป็นที่อยู่ของตนเองโดยเฉพาะ เช่น พระอาทิตย์ พระจันทร์ และดาวทั้งหลาย ที่เราเห็นกันอยู่นั้นก็คือ วิมานอันเป็นที่อยู่ของอากาสัญญเทวดาทั้งหลาย ทั้งภายในและภายนอกของวิมานประกอบไปด้วยรัตน ๗ อย่าง อันบังเกิดขึ้นด้วยอำนาจกุศลกรรม คือ แก้วมรกต แก้วมุกดา แก้วประพาฬ แก้วมณี แก้ววิเชียร เงิน ทอง บางวิมานก็ประกอบด้วยรัตน ๒ บางวิมานประกอบด้วยรัตน ๓-๔-๕-๖ และบางวิมานก็ประกอบด้วยรัตนทั้ง ๗ สุดแต่กุศลที่ตนได้สร้างไว้ และวิมานเหล่านี้ก็ลอยหมุนเวียนไปรอบๆ เขาสิเนรุอยู่เป็นนิจ

เทวดาชั้นจาตุมหาราชิกา ในธัมมบทอรรณกะ พุทธวงศ์อรรณกะและสคาถาวัคคสังยุต อรรณกะและฎีกา บางปกรณ์กล่าวไว้ว่า เทวดาชั้นจาตุมหาราชิกามี ๒ จำพวก คือ ภุมมัทธเทวดา และอากาสัญญเทวดา ส่วนรุกขัญญเทวดาจัดอยู่ในพวกภุมมัทธเทวดา มีสาธกบทแสดงไว้ใน เทวดาชั้นจาตุมหาราชิกาที่มีใจโหดร้าย มีอยู่ ๔ จำพวก คือ

(๑) ยักโข ยักขินี ได้แก่ เทวดายักษ์ชาย ยักษ์หญิง ยักษ์ มี ๒ จำพวก คือ จำพวกหนึ่งมีรูปร่างสวยงามและมีรัศมี เป็นสัตว์ชนิดหนึ่งที่ไม่ใช่คน พวกนี้เป็นเทวดายักษ์ อีกพวกหนึ่งมีรูปร่างน่าเกลียด ไม่มีรัศมีพวกนี้เป็นดิรัจฉานยักษ์ เทวดายักษ์นี้ บางทีก็มีความพอใจในการเบียดเบียนสัตว์นรกให้เดือดร้อน เมื่อมีจิตคิดอยากจะเบียดเบียนสัตว์นรกขึ้นมาในเวลาใด ก็เนรมิตตัวเป็นนายนิรบาลลงไปสู่นรกโลก เพื่อยลวงโทษสัตว์นรกตามความพอใจ หรือเมื่อมีความต้องการอยากจะกินสัตว์นรกขึ้นมา ก็เนรมิตเป็นแร้งยักษ์ กายักษ์ แล้วก็พากันจับสัตว์นรกเหล่านั้นกินเสีย เทวดายักษ์เหล่านี้อยู่ในความปกครองของท้าวกุเวระ หรือท้าวเวสสุวัณ

(๒) คันธัพพะ คันธัพพี ได้แก่ เทวดาคันธัพพะ ชาย หญิง ได้แก่ เทวดาที่ถือกำเนิดอยู่ในต้นไม้ที่มีกลิ่นหอมและอาศัยอยู่ตลอดไป ถึงแม้ต้นไม้จะผุพัง หรือถูกพายุพัดล้มลง หรือถูกคนมาตัดเอาไปสร้างบ้าน สร้างกุฏิ สร้างเรือ คันธัพพเทวดาก็ไม่ยอมละทิ้งที่อยู่ของตน เทวดาพวกนี้เรียกว่า นางไม้หรือแม่ย่านาง

เทวดาคันธัพพะที่เกิดในต้นไม้ที่มีกลิ่นหอม มี ๑๐ จำพวก คือ

- มูลคันธัพพะ	เกิดอยู่ในรากไม้
- สารคันธัพพะ	เกิดอยู่ในแก่นไม้
- เผคคันธัพพะ	เกิดอยู่ในเนื้อไม้
- ตจคันธัพพะ	เกิดอยู่ในเปลือกไม้
- ปปฏิกคันธัพพะ	เกิดอยู่ในตะกอลไม้
- รศคันธัพพะ	เกิดอยู่ในน้ำหอม
- ปิณณคันธัพพะ	เกิดอยู่ในใบไม้
- ปุพคันธัพพะ	เกิดอยู่ในดอกไม้
- ผลคันธัพพะ	เกิดอยู่ในผลไม้

- ก้นทศัณฐัพพะ เกิดอยู่ในเงาใต้ดิน

(๓) กุมภกัณโท กุมภกัณที ได้แก่ เทวดากุมภกัณท์ ชาย หญิง เป็นเทวดาจำพวกหนึ่ง เรียกว่า รากษส มีลักษณะรูปร่างสูงใหญ่ ตาพองโตสีแดง มีที่อยู่สองแห่ง คือ ในมนุษย์โลกแห่งหนึ่ง และในนิรยโลกแห่งหนึ่ง

กุมภกัณทเทวดาที่อยู่ในมนุษย์โลก มีหน้าที่รักษาป่า ภูเขา ต้นไม้ สระโบกขรณี แม่น้ำ พุทธเจดีย์ แก้วรัตนะ ต้นยาที่ประเสริฐ ต้นไม้ที่มีดอกหรือไม้หอม เช่น ภูเขาเวปุลละที่มีแก้วมณี และ ต้นมะม่วงที่เรียกว่า อัปกันตระ สถานที่รักษา ถ้าหากผู้ใดล่วงล้ำเข้าไปภายในบริเวณที่ดูแลรักษา ท้าวจามุหาราษกำหนดไว้ จับเอาบุคคลนั้นกินได้ไม่มีโทษ ส่วนพวกกุมภกัณทเทวดาที่อยู่ในนิรยโลก ได้แก่ นายนิรยบาลรากษส การากษส สุนัชรากษส แร้งรากษส มีหน้าที่คอยลงโทษสัตว์นรก และจับสัตว์ นรกกิน

(๔) นาโค นาคี ได้แก่ เทวดานาค ชาย หญิง มีกำเนิด ๒ อย่าง กำเนิดวสุนธระ และ กำเนิดกุมภเทวะมีที่อยู่ ๒ แห่ง คือ อยู่ใต้ดินธรรมดาแห่งหนึ่ง อยู่ใต้ภูเขาแห่งหนึ่ง นาคเทวดาที่อาศัยอยู่ในสถานที่ ๒ แห่งนี้ ชื่อว่า ปฐวิเทวดา

นาคเทวดา บางคราวก็มีการสนุกสนานรื่นเริงด้วยการเล่นต่างๆ และในขณะที่นาคเทวดา กำลังเล่นกีฬาสนุกสนานอยู่นั้น มีความกระเหินแรงแผ่นดินไหวขึ้นได้ แต่ไม่ใช่เป็นทุกครั้งไป

นาคเทวดามีวิชาเกี่ยวข้องกับเวทมนต์คาถาต่างๆ ในพรหมชาลสูตรแสดงชื่อของเวทมนต์ คาถานี้ว่า วัตถุวิชา หรือภูมิวิชา นาคเทวดาขณะที่ท่องเที่ยวไปในมนุษย์โลก บางทีก็ไปสภาพร่างกาย เดิมของตน บางทีก็เนรมิตเป็นคน เป็นสุนัข เสือ หรือราชสีห์เที่ยวไป นาคเทวดาพวกนี้มีอัธยาศัยจิตใจ ชอบในการลงโทษพวกสัตว์นรกเช่นเดียวกันกับพวกยักษ์เทวดาและกุมภกัณทเทวดาทั้งหลาย ฉะนั้น ในบางครั้งก็ลงไปในนิรยโลกเพื่อลงโทษพวกสัตว์นรก และเนรมิตตัวเป็นแร้งยักษ์ สุนัขยักษ์ แล้วเที่ยว จับสัตว์นรกเหล่านั้นกิน^{๔๕}

๗) ดาวดึงส์ เป็นสวรรค์ชั้นที่ ๒ มีเทวดาผู้เป็นใหญ่ในชั้นนี้คือ ท้าวสักกเทวราช หรือ ที่เรียกกันว่าพระอินทร์

๘) ยามาภูมิ เป็นสวรรค์ชั้นที่ ๓ มีพระยายามเทวราชครองอยู่ สวรรค์ชั้นนี้สูงกว่าวิถิการ โคจรของพระอาทิตย์ แต่ก็ไม่มืดเนื่องจากรัศมีแก้วและรัศมีดวงดาวส่องสว่างอยู่เสมอ (ปราศจากความทุกข์)

๙) ดุสิตาภูมิ เป็นสวรรค์ชั้นที่ ๔ มีพระยาสันดุสิตเทวราช พระโพธิสัตว์ซึ่งจะเสด็จลงมา ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า มีพระศรีอาริย์โพธิสัตว์ซึ่งจะมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในภายภาคหน้า (เฝ้าด้วยสมบัติของตน)

๑๐) นิมมานรติภูมิ เป็นสวรรค์ชั้นที่ ๕ (ยินดีในการเนรมิต)

๑๑) ปรมิตตวสวัตติภูมิ เป็นสวรรค์ชั้นที่ ๖ มีพระยาปรมิตตวสวัตติปกครองผู้เป็น เทวดา และมีพระยามารปกครองเหล่ามาร เจ้าทั้งสองจะไม่เคยพบเจอกันเลยแม้จะอยู่สวรรค์ชั้น เดียวกัน (ยินดีที่ผู้อื่นเนรมิตให้)

๒.๒.๒ รูปภพ หรือ รูปาวจรภูมิ คือ พรหมโลก ๑๖ ชั้น

๑) พรหมปาริच्छาภูมิ ผู้สำเร็จปฐมฌานขั้นต้น

^{๔๕} พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ, ปรมัตถโชติกะ มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา ปริจเฉทที่ ๕ เล่ม ๑ วิถิจตุกกะและปฏิสนธิจตุกกะ, หน้า ๗๙ - ๘๔.

- ๒) พรหมบุโรหิตาภุมิ ผู้สำเร็จปฐมฌานชั้นกลาง
 ๓) มหาพรหมภุมิ ผู้สำเร็จปฐมฌานชั้นสูง
 ๔) ปริตตภาภุมิ ผู้สำเร็จทุติยฌานขั้นต้น ขั้นที่มีรัศมีน้อย
 ๕) อัปภามาภุมิ ผู้สำเร็จทุติยฌานชั้นกลาง ขั้นที่มีรัศมีสุกเปล่งปลั่งชานออกไป
 ๖) อาภัสสราภุมิ ผู้สำเร็จทุติยฌานชั้นสูง ขั้นที่มีรัศมีสุกเปล่งปลั่งชานออกไป
 ๗) ปริตตสุภาภุมิ ผู้สำเร็จตติยฌานขั้นต้น ขั้นที่มีรัศมีงามน้อย
 ๘) อัปภามสุภาภุมิ ผู้สำเร็จตติยฌานชั้นกลาง ขั้นที่มีรัศมีงามหาประมาณมิได้
 ๙) สุภิกขหาภุมิ ผู้สำเร็จตติยฌานชั้นสูง ขั้นที่มีรัศมีงามกระจ่างจำทั่วไป
 ๑๐) เวทปผลาภุมิ ผู้สำเร็จจตุตถฌาน มีผลไพบุลย์ พ้นจากการทำลายของน้ำ ลม ไฟ

ชั้นที่ปราศจากสัญญา

- ๑๑) อลัญญีสัตตาภุมิ พรหมไร้นาม มีร่างกายสว่างาม (ไม่มีสัญญา)
 ๑๒) อวิหาภุมิ พระอรหันต์ชั้นอนาคามี เคยเป็นสาวกของ พระพุทธเจ้า ชั้นที่เป็นที่อยู่ของเหล่าผู้ไม่เลื่อมใสสมบัติของตนเองเป็นผู้ตั้งอยู่นาน
 ๑๓) อตปภาภุมิ พรหมผู้ไม่เดือดร้อนทั้งกาย วาจา ใจ เพราะสามารถระงับนิวรณ์ได้ เป็นชั้นที่อยู่อาศัยของเหล่าผู้ไม่ทำความเดือดร้อนให้แก่ใครๆ
 ๑๔) สุตัสสาภุมิ พรหมผู้เห็นสภาวะธรรมแจ้งชัด เป็นชั้นที่อยู่อาศัยของเหล่าผู้ทั้งดงามน่าทัศนา
 ๑๕) สุตัสสิภุมิ พรหมผู้เห็นธรรมแจ่มแจ้ง เป็นชั้นที่อยู่อาศัยของเหล่าผู้ที่มีมองเห็นชัดเจนดี
 ๑๖) อภินิฐาภุมิ พรหมที่มีคุณสมบัติมากพอจะนิพพานได้ เป็นชั้นที่อยู่อาศัยของเหล่าผู้ไม่มีความด้อยกว่าใครๆ ได้แก่ผู้สูงสุดในหมู่พรหม

๒.๒.๓ อรูปภพ หรือ อรูปาวจรภุมิ ๔ เป็นที่อยู่อาศัยของพรหมที่มีแต่จิต ด้วยไม่พอใจที่รูปกายเป็นสาเหตุแห่งความทุกข์นานัปการ มีชั้นต่างๆ ดังนี้

- ๑) อากาสนัญญาตภุมิ พรหมผู้ที่มีแต่จิต เข้าถึง ภาวะมีอากาศไม่มีที่สุด
 ๒) วิญญานัญญาตภุมิ พรหมผู้ที่เข้าถึง ภาวะวิญญานไม่มีที่สุด
 ๓) อากิญจัญญาตภุมิ พรหมผู้ที่เข้าถึง ภาวะไม่มีอะไร
 ๔) เนวสัญญานาสัญญาตภุมิ พรหมผู้ที่เข้าถึง ภาวะไม่มีสัญญาก็ไม่ใช่ มีสัญญาก็ไม่ใช่^{๔๖}

สำหรับภุมิมีอายุของมหานรก ๘ นรก มีการกำหนดอายุไว้ ดังนี้

มหานรก ขุมที่ ๑ สัญชีวนรก มีอายุ ๕๐๐ ปี เป็นอายุกับ เปรียบกับปีของมนุษย์ ๑ วัน ในสัญชีวนรก เท่ากับปีของมนุษย์ ๙ ล้านปี ดังนั้นอายุ ๕๐๐ ปี ในสัญชีวนรก เท่ากับ ๑ แสน ๖ หมื่น ๒ พันโกฏิปีของมนุษย์

มหานรก ขุมที่ ๒ ชื่อว่ากาฬสตนรก มีอายุ ๑ พันปี เป็นอายุกับ เทียบ ๑ วัน เท่ากับ ๓ โกลิ ๖ ล้านปีของมนุษย์, ๑ พันปี เท่ากับ ๑ ล้าน ๒ แสน ๙ หมื่น ๖ พัน โกลิปีของมนุษย์

มหานรก ขุมที่ ๓ ชื่อว่าสังฆาตนรก มีอายุ ๒ พันปี เป็นอายุกับ เทียบ ๑ วัน เท่ากับ ๑๔ โกลิ ๔ ล้านปีของมนุษย์, ๒ พันปี เท่ากับ โกลิ ๓ แสน ๖ หมื่น ๘ โกลิปีของมนุษย์

^{๔๖} พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต), กรรมและนรกสวรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ป จำกัด, ๒๕๓๑), หน้า ๙๒-๙๔.

มหานรก ขุมที่ ๔ ชื่อว่าโรรวนรก มีอายุ ๔ พันปี เป็นอายุกับ เทียบ ๑ วัน เท่ากัน ๕๗ โกฎิ ๖ ล้านปีของมนุษย์, ๔ พันปี เท่ากับ ๘ โกฎิ ๓ ล้าน ๑ แสน ๔ พัน โกฎิของมนุษย์

มหานรก ขุมที่ ๕ ชื่อว่ามหาโรรวนรก มีอายุ ๓ พันปี เป็นอายุกับ เทียบ ๑ วัน เท่ากับ ๕๗ โกฎิ ๖ ล้านปีของมนุษย์, ๔ พันปี เท่ากับ ๘ โกฎิ ๓ ล้าน ๑ แสน ๔ พัน โกฎิของมนุษย์

มหานรก ขุมที่ ๖ ชื่อว่าตาดปนนรก มีอายุ ๑ หมื่น ๖ พันปี เป็นอายุกับ เทียบ ๑ วัน เท่ากับ ๙๒๑ โกฎิ ๖ ล้านปีของมนุษย์, ๑ หมื่น ๖ พันปี เท่ากับ ๕๓๐ โกฎิ ๘ ล้าน ๔ แสน ๑ หมื่น ๖ พัน โกฎิของมนุษย์

มหานรก ขุมที่ ๗ ชื่อว่า มหาตาดปนนรก มีอายุเทียบกับ ครึ่งอันตรกัปของมนุษย์

มหานรก ขุมที่ ๘ อเวจีนรก มีอายุเทียบกับ ๑ อันตรกัปของมนุษย์^{๔๗}

สำหรับเทวดาอายุมี ๖ ชั้น มีกำหนดอายุดังนี้ คือ

ประมาณอายุเทวดาชั้นจาตุมหาราชิกา มีกำหนด ๕ ร้อยปี เทียบกับปีของมนุษย์ได้ ๙ ล้านปี
 ประมาณอายุเทวดาชั้นดาวดึงส์ มีกำหนด ๑ พันปี เทียบกับปีของมนุษย์ได้ ๓ โกฎิ ๖ ล้านปี
 ประมาณอายุเทวดาชั้นยามา มีกำหนด ๒ พันปี เทียบกับปีของมนุษย์ได้ ๑๔ โกฎิ ๔ ล้านปี
 ประมาณอายุเทวดาชั้นดุสิตา มีกำหนดอายุ ๔ พันปี เทียบกับปีของมนุษย์ได้ ๕๗ โกฎิ ๖ ล้านปี
 ประมาณอายุเทวดาชั้นนิมมานรดี มีกำหนดอายุ ๘ พันปี เทียบกับปีของมนุษย์ได้ ๒๓๐ โกฎิ ๔ ล้านปี

ประมาณอายุเทวดาชั้นปรนิมมิตตวสวัตติ มีกำหนดอายุ ๑ หมื่น ๖ พันปี เทียบกับปีของมนุษย์ได้ ๙๒๑ โกฎิ ๖ ล้านปี^{๔๘}

อายุของรูปภพ หรือ รูปาวจรภูมิ คือ พรหมโลก ๑๖ ชั้น ดังนี้

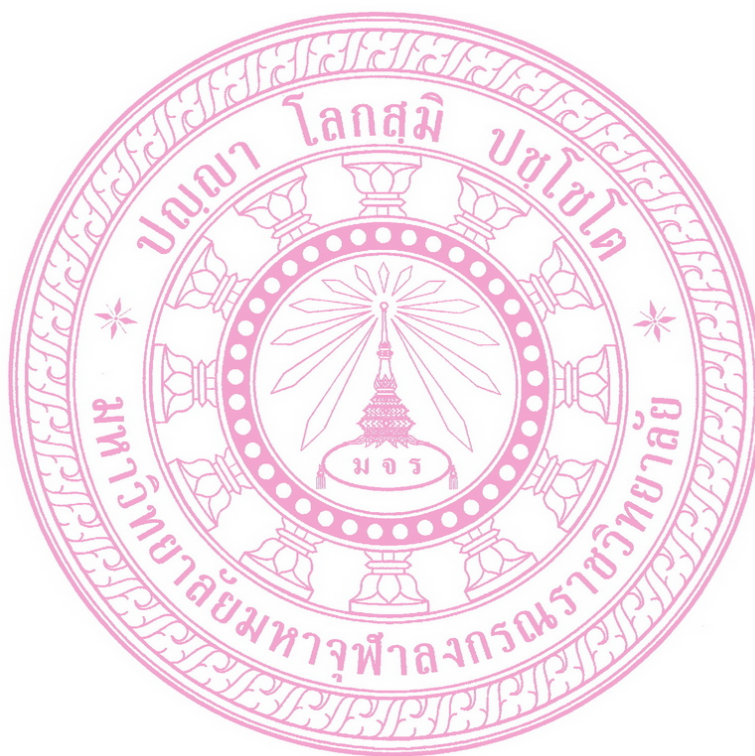
ประมาณอายุพรหมปาริสัชชาภูมิ	มีกำหนดอายุ ๑ ใน ๓ ของวิวัฏฐายีอสงไขยกัป
ประมาณอายุพรหมบุโรหิตาภูมิ	มีกำหนดอายุ ครึ่งหนึ่งของวิวัฏฐายีอสงไขยกัป
ประมาณอายุมหาพรหมภูมิ	มีกำหนดอายุ วิวัฏฐายีอสงไขยกัปหนึ่ง
ประมาณอายุปริตรตาภาภูมิ	มีกำหนดอายุ ๒ มหากัป
ประมาณอายุอัปมาณภาภูมิ	มีกำหนดอายุ ๔ มหากัป
ประมาณอายุอาภัสสราภูมิ	มีกำหนดอายุ ๘ มหากัป
ประมาณอายุปริตตสุภาภูมิ	มีกำหนดอายุ ๑๖ มหากัป
ประมาณอายุอัปมาณสุภาภูมิ	มีกำหนดอายุ ๓๒ มหากัป
ประมาณอายุสภิกณพรหม	มีกำหนดอายุ ๖๔ มหากัป
ประมาณอายุเวหีปปผลาภูมิ	มีกำหนดอายุ ๕๐๐ มหากัป
ประมาณอายุอสนัญฐิตาภูมิ	มีกำหนดอายุ ๕๐๐ มหากัป
ประมาณอายุอวิหาภูมิ	มีกำหนดอายุ ๑ พันมหากัป
ประมาณอายุอตปภาภูมิ	มีกำหนดอายุ ๒ พันมหากัป
ประมาณอายุสุทิสสาภูมิ	มีกำหนดอายุ ๔ พันมหากัป

^{๔๗} พระสังฆมณฑล ธรรมจริยะ, ปรมัตถโคตติกะ มหาอภิธรรมัตถสังคหฎีกา, หน้า ๑๖๙ - ๑๗๐,

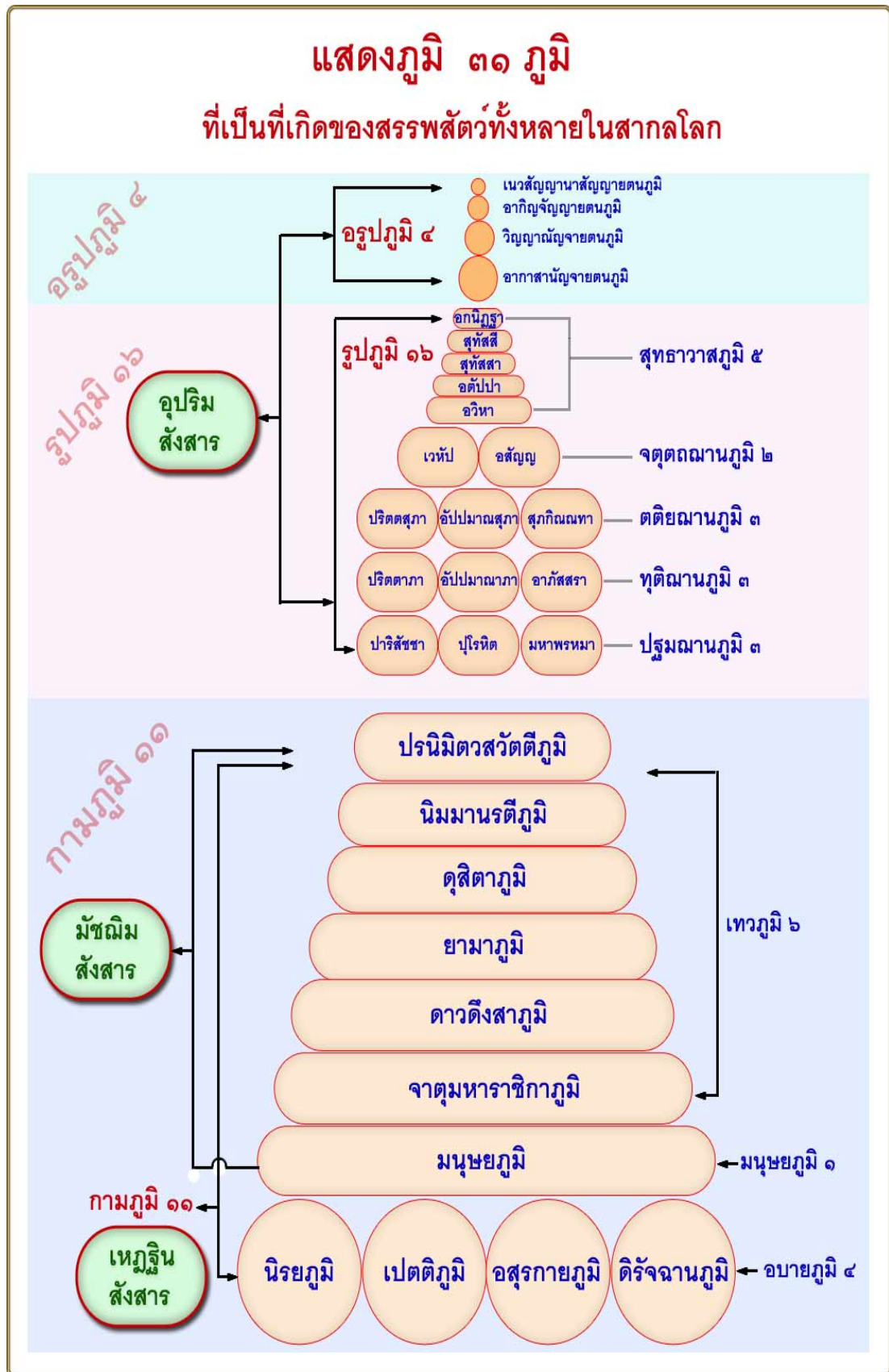
^{๔๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗๙ - ๑๘๒.

ประมาณอายุสุทัสสีภูมิ	มีกำหนดอายุ ๘ พันมหากัป
ประมาณอายุอกนิฐภูมิ	มีกำหนดอายุ ๑ หมื่น ๖ พันมหากัป ^{๔๙}

โดยที่กล่าวถึงภพภูมิมานั้นมีรายละเอียดเพียงบางส่วนของ ๓๑ ภูมิ ทั้งนี้แสดงแผนภูมิทั้ง ๓๑ ภูมิ ประกอบ ดังนี้

^{๔๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๗-๑๖๑.

สรุป ความเชื่อเรื่องกรรมตามหลักพระพุทธเจ้า นั้น ทรงสอนให้เชื่อเรื่องกรรม คือ การกระทำความดีและกรรมชั่วเราย่อมรับผลของกรรมนั้น กรรมเป็นทางนำสัตว์ไปเกิดใน ๓ ภูมิ หรือไตรภูมิ ภูมิประกอบด้วย กามภูมิ ๑ รูปภูมิ ๑ และอรูปภูมิ ๑ สัตว์ทั้งหลายเกิดมายุ่อมเวียนวนไปเกิดใน ๓ ภูมินี้ กามภูมิ คือ แดนที่ข้อยอยู่ด้วยกามตัณหา ยังมีความโลภ โกรธ หลง เบียดเบียนซึ่งกันและกัน อันเป็นหนทางนำสัตว์ไปเกิดเป็นสัตว์นรก เปรต ยักษ์ มาร และอสุรกาย เรียกว่า อบายภูมิ ๔ คือเป็นแดนที่มีทุกข์เดือดร้อนมาก ไปเกิดเป็นมนุษย์ ไปเกิดเป็นบนสวรรค์เป็นเทวดา และไปเกิดเป็นพรหม ลงท้ายบอกเรื่องอย่างนี้เป็นคติของโลก ซึ่งไม่จริงยั่งยืนอยู่ได้ตลอดไป แม้แต่พรหมมีอายุนับเป็นกัลป์ คือ มีอายุตั้งหลายล้านหลายภพในที่สุดก็ต้องจุติ คือเคลื่อนที่จากเป็นพรหมหรือตายไปปฏิสนธิเกิดใหม่สืบต่อวนเวียนอยู่ในไตรภูมิ หรือในโลกทั้งสามนี้ไม่พ้นไปได้ เพราะฉะนั้น จึงหาความยั่งยืนเที่ยงแท้ไม่ตายเป็นไม่มี แต่มีที่เที่ยงแท้ไม่ตายก็มีแต่พระนิพพานเท่านั้น

รูปภาพหรือแผนผังภูมิถือว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกวิธีหนึ่งที่ได้ผลดี เพราะเป็นการบอกเล่าด้วยภาพทำให้เกิดความเข้าใจได้ง่าย ทำให้เห็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอดีตจนถึงปัจจุบันอันยาวนานมาสองพันกว่าปี เพื่อให้ผู้ที่สนใจได้ศึกษาประวัติพระพุทธศาสนาและหลักคำสอนรวมทั้งเป็นงานพุทธศิลป์ เมื่อผู้ที่ได้ศึกษาก็จะทราบถึงแผนที่ชีวิตจะดำเนินต่อไปอย่างไร อะไรคือสิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติตาม ซึ่งเมื่อบุคคลเชื่อเรื่อง กรรมดี กรรมชั่ว อันเป็นทางนำสู่ภพภูมิต่างๆ ผู้เกิดความกลัวบาปกรรมไม่อยากจะตกไปนบอบายภูมิ ๔ ที่มีแต่ความทุกข์ทรมานก็อยากละชั่ว ทำดี เพื่อจะได้พบสุขไปสู่ภพภูมิที่ดีทำให้บุคคลรู้จักที่จะขวนขวายในการทำบุญ ทำทาน รักษาศีล ภาวนา ปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา

๒.๓ มูลเหตุที่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนานำมาประยุกต์เป็นประเพณีฮีตสิบสอง

นับแต่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาอยู่ถึงสี่สิบห้าปีได้ปรินิพพานมีพระชนมายุแปดสิบพรรษา ซึ่งวันประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานตรงกับวันเพ็ญเดือนหก เมื่อมีพระภิกษุที่เข้ามาบวชใหม่สู่พระธรรมวินัย ยังมีอาสวกิเลสอยู่ ย่อมกระทำความผิดพลาดหลายประการ ดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงได้บัญญัติพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ตามเหตุที่เกิดขึ้นเป็นต้นบัญญัติสิบมาจนปัจจุบัน จะมีตั้งแต่อาบัติเล็กน้อยจนถึงปาราชิก การกระทำความผิดบางประการต้องปกปิดไว้ไม่แสดงต่อสงฆ์ต้องอยู่ปาราชิกกรรม และการที่พระภิกษุปฏิบัติตามพระธรรมวินัยได้รับความลำบากขาดแคลนเครื่องจีวร อุบาสิกามีศรัทธาได้ขอให้พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้พระภิกษุรับไตรจีวรได้ตามโอกาสที่เหมาะสม รวมทั้งทำบุญในโอกาสต่างๆ อุทิศแก่ญาติทั้งหลายที่ล่วงลับไปแล้ว มีเปรต อมนุษย์ (ผี) ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา

เดิมทีประชาชนในภาคอีสานนับถือผีมาก่อนได้รับเอาลัทธิพราหมณ์ด้านพิธีกรรมต่างๆ มาปฏิบัติ ต่อมา เมื่อพระพุทธศาสนาเผยแผ่เข้ามาครูบาอาจารย์ผู้มีปัญญานำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ให้เข้ากับความคิดเดิม จึงเป็นการนำเอามูลเหตุที่เกิดในพระพุทธศาสนาประยุกต์เป็นประเพณีที่ประชาชนในภาคอีสานนับถือพระศาสนาพุทธและปฏิบัติกันสืบมาในโอกาสต่างๆ ทั้งสิบสองเดือนของทุกปี เป็นการผสมผสานพิธีกรรมที่เกี่ยวกับเรื่องผีและพิธีกรรม

ทางการเกษตร เข้ากับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา นักปราชญ์โบราณได้วางฮีตสิบสองที่มาจากมูลเหตุทางพระพุทธศาสนาไว้ ดังนี้

๒.๓.๑ เดือนอ้าย - บุญเข้ากรรม ตรงกับเดือนธันวาคม มูลเหตุแห่งกระทำ ถ้าภิกษุต้องอาบัติแล้วจะ เป็นอาบัติเบาหรือหนัก เมื่อไม่แสดงหรือไม่อยู่กรรมท่านว่าบาปกรรม เป็นบาปกรรมติดตัวไปหลายภพหลายชาติ มีเรื่องเล่าไว้ในธรรมบทหรือภควทว่า ครั้นศาสนาของพระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้า ภิกษุหนุ่มรูปหนึ่งล่องเรือไปในแม่น้ำคงคาเอามือจับใบเตยไคร่น้ำ เรือแล่นไปใบเตยไคร่น้ำขาด แม้ทำสมณธรรมอยู่ในป่าตลอด ๒ หมื่นปี เวลาใกล้จะตายคิดได้ ใครจะแสดงอาบัติ แต่ไม่มีภิกษุรับแสดงตายแล้วบังเกิดเป็นนาคราชชื่อเอรภักตตะ ถ้าเป็นอาบัติหนัก คือ สังฆาทิเสส ต้องแล้วปกปิดไว้ไม่อยู่กรรมยังเป็นกรรมหนักขึ้น ห้ามทั้งสวรรค์และมรรคผลด้วย จะเห็นได้ว่าเป็นเพียงอาบัติลหุโทษ ยังเป็นกรรมติดตัวเพียงนี้ ถ้าเป็นครุอาบัติจะสาหัสเพียงไหน ไม่อาจบรรลุมรรคผลนิพพานได้ เว้นแต่ถ้าเข้าปริวาสกรรมแล้ว จึงจะออกจากอาบัติได้ ดังนั้น โบราณจึงถือเป็นมูลเหตุแห่งพิธีบุญเข้ากรรมสืบมาถึงกับกำหนดปีหนึ่งๆ มีเดือนหนึ่งไว้อยู่กรรม เพื่อออกจากอาบัติเสียครั้งหนึ่ง^{๕๐}

๒.๓.๒ เดือนยี่ - บุญคุณลาน ตรงกับเดือนมกราคม มูลเหตุแห่งการทำ ผู้ที่ทำได้ข้าวก่อนจะหอบขนหรือลากมาใส่ยุ้งฉาง มักทำบุญให้ทานเสียก่อนเพื่อต้องการความ มั่งมูลพูนสุข มีเรื่องเล่าไว้ในธรรมบทว่า ครั้นศาสนาของพระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้าพี่น้องชาย ๒ คน ทำนาในที่แห่งเดียวกัน เวลาข้าวเป็นน้านม พี่ชื่อน้องทำบุญ พี่ได้ทำข้าวมธุปายาสถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข น้องชายตอบว่า ข้าพเจ้าไม่สามารถตกลงแบ่งน้ากันคนละส่วน น้องชายครั้งนี้ได้เป็นเจ้าของน้าส่วนนั้นแล้วจึงถวายทานตามความพอใจนับได้ ๙ ครั้ง คือ เวลาข้าวเป็นน้านมทำมธุปายาสคือยาคุณถวาย ๑ เวลา ข้าวพอม่าทำข้าวเม่าถวาย ๑ เวลา เก็บเกี่ยว ๑ เวลา จักตอกมัด ๑ เวลา มัดฟ่อน ๑ เวลา กองในลาน ๑ เวลา ทำลาน ๑ เวลา เก็บในยุ้งฉาง ๑ เวลา แล้วตั้งปณิธานความปรารถนาว่าขอให้สำเร็จพระอรหันต์ในอนาคต ครั้นมาถึงศาสนาของพระโคตมพี่ชายได้มาเกิดเป็นบุตรพราหมณ์มหาศาลมีนามว่า อัญญาโณทัญญะ ออกบวชแล้วได้สำเร็จพระอรหันต์ก่อนสาวกทั้งปวง และเป็นปฐมสาวกองค์แรกที่ได้รับยกย่องว่า รัตตัญญู คือ รู้ราตรีนาน

ส่วนน้องชายไม่สามารถถวายทานครบ ๙ ครั้ง ได้ถวายเพียงครั้งเดียวคือ ในเวลาทำนาเสร็จแล้ว ตั้งปณิธานความปรารถนาขอให้สำเร็จเป็นพระอริยบุคคลในอนาคต ครั้นมาในศาสนาพระโคตมได้บังเกิดเป็นสุภททปริพาชก ไม่มีโอกาสเข้าเฝ้าพระศาสดาทั้งในปฐมและมัชฌิมโพธิกาล แต่ปัจฉิมโพธิกาลพระศาสดาใกล้จะปรินิพพาน ได้เข้าไปทูลถามความสงสัยกับพระองค์ในภายในไม่นานเวลาจบเทศนาตั้งอยู่ในอนาคามีผล เป็นอริยบุคคลองค์สุดท้ายในพระพุทธศาสนานี้ ทั้งนี้เพราะอานิสสแห่งการให้ข้าวเป็นทานน้อยกว่าพี่ชาย ชาวนาทั้งหลาย เมื่อได้ทราบอานิสสเช่นนี้ จึงนิยมพากันทำบุญให้ทานข้าวในนา ถือเป็นประเพณีสืบมาจนกระทั่งทุกวันนี้^{๕๑}

๒.๓.๓ เดือนสาม - บุญข้าวจี ตรงกับเดือน กุมภาพันธ์ มูลเหตุแห่งการทำเดือน ๓ เป็นเดือนที่เก็บเกี่ยวเสร็จแล้ว ชาวนาหมดภาระเกี่ยวกับการทำนา จึงรวมกับทำบุญข้าวจีถวายแก่

^{๕๐} พ.ธ.อ. (ไทย) ๔๒/๒๔/๓๒๓.

^{๕๑} ม.ม.อ. (ไทย) ๑๘/๓๒๘/๔๖๒.

พระภิกษุสงฆ์ โดยมีมูลเหตุเล่าไว้ในธรรมบทว่า นางปุลณทาสีทำขนมแบ่งจีถวายแด่พระพุทธเจ้าและพระอานนท์เถระ ครั้นพระองค์ทรงรับแล้วนางคิดว่า คงจะไม่ทรงเสวยคงจะทิ้งให้สุนัขหรือกากิน เพราะอาหารของนางไม่ประณีต พระองค์รับแล้ว ทราบวาระจิตของนาง จึงรับสั่งให้พระอานนท์ปูลาดอาสนะ ทรงประทับนั่งฉัน ณ ที่นั้น นางเกิดปิติปราโมทย์เป็นกำลังเพราะได้ฟังธรรมเทศนาที่พระองค์แสดงได้บรรลุโสดาปัตติผลด้วยอานิสงส์ถวายข้าวจี คฤหัสถ์ได้ทราบอานิสงส์แห่งทานนี้จึงพากันทำทานชนิดนี้ ถือเป็นประเพณีประจำเดือน ๓ สืบมาจนกระทั่งทุกวันนี้^{๕๒}

๒.๓.๔ เดือนสี่ - บุญพระเวส ตรงกับเดือนมีนาคม มูลเหตุแห่งการทำ มีปรากฏในเรื่องมาลัยหมื่นมาลัยแสนว่า พระมัลลย์ได้ขึ้นไปไหว้พระธาตุเกษแก้วจุฬามณีในสวर्รค์ชั้นดาวดึงส์ พบพระศรีอริยเมตไตรย ได้ตรัสปราศรัยถามถึงชาวมนุษย์ เมื่อทราบว่าชาวมนุษย์ทำบุญในทานและปรารณาพบพระองค์ จึงดำรัสสั่งมากับท่านว่า ถ้าอยากพบศาสนาของพระองค์ จงอย่าให้ชาติโยยพ่อแม่ สมณพราหมณาจารย์ ทำร้ายพระพุทธเจ้าและยุยงสงฆ์ให้แตกกัน ให้อุตสาหะฟังเรื่องมหาเวสสันดรชาดกให้จบในหนึ่งวัน ฟังแล้วนำเอาไปประพฤติปฏิบัติ จะได้เกิดประสบพบศาสนาของโยม พระมัลลย์กลับมาถึงแล้วก็แจ้งเรื่องนั้นให้หมู่มนุษย์ทราบ หมู่มนุษย์ที่ปรารณาพบศาสนาพระศรีอริยเมตไตรย จึงพากันทำบุญ มีฟังเทศน์มหาเวสสันดรสืบมาจนกระทั่งบัดนี้

๒.๓.๕ เดือนห้า - บุญสงน้ำ ตรงกับเดือนเมษายน มูลเหตุแห่งการทำ เพื่อขอให้อยู่เย็นเป็นสุข ปรารถนาสิ่งใดขอให้ได้สมหวังมีเรื่องเล่ากันว่า เศรษฐีคนหนึ่ง ไม่มีบุตร จึงไปบวงสรวงพระอาทิตย์พระจันทร์เพื่อให้ได้บุตรตั้งสามปีก็มิได้บุตร ครั้นปีใหม่จึงไปขอบุตรกับต้นไทร โดยพระอินทร์ได้ให้ธรรมาบาลเทวบุตรลงมาปฏิสนธิในครรภ์ภริยาเศรษฐีธรรมาบาลกุมารประสูติแล้วเจริญวัยเรียนไตรเพทจบเป็นอาจารย์สอนทำมงคลแก่มนุษย์ทั้งปวง ครั้นนั้น กบิลพรหมลงจากพรหมโลกได้มาถามปัญหาธรรมาบาลกุมารสัญญาว่า ถ้าธรรมาบาลแก่ได้จะตัดศีรษะตนบูชา ถ้าแก่ไม่ได้จะตัดศีรษะธรรมาบาลกุมาร ถือกันว่าศีรษะของกบิลพรหมศักดิ์สิทธิ์ ถ้าวางบนแผ่นดินไฟจะไหม้ ถ้าทิ้งขึ้นบนอากาศน้ำจะแล้ง ถ้าทิ้งในมหาสมุทรน้ำจะแห้ง ก่อนจะตัดเรียกธิดา ๗ คนเอาพานมารับแห่รอบเขาพระสุเมรุแล้วนำไปประดิษฐานไว้เขาไกรลาศครั้นถึงครบกำหนดปี นางเทพธิดาทั้ง ๗ ผลัดกันเชิญเศียรท้าวกบิลมาพรมแห่รอบเขาพระสุเมรุทุกปีแล้วกลับไปเทวโลก

๒.๓.๖ เดือนหก - บุญบั้งไฟ ตรงกับเดือนพฤษภาคม มูลเหตุแห่งการทำ บุญบั้งไฟทำเพื่อบูชาเทพดาอารักษ์ มเหสักข์หลักบ้านเพื่อให้ฟ้าฝนตกตามฤดูกาล ให้ได้ทำไร่นาอยู่เย็นเป็นสุขทั่วกัน บุญวิสาขะถือว่าเป็นวันสำคัญของพระพุทธศาสนา คือ เป็นวันประสูติ วันตรัสรู้ วันปรินิพพานของพระพุทธเจ้า วันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๖ เป็นวันถวายพระเพลิง คือเผาศรีระพระพุทธรูป เมื่อถึงวันพุทธรูปบริษัทพากันจัดสักการะ ถวายความเคารพต่อพระพุทธเจ้าโดยพร้อมเพรียงกันเหมือนกับวันที่พระองค์ประสูติ พระบิดามารดา พระประยูรญาติ ประชาชน เทพบุตร เทพธิดา อินทร์ พรหม ยินดีวันที่พระองค์ตรัสรู้ พระเบญจวัคคีย์และบริษัทเหล่าอื่นตลอดถึงพรหมโลกได้ดวงตาเห็นธรรม วันที่พระองค์ปรินิพพานพุทธรูปบริษัท ๔ ตลอดถึงพรหมโลกผู้ยังมีห่วงใยอาลัยรักพากันโคกเส้าสลดปลงธรรมสังเวช^{๕๓}

^{๕๒} พ.ธ.อ. (ไทย) ๔๒/๑๗๙/๔๕๗-๔๖๑.

^{๕๓} พระมหาปริชา ปริญาโร, ประเพณีโบราณไทยอีสาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ พ. พิทยาการ, ๒๔๙๕), หน้า ๗๕-๗๗, ๙๒-๑๐๒.

๒.๓.๗ เดือนเจ็ด - บุญข้าชะ ตรงกับเดือนมิถุนายน มูลเหตุแห่งการทำ ถ้าบ้านเมืองเกิด โกลาหลวุ่นวาย มักมีการข้าชะเพื่อขับไล่สิ่งเหล่านั้นให้หนีไปหมดไป มีเรื่องเล่าไว้ในธรรมบทว่า ครั้งหนึ่ง ที่เมืองไพศาลีเกิดทุกข์ภัย ข้าวแพงเพราะฝนแล้ง ผู้คนล้มตายกันเป็นอันมากเพราะความอดอยาก บังเกิดอหิวาตกโรค เมืองอาภิลิปโตด้วยชาศศพ จึงไปอาราธนาพระพุทธเจ้ามาทรงรับภัย พระองค์พร้อม ด้วยพระภิกษุสงฆ์ ๕๐๐ รูป เสด็จจากกรุงราชคฤห์มายังเมืองไพศาลีด้วยเรือ ๗ วัน เมื่อพระองค์เสด็จ ถึงฝนฟ้าใหญ่ตกลงมาท่วมพื้นที่ถึงหัวเข่า พัดเอาซากศพลอยไปตามน้ำ ครั้นนั้นพระองค์ตรัสเรียก พระอานนท์เรียนคาถาแล้วถือเอาบาตรน้ำมนต์ของผู้มีพระภาค เทียวปะพรมไปทั่วพระนครชาวเมือง ก็อยู่กันโดยปราศจากโรคภัยไข้เจ็บตั้งแต่นั้นมา^{๕๔}

๒.๓.๘ เดือนแปด - บุญเข้าพรรษา ตรงกับเดือนกรกฎาคม มูลเหตุแห่งการทำ มีเรื่อง เล่าไว้ในวัฏสัพพานายิกชั้นธกัว่า ภิกษุบริษัทเที่ยวไปสู่ชนบทไม่มีเวลาพักผ่อนทั้งฤดูร้อน หนาว ฝน โดยเฉพาะฤดูฝน ย่ำเหยียบหญ้าและข้าวกล้าประชาชนเสียหายสัตว์น้อยใหญ่ให้ตาย พระพุทธองค์ ทรงรำพึงถึงพระพุทธเจ้าองค์ก่อนๆ ทราบว่า ทรงอนุญาตให้จำพรรษา จึงทรงอนุญาตให้พระภิกษุสงฆ์ จำพรรษตามพุทธประเพณีปีหนึ่ง ๓ เดือนในฤดูฝนโดยมิให้ไปแรมคืน ณ ที่อื่น ถ้าไปพรรษาขาด ต้อง อาบัติทุกกฏ เว้นแต่มีกรณีจำเป็นเช่น อุปัชฌายาจารย์บิดามารดาเป็นต้นป่วย ไปเพื่อรักษาพยาบาล ได้แต่ต้องกลับภายใน ๗ วัน พรรษาจึงไม่ขาด^{๕๕}

มีการจัดตั้งเทียนและถวายผ้าอาบน้ำฝน จึงสรุปพิธีเป็น ๒ อย่าง

๑) มูลเหตุ การให้แสงสว่างมิให้ตะเกียงมีอาสนสงส์ถึงกับได้ตาทิพย์ในอนาคต เช่น พระอนุรุทธเถระ ได้ถวายเทียน รูป แก้วพระสงฆ์สาวกมีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข^{๕๖} ครั้นศาสนาของพระโคตมบรมครูได้ บังเกิดในศากยะสกุลออกบวชในพระพุทธศาสนา สำเร็จพระอรหันต์ได้รับยกย่องเป็นเอตทัคคะเลิศ กว่าบรรดาภิกษุทั้งหลายฝ่ายทิพยจักขุในทางมีตาทิพย์เห็นเหตุใกล้ไกล เพราะอาสนสงส์ถวายแสงสว่าง เป็นทานผู้มีศรัทธามากมายจะถวายไม่กำหนดสิ่งของหรือกำหนดก็ตาม จำกัดเวลาหรือไม่จำกัดก็ตาม มักใช้พิธีปวารณา^{๕๗}

๒) มูลเหตุ แห่งการทำมีเรื่องเล่าไว้ว่า เดิมพระพุทธเจ้าทรงอนุญาตเพียงผ้า ๓ ผืน คือ ผ้าสังฆาฏิ ๑ จีวร ๑ ผ้านุ่ง ๑ ครั้นถึงฤดูฝนภิกษุบางรูปจะอาบน้ำฝนไม่มีผ้าจะนุ่ง จึงเปลือยกาย อาบน้ำ วันหนึ่งนางวิสาขาใช้สายใยไปวัดขณะฝนตก สาวใช้เห็นภิกษุเปลือยกายอาบน้ำฝน จึงกลับไป บอกนางวิสาขาฯ กราบทูลขอถวายผ้าอาบน้ำฝน พระองค์จึงได้ทรงอนุญาตเขตแสวงหากำหนดผ้าและ เวลาใช้ผ้า ให้ถือเป็นวัตรปฏิบัติตั้งแต่นั้นมาจนทุกวันนี้^{๕๘}

๒.๓.๙ เดือนเก้า - บุญข้าวประดับดิน ตรงกับเดือนสิงหาคม มูลเหตุแห่งการทำ มีเรื่อง เล่าไว้ในธรรมบทว่า ญาติของพระเจ้าพิมพิสารกษัตริย์ของสงฆ์ ตายไปเกิดเป็นเปรต ครั้นพระเจ้าพิมพิสาร ถวายทานแก่พระภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขแล้ว มิได้ทรงอุทิศผลทานให้แก่เปรตที่เป็นญาติ เมื่อไม่ได้รับผลทานก็พากันมาเปล่งเสียงพิลึกกึกกือกลัวพระราชาในราตรี รุ่งเช้าพระเจ้า

^{๕๔} พุ.ธ.อ. (ไทย) ๔๓/๒๑๔/๑๔๕ - ๑๕๑.

^{๕๕} วิ.ม. (ไทย) ๔/๒๐๘/๓๒๙.

^{๕๖} พุ.อป. (ไทย) ๓๒/๔๒๑-๔๒๓/๖๕.

^{๕๗} พุ.พุทธ. (ไทย) ๓๓/๖๐/๕๖๔

^{๕๘} วิ.ม. (ไทย) ๕/๓๕๐/๒๒๑.

พิมพ์สารเสด็จไปทูลถามทราบมูลเหตุแล้วจึงทรงถวายจตุปัจจัยไทยธรรมอุทิศให้เปรตที่เป็นญาติที่ได้รับผลทาน ในการกระทำบุญข้าวประดับดินก็ถือว่า เป็นการทำบุญให้ญาติที่ตายไปแล้ว ที่เอาไปห้อยหรือวางไว้บนพื้นดินเพื่อให้ญาติที่ตายไปมารับเอาไปได้โดยง่าย ชาวอีสานส่วนมากเอาใจใส่ประเพณีนี้ เพราะถือว่า วันนี้เป็นวันระลึกถึงญาติ^{๕๙}

๒.๓.๑๐ เดือนสิบ - บุญข้าวสาก ตรงกับเดือนกันยายน มูลเหตุแห่งการทำ มีเรื่องเล่าไว้ในธรรมบทว่า เรื่องของนางกาลสิริภินิ บุตรชายกมฺมพิคนหนึ่ง พ่อตายยังแม่หาหญิงที่มีอายุและตระกูลเสมอกันมาให้เป็นภริยา นางเป็นหญิงหมั้นอยู่ด้วยกันไม่มีบุตร แม่หาหญิงอื่นมาให้เป็นภริยาอีก หญิงคนนี้มีบุตร เมียหลวงคิดอิจฉาเมียน้อยกลัวว่าลูกเมียน้อยจะได้รับมรดก จึงคิดกลอุบายจะฆ่าเมียน้อยให้ตายพูดกับเมียน้อยว่า ถ้าเจ้าตั้งครรภ์จงบอกข้า นางรับคำ ครั้นตั้งครรภ์ที่แรกก็บอกเมียหลวง ๆ ให้ยาพิษให้ลูกแท้ง ครั้งที่ ๒ ก็เหมือนกัน ครั้งที่ ๓ นางแกล้งไม่บอกหนีเอาตัวรอดไปอาศัยอยู่บ้านญาติ จนครรภ์แก่เมียหลวงตามทันได้ให้ยาพิษ แต่เพราะครรภ์แก่จึงไม่แท้ง ลูกในท้องดิ้นนอนขวางอึดหัวใจ ก่อนเมียน้อยจะตายได้ผูกเวรเมียหลวงว่า ให้ข้าพเจ้าเกิดเป็นนางยักษ์ฉันสามารถเคี้ยวกินมันและลูกมันให้ได้แล้วตายไป เมียน้อยเกิดเป็นแมว เมียหลวงถูกผัวฆ่าให้ตายแล้วเกิดเป็นแม่ไก่ในสกุลเดียวกัน แมวเคี้ยวกินไข่ไก่ทั้ง ๒ ครั้ง ครั้งที่ ๓ กินทั้งไข่ทั้งแม่ไก่ แม่ไก่ก่อนจะตายผูกกรรมผูกเวรเหมือนกัน แม่ไก่เกิดเป็นนางเสือเหลือง แมวเกิดเป็นนางเนื้อ นางเสือเหลืองมาเคี้ยวกินลูกเนื้อสองครั้ง ครั้งที่ ๓ กินทั้งแม่ทั้งลูก ก่อนแม่เนื้อจะตายได้ผูกเวรไว้เหมือนกัน แม่เนื้อเกิดเป็นนางยักษ์ฉันเสือเหลืองเกิดเป็นนางกุลธิดาในนครสาวัตถี ครั้นเจริญวัยได้แต่งงานกับชายคนหนึ่ง พอคลอดบุตรใหม่ นางยักษ์นิปลอมเพศเป็นหญิงสหายไปเยี่ยมได้โอกาสก็จับทารกกินเสีย ครั้งที่สองก็เหมือนกัน ครั้งที่สามหนีไปสู่วีรณสกุลกับผัว ครั้นถึงสระโบกขรณีใครจะอาบน้ำ จึงส่งบุตรให้ผัวอุ้มเสร็จแล้วรับบุตรมาเพื่อให้นักนม ผัวกำลังลงอาบน้ำ เมื่อเห็นนางยักษ์นิปลอมมาจำค่าหน้าได้จึงเรียกผัวให้ขึ้นจากสระพากันวิ่งไปยังวิหารเชตวัน

ขณะนั้น สมเด็จพระผู้มีพระภาคกำลังแสดงธรรมอยู่ในท่ามกลางบริษัท ผัวเมียนำบุตรน้อยเข้าไปมอบกายถวายตัวขอชีวิตต่อพระพุทธเจ้า ส่วนนางยักษ์นิปลอนอยู่ข้างนอก พระสมณเทวดากันกางไว้ พระองค์ตรัสเรียกพระอานนทให้ไปเรียกนางยักษ์นิปลอนเข้ามาแล้วสั่งสอนไม่ให้พยาบาทอาฆาตจองกรรมทำเวรกันต่อไป ถ้าจองเวรกันก็จะเป็นเวรกันตลอดหลายกัปป์เหมือนแมวเป็นเวรกับหนู งูเป็นเวรกับพังพอน กายเป็นเวรกับนกเค้า และหมีเป็นเวรกับไม้สะคร้อ แล้วตรัสสั่งให้นางกุลธิดานำนางยักษ์นิปลอนไปเลี้ยงไว้ นางนำไปเลี้ยงไว้ให้อยู่เฝ้ามอง อยู่แอ่งน้ำ คีฬ ขายคา กองขี้ฝอย ประตูบ้าน ล้วนแต่ไม่สลาย จึงให้อยู่กลางแจ้ง ตามหัวไร่ ปลายนา ซึ่งเรียกกันอีกอย่างหนึ่งว่า ตาแฮก เลี้ยงรักษาด้วยข้าวยาคุและภัตรเป็นอย่างดี

นางยักษ์นิปลอนเป็นผู้รู้เกณฑ์ฝนและน้ำดี ปีไหนฝนและน้ำจะดีหรือไม่ดี บอกหญิงสหายให้ทราบ หญิงสหายทำนาได้ผลดี มีข้าวของเงินทองมากจนชาวบ้านสงสัยได้ถามทราบความจริงแล้วก็พากันนับถือนางยักษ์นิปลอน นำเอาข้าวปลาอาหารมาเลี้ยงอย่างอุดมสมบูรณ์ จนนางได้เอาของเหล่านั้นถวายเป็นสลากภัตวันละแปดที่ตลอดมา จึงถือเป็นประเพณีสืบมาทุกวันนี้ ภาคอีสานมีวันเลี้ยงนางยักษ์นิปลอนแต่เปลี่ยนชื่อว่า เลี้ยงตาแฮก^{๖๐}

^{๕๙} พ.ธ.อ. (ไทย) ๔๐/๘/๑๓๘ - ๑๔๒.

^{๖๐} พ.ธ.อ. (ไทย) ๔๐/๔/๖๘-๗๗.

๒.๓.๑๑ เดือนสิบเอ็ด - บุญออกพรรษา ตรงกับเดือนตุลาคม มูลเหตุแห่งการทำ เพื่อเปิดโอกาสให้ภิกษุสงฆ์ได้ทำกิจพระพุทธานุศาสน์ เช่น ไปเทศน์สั่งสอนประชาชนบวชกุลบุตร สืบอายุพระศาสนา เป็นต้น ให้ทำกิจส่วนตน เช่น เยี่ยมญาติพี่น้อง พ่อ แม่ อุปัชฌาย์ อาจารย์ เป็นต้น จึงทรงอนุญาตให้ออกพรรษาก่อนจะออกต้องปวารณาเสียก่อน^{๖๑}

คำว่าปวารณา ท่านทั้งหลาย ผมขอปวารณาต่อท่านทั้งหลายด้วยได้เห็นก็ดี ด้วยได้ยินก็ดี ด้วยนึกสงสัยก็ดี ขอท่านทั้งหลายได้ช่วยอนุเคราะห์ว่ากล่าวตักเตือนผม เมื่อผมทราบจักได้แก้ไขต่อไป ท่านทั้งหลายแม้ครั้งที่ ๒ ผมขอปวารณาต่อท่านทั้งหลาย ด้วยได้เห็นก็ดี ด้วยได้ยินก็ดี ด้วยนึกสงสัยก็ดี ขอท่านทั้งหลายได้ช่วยอนุเคราะห์ว่ากล่าวตักเตือนผม เมื่อผมทราบจักได้แก้ไขต่อไป ท่านทั้งหลายแม้ครั้งที่ ๓ ผมขอปวารณาต่อท่านทั้งหลาย ด้วยได้เห็นก็ดี ด้วยได้ยินก็ดี ด้วยนึกสงสัยก็ดีขอท่านทั้งหลายได้ช่วยอนุเคราะห์ว่ากล่าวตักเตือนผม เมื่อผมทราบ จักได้แก้ไขต่อไป^{๖๒} วันปวารณา วันเพ็ญเดือน ๑๑ ซึ่งเป็นวันครบไตรมาส^{๖๓} วันปวารณามี ๒ วัน คือ วัน ๑๔ ค่ำ และวัน ๑๕ ค่ำ^{๖๔}

มูลเหตุแห่งการทำ มีเรื่องเล่าไว้ในธรรมบทว่า ครั้นภิกษุชาวเมืองโกสัมพินทรวาทกัน พระผู้มีพระภาคตักเตือนไม่ฟัง จึงเสด็จไปจำพรรษาป่ารักขิตวัน มีช้างสิงเป็นอุปถาก ช้างตม่น้ำถวาย ลิงหาผลไม้ รังผึ้งและน้ำผึ้งมาถวาย รังผึ้งที่พระองค์คั่นเอาน้ำฉันแล้ว ผู้คิดเห็นประโยชน์ คงจะเอาขี้ผึ้งทำเทียนถวายประดับตกแต่งให้งดงามงามแท้ไปถวายถึงกับถือเป็นประเพณีมาจนทุกวันนี้^{๖๕}

๒.๓.๑๒ เดือนสิบสอง - บุญกฐิน ตรงกับเดือนพฤศจิกายน มูลเหตุแห่งการทำ มีเรื่องเล่าไว้ว่า ภิกษุชาวเมืองปาไลยรัฐ ๓๐ รูป จะไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ณ วัดพระเชตะวัน แต่ไปไม่ทันวันเข้าพรรษา จึงพักจำพรรษาที่เมืองสาเกต พอออกพรรษาแล้วก็รีบไปเฝ้า เคารพกราบพนมมัสการตามทางที่มีเปือกตม จึงเปียกชุ่มไปด้วยน้ำฝนจนถึงวัดพระเชตะวัน พระองค์ทรงทราบความลำบากของภิกษุเหล่านั้น จึงทรงอนุญาตให้รับผ้ากฐินในระยะหลังพรรษา ๑ เดือน^{๖๖} พระพุทธเจ้าอนุญาตให้ภิกษุผู้อยู่จำพรรษาแล้ว (กรณกฐิน)^{๖๗}

๑) ภิกษุผู้กรานกฐินแล้วจะได้านิสงส์ ๕ อย่าง คือ

- (๑) เทียบไปไม่ต้องบอกลา
- (๒) ไม่ต้องถือไตรจีวรไปครบสำหรับ
- (๓) ฉนคนโภชนะได้
- (๔) ทรงอธิเรกจีวรไว้ได้ตามต้องการ
- (๕) พวกเธอจะได้จีวรที่เกิดขึ้นในที่

^{๖๑} วิ.ภิกขุณี (ไทย) ๓/๑๐๕๐/๒๘๑.

^{๖๒} วิ.ม. (ไทย) ๔/๒๑๖/๓๔๔.

^{๖๓} วิ.ม. (ไทย) ๒/๖๔๙/๑๖๙.

^{๖๔} วิ.ม. (ไทย) ๔/๒๑๒/๓๓๗.

^{๖๕} พุ.ธ.อ. (ไทย) ๔๐/๘๒-๙๐.

^{๖๖} วิ.ม.อ. (ไทย) ๗/๙๕ - ๙๖/๑๙๓ - ๑๙๕.

^{๖๗} กรณกฐิน เป็นวิธีการตัดเย็บจีวร โดยชิงไม้กฐิน (ไม้สะดึง) แล้วเอาผ้าที่เย็บเป็นจีวรเข้าชิงที่ไม้กฐินเย็บ เสร็จแล้วบอกแก่ภิกษุทั้งหลายผู้ร่วมใจกันยกผ้าให้ในนามของสงฆ์ เพื่ออนุโมทนา.

ซึ่งได้ถือเป็นประเพณีมาจนทุกวันนี้ นางวิสาขาเป็นคนแรกนำผ้ากฐินไปถวายแด่พระสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน ครั้นต่อมาการทำกฐินเกิดลำบากขึ้น เป็นต้นว่า ผ้าที่ถวายไม่พอแก่ พระสงฆ์ สงฆ์ไม่รู้ว่าจะให้แก่ใคร เป็นเหตุให้พระองค์บัญญัติสิกขาบทเพิ่มเติม ผ้ากฐินควรให้แก่ภิกษุผู้ จำพรรษาครบสามเดือน ผู้มีจีวรเก่ากว่าเพื่อน และผู้ฉลาดในธรรมวินัยและให้ภิกษุผู้จำพรรษาร่วมด้วยกัน อนุโมทนา เป็นอันได้ชื่อว่าการทำกฐินด้วยกัน มีอานิสงส์เหมือนกัน^{๖๘}

๒) มูลเหตุแห่งการทำ สมัยพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ยังมิได้ทรงอนุญาตให้ภิกษุรับผ้าจีวร จากชาวบ้าน ทรงอนุญาตให้แสวงหาผ้าบังสุกุล คือผ้าเปื้อนฝุ่น หรือผ้าที่ห่อซากศพทิ้งไว้ตามป่าช้า เอามาซักฟอกทำเป็นผ้าสังฆาฏิ จีวร สบง ครั้นชาวบ้านผู้นับถือพระสงฆ์ได้ทราบเหตุนี้ ใครจะ บำเพ็ญกุศลตามที่ทรงอนุญาต จึงได้จัดผ้าไปไว้ที่ต่างๆ ซึ่งเปิดเผยกำหนดว่า พระสงฆ์จะพบเห็นได้ง่าย ไม่ได้นิยมกาลเวลาหรือโอกาส^{๖๙}

สรุป การนำเอามูลเหตุมาใช้เริ่มต้นจากบัณฑิตผู้มีปัญญาคิดหาวิธีการเผยแพร่ พระพุทธศาสนาที่จะทำให้ชาวบ้านเกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนาจึงได้มีการเอามูลเหตุการณที่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนา มาประยุกต์เข้ากับคติความเชื่อเรื่องผีเดิมของชาวบ้าน ยกเอาส่วนผลบุญหรือ กรรมดีที่ได้ผลดีของบุคคลในพระพุทธศาสนา มาเป็นตัวอย่าง เพื่อประกอบเป็นประเพณีฮีตสิบสองใน การประกอบการทำบุญทั้งสิบสองเดือน เพื่อให้เกิดศรัทธาในพระพุทธศาสนา ไปประพฤติปฏิบัติ ตามให้ได้ผลตามความปรารถนา เมื่อผู้มีศรัทธามากขึ้นทางภาคอีสานเรียกว่า เข้าวัดฟังธรรม ถือนศีล แปดในวันพระช่วงเข้าพรรษาสามเดือน โดยไปนอนค้างคืนที่วัด เพราะอยากไปสู่คติมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ หรือนิพพานในอนาคต โดยการประยุกต์ใช้ประเพณีฮีตสิบสองจะกล่าวในบทที่ ๓ ต่อไป

^{๖๘} วิ.ม. (ไทย) ๕/๓๐๖/๑๔๖.

^{๖๙} วิ.ม. (ไทย) ๕/๓๓๗, ๓๔๑/๑๔๘, ๒๐๑.

แนวคิดความเชื่อเรื่องผีในทัศนะร่วมสมัย

เรื่องมนุษย์ต้องอาศัยอยู่กับสิ่งแวดล้อมในอดีตที่ยังไม่เจริญการประกอบอาชีพเกษตรกรรมก็ต้องอาศัยธรรมชาติ ซึ่งเมื่อก่อนมนุษย์ก็ยังไม่รู้จักผี เมื่อเกิดเหตุการณ์ขึ้นก็มีการบอกเล่าต่อกันมาและการจดบันทึกผีเรียกชื่อผีตามลักษณะที่พบเห็น ความเชื่อเรื่องผีเป็นเรื่องปัจเจกบุคคล คือ คนที่เห็นก็เชื่อว่ามีผีจริง คนที่ไม่เคยเห็นก็ไม่เชื่อว่ามีผีจริง ดังนั้น ซึ่งชุมชนบ้านดอนยานางเชื่อเรื่องผีต่างๆ รวมทั้งผีปอบ โดยได้ระลึกถึงสิ่งที่ตนเคารพนับถือคือผีบรรพบุรุษสามารถที่จะช่วยปกป้องคุ้มครองจากภัยร้ายผีทั้งหลาย ก็จะประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีบรรพบุรุษและยังเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วด้วย หรือพิธีกรรมอื่นๆ ที่เชื่อว่าสามารถปราบผีปอบที่ดุร้ายได้

๓.๑ แนวคิดเรื่องผีในทัศนะร่วมสมัย

แนวคิดความเชื่อเรื่องผีต่างๆ เกิดจากมนุษย์มีความกลัวภัยจากสิ่งลึกลับไม่สามารถมองเห็นได้ และประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อม อาชีพเกษตรกรรม ต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติ จึงมีการกราบไหว้บวงสรวงตามความเชื่อ รวมทั้งการเคารพผีบรรพบุรุษ จึงกลายเป็นความเชื่อผีมาก่อน เมื่อลัทธิพราหมณ์เข้ามาผสมผสานในด้านพิธีกรรมต่างๆ รวมทั้งพระพุทธศาสนาเผยแผ่เข้ามาใช้ในพิธีกรรมของพราหมณ์แต่พระสงฆ์เป็นผู้ทำพิธีกรรม บวกกับแนวคิดความเชื่อดั้งเดิมเข้าไปทั้ง ผี พุทธพราหมณ์ ไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ ความเชื่ออันเกิดจากประสบการณ์ก็มีการบอกเล่ากันสืบมาและการจดบันทึกเอาไว้ จึงกลายเป็นแนวคิดคนสังคมปัจจุบันถึงแม้จะเจริญด้วยเทคโนโลยีก็มีผีประเภทต่างๆ เป็นที่เข้าใจตรงกันในสังคมปัจจุบัน แม้แต่การสร้างภาพยนตร์และละครก็สร้างเรื่องที่เกี่ยวข้องผีมากมาย รวมทั้งเรื่องผีปอบที่ได้รับความนิยมทำรายได้มากมาย แสดงให้เห็นว่า แนวคิดเรื่องผีไม่ได้หายไปจากสังคมไทย

๓.๑.๑ บริบทแนวคิดเรื่องผี บริบทแนวคิดเรื่องผี หมายถึง สิ่งที่อยู่แวดล้อม หรือกำกับอยู่โดยรอบและเป็นตัวช่วยให้รู้ความหมาย และเข้าใจเรื่องราวที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาหนึ่งๆ^๑ ซึ่งเป็นความเชื่อพื้นฐานของสังคมไทยที่นับถือพระพุทธศาสนามีความเชื่อเรื่องผีที่สืบทอดกันมานานและมีผลต่อวิถีชีวิตของคนไทย ทำให้เกิดวัฒนธรรมการนับถือผีหรือวิญญาณของบรรพบุรุษ มีทั่วประเทศไทย เช่น ผีบ้าน ผีเรือน ภาคเหนือเรียกผีบรรพบุรุษว่า ผีปู่ย่า ภาคอีสานเรียกว่า ผีปู่ตา ภาคใต้เรียกว่า ผีตา ผียาย^๒

๑) ความหมายของผี สิ่งใดตามปกติไม่สามารถจะมองเห็นตัวได้ แต่เราถือหรือเข้าใจเอาว่ามีฤทธิ์และอำนาจอยู่เหนือคน อาจให้ดีหรือให้ร้าย คือให้คุณหรือให้โทษแก่เราได้ สิ่งอย่างนี้เรากลัว

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน, ศ. ดร.กาญจนา นาคสกุล, **คลังความรู้**, [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก <http://www.royin.go.th/th/knowledge/detail.php?ID=๖๗>, (๑ กันยายน พ.ศ.๒๕๕๕).

^๒ วิชาการณ์ แสงมณี, **ผีในวรรณคดี**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมสาร, ๒๕๓๖), หน้า ๓๑-๓๒.

เกรงและบางทีก็ต้องนับถือด้วย เราเรียกสิ่งนี้ว่า ผีและเราไม่สามารถจะทราบหรืออธิบายได้ด้วย ปัญหาและเหตุผล หรือคิดว่าเป็นสิ่งประหลาดน่าอัศจรรย์ ผิดธรรมดาสามัญที่ควรจะเป็นสิ่งนั้นเราก็เรียกว่าผี และเรียกอาการที่ปรากฏขึ้นในธรรมชาติที่ประหลาดอัศจรรย์หรือรุนแรงน่าสะพรึงกลัวว่า ผีเป็นผู้บันดาลให้ปรากฏขึ้น ผีมีอยู่ตลอดตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์มาจนปัจจุบันนี้ ผีมีสองพวก คือ ผีดี และผีร้าย ผีดีตามปกติมีใจเป็นกลางๆ ไม่ให้ดีให้ร้ายแก่ใคร^๓

๒) คำไวพจน์ที่เกี่ยวกับคำว่าผี คำที่ใช้แทนคำว่า ผี คือ วิญญาณ สิ่งที่เชื่อกันว่ามีอยู่ในกายเมื่อมีชีวิต เมื่อตายจะออกจากกายล่องลอยไปหาที่เกิดใหม่ ความรับรู้ เช่น จักขุวิญญาณ คือ ความรับรู้ทางตา โสตวิญญาณ คือ ความรับรู้ทางหู เป็นชั้นที่ ๑ ในชั้นที่ ๕ คือรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ^๔

๓) การกำเนิดของผี วิวัฒนาการความคิดของมนุษย์ เกิดขึ้นพร้อมกับความเจริญรอบข้าง มีความสงสัยว่า ความมืด ความสว่าง ความร้อน ความหนาว ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ พากฟ้า แม่น้ำ แม่น้ำเขาและต้นไม้ใหญ่ และมีผลบันดาลให้เกิดความทุกข์ความสุขขึ้นแก่มนุษย์ได้ ธรรมชาติมีอำนาจอะไรอย่างหนึ่งสถิตอยู่ อำนาจที่สามารถบันดาลให้เป็นได้นั้น เรียกว่า วิญญาณ ความเชื่อผีสาง เทวดาหรืออำนาจสิ่งอยู่ในธรรมชาติ (Animism) ออกไปได้เป็น ๓ ลำดับ คือ

ลำดับหนึ่ง เริ่มจากธรรมชาติแต่ละอย่างก่อน แล้วกว้างออกไปถึงธรรมชาติทุกอย่างในโลก คือ เชื่อว่าสรรพสิ่งในโลกมีวิญญาณสิ่งอยู่ทั้งหมด

ลำดับที่สอง มีความเชื่อว่าวิญญาณเหล่านั้น มีอำนาจบันดาลความดีความชั่ว ความสุข ความทุกข์ให้แก่มนุษย์ได้ ตามอำนาจและความกรุณาที่มีอยู่ วิญญาณเหล่านั้นต้องมีรูปร่าง (ประเภทกายทิพย์) แต่ไม่สามารถจะเห็นได้

ลำดับที่สาม เมื่อไม่สามารถจะเห็นได้ก็ดี หรือเมื่อรูปร่างที่ตนคิดว่ามี แต่ไม่ปรากฏขึ้นก็ดี มนุษย์จึงเริ่มสร้างภาพเอาด้วยความนึกคิดของตนเอง ภาพที่ตนนับถือ จะเรียกว่า พระเจ้า หรือเรียกว่า ผีสางเทวดาอะไรก็ตาม เกิดขึ้นมาแต่ครั้งนั้น ความเชื่อถืออันนี้ คือมูลเหตุอีกอันหนึ่งของศาสนาในสังคมของมนุษย์แต่โบราณมา

การบูชาบรรพบุรุษ เป็นลำดับแห่งศรัทธาในลัทธิศาสนาที่ยิ่งใหญ่อันหนึ่ง ในตำนานของมนุษย์ สามารถรู้ลำดับแห่งศรัทธา ด้วยอาศัยผลงานนักโบราณคดี ได้พบเครื่องบูชาศพ พบร่องรอยการตกแต่งหลุมฝังศพ จึงนิยามได้ว่า มนุษย์แต่โบราณนับถือบูชาบรรพบุรุษของตน และการนับถือบูชาบรรพบุรุษนั้น เป็นมูลเหตุอันหนึ่งแห่งลัทธิศาสนา เพราะมนุษย์แต่โบราณเชื่อว่า มนุษย์ตายแล้วไม่สูญ มนุษย์มีดวงวิญญาณเหลืออยู่ ดวงวิญญาณนั้นออกจากร่างไปแล้วท่องเที่ยวอยู่ คอยดูแลความสุขความทุกข์ของลูกหลานอยู่ บางคราวมนุษย์เชื่อกันต่อไปว่า เมื่อถึงเวลาที่กำหนด ดวงวิญญาณนั้นจะกลับเข้าสู่ร่างเดิม กลับมาเกิดใหม่ มนุษย์แต่โบราณถือกันมาอย่างนี้ ส่วนมนุษย์จำพวกที่เชื่อว่าตายไปแล้วสูญไม่มีอะไรเหลืออยู่ เห็นจะมีมนุษย์อยู่บางจำพวก เช่น ชาวอินเดียโบราณ

^๓ พระยา อนุমানราชชน เสฐียรโกเศศ, เรื่องเกี่ยวกับประเพณีไทย (เนื่องในเทศกาลตรุษสารท), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แพร่การช่าง ๒๕๐๔), หน้า ๓๖๗.

^๔ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมอิเล็กทรอนิกส์ รุ่นที่ ๑.๐๐.

ความเชื่ออันเป็นเหตุให้เกิด การบูชาดวงวิญญาณบรรพบุรุษขึ้นมานั้น สามารถแบ่งออกเป็น ๒ อย่าง คือ เคารพบูชาเพราะความเกรงกลัวว่า ดวงวิญญาณนั้นๆ จะมาทำร้ายแก่ลูกหลานข้างหลัง ผู้ได้ประกอบกรรมทำความชั่ว และเคารพบูชาเพราะความกตัญญูรู้คุณของบรรพบุรุษ โดยที่มนุษย์มีการนับถือ กราบไหว้บรรพบุรุษจนกลายเป็นมูลเหตุให้เกิดเทพเจ้าหรือ พระเจ้าประจำตระกูล และพระเจ้าประจำครอบครัวขึ้น กล่าวอีกอย่างหนึ่งเทพเจ้าเหล่านั้น คือ ดวงวิญญาณของบรรพบุรุษนั่นเอง ลัทธินับถือกราบไหว้ผีเรือน ซึ่งแพร่หลายในหมู่คนไทย เนื่องมาจากเหตุดังกล่าวนี้^๕

เรื่องผีเป็นเรื่องที่เชื่อถือกันมาแต่โบราณนานนักหนา ทุกชาติทุกภาษาล้วนแต่มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับผี ความเชื่อเรื่องผีได้แผ่ขยายกว้างออกไป จนในที่สุดต้องแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ประเภทผีมีตัว ได้แก่ ผีที่ขอบปรากฏตัว แสดงรูปโฉมใหม่ให้เห็นในลักษณะต่างๆ กับประเภทผีไม่มีตัว ได้แก่ ผีที่ไม่แสดงตัวให้เห็นที่รู้จัก แต่อำนาจบันดาลให้เกิดอะไรขึ้นได้ ผู้คนเกรงกลัวกันมาเหมือนกับอย่างเจ้าตามศาล หรือเทพารักษ์ต่างๆ

ภูต-เจตภูต หมายถึง ผี เปรต และผีร้ายต่างๆ (ghost, imp, goblin) ภูตเป็นผีร้ายที่อยู่ตามป่าช้าและสิ่งอยู่ตามต้นไม้ก็มี ตามร่างสัตว์ที่ตายแล้วก็มี แต่ยังมีความต้องการบุญกุศลเหมือนกับมนุษย์ ยินนเป็นวิญญาณแห่งพระเพลิง (ในภาษาอังกฤษว่ายินน์หรือจิ้น Jinn หมายถึง ผี ปีศาจ เปรต)

เจตภูต หมายถึง ร่างกายของมนุษย์เราทุกคนนั้น ยังมีกายพิเศษที่เรียกเจตภูตแฝงอยู่อีกกายหนึ่ง เป็นกายที่แลเห็นด้วยตาเปล่าได้ เจตภูตนี้แหละเป็นบ่อให้เกิดผีปีศาจขึ้น เจตภูตเป็นสิ่งที่แยกได้บางครั้งบางคราว แต่การแยกออกไปของเจตภูตนั้น มิใช่แยกออกไปเลยทีเดียว ยังมีสายสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอยู่กับร่างกาย จึงสามารถดึงดูกลับมาส่องร่างกายได้ เช่น ในบางครั้ง ที่เรานอนหลับสนิท จะเป็นเวลาที่เจตภูตแยกออกไปจากร่างกาย เมื่อเหตุการณ์ที่อะอะโคมครามขึ้นใกล้ๆ ตัวเรา ทำให้เรารู้สึกตกใจตื่นขึ้นโดยกะทันหัน เจตภูตต้องรีบกลับคืนเข้าสู่ร่างกายโดยเร็ว ขณะที่เรารู้สึกตัวตื่นขึ้นจักปรากฏอาการหัวใจเต้นสั่นสะท้าน ทั้งนี้ก็เพราะเจตภูตรีบเข้าสู่กายโดยรวดเร็ว และกระทบกายเราอย่างรุนแรง เราจึงได้บังเกิดมีความรู้สึกเช่นนั้น แต่ถ้าเจตภูตจากกายโดยไม่กลับมาอีก ก็คือถึงเวลาที่ร่างกายจะแตกดับ

เจตภูตนี้เมื่อถึงเวลาร่างกายแตกดับไป โดยที่เกิดโรคภัยไข้เจ็บอย่างธรรมดา เจตภูตก็จะเคลื่อนออกจากกายและค่อยๆ สูญหายแตกดับไป เพราะเจตภูตที่ต้องจากไปเช่นนี้ เป็นเจตภูตที่รู้ตัวอยู่แล้วว่าร่างกายจะถึงกาลแตกดับ แต่ถ้าหากร่างกายเกิดอาการแตกดับขึ้นโดยกะทันหัน เช่นที่เรียกว่า ตายโหง เป็นต้นว่าถูกฆ่าตาย ถูกรถยนต์ชนตาย การตายเช่นนี้ เจตภูตมิได้มีเวลารู้ตัวมาแต่ก่อน เมื่อร่างกายมาเกิดอาการแตกดับขึ้นโดยกะทันหัน เจตภูตจำเป็นต้องผละออกจากร่างไปและก็เที่ยววนเวียนอยู่ บางทีก็ไปปรากฏให้คนเห็นดังที่เรียกว่า ปีศาจ

เพราะฉะนั้น เราจึงมักได้ยินกันว่า คนที่ตายโหงเป็นผีคู่มาก ส่วนคนที่ตายด้วยอาการเจ็บไข้ธรรมดาจะไม่ปรากฏว่าผีคู่เลย เนื่องจากเจตภูตเป็นกายพิเศษอีกกายหนึ่ง ซึ่งแฝงอยู่ในกายธรรมดา ถ้าหากได้ฝึกฝนในเรื่องดวงจิตดีแล้ว เราก็สามารถใช้เจตภูตทำประโยชน์ได้ เช่น บังคับเจตภูต

^๕ เสฐียร พันธรัล, ศาสนาเปรียบเทียบ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด สื่อการค้า, ๒๕๑๓), หน้า ๓๒-๓๕.

ให้ไปปรากฏในที่ต่างๆ ได้ตามที่ประสงค์ ความฝันต่างๆ ที่บังเกิดทั้งด้านดีและด้านร้ายเกิดขึ้นจากเจตภูตเป็นมูลเหตุ”

วิญญาณ หมายถึง วิญญาณของมนุษย์เรา จะออกจากร่างได้ต่อเมื่อเวลาสิ้นลมปรมาณแล้ว กล่าวคือ เมื่อถึงแก่ความตายอย่างหนึ่ง วิญญาณนี้เรามักเรียกว่ากันว่า เจตภูต ส่วนทางฝรั่งเห็นจะตรงกับคำว่า แอสเทรอลบอดี้ (Astral Body) เจตภูตของเรานี้ เมื่อออกจากร่างเดิมแล้ว อาจจะไปสำแดงร่างให้ผู้อื่นเห็นในที่ใดๆ ได้ที่เรียกว่ากันว่า ผีหลอก

เจตภูตจำพวกนี้ เป็นพวกที่ไม่มีที่อาศัย จึงจำเป็นต้องเที่ยวไปเพ่นพ่านวนเวียนอยู่ก่อน จนกว่าจะพบที่อยู่ ร่างกายของเราคือสถานที่พักของพวกเจตภูตนั่นเอง เมื่อสถานที่พักกายกล่าวคือธาตุทั้ง ๔ ในร่างกายได้ดับสิ้นไป หมายความว่าถึงอวสานแห่งชีวิตแล้ว เจตภูตจำเป็นที่จะต้องออกไปหาพักอาศัยแห่งอื่นต่อไปอีก จนกว่าจะสิ้นเวรสิ้นกรรม

ตามหลักฐานสมัยสุโขทัย ศาสนาพุทธกำลังเจริญรุ่งเรือง แต่การนับถือผีสางให้ความคุ้มครองเมืองสุโขทัย ดังปรากฏอยู่ศิลาจารึก หลักที่ ๑ ว่า “เบื้องหัวนอนเมืองสุโขทัยนี้ ... มีพระชะเพงผีเทพดาในเขา เป็นใหญ่กว่าผีทุกผีในเมืองนี้ ขุนผู้ใดถือเมืองสุโขทัยนี้ แลให้วัดพิลิก เมืองนี้เที่ยงเมืองนี้ดี ผีให้วัดพิลิก ผีในเขาบ่คุ้มบ่เกรง เมืองนี้หาย”^๖

๔) สถานที่อยู่ของผี ตามความเชื่อและประสบการณ์ของบรรพบุรุษที่บอกเล่าสืบต่อกันมาจากอดีตถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นความเชื่อที่มีอยู่ของปัจเจกชนโดยเฉพาะเวลายามค่ำคืนวันพระเป็นบ้านร้าง ศาล บ้านเรือน ป่าช้า วัด แม่น้ำ ทะเล ภูเขา ต้นไม้ใหญ่ ตามถนนหรือทางแยกที่เกิดอุบัติเหตุหรือมีคนตายเชื่อว่าวิญญาณจะอยู่ที่นั่น และคนเลี้ยงผี (พวกเรียนทางไสยศาสตร์ มนต์ดำ)

สำหรับชาวอีสานเชื่อว่ามีผีประเภทต่างๆ เช่น ผีนา ผีป่า ผีภูเขา ผีบ้าน ผีหมู่บ้าน ผีปู่ย่าตายาย ผีฟ้า ผีแถนและผีอื่นๆ หรือแม้กระทั่งผีที่เกิดจากการกระทำของบุคคล เช่น ผีปอบ เป็นต้น^๗

๓.๑.๒ ประเภทของผี ผีในภาษาไทย คือ เป็นอมมนุษย์จำพวกหนึ่ง มีฐานะเหนือคนแต่ต่ำกว่าพรหมมีที่อยู่ในแดนสวรรค์ชั้นต่ำทั้งหก มีผีทั้งดีและผีร้าย เพราะฉะนั้นคำว่า ผี จึงเป็นคำกลางๆ ดีก็ได้ ร้ายก็ได้ แต่ว่าอยู่เหนือมนุษย์^๘

คนไทยแต่เดิมนับถือผี ถึงเดี๋ยวนี้ก็ยังนับถืออยู่รวมถึง พระอินทร์ พระพรหมและพระอะไรต่อมิอะไรก็เป็นผี พระเจ้าหรือพระเป็นเจ้าก็เป็นผี ด้วยเหตุนี้ เข้าใจกันว่าอยู่บนฟ้า คนไทยแต่เดิมจึงเรียกท่านเป็นคำรวมว่า ผีฟ้า ภายหลังเมื่อไทยนับถือพระพุทธศาสนาแล้วก็เปลี่ยนเป็นเรียกว่า เทวดา และเรียกที่อยู่ของท่านว่า สวรรค์ และมีคำเดิมคือชั้นฟ้า เอาไปซ้อนเข้าคู่เป็นสวรรค์ชั้นฟ้า เพื่อให้ทราบว่าเป็นสวรรค์หมายความว่า ชั้นฟ้า นอกจากจำพวกผีแบ่งออกเป็น ผีฟ้า เจ้าผี และผีร้าย อาจแบ่งจำพวกผีตามที่ใช้แบ่งกันอยู่ในวิชามานุษยวิทยา ตามคติที่ว่าด้วยลักษณะการเช่นสังเวชบุชา คือ ๑. คติบูชาผีบรรพบุรุษ ๒. คติบูชาผีวีรบุรุษ และ ๓. คติบูชาผีร้าย

^๖ ส.พลายน้อย, **ตำนานผีไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทวิ.ปริ้นท์, ๒๕๕๒), หน้า ๘-๙, ๒๗-๓๐.

^๗ กรมศิลปากร, **ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๑**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๕), หน้า ๙.

^๘ วีระศักดิ์ จารุแพทย์, **ผี : ความเชื่อของชาวอีสาน**, [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก <http://www.school.net.th/library/create-web/.../๑๐๐๐๐-๔๕๖๔.html> (๙ กันยายน ๒๕๕๕).

^๙ ส.พลายน้อย, **ตำนานผีไทย**, หน้า ๓๗.

ผีที่มาก่อนและอยู่ใกล้ชิดกับคน ก็คือผีบรรพบุรุษ ได้แก่ญาติผู้ใหญ่ มีพ่อแม่ปู่ย่าตายายเป็นต้น ซึ่งตายไปแล้วและด้วยความอาลัยรัก แม้ท่านจะตายไปแล้วก็ยังนึกว่าท่านยังอยู่ คือเป็นผีประจำอยู่ในเรือน คอยดูแลเอาใจใส่ ให้ลูกหลานที่ยังอยู่มีความสุขความเจริญ ถ้าลูกหลานตั้งตนอยู่ในจารีตประเพณี หรือให้ร้ายได้ทุกข์แก่คนในบ้านได้ เมื่อคนเหล่านั้นประพฤตินอกกรอบนอกประเพณี ประเทศเรียกชื่อต่างๆ กัน ทางภาคเหนือ เรียกว่า ผีปู่ย่า ไม่นับตายายเข้าด้วย ทางภาคอีสานเรียก ผีปู่ตา ไม่นับญาติผู้ใหญ่ที่เป็นหญิงคือยายเข้าด้วย ทางภาคกลางเรียกว่า ผีปู่ย่าตายาย นับเอาเข้าหมดทั้งญาติผู้ใหญ่และทางฝ่ายพ่อและแม่ ทางภาคใต้เรียกว่า ผีตายายไม่นับปู่ย่าเข้าด้วย^{๑๐} โดยการแบ่งประเภทผีออกตามปรากฏทางสังคมและประสบการณ์ของผู้ได้พบเห็นบอกเล่ากันสืบมาและได้บันทึกไว้เป็นหลักฐาน ดังนี้

๑) **ผีฟ้า-ผีแถน** ทั้งสองชนิดนี้ เป็นเฉพาะผู้ใหญ่ทั้งชายและหญิง ผีฟ้า ผีแถน จะมาสิงอยู่กับคน คือ เวลาที่ผู้นั้นเป็นไข้มา ๒ เดือน หรือ ๓ เดือนแล้วจึงเข้ามาสิง เมื่อแรกเข้าสิงทำกริยาอาการเหมือนเจ้าเข้าทรงคน แต่มิได้ชอบกินเหล้าและสุรายี่มีกริยาอยากแต่งตัวนุ่งห่มผ้าที่มีสีแดง และหัวเราะยิ้มแยมพ้อนรำขับร้องไปต่างๆ เมื่อคนที่ไม่ป่วยเขาเห็นก็จัดแจงรับรองเหมือนดังรับรองเจ้าเมื่อแรกเข้าทรงคน และทำหิ้งห่อไว้บ้างที่ศีรษะนอนของคนไข้ ไม่นานนักคนไข้ก็หายคลายจากป่วยไข้ เมื่อคนที่ป่วยหายจากไข้แล้วก็ปฏิบัติรักษาผีฟ้าและผีแถนต่อไปจนตลอดชีวิตของผู้นั้น ถึงฤดูเดือนอ้าย เดือนยี่ ก็จัดแจงเลี้ยงดูเป็นงานปีเสมอไปทุกที ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดหายป่วยเป็นไข้ ที่เห็นว่าจะเป็นผีฟ้าผีแถนเข้าสิงก็ต้องมาเชิญผู้นั้นไปรักษา เหมือนดังเป็นครู ผู้ประสิทธิ์แก่คนผู้จะเป็นศิษย์ต่อไป

คำว่า แถน ภาษาลาวแปลว่า ฟ้า ฉะนั้น ผีฟ้า ผีแถน ก็หมายความอย่างเดียวกัน และว่าแถน กับ แถง ก็เป็นคำเดียวกัน ขุนมหาวิชัยกล่าวข้างต้นว่าผีแถนก็คือผีพรหม และผีฟ้าและผีแถนนี้มีอาการอย่างเดียวกัน แตต่างกันแต่ผีแถนมักเข้าสิงอยู่แต่คนเดียวในหมู่บ้าน ส่วนผีฟ้ามักมีมากในหมู่บ้านตั้งแต่ ๑๐ คนขึ้นไป^{๑๑}

๒) **ผีปู่ตาและผีหลักเมือง** เป็นผีคู่บ้านคู่เมือง ถ้าเขาได้สร้างบ้านตั้งเมืองขึ้น ที่ใด เขาก็สร้างกระท่อมแลหอสำหรับผีปู่ตา และผีหลักเมืองขึ้นพร้อมกันกับที่สร้างบ้านเมือง เปรียบความเหมือนว่าผีทั้งสองเป็นปู่เป็นตา เป็นหลักประธานของมนุษย์ในบ้านเมือง จึงบัญญัติเรียกผีทั้งสองว่าผีปู่ตาและผีหลักเมือง

วิธีปฏิบัติต่อผีทั้งสองก็อย่างเดียวกัน ต่างกันแต่ชื่อ คือถ้าอยู่บ้านนอกก็เรียกว่าผีปู่ตา ถ้าอยู่ในเมืองก็เรียกว่าผีหลักเมืองแต่ก็เลื่องประโยชน์อย่างเดียวกัน คือช่วยดูผู้คนที่อยู่ในเขตบ้านหรือเมืองนั้นๆ ในวันขึ้นปีใหม่พวกลาวเขาจะฆ่าหมู ไก่ ไปเซ่นวักทุกปี ถือว่าให้คุณให้โทษแก่มนุษย์

ถ้าปีไหนไม่ทำการเซ่นไหว้ตามธรรมเนียม ผู้คนในชนบทบ้านเมืองก็มักจะเจ็บไปต่างๆ ทั้งฝนก็ไม่ค่อยจะตก ถือกันว่าผีปู่ตา ผีหลักเมืองทำโทษ และธรรมเนียมเดิมเคยไหว้เคยเซ่นโดยใช้หมูมาก่อนแล้ว ภายหลังจะเปลี่ยนเป็นเซ่นด้วยไก่ก็ได้ เคยเซ่นอะไรมาก่อนก็ต้องเซ่นด้วยสิ่งนั้นตลอดไป เพราะผีปู่ตา ผีหลักเมืองไม่ชอบ ชื่นทำผิดธรรมเนียมมักทำโทษต่างๆ

^{๑๐} พระยา อนุমানราชชน เสฐียรโกเศศ, ชีวิตชาวไทยสมัยก่อนและการศึกษาเรื่องประเพณีไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๑๕), หน้า ๑๘๕, ๒๐๘-๒๐๙.

^{๑๑} ส.พลายน้อย, ตำนานผีไทย, หน้า ๑๑๐-๑๑๑.

คนที่เป็หน้าหัวหน้าผีปู้ตาและผีหลักเมือง เขาเรียกว่า “ความเข้าจำ” มีหน้าที่เช่นเดียวกับเฮียง ที่รักษาศาลเจ้าของจีน คือเป็นหน้าหัวหน้าผีปู้ตาและผีหลักเมือง

เมื่อมีผู้ประพาศติดธรรมเนียมบ้านเมือง เช่น ผู้ชายทำล่วงประเวณีแก่หญิงถึงเกิดบุตร โดยมีได้สู่ขอต่อผู้ใหญ่ หรือบ้านเมืองเกิดยุคเข็ญใช้เจ็บต่างๆ เขาก็มักนิมนต์พระสงฆ์ให้สวดขับไล่ผี ๓ วันบ้าง ๗ วันบ้าง และมีประกาศห้ามคนที่อยู่ต่างบ้านต่างเมืองไม่ให้เข้ามาพักอาศัยในเขตบ้านเขตเมือง โดยปักหลักกรุยกำหนดเขตไว้ ถ้าใครขึ้นล่วงล้ำเข้าไป ก็ได้ชื่อว่าละเมิดต่อธรรมเนียมเขตไว้ ถ้าใครขึ้นล่วงล้ำเข้าไป ก็ได้ชื่อว่าละเมิดต่อธรรมเนียมบ้านเมือง จะต้องถูกปรับให้ซื้อไก่ซื้อหมูหรือสัตว์ที่ใช้เช่นไหว้เป็นประจำ ด้วยถือว่าผิดผีบ้านผีเมือง ถ้าไม่สามารถจะหาสัตว์ได้ตามต้องการก็ต้องจ่ายเงินให้ความเข้าจำที่รักษากระห่อมปู้ตาและหลักเมืองไปซื้อหามาเช่นไหว้ให้จงได้^{๑๒}

๓) ผีเรือน ผีที่อยู่ประจำเรือน พวกรามัญหรือมอญนับถือผีเรือนมาก สมมติว่าเราไปพักบ้านเขา เกิดเจ้าของบ้านผู้ให้เราอาศัยเกิดเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้น มอญเขาถือว่าผีเรือนโกรธไม่ชอบเรา จึงทำให้เขาเจ็บป่วย เขาจะโทษเราทันทีว่าเป็นเพราะเราเขาจึงไม่สบาย เราก็จึงต้องเป็นคนออกเงินให้เขาไปทำการรำผี เขาเชื่อกันว่าถ้าได้ไปรำผีแล้วการเจ็บไข้ของเขาจะหายได้ การรำผี เขาปลุกโรงคล้ายๆ โรงละครชาตรี คือปลุกแบบง่ายๆ ใช้ชั่วคราว เอาใบตาลมุงก็ได้ และการตกแต่งโรงรำผี เขาก็ใช้ดอกหมากห้อยไว้ตามโรง เครื่องสังเวท มีกล้วย ขนมหางแดง ขนมหางขาว อย่างทอดน้ำมันมะพร้าว กุ้งฝอย ข้าวเหนียว กล้วยฉาบ เม็ดขนุน และสิ่งสุดท้ายที่ขาดไม่ได้คือ ค่ากำนันเป็นเงินหกสลึง (สมัยก่อน)

ตามประเพณีไทยโบราณก็เชื่อในเรื่องผีเรือน ดังจะเห็นได้จากประเพณีแต่งงานสมัยโบราณให้บ่าวสาวนำเครื่องเช่นและผ้าขาวไปไหว้ผีเหย้าผีเรือน ซึ่งหมายถึงเทวดาหรือผีปู้ย่าตายายนั่นเอง จะเอาข้าวของที่จะเส่นวางลงบนผ้าขาว แต่บางตำราว่าต้องไหว้ที่เสาดั้งกันเรือนเอายอดตอง ๓ ยอดบูที่โคนเสาดั้ง วางเครื่องเช่นบนใบตองและมีคนกล่าวคำเช่นผิคนหนึ่ง ตัวอย่างจากหนังสือประชุมเชียวขวัญ ฉบับหอสมุดแห่งชาติ ตอนหนึ่งว่า

“ศรีศรีวันนี้เป็นวันดี เป็นราศีศุภมงคล ข้าพเจ้าขอย่อนนประดิษฐานขึ้นทันใด ขออำนาจพร ยอกรขึ้นไหว้ ท่านพ่อ ท่านแม่ ท่านเฒ่าแก่ผู้ดีเชิญใจ ผีเรือน แม่พ่อ ผีหอปลุกใหม่ ขอเชิญจงมาให้พร้อมกันในวันนี้ วันนี้เป็นวันดี ท่านเศรษฐีผู้ใหญ่ ท่านจะเอาแก้วเข้ามาเกย จะเอาเชยเข้ามาฝาก จะเอาขันหมากเข้ามาให้ ได้จัดแจงแต่งไว้ทั้งส้มสุก ลูกไม้ ขนมหลายกองเกวียน ขนมหิงฝอยทอง ล้วนแต่ของจำเนียร จันอับางเจียน ผลไม้นานา ส้มส้าส้มย้า ส้มท้อลับจีน ลูกอินตะผาล้า ขนมห่มลูกใหญ่ กล้วยไข่กล้วยน้ำ มะพร้าวอ่อน อ้อยล้า เหล้าเข้มหมูหัน ห่อหมก ทอดมัน สารพันที่จะมี อภิเชกสองศรี เช่นผีทั้งหลาย ผีภูตผีพราย แม่ซื้อรักษา ที่ได้เลี้ยงได้ดู ทั้งผีปู้ ผีย่า ผียายผิดา ตามประดาพี่น้อง ผีเกี่ยวผิดอง ทั้งสองพร้อมกัน อย่าซึ่งเคียดเคียดฉัน ขบพินเช่นเขี้ยว จะมาเป็นพี่น้อง จะมาเป็นทองแผ่นเดียว อย่าพิโรธโกรธเกรี้ยว ช่วยอุปถัมภ์ค้ำชูผิวเมียทั้งคู่ ให้เจ้าอยู่สบาย เชิญเสร็จเสด็จเข้ามา คุ่มครองรักษาคุ้มโพยคุ้มภัย คุ่มเสนียดจัญไร ขออย่าให้หมา คุ่มให้สารพัดอย่าให้หนูกัดหลังคา คุ่มทั้งผ่านมั่งผา พร้อมผายุ่งฉาง ครอบครองสองรา โรคาเบาบาง คุ่มลูกคุ้มเต้า ทั้งเขม่า ตานซาง ญาติกา ผีสาง คุ่มครองป้องกัน ลูกเปรตเศษนรก กระยงจกอธรรม อย่าให้มาเกิดในครรรค์ ขอเชิญเทวดา จุติ

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๘-๙๙.

ลงมาจากสวรรค์ เพื่อจะเป็นลูกเต้า เมื่อเจ้าจะมีครรภ์ ข้าจะขอรำพัน ทั้งจั่วทั้งฝา ชื่อตั้ง หลังคา รอดแปดโก่ง ผีประตุนหน้าต่าง เสาห้องเสากลาง ผีสาธ นางไม้ ที่ได้ปลุกเรือนอยู่สองเจ้าทั้งคู่ ขอให้อยู่สบาย คุ่มโพง คุ่มภักย์ คุ่มทั้งเสนียดจัญไร สิ่งร้ายอย่าให้มี ให้สวัสดิมงคล”

จะเห็นว่า ผีเรือน เป็นผีที่เรียกขานรวมๆ กันไปไม่เฉพาะเจาะจงว่าเป็นใครคนใดคนหนึ่ง อาจจะเป็นผีปู่ย่าตายายหรือผีสาธนางไม้ที่ประจำอยู่ในเสาในไม้ที่เอามาปลูกบ้านนั้นก็ได้^{๑๓}

๔) ผีตาโชน เป็นการละเล่นพื้นบ้านอย่างหนึ่งของชาวอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย นิยมเล่นในงานบุญหลวง หรือบุญพระเวส (คือการเทศน์มหาชาติ) ซึ่งรวมไปถึงการขอฝนและการแห่บั้งไฟด้วย

ลักษณะผีตาโชน ไม่เหมือนผีทั่วๆ ไป ผีตาโชนต้องใช้อุปกรณ์ช่วยเพราะผู้แสดงเป็นมนุษย์ ไม่ใช่ผีคนตาย ฉะนั้น ผีตาโชนทุกตัวจึงต้องมีหน้าผีสวมหัว หน้าผิ้นี้ทำด้วยหวดหนึ่งข้างเหนียวที่สานด้วยไม้ไผ่ แล้วเอาส่วนโคนของทางมะพร้าวซึ่งเป็นแผ่นกว้างมาเย็บต่อกับหวด ที่ทางมะพร้าวตกแต่งเป็นหน้ากากผีแต่ก่อนใช้เพียงปูนขาวกับดินหม้อ คือ ขาวกับดำ ปัจจุบันใช้น้ำมันทาอย่างสวยงาม

ที่หน้ากากทางมะพร้าวเจาะรูพอให้คนที่อยู่ข้างในมองเห็น ลักษณะพิเศษ คือ ต้องทำจมูกให้ยาวออกมาคล้ายวงช้าง เมื่อทำหุ่นหัวผีตาโชนเรียบร้อยแล้ว ก็หาผ้าเก่าๆ ที่ไม่ใช่แล้วมาเย็บต่อกับหัว เพื่อใช้คลุมร่างคน

อีกอย่างหนึ่งผีตาโชนจะต้องถืออาวุธทำด้วยทางมะพร้าวที่ด้ามของอาวุธจะสลักเป็นรูปเครื่องหมายเพศอย่างที่เราเรียกกันว่า ปลักซิก ซึ่งนิยมทำเนื่องในพิธีขอฝน บางทีก็มีกระเบื้องผูกมัดไว้ เวลาเดินทำท่าโยกย้ายส่ายสะโพก ขยับตัว กระบองที่ผูกมัดไว้ก็จะกลิ้งกระทบถนนทำให้เกิดเสียงดังสาเหตุที่เรียก ผีตาโชนยังไม่มีหลักฐานที่แน่นอนและชัดเจนพอ^{๑๔}

๕) ผีตาแฮก หรือผีตาแสด เป็นผีนาของพวกลาว ในหนังสือ วชิรญาณ ร.ศ. ๑๑๕ ได้อธิบายถึงผีตาแฮกไว้ว่า ที่เรียกว่าผีตาแฮกนี้ เป็นผีสำหรับอยู่กับนา ถ้าเขาจับจองนาลงที่ใด เขาก็ปลูกกระท่อมเล็กๆ หรือแหวดงล้อมคอกกันไว้โดยรอบ แล้วเชื้อเชิญพระภูมิเจ้าที่ให้เข้าไปอยู่ ถึงคราวจะลงมือทำนาปีใด เขาก็ฆ่าไก่ไปเลี้ยงดูทุกปี และฉีกเอาลูกคางไก่ออกมาดู ถ้าเยื่อกระดูกคางไก่ยืนยาวในปีใด เขาก็สมมติเอาว่าปีนั้นน้ำจะมาก ถ้าเยื่อกระดูกคางไก่ไม่เป็นพุ่มพวงดีไม่สู้สั้นเลยานัก เขาก็สมมติเอาว่าปีนั้นฝนดี ข้าวจะงามบริบูรณ์ ถ้าปีใดเยื่อกระดูกคางไก่คอดเรียวอยู่ เขาก็สมมติเอาว่าปีนั้นฝนจะแล้ง ข้าวจะตายฝอย เมื่อเขาเสี่ยงทายเช่นนี้เสร็จแล้ว จึงลงมือตักกล้าดำนาต่อไป การที่เสี่ยงทายเช่นนี้มักจะจริง

ตามที่ได้เคยเห็นมา การที่เขาปลูกที่ให้ผีตาแฮกอยู่นี้ก็เพื่อประโยชน์ในการทำนาอย่างเดียว มิได้เกี่ยวกับการอื่น การที่บวงสรวงผีตาแฮกนี้ใช้แต่ไก่อย่างเดียว ผู้ที่จะดูแลรักษาผีตาแฮกก็ไม่กำหนด สุดแล้วแต่เป็นนาของผู้ใด ผู้นั้นย่อมเป็นเจ้าของดูแลไป ต้องเซ่นสรวงเพื่อการเสี่ยงทายปีละครั้ง เมื่อจะลงมือตักกล้าดำนาเท่านั้น ภารกิจที่จะพึงทำเกี่ยวกับข้องกับผีตาแฮกในช่วงทำนาปีหนึ่งๆ เมื่อเขาเสี่ยงทายแล้ว เขาก็เอาข้าวกล้าดำลงในร่องนาเล็กๆ ที่ริมศาลตาแฮก ประมาณสัก ๔ กอ แล้วจึงได้ลงมือไถคราดปักดำในนาอื่นต่อไป^{๑๕}

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๓-๑๑๔.

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๓-๗๔.

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๕-๗๖.

๖) **ผีนางธรรณี** เป็นผีที่ไม่ค่อยรู้จักกันแพร่หลายเท่าใดนัก ในหนังสือ วชิรญาณ ร.ศ.๑๑๕ ได้เล่าไว้ว่า ผีชนิดนี้เป็นผีที่ชาวแต้ต้งขึ้นด้วยความประสงค์จะให้คุ้มครองรักษา ช้าง ม้า โค กระบือ ที่เขาเลี้ยงไว้เพื่อจะไม่ให้เป็นอันตรายเพราะโรคภัยต่างๆ บางทีถ้าช้าง ม้า โค กระบือ หายไปเขาก็บนบานให้นางธรรณีช่วยต้อนให้กลับมาอยู่ตามถิ่นฐาน ซึ่งเขาจะตามมาให้พบได้โดยง่าย ถ้าเจ้าของทำให้ผีดแผลงนางธรรณีบางทีก็ทำโทษให้ช้าง ม้า โค กระบือ มีอันเป็นไปต่างๆ มีกิริยาที่กินหญ้าและต็มน้ำไม่ได้ เป็นต้น ถ้าเจ้าของรู้ว่าผีดแผลงนางธรรณี และรีบไปอ้อนวอนบนบานแก่นางธรรณีเสียแล้ว ก็เป็นอันได้ทันที เครื่องเซ่นนางธรรณีไม่มีอะไรมากมาย แต่ข้าวสั๊กปั้น ๑ น้ำอ้อยสั๊กก้อน ๑ ก็เป็นอันใช้ได้ ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติรักษานางธรรณี มีแต่ผู้หญิง ซึ่งเป็นแม่เรือนในบ้านเป็นธรรณีดูแล ที่อยู่นางธรรณีจอมปลวกก็ดีเนินดินที่สูงก็ใช้ได้ทั้งสิ้น^{๑๖}

๗) **ผีบรรพบุรุษ** เดิมเป็นคน ครั้นตายไปแล้วไม่ไปไหนยังสิงอยู่ในบ้านในเรือนตามปกติ เป็นผีญาติผู้ใหญ่ของครอบครัว จึงเรียกว่า ผีบรรพบุรุษ หรือผีปู่ย่าตายาย^{๑๗}

๘) **ผีวีรบุรุษ** เดิมเป็นคนเหมือนกัน แต่มักเป็นคนเก่งกล้าสามารถ เป็นคนมีบุญคุณอย่างใหญ่แก่คนในหมู่ หรือเป็นคนร้ายเป็นที่กลัวเกรงแก่ใครๆ เมื่อตายไปคนยังนับถือและกลัวเกรงอยู่ก็เป็นผีมีศาลมีนคราปไหว้ อย่างผีกวนอู เป็นต้น ผีพวกนี้เรียกว่า ผีวีรบุรุษ^{๑๘}

๑๐) **รุกเทวดา** ต้นไม้ใหญ่ในป่า ย่อมถือว่าเป็นที่อยู่ของผีนางเทวดา ที่เรียกกันว่า รุกขเทวดา หรือนางไม้ จะสร้างวิมานหรือที่อยู่ซึ่งเราไม่สามารถจะมองเห็นอยู่บนนั้น ถ้าใครไปตัดโค่นต้นไม้ซึ่งเป็นที่อยู่ของท่าน ท่านก็โกรธอาเจลงโทษแก่ผู้ตัดผู้โค่นให้เป็นไปต่างๆ เหตุนี้ถ้าต้นไม้ต้นใดมีขนาดใหญ่และสูงลิ่วก็ไม่มีใครกล้าโค่นกล้าตัด ถ้าจำเป็นจริงๆ ก็ต้องทำบัตรพลีสังเวยบอกกล่าวแล้วลอบขออนุญาตท่านเสียก่อนแล้ว จึงจะตัดและโค่นได้ ถ้าทางราชการต้องการไม้ต้นสูงใหญ่ เช่น เอามาทำเสาพระเมรุ เป็นต้น ต้องอ่านประกาศดำเนินกระแสรบมราชโองการ ณ ที่นั้น เพื่อให้รุกขเทวดาและนางไม้รู้ตัวจะได้ย้ายที่อยู่ไป บางทีก็นำเอากระแสรบมราชโองการไปปิดไว้ ทำอย่างนี้ก็เป็นการดีผู้ตัดไม้จะได้หายความหวาดหวั่น เพราะในสมัยก่อนเขาเชื่อกันอย่างนั้นถึงเดี๋ยวนี้ก็ยังมีคนเชื่อกันอยู่^{๑๙}

๑๑) **ศาลเพียงตาและพระภูมิเจ้าที่** ตรงปากช่องทางในป่า ซึ่งเป็นชะวากเขาชะเวกไม้จะเข้าไปใน หรือตรงหินผาหน้าชะง่อนที่เห็นเงื่อมตระหง่าน หรือที่ตรงธารน้ำแว้งว้างเป็นวังเป็นห้วงน้ำ ลึกน้ำวนน่ากลัว หรือที่ต้นไม้ใหญ่ใบครึ้มมือครีเมครือ หรือสูงลิ่วเหล่านี้เป็นต้น ชาวบ้านมักถือว่าที่ตรงนั้นมีผีหรือเทวดาสงอยู่ ก็ไปปลูกสร้างเป็นศาลสำหรับให้ผีหรือเทพารักษ์สิงสถิตอยู่เป็นผู้คอยพิทักษ์ดูแลที่ตรงนั้นหรือบริเวณเขตแดนแห่งนั้น^{๒๐}

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๘.

^{๑๗} พระยา อนุমানราชชน เสฐียรโกเศศ, เรื่องเกี่ยวกับประเพณีไทย (เนื่องในเทศกาลตรุษสารท), หน้า ๓๖๙.

^{๑๘} เรื่องเดียวกัน หน้า ๓๖๙.

^{๑๙} พระยา อนุমানราชชน เสฐียรโกเศศ, ผีนางเทวดา, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท บีเค อินเตอร์พรีน จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๒๕.

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒.

๑๒) พระภูมิเมือง เมืองก็มีพระภูมิประจำเมือง เรียกคำไทยเดิมว่าหอเจ้าที่เมือง ได้แก่ หอผีหรือศาลาประจำเมือง ถ้าเรียกเป็นคำยกย่องอย่างเป็นพระภูมิเมืองหลวงก็เป็นพระทรงเมืองคู่กับ พระเสื้อเมือง ซึ่งเป็นผีหรือเทวดาอีกพวกหนึ่ง^{๒๑}

๑๓) วิญญาณ คนเมื่อตายไปก็เป็นผี เป็นการตายแต่ร่างกาย แต่เราซึ่งเป็นลมๆ มองไม่เห็นตัวถือกันว่าไม่ตาย สิ่งที่เป็นลมๆ นี้เดิมเราเรียกว่า ขวัญ แต่เดี๋ยวนี้เราเรียกว่าวิญญาณ และวิญญาณนี้ถ้ายังไม่มาเกิดเป็นคนก็ไปเกิดเป็นผี วิญญาณมีรูปร่างไม่มีใครเคยเห็น ถ้าจะนึกก็เห็นจะมีรูปร่างกลมๆ อย่างดวงไฟ เมื่อตายแล้ว วิญญาณมีร่างเหมือนคนเดิมและแบบบางแต่โปร่งมาก เห็นได้แต่เงาๆ เป็นลมๆ เรียกในภาษาสันสกฤตว่า อาตมัน เดิมแปลว่า ลมหายใจ แต่เราเรียกว่าวิญญาณ เพราะวิญญาณยังไม่มีโอกาสมาเกิดมีรูปร่างเป็นคนอีกก็เป็นผีไปก่อน เหตุนี้ผีจึงไม่มีรูปร่าง เป็นแต่ลมๆ ถ้าจะมีรูปร่างเมื่อเป็นผี ก็เป็นรูปหากันดาลให้เราเห็นไปเอง^{๒๒}

๑๔) ผีประจำหมู่บ้านและผีประจำเมือง ศาลหรือหอผีประจำหมู่บ้าน มักสร้างไว้ตรงปากทางที่จะเข้าหมู่บ้าน บางหมู่บ้านสร้างเป็นประตูอย่างง่าย ๆ คือ ปักเสาไว้สองข้างและพาดขึ้นเป็นช่อขวางไว้ข้างบน ไม่มีบานประตูปิดเปิด เป็นประตูเสาซึ่งชาวพวกเดียวกับประตูโชนทวาร หรือโครงในภาษาบาลี ประตูอย่างนี้เรียกว่า ชื่อบ้าน ผีประจำเมือง เป็นผีบรรพบุรุษเหมือนกัน เมื่อสร้างบ้านเมืองครั้งแรก ก็ตั้งศาลหรือไปขึ้นไว้ สำหรับเป็นที่สถิตของผีบ้านผีเมือง และมักอยู่ในที่เดียวกับศาลผีพระภูมิเจ้าที่และศาลผีหลักเมือง (ทางหลวงพระบางเรียกว่า ผีหลักมันเป็นผีผู้หญิง เพราะเอาผู้หญิงทั้งเป็นไปฝังไว้เมื่อฝังหลักเมือง) บางทีก็อยู่รวมกัน บางทีก็อยู่แยกกัน เป็นจำพวกเดียวกับศาลเจ้าของจีน ซึ่งมีศาลประจำหมู่บ้านของอยู่ในแซ่หรือสกุลเดียวกัน ถ้าเทียบกับธรรมเนียมฝรั่ง ศาลผีประจำหมู่บ้านและศาลผีประจำเมือง ก็เท่ากับหอประชุมของส่วนรวมสำหรับหมู่บ้านหรือเมือง เรียกว่า town hall หรือหอนคราภิบาล ผีคู่บ้านคู่เมือง^{๒๓}

๑๕) ผีมหาลักซ์ ถือว่าเป็นผีของเจ้าเมืองคนแรกเป็นผู้สร้างบ้านแปลงเมืองและมีพิธีเช่น บวงสรวงประจำปี อย่างเดียวกับผีประจำบ้านประจำเมือง^{๒๔} โดยจะทำพิธีในเดือน ๗ เรียกว่า “บุญข้าชะ” ตามฮัตติสสอง มาจากคำสองคำได้แก่ ฮัตติ คือคำว่า จาริต ซึ่งหมายถึง ความประพฤติ ธรรมเนียม ประเพณี ความประพฤติดี และ สิบสอง หมายถึง สิบสองเดือน ดังนั้น ฮัตติสสอง จึงหมายถึง ประเพณีที่ประชาชนในภาคอีสานปฏิบัติกันมาในโอกาสต่างๆ ทั้งสิบสองเดือนของแต่ละปี เป็นการผสมผสานพิธีกรรมที่เกี่ยวกับเรื่องผีและพิธีกรรมทางการเกษตร เข้ากับพิธีกรรมทางพุทธศาสนา^{๒๕}

๑๖) ผีกระสือ มีชื่อเรียกกันต่างๆ เช่น ไทยทางภาคพายัพ เรียกสั้นๆ ว่า ผีสือ, ผีกระสือ คือ ผีกละ ทางภาคอีสานเรียกว่า ผีโพง (ทางภาคพายัพกลับว่า ผีโพง คือ ผีกระหัง) ผีกระสือนี่เชื่อกันว่าเป็นผู้หญิงและชอบเข้าสิงในกายหญิง ชอบกินของโสโครกลักษณะเป็นดวงไฟแววมๆ ออกหากินในเวลากลางคืน ตามบ้านนอกมีความเชื่อเรื่องผีกระสือนี้น่ามาก ถ้าเห็นแสงวาบๆ สีเขียวเป็นดวงโต

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘.

^{๒๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๒-๔๓.

^{๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๖-๔๗.

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๙.

^{๒๕} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ประมวลสาระวิชาไทยศึกษา หน่วยที่ ๑-๗, [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก www.scphub.ac.th/new_ulib/dublin.php?ID=๑๓๓๘๖๑๑๒๗๑๗ (๙ กันยายน ๒๕๕๕).

ก็เข้าใจ และว่ามันไปแต่หัวและด้นใต้ ไล่ฟุง เวลาใครคลอดลูก หรือไม่ก็กินเด็กทารกเสีย ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดมีธรรมเนียมเอาหนามพุทรามาสะตรงใต้ถุนเรือนที่มีร่องถ่ายอุจจาระหรือปัสสาวะ เพราะ ฝักระสือกลัวหนามจะเกี่ยวไส้มัน

ฝักระสือ มักจะเป็นยายแก่มากกว่าสาว ๆ นอกจากชอบกินของสดของคาวแล้ว ยังชอบกิน อามจม จึงมักเห็นกันตามถานวัด (ส้วม) เมื่อมันกินแล้วก็หาที่เช็ดปาก ถ้าเห็นผ้าของใครตากทิ้งไว้ก็ เอาผ้าเช็ดปาก เจ้าของผ้าเมื่อเห็นรอยเปื้อนเป็นดวงๆ ก็เอาผ้ามาด้อมหรือหนึ่ง ฝักระสือจะรู้สึกปวด แสบปวดร้อนมาก เมื่อทนไม่ไหวก็ต้องมาขอร้องไม่ให้ด้อมผ้าอีกต่อไป และคนเป็นฝักระสือจะตายยาก ตายเย็นนัก เวลาจะตายต้องทนทุกข์ทรมานอยู่อย่างนั้นไม่ตายได้ง่ายๆ จนกว่าลูกหลานคนใดรับ ทายาทเป็นฝักระสือต่อไป โดยรับเอาน้ำลายของกระสือบ้วนใส่ให้คนที่เป้นฝักระสือจึงจะตายได้ ทางภาคอีสานถือกันว่าถ้าคนเป็นฝักระสือบ้วนน้ำลายรดถูกใคร ผู้นั้นจะต้องเป็นฝักระสือจำพวกเดียวกับ ฝักระสือ ถ้าฝักระสือคนไม่มีลูกหลานรับเป็นทายาทกระสือ จึงต้องใช้แม่วัยแทน คือเอาน้ำลาย ของแม่วัยที่แม่วัย แก่จึงได้ตาย^{๒๖}

๑๓) ฝักระหัง เป็นผีชนิดหนึ่ง บางทีก็ใช้ชื่อว่า กระหาง เชื่อกันว่าผู้ชายที่เรียนอาคมแก่กล้ามากเข้าก็จะมีปีกมีหาง จะไปไหนก็ใช้กระดังต่างปีก สากดำขาวต่างขา สากกะเบือตางหางชอบกิน ของโสโครกเช่นเดียวกับฝักระสือ รูปร่างของก็เป็นอย่างคนเรานี่เอง แต่มีหางอยู่ที่ก้น เป็นผีที่หวงกันมาก ไม่ยอมให้ใครลูบกันเล่น เพราะกลัวว่าจะไปคลำลูกหางของมันเข้าก็จะรู้ว่ามันเป็นกระหัง^{๒๗}

๑๔) ฝักองกอย เป็นชื่อผีป่าพวกหนึ่ง มีชื่อเสียงอยู่ทางภาคอีสานและฝั่งประเทศลาว ที่มี ชื่อเช่นนี้เพราะว่า มันร้อง “กองกอย” แต่ในบางแห่งว่าเรียกตามลักษณะของมัน คือ มันมีตีนเดียวไป ไหนก็เขย่งกองกอยไป นอกจากมีเท้าข้างเดียวแล้ว ยังเท้าปุกอีกด้วย เขาว่าผีพวกนี้มีเท้ากลับ^{๒๘}

๑๕) ฝักะ เป็นชื่อผีทางพายัพ เขาว่าผีพวกนี้มักอยู่กันเป็นหมู่บ้าน และก็เป็นคนอย่างเราๆ ท่านๆ นี่เอง อาการที่แปลกไปกว่าคนอื่น คือ ชอบทำตาลอกแลกผิดปกติ เมื่อเวลาไปเข้าใคร หมอผีจะใช้ วิธีเขียนคนเจ็บที่ถูกผีกะเข้าสิง และเขียนอย่างแรงจนบอบซ้ำ มันก็จะทนไม่ไหวหนีไปเอง ที่แปลกก็คือ เขาว่าคนที่ถูกตีจะไม่เจ็บปวดอะไรเลย แต่คนที่เป้นฝักะจะเจ็บปวดบอบซ้ำมากจะรู้ตัวฝักะก็เห็นจะเป็น ในตอนนี้อง เขาว่าฝักะกับบอบเป็นพวกเดียวกัน^{๒๙}

๒๐) ฝักำเนิด หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ฝักำเนน เป็นผีทางภาคอีสานหรือประเทศลาว เชื่อถือกันมาก เขาว่าผีพวกนี้มักจะเกิดเป็นแต่เฉพาะเด็กชายหญิงอายุตั้งแต่ ๒ เดือน ถึง ๑-๒ ขวบ อาการที่เป็นก็คือ เด็กจะร้องไห้ในเวลากลางคืนกลางวันมากกว่าปกติ และเวลาที่เด็กกำลังถูกฝักำเนิด มากระทำให้โทษ เวลานอนหลับกลางคืนหรือกลางวันมักจะสะดุ้งร้องหวีดหวาดเหมือนดังผู้ใหญ่ตกใจ เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้ใหญ่ที่เป็นบิดามารดาจะต้องจัดการรับรองฝักำเนิดทันที

วิธีรับรองปัดเป่าคือ เอาหมาก ๒ คำ ดอกไม้ธูปเทียนใส่พานเล็กๆ ไปวางไว้บนที่นอนข้าง ศีรษะเด็ก แล้วพูดเป็นทำนองขอร้องอ้อนวอนให้หาย ถ้าเห็นว่าเด็กที่ไม่สบายหายเป็นปกติแล้ว ก็ให้ ปฏิบัติรักษาฝักำเนิดฝักำเนนต่อไป คือ เอากระเช้าเล็กๆ เป็นหิ้งของผีแขวนไว้ตามฝาข้างศีรษะนอนของเด็ก

^{๒๖} ส.พลายน้อย, ตำนานผีไทย, หน้า ๔๑-๔๔.

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๖.

^{๒๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๗.

^{๒๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๔.

ต่อเมื่อเด็กอายุได้ ๓ ขวบ หรือ ๔ ขวบ จึงเอากะเข้าไปถึงลงน้ำเสีย และไม่ต้องปฏิบัติรักษาต่อไปอีกที่เรียกว่า ผีกำเนิด ผีแนน ก็หมายเอาผีบิดามารดาในชาติก่อนเก่าของทารก และชื่อทั้งสองนี้ความจริงก็เป็นอย่างเดียวกัน บางพวกก็เรียกผีแนน บางพวกก็เรียกว่าผีกำเนิด ทั้งนี้ก็เพราะว่า แนนแปลว่ากำเนิด จึงเรียกได้สองอย่าง^{๓๐}

๒๑) ผีกุมารทอง คนไทยรู้จักกุมารทองจากเรื่อง ขุนช้างขุนแผน วิธีทำกุมารทอง ขณะที่

อย่างต้องบริกรรมคาถาดังนี้

สุวัณโณ ปิยกุมาโมหาภูโต มหิทธิโก

สัพพทิสสุ วัตติโก สัพพคาเมสุ โคจโร

สัพพชนาย หทย มหาเตตช ปวัตติโก

รัตนัตยานุภาเวนนะ รัตนัตยเตชสา

เทวาน อธิธิพลนะ กุมารโ จมะหิทธิโก

“กุมารทองที่รักเอ๋ย เจ้าเป็นมหาภูต มีฤทธิ์ยิ่งใหญ่สามารถไปในทุกทิศ เข้าไปในทุกบ้าน เข้าสู่หัวใจคนทุกคน เทียวไปอย่างมีเดช ด้วยอำนาจของพระรัตนไตร ด้วยเดชของพระรัตนไตรและกำลังฤทธิ์ของเทพเจ้าทั้งหลาย เจ้าจึงเป็นกุมารที่มีฤทธิ์ยิ่งใหญ่”

ตามตำราให้ภาวนาคาถาขณะที่ย่าง พลังหมุนร่างของกุมารไปเรื่อยๆ เพื่อให้ร่างแห้งทั่วกัน และต้องให้แห้งก่อนรุ่งอรุณ เมื่อเห็นว่าแห้งดีแล้ว ให้ดับไฟ แล้วบริกรรมต่อด้วยคาถาดังนี้

คัจฉาหิ มหาภูโต สมณัสโส สเทวโก

กโรหิ ปิตุจเณนะ สัมบุเณนะ ปสิทธิยา

“มาเถิด เจ้ามหาภูต เจ้าเป็นผู้ที่เสมอด้วยมนุษย์ เสมอด้วยเทวดา เจ้าต้องทำตามคำของพ่อให้สำเร็จผลอย่างสมบูรณ์” บริกรรมคาถาข้างต้นไปจนรุ่งอรุณ ก็เป็นเสร็จพิธีให้ลงรักปิดทองทั้งตัว จึงได้เรียกว่า กุมารทอง

การเลี้ยงกุมารทอง ถ้าจะทำเรือนหลังเล็กๆ ให้อยู่มีของเล่น มีอาหารให้กินตามเวลาก็จะเป็นการดี แต่ที่ทำเป็นหิ้งให้อยู่ก็มี เมื่อเวลาเจ้าของกุมารรับประทานอาหารก็ให้เรียกกุมารมารับประทานด้วย เมื่อต้องการให้ทำอะไรก็บอกเป็นเรื่องราวๆ ไป เช่น ให้เฝ้าบ้าน ให้ช่วยต่อสู้ป้องกันผู้คิดร้าย

ส่วนตำรากุมารทองของเดิมให้อาหารจากหญิงที่ตายทั้งกลม (ตายในท้องคือ ตายทั้งแม่และลูก) ถ้าได้ทารกที่ตายวันเสาร์ หรือวันอังคารก็ยิ่งดี ส่วนพิธีกรรมต่างๆ ก็ทำตามทีกล่าวมาแล้วข้างต้น

ในปัจจุบันไม่อาจทำกุมารทองตามที่กล่าวมาได้ จึงใช้ตุ๊กตาแทนกุมารปลุกเสกแทน ใช้เป็นของขลังตามความเชื่อและคงเรียกว่ากุมารทอง^{๓๑}

๒๒) ผีโขมด ผีชนิดนี้เข้าใจว่าจะได้ชื่อมาจากเขมร ในภาษาเขมร โขมด แปลว่า ผี ตามความเข้าใจผีโขมดไม่มีรูปร่างเป็นคนหรือเป็นอะไร เท่าที่เห็นกันก็เป็นดวงไฟดวงโตเวลากลางคืนและมักปรากฏในที่มืดและไม่เคยทำอันตรายใคร นอกจากทำให้คนเดินทางหลงผิด คิดว่ามีคนถือไฟหรือจุดไฟอยู่ข้างหน้า ครึ่งเดินตามดวงไฟไป พอเข้าใกล้มันก็จะหายไป บางทีเห็นอยู่ข้างหน้า บางทีเห็นอยู่ข้างหลัง ผีชนิดนี้มีผู้สันนิษฐานกันว่า น่าจะเกิดจากก๊าซชนิดหนึ่ง คือ เกิดจากการผุเน่าของพืชและ

^{๓๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕.

^{๓๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗-๖๐.

ลูกเป็นไฟด้วยตนเองมีลักษณะแสงสีฟ้าอ่อนตลอดเวลา ตอนกลางวันแลไม่เห็นเพราะแสงแดดกลบ แต่ชาวชนบทยังเชื่อกันว่าเป็นผีจริงๆ พระยาราชเสนาได้สรุปเรื่องผีโขมดไว้ว่า

(๑) ผีโขมดเป็นแสงสีเหลืองแดงเหมือนไฟได้ดวงโต ได้เห็นแห่งหลายๆ ดวง ส่วนผีกระสือ มีผู้เล่าว่าได้เห็นสีสว่างนวลเขียวๆ ดังแสงหิ่งห้อยหรือแมงคาเรือง และแสงไม่เป็นดวงอย่างไฟได้ว่าเป็นแสงยี้ตๆ

(๒) แสงผีโขมดมีแต่ในทุ่งในนาที่น้ำขัง ไม่มีตามบ้านคน ส่วนผีกระสือมีคนเห็นแต่ในละแวกบ้านที่น้ำไม่ท่วม ไม่เคยปรากฏในทุ่งในนาที่ห่างบ้านเรือนคน

(๓) ผีโขมดไม่ปรากฏว่ามีปิศาจหรือพรายเข้าสิงคน หรือทำอันตรายแก่คน ส่วนผีกระสือว่ามีปิศาจหรือพรายเข้าสิงคนให้เป็นกระสือ^{๓๒}

๒๓) ผีจะกละ เป็นผีที่ จะกละ, จะกลาม (ตะกละ, ตะกลาม) เห็นจะชอบกินอะไรๆ คล้าย ผีปอบ ผีกระสือ ในพจนานุกรมว่า เป็นผีชนิดหนึ่ง รูปเป็นแมว อยู่ในจำพวกผีป่า หมอผีชาวป่าเลี้ยงไว้ ใช้ไปทำร้ายศัตรู ผีตะกละมีกล่าวถึงในกฎหมายโบราณ ใครมีความรู้เกี่ยวกับผีตะกละจะถูกลงโทษถึงตาย^{๓๓}

๒๔) ผีขมบ (ชะมบ) บางทีเรียกว่า ฉมบหรือหมบ ก็มี (คำว่า หมบ เป็นภาษาเขมรว่า เป็นชื่อของผีโขมด) บางท่านว่า ผีขมบเป็นผีปอบของเขมร ในพจนานุกรมอธิบายว่า ผีขมบเป็นผีผู้หญิงที่ตายในป่าและสิงอยู่ในบริเวณที่ตาย มีรูปเห็นเป็นเงาๆ แต่ไม่ทำอันตรายใคร

ในหนังสือ อักษราภิธานศัพท์ ของหมอบรัดเล กล่าวว่า “ฉมบ เป็นชื่อคนมีผีกระสือ ผีตะกละ เข้าสิงอยู่ในตัว มันย่อมอยากกินสิ่งของที่โสโครกเป็นต้น” แต่ตามกฎหมายโบราณแสดงลักษณะฉมบว่า เป็นผู้ที่รู้ฤทธยา รู้ว่านยา และรู้วิทยาคม ไม่เหมือนพวกผีต่างๆ ที่กล่าวถึงในกฎหมาย เบ็ดเสร็จมีกล่าวถึงฉมบไว้ดังนี้

“มาตราหนึ่ง ผู้ใส่ท่านว่า เป็นฉมบ กฤชติยา รู้ว่านรู้ยา รู้วิทยาคมกระทำให้ตาย พิจารณา มิเป็นสัจแล หากเทศส่อท่านดั่งนั้น ท่านให้ลงโทษโทษานุโทษ แล้วให้ไหมขอค่าตัว ผู้ส่อ ถ้าเป็นสัจดูจ ผู้ส่อ ท่านให้ชำมันผู้รู้คุณว่านยาฉมบตะกละกฤชติยานั้นเสีย เพราะมันจะทำไปภายหน้า ส่วนทรัพย์สิน มันนั้น ให้เอาเข้าพระคลังหลวงจงสิ้น

มาตราหนึ่ง ค่า ว่า ตู ท่านว่ารู้ฉมบกฤชติยา รู้ว่านยาและวิทยาคมกระทำให้ตาย ถ้าเป็น สัจจริงดั่งนั้น ให้ถามเอาครุมนันด้วย ชำด้วย ชำครุมนันเสียให้ตกตามกัน ถ้ามิเป็นสัจและมันเสกสันด่าว่า ตู แก่ท่าน ให้ลงโทษทวนมันแล้วให้ไหมเท่าค่าตัวมัน ผู้ด่า ผู้ว่า ผู้ดู ท่านนั้น”^{๓๔}

๒๕) ผีเชื้อ ผีเชื้อ ผีเสื่อ เรียกกันเขียนกันไปต่างๆ ตามสำเนียงของภาคอีสาน ที่เรียกว่า ผีเชื้อ คือ ปูย่า ตายาย บิดามารดา ป่าลุง เรียกว่าเป็นญาติเป็นเชื้อสายที่ตายไปแล้วกลับมาขอเครื่องเซ่นด้วย อากาที่ ทำให้เจ็บป่วยไปต่างๆ ถ้าญาติพี่น้องของผู้เป็นไข้รู้เรื่องก็จัดแจงบนบานฆ่าหมู วัว ควาย เช่น สรวงบนบาน บางทีก็ทำบนบาน ทำบุญให้ทาน มีบวชนาค และทอดปราสาทผึ้ง กรวดน้ำอุทิศส่วนกุศล ผลบุญไปให้ก็อาจหายได้ ผีชนิดนี้ต้องมีหิ้งหอ ให้อยู่ ไม่ต้องทำการรับรองอย่างใด เพียงแต่ต้องการ สิ่งใดก็ให้สิ่งนั้นไปก็หมดเรื่องกัน เป็นผีที่จรรมาเป็นคราวๆ เมื่อต้องการสิ่งก็ขอร้องได้แต่ผู้ที่เป้นญาติ เท่านั้น ไม่อาจไปขอร้องแก่ผู้อื่นซึ่งมิได้เป็นญาติของตนเรียกว่า ขอแต่ในวงค์เชื้อสายญาติวงศ์เท่านั้น

^{๓๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๑-๖๒.

^{๓๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๘.

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๙-๗๐.

ทางภาคอีสานเชื่อว่าผีเสื้อมาจากคำว่า ผีเสื้อ ถ้าเห็นผีเสื้อบินมาเป็นกลุ่มๆ มากผิดปกติก็แสดงว่าเป็นกลางร้าย จะเกิดเหตุเภทภัยต่างๆ เช่น โรคระบาด^{๓๕}

๒๖) ผีนางตะเคียน เชื่อกันมาแต่โบราณว่า มีนางไม้สิงอยู่ที่ตามป่าช้ามักจะมีต้นตะเคียนขึ้นอยู่ คล้ายกับจะเป็นต้นไม้ประจำป่าช้า เคยได้ยินมาว่า ศพที่ฝังไว้ใต้ร่มเงาต้นตะเคียนส่วนมากจะเป็นศพผิดตายโหง บางทีจะให้ผีนางตะเคียนคอยควบคุมดูแล

ไม้ตะเคียนถือเป็นไม้มงคล ในสมัยโบราณนิยมเอามาขุดทำเรือ บางลำนางไม้ยังตามมาสิงเป็นแม่ย่านาง มีเรื่องเล่ากันว่า ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเก็บเรือพระที่นั่งไว้ในคลองเมืองโดยขุดเป็นคูจากริมคลองเข้าไป เป็นคูสำหรับเก็บเรือพระที่นั่งโดยเฉพาะ อยู่มาคราวหนึ่งได้ยินเสียงร้องดังมาจากคูที่เก็บเรือ และเชื่อกันว่า เป็นเสียงร้องของนางไม้จากเรือพระที่นั่ง จึงได้เรียกคูแห่งนี้ว่า “คูไม้ร้อง” ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีคลองแห่งหนึ่งเรียกกันว่า คลองตะเคียน จะเป็นที่มีต้นตะเคียนมาก หรือมีข่าวลือเรื่องอกนิหารนางตะเคียน จึงได้เรียกกันว่า คลองตะเคียน ในนิราศเขาคอกที่แต่งในสมัยรัชกาลที่ ๔ มีเรื่องเกี่ยวกับต้นตะเคียนตอนหนึ่งว่า

“พอเลี้ยวแหลมแหลมเกรียนตะเคียนโค้ง

ลอยมาโดนตลิ่งขวางขึ้นค้ำแห่ง

ปิดทองทาห้อยผ้าชมพูแดง

เขabenแหงห้วยถูกมาผูกไว้

แม่นอารักษ์ศักดิ์สิทธิ์สถิตสถาน

ขอบนบานฝากมิตรพิสมัย

ช่วยรักษาย่าให้น้องเป็นสองใจ

ทั้งโพล่ภัยโรคาอย่ายาย

แม้สำเร็จเสร็จประสงค์คงสถาน

จะปลูกศาลเพิงตาห้อยผ้าสี

ทั้งรูปเทียนกระแจะจันบรันดี

เปิดไถ่บายศรีเครื่องสังเว

ทั้งหัวหมูปูปลาจะหาพร้อม

มานอบน้อมนางไม้ให้สว

ต้นตะเคียนถึงจะเป็นต้นตะเคียนที่ตายแล้วหรือเหลือแต่ตอกก็ยังมีคนเกรงกลัวกันอยู่ ถ้ารู้ว่าเป็นต้นตะเคียนแล้วก็ไม่ค่อยกล้าดูหมิ่น นอกเสียจากทำไปโดยไม่รู้ตัว เมื่อ ๒๐ ปีมาแล้ว มีคนหนึ่งเกิดป่วยไข้ถึงล้มหมอนนอนเสื่อ รักษาตัวอยู่หลายเดือนก็ไม่หาย จนในที่สุดมีผู้สงสัยว่าจะไปทำล่วงเกินสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ใดเข้าสักแห่ง ได้ทบทวนเหตุการณ์ดูจึงรู้ว่า เป็นตอตะเคียน พอทราบความจริงก็จัดเครื่องบวงสรวงไปขอขมาปรากฏว่าไม่ช้าคนนั้นก็หายป่วย

มีเรื่องกล่าวไว้ในพระไตรปิฎกว่า เมื่อครั้งพุทธกาล ภิกษุชาวเมืองอาฬวีจะสร้างที่อยู่อาศัย จึงพากันไปตัดไม้ในป่า

^{๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๑-๗๒.

ภิกษุ ตัดต้นไม้มีรุกขเทวดาสงสถิตอยู่ เมื่อรุกขเทวดาเห็นพระบุกรุกเข้ามาตัดต้นไม้ที่ตนอาศัยอยู่ก็ร้องห้ามว่า “ท่านอย่าจะทำที่อยู่ของท่าน ก้อย่ามาตัดที่อยู่ของข้าพเจ้าอย่างนี้ซิ” พระรูปนั้นก็ไม่ว่า ก้มหน้าก้มตาฟันต้นไม้ต่อไป เผอิญมีดไปกระทบลูกแขนลูกรุกขเทวดาขาด ทำให้รุกขเทวดาโกรธจะฆ่าพระ แต่แล้วกลับยังคิดได้ว่า ขณะนั้นพระพุทธรูปเจ้าประทับอยู่ ณ อัคราพะวะเจดีย์ใกล้ๆ เมืองอาฬวีนีเอง จึงได้เข้าเฝ้ากราบทูลเรื่องที่เกิดขึ้น พระพุทธรูปเจ้าตรัสว่า ที่ท่านไม่ปลงชีวิตภิกษุนะดีแล้ว เพราะถ้าทำอย่างนั้นจะต้องรับบาปเป็นอันมาก ยังมีต้นไม้ที่ไม่มีใครอาศัยอยู่อีก ขอให้ท่านไปเลือกที่อาศัยใหม่เอาเองเถิด อาศัยเหตุนี้พระพุทธรูปเจ้าจึงทรงบัญญัติกฎคามสิกขาบทว่า ภิกษุต้องอาบัติปาจิตติยเพราะทำร้ายภุมมัตถ (คือต้นหญ้าต้นไม้ เป็นต้น ที่ยังสดเขียวอยู่)

จะเห็นว่า นางไม้กับแม่ย่านางเรือน่าจะเป็นอย่างเดียวกัน เมื่ออยู่กับต้นไม้ก็เป็นนางไม้ พอถูกโค่นมาทำเป็นเรือก็กลายเป็นแม่ย่านางเรือ และตามบทเห่กล่อมนี้กล่าวไว้ชัดเจนว่า เป็นเรือที่ทำด้วยไม้ตะเคียน บางทีจะกล่อมเฉพาะเรือไม้ตะเคียนก็เป็นได้ เพราะถือว่าไม้ตะเคียนมีนางตะเคียนที่เอ็นทนกว่าไม้ชนิดอื่นๆ^{๓๖}

๒๗) ผีเป่า เป็นผีทางภาคอีสาน เป็นคนเรานี่เอง แต่ตกกลางคืนเจตภูตหรือวิญญาณออกไปเที่ยวหาของสกปรก เช่น พวกคุณมุตกิน มีแสงออกทางจมูก ไม่มีใครเคยเห็นตัวเห็นแต่แสง ถ้าใครตะครุบตัวได้จะกลายเป็นคนทันที แล้วจะรู้ว่าใครเป็นผีเป่าจะยอมเสียแก้วแหวนเงินทองที่มีอยู่ให้เป็นการติดสินบนขอร้องไม่ให้ไปบอกเล่าให้คนอื่นรู้ เป็นผีที่เกือบจะสูญพันธุ์ไปแล้ว เพราะไม่ค่อยมีใครรู้จักเรียกขานกันมากนัก^{๓๗}

๒๘) ผีพราย หรือพรายน้ำ มักปรากฏเป็นแสงสว่างขึ้นในกลางทะเล และมีขึ้นที่เรือเดินในทะเลแล้วมีพายุนหรืออัปปาง ในหนังสืออักขราภิธานศรับท์ ของบริดเจ้ ได้กล่าวถึงผีเสื้อ ผีพรายไว้ว่า หมายถึง ปิตาภที่มันเกิดอยู่ในสมุทรทะเล ถ้าเกิดที่ในสระในป่าใหญ่ มันกินมนุษย์และสัตว์เป็นอาหาร แต่ในหนังสือแสดงกิจจานุกิจ ของเจ้าพระทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดีได้เขียนอธิบายไว้ว่า

“ที่เป็นดวงไฟไปติดบนยอดเสากระโดงเรือในทะเลเรียกว่า พรายน้ำ เป็นผีในทะเลมาทำร้าย ให้เอาชนเปิดชนไก่เผา เอาข้าวสารกับเกลือกับของโสโครกสาดไป บางทีเสกน้ำมันดัดประพรมก็หายได้ และจะเกิดขึ้นต่อเมื่อเรือถูกพายุมีดฝนตกจึงเป็น ถ้าเป็นแล้วเรือแล่นไปไม่ได้ เหมือนมีอะไรอุดเหนี่ยวอยู่ ถ้าอากาศปกติก็ไม่มี พวกที่เขาไม่ถือผี เขาก็ว่าเกิดเพราะอากาศ ร้อนนักเย็นนักกระทบกันเข้าจึงเกิดเป็นพรายๆ ขึ้นมาแต่ไต้่น้ำก่อน แล้วผุดขึ้นจับบนหลังน้ำแดงสว่างไปหลายเส้นๆ ถ้าถูกเรือก็ขึ้นจับอยู่บนเสาบ้างปลายเพลบ้าง บางทีขึ้นตามข้างเรือ จนดาดฟ้าเป็นเลือกคลื่นเหมือนน้ำควาปลา มีรัศมีเหมือนหิ่งห้อย เรือจะแล่นไปก็ติดไว้ ถ้าเป็นก็มีลมใหญ่ฝนใหญ่ ความข้อนนี้พวกถือปิตาภก็แก้ทางปิตาภ ก็หายบ้างไม่หายบ้าง เรือจมไปก็มี พวกที่ไม่ถือผีเขาก็ไม่แก้สิ่งไร ก็รอดไปได้เหมือนกัน”

“โหงพราย” ทางอีสานใช้ว่าผีพราย หมายถึง ผีชนิดหนึ่ง ในวังนาคูมพาสาลา อธิบายไว้ว่า พายผีจำพวกหนึ่ง ตามคติโบราณมักเกิดจากคนตายกุม ผีพายมักวนเวียนอยู่ตามป่าช้า เวลาไปมีอาการเหมือนลมพัด คำว่า ตายกุม หมายถึง ตายพร้อมกับลูกในท้อง ส่วนภาคพายัพอธิบายว่า ถ้าตายในระหว่างอยู่ไฟเรียกว่า ตายพาย ถ้าตายในระหว่างยังไม่คลอดเรียกว่า ตายกลม ส่วนภาคกลางเรียกว่า

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๐-๘๗.

^{๓๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๑.

ตายทั้งกลม คำว่ากลมเป็นภาษาเขมรแปลว่าทั้งหมด ตายกลมก็คือตายหมดทั้งแม่ทั้งลูก กรณีผีตายทั้งกลมภาคกลางมีชื่อเสียงมากโด่งดังมากที่สุดคือ ผีแม่นาคพระโขนง ในครั้งนั้น สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) รู้ข่าวปีศาจนางนาคก่อความเดือดร้อนให้ชาวบ้าน แม้จะมีหมอผีไปปราบก็ไม่อาจจะทำร้ายบังคับมันได้ ในที่สุดท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระเจ้าลูกเจ้าไปค้างที่วัดมหาบุศย์ พระโขนง พอตกคำก็ไปนั่งที่ปากหลุมศพเรียกนางนาคขึ้นมาสนทนากัน ท่านได้เจาะเอากระดูกหน้าผากศพนางนาคไปแล้วท่านนั่งขัดกระดูกแผ่นนั้นจนเกลี้ยงเป็นมันแล้วท่านนำกลับไปวัดระฆัง จัดแจงลงยันต์กำกับไว้ เจาะทำเป็นหัวเข็มขัดเวลาไปไหนก็เอาคาดเอวติดไปด้วย โดยเรียกกระดูกหน้าผากว่า “ปั้นเหน่ง” ท่านให้หลวงพ่อฟุ้ง วัดบางประกอก ต่อมาท่านได้มอบกระดูกหน้าผากนางนาคให้แก่กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ปัจจุบันอยู่กับทายาท และมีการนำสร้างแม่นาคพระโขนงเป็นหนังและละครซ้ำๆ ซึ่งก็ได้รับความนิยมสูงมากเป็นหนังทำเงินได้ร้อยล้าน^{๓๘}

๒๙) ผีโพง หรือผีโพงง, โพงง เป็นผีของไทยภาคพายัพ คนไทยพายัพเรียกว่า ผีโพงง (โพง) ทางภาคอีสานเรียกผีโพงเหมือนกัน แต่หมายถึง ผีกระสือ ชุมท้าวชัย (จัน) ได้เล่าถึงผีโพงไว้ว่า “ผีโพงเรียกว่า ผีกระสือ ผีชนิดนี้มักเกิดแต่คนที่มีความยาอันแรงคล้ายกับผีปอบมักติดผู้อื่นได้ ถ้าถ่มน้ำลายถูกผู้ใด ผู้นั้นมักกลายเป็นผีโพง หรือถ้าไม่ชอบผู้ใดเอาไม้คานหาบน้ำของแม่หม้ายไปขวางข้ามหลังคาเรือน มักทำให้ผู้นั้นฉิบหายไปต่างๆ กิริยาที่ผีโพงชอบคือ ฝนตกพรวดๆ มักเที่ยวออกหากินของโสโครกในเวลาตึก มักจะเที่ยวด้อมมองตามได้ถนนเรือนที่มีผู้หญิงอยู่ไฟ มีผู้หญิงได้เห็นผีโพงมาเที่ยวหากินที่ได้นั้น เขาจำหน้าได้ว่า เป็นคนนั้นแน่ เขาจึงเอาหอกขัดพุ่งลงไปถูกที่กลางหลัง เขาเข้าใจว่าผู้นั้นคงจะตาย ครั้นเวลาเช้าเขาได้ไปตรวจดูที่บ้านคนนั้น ก็เห็นคนนั้นยังมีชีวิตปกติอยู่ ทั้งบาดแผลก็ไม่มี เขานึกประหลาดใจเป็นอันมาก จึงไปดูในสวนของผู้นั้นเห็นหอกขัดปักอยู่ที่ท่อนที่ผู้นั้นปลุกไว้ เพราะฉะนั้น เขาจึงเห็นว่า ผีโพงเกิดแต่ผู้ที่มีความยาอันแรงร้าย ว่าอันแรงร้ายนั้นมักจำแลงเป็นรูปเจ้าของไปได้ ผีโพงนี้ไม่ได้รับภวนและทำอันตรายแก่มนุษย์”

ผีโพงออกหากินจะมีแสง เป็นแสงนวลเขียวเรืองปรากฏที่ปลายจมูกเป็นดวงโตขนาดผลส้มเกลี้ยงหรือโตกว่า ชอบออกล่ากบเขียดกลางทุ่งนา เมื่อจับได้ก็ใส่ปากดูดกินแต่คาวแล้วขว้างทิ้ง พวกชาวบ้านเล่าว่า มีคนเคยเห็นผีโพงระยะประชิดตัวเหมือนกัน พวกพรานเบ็ด และพวกที่กลับจากเที่ยวเวลาตึกๆ พวกที่เห็นยืนยันว่า ผีโพงเป็นคนธรรมดาตนเอง มีอาการทุกอย่างครบ ๓๒ จะผิดแผกจากคนธรรมดาที่ตอนที่มีมันชอบล่ากบเขียดกินเวลาค่ำคืนและมีแสงออกที่จมูก เมื่อมีคนพบมันเข้า ผีโพงจะอ้อนวอนขอร้องว่าอย่าได้พูดไปเพราะเหตุว่า เป็นเรื่องน่าอัปอายอย่างยิ่ง

ผีโพงที่เป็นผู้ชาย เวลาออกหากินมักจะสะพายดาบติดตัวไปด้วย เมื่อจวนตัวจริงๆ มันก็จะทำร้ายเอาเหมือนกัน บางตัวที่เป็นมานานปีก็ฉลาดพกเอาไฟฉายไปด้วย เวลามีคนมาพบเข้าจะได้แก้ตัวได้ว่า มาหาปลาหากบ ร้ายที่สุดก็ตอนที่เขาเล่าว่า ถ้าไปทำอะไรให้ผีโพงแค้นเคืองแล้ว มันจะอาฆาตพยาบาทและพุ่งด้วยก้านกล้วยถึงตายได้ ถ้ามันพุ่งข้ามหลังคาบ้านก็จะพากันฉิบหายวาววอดตามธรรมดาแล้วชาวบ้านถือกันว่า คนที่เป็นผีโพงเนื่องมาจากวิบากกรรมของตนเอง พวกชาวบ้านจึงไม่มีใครสนใจ เพราะผีโพงไม่ทำอันตรายและไม่เป็นภัยต่อใครๆ^{๓๙}

^{๓๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๒-๑๐๕.

^{๓๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๖-๑๐๗.

๓๐) ผีแม่หม้าย เมื่อเกิดโรคไหลตายกันมากในปี พ.ศ.๒๕๓๓ ชาวบ้านหลายอำเภอในจังหวัดมหาสารคาม เช่น อำเภอนาเชือก อำเภอบรบือ อำวาปีปทุม เชื่อว่า สาเหตุการตายแบบนอนหลับมาจากผีแม่หม้ายมาทำให้ตาย ฉะนั้น พวกผู้ชายที่กลัวตายจึงหาวิธีหลอกผีด้วยการทาเล็บมือสีแดงนุ่งผ้าถุง และหลายหมู่บ้านแขวน “ปลัดขิก” ไว้ตามหน้าบ้าน เพราะเชื่อกันว่า ผีแม่หม้ายเห็นปลัดขิกแล้วก็จะพอใจ ไม่เข้าไปเอาชีวิตผู้ชายในบ้าน โรคไหลตายที่เกิดขึ้นผอญเป็นเฉพาะพวกผู้ชาย จึงได้เกิดความเชื่อว่าตายเพราะผีแม่หม้าย^{๔๐}

๓๑) ผีอำ เป็นอาการชนิดหนึ่งที่ปรากฏเมื่อเวลานอนหลับแล้วเคลิ้มไปว่า มีใครมาปลุกปล้ำหรือมาบีบคั่นทับอก ทำให้เกิดอาการเหนียวหอบจนตื่นขึ้น พระนิพนธ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีเสาวภาคย์ ในเรื่อง อำนาจผีและผีหลอก ทรงอธิบายไว้ว่า

“วันหนึ่งข้าพเจ้ามีราชการต้องเขียนหนังสืออยู่จน ๓ ยาม ครั้นเมื่อเสร็จแล้วก็หาวนอนเต็มทีและร้อนด้วย ข้าพเจ้าขึ้นนอนบนเตียงไม่มีมุ้ง ที่หน้าเตียงมีบ่าวผู้ชายนอนอยู่คนหนึ่ง ข้าพเจ้าร้อนนักจึงเปิดหน้าต่างไว้บานหนึ่งตรงหัวนอนข้าพเจ้า และข้าพเจ้าเป็นคนไม่ชอบนอนที่สว่าง เห็นแสงไฟจึงบอกให้บ่าวดับเสีย เมื่อจะหลับได้นึกกลัวขึ้นในใจว่า เปิดหน้าต่างทิ้งไว้เช่นนี้ ถ้าใครฤาจะโรมันป็นขึ้นมาจะทำอย่างไร แต่ความง่วงมากก็ไม่ได้ทำอะไร พลิกตัวแล้วหลับเคลิ้มไป พอเคลิ้มลงก็เห็นใครคล้ายๆ กับฝัน แต่ยังไม่หลับจริงๆ ที่เห็นเป็นคนแก่ๆ ล่ำๆ ดำ ผมหงอก ป็นลงมาจากเพดานลงตามเสาเตียงที่ข้าพเจ้านอนโดยรวดเร็ว แล้วนั่งทับอกข้าพเจ้า

ทันใดนั้นข้าพเจ้าตื่นกลายๆ แต่หายใจไม่ออก ชัดดอกชัดใจจะร้องเรียกใครก็ได้ สักครู่หนึ่งร้องเรียกชื่อบ่าวที่นอนหน้าเตียงออกมาได้ด้วยเสียงอันดังเท่านั้น รูปที่ปรากฏก็หายไป บ่าวข้าพเจ้าตื่นขึ้น ข้าพเจ้าได้รู้สึกว่าข้าพเจ้าได้นอนทับแขนข้างหนึ่งจนเป็นเหน็บ จึงได้รู้ว่าผีอำเหตุเพราะทับแขนทับขาอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่โลหิตเดินไม่ได้ทั่วตัวจึงเป็นเช่นนี้”^{๔๑}

๓๒) ผีปอบ เป็นผีทางภาคอีสาน แต่ปรากฏว่า ทางภาคพายัพเรียกผีปอบว่า ผีกะ ตามคำบอกเล่าว่า ผีปอบเป็นผีชนิดมีเจ้าของ คือมีผู้เลี้ยงไว้ และผู้ที่จะเป็นเจ้าของผีปอบกล่าวกันว่า มักจะเป็นพวกคหฬวิชา เช่น พวกเรียนวิชาการค้าขาย มีเสน่ห์นางกวัก สาลิกา ลั่นทอง นะหน้าทอง หรือหมอเสน่ห์ยาแฝดอะไรเหล่านี้ เมื่อเรียนมากๆ เข้าซัดสติพันเพื่อน และโดยเหตุที่วิชาชนิดนี้เรียนผูกต้องเรียนแก่ เมื่อเรียนวิชาจนหลังใช้ได้แล้ว ก็จำต้องมีคาถาให้คลายได้ด้วย แต่โดยมากมักจะลืมคาถาแก่กันเสีย เลยทำให้สติพันเพื่อน และผลสุดท้ายกลายเป็นเจ้าขอปอบไปโดยที่ลูกตาไม่มีแวว คือไม่มีลูกตา ตามปกติคนเราเมื่อมองตากันจะเห็นรูปของกันและกันในดวงตา แต่คนพวกเจ้าของปอบนี้ไม่ชอบมองหน้าใครจริงๆ เหมือนพวกผีกระสือ

พวกเจ้าของปอบจะต้องคอยดูแลเลี้ยงปอบของตัวเองเสมอ เวลาตัวจะกินอะไรก็ต้องเรียกมากินด้วย ถ้าปล่อยให้หอดอยากมากนัก พวกปอบก็มักจะกินเจ้าของปอบเสียเอง อาการของคนที่ถูกปอบเข้ามักจะร้องห่มร้องไห้ อยากกินโน้นกินนี้จะปาละ แต่โดยมากมักจะเป็นของสดคาวดิบๆ และถ้าปล่อยให้ปอบเข้าอยู่นานๆ คนไข้อาจถึงตายเพราะปอบอาจกินตับไตไส้พุงหมด คนทางอีสาน

^{๔๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๒.

^{๔๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๖-๑๑๘.

ที่เจ็บป่วยและตายลงไป ชาวบ้านมักลงความเห็น ว่า ปอบเข้าแทรก จึงทำให้ตาย รายละเอียดเกี่ยวกับผีปอบทั้งหมดจะนำเสนอในบทที่ ๓ - ๔ ต่อไป^{๔๒}

๓๓) ผีน้ำ เป็นผีที่อยู่ในน้ำ ในหนังสือเรื่อง พระไชยสุริยา ของสุนทรภู่ กล่าวถึงเรื่องถูกพายุดอนหนึ่งว่า

จำไปในทะเลเวลา พายุใหญ่มา
เกตรางก็เหเซไป
สมอก็เกาเสาใบ ทลุปรูไป
น้ำไหลเข้าลำสำเภา
ผีน้ำซัดไต้ใบเสมา เจ้ากำมีซัดเอา
สำเภากระยาคว่าไป

แสดงว่า ผีน้ำต้องมีมือ ไม่เช่นนั้นแล้วจะ “ไต้ใบเสมา” ได้อย่างไร ตามที่ท่านผู้รู้สันนิษฐานว่า “ผีน้ำ” ในที่นี้ เห็นจะเป็นปลาหมึกยักษ์นั่นเอง เพราะเมื่อมันเอาละวาด คลื่นลมก็จะโหมกระหน่ำ และมันจะใช้หนวดซัดขึ้นไปไขว่คว้าบนเรือ ผีน้ำไม่ค่อยปรากฏ ส่วนมากจะพูดถึงพรายหรือพรายน้ำ^{๔๓}

๓๔) ปีศาจ-เปรต ตามคัมภีร์โลกบัญญัติปิภรณ์และฉติที่ปิภรณ์ในภาษาไทยนิยมเรียก “เปรต” ตามภาษาสันสกฤต แต่ในตำราภาษาบาลีใช้คำว่า “เปต” เรื่องราวของเปรตเราได้รับมาจากอินเดีย มีความหมายถึง สัตว์ที่เกิดในอบายภูมิพวกหนึ่ง หรือคนที่ตายไปแล้ว และมีที่อยู่เป็นสัดส่วน เพราะในตำนานกล่าวว่า ที่ป่าหิมพานต์ มีเมืองชื่อว่าวิชาตอยู่เหนือนรกขึ้นมา เมืองนี้เป็นที่อยู่แห่งเปรตทั้งหลาย แสดงว่า เปรตถูกแบ่งแยกออกจากศีธรรมดาทั่วไป ไม่มีเมืองอยู่โดยเฉพาะ มีเปรตชื่อมหิทธิกาเป็นอธิบดีปกครองเปรตทั้งหลาย ซึ่งมีจำนวนถึง ๑๒ พวกด้วยกัน และแต่ละพวกก็มีกรรม คือ การประพฤติกปฏิบัติอันมิชอบ มิควรต่างกัน เมื่อตายจากมนุษย์ก็ถูกแยกประเภทให้ไปอยู่พวกนั้นพวกนี้ตามกรรมที่ทำไว้

เหตุที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะเคยเกิดเป็นกษัตริย์ เป็นมเหสี เป็นมุขมนตรี เป็นพราหมณ์ มหาศาล เป็นเศรษฐีใหญ่ เป็นภิกษุสามเณรที่เคยตั้งตนเป็นหัวหน้าชักชวนคนให้สร้างวิหารกุฏิอุทิศถวายแต่สงฆ์ แล้วมอบช้าง ม้า วัว ควาย ข้าทาสให้อยู่ดูแลรักษาอาราม แล้วต่อมาภายหลังกลับนำเอาของสงฆ์มาใช้สอยเสียเองบ้าง ให้คนอื่นบ้าง

เปรตดังกล่าวเรียกว่า เปรตมีนาย มีหัวหน้าควบคุมให้อยู่เป็นที่ เป็นทาง ส่วนเปรตไม่มีนาคือพวกที่มีอกุศลกรรมน้อย พวกนี้จะไปเที่ยวที่ใดก็ได้ตามอัธยาศัย มีตัวอย่างเปรตที่เป็นญาติของพระเจ้าพิมพิสารดังที่กล่าวมาแล้ว^{๔๔} และการแบ่งตามวินัยและลักษณะสังยุตตพระบาลี แบ่งได้ ๒๑ ประเภท รายละเอียดดังที่กล่าวมาแล้วประเภทของเปรตในบทที่ ๒

๓๕) ผีห่า จะได้ยินเสียงร้องตอนดึกๆ เป็นเสียงแว่วมาแต่ไกลว่าเหียวเย็นคล้ายเสียงพวกผีพาย ถ้าผู้ใหญ่เขาบอกว่าได้ยินเสียงมันแว่วๆ มาแล้วรีบเข้ามุ้งคลุมโปงนอนเงียบ เพราะกลัวผีห่ามัน

^{๔๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๐-๙๑.

^{๔๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๘-๗๙.

^{๔๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๗, ๑๓๑-๑๓๒.

จะมาเอาตัวไปยิงได้ยิงเสียงโหยหวนด้วยแล้ว พอได้ยินมันหอนเป็นสะดุ้งก็เพิ่มความหวาดกลัวขึ้นอีก เมื่อสุนัขหอนเพราะมันเห็นผี^{๔๕}

๓๖) วิญญาณ คนโดยมากถือว่าเมื่อตายแล้วก็ไปเป็นผี ครั้นเมื่อตายแล้ววิญญาณมีร่างเหมือนคนอย่างเดิมและแบบบางแต่โปร่งมาก เห็นได้แต่เงาๆ เป็นลมๆ เท่านั้น เรียกในภาษาสันสกฤตว่า อาตมัน เดิมแปลว่า ลมหายใจแต่เราเรียกว่า วิญญาณ เมื่อวิญญาณยังไม่มีโอกาสมาเกิดมีรูปร่างเป็นคนอีกก็เป็นผีไปก่อน เหตุนี้ผีจึงไม่มีรูปร่าง เป็นแต่ลมๆ ถ้าจะมีรูปร่างเมื่อเป็นผี ก็เป็นรูปหากบังตาให้เราเห็นไปเอง แต่กระนั้นก็ยังเชื่อว่าวิญญาณของผู้ตายอยู่และยังคอยดูแลเอาใจคนเป็นคือลูกหลาน ให้ได้รับความสุขความเจริญเหมือนเมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่ เมื่อมีความรู้สึกเห็นเช่นนี้ จึงจัดที่บูชาต้อนรับไว้บนเรือนเป็นเฉพาะสำหรับให้วิญญาณอยู่ และถือว่าที่ตรงนั้นศักดิ์สิทธิ์ ถ้าใครไม่ใช้ลูกหลานญาติพี่น้องโดยตรงจะกล้ากรายล่วงล้ำเข้าไปไม่ได้เป็นอันตราย นอกจากจะได้รับอนุญาตเป็นพิเศษเสียก่อน จึงจะเข้าไปได้และจะต้องแสดงการระกราบไหว้เพื่อบอกกล่าวให้ผีรู้ ตามปกติผีจะได้รับเช่นไหว้ทุกวัน เมื่อจะประกอบกิจการงานอะไรซึ่งเป็นครั้งแรกหรือเป็นงานสำคัญ ก็ต้องเข้าไปบอกกล่าวเล่าสืบให้ผีรู้เพื่อขอพรให้งานการที่ทำการเป็นผลสำเร็จเรียบร้อย เมื่อถึงวันตรุษ วันสารทก็มีเช่นไหว้บูชาเป็นพิเศษ^{๔๖}

๓๗) ผีโป่งค่าง ผีชนิดนี้มีรูปร่างเป็นค่างแต่หางสั้น และมีริมฝีปากข้างบนเจิดจรัสเห็นฟันข้างบนยื่นออกมา เวลาคนนอนหลับต้องระวัง เพราะมันมักลอบมาดูดเลือดกินเหมือนอย่างผีกองกอย เป็นผีที่อยู่บนต้นไม้ใหญ่ใกล้ทำเลที่มีโป่งดินเค็มสงสัยว่า เจ้าผีกองกอยและผีโป่งค่างจะเป็นสัตว์บางชนิดเท่านั้น คนไม่มีใครรู้จักเห็นตัวเพราะมากลางคืน จึงกลายเป็นผีลึกลับไป^{๔๗}

๓๘) ผีหลังกลวง ที่ปักได้มีผีชนิดหนึ่งเรียกว่า ผีหลังกลวง มีรูปร่างอย่างคน แต่ทางข้างหลังเป็นรูกลวงมองเห็นเครื่องใน เช่น ปอดและตับไตได้หมด และมีหนอนไต่เต็ม เมื่อเวลานั่งฝังไฟอยู่กลางแจ้ง หรือไปหาปลาด้วยใครๆ ที่เห็นเข้าใจว่า เป็นคนธรรมดาแต่มันอาจหลอกให้เห็นข้างหลังหรือวานให้เด็กเกาหลังมัน ตรงนี้เองก็จะรู้ว่า เป็นผีเพราะจะเห็นเป็นหลังกลวงมีกิ่งก้อยู่ในนั้นเต็ม ผีพวกนี้ไม่ทำร้ายใคร นอกจากหลอกเล่น และว่ามีที่อยู่ของมันในป่าเป็นพวกดีร้ายจะเป็นคนป่าพวกหนึ่งก็เป็นได้^{๔๘}

๔๐) แม่มดคนทรง คนปฏิบัติสังเวณีของชาวบ้านเรียกว่า แม่มดคนทรง เพราะส่วนมากเป็นผู้หญิงมีอายุในหมู่บ้านหนึ่งมักมีแม่มดคนหนึ่งซึ่งสืบตระกูลเรื่องทรงผีกันมา ถ้าไม่มีแม่มดในหมู่บ้านของตนก็ต้องไปเชิญแม่มดมาจากหมู่บ้านตำบลอื่นพิธีที่ทำแม่มดจะยกเครื่องพลีสังเวณีขึ้นวนไปวนมาเป็นวงๆ ตรงหน้าของคนอย่างทีอินเดียเรียกว่า อรติ หรืออย่างที่เรารวมเสียกบาลแล้วนำไปวางที่บนศาลเป็นการปลุกบูชา ขณะพลีบูชามีเครื่องดนตรีอะไรก็เครื่องดนตรี ดีเป่าเป็นการประโคมเช่น มีโหมกดีโหมกเป็นต้น เสร็จสังเวณีแล้วแม่มดก็รำก่อนรำมีดอกไม้ธูปเทียนบูชาวางไว้ที่หน้าศาล แม่มดนั่งลงตรงหน้าศาลเอานิ้วมือชนกัน แล้วก็ทำวงๆ เหมือนวิธีสังเวณี แต่ทำด้วยมือเปล่า ถ้ามาเข้าทรงก็จะรู้ได้ที่คนทรงสลัดหน้า ๓ ที และเอามือเสยผมเสียทีหนึ่งแล้วก็นั่งนิ่ง เป็นอันว่า เจ้าเข้าทรง

^{๔๕} พระยาอนุমানราชชน เสฐียรโกเศศ, ผีสางเทวดา, ๑๕-๑๖.

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน หน้า ๔๒-๔๓.

^{๔๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕.

^{๔๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๐.

แล้วก็มีผู้ถามว่าเจ้า อะโรมาเข้าทรงเป็นเจ้าบั้งเจ้าป่าหรือเจ้าพ่ออะไร ถ้าถามถูกคนทรงก็ตอบว่า “ชื่อนั้นแหละอยู่ที่นั่นที่นี่”^{๔๙}

๔๑) ผีแม่นาคพระโขนง ในหนังสือสยามประเพณี เล่มที่ ๓ ตอนที่ ๑๑ วันเสาร์ที่ ๑๐ มีนาคม พ.ศ.๒๔๔๒ ก.ศ.ร.กุหลาบ เอดิเตอร์ ได้รับเชิญจาก ขุนวรวิทย์พิจารย์ เลขาธิการของ วิทยาทานสถาน ให้ไปแสดงปาฐกถาให้พระบรรดาพระบรมวงศานุวงศ์ และครูบาอาจารย์ฟัง และตอบลงในหนังสือดังกล่าว จะเป็นวันเดือนปีใดจำไม่ได้ เป็นคำพระศรีสมโภช (บุตร) วัดสุวรรณ เล่า ถวายเสด็จจุฬามายว่า ในรัชกาลที่ ๓ กรุงเทพฯ อำแดงนาค บุตรขุนศรีนายอำเภอ บ้านอยู่ปากคลอง พระโขนงเป็นภรรยาขายชุ่ม ตัวโขนทศกรรฐ์ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรี อำแดงนาคมีบุตรถึงอนิจกรรม นายชุมสามีนาคพาอำแดงนาคภรรยาไปฝังที่ป่าช้าวัดมหาบุศย์ ใน รัชกาลที่ ๒ มหาอำมาตย์ พระยาทิพโกษา (สอน โลหะนันท์) ได้บันทึกไว้เมื่อ พ.ศ.๒๔๓๓ อันเป็นสมัยที่ นางนาคเลิกอาละวาดแล้ว และท่านได้บันทึกตามที่คนเล่ากันมาอย่างเขาสื่อกันว่า ปีศาจนางนาคมา ในรูปคนช่วยผัววิดน้ำเข้านา จนทำให้ผัวมีเมียใหม่ไม่ได้ และเรื่องปีศาจนางนาคหลอกหลอนจนคน เดินเรือในคลองพระโขนงขยาดไม่กล้าผ่านเวลาตะวันตกใกล้จะตกดิน จะเห็นนางนาคเดินห่มผ้าสืววด โฉมหรือบางทีก็ห้อยโหนโยนตัวอยู่บนต้นไทร

ความรุ่มรวยที่เกิดจากปีศาจนางนาคครั้งนั้น ก็มีผลต่อยุ้งที่ทำให้พวกนักเลงเที่ยว กลางคืนและพวกขี้เมาที่ส่งเสียงเอะอะต่างพากันเก็บตัวเงียบไม่กล้าเที่ยวดึกๆ แต่ผลร้ายก็เกิดกับพวก ชาวบ้าน เพราะพวกขโมยล้วงลักคองหาโอกาส เห็นบ้านไหนเจ้าของกลัวผีนางนาคมาก ก็สวมรอยทำ เป็นผีเข้ามาขโมยจนถึงชาวบ้านต้องจุดได้ตามไฟระแวงระวังกันตลอดคืน

ในครั้งนั้นสมเด็จพระพุทธจารย์ (โต) รู้ข่าวปีศาจนางนาคก่อความเดือดร้อนให้ชาวบ้าน แม้จะมีหมอผีไปปราบก็ไม่อาจจะทำร้ายบังคับมันได้ ในที่สุดท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระเจ้าลูกเจ้าวัด มหาบุศย์ พระโขนง ตามเรื่องราวที่ท่านไม่ได้ทำพิธีต้องอะไรเหมือนหมอผีคนอื่น ๆ พอตกค่าท่านก็ไป นั่งที่ปากหลุมแล้วเรียกนางนาคขึ้นมาสนทนากัน แต่จะพูดจาตกลงอะไรกันบ้างไม่มีใครทราบรู้แต่ว่า ท่านได้เจาะเอากระดูกหน้าผากศพนางนาคไปแล้วท่านนั่งขัดกระดูกแผ่นนั้นจนเกลี้ยงเป็นมันแล้วท่าน นำกลับไปวัดระฆัง จัดแจงลงยันต์กำกับไว้ เจาะทำเป็นหัวเข็มขัดเวลาไปไหนก็เอาคาดเอวติดไปด้วย ตั้งแต่นั้น ปีศาจนางนาคที่พระโขนงหรือที่วัดมหาบุศย์ก็เงียบสงบ

เวลานั้นสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ม.ร.ว. เจริญ อิศรางกูร) เป็นสามเณร ได้อยู่ในกุฏิ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) นางนาคคงจะเหงาก็มารบกวนสามเณรเล่น สามเณรก็พ้องสมเด็จพระเจ้าลูก มาชวนเขาเจ้าข้า สมเด็จพระพุฒาจารย์ ท่านก็ร้องปราบว่านางนาคเอื่อยอารบวณคุณเณรซี นางนาคก็เงียบไป นานๆ ก็ออกมาเหย่เล่นเสียครั้งหนึ่ง พอถูกห้ามก็หยุดไปเป็นอยู่เช่นนี้

ครั้งสมเด็จพระพุฒาจารย์ ท่านชรามากขึ้น ท่านจึงมอบกระดูกหน้าผากนางนาคประทานหม่อมเจ้า พระพุทธบาทปิลันท์และให้สามเณรเจริญไปอยู่ด้วย นางนาคก็ยังนึกสนุกเข้าเหย่อยู่ตามเคยจน หม่อมเจ้าพระพุทธบาทปิลันท์ทรงกริ้วดุนางนาคว่าเป็นผู้หญิงเริงเริงอย่างมาจนเณร คุณเณรจะได้ดู หนังสือหนึ่งหา นางนาคก็เงียบไป

^{๔๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๑-๗๒.

หม่อมเจ้าพระพุทธรูปพิสัย ซึ่งต่อมาท่านได้เป็นหม่อมเจ้าสมเด็จพระพุทธาจารย์ (ทัต) ได้ประทานต่อให้แก่ (พระครูวิสุทธิศีลาจารย์) ได้มอบกระดุกหน้าผากนางนาคแด่กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ตามคำบอกเล่าว่ากระดุกนางนาคมาอยู่ในห้องผีที่วังนางเลิ้ง (ที่โรงเรียนพาณิชยการพระนคร) ปัจจุบันตามข่าวโทรทัศน์รายการบางอ้อถ่ายทำ ตอนบางอ้อ ปั่นเหงงแม่น้ำใน (You tube ๐๑ – ๑๑) กระดุกหน้าผากนางนาค เรียกว่า (ปั่นเหงง) อยู่กับทนายทของกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์^{๕๐}

๔๒) ผีถ้วยแก้ว เป็นการละเล่นโบราณอย่างหนึ่งตามความเชื่อส่วนบุคคล โดยเชื่อว่าเป็นการอัญเชิญวิญญาณ (หรือผี) มาสถิตในถ้วยแก้ว แล้วสอบถามเรื่องราวต่างๆ กับวิญญาณนั้นตามแต่จุดประสงค์ของผู้เล่น ผู้เล่นจะทราบคำตอบของคำถาม จากการเคลื่อนที่ของถ้วยแก้วไปบนตัวอักษรที่เขียนเอาไว้บนแผ่นกระดาษ

อุปกรณ์ที่สำคัญมีเพียงแผ่นกระดาษหรือแผ่นไม้ ที่แบ่งเป็นช่องตารางสี่เหลี่ยมหรือวงกลม แล้วเขียนตัวอักษรหรือตัวเลขลงไปให้ครบถ้วน พร้อมทั้งถ้วยแก้วหรือภาชนะอย่างอื่นที่คล้ายกัน บ้างก็ใช้เหรียญแทนถ้วยแก้ว เรียกว่า ผีเหรียญ นอกเหนือจากนี้ก็อาจเตรียมเครื่องเช่น และรูป ๑ ดอกเป็นส่วนประกอบ

ก่อนเล่นจะต้องมีการอัญเชิญวิญญาณมาเข้าในถ้วย ผู้ที่เล่นต้องตั้งใจเป็นสมาธิ เอานิ้วชี้และรวมกันไว้บนถ้วยแก้วที่คว่ำลง แล้วถามคำถามจากวิญญาณที่เชิญมาเข้าในถ้วย วิญญาณจะบังคับถ้วยแก้วให้เดินไปตามอักษรแต่ละตัว แล้วสมออกมาเป็นคำเพื่อถอดความหมาย^{๕๑}

๓.๑.๓ ทำที่ของสังคมไทยที่มีต่อความเชื่อเรื่องผี เรื่องผีเป็นเรื่องที่เชื่อถือกันมาแต่โบราณนานนักหนาทุกชาติทุกภาษาล้วนแต่มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับผี มีการจดบันทึกเรื่องผีก็มีมาก^{๕๒} ความเชื่อเรื่องภูติผีวิญญาณของสังคมไทยทุกภูมิภาคนั้นได้ผสมผสานกับพระพุทธศาสนาอย่างกลมกลืน แต่เราอาจจะพอแยกให้เห็นว่าส่วนใดเป็นความเชื่อทางพระพุทธศาสนา และส่วนใดเป็นความเชื่อเรื่องภูติผี แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าเป็นพระพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน (Popular Buddhism) นั้นจะแยกได้ยากมาก เพราะพิธีกรรมต่างๆ นั้นเป็นความเชื่อเรื่องภูติผีปะปนอยู่มาก เช่น คนไทยนิยมนำพระพุทธรูปมาเป็นเครื่องรางของขลัง ซึ่งตามปรัชญาพุทธศาสนาแล้วจะปฏิเสธอาถรรพณ์เวทย์หรือไสยเวทย์ ปฏิเสธอย่างสิ้นเชิง ซึ่งสังคมสมัยในอดีตความเชื่อเรื่องไสยเวทย์ยังมีอิทธิพลต่อสังคมมาก

ความเชื่อเรื่องภูติผีฝังแน่นอยู่กับคตินิยมของคนไทยอย่างแน่นแฟ้นตั้งแต่สมัยอดีต แม้แต่ทางบ้านเมืองยังมีราชพิธีเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องภูติผีอยู่ไม่น้อยในรอบปีหนึ่งๆ เช่น การเซ่นสรวงพระเสื้อเมือง พระทรงเมือง และหลักเมือง รวมทั้งพิธีสวดมนต์ความสมียอดีตโดยใช้พิธี ลุยไฟ ดำน้ำ เพื่อแสดงความบริสุทธิ์ของจำเลย ซึ่งพิธีกรรมดังกล่าวเป็นความเชื่อในเรื่องภูติผีวิญญาณทั้งสิ้น และปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน เช่น ธรรมดาสอนโลก^{๕๓} ความเชื่อเรื่องผี แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ ประเภทผีมีตัว คือผีที่ขอบปรากฏตัว แสดงรูปโฉมใหม่ให้เห็นในลักษณะต่างๆ กับประเภทผีไม่มี

^{๕๐} ส.พลายน้อย, ตำนานผีไทย, หน้า ๑๘๒-๑๘๓.

^{๕๑} วิกีพีเดีย, ผีถ้วยแก้ว, [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก <http://th.wikipedia.org/wiki/%E๐%B๘%๙C%E๐%B๘%B๕> (๙ กันยายน ๒๕๕๕).

^{๕๒} ส.พลายน้อย, ตำนานผีไทย, หน้า ๘.

^{๕๓} ธวัช ปุณโณทก, วรรณกรรมท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๕), หน้า ๑๔.

ตัวตน คือ ผีที่ไม่แสดงตัวให้เป็นที่รู้จัก แต่อาจบันดาลให้เกิดอะไรขึ้นได้ ผู้คนเกรงกลัวกันมากเหมือนกัน เช่น เจ้าตามศาล หรือเทพารักษ์ต่างๆ และในวรรณกรรมของไทยเรื่องขุนช้างขุนแผน ผีที่ปรากฏ คือ กุมารทอง คนก็ยังเชื่อถือกันจนทุกวันนี้^{๕๔}

ในสังคมปัจจุบันกระแสความคิดใหม่ๆ ที่เป็นวิทยาศาสตร์ก็ได้เข้าไปกับการศึกษาระบบโรงเรียนและสื่อสารมวลชน ชาวอีสานโดยทั่วไปก็รับรู้ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าได้ละเลยหรือทอดทิ้งความเชื่อระบบเก่าๆ ที่ยึดถืออยู่ในสังคม การที่พบว่า ในสังคมอีสานบางท้องถิ่นละเลยพิธีกรรมประจำปีของหมู่บ้านในบางปีนั้น หาได้เป็นเครื่องยืนยันว่า ความเชื่อในพิธีกรรมเหล่านั้นหมดไปจากความคิดจิตสำนึกของชาวอีสานไม่ แต่ที่ละเลยเพราะ ไม่มีผู้นำในการกระทำพิธีกรรมประการหนึ่ง หรือสถานะทางเศรษฐกิจไม่อำนวยอีกประการหนึ่ง ฉะนั้นจึงพบว่า พิธีกรรมที่ดั้งเดิมไปบ้างในบางปีต่อมา เมื่อภาวะเศรษฐกิจดีขึ้น หรือเกิดความยุ่งยากในสังคม คือมีผู้คนล้มตาย (มากกว่าปกติซึ่งเป็นธรรมดา) หรือมีการทะเลาะวิวาท หรือมีผู้ร้ายชุกชุมพิธีกรรมเหล่านั้นก็ได้มีการนำกลับมาประพฤติปฏิบัติกันอีก

ความเชื่อเรื่องภูตผีวิญญาณของปัจเจกบุคคลหาได้เจือจางลงไปอย่างสิ้นเชิงไม่ นั่นคือกิจประเพณีที่ส่วนบุคคลยึดถือปฏิบัติอยู่ เช่น ออกจากหมู่บ้านไปเรียนหนังสือ หรือประกอบอาชีพจะต้องจุดธูปเทียนบอกกล่าวพ่อแม่หรือผีปู่ตา รวมทั้งการแต่งงานเสียผี นอกจากนี้ในท่ามกลางวิทยาการสมัยใหม่ในการรักษาโรค เช่น การแพทย์ทันสมัยได้แพร่กระจายไปสู่สังคมชนบทอีสาน แต่ชาวอีสานจำนวนมากก็ยังนิยมหาหมอผีอยู่ และเชื่อว่าโรคบางชนิดที่การแพทย์สมัยใหม่ไม่อาจจะรักษาได้ แต่การรักษาโรคแบบดั้งเดิมจะช่วยได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ชาวอีสานเองนั้นไม่ได้ปฏิเสธวิทยาการสมัยใหม่ แต่ก็ไม่ทอดทิ้งคติความเชื่อดั้งเดิมอย่างสิ้นเชิง^{๕๕}

ความเชื่อเกี่ยวกับผีसागเทวดา ในสิ่งที่มองไม่เห็นมีฤทธิ์มีอำนาจที่จะบันดาลสิ่งที่ดีและร้ายให้แก่มนุษย์ได้ คือความเชื่อเรื่องผีसागเทวดา มีการแยกระหว่างผีไม่ดี ผีดีจึงได้ชื่อว่าเป็นเทวดามีการนับถือผีที่เป็นเทวดาอารักษ์ เช่น รุกขเทวดา เจ้าทุ่ง เจ้าป่า เจ้าเขา, การนับถือผีปู่ตายาย ผีเรือน ผีบรรพบุรุษ, การนับถือวีรบุรุษ และการนับถือผีร้าย^{๕๖}

๓.๑.๔ สังคมชุมชนภาคอีสานให้ความสำคัญกับผี ผีปู่ตาเป็นที่ยึดมั่นทางจิตใจ สามารถช่วยขจัดทุกข์ร้อนไม่ให้สังคมเกิดยุคเข็ญ ทั้งส่วนรวมและส่วนบุคคล โดยเฉพาะความเชื่ออำนาจศักดิ์สิทธิ์ของผีปู่ตามีส่วนให้ชาวบ้านวางใจต่อภพภยันตรายที่จะบังเกิดแก่ส่วนรวมและส่วนบุคคล ไม่เพียงแต่เท่านั้นการที่ชาวบ้านได้ร่วมกระทำพิธีกรรมจะได้ร่วมมือแรงกันเป็นการเสริมสร้างสามัคคีธรรมระหว่างบุคคลในหมู่บ้าน ผีปู่ตา ทำหน้าที่ควบคุมความประพฤติของชาวบ้านไม่ให้ผู้หนึ่งผู้ใดประพฤตินอกกรอบประเพณีของสังคม โดยอาศัยอำนาจศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ ซึ่งเป็นผลให้สังคมอยู่กันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน และไม่ประพฤติผิดฮึดบ้านดองเมือง (จารีตประเพณี) อันจะนำมาซึ่งความสงบสุขของสังคมอย่างแท้จริง

^{๕๔} ส.พลายน้อย, *ตำนานผีไทย*, หน้า ๑๑.

^{๕๕} เพ็ญศรี ดูก, ไพฑูรย์ สันลาร์ตน, ปิยนาล บุนนาค, วราภรณ์ จิวชัยศักดิ์, *วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๓๖๙-๓๗๐, ๓๘๐-๓๘๒.

^{๕๖} ยุพร แสงทักษิณ, *ไทยศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๒๐๙.

ถึงแม้ว่าสังคมชาวอีสาน จะนับถือศาสนาพุทธโดยทั่วไป แต่ก็เป็นการผสมผสานเรื่องความเชื่อผีสารเข้ากับพระพุทธศาสนาแยกกันไม่ออก เพราะเหตุว่าพระพุทธศาสนาให้ความมั่นคงทางจิตใจแก่ชาวบ้านไม่ได้ โดยเฉพาะอำนาจที่อยู่เหนือธรรมชาติ ชาวบ้านหรือชาวพุทธหาได้ปฏิเสธไม่ เช่น น้ำท่วม ฝนแล้ง โรคระบาด ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นการทำของสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ ฉะนั้น จึงหันเข้า ยึดมั่นในอำนาจของผีปอบ และความคุ้มครองจากผีปอบ รวมทั้งพระสงฆ์ที่เป็นชาวอีสานเองก็ไม่ได้ปฏิเสธความเชื่อเรื่องภูตผีวิญญาณ^{๕๗}

สรุป ในสังคมมนุษย์และสังคมไทยในอดีตจนถึงปัจจุบันยังมีความเชื่อเรื่องผีต่างๆ โดยเฉพาะสังคมไทยนั้น เชื่อในสิ่งลึกลับ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ รวมทั้งไสยศาสตร์ จะเห็นว่าการสร้างหอพระล้อมเมืองทรงเมือง ศาลหลักเมือง ศาลพระภูมิ เจ้ายี่ หรือภูเข่า ถ้ำตันไม้ใหญ่ มีการเอาผ้าสีไปผูกต้นไม้ ของเซ่นไหว้ มีอาหาร น้ำ สิ่งของอื่นที่เชื่อว่า ผีจะชอบ เพื่อเป็นบูชาตามความเชื่อ เช่น ขอโชคลาภ (หอย) ขอให้คุ้มครอง ให้มีความปลอดภัยจากการประกอบอาชีพ การสักการบูชา จะมีความหวาดกลัวในสิ่งลึกลับที่มองไม่เห็นด้วยสายตา ซึ่งจากประสบการณ์ของมนุษย์ที่อยู่กับสิ่งแวดล้อมสังคม การประกอบอาชีพเกษตรกรรมต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติในหาเลี้ยงชีพผ่านมาจากอดีตถึงปัจจุบันได้มีการบอกเล่าสิ่งที่พบเห็นมาจดบันทึกเรียกชื่อผีตามลักษณะสิ่งที่พบ เชื่อว่าไม่ใช่มนุษย์ จนกระทั่งเรียกว่า ผีชนิดต่างๆ เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป และแยกประเภทของผีให้คนให้โทษแก่มนุษย์ โดยในแต่ละชุมชนก็มีความเชื่อผีแต่ละชนิดที่มีในชุมชนของตนเองจะประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ เพื่อให้ผีดีคุ้มครองหรือไม่มาทำอันตรายตนเองและครอบครัวเกิดสวัสดิมงคลในชีวิตและทรัพย์สิน และเป็นการแสดงถึงเคารพศรัทธาต่อผีบรรพบุรุษ โดยจะทำให้คนในชุมชนประพฤติปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีสืบกันมาเป็นการควบคุมความประพฤติ ทำให้คนในชุมชนนั้นไม่กล้าทำความชั่ว เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในกาม ไม่พูดโกหก และไม่ดื่มสุรา ก็จะเป็นสังคมประพฤติปฏิบัติตามแนวทางพระพุทธศาสนา คือ การรักษาศีลห้า ทำให้สังคมมีความสงบสุข ประชาชนประกอบสัมมาอาชีพ มีคุณภาพชีวิตที่ดี แต่ถ้าเชื่อแบบงมงาย ไม่ประกอบด้วยปัญญาพิจารณา ทำให้สูญเสียเวลาของชีวิตไปโดยเปล่าประโยชน์ เพราะมีใช้ทางหลุดพ้นจากภัยในวัฏสงสารหรืออาจถูกหลอกลวงทำให้เสียทรัพย์สินเดือดร้อนในภายหลัง

๓.๒ ความเชื่อเรื่องผีปอบประยุกต์เป็นประเพณีฮีตสิบสองของชุมชนบ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์

ตามประวัติศาสตร์อีสาน เมื่อ ร.ศ. ๑๒๐ (พ.ศ. ๒๔๔๔) พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ข้าหลวงพระองค์ได้ปราบปรามพวกผีบาปผีบุญ และทรงให้มีตราประกาศห้ามไม่ให้ราษฎรนับถือผีสารใดๆ เป็นอันขาด เช่น เข้าทรงลงเจ้า สุนผี ผีไท้ ผีฟ้า ผีมะเหศักดิ์หลักเมือง ผีปอบ ฯลฯ ต่างๆ ด้วยอาการใดๆ ก็ดี ให้เจ้าหน้าที่หัวเมืองจับผู้ลงผีถือผีนั้นไปทำการไต่สวนพิจารณา

^{๕๗} เพ็ญศรี คุ้ม, ไพฑูรย์ สันลารัตน์, ปิยนารถ บุนนาค, วราภรณ์ จิวชัยศักดิ์, วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ, หน้า ๓๘๒-๓๘๓.

ถ้าได้ความจริงให้ปรับเงินผู้ละ ๑๒ บาท มีรางวัลให้แก่ผู้แจ้งจับ ถ้าไม่มีเงินเสียไถ่โทษให้จำคุก ๑ เดือน การปราบปรามครั้งนั้นเรียกว่า กบฏผีบาปผีบุญ และมีการประหารชีวิตผู้ที่กระทำความผิดตั้งตนเป็นผู้วิเศษ^{๕๘}

สำหรับชาวบ้านดอนยานางเกิดเดือดร้อน ชาวบ้านได้เชิญหมอธรรมมาทำพิธีกักกันขับไล่วิญญาณร้ายให้ออกหนีจากหมู่บ้านและได้ฝังหลักรอบหมู่บ้านเป็น ๔ หลัก ๔ ทิศ และได้ฝังบื้อบ้าน (หลักบ้าน) ไว้กลางบ้านดอนยานางซึ่ง เป็นที่สาธารณะประโยชน์ของชาวบ้าน เริ่มก่อสร้างโดยพระอุปฌาย์มา จนูปโม ได้เป็นผู้นำชาวบ้านได้ดำเนินการศาลาหลักบ้านในสมัยนั้นเมื่อปี พ.ศ.๒๔๙๔

ต่อมา ศาลาหลังเก่าทรุดโทรมมาก ชาวบ้านดอนยานางเห็นว่าไม่คงทนถาวร จึงมีการรื้อถอนประมาณ ปี พ.ศ.๒๕๑๐ ต่อมา ได้จัดสร้างศาลาหลังใหม่ขึ้นแทนที่ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๑ ต่อมา เมื่อปี พ.ศ.๒๕๕๐ ได้มีการรื้อศาลาหลังเก่าและทำการก่อสร้างศาลาหลังใหม่จนแล้วเสร็จในปี พ.ศ.๒๕๕๒ เพื่อใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีบุญประเพณี (บุญช่าชะบ้าน) ซึ่งตรงกับในวันขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๗ ถึงวันขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๗ ของทุกปี^{๕๙}

๓.๒.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับหมู่บ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์ บ้านดอนยานาง อำเภอยางตลาด เป็นพื้นที่ตอนล่าง เป็นที่ราบลุ่ม เป็นแหล่งเพาะปลูกที่สำคัญของจังหวัด มีแนวลำน้ำและเป็นบริเวณที่รับน้ำชลประทานจากโครงการลำปาวเป็นเขื่อนดินขนาดใหญ่ในประเทศไทย ลำน้ำชี ลำน้ำพาน ห้วยยาง และยังมีหนองบึงขนาดใหญ่อยู่ทั่วไป^{๖๐}

คำขวัญบ้านดอนยานาง หลักบ้านเป็นศรี ประเพณีเป็นสง่า วัฒนธรรมล้ำค่า การเกษตรก้าวหน้า ข้าวปลาอุดม สตรีสวยสม ชื่นชมวังงาม

๓.๒.๒ ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์ ตั้งอยู่ที่ตำบลดอนสมบูรณ์ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ เดิมมาจากบ้านบักก้อม (บ้านเสมา ตำบลหนองแปน อำเภอกมลาไสย) เนื่องจากได้รับความเดือดร้อนในการดำรงชีวิตจึงอพยพมาตั้งรกรากใหม่ โดยการนำของ นายสุพรรณ ภูแดนนาและนายสิมมา ภูจำพล ได้ชักชวนชาวบ้านประมาณ ๑๗ หลังคาเรือนมาอาศัยอยู่ใกล้ธารน้ำคำ มีต้นบักม้ายขึ้นจำนวนมาก จึงตั้งชื่อว่า “บ้านคำบักม้าย” เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๔๓๐ อยู่ได้ประมาณ ๒๐ ปี เกิดความเดือดร้อนด้วยไฟป่าและขาดแคลนน้ำดื่มใช้ในการประกอบอาชีพทางการเกษตรและเลี้ยงสัตว์ ประกอบกับเป็นปีบ้านเดือด (มีชาวบ้านเสียชีวิตอย่างไม่ทราบสาเหตุ) จึงย้ายถิ่นฐานมาอาศัยดินดอนแห่งหนึ่งซึ่งมีต้นยานาง (เถาว์ลิ้นเขียว) ขึ้นอยู่จำนวนมาก จึงตั้งชื่อว่า “บ้านดอนยานาง” ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ ใกล้ลำน้ำสอง (ลำน้ำพาน) มีทรัพยากรควรค่าแก่การดำรงชีวิตและสร้างเศรษฐกิจได้ดี จึงตั้งเป็นหมู่บ้านเมื่อ ประมาณ พ.ศ.๒๔๕๐ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

^{๕๘} เดิม วิชาคย์พจนกิจ, ประวัติศาสตร์อีสาน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒), หน้า ๔๔๘.

^{๕๙} Pantown online society for everyone, บ้านดอนยานาง, [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก <http://donyanang.pantown.com> (๙ กันยายน ๒๕๕๕).

^{๖๐} คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, วัฒนธรรมพัฒนาการประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาจังหวัดกาฬสินธุ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔), หน้า ๒, ๔.

ลำดับผู้ใหญ่บ้านและกำนันบ้านดอนยานาง ดังนี้ หมู่ที่ ๗ ตำบลอู่เม่า ๑. หมื่นสิมมา ภูจำพล ๒. หมื่นช่วย สุวรรณจักร ๓. หมื่นเดช โกฏริรักษ์ ๔. นายสุสินนท์ ศรีวรรณ ๕. นายออด ภูโยฤทธิ์ ๖. นายใส ภูจำพล ๗. นายทองลี ภูแต้มนิล ๘. นายหมื่น ศรีวรรณ ๙. นายโพน ภูโทเงิน ๑๐. นายหัน ภูวงเรือง (กำนัน) หมู่ที่ ๒๐ นายชาย ภูสีเขียว หมู่ที่ ๒๒ นายสำอองค์ ภูแต้มนิล หมู่ที่ ๒๓ นายบัง ศรีวรรณ ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.๒๕๒๘ ได้แยกการปกครองออกเป็น ตำบลดอนสมบูรณ์ ประกอบด้วย ๑๔ หมู่บ้าน ส่วนบ้านดอนยานางมี ๖ หมู่บ้าน มีผู้ใหญ่บ้านปกครองตามลำดับดังนี้

หมู่ที่ ๑ มี ๑. นายบุญเพ็ง ภูอุภัย ๒. นายสงวน ภูโทเถา ๓. นายประยงค์ สรสันต์ หมู่ที่ ๕ มี ๑. นายชาย ภูสีเขียว (กำนัน) ๒. นายประเด็จ ภูอุหมอก ๓. นายเยื่อน ภูแสงสัน หมู่ที่ ๖ มี ๑. นายสำอองค์ ภูแต้มนิล ๒. นายเสน่ห์ พิชัยเขต หมู่ที่ ๗ มี ๑. นายบัง ศรีวรรณ ๒. นายชรรตยา ภูโทเงิน (กำนัน) ๓. นายวิสัย ภูวงแหวน ๔. นายชัยเดช แสนคะ ๕. นายประดิษฐ์ ภูโยฤทธิ์ หมู่ที่ ๘ มี ๑. นายสมหวัง โกฏริรักษ์ ๒. นายทองรวม ภูโทเถา (กำนันเมื่อ ๑ ส.ค. ๒๕๕๒) ๓. นายแสงอรุณ สรสันต์ หมู่ที่ ๙ มี ๑. นายเคน ภูกิ่งดาว ๒. นายบัญญัติ ภูโทเถา ๓. นายนาคินทร์ ภูจำพล ขณะนี้ผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน นายประยงค์ สรสันต์

๓.๒.๓ พื้นที่ของหมู่บ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์ หมู่บ้านดอนยานาง มีรอบครัว ประชากรในหมู่บ้าน ๑๖๑ ครอบครัวยุคนบ้านดอนยานาง มีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ บ้านดาวเหนือ หมู่ที่ ๗

ทิศใต้ ติดต่อกับ บ้านดอนยานาง หมู่ที่ ๖

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ บ้านสามัคคีธรรม หมู่ ๙

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ลำน้ำพาน

อาณาเขตตำบล มีดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลบัวบาน อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์

ทิศใต้ ติดกับ ตำบลอู่เม่า อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์

ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลลำพาน อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลคลองขาม และ ตำบลยางตลาด อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์^{๖๒}

๓.๒.๔ จำนวนประชากรของหมู่บ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์ ตำบลดอนสมบูรณ์ เดิมขึ้นอยู่กับตำบลอู่เม่า และแยกเป็นตำบลดอนสมบูรณ์เมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๐ ได้ยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล เมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๐ มีจำนวนหมู่บ้าน ๑๔ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ ๑ บ้านดอนยานาง หมู่ ๒ บ้านป่าแดง หมู่ ๓ บ้านหนองขาม หมู่ ๔ บ้านดงเค็ง หมู่ ๕ บ้านดอนยานาง หมู่ ๖ บ้านดอนยานาง หมู่ ๗ บ้านดาวเหนือ หมู่ ๘ บ้านสามัคคี หมู่ ๙ บ้านศรีสังคม หมู่ ๑๐ บ้านโนนสามัคคี หมู่ ๑๑ บ้านโนนสมบูรณ์ หมู่ ๑๒ บ้านนาสมบูรณ์ หมู่ ๑๓ บ้านชุมชนป่าแดง หมู่ ๑๔ บ้านหนองขาม จำนวน

^{๖๑} Pantown online society for everyone, บ้านดอนยานาง, [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก <http://donyanang.pantown.com> (๙ กันยายน ๒๕๕๕).

^{๖๒} Thai Tambon.com, รายการข้อมูลอำเภอในจังหวัดกาฬสินธุ์, [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก <http://www.thaitambon.com/tambon/tamplist.asp?ID=๔๖> (๙ กันยายน ๒๕๕๕).

ประชากรของตำบล บ้านดอนยานาง มี ๖ หมู่บ้าน จำนวนประชากรในเขต อบต. ๘,๔๓๙ คน และจำนวนหลังคาเรือน ๑,๖๑๕ หลังคาเรือน อาชีพหลัก ทำนา อาชีพเสริม ปลุกแตงโม ค้าขาย^{๖๓}

ความเชื่อพระพุทธศาสนาของคนในหมู่บ้านดอนยานาง และประเพณีวัฒนธรรมเป็นชุมชนที่นับถือพระพุทธศาสนา เดิมทีบรรพบุรุษความเชื่อเรื่องผีมาก่อน และเป็นการนับถือพระพุทธศาสนาผสมผสานแบบ ผี พุทธ พราหมณ์ สืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบันมีการจัดกิจกรรมเผยแพร่ประวัติ ความเป็นมาของพระพุทธศาสนาและการปฏิบัติตามความเชื่อ ซึ่งตามหลักพระพุทธศาสนาสอนให้เชื่อในเรื่องกรรมดี กรรมชั่ว ผลของกรรม เป็นเหตุให้สรรพสัตว์ทั้งหลายไปเกิดใน ๓๑ ภพภูมิ ในชุมชนหมู่บ้านดอนยานาง มีการประกอบพิธีประเพณีฮีตสิบสองตามมูลเหตุพระพุทธศาสนา ตามที่กล่าวมาแล้วในบทที่ ๒ แต่ยังไม่ครบถ้วนนักอาจจะเกี่ยวกับผู้นำชุมชนหรือภาวะเศรษฐกิจที่ไม่เอื้ออำนวย

๓.๒.๕ ความเชื่อพุทธศาสนาประยุกต์เป็นประเพณีวัฒนธรรมฮีต ๑๒ ของชุมชนบ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นประเพณีที่ประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับการประกอบงานบุญทั้งสิบสองเดือน ดังนี้

๑) เดือนอ้าย - บุญเข้ากรรม ตรงกับเดือน ธันวาคม – มกราคม (พระสงฆ์อยู่ปริวาส) เดือนอ้าย - บุญเข้ากรรม ตรงกับเดือนธันวาคม คำว่ากรรม ได้แก่ การกระทำความดีก็ได้ ชั่วก็ได้ เช่นบุญกรรมทำดี บาปกรรมทำชั่ว คำว่า เข้า ได้แก่ เข้าไปอยู่ภายในขอบเขตจำกัด เพื่อทรมานร่างกายและจิตใจให้หายจากกรรมที่ตนกระทำ ภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสส ต้องประพฤติวุฏฐานวิธี คือ อยู่กรรมหรือเข้ากรรม ในที่นี้หมายถึงเฉพาะภิกษุจำพวกเดียวเท่านั้น การให้ทานรักษาศีล เจริญเมตตาภาวนาเกี่ยวกับพิธีนี้ ฟังทราบว่าเป็นบุญกำหนดการทำในเดือนอ้ายจะเป็นข้างขึ้นหรือข้างแรมก็ได้ แต่ที่นิยมกันเมื่ออัพพวนคือ ออกกรรมแล้ว พอขึ้น ๑๕ ค่ำเดือนอ้าย เพราะมีกำหนดการทำในเดือนอ้ายจึงเรียกอีกโวหารหนึ่งว่า “บุญเดือนอ้าย” ก็คือบุญเข้ากรรมนั่นเอง

พิธีทำ สถานที่ที่จะอยู่กรรมต้องเป็นสถานที่เงียบสงัดไม่พลุกพล่าน มีกุฏิเดี่ยวอยู่ลำพังผู้เดียวได้ ต้องอาบัติสังฆาทิเสสพึงบอกแก่ภิกษุสงฆ์ ๔ รูปไว้ก่อน ถึงโอกาสจึงเข้ากรรม การบอกแก่สงฆ์ไว้ชื่อว่าไม่ปกปิดอาบัติ ถ้าปกปิดไว้สิ้นวันเท่าใด ฟังอยู่ปริวาสสิ้นวันเท่านั้น ในระหว่างอยู่ปริวาสต้องอาบัติเพิ่มเข้าพึงประพฤติวัตรใหม่ เรียก ปฏิกัสนา คือชักเข้าหาอาบัติเดิม จึงอยู่มานัตต์ครบ ๖ ราตรีแล้วจึงอัพพวนคือ ออกกรรมปริวาส มานัตต์ อัพพวน รวมเรียก วุฏฐาน วิธีคือ พิธีอยู่กรรมหรือเข้ากรรม เพื่อออกจากอาบัติสังฆาทิเสส สงฆ์ ๔ รูปให้ปริวาส มานัตต์ ปฏิกัสนา สงฆ์ ๒๐ รูปให้อัพพวน

คำสมาทานปริวาสว่า ปริวาส สมาธิยามิ ข้าพเจ้าขึ้นปริวาส คำเก็บปริวาสว่า ปริวาส นิกุชิ ปามิ ข้าพเจ้าเก็บปริวาส คำสมาทานมานัตต์ว่า มานัตต์ สมาธิยามิ ข้าพเจ้าขึ้นมานัตต์ คำเก็บมานัตต์ว่า มานัตต์ นิกุ ชิปามิ ข้าพเจ้าเก็บมานัตต์

ส่วนคุณุหศีลเกี่ยวข้องกับพิธีนี้ คือ เป็นผู้อุปถัมภ์ด้วยเจตจำนงไทยธรรมตลอดเวลา เมื่อออกกรรมแล้วมีการทำบุญให้ทานฟังเทศน์ตลอดวัน ภิกษุผู้ออกกรรมแล้วเป็นผู้หมดมลทิน-บริสุทธิ์ผุดผ่อง

^{๖๓} Thai Tambon.com, ข้อมูลทั่วไป, [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก <http://www.thaitambon.com/tambon/ttambon.asp?ID=๔๖๐๓๖๙> (๙ กันยายน ๒๕๕๕).

ผู้ใดได้บริจาคทานแก่ท่านผู้นั้นย่อมประสบบุญกุศลมาก เหมือนอย่างเมณฑกเศรษฐีและบริวาร ถวายข้าวสวยแต่พระปัจเจกพุทธเจ้าผู้ออกจากนิโรธสมาบัติใหม่ๆ ได้ประสบมนุษย์สมบัติในขณะนั้นคือข้าวหุงที่ถวายไปแล้วกลับเต็มตามเดิม ฉาง ๑,๒๕๐ ฉางที่ว่างเปล่าก็กลับเต็มตามเดิม^{๖๔}

ตามความเชื่อชาวบ้านมูลเหตุมาจากพระพุทธรูปศาสนาเชื่อในกรรมดี กรรมชั่ว ผลของกรรม เชื่อว่าการทำบุญกับพระสงฆ์ที่ออกจากปริวาสเป็นผู้บริสุทธิ์ไม่มีมลทิน เมื่อบริจาคทานให้กับพระสงฆ์จะมีอานิสงส์มาก จะได้ไปเกิดในภพภูมิที่ดีมีทรัพย์มากมายไม่ลำบากในชาติหน้า

ดังที่พระเจ้าพุทธเจ้าตรัสว่า ผู้ใดโอกาสบำเพ็ญกุศลแล้วละโลกนี้ไป ย่อมมีรัศมี เปล่งปลั่ง เทียบขมิ้นไปในอุทยานชื่อนันทวัน เพียบพร้อมด้วยกามคุณ ๕ เพลิดเพลิน รื่นเริงบันเทิง อยู่ ในนันทวันอันสงัดการให้ทาน ๕ ประการนี้ คือ ๑. ผู้ให้ทานย่อมเป็นที่รักที่พอใจของคน หมดทุก ๒. สัตบุรุษผู้สงบบ่ยอมคบหาผู้ให้ทาน ๓. กิตติศัพท์อันงามของผู้ให้ทานย่อมขจรไป ๔. ผู้ให้ทานย่อมไม่ห่างเหินจากธรรมของคฤหัสถ์ ๕. ผู้ให้ทานหลังจากตายแล้วย่อมเกิดใน สวรรค์โลกสวรรค์^{๖๕}

๒) เดือนยี่การทำบุญคุณลานและทอดผ้าป่าสามัคคี ตรงกับเดือน กุมภาพันธ์ ณ วัดดอนยานาง ตำบลดอนสมบูรณ์ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ ๑๐-๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔ วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔ ถวายภัตตาหารเช้าแด่พระภิกษุ สามเณร พิธิเชิญแม่โพสพลงนวด (โดยพ่อใหญ่พิมพ์ ภูวงเรือง) มีถวายภัตตาหารเพลแด่พระภิกษุ สามเณร ช่วงบ่ายสู่ขวัญข้าว (โดยพ่อใหญ่บัง ศรีวรรณ) มีการรำบายศรีสู่ขวัญ และรำถวายแม่โพสพ (โดยสมาชิกวงโพสพ) จัดขบวนแห่ห้อยพระครู แม่โพสพ, ปราสาทรวงข้าว, ผ้าป่าสามัคคี ขบวนแห่ถึงวัดพระสงฆ์ประพรมน้ำพระพุทธมนต์ ย้ำห้อย กลอง ระฆัง ทำพิธียกยอดปราสาทรวงข้าว, พิธิตอดผ้าป่าสามัคคี ประธานจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย ไหว้พระสมათานศีล ถวายผ้าป่าสามัคคี ถวายไทยทาน พระสงฆ์อนุโมทนาให้พรและมีแข่งขันกีฬาซัดฟางระยะไกล และ แม่นยำ วันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔ ตอนเช้าไหว้พระสมათานศีล ทำบุญตักบาตร ถวายสังฆทาน ถวายปราสาทรวงข้าว,ข้าวเปลือก ถวายไทยทานพระสงฆ์อนุโมทนาให้พร ประพรมน้ำพระพุทธมนต์ ย้ำห้อย กลอง ระฆัง มอบขวัญข้าว (เชิญแม่โพสพกลับบ้าน) ให้ชาวบ้าน^{๖๖}

๓) เดือนสาม - บุญข้าวจี ในเดือน กุมภาพันธ์ คำว่าจีได้แก่ ข้าวเหนียวปั้นจีให้สุกด้วยไฟกำหนดการทำในเดือน ๓ จะเป็นข้างขึ้นหรือข้างแรมก็ได้ แต่ที่นิยมทำกันมากมักกำหนดเอา กลางเดือน ๓ พิธีทำเตรียมมาไม้เสียบและพินไว้ที่บ้านของตนหรือรวมไว้ที่วัด รุ่งขึ้นจุดไฟกองใหญ่ขึ้น ปั้นข้าวเหนียวโรยเกลือกะให้ครบจำนวนของพระเถระในวัด เสียบไม้ปักไฟจนจะสุกหาไข่ให้ทั่วแล้วปัก

^{๖๔} พระมหาปริชา ปริญาโร, ประเพณีโบราณไทยอีสาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ พ. พิทยาการ, ๒๕๕๕), หน้า ๖๐ - ๖๔.

^{๖๕} อัง.ปญจก. (ไทย) /๒๒/๓๕/๕๖.

^{๖๖} Pantown online society for everyone, บุญคุณลาน-ปราสาทรวงข้าว, [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก <http://www.pantown.com/board.php?id=๕๐๓๓&area=&name=board๑๕&topic=๑&action=view> (๙ กันยายน ๒๕๕๕).

ต่อไปจนไข่เหลืองสุกดี จัดภาชนะคาวหวานแล้วข้าวจี๋รวมกันที่ศาลาโรงธรรม นิมนต์พระสงฆ์สามเณร ในวัดมารวมกัน หัวหน้าว่าคำบูชาดอกไม้ ให้อำนาจรัตนไตร อารธนาศีล พระสงฆ์สวดถวายพรพระ ทายกเปิดฝาบาตรยกขึ้นข้าวจี๋ไปตักบาตร พระฉันเสร็จแล้วอนุโมทนาฟังเทศน์ฉลองข้าวจี๋จนถึงเวลาค่ำ^{๖๗}

๔) เดือนสี่ - บุญพระเวส ตรงกับเดือนมีนาคม บุญพระเวสหรือบุญมหาชาติ คือบุญที่มีการฟังเทศน์ เวสสันดรชาดก ตรงกับเดือนมีนาคม บุญพระเวสหรือบุญมหาชาติ คือบุญที่มีการฟังเทศน์ เวสสันดรชาดก ซึ่งประกอบไปด้วยคาถาพัน จัดเป็นกัณฑ์ได้ ๑๓ กัณฑ์ เป็นชาดกที่ใหญ่ยืดยาวมาก สำนวนไพเราะเทศน์ง่าย ฟังเข้าใจได้ความรู้ ควรปฏิบัติ ฟังแล้วเกิดศรัทธาในการทำบุญกุศล นิยมทำ ในระหว่างเดือน ๔ จะเป็นข้างขึ้นหรือแรมแล้วแต่สะดวก

พิธีทำ จัดแบ่งหนังสือจากกัณฑ์ใหญ่เป็นกัณฑ์ย่อยใส่พระ เณร ในวัดและต่างวัดให้มา เทศน์ ปลุกผามหรือปะรำไว้ต้อนรับ พระ เณร และญาติโยมบ้านอื่น ประดับตกแต่งศาลาโรงธรรมด้วย ดอกไม้ พวงมาลัย และธงทิวจัดหาดอกไม้ เทียนพัน รูปพัน ไร่บูชาคาถาพัน ซึ่งด้ายสายสิญจน์ตั้งหม้อ น้ำมนต์ ถึงวันโฮม ทั้งพระ เณร และญาติโยมบ้านอื่นก็มารวมกัน เวลาบวช ๓ โมงเศษตักทองโฮม เจ้าบ้านแต่งคนผู้ฉลาดไปนิมนต์พระอุปัชฌาย์คนผู้ควรเคารพนับถือให้แต่งตั้งเป็นพระเวสสันดร และนางมัทรีไปอยู่ในป่าแห่งใดแห่งหนึ่ง แล้วจัดขบวนแห่ออกไปเชิญพระเวสเข้ามาเมือง ขบวน แห่นิมนต์พระนักเทศน์เสียงดีขึ้นเตี้ยงห้ามไปด้วย เมื่อไปถึงแล้วทุกคนเตรียมหาดอกไม้มารวมกัน อารธนาศีลฟังเทศน์

วันรุ่งขึ้น เวลาประมาณ ๔ นาฬิกา ยาทกทายิกามารวมกัน หัวหน้าป่าวสัศเคเทวดา เริ่ม ทำวัตรเช้าเสร็จแล้วอารธนาศีล อารธนาเทศน์พระเถรขึ้นนั่งบนธรรมาสน์ให้ศีลบอกศักราชหลวง ศักราชหลวงนี้พรรณนาความเป็นมาและเป็นไปแห่งศาสนาพระโคตม แล้วเทศน์พระเวสกัณฑ์ต้น คือ ทศพรไปจนจบนคร ๔ ท่มเศษ ในขณะที่เทศน์แต่ละกัณฑ์ก็มีการแถมสมภาร ตอนจวนเพลตักทอง โฮมแห่งกัณฑ์เทศน์แล้ว จับสลากถูกรูปใดก็นำไปถวายรูปนั้น และยังมีกัณฑ์หลอน คือกัณฑ์ที่รวมกัน กลายคนไม่เฉพาะเจาะจงรูปใดแต่มา รูปใดเทศน์ในขณะนั้นก็นิมนต์มารับ แบ่งถวายผู้เทศน์ส่วนหนึ่ง ถวายเจ้าอาวาสส่วนหนึ่ง ถวายไว้เป็นสงฆ์เพื่อบูรณะซ่อมแซมวัดวาส่วนหนึ่ง

คำอารธนาเทศน์พระเวส สุณนโต โภณโต เยเทวา สงฆา ตูราเทพดาเจ้าทั้งหลายอันยาย ยังอยู่ทุกหมู่ไม่ว่าไพรพนาทุกเหวอ้อมฮาวป่า ทุกประเทศท่าฮาวเขา ทุกแถวเถาเถื่อนถ้ำ ทุกท่าน้ำและ วังปลา พรรณนาฝูงเผดและผี อันมีใจโหดร้ายโทสะจงให้เจ้าทั้งหลายปะละเสีย ยังหัวใจอันเป็นบาป ให้ค่อยโสภภาพเหิงยโสพิงธรรม และมีการขอขมาโทษในเวลาเทศน์พระเวส^{๖๘}

๕) เดือนห้า - บุญสงกรานต์ การจัดงานวันสงกรานต์และทอดผ้าป่าสามัคคี “วันบูรพาจารย์, บัณฑิตถวญญู” ตรงกับเดือนเมษายน ทอดถวาย ณ วัดดอนยานาง ตำบลดอนสมบูรณ์ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ ๑๖ เมษายน ของทุกปี คณะสงฆ์วัดดอนยานาง พร้อมด้วยข้าราชการ พ่อค้า ประชาชนชาวบ้านดอนยานาง ได้พร้อมใจกันจัดงานทอดผ้า ป่าสามัคคี “วันบูรพาจารย์, บัณฑิตถวญญู” ตามคำสโลแกนที่ว่า “๑๖ เมษายน ขอเชิญทุกคนกลับบ้าน เล่นสงกรานต์ประเพณี สรงน้ำอัฐิบรรพ ชน ขนทรายเข้าวัด นัตถาติบัณฑิต” ซึ่งยึดถือเป็นงานประเพณีประจำปีของชาวบ้านดอนยานางมา ทุกปี ปีนี้เป็นปีที่ ๘ ที่ได้ร่วมกันจัดมา เพื่อให้ พ่อ แม่ พี่ น้อง ญาติสนิทมิตรสหายพร้อมด้วยผู้มีจิต

^{๖๗} พระมหาปริชา ปริญาโร, ประเพณีโบราณไทยอีสาน, หน้า ๖๗ - ๖๘.

^{๖๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๕ - ๗๗, ๗๙ - ๘๐, ๘๓.

ศรัทธาได้ร่วมกันบำเพ็ญบุญกุศลในช่วงเทศกาลสงกรานต์เพื่อนำปัจจัยไปดำเนินการก่อสร้าง เมรุเผาศพปลอดมลพิษ ได้ร่วมเป็นเจ้าภาพทอดผ้าป่าสามัคคีในครั้งนี้ด้วย^{๖๙}

๖) เดือนหก บุญบั้งไฟหรือบุญเดือนหก เดือนพฤษภาคม เป็นประเพณีที่สำคัญของชาวอีสาน เพราะเป็นประเพณีที่เกี่ยวกับการขอฟ้าฝนอันมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนอีสาน โดยที่ส่วนใหญ่แล้วคนอีสานมีอาชีพในด้านกสิกรรมเป็นหลัก การนำเอาดินประสิว (คนอีสานเรียกว่าขี้เจีย) มาโขลกหรือบดผสมกับถ่านให้แหลกละเอียด (คนอีสานเรียกว่าหมึก) แล้วบรรจุลงในกระบอกไม้ไผ่อัดให้แน่น แล้วเจาะรูใส่หางเรียกว่าบั้งไฟ การทำบุญให้ทานและมีความเกี่ยวข้องกับบั้งไฟ เรียกว่า "บุญบั้งไฟ" อีกอย่างหนึ่งท่านเรียกว่า "บุญเดือนหก" เพราะมีกำหนดทำกันในเดือนหก โดยในเดือนนี้ได้มีบทพญาเกี่ยวกับประเพณีการทำบุญในเดือนนี้ว่า ฮอดเดือนหกเสียงฟ้าไขประตูฮ้องบอกข่าวเมืองคนมีแต่ฝนกับลมส่งเสียงกึกก้อง สายตามองเห็นแล้วในใจก็หากม่วน เขียดอีไม้ออกเดินพ้อนเกี่ยวใส่ผู้สาว การเอาบุญบั้งไฟในเดือนหกนั้น เกิดจากความเชื่อที่ว่า พระยาคันคากได้ทำสัญญาสงบศึกกับพระยาแสนหลังจากที่ต่อสู้กันแล้ว พระยาแสนเกิดพายุแพ้และยอมเป็นเมืองส่วย (เมืองขึ้น) จะมอบบรรณาการด้วยการแต่งฝนฟ้าให้ทุกปี ซึ่งพอเมื่อถึงเดือนหก คนในเมืองมนุษย์ก็จะจุดบั้งไฟขึ้นไปเตือนพระยาแสนเพื่อให้รู้ว่าถึงฤดูทำนาแล้วและให้พระยาแสนแต่งฝนให้ ส่วนรายละเอียดมีปรากฏแล้วในนิทานเรื่องลำพระยาคันคาก นอกจากนี้ บางท้องถิ่นถือว่าการจุดบั้งไฟเพื่อเหตุผลดังกล่าวแล้ว ยังถือว่าเป็นการเสี่ยงทายว่าฟ้าฝนปีนี้จะเป็นอย่างไร โดยการสังเกตจากบั้งไฟที่จุด หากว่าบั้งไฟขึ้นดี ไม่มีเหตุขัดข้องก็ถือว่าฟ้าฝนในปีดี แต่หาบั้งไฟไม่ขึ้นหรือมีอุปสรรคถือว่าฟ้าฝนในปีนั้นไม่ค่อยจะดี และมักจะมีการห้ามเอาช่างที่ทำบั้งไฟที่ไม่ขึ้นโยนลงบ่อโคลน เป็นการลงโทษและเป็นที่สนุกสนาน เกี่ยวกับประเพณีความเชื่อในเรื่องนี้ ชาวอีสานได้ปฏิบัติเป็นประเพณีมาจนถึงปัจจุบันนี้ การทำบุญอีกอย่างหนึ่งในเดือนหกก็คือบุญวิสาขะอันเป็นประเพณีการทำบุญที่พุทธศาสนิกชนทั่วไป นิยมกระทำกัน และชาวอีสานได้สืบสานประเพณีนี้มาเป็นเวลาช้านานแล้ว วันวิสาขะเป็นที่มีความสำคัญต่อพุทธศาสนาสาเหตุที่เรียกว่าวิสาขบูชา นั้น เดือนหกภาษาบาลีเรียกว่า เดือนวิสาขะหรือเดือนวิสาขมาส การทำบุญในเดือนวิสาขะหรือเดือนหก เพื่อเป็นการระลึกถึงคุณพระพุทธรเจ้าเรียกว่า "บุญวิสาขะ" โดยวิสาขบูชานี้เป็นวันคล้ายวันประสูติ ตรัสรู้ และเสด็จดับขันธปรินิพพานของพระพุทธรเจ้า ซึ่งเหตุการณ์สำคัญเหล่านี้เกิดขึ้นในวันเดียวกัน คือวันเพ็ญเดือนหก ทุกวันนี้พุทธศาสนิกชนยังคงพากันทำการบูชาพระพุทธรเจ้า ด้วยการเวียนเทียนและบูชาด้วยเครื่องสักการะมีดอกไม้ ธูป เทียน เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้ทำการบูชาด้วยการปฏิบัติตามคำสอนพระพุทธรเจ้า โดยการสมาทานอุโบสถศีล เจริญเมตตาภาวนาอีกด้วย สำหรับชุมชนบ้านดอนยานางก็ได้ประเพณีบุญบั้งไฟแข่งขันของจังหวัดจนได้รับรางวัลที่ ๑ ของจังหวัด^{๗๐}

๗) เดือนเจ็ด - บุญข้าฮะ เดือนมิถุนายน บ้านดอนยานางถือเอาวันแรม ๑๐ ค่ำ เดือน ๗ ของทุกปีเป็นวันเริ่มทำบุญ เวลา ๑๘.๐๐ น.ชาวบ้านร่วมกันทำวัตรเย็นที่ศาลาหลักบ้าน เวลา

^{๖๙} Pantown online society for everyone, ขอเชิญทุกคนกลับบ้านวันสงกรานต์เริ่มแล้ว, [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก <http://www.pantown.com/group.php?display=content&id=๘๖๖&name=content&area=> (๙ กันยายน ๒๕๕๕).

^{๗๐} Pantown online society for everyone, บุญบั้งไฟ, [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก <http://www.pantown.com/board.php?id=๙> (๙ กันยายน ๒๕๕๕).

๑๙.๐๐ น. ไหว้พระ สมาทานศีล เจริญพระพุทธมนต์ ชาวบ้านจะนำน้ำจากครอบครัวของตนคนละขันเพื่อร่วมกันทำน้ำพระพุทธมนต์ ด้ายสำหรับให้พระสงฆ์ปลุกเสกไว้ผูกแขน หิน ทราย ครอบครัวละถุง (เพื่อปลุกเสกและหว่านไล่ภูตผีร้าย) ข้าวสารครอบครัวละ ๑ ชัน รูป เทียน ดอกไม้ มาลัยเพื่อบูชาเช้า เวลา ๐๗.๐๐ น. ทำพิธี ไหว้พระ สมาทานศีล ใส่บาตร ถวายสังฆทาน พิธีนี้ทำติดต่อกัน ๓ วัน ๓ คืน วันสุดท้ายชาวบ้านจะได้รับแจก ด้าย น้ำพระพุทธมนต์ ให้กันส่วนพระสงฆ์ก็นำ หิน ทราย ไปหว่านไล่ ภูต ผี ร้านในหมู่บ้านเป็นเสร็จพิธี^{๗๑}

๘) เดือนแปด - บุญเข้าพรรษา ตรงเดือน กรกฎาคม คำว่า พรรษา ได้แก่ ปี หรือฤดูฝน คำว่าเข้า ได้แก่ เข้าไปอยู่ประจำโดยไม่ไปแรมคืน ณ แห่งอื่นตลอด ๓ เดือน เรียกว่า เข้าพรรษาปีหนึ่งมีกำหนด ๒ ครั้ง คือ ปุริมิกา วัสสุปนายิกาเข้าพรรษาต้นในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ แห่ง ปังนิมิภาวัสสุปนายิกา เข้าพรรษาหลังในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๙ แห่ง ตามปกติในมาสเข้าวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ ถ้าปีอธิกมาสคือแปดเดือน เข้าวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๙ ซึ่งก็เป็นเดือน ๘ อยู่นั่นเอง

วิธีทำ เนื่องด้วยวันเข้าพรรษาเป็นวันอธิกขัตติสมัยวันสำคัญในพระพุทธศาสนา เพราะในปีหนึ่งๆ มีเพียงวันเดียวเท่านั้น ในสามเดือนแห่งพรรษาเป็นเวลาที่บรรพชิตและคฤหัสถ์ สละโอกาสบำเพ็ญประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น คือ บำเพ็ญทาน ศีล ภาวนา ไตรสิกขาให้บริบูรณ์ เพิ่มพูนกุศลจริยาสม่ำเสมอปฏิบัติให้เต็มที่ มีการจัดตั้งเทียนและถวายผ้าอาบน้ำฝน จึงสรุปพิธีเป็น ๒ อย่าง

(๑) พิธีฝ่ายคฤหัสถ์ ผู้ที่มีศรัทธาทั้งหลายต่างจัดของเคี้ยวมีหมากพลูบุหรี ของฉันมีข้าวปลา อาหารเป็นต้น เครื่องนุ่งห่มมีไตรจีวร เครื่องใช้มี เติง ตั้ง แก้ว อ้อ ยา แก้วไข เหล่านี้เป็นนิพัทธกุศลให้ผลคือความสุขไม่ขาดสาย แสงสว่างมีตะเกียงรูปเทียน ไฟฟ้า นำถวายในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ การให้แสงสว่างมิให้ตะเกียงมีอันสงส์ถึงกับได้ตาทิพย์ในอนาคต เช่น พระอนุรุธเถระได้ถวายเทียนรูปแก่พระสงฆ์สาวกมีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ครั้นศาสนาของพระโคตมบรมครูได้บังเกิดในศากยะสกุล ออกบวชในพระพุทธศาสนา สำเร็จพระอรหันต์ได้รับยกย่องเป็นเอตทัคคะในทางมีตาทิพย์เห็นเหตุไกลไกล เพราะอันสงส์ถวายแสงสว่างเป็นทานผู้มีศรัทธามากมายจะถวายไม่กำหนดสิ่งของหรือกำหนดก็ตามจำกัดเวลาหรือไม่จำกัดก็ตามมักใช้พิธีปวารณา

การปวารณากรรมในสิกขาบทบัญญัติว่า ภิกษุจะออกปากขอของคฤหัสถ์ผู้มีปัญญาดีมีใช้ปวารณา ต้องอาบัติ ถ้าเป็นญาติขอได้ไม่ต้องอาบัติ แต่ถ้าไม่เป็นญาติทั้งไม่ได้ปวารณา ถ้าขอต้องอาบัติ ดังนั้นคฤหัสถ์ผู้มีปัญญาดีปวารณาจะสงเคราะห์ภิกษุสงฆ์จึงทำการปวารณา คือเปิดโอกาสให้ภิกษุขอได้ตามปรารถนา ถ้าจะปวารณาปัจจัย ๔ ก็ว่าคำปวารณาต่อภิกษุสงฆ์หรือองค์ที่ตนต้องการว่า ในปัจจัย ๔ คือจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานเภสัช ถ้าพระคุณเจ้าประสงค์สิ่งใดโปรดเรียกได้จากผมตามปรารถนา ตลอดเวลามีกำหนดเดือนเมื่อภิกษุต้องการอะไร ให้ไวยวัจจกรไปเอาไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุ การทำเช่นนี้เรียกว่า ปวารณากรรม

ต้นเทียน ก่อนวันเข้าพรรษา จะเป็นวันที่ทายกจะเรียกร้อยเงินซื้อขี้ผึ้งหล่อเทียนเป็นแท่งทำเป็นเรียกต้นเทียนมีการประดับตกแต่งพอสมควร ถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ แห่ไปถวายวัด

ผ้าอาบน้ำฝน ถือผ้าที่นุ่งอาบน้ำฝน สือนุโลมตามสีจีวร มีกำหนด ๔ คอก ๑ กระเบียด กว้าง ๑ คอก คืบ ๑ กระเบียด ๒ อนุกระเบียด ตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๗ ถึงกลางเดือน ๘ เป็นเวลา

^{๗๑} Pantown online society for everyone, บุญชำระ, [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก [http://www.pantown.com/board.php?id\(๙ กัณยาน ๒๕๕๕\)](http://www.pantown.com/board.php?id(๙ กัณยาน ๒๕๕๕)).

ที่ภิกษุแสวงหาผ้าอาบน้ำฝน ผู้มีศรัทธาเริ่มถวายได้ตั้งแต่แรม ๑ ค่ำ เดือน ๗ ถึงกลางเดือน ๘ แต่นิยมถวายกันกำหนดเอาวันเพ็ญเดือน ๘

(๒) พิธีฝ่ายสงฆ์ จวนเข้าพรรษา จัดแจงทำความสะอาดอาคารสถานที่ กุฏิ วิหาร ลานวัด ซ่อมแซมเสนาสนะให้มีประตูหน้าต่างปิดเปิดได้ ตั้งน้ำใช้น้ำฉัน ปลูกดอกาสนะ

พระสงฆ์เข้าพรรษา วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ เป็นวันพระสงฆ์เข้าพรรษา ก่อนอธิษฐานใจเข้าพรรษาว่าทำวัตรการระกันตามแก่อ่อน คำทำวัตรเหมือนกับทำวัตร พระพุทธรูปทุกประการ เสร็จแล้วอธิษฐานพรรษาว่าตามแก่อ่อนเป็นลำดับรูปละ ๓ หน ว่า มสมิ อวาเส อิมิ เตวาสี วสสึ อุเปมิ แปลว่า ข้าพเจ้าเข้าจำพรรษาในอวาสน์ตลอดไตรมาสนี้ ต่อนี้ค่อยฟังโอวาทท่านเจ้าอาวาสจะแนะนำตักเตือน พระสงฆ์ สามเณร ในการบำเพ็ญสมณวิปัสสนา เอาใจใส่บำเพ็ญไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ให้บริบูรณ์

ทำวัตรอุปัชฌายาจารย์ วันแรม ๒ ค่ำ ทำวัตรอุปัชฌายาจารย์ตามวัดต่างๆ ถ้าอยู่ห่างไกลกันไปมาไม่สะดวก มักจะทำวัตรก่อนเข้าพรรษา การทำวัตรนี้เป็นประเพณีที่ดีได้บุญกุศลมาก เพราะในระยษะพรรษาเป็นเวลาประโยชน์ตนและผู้อื่นเต็มที่ เรียกอย่างหนึ่งบำเพ็ญสมณธรรม สมัยโบราณก็มีตำนานเล่าไว้ในมงคลทิพนีว่า เจตนาว่าร้ายพระอริยเจ้า เมื่อให้ท่านอดโทษให้ก็เป็นโอฬาสกรรมหาบาปกรรมมิได้เป็นอุทาหรณ์ จึงถือเป็นหลักปฏิบัติสืบมาจนทุกวันนี้^{๗๒}

๙) เดือนเก้า บุญข้าวประดับดิน ตรงเดือนสิงหาคมเดือนเก้า - บุญข้าวประดับดิน ตรงกับเดือนสิงหาคม คำว่าข้าวประดับดิน ได้แก่ ข้าวและของคาวหวานพร้อมทั้งหมากพลู บุหรี่ ที่ห่อด้วยใบกล้วยแล้วนำไปวางหรือห้อยไว้ตามต้นไม้หรือวางไว้ตามพื้นดิน เรียกว่า ข้าวประดับดิน กำหนดการทำในวันแรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๙

พิธีทำ ถึงวันแรม ๑๓ ค่ำ เตรียมทำอาหารคาวหวานมี เผือก มัน ข้าวต้ม ขนม น้ำอ้อย น้ำตาล และหมากพลู บุหรี่ให้เพียงพอ กระจายให้แบ่งได้ ๔ ส่วน คือ เลี้ยงดูกันในครอบครัวส่วนหนึ่ง แจกญาติพี่น้องส่วน ๑ ทำบุญตักบาตรส่วน ๑ สำหรับส่วนที่ทำเจาะจงแก่ผู้ตายนั้น ห่อด้วยใบกล้วย หวานห่อ ๑ คาวห่อ ๑ หมากพลูบุหรี่ยห่อ ๑ แล้วเย็บปลายห่อติดกัน ตอนเช้ามีดใส่กระbungหรือถาดไปห้อยหรือวางไว้บนพื้นดิน แล้วอุทิศผลส่งไปให้ เชื่อว่าได้บำเพ็ญบุญพเวตผล และเทวดาพลีไปพร้อมกัน รุ่งเช้านำเอาของที่จัดไว้ส่วนหนึ่งไปตักบาตรพระสงฆ์^{๗๓}

๑๐) เดือนสิบ - บุญข้าวสาก ตรงเดือนกันยายนเดือนสิบ - บุญข้าวสาก ตรงกับเดือนกันยายน คำว่า สากคือสากๆ ได้แก่ เครื่องหมายที่ใช้แทนสิ่งของเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สลากภัตร คือ พาช้าวที่เขียนชื่อเจ้าของลงแล้วนำสากไปใส่ในบาตรให้พระจับสลากถูกองค์ใดถวายของคั้น กำหนดทำวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐

พิธีทำบุญข้าวสาก ขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน เตรียมอาหารคาวหวาน โดยกะกำหนดให้พอเลี้ยงดูกัน ๑ แบ่งให้พี่น้อง ๑ นำไปตักบาตรตอนเช้า ๑ เวลา ๔ โมงเช้า เตรียมพาช้าวสากออกไปรวมกันที่วัด ณ ศาลาโรงธรรม เขียนชื่อตนตนลงในพาช้าวแล้วนำไปใส่บาตร ถวายให้พระสงฆ์จับสลากถูกองค์ใด

^{๗๒} พระมหาปริชา ปริญาโร, ประเพณีโบราณไทยอีสาน, หน้า ๑๑๔ - ๑๒๐.

^{๗๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๕ - ๑๒๗.

ประเคนองค์นั้น ก่อนจะประเคนว่าคำถวายสลากภัตรพร้อมกัน พอว่าจบพระสงฆ์รับพร้อมกันว่าสาธุตังๆ ครั้นฉันเสร็จแล้ว พระอนุโมทนาแล้วมีเทศน์ฉลอง

การทำบุญข้าวสากและข้าวประดับดินนี้ ทำเพื่อประโยชน์แก่ญาติ เพื่อระลึกถึงญาติเป็นวันญาติสมควรที่อนุชนรุ่นหลังเอาใจใส่ กระทำให้เป็นประโยชน์แก่ญาติของเราที่ตายไปแล้ว เพราะท่านแสดงไว้ว่าญาติที่ตายไปเขาไปแต่ตัวเขา มิได้ทำนา คำขาย ทำราชการ ทำการจ้าง อาศัยเลี้ยงชีพจากพวกเรายังเป็นอยู่ ถ้าเราประมาทไม่ทำบุญส่งไปให้ไม่มีวันญาติ วันระลึกถึงญาติ ถ้าเขาไม่ตายอย่างน้อยก็ต้องอดโซเป็นแน่^{๗๔}

๑๑) เดือนสิบเอ็ด - บุญออกพรรษา ตรงกับเดือนตุลาคม งานออกพรรษา ประจำปี พ.ศ.๒๕๕๒ มีพิธีมอบเกียรติบัตร ณ วัดดอนยานาง ตำบลดอนสมบูรณ์ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ ๑-๒ ของเดือนตุลาคม จัดสถานที่ทำความสะอาดรอบบริเวณวัดประดับธงและป้ายพิธีโรงกวนข้าวทิพย์ เรือไฟ กองเสาน้ำมันพรรษา เวทีแสดงดนตรี มีการรับบริจาคเครื่องปรุงข้าวทิพย์ รับเงินกลุ่มศรัทธา วันที่ ๓ ตุลาคม ถวายภัตตาหารเช้าแด่พระภิกษุ สามเณร มีการรับบริจาคเครื่องกวนข้าวทิพย์ และรับบริจาคผ้าจ่านำพรรษา มีพิธีมอบเกียรติบัตรประธานพิธีวัฒนธรรมจังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นประธานดำเนินงานมอบเกียรติบัตร (งดเกล้าเข้าพรรษา ร้านค้าดีมีคุณธรรม) มอบใบสำคัญผู้ผ่านการฝึกวิชาชีพพระยะสัน “คอมพิวเตอร์เบื้องต้น” พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา พร้อมย่ำซ้อง กลอง ระฆังประธานพิธีกล่าวปาถกถา เรื่อง การขับเคลื่อนวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนสู่ความเข้มแข็ง ถวายภัตตาหารเพลแด่พระภิกษุสงฆ์ มอบทุนการศึกษา รางวัลทำวัตร ออมทรัพย์ เบิกทรัพย์รับพรรษา กิจกรรมเสาน้ำมันพรรษา บวชศีลจาริณี ไหว้พระ สมาทานศีลฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ เริ่มกวนข้าวทิพย์ การแสดงดนตรีไพเราะ ใ้ตัว พิธีเปิดงานวันออกพรรษา มีการแสดงไพเราะ ใ้ตัวอินคอนเสิร์ตปิดการแสดงดนตรี วันที่ ๔ ตุลาคม มีการตักบาตรเทโวโรหณะรอบบริเวณวัด แจกข้าวทิพย์ ถวายภัตตาหารเช้า ถวายภัตตาหารเพล ตอนเย็นพระสงฆ์ลงอุโบสถ (ปวารณาสังฆกรรม) ทำวัตรเย็น สำหรับชาวบ้านมีการไหว้พระ สมาทานศีล บูชาดอกไม้ ธูปเทียน เวียนรอบอุโบสถ แห่ผ้าจ่านำพรรษา ถวายผ้าจ่านำพรรษา พระสงฆ์อนุโมทนา^{๗๕}

๑๒) เดือนสิบสอง - บุญกฐิน ตรงกับเดือนพฤศจิกายน ได้แก่ ไม้สะดึงที่ทำเป็นกรอบสำหรับขึงเย็บผ้าจีวรของภิกษุ เป็นชื่อผ้าเรียกผ้ากฐิน มีกำหนดการทำ ๑ เดือน คือ ตั้งแต่แรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึงกลางเดือน ๑๒ หากผู้มีศรัทธาอยากจะทำก่อนหรือหลังกำหนดนี้ไม่เรียกว่า กฐิน เรียกว่า บุญอัฐฐะ แต่ที่นิยมทำกันโดยมากข้างขึ้นเดือน ๑๒ เพราะโดยมากทำเป็นมหากฐิน จะได้มีโอกาสตระเตรียมการ หาบริวารบริวารกฐินให้ได้มากๆ เพราะมีกำหนด ทำในเดือน ๑๒ จึงเรียกว่า บุญเดือน ๑๒ คือ บุญกฐิน

พิธีทำกฐินมี ๒ อย่าง คือ จุลกฐิน คือ กฐินน้อย ส่วนมหากฐิน คือ กฐินใหญ่ ในการทำกฐินทั้ง ๒ อย่างนี้ก่อนอื่นจะต้องจองเสียก่อน

^{๗๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๗ - ๑๓๓.

^{๗๕} Pantown online society for everyone, งานวันออกพรรษา, [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก www.pantown.com/group.php?display=content&id (๙ กันยายน ๒๕๕๕).

จุลกฐิน คือ กฐินที่ทำริบถ้วนให้เสร็จในวันเดียว เริ่มแต่หว่านฝ้ายดอกลงบนต้นไม้แล้วเก็บ ปั่น ทอ ตัด เย็บ ย้อม ให้เสร็จในวันนั้น กฐินชนิดนี้นานๆ จึงจะมีสักครั้ง เพราะผู้ทำจะต้องเป็นผู้มีความชำนาญ จึงจะทันกาลเวลา

มหากฐิน คือ กฐินใหญ่ ผู้ทำต้องใช้เวลานาน มีบริวารและบริวารถวายพระสงฆ์มาก นิยมทำมหากฐินกันโดยมากเพราะได้บุญกุศลมาก

บุญผ้าป่า คำว่าผ้าป่าได้แก่ ผ้าไตรจีวรหรือผ้าขาวที่ไม่มีเจ้าของหวงแหน ทิ้งไว้ตามป่าตามถนนหนทางตามป่าช้าหรือห้อยไว้ตามกิ่งไม้ หรือตั้งไว้ตามอารามกำหนดการทำในเดือน ๑๒ สิ้นเขตกฐินแล้วบ้าง ทำในเวลาที่มีการทำบุญต่างๆ บ้าง เช่นคราวบุญเข้าพรรษา ออกพรรษา หรือ บุญบั้งไฟ แล้วแต่สะดวกไม่มีกำหนดการแน่นอนเหมือนบุญอย่างอื่น^{๗๖}

สรุป ชุมชนหมู่บ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีความเชื่อเรื่องผีเดิมอยู่แล้ว และรับเอาแนวคิดความเชื่อพระพุทธศาสนาแบบประยุกต์คำสอนโดยยกตัวอย่างบุคคลในยุคพระพุทธเจ้าที่ได้ทำบุญไว้แล้วได้รับอานิสงส์ผลบุญนั้น ดังนั้น คนในภาคอีสานรวมทั้งหมู่บ้านดอนยานางจะประกอบพิธีงานบุญทั้งสิบสองเดือนตามกำลังศักราช เพื่อประโยชน์สุขของตนเองและครอบครัวญาติพี่น้องวงศ์ตระกูลทั้งหลาย และเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว และอุทิศแก่เปรตทั้งหลายด้วยการทำบุญอุทิศแล้วส่วนกุศลกลกรวดน้ำไปให้ โดยพวกเขาเชื่อว่าผีบรรพบุรุษ เปรตจะได้รับส่วนบุญนั้น ในประกอบพิธีกรรมทั้งสิบสองเดือนก็มีความเชื่อเรื่องผีปะปนด้วย โดยเฉพาะผีปอบทางภาคอีสานมีความเชื่อว่า ผีปอบจะมาทำร้ายคนในชุมชนของตนเองรวมทั้งหมู่บ้านดอนยานางก็มีความเชื่ออย่างนั้นเช่นกัน โดยเฉพาะในเดือนเจ็ด - บุญซำฮะ ตรงกับเดือนมิถุนายนของทุกปี หมู่บ้านดอนยานาง จะประกอบพิธีกรรมที่ศาลาหลักบ้าน (ที่อยู่ของผีบรรพบุรุษ) โดยนิมนต์พระสงฆ์มาประกอบพิธีกรรมร่วมกับชาวบ้าน จุดประสงค์เพื่อขับไล่ผีปอบและผีอื่นๆ ให้ออกไปจากหมู่บ้านไม่ให้มาทำร้ายคนในหมู่บ้านเป็นความเชื่อว่า เมื่อทำแล้วคนในหมู่บ้านจะรู้สึกปลอดภัยและสบายใจจากภัยที่มีความลึกลับและอำนาจไม่สามารถมองเห็นได้

๓.๓ ความเชื่อเรื่องผีปอบของคนภาคอีสานและชุมชนบ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์

เนื่องจากชุมชนภาคอีสานมีความเชื่อเรื่องผีมาก่อนต่อมาก็ได้รับอิทธิพลลัทธิพราหมณ์เกี่ยวกับพิธีกรรมต่างๆ ส่วนพระพุทธศาสนาเข้ามาที่หลังประชาชนได้ให้ความเชื่อถือเคารพศรัทธามาก จึงมีประยุกต์เข้าร่วมกันตามวิถีชีวิตอาชีพเกษตรกรรมของภาคอีสานรวมทั้งชุมชนบ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์ แต่ก็ยังมีความเชื่อเรื่องผีต่างๆ รวมทั้งผีปอบถือว่าเป็นผีที่น่ากลัวที่สุดของชาวอีสาน และมักจะเป็นข่าวฮือฮาปรากฏตามโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์อยู่บ่อยๆ

การยอมรับนับถือในสิ่งหนึ่งสิ่งใด ของชุมชนบ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์ (ชาวอีสาน) ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเชื่อว่า ผีปอบมีจริง และทำร้ายคนได้จริง จึงได้ทำพิธีกรรมโดยให้

^{๗๖} พระมหาปริชา ปริญญาโร, ประเพณีโบราณไทยอีสาน, หน้า ๑๓๓ - ๑๓๔ , ๑๔๓ - ๑๔๕, ๑๕๑.

หมอธรรม เป็นพระสงฆ์และขี้ผู้นำจิตวิญญาณของชุมชน (ร่างทรง) ของผีบรรพบุรุษ ขับไล่ผีปอบ ที่สิงในร่างคนป่วย จีบผีปอบ ปิดรังควาน

โดยในวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๕๓ ที่ผ่านมาก่อเกิดเหตุการณ์ประหลาดพบว่า นางแดง สมวัย อายุ ๓๖ ปี ชาวบ้านจากตำบลหลุบ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ และนางกาญจนา หวังชาติ อายุ ๓๑ ปี ชุมชนโคกศรี อำเภอขามเฒ่า จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งสองคนมีอาการคล้ายถูกผีเข้า อาการตัวสั่น พุดจาไม่รู้เรื่อง ส่งเสียงร้องโหยหวนตลอดเวลา จนชาวบ้านหวาดผวา เพราะเชื่อว่าถูกวิญญาณร้ายของผีปอบเข้าสิง จึงนำตัวหญิงทั้งสองคนไปที่บ้านดอนยานาง ตำบลดอนสมบูรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อทำพิธีขับไล่วิญญาณร้าย โดยพระครูประสุตธรรมสุนทร เจ้าอาวาสและพระลูกวัด รวมถึงขี้ผู้นำทางจิตวิญญาณของชาวอีสาน สำหรับเครื่องพิธีไล่ผีปอบนั้นจะต้องทำขึ้น ๕ จัดเตรียมหญ้าแฝกทำพิธีไล่โดยใช้คาถาที่ร่ำเรียนมาจากบรรพบุรุษ^{๓๗}

๓.๓.๑ ความหมายของผีปอบ ผีชนิดหนึ่งไม่มีความชัดเจนในเรื่องรูปร่าง หากแต่ผีปอบจะปรากฏตัวด้วยการเข้าสิง ใช้ร่างกายผู้อื่นเป็นสื่อบอกความต้องการในบางสิ่งบางอย่าง เช่น มีความหิวโหย อยากกินไก่สด ๆ กินเนื้อดิบ ๆ ที่มีเลือดอาบโคลน ทั้งที่ร่างที่ถูกแฝงไม่เคยมีพฤติกรรมแบบนั้นมาก่อนในยามปกติ ตามความเชื่อของชาวอีสานที่เชื่อกันว่าสิงอยู่ในตัวคน กินตับไตไส้พุงจนร่างที่ถูกสิงซิด ผอม หดแรงแรงอย่างรวดเร็วแล้วตายในที่สุด จัดอยู่ในประเภท ผีดุร้าย โผล่ขึ้นที่ไหนจะมีคนตายศพแล้วศพเล่า และเป็นการตายอย่างไรเหตุผลหาสาเหตุไม่เจอ แม้แต่แพทย์แผนปัจจุบันยังงงกันไปตามๆ กัน^{๓๘}

๓.๓.๒ ความเป็นมาของผีปอบ เป็นผีชนิดหนึ่งที่เกิดจากชายหรือหญิงที่เรียนวิชามนต์ขลัง ในทางเรียกผีเทวดามาปกป้องคุ้มครองรักษาร้านเรือนของตน และครอบครัวให้อยู่เย็นเป็นสุข และคนที่เรียนวิชามนต์ ขลังในทางเสน่ห์เมตตามหานิยม ทำให้หนุ่มๆ สาวๆ รักใคร่หลงใหล วิชาประเภทนี้มีอยู่แถบชนบทที่พวกคนลาวเชื่อถือ ทำการเล่าเรียนสืบต่อกันมาแต่บรรพบุรุษผู้มีวิชาประเภทนี้ ทำผิดครุคือประพฤติตนไม่อยู่ในขอบเขตที่ครูสั่ง ผู้นั้นจะกลายเป็นผีปอบ เช่น เรียกผีเทวดามาให้คุ้มครองรักษาร้านเรือนเพื่อป้องกันขโมยโจรผู้ร้ายยังไม่พอใจ และยังใช้เวทมนต์บังคับผีเทวดาไปทำร้ายมิตรให้ตายอีก ดังนั้นครูจะทำโทษให้ผีเทวดาเข้ามาสิงสู่อยู่กับคนที่ทำผิดครุ เรียกผู้นั้นว่าเป็นผีปอบ หรือปีศาจร้ายมีพฤติกรรมสิงผู้คนเกาะกินคนและสัตว์ถึงแก่ความตาย และมีการสืบเชื้อสาย

คนที่เรียนเวทมนต์ทางเสน่ห์เมตตามหานิยม ทำให้หนุ่มๆ สาวๆ รักใคร่หลงใหลยังไม่พอใจ และยังใช้เวทมนต์บังคับจิตใจให้ผิวเขาเมียเขาเกิดความรักใคร่หลงใหล และมาได้เสียกับตนดังนี้เรียกว่า ผิดครุ จะถูกครูลงโทษด้วยการบันดาลให้ปีศาจร้ายเข้าสิงสู่กับคนที่ทำผิดครุ เรียกว่าผู้นั้นเป็น

^{๓๗} ข่าวสด, กาฬสินธุ์ฮือฮาล่าปอบอาละวาด, [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก http://www.khaodod.co.th/view_news.php?newsid=TUROd00ERXhOREExTURJMU00PT0= (๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๓).

^{๓๘} นที ลานโพธิ์ และ เทพนภา ศิวบุตร, ด่านานผีปอบ พระจุลหามา ขี้จุ่มแมวดำ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ Animate Group, ๒๕๔๖), หน้า ๖.

ผีปอบ ผีปอบชนิดนี้ มีพฤติการณ์อันร้ายกาจอย่างเดียวกันกับคนเป็นผีปอบที่เรียนวิชาเวทมนต์เรียกผีเทวดา มาคุ้มครองบ้านเรือนทุกประการ^{๗๙}

ผีปอบเป็นเรื่องที่เชื่อถือกันจริงของพี่น้องประชาชนชาวอีสาน ผีปอบถูกกล่าวว่าเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตน ไม่มีใครกล้ายืนยันได้แน่นอนว่ามีรูปร่างลักษณะเป็นอย่างไร บางคนก็บอกว่ามีรูปร่างเป็นหมาดำ เป็นลิง เป็นลูกไฟกลมๆ ฯลฯ มันจะแอบแฝงอยู่ในตัวของคนเราธรรมดานี้เอง ส่วนผีปอบจะมีมาแต่ครั้งใดนั้นยังไม่สามารถสืบหาข้อมูลได้ชัด เป็นแต่เพียงชาวบ้านเล่ายืนยันว่ามันมีมาแต่ครั้งโบราณกาลแล้วจนกระทั่งสืบต่อกันมาในปัจจุบัน บุคคลที่กลายเป็นปอบ คือผู้เล่าเรียนวิชาอาคมประเภทไสยเวทในทางชั่วร้าย ซึ่งวิชาอาคมเหล่านี้เป็นวิชาไสยศาสตร์มืดดำ เช่น ทำเสน่ห์ยาแฝด ผึงรูป ผึงรอย เสกหนังควายหรือตะปูตอกโลงผีเข้าห้องทำร้ายผู้อื่นจนถึงตายผู้ที่เล่าเรียนวิชาร้ายๆ เหล่านี้เป็นผู้ไม่มีศีลธรรม มีความเหี้ยมโหดในสันดานยินยอมกระทำการบาปกรรมโดยขาดสำนึกผิดชอบชั่วดี มุ่งหวังต้องการแต่อำนาจสินจ้าง ใครจะเดือดร้อนเป็นอันตรายอย่างไรไม่สนใจ ขอให้ตนได้รับผลประโยชน์เท่านั้นเป็นพอ

วิชาไสยศาสตร์มืดดำดังกล่าว เป็นการเล่นฤทธิ์ทางจิตโดยใช้จินตภาพเป็นบาทฐาน และจะต้องฝึกฝนกระทำบ่อยๆ จึงจะเข้มแข็ง ด้วยเหตุนี้ ผู้มีไสยเวทมนต์ดำ จึงคร่ำเคร่ง มัวเมาในเวทมนต์คาถาของตัวเองอย่างลุ่มหลงยิ่งเวลาผ่านไปเนิ่นนานเท่าไรก็ยิ่งจมลึกลงไปเรื่อยๆ

เมื่อตายไป แทนที่จะได้ไปผุดเกิดในภพภูมิตามกระแสกรรมของตนกลับต้องมาเป็นวิญญาณอาตรรพ์เหมือนถูกสาปให้เป็นปอบ อดอยากหิวโหยคอยเที่ยวลี้ภัยในร่างคน ซึ่งกำลังอยู่ในช่วงดวงตกหรือมีเคราะห์กรรม เทวดาประจำตัวไม่คุ้มครองรักษา เพื่อเรียกร้องจะกินนั้นกินนี้ตามที่กิเลสของตนต้องการ ปอบหรือผีปอบประเภทนี้มีตะบะกล้าแข็ง หมอผีที่ไม่เก่งหรือมีวิชาอาคมอ่อนด้อยมักจะขับไล่ให้ออกไปได้ยาก ต้องยอมรามือ ยอมแพ้ไป และคนที่ถูกปอบเข้าสิงต้องตายไปในที่สุด

ปอบอีกประเภทหนึ่ง เป็นพวกเล่นวิชาอาคมทางไสยเวทมนต์ดำเหมือนกันแล้วกระทำผิดข้อห้าม ผิดคำสั่งของครูบาอาจารย์ซ้ำซาก เช่น ให้เรียกค่ายครูแค่ ๔ หรือ ๑๒ บาท แต่ด้วยความโลภของกลับเรียกค่ายครูเป็นร้อยเป็นพันบาท หรือละเมิดข้อห้ามของครูในเรื่องต่างๆ การกระทำผิดคำครูอาจารย์เช่นนี้ภาษาอีสานเรียกว่า “คะลำ” วิญญาณครูอาจารย์ จึงลงโทษให้เป็นปอบ หากไปสิงสู่แอบแฝงผู้อื่นแล้วถูกหมอผีบังคับให้บอกชื่อเสียงเรียงนามก็จะยอมรับสารภาพโดยดี คือบอกว่าตนเป็นใคร

การที่ใครคนหนึ่งเป็นปอบ มีอาภรณ์ของปอบอยู่ในตัวจะได้รับวิบากอยู่อย่างหนึ่ง นั่นคือจะตายอย่างยากลำบาก ป่วยไข้เจ็บหนักแค่ไหนก็ไม่ตายเสียที ต้องทนทุกข์ทรมานอยู่อย่างนั้นจนกว่าจะมีคนมายอมรับอาภรณ์การเป็นปอบสืบทอดไป ตัวเองจึงจะตายได้

ส่วนลูกหลานที่ยอมรับมรดกเป็นปอบแทนจะต้องเลี้ยงดูปอบในตัวเองให้ดี อย่าให้ออดอยากหิวโหยเป็นอันขาด ถ้าได้รับการเลี้ยงดูเป็นอย่างดีปอบก็จะอยู่อย่างสงบ เว้นแต่การเลี้ยงดูไม่ได้เอาใจใส่ตามควร ปอบก็จะออกไปอาละวาดเข้าสิงคนอื่น^{๘๐} มีความเชื่อว่าผีปอบนั้น เมื่อขาดเจ้าของเป็นต้นว่าเจ้าของตาย หรือเนื่องจากใช้ไสยศาสตร์ ไล่ผีปอบออกไปได้ ผีปอบจะออกจาก

^{๗๙} ชัยมงคล อุดมทรัพย์, คัมภีร์ไสยศาสตร์ ฉบับสมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร : โสภณการพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๔๒๖-๔๒๗.

^{๘๐} นที ลานโพธิ์ และ เทพธิดา ศิวบุตร,ตำนานผีปอบ พระจุลลามา ชีอุ้มแมวดำ, หน้า ๑๘-๒๐, ๑๐๖.

เจ้าของเดิมไป แล้วล่องลอยไปตามที่ต่างๆ โดยที่ไสยศาสตร์ควบคุมไม่ได้ ดังนั้น จึงสามารถไปเข้าคน ได้จัดอยู่ในประเภทที่ล่องลอยไม่แน่นอน สำหรับประเภทของผีปอบที่พบ^{๔๑}

๓.๓.๓ ประเภทของผีปอบ ทางภาคอีสานเขาแบ่งปอบเป็นหลายประเภท ดังนี้

๑) **ปอบธรรมดา** หมายถึง คนที่มีปอบแอบแฝงซ่อนอยู่ในตัว เช่น พ่อหรือแม่เป็นปอบ ก็จะอยู่อย่างสงบ หากปล่อยให้ปอบหิวโหย ปอบก็จะออกไปหากิน คือ เข้าสิงคนอื่น ปอบประเภทนี้ ถ้าเจ้าของปอบเสียชีวิตเมื่อใดก็จะตายตามไปด้วย เป็นอันสิ้นสุดชีวิตของปอบรายนั้น

๒) **ปอบเชื้อ** หมายถึง ปอบที่ถ่ายทอดสืบเนื่องต่อๆ กันมา เช่น พ่อหรือแม่เป็นปอบก็จะให้ลูกรับมรดกเป็นปอบรุ่นต่อไป หากลูกไม่ยอมรับ พ่อแม่ที่เป็นปอบก็จะไม่ตายเสียที แม้จะแก่ชรา เพียงใดก็ยังมีชีวิตอยู่ได้ หรือเจ็บป่วยอาการหนักแค่ไหนก็ไม่ตาย ได้แต่นอนซมทนทุกข์ทรมานอยู่ เช่นนั้น เป็นที่น่าเวทนา ร้องครวญครางอ้อนวอนขอให้ใครรับเป็นปอบต่อไป เพื่อตนจะได้ตายพ้นทุกข์ เสียที ลูกหลานคนใดทนต่อความเวทนาสงสารไม่ไหว ยอมรับเป็นปอบถึงจะสิ้นใจตาย

๓) **ปอบยักษ์** หมายถึง คนที่มีคาถาอาคมทางไสยเวทมนต์คำแก่กล้า ประพฤติตัวไม่อยู่ในศีลธรรม ไม่รู้จักบาปบุญคุณโทษ เมื่อตายไปเป็นปอบ เนื่องจากอาถรรพณ์วิชาอาคมของตนจึงเป็นปอบ ที่มีฤทธิ์แก่กล้า เข้าสิงใครมันจะกระทำถึงตาย หมอผีไล่ออกได้ยาก ปอบยักษ์พวกนี้ถือว่าเป็นปอบที่น่ากลัว ยิ่งกว่าปอบชนิดอื่นๆ หมอผีมีวิชาเก่งๆ จะไม่ไล่ออกไปเฉยๆ แต่จะจับวิญญาณปอบใส่กระบอกไม้ไผ่ ผิงดินหรือถ่วงน้ำ ไม่ให้ออกมาอาละวาดได้อีก

๔) **ปอบแปลกหน้า** หมายถึง ปอบเจ้าเล่ห์ ถนัดในการป้ายความผิดให้ผู้อื่น รับเคราะห์แทน เช่น เวลาไปเข้าสิงใครแล้วถูกหมอผีบังคับให้บอกชื่อว่าเป็นใคร แทนที่จะบอกชื่อตัวเองกลับบอกชื่อคนอื่นแทน ทั้งที่คนซึ่งถูกเอ่ยชื่อไม่รู้เรื่องราวด้วยเลย

๕) **ปอบกักกัก** (กักกักเป็นภาษาอีสานแปลว่า เป็นใบ้) หมายถึง ปอบที่ปากหนัก เวลาเข้าสิงใครจะไม่พูด คนที่ถูกปอบสิงพลอยไม่พูดไปด้วย ได้แต่นอนนิ่งเงียบตลอดวันตลอดคืน หากญาติพี่น้องไม่รู้ว่า ปอบเข้าสิงก็จะรักษาไม่ถูกทาง เช่น ให้ยาแก้ไข้แก้ปวดไปตามเรื่อง นานๆ เข้าคนป่วยที่ถูกปอบสิงก็จะตาย เนื่องจากปอดอุดกั้นปราณชีวิตจนเหือดแห้ง แต่ถ้าญาติพี่น้องเจ้าของคนไข้รู้ว่า ปอบเข้าสิงแล้ว ไปตามหมอผีมาขับไล่ ก็สามารถช่วยชีวิตได้^{๔๒}

๓.๓.๔ **คนที่เป็ผีปอบและคนเลี้ยงผีปอบ** “ปอบ” หรือ “ผีปอบ” เป็นวิญญาณอีก วิญญาณหนึ่งที่แอบแฝงอยู่ในตัวตนของคน คนหนึ่ง หากจะเปรียบไปแล้วก็เหมือนเป็นฝาแฝดซึ่งซ่อน กันอยู่เป็นวิญญาณที่อาศัยและแอบแฝงในร่างของคน ซึ่งมีชีวิตอยู่เป็นปกติเช่นคนทั่วๆ ไป วิญญาณ แอบแฝงที่วุ่น เป็นวิญญาณอาถรรพณ์มีความผูกพันกับคนที่มันแทรกซ้อนอยู่อย่างแนบแน่น จะกล่าวว่า คนผู้นั้นเป็นเจ้าของวิญญาณปอบก็คงไม่ผิด เพราะต้องเลี้ยงดูมิให้อดอยากหิวโหย เมื่อไรที่การเลี้ยง ดูบกพร่องปอบก็จะไปเข้าสิงบุคคลอื่นเพื่อเรียกร้องสิ่งที่มันอยากกิน หากเป็นเช่นนั้น ผู้เป็นเจ้าของ ปอบย่อมตกอยู่ในภาวะต้องเสี่ยงต่อการถูกเปิดเผยว่า ตนเลี้ยงปอบ หรือเท่ากับเป็นปอบไป โดยปริยาย เพราะเวลาหมอผีมีอาคมขลังมาทำการไล่ปอบออกจากร่างที่มันสิงอยู่ หมอผีมักจะบีบ บังคับให้ปอบเปิดเผยว่ามาจากไหน มีชื่ออะไรหรือใครเป็นผู้เลี้ยงดูมันไว้

^{๔๑} นายแพทย์สงัน สุวรรณเลิศ, ผีปอบ ผีเข้าในวรรณคดีและประวัติศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท บพิธการพิมพ์, ๒๕๒๙), หน้า ๑๐ - ๑๓.

^{๔๒} นที ลานโพธิ์ และ เทพนภา ศิวบุตร, ตำนานผีปอบ พระจุลหมา ซี่อัมแมวดำ, หน้า ๒๐-๒๑.

ปอบไม่สามารถต่อสู้ และต้านทานต่ออำนาจของหมอผีได้ก็จะยอมเปิดเผยว่ามันมาจากที่ใดใครเป็นผู้เลี้ยงดูมัน จึงเท่ากับระบุชื่อของผู้เลี้ยงปอบอย่างหมดเปลือก ผู้ที่ปอบเปิดเผยชื่อจะกลายเป็นบุคคลน่ารังเกียจในชุมชนนั้นๆ ไปทันที ไม่มีใครคบค้าสมาคมด้วย หรืออาจถูกขับไล่ไสส่งให้ออกไปจากหมู่บ้าน ตำบลนั้น ด้วยความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่^{๘๓}

๓.๓.๕ คนที่ถูกผีปอบเข้าสิง คนที่เป็นผีปอบหรือเจ้าของผีปอบนี้ อาจรู้สึกตัวหรือไม่รู้สึกตัวก็ได้บางทีความคิดความอ่านของเจ้าของผีปอบ อาจถ่ายทอดไปถึงตัวผีปอบที่แฝงอยู่ได้ โดยเฉพาะในกรณีที่มีความโกรธ ถ้าเป็นเช่นนี้แสดงว่าเจ้าของผีปอบ หรือตัวมีความสามารถควบคุมผีปอบได้ บางคนกล่าวว่าอาจจะเลี้ยงมันขึ้นมาเลยก็ได้ การศึกษาจะพบในพวกที่เป็นผีปอบหรือเจ้าของผีปอบที่เกิดขึ้นเอง โดยทั่วไปเราเรียกว่า ผีปอบจะออกไปเข้าคนหรือสัตว์ได้ เหตุผลของการเข้านั้นมีต่างๆ กัน ซึ่งหมอผีจะเป็นผู้ไล่และถามเอาเนื้อความจากผู้ที่ถูกปอบเข้ามักจะไม่ทราบเหตุผล บางทีก็อยากจะมาเยี่ยมเฉยๆ โดยที่ผู้ที่ถูกเข้านั้นรูปร่างหน้าสวย หรือต้องการจะมาขอรับประทานหมากหรือรับประทานอาหาร อันสุดท้ายที่ค่อนข้างจะสำคัญคือมีความคุ้นเคยกับผู้ที่ถูกผีเข้า ผีปอบเข้าคนหรือสัตว์ได้ในลักษณะต่างๆ นั้นแบ่งได้เป็น ๔ ประการ คือ

๑) ผีปอบจะเข้าคนอยู่ในระหว่างระยะที่มีการเจ็บป่วยทางร่างกาย อาจมีจิตใจเปลี่ยนแปลงไปเป็นครั้งคราวก็ได้ หรือเป็นแต่เพียง “แฝง” โดยทำให้โรคร้ายนั้นเพิ่มความรุนแรงยิ่งขึ้น คล้ายเป็นโรคแทรกอย่างหนึ่ง ส่วนมากมักจะเข้ามาในผู้หญิง^{๘๔} หรือผู้ชายที่ภูมิกำลังอ่อนไหวทางจิตใจและความรู้สึกนึกคิด^{๘๕} นัยว่าผีปอบนี้จะเข้ามาในอวัยวะต่างๆ เช่น ตับ ไต ไส้พุง ผู้ป่วยจะค่อยๆ ผอมลง ผอมลงไปที่ส่น้อยและในที่สุดก็จะตายไป ผีปอบเข้าประเภทนี้ คนโดยทั่วไปในประเทศไทยมักจะนึกถึงว่า เมื่อพูดถึงผีปอบแล้วมักจะคิดถึงเรื่องการกินตับ ไต ไส้พุง เป็นส่วนใหญ่

๒) ผีปอบจะเลือกเข้าเด็กหญิง หรือเด็กชายที่อายุต่ำกว่า ๑๐ ขวบ เวลาเข้าเด็กเหล่านี้จะพูดไม่ได้ เมื่อผู้ใหญ่ถามอะไรจะไม่รู้เรื่อง ต้องอาศัยความสังเกตและมีประสบการณ์ จึงจะทราบได้ ชาวบ้านมักจะเชื่อว่าเด็กที่ถูกเข้าส่วนมากมักจะตาย

๓) ผีปอบจะเข้าพวกสัตว์เลี้ยงต่างๆ ก็ได้ แต่ต้องเป็นสัตว์ใหญ่ เช่น วัว ควาย ม้า ฯลฯ มักจะทำให้สัตว์นั้นตายได้ โดยกะทันหัน

๔) ผีปอบจะเข้าคนซึ่งไม่มีอาการเจ็บป่วยอะไรมาก่อนส่วนมาก มักจะเป็นผู้หญิงที่อยู่ในวัยตั้งแต่ ๑๗-๔๐ ปี เมื่อผีปอบเข้าแล้วผู้ที่ถูกปอบเข้า มักจะแสดงตนว่าเป็นใคร ซึ่งภาษาทางภาคอีสานเรียกว่า “ออกปาก” นับว่าการออกปากนี้สำคัญมากเพราะจะได้ทราบว่า ผีปอบนั้นมาจากใคร ผีปอบอาจจะเข้าผู้ชายได้เหมือนกันแต่มิได้น้อยกว่าผู้หญิง เวลาที่ผีปอบเข้าไม่แน่นอนผีปอบจะเข้าอยู่ระหว่าง ๒๐ นาที ถึงสามชั่วโมง ทั้งนี้ชาวบ้านเชื่อว่าขึ้นอยู่กับหมอผีไล่ที่เก่งหรือไม่เก่ง ซึ่งหมอผีนี้ภาษาอีสานเรียกว่า “หมอธรรม” ซึ่งจะกล่าวในหัวข้อต่อไป ผีปอบเข้าชนิดที่สื่นี้เป็นผีปอบเข้าที่มีมากกว่าอย่างอื่น และเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนผีปอบเข้าชนิดที่หนึ่งรู้จักกันแพร่หลายในภาคกลางและภาคอื่นๆ ของประเทศไทย

^{๘๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗ - ๑๘.

^{๘๔} นายแพทย์สังัน สุวรรณเลิศ, ผีปอบ ผีเข้าในวรรณคดีและประวัติศาสตร์, หน้า ๓๘.

^{๘๕} นที ลานโพธิ์ และ เทพธนา ศิวบุตร,ตำนานผีปอบ พระจุลหามา ขี้อุ้มแมวดำ, หน้า ๑๓๕.

อาการที่ฝึบอบเข้า อาการของผู้ที่ถูกบอบเข้าสิ่งดูมืดๆ คล้ายกับเป็นไข้ไม่สบายทั่วไป คือ จะหมดแรง อ่อนเพลียนอนจมอยู่กับที่แสดงอาการหมดเรี่ยวหมดแรง ไม่ชอบนอนในที่ที่มีแสงสว่าง มากๆ หากนำคนป่วยที่ถูกบอบสิ่งมานอนนอกห้องหรือนอนตรงระเบียงบ้าน คนป่วยจะแสดงกิริยา อาการไม่พอใจ อาจจะเอะอะโวยวายเรียกร้องจะกลับไปนอนในห้องมืดสลัวเช่นเดิม

คนป่วยที่ฝึบอบเข้าสิ่งมักจะนอนหลับตลอดเวลา ไม่ยอมลืมตามองเช่นคนปกติทั่วไป แต่จะรู้ความเคลื่อนไหวรอบตัวได้หมด เช่น มีใครมาใครไปก็จะรู้ ใครพูดวิพากษ์วิจารณ์ภายในบริเวณบ้าน ไกลจากห้องที่นอนป่วยอยู่ แม้จะไม่รู้ไม่เห็นก็รู้เรื่องที่พูดกันได้หมด และถ้าสังเกตดูนัยน์ตาของคนถูก บอบเข้าสิ่งจะพบว่านัยน์ตาดำเป็นสีเขียวเข้ม และเงาสีทองในตาดำที่เรียกว่าตุ๊กตาจะกลับเอาหัวลง ไม่ยอมสบตากับผู้

คนป่วยที่บอบเข้าสิ่งมีสังเกตอีกอย่างหนึ่ง นั่นคือจะมีก้อนขนาดเท่าลูกไข่เป็ดหรือไข่ไก่วิ่ง ไปมาอยู่ใต้ผิวหนัง มองเห็นเป็นลูกนูนขึ้นมาผิวนิด เรื่องนี้เป็นเรื่องแปลกมาก เนื่องจากก้อนนูนๆ ที่ว่า นี้วิ่งหนีได้ เคลื่อนไหวได้ไปทั่วร่างกายเหมือนผีเอา (ว่านโพล)^{๘๖} เสกจี้ไปที่ก้อนนั้นมันจะวิ่งหนีหลบไปทาง นั้นทางนี้เหมือนผีต้องคอยจี้ไล่ให้จนมุม บางครั้งก้อนบอบจะเคลื่อนที่วิ่งไปหลบตามซอกตามหลืบของ ร่างกายหรือไปหลบอยู่ที่อวัยวะเพศ ถ้าหมอผีไม่รู้เท่าทันมักคิดว่าไล่บอบออกไปได้แล้วแท้ที่จริงมันยัง หลบมูมอยู่ภายในร่างกายนั่นเอง

ระหว่างที่บอบเข้าสิ่งคน ผู้เป็นบอบหรือเจ้าของบอบซึ่งอยู่ในบ้านเรือนของตนจะหลบๆ ซ่อนๆ อยู่แต่ในบ้าน จะไม่ออกมานอกห้องปรากฏกายอย่างเปิดเผย ใครมาหาหรือใครมาถามถึงจะ สั่งคนในบ้านว่าไม่อยู่ ทั้งนี้เนื่องจากคนเป็นบอบเจ้าของบอบจะมีความผิดปกติที่นัยน์ตา คือตาจะแดง ไปด้วยเส้นเลือดจนเห็นได้ชัด ด้วยเหตุนี้ จึงต้องหลบหน้าไม่กล้าให้ใครเห็น เพราะกลัวผู้อื่นจะรู้ว่า ตัวเองเป็นบอบ^{๘๗} อาการที่ถูกฝึบอบเข้านั้นแบ่งออกได้ ๓ ระยะ ดังนี้

(๑) ระยะเริ่มเข้า ระยะนี้ผู้ถูกเข้าจะเริ่มมีอาการมึนงง มึนชาตามตัว ตามมือเท้า อยากร้องให้ เห็นเป็นก้อนกลมๆ อาการหนาวสั่น เหนื่อยใจ อาจเห็นเป็นลิง สุนัข แมว ไก่ หรือ เห็นเป็นคนที่ได้ บางคนเล่าว่าเหมือนมีคนมาเรียก แนนหน้าอกหรือบางคนก็บอกว่าในระยะนี้ไม่มีอะไรเลยก็ได้ อาการต่างๆ ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ไม่ได้หมายความว่าทุกคนจะมีอาการครบหมด บางคนอาจมีเพียง ๒-๓ อย่าง เท่านั้นก็ได้ อาการระยะนี้มักจะอยู่ไม่เกิน ๑ ชั่วโมง บางรายก็เป็นอยู่ประเดี๋ยวเดียวก็ได้

(๒) ระยะฝึบเข้าระยะนี้เป็นระยะที่ฝึบอบได้เข้าสู่ร่างกายโดยสมบูรณ์แล้ว ความรู้สึก ของผู้ถูกเข้าจะค่อยๆ เปลี่ยนไปจากเดิม ฝึบอบเข้าไปอยู่ในคนได้หลายทางด้วยกันแต่เท่าที่ได้ศึกษา พบว่าที่เข้าบ่อยๆ ได้แก่ ๑. แขนหรือมือ โดยเฉพาะที่นิ้วมือ ๒. เท้า ๓. ตา ๔. จมูก ๕. หูนม การที่ จะทราบเข้าทางไหนนั้นเป็นความรู้สึกของผู้ถูกเข้าเอง ก่อนที่ถึงระยะไม่รู้สึกรู้สีกตัวเพราะบริเวณ

^{๘๖} ว่านโพลปลูกเสก หรือว่านถาชีสร้าง มีลักษณะหัวตันใบคล้ายกับโพลธรรมดาทุกอย่าง แต่ผิดแปลก กันที่พื้นใบสีเขียว มีสีขาวสลับกัน สรรพคุณ มีคุณานุภาพความศักดิ์สิทธิ์มหัศจรรย์เหนือกว่าว่านโพลทุกชนิดใช้กิน เป็นยารักษาโรคได้ทุกชนิด กินและทาแก้คุณไสยอาถรรพณ์ทุกชนิด ใช้ขับภูติผีปีศาจ คนที่ถูกคุณไสยได้ทุกอย่าง และยังคงทนต่อศาสตราอาวุธในยุทธสงครามทุกชนิด ใช้กินหรือทานาติดตัวก็ได้ปลูกไว้กับบ้านเป็นสิริมงคล ป้องกัน อันตรายต่างๆ.

^{๘๗} นที ลานโพธิ์ และ เทพธนา ศิวบุตร, ตำรานฝึบอบ พระจุลหามา ชีอุ้มแมวดำ, หน้า ๒๑ - ๒๒.

ร่างกายตามส่วนที่กล่าวมาแล้วนั้น มีความรู้สึกมากขึ้นเหมือนกันมีอะไรผ่านเข้าไปเมื่อฝีบอบเข้าไปแล้วมีอาการต่างๆ พอสรุปได้ ๕ ประการ ดังนี้

- ก) ร้องอะอะขึ้นมา บางคนก็ร้องสุตเสียง บางคนก็ร้องเหมือนผี บางคนก็นั่งร้องให้เลยๆ
- ข) เกิดมีอาการเกร็ง ส่วนมากมักจะเกร็งทั้งตัว มือกำแน่น แต่เป็นชั่วคราวหนึ่งเท่านั้น
- ค) กระตุก อาจจะกระตุกต่อจากเกร็งก็ได้ หรือไม่กระตุกเลยก็ได้ โดยมากมักจะมีอาการเกร็งเฉยๆ

ง) อาการอายน ไม่มองหน้าใครและไม่พูดบางทีก็มีหัวเราะ มองดูลักษณะท่าทางของใบหน้า มักจะมีรูปลักษณะคล้ายกับเจ้าของฝีบอบที่เข้ามา

จ) พูด ออกมาหรือภาษาอีสานเรียกว่า “ออกปาก” ซึ่งเป็นอาการสำคัญของคนที่ถูกผีเข้า เพราะเราสามารถจะแยกได้จากการแกล้งทำ โดยคนที่ถูกผีเข้าจริงๆ มักจะมีอาการหวงค์ คือมีอาการพูดออกไปได้โดยไม่รู้สึกตัว เหมือนกันถูกสะกดจิตแล้วพูด การพูดมักจะพูดได้เรื่องราวและโต้ตอบคำถามได้ตามสมควร บางถ้มีอาการหวงค์มีน้อย อาจจะพูดไม่ได้เรื่องราวอะไรเลย ถ้าคนที่ถูกฝีบอบเข้าไม่มีหวงค์ก็ต้องอาศัยดูจากลักษณะท่าทางเป็นหลัก การพูดหรือออกปากนี้มักจะอาศัยหมอผีที่ชำนาญในการไล่มาซักถาม จึงจะได้เนื้อความดีกว่าคนอื่นที่ซักถามโดยไม่มีความรู้ทางไสย เวลาคพูดคนที่ถูกบอบเข้ามักจะบอกว่า ฝีบอบนั้นมาจากใครหรืออยู่กับใคร หรือใครเป็นเจ้าของ และนอกจากนี้ก็ยังบอกว่า มีวัตถุประสงค์ในการมาเข้าอย่างไร อาจจะมาดีหรือมาร้าย หรืออาจมาโดยฝีบอบไปเท่านั้น

(๓) ระยะที่ฝีบอบออก ตามธรรมดาคนที่ถูกฝีบอบเข้านั้น ชาวบ้านมักจะรู้ได้ทันที เพราะเคยพบเห็นอยู่บ่อยๆ เขาจะไปเรียกหมอผีหรือหมอธรรม ให้ทำการไล่ออกไปอาการที่รู้ว่าฝีบอบออกไปสังเกตได้คือ

- ก) ร้องออกมาด้วยความเจ็บปวดพร้อมกับบอกว่า “กูไปแล้วโว้ย”
- ข) อาเจียนพร้อมกับบอกว่า “กูไปแล้ว”
- ค) ปัสสาวะหรืออุจจาระออกมาให้เห็น
- ง) บางรายอยู่นิ่งๆ แล้วสติก็คืนมาได้ ส่วนมากมักจะมีอาการสบายดี บางคนจะมีอาการปวดเมื่อยตามตัว อ่อนเพลียกลัว ไม่สบายใจ นอนไม่หลับ ใจสั่น และมึนงงจะเป็นอยู่ระยะหนึ่งแล้วจะค่อยๆ หายไปเอง^{๘๘}

สรุป ความเชื่อเรื่องฝีบอบเกิดจากประสบการณ์ของคนภาคอีสานรวมทั้งชุมชนหมู่บ้านดอนยานาง จะกลัวฝีบอบมากกว่าผีชนิดอื่นๆ โดยเชื่อว่ามีฝีบอบอยู่จริงและทำร้ายเข้าสิงผู้คน ซึ่งจะสังเกตดูจากอาการภายนอก คือ พฤติกรรมเปลี่ยนไปเป็นคนละคน การทานอาหารมูมาม หรือชอบกินของดิบๆ เลือดสดๆ หรือจะมีก้อนนูนๆ เท้าไขไก่อขึ้นมาอยู่ใต้ผิวหนังวิ่งไปมา และจะหลบหน้าคนไม่สู้หน้าคนชอบอยู่ในที่มืดๆ พูดจาเพ้อเจ้อ ซึ่งมีการแยกประเภทฝีบอบตามลักษณะของอาการที่แสดงออกหรือการสอบถามคนที่ถูกฝีบอบเข้าว่าเป็นใครมาจากไหนต้องการอะไร มีความเชื่อว่าเป็นวิญญาณสัตว์ร้ายมาแฝงกับเจ้าของฝีบอบอีกทีหนึ่งแล้ววิญญาณฝีบอบอดอยากก็จะออกไปหากิน โดย

^{๘๘} นายแพทย์สงัน สุวรรณเลิศ, ฝีบอบ ผีเข้าในทรรศนะจิตเวชศาสตร์, หน้า ๓๙-๔๑.

สิ่งร่างกายที่ร่างกายไม่แข็งแรงหรือจิตใจอ่อนแออดทนเลือด ตับ ไต ไข้ พุง อาจถึงแก่ความตายได้ถ้ารักษาไม่ทันเวลา เมื่อหมอธรรมทำพิธีขับไล่ผีปอบให้ออกไปจากร่างคนป่วยหมอจะถามใครเป็นเจ้าของผีปอบโดยบีบบังคับให้ผีปอบบอกชื่อ ส่วนเจ้าของผีปอบจะหลบผู้คนเพราะกลัวคนอื่นจะรู้ว่าตนเองเป็นผีปอบ เพราะกลัวชาวบ้านมาขับไล่ให้ออกไปจากชุมชน ซึ่งชาวบ้านในชุมชนก็จะรู้กันว่าใครไปเรียนวิชาอะไรมาเพื่อจุดประสงค์อะไร แล้วรักษาไม่ได้ ผิดครู (ข้อห้าม) บางประการ พวกนี้ไปเรียนวิชาไสยศาสตร์ โดยเฉพาะวิชาเสน่ห์เมตตามหานิยมไว้ออกไปเป็นปอบ แต่สังคมปัจจุบันเป็นยุคเทคโนโลยีการสื่อสารทันสมัยมองว่าเป็นสิ่งมกมายเชื่อถือไม่ได้เพราะไม่สามารถมองเห็นตัวผีปอบได้หรือผีอื่นๆ มีรูปร่างหน้าเป็นอย่างไร ส่วนทางวิทยาศาสตร์ก็ยังไม่สามารถพิสูจน์ว่ามีจริงหรือไม่สำหรับทำที่ทางพระพุทธศาสนาได้ปฏิเสธแต่อย่างใดแต่แสดงออกในลักษณะเป็นการเก้อกูลสงเคราะห์ด้วยการทำบุญแล้วกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลไปให้ผีทั้งหลายเชื่อว่าผีจะได้รับกุศลนั้น หากผีมาเบียดเบียนพระภิกษุหรือกลัวผีพระพุทธรูปเจ้าก็แนะวิธีป้องกันให้ผีกลับใจมีความเมตตา ให้สวดคาถารัตนสูตร และเมตตาสสูตร โดยกล่าวไว้ท้ายบทที่ ๓

๓.๔ การประกอบพิธีกรรมขับไล่ผีปอบรวมทั้งผีอื่นๆ ที่เข้าสิงคน

ทางภาคอีสานมีความเชื่อเรื่องผีปอบมาเข้าสิงผู้คนในชุมชนของตนให้ได้รับความเดือดร้อนไม่มีความสุขในสังคม คือ ไม่เป็นอันทำมาหากินเพราะมีวุ่นวายอยู่กับอาการเจ็บป่วยของญาติพี่น้องแปลกประหลาดมีพฤติกรรมเปลี่ยนไปไม่เหมือนคนเดิม แต่พออาการหายก็จะจำอะไรไม่ได้มีอาการงงๆ ไม่ว่าเกิดอะไรขึ้นกับตนเอง ต้องสอบถามคนใกล้ชิดเกิดอะไรกับตนเอง ชาวบ้านก็จะเกิดความหวาดกลัว เมื่อคนใกล้ชิดเกิดแบบนี้ก็จะนึกได้ว่าถูกผีปอบเข้าสิงแล้วก็จะเสาะแสวงหาผู้มีวิชาผู้ที่รักษาได้ คือ หมอธรรมที่เป็นฆราวาส หรือพระภิกษุ (ขจ้ำ คือ ผู้ที่ชาวบ้านเชื่อว่าสามารถติดต่อสื่อสารกับวิญญาณผีบรรพบุรุษได้) เพื่อนิมนต์หรือเชิญผู้มีวิชาประกอบพิธีขับไล่วิญญาณร้าย จับผีปอบ

๓.๔.๑ หมอธรรมทำพิธีกรรมขับไล่ผีปอบ หมอธรรม คือ คนมีวิชาที่จะมาปราบผีร้ายต่างๆ จะเป็นพระภิกษุหรือฆราวาสก็ได้ เพื่อที่จะรักษาผู้ป่วยของหมอธรรมจะมีการประกอบพิธีกรรมโดยใช้เวทมนต์คาถาที่เรียนมาจากครูอาจารย์เป็นองค์ประกอบในการขจัดปเปาโรคภัยอันเนื่องมาจากการกระทำของผี หรืออำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติ พิธีกรรมดังกล่าวจะมีทั้งการทำน้ำมนต์ให้ผู้ป่วยอาบหรือกิน การขับไล่ผี การฆ่าผี เป็นต้น ส่วนหมอธรรมจะใช้วิธีการใดในการประกอบพิธีกรรมนั้น ขึ้นอยู่กับสาเหตุและอาการเจ็บป่วยของผู้ป่วยเป็นสำคัญ

เมื่อหมอธรรมได้รับการเชื่อเชิญให้ไปรักษาผู้ป่วยไม่ว่าจะอยู่ใกล้ หรือไกลเพียงใดหมอธรรมยินดีและเต็มใจที่จะเดินทางไปรักษาเพราะถือว่าเป็นหน้าที่ต้องปฏิบัติ วิธีเดินทางไปรักษาจะปฏิบัติดังนี้^{๘๙}

^{๘๙} วิเชียร พลหาญ, “หมอธรรม : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (ไทยคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, ๒๕๓๔), หน้า ๔๕.

๑) การไหว้ครูอาจารย์ เมื่อเตรียมตัวและอุปกรณ์ในการรักษา เช่น ดาบ แส้ปะกำ อันเป็นอุปกรณ์สำคัญในการขับไล่ผี เสร็จแล้วหมอธรรมจะต้องไหว้พระระลึกถึงครูอาจารย์ที่หิ้งบูชา พร้อมทั้งกล่าวอันเชิญหรือขอพรจากครูอาจารย์ให้ไปช่วยเหลือ ประสบความสำเร็จในการรักษาผู้ป่วย^{๙๐}

๒) การเดินทางไปรักษา หลังจากไหว้ครูอาจารย์เรียบร้อยแล้วก็ออกเดินทาง ซึ่งอาจจะเดินทางไปด้วยตนเองหรือญาติผู้ป่วยจัดหาพาหนะมารับ การเดินทางอาจมีลูกศิษย์หรือผู้ช่วยร่วมไปด้วย เพื่อศึกษาวิธีการประกอบพิธีกรรมการรักษา หรือเพื่ออำนวยความสะดวกในระหว่างที่หมอธรรมประกอบพิธีกรรมรักษาผู้ป่วย^{๙๑}

๓) การตรวจและการวินิจฉัยเบื้องต้น เมื่อหมอธรรมไปถึงบ้านของผู้ป่วยแล้วจะตรวจและวินิจฉัยอาการเพื่อรักษาผู้ป่วยดังนี้

(๑) สอบถามญาติพี่น้องถึงความป่วยเป็นอยู่พร้อมดูอาการปัจจุบันของผู้ป่วย หมอธรรมที่มีความชำนาญและเคยรักษาผู้ป่วยมานานจะทราบสมมติฐานของโรคได้อย่างรวดเร็วและทราบว่าผู้ป่วยมีอาการป่วยในลักษณะใด ถ้าอาการเจ็บปวดป่วยเกิดขึ้นจากปัจจัยภายในตัวผู้ป่วยเอง เช่น ร่างกายอ่อนแอ หรือเป็นโรคภัยแรงที่ไม่มีทางรักษาให้หายได้ หมอธรรมจะแนะนำให้ไปรักษากับแพทย์แผนปัจจุบันหรือแพทย์แผนโบราณ ถ้าเจ็บป่วยเพราะถูกผีกระทำให้หรือถูกคุณไสย หมอธรรมก็จะดำเนินการรักษาในขั้นต่อไป

(๒) การทำพิธีเสี่ยงทาย เป็นการทำให้เสี่ยงทายเพื่อหาสาเหตุของการเจ็บป่วยและวิธีการรักษา โดยตั้งค้ายตามครูอาจารย์กำหนดไว้ ซึ่งค้ายของหมอธรรมแต่ละคนจะไม่เหมือนกัน เช่น มีขัน ๕ ขัน ๘ ขัน ไข่ ๑ ฟอง ผ้าชิ้น ๑ ผืน ผ้าขาว ๑ วา ขันหมากเบ็ง ๑ คู่ เป็นต้น เมื่อตั้งค้ายเสร็จแล้ว หมอธรรมจะยกค้ายขึ้นกล่าวคำมัสการพระรัตนตรัย คำชุมนุมเทวดา อธิษฐานเสร็จวางค้ายลงแล้วทำพิธีเสี่ยงธรรมหรือเสี่ยงกรรม ซึ่งทำกันอยู่ ๓ วิธีคือ

ก) การนั่งกรรม คือ นั่งสมาธิรำลึกธรรมหรือสวดมนต์กรรม หมอธรรมจะนั่งหลับตาบริกรรมคาถา สักครูใหญ่หมอธรรมจะลืมหัดขึ้นบอกความเป็นไปต่างๆ ตามที่ต้องการทราบ คือผู้ป่วยเป็นโรคอะไร และรักษาอย่างไรจึงจะหาย หมอธรรมบางคนอาจจะนั่งกรรมที่บ้านของตนเอง เมื่อตอนที่ญาติของผู้ป่วยไปพบที่บ้าน พร้อมกับสาเหตุของการเจ็บป่วย นัดแนะวันเวลาและเตรียมอุปกรณ์ที่จะประกอบพิธีรักษาหลังจากนั้นญาติผู้ป่วยจึงเดินทางกลับมาเตรียมพิธีที่บ้านตน

ข) การขึ้นกรรม หมอธรรมจะนำดอกไม้หรือเทียนเล็กอย่างละ ๑ คู่ ถือไว้ในมือที่ประนมหรือกำมือประสานระหว่างอกแล้วรำกรรม เมื่อกรรมจับมือจะเริ่มสั่นที่ละน้อยจนถึงสั่นไปทั้งกายเกือบเป็นนั่งกระโดด ปากหมอธรรมร่ายคาถาอาคมไปตัวก็สั่นไป ฝ่ายญาติผู้ป่วยหรือผู้ช่วยก็ตั้งคำถามที่ต้องการทราบ หมอธรรมก็ให้คำตอบจนเป็นที่พอใจ หมอธรรมก็เริ่มตัวสั่นค่อยๆ ลงจนกระทั่งยุติการขึ้นกรรม

ค) การเสี่ยงกรรม เป็นการเสี่ยงทายโดยถือหลักกรรมความน่าจะเป็นได้โดยใช้อุปกรณ์ต่างๆ เช่น ไม้ตีข้าว (ไม้สำหรับนวดข้าว) ไข่ เป็นต้น ซึ่งหมอธรรมจะใช้อุปกรณ์ใดนั้นขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของครูอาจารย์แต่ละคนได้กำหนดไว้ ก่อนที่จะเสี่ยงทายหมอธรรมจะบริกรรมคาถาและอธิษฐานกับอุปกรณ์นั้น และตั้งเงื่อนไขดังกล่าว

^{๙๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๕.

^{๙๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๖.

การเสี่ยงทายไม้นวดข้าวทำโดยให้สองคนจับไม้นวดข้าวคนละข้าง เมื่ออธิษฐานและตั้งเงื่อนไขแล้วไม้นวดข้าวจะเริ่มแกว่งหรือเหวี่ยงไปมากลางอากาศ ถ้าเงื่อนไขไม้นวดข้าวจะกระแทกลงกับพื้นทางด้านหน้า ถ้าไม่ใช่จะกระดอนกลับไปด้านหลัง ส่วนการเสี่ยงทายไขว้วิธีโยนขึ้นไปกลางอากาศ เมื่อตกลงมากระทบพื้นแล้ว ถ้าไม่ใช่ไขว้ก็จะไม่แตก ผลที่ได้จากการเสี่ยงทาย จะช่วยให้หมอธรรมมีแนวทางรักษาผู้ป่วยให้หายเป็นปกติ^{๙๒}

๔) พิธีกรรมรักษา เมื่อหมอธรรมเสี่ยงทายจนเป็นที่แน่ใจแล้วว่า ผู้ป่วยเป็นโรคอะไรและรักษาอย่างไรจึงจะหาย ถ้าเป็นอาการเจ็บป่วยเล็กน้อยหมอธรรมจะบอกวิธีการรักษาให้หรือใช้พลังธรรมและเวทมนต์คาถารักษาให้หาย แต่ถ้าเป็นการกระทำของผีหรืออำนาจคุณไสยที่มีพลังเข้มแข็งหมอธรรมก็จะประกอบพิธีกรรมรักษาตามวิธีของตน ดังนี้

(๑) การตั้งคายรักษา เมื่อทราบแน่ชัดแล้วว่าผู้ป่วยถูกผีทำหรือคุณไสยหมอธรรมจะตั้งคายตามที่ครูอาจารย์ของคนที่กำหนดไว้จนครบ เช่น ธรรมพระเจ้า ๕ องค์

ก) พระพุทธรูป ๕ พระองค์ หมายถึง พระพุทธเจ้า ๕ พระองค์ คือ พระกฤษณะ พระกัสสปะ พระโกนาคมน พระโคตม และพระศรีอริยเมตไตรย

ข) ชั้น ๕ ชั้น ๘ หมายถึง ศีลห้าและศีลแปด

ค) ชั้นหมากเบ็งซ้ายขวา ๑ คู่ หมายถึง เครื่องบูชาศีลห้าและศีลแปด

ง) ผ้าขาว ๑ วา หมายถึง ผ้าขาวที่ใช้สำหรับห่มบาตรในพิธีบวชนาค

จ) เทียนเล่มบาท ๑ คู่

ฉ) น้ำหอม ๑ ขวด

สิ่งของเหล่านี้เจ้าภาพหรือญาติผู้ป่วยจะต้องจัดเตรียมไว้ให้พร้อม ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นวัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น เช่น ใบกล้วย ดอกไม้ ผ้าขาว เป็นต้น เมื่อเตรียมคายเสร็จแล้วจะนำไปตั้งไว้ที่ด้านตะวันออกของตัวเรือน คือ บริเวณที่โถงบนบ้าน พระพุทธรูปจัดวางไว้บนหิ้งพระ ส่วนสิ่งของที่เหลือจัดลงในถาดหรือพานวางไว้ข้างหน้าพระพุทธรูปและยกให้สูงกว่าพื้นกระดานโดยวางบนหมอนหรือฟูก นอกจากนี้ ยังอาจต้องเตรียมสิ่งของหรืออุปกรณ์อื่นสำหรับเป็นเครื่องประกอบพิธีกรรมรักษาโรคแต่ละอย่างแต่ละอาการ

(๒) การประกอบพิธีกรรมรักษาผู้ป่วย หมอธรรมจะประกอบพิธีกรรมของตนตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

ก) หมอธรรมจะจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย เสร็จแล้วกล่าวคำสรรเสริญพระรัตนตรัย คำชุมนุมเทวดา และอธิษฐานขอให้ครูอาจารย์ได้อาช่วยเหลือขอจัดปัดเป่าโรคภัยไข้เจ็บและอำนาจอันชั่วร้ายทั้งหลาย

ข) หมอธรรมสวดคาถาธรรม และทำพิธีขับไล่ผีหรือคุณไสยให้ออกจากร่างกายของผู้ป่วย

ค) ให้ผู้ป่วยอาบหรือดื่มน้ำมนต์ เสร็จแล้วทำพิธีป้องกันไม่ให้ผีหรือคุณไสยหวนกลับมาทำร้ายอีก โดยใช้ด้ายผูกคอ ข้อมือ ข้อเท้าทั้งสองของผู้ป่วย ปิดยันต์รอบบ้านทั้ง ๔ ทิศและประตูเข้าบ้าน ส่วนรอบๆ บริเวณบ้านก็ขีดกรวดทรายเป็นการป้องกันอีกชั้นหนึ่ง

^{๙๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๖-๔๗.

ง) นำเครื่องเช่นผีไปทิ้งทางทิศตะวันตกนอกหมู่บ้าน หรือบริเวณทางแยกหรือทางแพร่ง ส่วนสิ่งของที่เปื้อนคุณไสยให้นำไปฝังที่ป่าช้า

(๓) การถอนคาย เมื่อผู้ป่วยหายและดำเนินชีวิตได้เป็นปกติแล้ว หมอธรรมก็จะไปทำพิธีถอนคายหรือ “ปลงคาย” ที่บ้านของผู้ป่วย คายที่ถอนแล้วจะนำมาบูชาครูอีกครั้งหนึ่ง ถ้าผู้ป่วยต้องการมอตัวเป็นลูกฝั่งคว้นเทียนเพื่อขอขึ้นอยู่ในความปกครองหรือ “ขึ้นของรักษา” ก็จะนำขึ้น ๕ ขึ้น ๘ มาที่บ้านของหมอธรรม หมอธรรมจะรับเครื่องคายแล้วนำไปบูชาบนหิ้งพระพร้อมกับกล่าวมอผู้ป่วยเป็นลูกฝั่งคว้นเทียนแก่ธรรมหรือครูอาจารย์ และขอให้ช่วยปกป้องคุ้มครองมิให้มีโรคภัยไข้เจ็บมาเบียดเบียนสืบไป

อนึ่ง ผู้ป่วยที่หมอธรรมรักษาให้หายแล้วจะให้ค่าตอบแทนหรือ “ค่าสมนาคุณ” ตามสมควร ซึ่งค่าตอบแทนนี้หมอธรรมมิได้เรียกร้องจากผู้ป่วยแต่ประการใด นอกเหนือไปจากเครื่องคายบูชาครูเท่านั้น เพราะถือว่าตนได้ปฏิบัติตามหน้าที่และสัญญาที่ให้ไว้กับครูอาจารย์แล้ว

(๔) วิธีการรักษาผู้ป่วย เมื่อทราบสาเหตุของการเจ็บป่วยดังที่ได้กล่าวแล้ว หมอธรรมจะประกอบพิธีกรรมรักษาผู้ป่วยตามสาเหตุต่างๆ ดังนี้

ก) การรักษผู้ป่วยเนื่องมาจากการกระทำของผีต่างๆ เมื่อทราบว่าผู้ป่วยเจ็บป่วยเนื่องมาจากการกระทำของผีต่างๆ เช่น ผีแม่เชื้อ ผีปู่ย่า ผีโรนา ผีบรรพบุรุษ ผีตาแสด ผีبوب เป็นต้น หมอธรรมก็จะประกอบพิธีกรรมรักษาอาการผู้ป่วย จากการกระทำของผีแต่ละประเภท วิธีการมี ดังนี้

ข) เตรียมอุปกรณ์ประกอบพิธี คือ กระทงกาทบกล้วยสามเหลี่ยมภายในบรรจุข้าวดำ ข้าวแดง อาหารคาวหวาน หมาก ๒ คำ และบุหรี ๒ มวน

ค) ตั้งคายรักษาตามที่ครูอาจารย์ของตนกำหนดไว้

ง) บริกรรมคาถาเป่าแก้กำเนิด และทำพิธีควัดข้าวคือ การใช้ข้าวเหนียวปั้นเป็นก้อนขนาดเหมาะมือ จิ้มไล่ไปตามร่างกายของผู้ป่วยจากศีรษะลงไปถึงปลายเท้า ปากก็กล่าวว่า “นะเคลื่อน โมคาย นะสูญหาย โมสูญถอน แม่ลุ่มแม่เทิง แม่ไท้ แม่ยน ภูเห็นมึงละ ภูเห็นมึงแล้ว พุทธสกาจัดออกไป รัมโมธัมมสกาจัดออกไป สังฆะสังฆสกาจัดออกไป ละหุนละหาย นะโมพุทธายะ”

(๕) ผูกข้อมือให้แก่ ผู้ป่วย เพื่อป้องกันไม่ให้ผีแม่เชื้อกลับมารบกวนผู้ป่วยอีกเป็นเสร็จพิธี

(๖) ผีดีหรือผีให้คุณ เป็นผีที่ให้ความคุ้มครองผู้คนและทรัพย์สิน หากผู้คนปฏิบัติต่อผีไม่ดีหรือไม่ล่วงละเมิดเข้า ก็เกิดความเดือดร้อนหรือเจ็บป่วยได้ เมื่อผู้ป่วยถูกผีเหล่านี้เข้าสิง จะมีอาการเซื่องซึม ผิดปกติ ตาแข็งกระด้าง หรือพูดเพ้อเจ้อไร้สาระ เช่น ผีปู่ตา ผีบรรพบุรุษ ผีบ้านผีเรือน ผีตาแสด ผีประจำธรรมชาติอื่นๆ วิธีการมีดังนี้

(๗) เตรียมอุปกรณ์ประกอบพิธี เช่น ด้ายสายสิญจน์ ชันน้ำมันต์ ดอกไม้ เทียน กระทงกาทบกล้วย ตามที่หมอธรรมกำหนด พร้อมด้วยเครื่องเช่นผี มีข้าวดำ ข้าวแดง อาหารคาวหวาน หมาก พลุ บุหรี เป็นต้น

(๘) ตั้งคายรักษาที่ครูอาจารย์ของกำหนดไว้

(๙) เจรจากับผีถึงสาเหตุของการเจ็บป่วยและวิธีการแก้ไข แล้วให้ญาติผู้ป่วยไปดำเนินการตามที่ต้องการ เช่น การขอขมา บวงสรวง บังสุกุล และถวายพวงมาลัย เป็นต้น^{๔๓}

^{๔๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๘-๕๒.

๘) หลังจากมัดข้อมือข้อเท้าไว้แล้ว จึงจะเริ่มใช้วานไพลจี้ไล่ให้ไปอยู่ที่จุดที่หนีไม่ได้อีกต่อไป เช่น ไล่ไปอยู่ที่ปลายแขน หมอผีก็จะมัดต้นแขนหรือข้อศอกไว้ป้องกันไม่ให้بوبหนีย้อนกลับไปที่ตัวได้อีก เมื่อก่อนนูนจนมุมยังจุดใดจุดหนึ่งหมอผีก็เอวว่านไพลจี้ยังจุดนั้น อานาภาพของวานไพลเสกจะทำให้بوبได้รับความเจ็บปวดทรมานกระทั่งทนเจ็บอยู่ไม่ไหว ต้องร้องโอดโอยออกมา หมอผีก็จะสอบถาม ถ้าبوبยังดื้อไม่ยอมรับสารภาพง่าย ๆ หมอผีก็จะใช้อาคมบีบเค้นทรมานให้เจ็บปวดทรมานหนักยิ่งขึ้น จนต้องยอมสารภาพว่าเป็นใคร มีชื่ออย่างไร^{๙๗}

๙) หมอผีที่เก่งๆ ก็จะเข้ามาที่บ้านผู้ถูกبوبสิ่งอย่างเจียบๆ แล้วจู่โจมเข้าถึงตัวผู้ป่วยอย่างรวดเร็ว เพื่อใช้ด้ายสายสิญจน์มัดขังبوبเอาไว้ก่อน เป็นการป้องกันไม่ให้بوبฉวยโอกาสหนีไปได้ เพราะหมอผีเก่งๆ บอบจะกลัวเกรงมาก^{๙๘}

๑๐) นอกจากจะใช้วานไพลเสกขับไล่ หมอผีบางคนจะใช้หว่านหรือไม้เรียวเขียนตีผู้ป่วย เขาถือว่าไม่ได้ทำร้ายผู้ป่วย แต่เป็นการเขียนبوبให้เจ็บปวดกลัวเกรง หากเป็นبوبสิ่งจริงๆ แม้จะเขียนตีผู้ป่วยจนผิวหนังเป็นรอยห้อเลือดแต่รอยเหล่านี้จะหายไปทันที เมื่อبوبถอนออกไปจากร่าง แต่ในกรณีเช่นเคยเกิดเรื่องเป็นคดีความมาแล้ว เนื่องจากผู้ป่วยไม่ได้ถูกبوبสิ่ง หากป่วยจริงหรือป่วยเป็นโรคจิตประสาท หมอผีเป็นผู้มีวิชาอาคมไม่เก่งเลยเขียนตีผู้ป่วยอย่างรุนแรง คิดว่าبوبแข็งขึ้นต่อสู้ไม่ยอมแพ้ ทำให้ผู้ป่วยได้รับอันตรายบาดเจ็บสาหัส และบางรายถึงกับเสียชีวิตไปเลยก็มีญาติพี่น้องผู้ป่วยเสียชีวิตเอาเรื่องกับหมอผี โดยแจ้งความกับตำรวจให้ดำเนินคดีในข้อหากระทำให้ผู้อื่นเสียชีวิตด้วยความประมาท^{๙๙}

๑๑) นอกเหนือจากสองวิธีดังกล่าว การไล่بوبที่เข้ามาสิงคนยังมีอีกหลายวิธีตามแต่หมอผีจะกำหนดขึ้น เช่น ใช้พริกแห้งเผาไฟรมผู้ป่วย ใช้สัตว์น้ำเกลียดประเภทจิ้งจก ตุ๊กแกเกาะเนื้อตัวผู้ป่วย ในกรณีหลังนี้มักจะใช้กับผู้ป่วยที่เป็นผู้หญิง อีกวิธีหนึ่ง ในการไล่ผีبوبโดยหมอผีที่มีวิชาอาคมเก่งๆ จะเอาหม้อดินมาครอบศีรษะผู้ป่วย หม้อดินนี้ใช้หุงต้มใช้งานมาแล้ว จนมีเขม่าควันไฟหรือมีนมหม้อจับกันดำหนา จากนั้นหมอผีจะใช้มีดหมอขูดดินหม้อสีดาออกครึ่งหนึ่ง โดยสมมติว่าหม้อดินเป็นศีรษะ บอบดินหม้อเป็นผม เมื่อกระทำเช่นนี้แล้วคนที่بوبหรือเจ้าของبوبจะอยู่ที่ไหนก็ตาม ผมบนศีรษะจะร่วงหลุดหายไปครึ่งศีรษะคล้ายกับถูกโกน เส้นผมร่วงหายไปครึ่งหนึ่ง เท่ากับเป็นการประจานตัวเองว่าเป็นبوب^{๑๐๐}

สรุป การประกอบพิธีกรรมไล่ผีبوبของหมอธรรมทั่วไปทำของคนภาคอีสานที่ได้รู้เรียนมาจากครูบาอาจารย์ทางภาคอีสานจะใช้พิธีกรรมนี้มากกว่าวิธีอื่นๆ เพราะมักมีข่าวอยู่บ่อยๆ ที่สำคัญใช้หว่านหรือไม้เรียวเขียนตีผู้ป่วย หรือใช้พลจี้ตามร่างกายผู้ป่วย สำหรับการเขียนตีด้วยหว่านหรือไม้เรียวทำให้ผู้ป่วยมีอาการบวมและรอยฟกช้ำตามร่างกายถ้าผีبوبเข้าสิงจริงๆ ก็ไม่เป็นไร ผู้ป่วยก็จะหายเป็นปกติได้เอง ทำให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ปกติสุข ถ้าหมอธรรมไม่เก่งไม่ค่อยมีประสบการณ์

^{๙๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒-๒๓.

^{๙๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓.

^{๙๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓

^{๑๐๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓-๒๔.

การรักษาคนป่วยถูกผีปอบเข้าสิงก็จะไล่ไม่ออกก็ต้องยอมแพกลับไป ญาติพี่น้องก็จะเสาะแสวงผู้มีวิชาเก่งๆ มาทำพิธีไล่ให้

กรณีที่ผู้ป่วยไม่ได้ถูกผีปอบเข้าสิงจริงเป็นการเจ็บป่วยเพราะโรคอย่างอื่นหมอผีเข้าใจผิดคิดว่าผีปอบเข้าสิงการเขียนตีผู้ป่วยก็เป็นการซ้ำเติมให้ผู้ป่วยมีอาการหนักกว่าเดิมหรืออาจถึงตายได้ บางรายก็มีการแจ้งความดำเนินคดีข้อหาทำร้ายร่างกายกับหมอที่มารักษาที่มี หรือหมอที่เห็นแก่อาณิสไม่รู้จริงว่าใครเป็นผีปอบพูดชักนำชาวบ้านเป็นการกล่าวหาว่า คนนั้นคนนี้เป็นผีปอบเป็นการพูดจาเลื่อนลอยไม่มีหลักฐานเพียงแต่คนนั้นมีพฤติกรรมแปลกๆ เช่น เลี้ยงหมาดำ เลี้ยงลิง หรือเจ็บป่วยเก็บตัวเงียบๆ อยู่แต่ในบ้านไม่ค่อยไปไหนมาไหนเข้าสังคมชุมชนก็จะถูกคาดเดาเอาเองจากความรู้สึกส่วนตัวว่าคนนั้นเป็นผีปอบ หรือเป็นการพูดจากลั่นแกล้งใส่ร้ายว่าเป็นผีปอบก็จะทำให้คนนั้นอยู่ในชุมชนหมู่บ้านนั้นไม่ได้อีกต่อไปต้องย้ายออกไปที่อื่นเพราะทนอยู่ไม่ได้คนในชุมชนรังเกียจหรือลงประชามติขับไล่ออกจากหมู่บ้าน จนกระทั่งมีการตั้งเป็นหมู่บ้านผีปอบเพราะไม่สามารถกลับเข้าไปอยู่หมู่บ้านเดิมได้อีก บางรายถูกรื้อทุบบ้านทิ้งก็มี หรือกรณีหมู่บ้านหนองหาน้อย จังหวัดศรีสะเกษ ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผีปอบต้องย้ายออกจากหมู่บ้านไปขออาศัยหมู่บ้านของบาทหลวงผู้เผยแผ่ศาสนาคริสต์ โดยผู้ที่เข้าไปขออยู่อาศัยหมู่บ้านนี้ต้องเปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์และต้องจ่ายเงินสามหมื่นบาท ต่อคน ซึ่งถ้ากรณีอย่างนี้ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้ถูกระทำคนในชุมชนภาคอีสานแล้วถือว่าไม่ได้รับความยุติธรรมจากกฎหมายของบ้านเมืองและไม่ได้รับความคุ้มครองจากเจ้าหน้าที่ของรัฐถือว่าเจ้าหน้าที่ของตำรวจและฝ่ายปกครองท้องถิ่น เป็นผู้มีส่วนในการดูแลความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง เป็นผู้ใช้อำนาจทางกฎหมายคอยดูแลคนในสังคมให้อยู่ในระเบียบ และปฏิบัติตามกฎหมาย เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขของประชาชน ซึ่งความเชื่ออย่างนี้ทำให้เกิดเป็นปัญหาของสังคมเพราะทำให้คนอื่นได้รับความทุกข์เดือดร้อนและยังเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลด้วย แต่นั่นก็เป็นเพราะมาจากความเชื่อเรื่องผีปอบที่มีอิทธิพลต่อจิตใจธรรมชาติของมนุษย์จะกลัวความตายยังเป็นสิ่งที่มีอำนาจลึกลับมองเห็นไม่ตัวตนความกลัวทำให้มีพฤติกรรมอย่างนั้น เพื่อหาทางออกจากความกลัวให้กับตนเองจึงทำให้ขาดปัญญาพิจารณาไตร่ตรองให้รอบคอบ ทำให้ขาดเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

๓.๔.๒ หลวงพ่อเมี้ยน พุทธศิริ วัดโพธิ์กบเจา อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กรณีของหลวงเมี้ยนปราบผีปอบ มีคนจีนถูกผีปอบเข้าสิง ญาติพี่น้องได้มาขอความเมตตา ท่านขอให้ท่านเล่าให้ฟังว่า คนจีนผู้นั้นนอนซึมเซาทั้งวัน โดยมีได้เจ็บไข้ได้ป่วยและเรียกกินแต่ของสดของคาว ดิบๆ สุกๆ ที่ยังมีเลือดอาบขโลมอยู่ ซึ่งคนผู้นี้ไม่เคยประพาศมาก่อนร่างกายก็ซูบผอมซีดเซียวลงทุกวันจนหวั่นกันว่าอีกไม่นานคงตายแน่ๆ คนจีนเป็นร้านขายไข่ให้ญาติทุบไข่ดู ไข่เน่าทั้งกระจาด

หลวงพ่อไปที่บ้านของผู้ป่วย แล้วสั่งให้ไปหา “ไข่ลม” มาใบหนึ่ง (ไข่ลม คือไข่ที่ฟักเป็นตัวไม่ได้เพราะไม่มีเชื้อ) จากนั้นหลวงพ่อก็ให้เอาคนป่วยนอนราบกับพื้น ปอบซึ่งสิงอยู่ในร่างแสดงท่ากราดเกรี้ยวอึดสู้เหมือนกัน

ทว่าหลวงพ่อก็ได้ไล่ใจ ท่านก็เริ่มตรวจดูว่าปอบแฝงอยู่ตรงไหน ถ้าอยู่ตรงแขนก็เอาไข่วางดักไว้ที่ฝ่ามือ ถ้าอยู่ตรงเท้าก็วางดักไว้ที่ปลายเท้า หรือถ้าอยู่หน้าอกจะดักไข่ไว้ที่หน้าอก จากนั้นจึงใช้พลึงอาคมขับไล่ให้วิญญาณร้ายเข้าไปในไข่

หลวงพ่อเมี้ยนอธิบายว่า การใช้ไข่มะพร้าวประกอบในการขับไล่ปอบหรือวิญญาณร้ายให้ออกจากร่างผู้ถูกสิง เพราะวิญญาณชั้นต่ำพวกนี้มีแต่ความหิวโหยเป็นพื้น และชอบของสดของขาว การใช้ไข่มะพร้าวจึงเท่ากับเอาของชอบมาล่อ การขับไล่ก็ง่ายขึ้นและที่ต้องใช้ “ไข่มะพร้าว” เพราะไข่มะพร้าว “ไม่มีตัวเกิด” เมื่อวิญญาณปอบเข้าไปอยู่ในไข่มะพร้าว จึงไม่ทำให้วิญญาณชั้นวิญญาณหรือให้วิญญาณหนึ่งเข้าวิญญาณหนึ่ง ซึ่งจะเป็นการสร้างเวรผูกกรรมสืบต่อกันไปอีก เมื่อปอบเข้าไปอยู่ในไข่มะพร้าวซึ่งห่อหุ้มไว้ด้วยพลังแห่งอาคม มันก็ไปไหนอีกไม่ได้ ประหนึ่งถูกคุมขังไว้ฉะนั้น

สำหรับพ่อค้าคนจีนรายนี้ หลวงพ่อเมี้ยนใช้ไข่มะพร้าวหลายใบสกัดทางออกไว้ทุกจุด เรียกว่า ไม่เปิดให้มีทางหนีรอดไปได้ แล้วท่านก็ใช้มีดหมอค่อยๆ ไล่อย่างใจเย็น

ระหว่างทำการไล่ปอบออกไป คนป่วยได้ร้องโอดโอยโหยหวนประหนึ่งได้รับความเจ็บปวดอย่างแสนสาหัสตลอดเวลา

หลวงพ่อบอกว่ามันคือดั่งไม่ยอมออก ต้องใช้เวลานานพอสมควรกว่าคนป่วยจะเจ็บเสียน และนอนหลับไปด้วยความอ่อนเพลีย หลวงพ่อเมี้ยนจึงได้นำไข่มะพร้าวทั้งหมดใส่บาตรซึ่งใส่น้ำไว้แล้ว

เป็นที่น่าอัศจรรย์ก็คือ ในจำนวนไข่มะพร้าวทั้งหมด มีไข่มะพร้าวหนึ่งเคลื่อนไหววิ่งวนไปรอบๆ บาตร เหมือนเป็นสิ่งมีชีวิต หลวงพ่อเมี้ยนหยิบไข่มะพร้าวชิ้นนั้นขึ้นมาแล้วบอกว่าปอบมันหนีเข้าไปอยู่ในไข่มะพร้าวชิ้นนี้แล้ว ส่วนไข่มะพร้าวอื่นๆ ให้นำไปทิ้งเสีย

ส่วนพ่อค้าคนจีน เมื่อลืมตาตื่นได้สติขึ้นมาอีกครั้ง มีอาการมึนงงสงสัยว่าทำไมถึงมีคนมาอยู่เต็มบ้านและยังมีหลวงพ่อเมี้ยนมาอยู่ด้วย หลังจากญาติได้เล่าให้ฟังว่าเกิดอะไรขึ้น พ่อค้าคนจีนได้ก้มกราบหลวงพ่อด้วยความปิติ

เขาเล่าว่าจำอะไรไม่ได้เลย ไม่รู้ตัวแม้แต่ฝันว่าได้ทำอะไรลงไปบ้าง มีความรู้สึกได้ผล็อยหลับไป แล้วก็มารู้สึกตัวตื่นอีกครั้งหลังจากหลวงพ่อเมี้ยนไล่ปอบออกไปแล้ว

หลวงพ่อเมี้ยนเมตตาเล่าให้ฟังในภายหลังอีกว่า นอกจากวิธีตรวจสอบว่าปอบเข้าไปอยู่ในไข่มะพร้าววิธีให้มันแสดงอาการวิ่งวนในบาตรใส่น้ำแล้ว ยังมีอีกวิธีคือ นำไข่มะพร้าวไปต้มให้สุก ถ้าไข่มะพร้าวไม่สุก แสดงว่าปอบอยู่ในไข่มะพร้าวชิ้นนั้นหากทุบไข่มะพร้าวให้แตกไขขาวไขแดงจะเน่าเหม็นดำคล้ำมีกลิ่นเหมือนศพเน่าไม่มีผิด

สำหรับไข่มะพร้าวที่ถูกขังไว้ให้นำไปฝังไว้ในสถานที่ซึ่งไม่มีการขุดและต้องฝังลึกๆ เพื่อป้องกันไม่ให้ออกอาละวาดอีก จนกว่าวิญญาณปอบจะสิ้นเวรไปผูกติดตามยถากรรมของเขา

หรือถ้าเป็นกรณีที่ผู้มีวิชาอาคมเลี้ยงปอบไว้ใช้งาน การทำลายมิให้ปอบหลุดไปอาละวาดตามคำสั่งของผู้ใช้กฤตยาคุมบังคับควบคุมมัน ก็คือเวลามีการเผาศพ ให้เอาไข่มะพร้าวซึ่งขังปอบไว้ใส่ลงไปเผาด้วยอำนาจของปอบก็จะมอดไหม้ไปเท่ากับปลดปล่อยวิญญาณให้เป็นอิสระ ไปผูกติดตามกรรมของตนต่อไป^{๑๑๑}

สรุป กรณี หลวงพ่อเมี้ยนปราบผีปอบ โดยการใช้ไข่มะพร้าวให้วิญญาณผีปอบเข้าไปอยู่ในไข่มะพร้าวแล้วนำไปฝังหรือเผาทำลายเพื่อปลดปล่อยวิญญาณให้เป็นอิสระไปเกิดในภพภูมิใหม่ก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ไม่ทำร้ายร่างกาย ผู้ป่วยถูกผีปอบเข้าสิงเป็นวิธีการรักษาที่ปลอดภัยส่วนการไล่ผีปอบออกไปหรือไม่ออก

^{๑๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๗ - ๔๐.

หรือจับได้เพื่อไม่ให้วิญญาณร้ายเที่ยวไปทำร้ายคนอื่นได้อีก วิธีการเป็นสิ่งสำคัญเมื่อพระภิกษุทำพิธีรักษาย่อมมีความเมตตาในเบื้องต้นคิดที่จะช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกันให้พ้นทุกข์จากภัยเบียดเบียนของผีปอบถือว่าเป็นทำกุศลอย่างหนึ่งในบุญกริยาวัตรอุสสิบ ส่วนการจะได้ผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ชำนาญวิธีการขับไล่ผีปอบ ซึ่งผู้ที่ถูกผีเข้าสิงย่อมทราบซึ่งเชื่อถือศรัทธาในตัวบุคคลผู้ให้ความช่วยเหลือตน อย่างหนึ่งที่เชื่อถือได้คือพระภิกษุเป็นผู้ทรงศีลไม่โกหก ไม่มีเจตนาให้ร้ายต่อผู้อื่น ซึ่งทำที่พระพุทธศาสนาก็มีได้ปฏิเสธเรื่องผีแต่อย่างใด

๓.๔.๓ พระครูประสุตธรรมสุนทร เป็นการทำพิธีรักษากันและการขับไล่ผีปอบ สำหรับค่าคายครู (รักษากัน) ป้องกัน เจ้าคณะตำบลดอนสมบูรณ์ เจ้าอาวาสวัดดอนยานาง ตำบลดอนสมบูรณ์ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ โทร.๐๘๔-๔๑๙๔๓๙๕ มีรายละเอียด ดังนี้

- ๑) ขันธห้า ใช้ ๕ ขัน
- ๒) ขันธแปด ใช้ ๘ ขัน ทำเป็นสวดยทุกชั้น
- ๓) เทียนหนักบาท ๑๐ เล่ม
- ๔) เทียนหนักสองบาทห้าสิบ ๒ เล่ม (เทียน ๕ บาทแบ่งเป็น ๒ เล่ม)
- ๕) ขันธหมากเบ็ง ๖ คู่
- ๖) บุหรี่ ๖ ซอง
- ๗) ดาบ ๒ เล่ม
- ๘) มะพร้าว ๗ แฉง
- ๙) มะนาว ๗ ลูก
- ๑๐) น้ำมะนาวครึ่งแก้ว+น้ำมะพร้าวครึ่งแก้ว
- ๑๑) ผ้าขาว ๗ วา (ผืน ละ วา)
- ๑๒) ผ้าไตรจีวร ๑ ไตร
- ๑๓) ไม้มะขามทำเป็นหลัก ๘ หลัก สูง ๒ เมตร (ถาก ๑ ด้านเพื่อเขียนยันต์)
- ๑๔) ไม้ไผ่ ๘ หลัก สูง ๒ เมตร
- ๑๕) กระบอกไม้ไผ่,ผ้าขาวปิดปากกระบอก,ด้ายมัด อย่างละ ๖๐ ชุด
- ๑๖) ไม้ทศกัณฐ์ ๘ คู่
- ๑๗) โองน้ำพระพุทธรณ์ ๑ ใบ

หมายเหตุ ทำพิธีในวันอังคาร เทียนทุกอย่างต้องทำจากขี้ผึ้งแท้ ใช้ประมาณ ๒ กิโลกรัมๆ อันละประมาณ ๘๐๐ บาท พระครูประสุตธรรมสุนทร เรียนธรรมตั้งแต่บวชพรรษาแรก วันที่ ๒๑ เดือน มิถุนายน พ.ศ.๒๕๑๖ ที่วัดสว่างโนนสูง กับอาจารย์ หลวงพ่อนา ใช้เวลาเรียน ๖-๗ ปี จึงยกครูยกคาย ช่วงเรียนท่องอยู่ประจำจนเจ้าปู่บ้านมาเข้าฝันบอกว่าอย่าท่องหลายกลัว

คำอาราธนาธัม (ไหว้พระเสร็จแล้วจึง อาราธนาธัม) อโหมกาสัง นะ ตี ภัทาอิสาละโส พะยานะโรพุทสาทาระนะพุพะโสหัง พุทังบังเกิดพระเจ้าเปิดโลก พระอะระหังนะจำเป็น โมบังเกิด พระเจ้าองค์ประเสริฐเปิดโลกพะตะถานะโมพุทธาเยนะตั้งไว้กระหม่อม โมตั้งไว้คอ พุทตั้งไว้หน้าอก ธาตั้งไว้กระหม่อม ยะตั้งไว้หน้า สังกอยู่หลังทั้ง ๗ พระองค์ ลงมารักษาข้าพเจ้าข้าพเจ้า

อาราธนาพระพุทธเจ้า พระอัมมะเจ้า พระสังฆะเจ้าทั้ง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้น จงเสด็จลงมา ตั้งไว้ในหัตถะ ยังหัวใจแห่งผู้ข้านี้ เทอญ ฯ

ขะล่ำ (ข้อห้าม) ๑. ห้ามกินลาบเลือด ๒. ห้ามดื่มสุรา ๓. ห้ามผิดลูกเมีย (กาเมสุมิจจา จาราเวรมณี) ถ้าผิดข้อดีจะทำให้เสียชีวิต ๔. ห้ามกินเนื้อ ๑๐ อย่าง ๑.) มนุษย์ ๒.) ช้าง ๓.) ม้า ๔.) สุนัข ๕.) งู ๖.) ราชสีห์ ๗.) หมู ๘.) เสือดาว ๙.) เสือดำนก ๑๐.) เสือโคร่ง ๕. ห้ามลอดราวผ้าลวดหนาม (ให้ข้ามเอา) ไตถุน (ถ้าจะลอดต้องหาผ้าคุมหัวถ้าไม่คุมผ้าต้องกลับทางเดิม)

คาถาเชิญเจ้าเข้าทรง

มะหา มะหิทธิ พุทโธ โลกะนาถัง เอหิรักขา

มะหา มะหิทธิ อัมโม โลกะนาถัง เอหิรักขา

มะหา มะหิทธิ สังโฆ จะ เทพานัง มะอะอุ สุนามะ รูปิง มะอะมา อุมามา (ขอเชิญชื่อเจ้า.....) มานี้ มามา

บทธัมมบังธาคู

นะโมพุทธานะ มะมะอะอุ สุพุทสะอาสุปิสาปิ อะอุเอวิกะ นะมะคะติ สีกะตะนะกะตัง นะวะกาสิเนนการะเทสา นะกะวาปะชาริติปิอิ นะวะการิสสา มะพุอะนุตะโลยาสิโนสุ มะยุโตจาโส นามะกาว่า ปาชาริติ ปะอินาวา จามุพุอะนุตะโลปัสสันโต อาณุสะโส สาโส พะคะวา ฯ

บทบังคับผี

วังทัยลุตตุดะลาต ชะวิชัยพะนะลอด สุตยอดสอดคัฏฐุ นันตาสุขัง ฯ

บทบังคับผีได้หมดทุกสิ่งทุกอย่าง

อิสวาสุสัสมัตตะสัสมัตตา สาเลจานักเขวะ พะภูเตมะหันทะวาอุตทัง เหตุอะปะสัสมปะโกกุมฯ มะโลกุมฯ มะเล มะหันทะวา ฯ

อิ ระ ชา คะ ตะ ระ สา, ตี หัง จะ โต โร ถิ นัง, ปี สัม ระ โล ปุ สัต พุท,โส มา ณะ กะ ริ ถา โธ, ณะ สัม สัม วิ สะ เท ณะ,คะ พุท ปัน หู ทัม ะ คะ,วา โธ โน อะ มะ มะ วา,อะ วิช สุ นุต สา นุส ตี,

อันเป็นพระยาเวสสุวัณ

นะโมตัสสา ภูเปตานะมัตถะ อัดจะนังทุกโขจินจิ พระยาเวสสุวัณทะทันติ กล่าวแล้ว คือ พระยาเวสสุวัณ ผันฝ่ายอยู่ตามคลองห้วย และ ฮาวเขาตองดอน ในป่าสุ่อยามาอยู่ ทำครองกินนอนแลง ตายแล้วเปล่าอยู่ในเหล่า และบนโนนเป็นผีคนเลยอดอยาก ทุกอย่างไรรู้เป็นผีใน ซีส ป่าไม้ พิงเนอ เทพให้สีเหล่าให้ฟัง เขาผู้บ้าบ่บรรเทา ผูกผีพันได้เกิดเป็นกัมมาแต่กำเนิด ติดตามมาอยู่ไปตามมะลาพื้นโลก ทุกโคกร้อนนากัม รับเอาเนอศีลธัม เหาสิโปรตประโยชน์ด้วยคุณสูง

วาอะมะตังปัญญัง ทุกขานิโรธ สาทิโรธ ขาติปิทุกขา ชะราปิทุกขา มะระณาปิทุกขัง

อันข้าพเจ้าซึ่งเป็นพยาน แห่งข้าพเจ้าเป็นผู้หยับหย้ายซ้ายสว้ย อันเสนียดและเสียนหนาม ว่าผีทั้งปวงมาอยู่อาศัยพื้นแผ่นดินภูฏพินนี้ ขออย่ามีมาใกล้ ผีใดอยู่หนึ่ง หนีไปทีอื่น ผีใดบ่อน้ำคันสี ตกถูก น้ำนั้นน้ำต้มกรัวและเหล็กแดงเป็นน้ำอันมีรสแข็ง กงจักรพระอินทร์อันอยู่ใต้ขอบฟ้า ผีใดๆ จะมาอยู่ทำเอาน้ำมนต์จะบันดลให้ออกแตก ผีตาแสดและผีนา ผีป่าและผีตองอาฮักบ้านและปูตา อย่าโลภมาก บ่อยากให้หนีรักดีฟังเขตหลักพิเศษเป็นองค์การผี จะถูกรานบ่หยุดย่อน ไผมาก่อนจะพันภัย ไผหนีลุนจะพบพ้อ ตั้งหน้าต่อเวจี บ่หนีจะเกิดเหตุ เนรเทศฝูงผีในซีสป่ากว้าง อย่างมากแล้วทวงนำคนบให้

อยู่ให้สู้หนี เป็นหม่อย่มาทวน ให้สู้หนีจากสวนถิ่นนี้ สู่อยามาอยู่หนี หนีไปมันสิถูกไฟเผา โลกถูกลูก
กระสุนว่าน ถากฟันท่าถูกตาผี เฒ่าหอมห้วงเฮ้า เอากันหนีพากันคอยสวัสดีทุกเมื่อ อย่าได้เสียทางหลัง
ผู้ที่ยังเป็นมนุษย์เกิดเดือร้อนทั้งหลัง จึงอาราธนาพระธัมมะเจ้ามาทรงทวยสาเหตุ จบเภทเพียงใน
ธรรมทุกตนทุกคนก็ข้าเทอญ ฯ

สวดทำนํามนต์

พุทัง आयुวฑฒะนัง เต ชีวิตัง ยาวะนิพพานัง สาระณัง คัจฉามิ
ธัมมัง आयुวฑฒะนัง เต ชีวิตัง ยาวะนิพพานัง สาระณัง คัจฉามิ
สังฆัง आयुวฑฒะนัง เต ชีวิตัง ยาวะนิพพานัง สาระณัง คัจฉามิ
หุตติยัมปิ พุทัง आयुวฑฒะนัง เต ชีวิตัง ยาวะนิพพานัง สาระณัง คัจฉามิ
หุตติยัมปิ ธัมมัง आयุวฑฒะนัง เต ชีวิตัง ยาวะนิพพานัง สาระณัง คัจฉามิ
หุตติยัมปิ สังฆัง आयุวฑฒะนัง เต ชีวิตัง ยาวะนิพพานัง สาระณัง คัจฉามิ
ตติยัมปิ พุทัง आयुวฑฒะนัง เต ชีวิตัง ยาวะนิพพานัง สาระณัง คัจฉามิ
ตติยัมปิ ธัมมัง आयุวฑฒะนัง เต ชีวิตัง ยาวะนิพพานัง สาระณัง คัจฉามิ
ตติยัมปิ สังฆัง आयุวฑฒะนัง เต ชีวิตัง ยาวะนิพพานัง สาระณัง คัจฉามิ

นะโมพุทธานะ ปิลาชาพิลาต พระทรงฤทธิ ทะรงฤทธิ ที่จักระอุต จักระอุตดวงวิเศษ
ประกอบเฮียงฮอตเขาสุเมธ ผู้แดนด้วยพงษ์เผ่าควันอาบเอ้าอลทะการ ผุงมารแมน ย้านสั่น อินพรหม
ปั่นถวยสาร ยักเขามขานบ้นอมครุฑ นาคพร้อมทั้งพลผุงมารแมนย้าน อินพรหมปั่นถวยสาร ผุงหมู่
ยักษ์ผีเปรต ในขวางเขตชมพูอินอุตร โสพาภิบาลก้านโตตาย เล่นสั่นสายร้องไห้เขาไห้วขอยอมคาน
บ่จุมจุมแทบคาน บ่แจบจับทุก พระตถาลงแท่นแก่นแก้วแจงไปมา ถุกวัทสี่ทั้ง ๕ น้ำเต็มป่าเต็มปอง
ผีไหลนองตายแจงกรวยแก่ง ไช้สำเพ็งพลผีหัวโกนตายจมน้ำฟองฟาด ชำระไหลเข้าไปในหม้อใหญ่
น้ำปิดใส่โอเวจี แสนป้ออกบ่ได้ ไฟฟ้าไหม้เป็นผง จักรอุตกงเข้าห่อบ ไปทัวขอบจักรวาล แผ่นดิน
ดั่งหวนไหว สะน่นอยู่ ลีลกลีลื่น เสียงแผดเต็งท่วมโลกผียินโศกโสกา จักระวุตมาคือเก่า ข้าจักเล่า
เทศนา เป็นคาถาดวงวิเศษ ด้วยเดชบารมี

พุทเธรัตนัง ธัมมะรัตนัง สังฆะรัตนัง อะลุนนัตถา นัตถากะนุต ตะมิเป็นเค้า พุทธะวะ
เป็นเจ้า แก่กว่าโลกโลกา ผุงเทวดารักษาแสนโกฏี ประโยชน์ด้วยคมแข็ง เป็นแสงดั่งคมดาบ เหลือม
ยาบๆ ยิ่งกว่าแสงตะวัน ฟันหัวผีแตก ๗ เฉียง ผีพ่อเสียงหลงได้เรียนแล้ว เป็นแก้วเป็นแก่นยิ่ง
กว่าแท่นบันลัง มะละวังแวดล้อมอ้อมตนผู้ข้า ถือว่าพระเจ้าเป็นเหง้าแก่น สงสารสมภารเพ็งเต็งมาก
พระตะเถา ผู้ข้าว่าให้ผู้ข้าคมจิงคม ผู้ข้าสวดมนต์ให้ผีลั้ม ก้มกราบไหว้ผู้ข้าเน้อ อะ ตี กะ ตัง สี สี ปะ
วา ปะ กา เสี ตี อะ สัง วิ สุ โล ปุ สะ พุ ภา เน ละ กัล ปละ นะ มะ พะ ทะ มะ พะ ทะ นะ พะ
ทะนะ มะ ทะ นะ มะ พะ ฯ

เสกใส่ดาบแทงผี

นะเวตติโล อิติอิติ อังสาละอั้ง ตีอิ (ว่า ๓ จบ)

เสกใส่ด้ายสายสิญจน์ผูกผี

เหตตะรัก คะสีสี่สะสะ วุจเม คาคะสัง

มหากัณฑ์การฟาสันนบ้นหัวผี

นะโม ตนุญนี้หากแม่นองค์การ ฟาสันนุกัจป็นหัวผี ก็ได้แตกกระจาย นะโมโทะนะเส ญนี้ หากแม่นสมิทธาเถระฟาสันนุกัจป็นหัวผี กงจักรภูติ พอปานกงจักรพระอาทิตย์ นะพุทโธ นะธัมโม นะสังโฆ ภูปากใส่ช้างๆ กะสลบ ภูตบมือขึ้นผีก็ผ่าย ครั้นผ่ายแล้ว กงจักรแก้วจักเป่า นะสัมปอญ ภู่ว่า หมากอ่อนล่อม ตกอยู่กลางดง ตกใส่หัวผีโพงป่าไม้ ตกใส่ผีดังก้องเหมือนฟาสันนุกัจป็นเสียงเค็งๆ ผีโพง ใจตันหนีป่ค่าน องค์การมหาฟาสันนุกัจป็นๆ สันนุกัจป็นหัวผี ยี้หัวปอบ ซ้อมกุเคยตัดหัวผี อือะติดติ พิที่เวนะ สะหะปิติกัง พุทธายะนะ นันสเส สันตะ พุทธะสะหะเพิก ฯ

บทกันเมื่อเวลาทำพิธีเสร็จแล้ว

นะพุทโธนะนะ นะธัมโมนะนะ นะสังโฆนะนะ อาวุตตังอาวุธเต ปัญจวันนัง ถิตัง ชานาโก พระพุทโธเป็นกำแพงแก้วบ่ห่อนแคล้ว พระธัมมังเป็นกำแพงแก้วบ่ห่อนขาด พระสังขัง เป็นเสนาอำมาตย์ พุทธะรักษา ธัมมะรักษา ^{๑๐๒}

การขับไล่ผีปอบมีพระสงฆ์เป็นหมอธรรมหรือชาวบ้านก็ได้ รวมทั้งจำถือเป็นผู้นำทางจิต วิญญาณของชุมชนในหมู่บ้านดอนยานาง จะทำพิธีป้องกันผีปอบสิ่งชั่วร้าย โดยจะประกอบพิธีทำบุญ ชำระในเดือนเดือน ๗ ของทุกปี เพื่อให้ชาวบ้านเกิดความสบายใจ

สรุป พระครูประสุตธรรมสุนทร ทำพิธีรักษาที่บ้านดอนยานางเป็นการไล่จับผีปอบจะ ประกอบพิธีเดือนเจ็ดของทุกปี การประกอบพิธีนี้ขึ้นเพื่อเป็นการจับผีปอบที่เดินวนเวียนภายใน หมู่บ้านดอนยานางที่มากับผู้ป่วยถูกผีปอบเข้าสิงพอจะเข้าวัดผีปอบกลัวก็จะออกโดดลงรถหนีไป จึง ต้องประกอบพิธีดังกล่าว เพื่อจับผีปอบไล่กระบอกไม้ไผ่แล้วนำไปเผา สำหรับคาถาที่ใช้ได้มาจากครูบา อาจารย์สอนให้วิชาเรียนมา การประกอบพิธีจะเป็นการใช้ผู้ชายถือศีลห้าเป็นร่างทรงจับผีปอบ และ ปลุกเสกไม้มะขามลักษณะเป็นตัวยาวคนจับสองคน คนละข้างไม้จะกระเดกขึ้นลงแล้วพาวิ่งไปที่มี ผีปอบจึงจะหยุด ผู้ที่จับผีปอบ คือ วิญญาณที่เข้าทรงในพิธีจะผู้จับไล่กระบอกไม้ไผ่แล้วผ่ายันต์ปิดมัด ด้วยด้ายสีขาวเพื่อนำไปประกอบพิธีเผาในที่สำหรับเตรียมไว้ เพื่อให้วิญญาณเป็นอิสระไปเกิดใหม่ การ จะรู้ได้ว่าจับผีปอบได้เท่าไรต้องถามร่างทรง สังเกตว่าตอนจบจะใช้คาถาบทกันเป็นการป้องกันไม่ให้ ผีปอบเข้ามาในหมู่บ้านได้ การประกอบพิธีกรรมของพระครูประสุตธรรมสุนทร นี้จะแตกต่างออกไป เป็นอีกวิธีหนึ่งโดยใช้ผู้ชายเป็นร่างทรงสื่อกับวิญญาณขุนศรีมาเข้าร่างทรงแล้วก็ใช้วิญญาณผ่านร่าง ทรงไปจับผีปอบอีกทีหนึ่ง คือ ใช้ผีไปจับผี ชาวบ้านเชื่อว่าได้ผลดีนักเพราะเหตุการณ์ต่างๆ ในหมู่บ้าน สงบเป็นปกติสุขตั้งแต่นั้นมาหลวงพ่อกุมาอยู่วัดบ้านดอนยานาง และหมู่บ้านใกล้เคียงหรือจังหวัดอื่นๆ ในแถบภาคอีสานพากันมาให้หลวงรักษาหรือนิมนต์ไปทำพิธีจับผีปอบ เมื่อมีคนในชุมชนตายมาก ผิดปกติโดยไม่รู้สาเหตุการตาย

^{๑๐๒} ข้อมูลรายละเอียดโดย พระแดง ปัญญาโร รองเจ้าอาวาสวัดดอนยานาง ตำบลดอนสมบูรณ์ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์, (๙ กรกฎาคม ๒๕๕๕).

๓.๕ บทคาถาที่ใช้ปราบผีปอบ

บทคาถาที่ใช้สำหรับปราบผีปอบมีหลายบททั้งนี้ได้ยกบทคาถาตามลำดับขั้นตอนที่ใช้จัดการกับผีปอบได้ตามความถนัดของผู้ที่ได้ร่ำเรียนมาว่าสามารถใช้บทคาถาใดแล้วประสบผลสำเร็จได้เร็ว

๓.๕.๑ คาถากันผีปอบและภูตผีต่างๆ

คาถาว่า พุทธังกัญจ ธัมมังกัญจ สังฆังกัญจ นรนจะ พุทธคุณัง ธัมมคุณัง สังฆคุณัง พุทธโ
พันธจิตตัง ธัมมโพันธจิตตัง สังฆพันธจิตตัง เอวํ คุณยุตโต โสภควา อิติ กัญนะ อิติกัญญา นะกันฯ^{๑๐๓}

๓.๕.๒ คาถาป้องกันตัว ว่า นะปิตนะปอง นะล่อม นะกัน อิติปิโส ะคะวา พุทธัง
ภาวนา ปรายันติ ธัมมัง ภาวนา ปรายันติ สังฆัง ภาวนา ปรายันติ พุทธะสังมิฯ

เมื่อมีคนให้ไปไล่ผีสิ่งสูในตัวคน หรือจะทำการขับไขภูตผี ปีศาจ ให้ภาวนาคาถาบทนี้ ๓
ครั้ง ป้องกันตัว ปีศาจร้ายทั้งปวงมีอาจจะทำร้ายได้^{๑๐๔}

๓.๕.๓ คาถาปราบผีปอบ คาถาอาคมคนอีสานมีความเชื่อ ซึ่งแยกประเภท เช่น เมตตา
สะเดาะ แก้วโรคต่างๆ ประสาน แสดงอิทธิฤทธิ์ ป้องกัน ขับไล่ ในที่นี้กล่าวเน้นเฉพาะคาถาเกี่ยวกับผี
ปอบ (ต้องมีค่าครู ชั้น ๕ ชั้นแปด เงิน ๑๒ บาท) ดังนี้

๑) คาถากันผีปอบและผีต่างๆ ว่า พุ ส น โส นโม พุทธาย คาถาเสกตอนลงเรือนไป
ตมตถํ ปกาเสนโต สตถา อาห พระเจ้าว่าให้เข้าไปไล่ปอบ ถึงบันไดเรือนคนปอบเข้าว่าคาถา ภา สม สัม
วิ สา เทภ

๒) คาถาว่า เสกแส้แทงปอบ กิ ลี มิ ทิ กุ ลู มุ ทู เก เล เม เถ ระฯ

๓) คาถาว่า เสกล้ำวานไพลตีปอบ นมูก โมมัต พุทธยามัต จิงจิงจิง โอมจิงจิง มหาจิงจิง
อิสระมะหาลีวะ พทรวัดณัง ธัมมวัดณัง สังฆวัดณัง โอมสหมเพิกฯ

๔) คาถาหยุดปอบว่า โอมกับๆ ข้าจะแช่สบูทอง โอมลองๆ ข้าจะแช่สบูแก้ว ข้าจุ่มแล้ว
ข้าจะแช่สบูอัน โอมสลับฯ

๕) คาถาเสกด้วยผูกผี อะสังวิสุโลปุสะพุกะ มหาอุปคุตโต มหาอุปคุตตัง มหาเถรัง ภายะ
พันธะนัง อมยิสะ พุทธังระเถโร ธัมมังระเถโร สังฆังระเถโร ปะอัยยิสุตัง อุปปะสะอะฯ^{๑๐๕}

๖) คาถาถามผีสิ่งคน อะ โจ ตู ปา สีฯ^{๑๐๖}

๗) คาถาเปิดปากผี โสปะมาโร วิริยะ พิมพัง ปัตตา ลันตัง รุปังธิสวาสุ โต โอคะ ริตตะวา
ปิมะปาปัง โลกะวิฑู พุทธโธโลติ ธัมโมโลติ สังฆโธโลติ เขาปิดไว้ ข้าจะเปิด เขาผูกไว้ข้าจะแก้ แก้วด้วย นะโม

^{๑๐๓} D-Library NLT KORAT, มูลมังอีสาน, [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก http://branch.nlt.go.th/korat/d-library/index.php?p=show_detail&id=๓๘๕ (๒ กรกฎาคม ๒๕๕๕).

^{๑๐๔} ชัยมงคล อุดมทรัพย์, คัมภีร์ไสยศาสตร์ ฉบับสมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร : ไสยการพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๓๔๕.

^{๑๐๕} D-Library NLT KORAT, มูลมังอีสาน, [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก http://branch.nlt.go.th/korat/d-library/index.php?p=show_detail&id=๓๘๕ (๒ กรกฎาคม ๒๕๕๕).

^{๑๐๖} ชัยมงคล อุดมทรัพย์, คัมภีร์ไสยศาสตร์ ฉบับสมบูรณ์, หน้า ๓๔๗.

พุทธานะ ยะธาพุทโมนะ พุทธังเปิด ธัมมังเปิด สังฆังเปิด เปิดด้วย นาสังสิโม โมนาสังสิ อะระหังพุทโธ นะโมหุตหลุย สวาทะฯ

คาถาบทนี้ เสกน้ำมันต์ ๓ จบ ฟันที่ศีรษะคนไข้ผีสิง เปิดปากให้มันพูดออกมา ถ้าถามใน น้ำมันต์ก็ได้ ก่อนจะอมน้ำมันต์เข้าปากฟัน ให้ภาวนาคาถาบทนี้ แล้วจึงอมน้ำมันต์ฟันที่หวั่น มันจะ ออกปากบอกความจริงทุกอย่างที่เราถามไป^{๑๐๗}

๘) คาถาเสกของให้ผีกิน อี ภู สัก ตะ กัง รัง กังฯ

คาถาบทนี้ให้เสกน้ำมันต์ ๓ จบ คนไข้ผีสิงจะมีอาการเหมือนคนเมาเหล้า อาเจียนออกมา กระสับกระส่าย หรือท้องเสีย^{๑๐๘}

๙) คาถาทดลองผี อาวุธธาสัตติ เอโกสัพพะยักขา ประยัญติฯ

คาถาบทนี้ เสกน้ำจิต ๓ จบ ให้คนกิน ถ้ามีรสขม รสเปรี้ยว รสฝาด รสหวาน รดเผ็ด แสดงว่าถูกผีสิง

๑๐) คาถาถามผีสิงคน อะ โจ ตู ปา สีฯ

คาถาบทนี้ ให้ภาวนาเมื่อจะถามปีศาจเข้าสิงคน ถ้าไม่ยอมพูดจาอะไร แสดงว่ามีไข้มาผูก ปากมันไว้ ไม่ให้บอก ให้ใช้คาถาเปิดปาก

๑๑) คาถาเปิดปาก โสปะมาโร วิระยะ พิมพัง ปัตตา ลันตัง รูปังธิวาสุ โต โอคะ ริดตะวา ปิมะปาปิง โลกะวิฑู พุทโธโลติ ธัมโมโลติ สังโฆโลติ เขาปิดไว้ ข้าจะเปิด เขาผูกไว้ข้าจะแก้ แก้วด้วย นะโมพุทธานะ ยะธาพุทโมนะ พุทธังเปิด ธัมมังเปิด สังฆังเปิด เปิดด้วย นาสังสิโม โมนาสังสิ อะระหังพุทโธ นะโมหุตหลุย สวาทะฯ

คาถาบทนี้ เสกน้ำมันต์ ๓ จบ ฟันที่ศีรษะคนไข้ผีสิง เปิดปากให้มันพูดออกมา ถ้าจะถามใน น้ำมันต์ก็ได้ ก่อนจะอมน้ำมันต์เข้าปากฟัน ให้ภาวนาคาถาบทนี้ ถามตามความประสงค์ แล้วจึง อมน้ำมันต์ฟันที่หวั่น มันจะออกปากบอกความจริงทุกอย่างที่เราถามไป^{๑๐๙}

๑๒) คาถาเสกปูนทาที่เจ็บ จัตตุระพุทธา นิทตฺสะมานัง อุทะยัง ตันนะตัง สังสารัง ประมะมัง สุกขัง นะปะพะติ เอหิฯ

ถ้าคนถูกผีเข้า ผีมันวิ่งไปตามร่างกายจะมีอาการเจ็บปวดหรือวิ่งค้อยๆ เคลื่อนๆ ไป จะขึ้น เป็นลูกนูนเท่าผลมะนาว หรือไม่เห็น จะมีอาการชา เสียว เจ็บปวด ให้เสกปูนแดงด้วย คาถาบทนี้ ๓ จบ ทาตามบริเวณที่เจ็บปวด หรือบริเวณที่มันวิ่งอยู่ จะทำให้มันหมดฤทธิ์ไม่อาจแสดงอาการวิ่ง ต่อไป

๑๓) คาถาฟันศีรษะขับผี โอภาเสติ อะยังโค นานัง ปุชะ ปิสตังฯ

ถ้าคนถูกผีเข้า มันวิ่งขึ้นบนศีรษะหรือในสมอง ทำให้หัวหนักมันตื้อ ถ้ามันยังไม่หมดสัวยัง จะสู้อีก คือมันหลบซ่อนอยู่ภายในตัวคน หรืออยู่ในไส้พุงกระเพาะก็ดี ให้เสกปูนมาที่ปลายเท้าด้วย ด้วยคาถานี้ จัตตุระพุทธา ฯลฯ นะปะพะติ เอหิฯ เสก ๓ จบ^{๑๑๐}

เอามือตบเคาะที่ปลายเท้าเรียกมันออกมา ภาวนาเรียกผีด้วยคาถานี้

^{๑๐๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔๗.

^{๑๐๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔๖.

^{๑๐๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔๗.

^{๑๑๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔๘.

๑๔) คาลาเรียกผี เอหิ พะตาสีสา เจวะ ยักขะ มานีฯ

คาลาบทนี้ ภาวนาเอามือเคาะเรียกให้มันวิ่งมาอยู่ตรงที่เอามือเคาะให้มันมาอยู่ตรงนั้น ให้เสกปูนคาคกันมันไว้ เสกคาลานี้

๑๕) คาลากันผีเคลื่อนที่ กันหะเนหะ กันนะพุทัง กันนะธัมมัง กันนะสังฆัง สະระณัง คัจฉามิฯ

คาลาบทนี้ เสกปูนแดงทาาคาคกันผีมิให้วิ่งเคลื่อนไปที่อื่น เช่น ปลายเท้า แล้วเสกปูนแดงทาาคาคที่ข้อเท้า จึงเสกมือจับผี จะทำให้มันเจ็บปวดรวดร้าว จะร้องครวญคราง

๑๖) คาลาเสกมือจับผี นะปะพะตันหัง มะนิยานิ ตะติสะวาหะฯ

เมื่อคนถูกผีสิง วิ่งมาอยู่ตามอวัยวะที่แห่งใด ให้เสกมือ ๓ จบ จับผี^{๑๑๑}

๑๗) คาลาเสกมัดหม้อ อะสังวิสุโลปุสะพุกะ สังวิทาปุกะยะปะฯ

คาลาบทนี้เสกมัดหม้อพันผี เมื่อรู้ว่าผีอยู่ในอวัยวะที่ตรงไหนให้เอามัดพันสับที่ตรงนั้น เช่น ผีวิ่งมาอยู่ที่โคนขา ก็เอามัดพันสับที่โคนขา^{๑๑๒}

๑๘) คาลาเสกสันมิต เหมัน ตะวิทา ติมะหะ นะวิสันฯ

คาลาบทนี้ เสกสันมิตหมด ๗ จบ กดหัวคนที่ผีเข้าสิง เมื่อเอามัดกดหัว ภาวนาแล้วเป่าลงไปที่มิดกดหัว ๓ ครั้ง ผีจะร้องครวญคราง เพราะมีความร้อนรนเหมือนถูกไฟลวก

๑๙) คาลาลงหวายปราบผี เว สา วุธ ธัส สะฯ คาลาบทนี้ เขียนลงใส่หวายแล้วเสกด้วยยันทุนิมิตตั้ง ๓ บท เมื่อจะตีผีที่เข้าสิงอยู่ในคนว่าดังนี้

๒๐) คาลาเสกหวายตีผี พะกะสินัง ปะวิพาเว สิสะตะติฯ คาลาบทนี้ เสกไว้สำหรับตีผีเข้าสิงคน ให้เสก ๓ จบ เป่าลงไปที่หวาย เมื่อจะตีผีว่า “สิสะตะติ” แล้วตีลงไป ตีแรงๆ เท่าไรก็ไม่มีแตกเพียงแต่ขึ้นเป็นแนวเฉยๆ เมื่อเอาน้ำมนต์รดรอยตีเป็นแนวจะหายทันที คนถูกตีจะไม่เจ็บปวด มีแต่ผีเท่านั้นมีความเจ็บปวดทรมานยิ่งนัก^{๑๑๓}

๒๑) คาลาผูกผีในตัวคน นะโมพุทฺธสสะ นะโมธัมมสสะ นะโมสังฆสสะ อะนิสสะ อิมังกายะ พันทะนัง อะทิกามิฯ

เมื่อคนถูกผีเข้าสิงขับไล่เท่าไร มันไม่ยอมออกไปจากร่างคน แสดงว่ามันสู้ ให้เขาใช้อาคมบังคับให้ผีมันสู้อยู่คาลาบทนี้เสกน้ำมนต์หรืออาหารให้คนไข้ผีสิงกิน ผีจะถูกผูกมันอย่างทรมาน ถ้าจะแก้อาคมที่ผูกมัดตอกให้เสกน้ำมนต์กิน ว่าคาลานี้

๒๒) คาลาแก้การผูกมัด พุทธะเสฏฐิ มหามาซัง ทะทันโต สิหะนาสะกัง คะวะกะตะกัง สะโมหะติ สะโมหะตา สะโมหะเสมา สะโมหะชิรา สะโมหะคัจฉายะฯ

คาลาถอนโบสถ์ ทำน้ำมนต์แก้ถอนสารพัด ถ้าคนถูกผีสิงมัดด้วยอาคมไม่ให้ผีออก ให้เอาคาลาบทนี้เสกน้ำมนต์ให้กิน ปิดพ่นผีร้ายจะอยู่ไม่ได้^{๑๑๔}

^{๑๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔๙.

^{๑๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕๐.

^{๑๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕๑.

^{๑๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕๒.

๒๓) คาถาอาวุธ ๔ ประการ จัดตาริกิระ อาวุธทา นิริเกเสฏฐ สักกัตสะ วัชชีราวุธทั้ง เวสสุวัณนัสสะ ตะทาวุธทั้ง ยมมะนัสสะ นัยยะนาวุธทั้ง อาระวะกัสสะ ทะสาวุธทั้ง จัดตาโลเก อาวุธ ตระเตสัง เอเตสัง สัพเพยักขา ปะรายนติฯ

คาถานี้ ทำนํ้ามนต์ขับไล่ภูตผีปีศาจ แก้กุณโสัยทั้งปวง เสกหว่ายตีผี เสกมัดหมอบขับไล่ผี เสกหว่าย ชัดบริเวณบ้านป้องกันภูตผีปีศาจวิเศษนัก

๒๔) คาถาอาวุธ ๕ ประการ สักกัสสะ อะชีราวุธา เวสสุวัณนัสสะ คชะราวุธา อาพะวะกัสสะ ทะสาวุธา ยมมะนัสสะ นัยยะนาวุธา พุทธัสสะ จักราวุธา สัพเพทวา ปิสาวะจะ อาพะวะกาทะโย ปิต จะชัคคัง ตาปะปัตตัง ทิสสะวา สัพเพยักขา ปะรายนติฯ

คาถานี้ มีอานุภาพมาก ถ้าบ้านใดมีภูตผีปีศาจจู่ร้าย ทำอันตรายผู้คนเจ็บป่วยล้มตายให้เอา คาถานี้ ทำนํ้ามนต์ประพรมบ้านเรือน และเสกข้าวสารซัดทุกซอกทุกมุมบ้าน ภูตผีปีศาจหนีไปหมดสิ้น ปลุกเสกได้สารพัดมีอานุภาพป้องกันภัยอันตรายต่างๆ

๒๕) คาถาพระมหาเทพ สักโกเทวะราชา โนนะกาโร ทะระตา มหาราชา ยิรุปักโข เวสสุวัณโน มหาราชา อุตถาสะอิตตะ มหายักขัง เสนาสุขีตัง พะวันตุเมฯ

คาถาพระอิศวร และท้าวเวสสุวัณ เทพผู้เป็นใหญ่ ทำนํ้ามนต์ขับผีเข้าสิงคน อาบกิน ผีกลัวหนีหายไปสิ้น^{๑๑๕}

๒๖) คาถาขับมารร้าย โสตะถา อะระรักขะ เทวะตา อะนะภาวิ อัคคินิ อุปะริตตะวา โอโลเก สุกะโต โอโลเก พิกะมิตตะวา ผิตติโต จักกะวาเร สุวัตะกัง อัมปะมาเย อุตถาสิฯ

คาถานี้ ทำนํ้ามนต์ขับไล่ภูตผีปีศาจมารร้ายทั้งปวง แก้กุณโสัย ผีถูกนํ้ามนต์จะร้อนรน เหมือนดังถูกไฟเผาผลาญต้องหนีไป

๒๗) คาถาเรียกผีเข้าในไข่ ยะสา นะเอหิ มามา ทะเรหะสะ มานะสะ ทิยามิฯ ถ้าผีปอบ หรือผีตายโหงสิงคนขับไล่ไม่ออก ให้เอากุ้งพล่า ปลาอย่า ของสดคาวๆ ใส่ในกระถง และมีไข่ไก่ ๑ ฟอง ของทั้งหมดนี้ใส่ในพานตั้งไว้ที่ข้างคนไข้ แล้วบริกรรมคาถาบทนี้ เรียกผีเข้าไปอยู่ในไข่ ถ้าเห็นไข่ ไข่เป็นสีดำ แสดงว่าผีเข้าไปอยู่ในไข่แล้ว จึงให้เอาไข่นี้ไปถ่วงนํ้า^{๑๑๖}

๒๘) คาถาเรียกผีเข้าหม้อ นะกระจาย โมสุญหาย นะกะชะนะ ชะกะนะกะ นะเปิด โมเปิด นะประเสริฐ คูหาเปิด สัพพะเอหิฯ คาถานี้ เรียกผีเข้าในไข่ หรือหม้อก็ได้ คือเอากาบกล้วยเป็น กระบะ มีกระถงใส่กุ้งพล่า ปลาอย่า ของสดคาว เอาไข่ไก่วางไว้ในกระบะแล้ว เอาด้ายสายสิญจน์ หย่อนลงไปในกระบะ เอาไข่ไก่วางทับ วิธีนี้เรียกผีเข้าในไข่

ถ้าเรียกผีเข้าในหม้อ ให้เอากุ้งพล่า ปลาอย่า ของสดคาวๆ ใส่ในหม้อ แล้วเอาด้าย สายสิญจน์ หย่อนลงไปในหม้อด้วย เมื่อจะเรียกผีให้คนไข้ลุกขึ้นนั่งเหยียดขา พนมมือ เอาด้าย สายสิญจน์ผูกกับหัวแม่มือและหัวแม่เท้า โยงด้ายสายสิญจน์ไปที่กระบานหรือหม้อ จึงภาวนาคาถา บทนี้เรียกผี และให้คนคอยดูถือเทียนไว้คอยจุด ถ้าผีพรายหรือผีกุมาร มันจะจับสายสิญจน์เป็น สีเหลืองลงไป ถ้าผีปอบขมบ มันจะจับด้ายสายสิญจน์ลงไปเป็นสีเขียว เมื่อเห็นสีดังนั้นแล้วเริ่ม

^{๑๑๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕๓.

^{๑๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕๔.

จุดเทียนให้เร็วๆ แล้วเอาไฟเทียนนั้นจุดด้ายสายสิญจน์ให้ไหม้ขาดออก ผืนนั้นก็จะตกลงไปอยู่ในไข่หรือในหม้อ จึงเอาไปถ่วงน้ำเสีย ผืนนั้นจะسابสูญไปทันที^{๑๑๗}

๒๙) คาถาเสกนิ้วชี้จี๋ สี สะ ตะ ตีฯ คาถานี้เสกนิ้วชี้ ๓-๗ จบ จี๋ที่เข้าสิงคน มันจะมีความเจ็บปวดกลัวเรายิ่งนัก^{๑๑๘}

๓๐) คาถาพระพุทธรเจ้าเปิดโลก นะ กุกกุสันโธ มะ หิทธิโก มิหิตธิโย มิหิตธิโส สะหัตตะเนตโต เทวินโธ ทิพพะจักขุ วิโสทายิ คาถานี้ ทำน้ำมนต์ถอนคุณไสยต่างๆ ภาวนาเพ่งมองดูคนถูกผีเข้าสิง ฝิร้ายกลัวนัก^{๑๑๙}

๓๑) คาถาปิดทวารป้องกันตัว กันหะเนหะ กันนะพุทัง กันนะธัมมัง กันนะสังฆัง สะระณัง คัจฉามิ นะปิต นะล่อม นะกัน อะมาพะพักโข มาตาปิตตา พุทังปิต นะวะ ทะวารา ธัมมังปิต นะวะ ทะวารา สังฆังปิต นะวะ ทะวารา พระพุทธรเจ้าแผลงฤทธิ์ปิดด้วย นะโมพุทธานะ อุทัง อัทธะระสังวิสุโลปุสะพุทะ โธอุท ธังอุท อิติปิโส พุทโธ ภาคะวาติฯ

คาถาปิดทวารป้องกันตัว เป็นคาถาบทสุดท้าย เมื่ออาบน้ำมนต์รดคนไข้ถูกผีหรือคุณไสย เมื่ออาบน้ำมนต์ถอนถอนกระทำต่างๆ จะต้องว่าคาถาปิดทวารป้องกันตัวทุกครั้งตอนท้าย เพื่อป้องกันของร้ายจะเข้ามาอีก^{๑๒๐}

๓๒) มนต์เป็ดขีมา (พัทธสีมา) นะโมพุทธานะ มะอะอุพุทัง นะโมพุทธานะ มะอะธัมมัง นโมพุทธานะ มะอะสังฆัง ปเรยฮโสตะ ปเรยฮวินัย ปเรยฮออบปิธรรม โย อากเนย เตยะเสน หอระเดย ปัจจิม เปยัพ อุดอร แอัยसान อะกาสะมณตวล เป็ดขีมาเนยงวีย เก้งกั ระเนยงติวดา ระเนยงจุมยุปริป ปะตียกรอม ฆะนังเก้งกั บังสวาทะ

คือ การร่ายมนต์แล้ววิ่งล้อมเป็นวง เป็นการสร้างอาณาเขตขึ้นโดยมนต์ เพื่อไม่ให้ทมิฬหลบหนีไปได้

๓๓) มนต์จับทมิฬ (ปอบ) เอหิ อาคัจฉายะ คัจฉาหะ วิวตัพโพ

๓๔) มนต์ผูกทมิฬ (ปอบ) ออม ปเรยฮสระ อัยเจิญ ปเรยฮสราย อัญเจิญ ปเรยฮนาเรยย จองจำนอง ปเรยฮออบปะกั๊วต เสก ๓ จบ

๓๕) มนต์แก้ทมิฬ (ปอบ) ออม ปเรยฮสระ อัญเจิญ ปเรยฮสราย อัญเจิญ ปเรยฮนาเรยย สราย จำนอง ปเรยฮ อ้อปะกะกั๊วต (เสก ๓ จบ แล้วเอาน้ำลายลูบวนรอบข้อมือข้อเท้า คาถานี้ใช้เมื่อต้องการปล่อยให้มันหนีไป) เมื่อปอบหนีไปแล้วครูจะร่ายมนต์ปิดทางเข้าให้คนไข้ ดังนี้ ปะปาน บิด ทวารทั้งเก้า นะอะโมนะโมอุดะ

๓๖) ยาฆ่าปอบ เอาลึงค์หมาดำปลอด คือ ฆ่าหมาที่มีขนสีดำปลอดทั้งตัว ตัดเอาอวัยวะเพศมาแล้วเอาต้นไผ่จืด ไผ่ชนิดนี้เขามักปลุกใส่กระถางไว้ตามบ้าน เป็นต้นไผ่เล็กเหมือนต้นหญ้า ให้

^{๑๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕๔-๓๕๕.

^{๑๑๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๖๐.

^{๑๑๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๖๒.

^{๑๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘๔.

เอาต้นไผ่จืด ๓ ต้น สอดเสียบในรูอวัยวะเพศหมาดำนั่นแล้ว เอาไปตากแดดให้แห้งเวลาจะใช้ฆ่าให้เอามาฝนกับน้ำ เอาดินปืนใส่ผสมด้วย ให้คนถูกทรมบเข้านั้นกิน ทรมบจะตายและเจ้าของทรมบก็ตาย^{๑๒๑}

๓๗) รัตนสูตร มีว่าเมื่อครั้งเมืองไพศาลี แคว้นวัชชีของเหล่ากษัตริย์ลิจฉวีเกิดโรคระบาด (โรคห่า หรืออหิวาตกโรค) ผู้คนล้มตายจำนวนมาก กษัตริย์ลิจฉวีนิมนต์พระพุทธเจ้าเสด็จไปโปรดชาวเมืองไพศาลี แล้วให้พระอานนตฺ์รัตนสูตรเพื่อปิดเป่าโรคภัยและอำนวยสวัสดิ์มงคลแก่ชาวลิจฉวี พระอานนตฺ์เดินสวดรัตนสูตรพร้อมประพรมน้ำมนต์รอบเมืองไพศาลี ภูตผีและโรคภัยได้ปลาศนา การไปหมดสิ้น ชาวเมืองก็มีกำลังใจ เริ่มหายป่วยกันมากขึ้น จึงถือเป็นธรรมเนียมสวดพระสูตรนี้ เพื่อกำจัดภัยพิบัติของประชาชนและบ้านเมืองในเวลาต่อมา

กล่าวถึง รัตนสูตร ดังนี้

ปะณิธานะโต ปฐมาเย	ตะถาคะตัสสะ ทะสะ ปาระมมโย
ทะสะ อุปะปาระมมโย	ทะสะ ปะระมัตตะปะระมมโย
ปัญจะ มะหาปะริจจาเค	ติสโส จะริยา
ปัจฉิมัพพะเว คัพภาวักกันตัง	ชาตัง อะภินิวกะมะนัง ปะธานะจะริยัง
โพธิปลัลลเก มาระวิชะยัง	สัพพะปัญญะตถาณูปะปฏิเวธัง
นะวะ โลกุตตะระธัมเมติ	สัพเพปิเม พุทธะคุณเ
อาวชชิตวา เวสาเลีย	ติสฺ ปาการันตะเรสุ
ติยามะรัตตัง ปะริตตัง กะโรนโต	อายัสมา อานันตัตถะเถโร วียะ
การุณญะจิตตัง อุปัฏฐะเปตวา	โกฏิสะตะสะหัสเสสุ
จักกะวาฬะสุ เทวะตา	ยัสสาณัมปะภิกคัณ्हันติ
ยัญจะ เวสาลียัมปุเร	โรคาเมนะสสะทพภิกกะ
สัมภูตันทิวิธัมภะยัง	ชิปะมะนัตตะระธาเปสิ
ปริตรตันตัมภะณามะเห	

คำแปล

เราทั้งหลาย จงตั้งจิตอันประกอบไปด้วยความกรุณาในสัตว์ทั้งหลายดังพระอานนตฺ์เถระผู้มีอายุนี้ถึงพระพุทธคุณทั้งหลายแม้ทั้งปวงของพระตถาคตเจ้า จำเดิมแต่ปรารภนาพุทธภูมิมา คือ บารมี ๑๐ อุปบารมี ๑๐ ปรมัตถบารมี ๑๐ มหาบริจาต ๕ จริยา ๓ เสด็จลงสู่คัพภะทรโนภพมีในที่สุด ประสูติ เสด็จออกอภิเนษกรรมณ บำเพ็ญทุกกริยา ขณะมาร ตรัสรู้พระสัพพะปัญญะตถาณ ๓ โพธิปลัลลังก์ นวโลกุตระธรรม ๙ ดังนี้ แล้วกระทำปริตร ตลอดราตรีทั้ง ๓ ยาม ภายใน ในกำแพง ๓ ชั้น ในเมืองไพศาลี

รัตนสูตร

ยานิระ ภูตานิ สะมาคะตานิ	ภุมมานิ วา ยานิระ อันตะลิกเข
สัพเพวะ ภูตา สุมะนา ะวันตุ	อะโถปิ สักกัจจะ สุนันตุ ภาสิตัง
ตัสมา หิ ภูตา นิสาเมละ สัพเพ	เมตตัง กะโรละ มานุสิยา ปะชาเย

^{๑๒๑} สำนักวิทยการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ฝันความเชื่อของคนเขมรจังหวัดสุรินทร์, [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก [http://library.sru.ac.th/index.php?NewsID=๓๖\(๑๕\)กันยายน๒๕๕๕](http://library.sru.ac.th/index.php?NewsID=๓๖(๑๕)กันยายน๒๕๕๕).

ทิวา จะ รัตโต จะ หะรันติ เย พะลิง
 ยังกัญจิ วิตตัง อีระ วา หุรัง วา
 นะโม สะมัง อตฺถิ ตะถาคะเตนะ
 เอเตนะ สัจเจนะ สุวตฺถิ โหตุ
 ชะยัง วิราคัง อะมะตัง ปะณัตถัง
 นะ เตนะ ธัมเมนะ สะมัตถิ กัญจิ
 เอเตนะ สัจเจนะ สุวตฺถิ โหตุ

ยัมพุทฺธะสฺสอญฺญะ ปะริวัณณะยิ สุจิง
 สะมาธินา เตนะ สโม นะ วิชชะติ
 เอเตนะ สัจเจนะ สุวตฺถิ โหตุ
 เย ปุคคะลา อญฺญะ สะตัง ปะสัณฺฐา
 เต ทักขิณียา สุคะตัสสะ สาเวกา
 อิทัมปิ สังฆะ ระตะนัง ปะณัตถัง
 เย สุปปะยุดตา มะนะสา ทัพเพนะ
 เต ปัตติปัตตา อะมะตัง วิคฺคยหะ
 อิทัมปิ สังฆะ ระตะนัง ปะณัตถัง
 ยะถินทะขีโล ปะฐะวิง สีโต ลียา
 ตะถูปะมังสัปปุริสัง วะทามิ
 อิทัมปิ สังฆะ ระตะนัง ปะณัตถัง
 เย อะริยะสัจจานิ วิภาเวยันติ
 กิญจาปิ เต โหนติ
 นะ เต ภาวัง อญฺญะมะมาทียันติ
 เอเตนะ สัจเจนะ สุวตฺถิ โหตุ

สะหาวิสสะ ทัสสะนะสัมปะทายะ
 สักกายะทิกฺขุ วิจิกจันตฺถุจะ
 จตุหะปาเยหิ จะ วิปะมุตโต
 อิทัมปิ สังฆะ ระตะนัง ปะณัตถัง
 กิญจาปิ โส กัมมัง กะโรติ ปาปะกัง
 อะภัพโป โส ตัสสะ ปิฏฺฐะนทายะ
 อิทัมปิ สังฆะ ระตะนัง ปะณัตถัง
 ะนัปปะคุมเพ ยะถา ผุสสิดัคเค
 ตะถูปะมัง ธัมมะวะรัง อะเทสะยิ
 อิทัมปิ พุทฺธะ ระตะนัง ปะณัตถัง
 ะโร ะรัญญ ะระโท ะระหาโร
 อิทัมปิ พุทฺธะ ระตะนัง ปะณัตถัง
 ชินัง ปุราณัง นะวัง นัตถิ สัมภะวัง

ตัสมา หิเน รักษะณะ อัมปะมัตตา
 สักเคสุ วา ยัง ระตะนัง ปะณัตถัง
 อิทัมปิ พุทฺธะ ระตะนัง ปะณัตถัง

ยะทังคะลา สักกะมุนิ สะมาทิตโต
 อิทัมปิ ธัมเม ระตะนัง ปะณัตถัง

สะมาธิมานันตะริกฺขุญะมาหุ
 อิทัมปิ ธัมเม ระตะนัง ปะณัตถัง

จัตตาริ เอตานิ ยุกานิ โหนติ
 เอเตสุ ทินนานิ มะหัพพะลานิ
 เอเตนะ สัจเจนะ สุวตฺถิโหตุ
 นิกคามิโน โคตะมะสาสะนัมหิ
 สัทธา มุธา นิพพุตัง ญญะชามาณา
 เอเตนะ สัจเจนะ สุวตฺถิโหตุ
 จะตุพภิก ขะเตภิก อะสัมปะกัมปิโย
 โยอะริยะสัจจานิ อะเวจจะ ปัสสะติ
 เอเตนะ สัจเจนะ สุวตฺถิ โหตุ
 คัมภีระปัญญะนะ สุเทสิตานิ
 ภูสัปปะมัตตา
 อิทัมปิ สังฆะ ระตะนัง ปะณัตถัง

ตะยัสสุ ธัมมา ชิหิตา ภาวันติ
 สีสัพพะตัง วาปิ ยะทตฺถิ กิญจิ
 ฉะ จาภีฐานานิ อะภัพโป กาทุง
 เอเตนัง สัจเจนะ สุวตฺถิโหตุ
 กาเยนะ วาจาเย เจตะสา วา
 อะภัพพะตาทิกฺขุปะทัสสะ วุตตา
 เอเตนะ สัจเจนะ สุวตฺถิโหตุ
 คิมหานะมาเส ปะฐะมัสสังคิมเห
 นิพพานะคามิ ปะระมัง หิตายะ
 เอเตนะ สัจเจนะ สุวตฺถิโหตุ
 อนุตตะโร ธัมมะวะรัง อะเทสะยิ
 เอเตนะ สัจเจนะ สุวตฺถิโหตุ
 วิรัตตะจิตตายะติเก ภาวัสสัง

เต ชีณะพีชา อะวิรุฬหิฉันทา
อิทัมปิ สังฆะ ระตะนัง ปะณัตถัง

ยานีระ ภูตานิ สะมาคะตานิ
ตถาคะตัง เทวะมนุสสะปุชิตัง
ยานีระ ภูตานิ สะมาคะตานิ
ตถาคะตัง เทวะมนุสสะปุชิตัง
ยานีระ ภูตานิ สะมาคะตานิ
ตถาคะตัง เทวะมนุสสะปุชิตัง

นิพพันติ อีรา ยะถายัมปทีโป
เอเตนะ สัจเจนะ สุวัตถิโหตุ
ภุมมานิ วา ยานีวะ อันตะลิกเข
พุทฺธัง นะมัสสามะ สุวัตถิโหตุ
ภุมมานิ วา ยานีวะ อันตะลิกเข
ธัมมัง นะมัสสามะ สุวัตถิ โหติ
ภุมมานิ วา ยานีวะ อันตะลิกเข
สังฆัง นะมัสสามะ สุวัตถิโหตุ

คำแปลรัตนสูตร

ภูตทั้งหลาย ทั้งที่อยู่บนพื้นดินและในอากาศ ที่มาประชุมกัน ณ ที่นี้ จงมีน้ำใจอันดี เชิญ
สดับคำกล่าวต่อไปนี้ โดยเคารพ

ภูตทั้งหลายเอ๋ย พวกท่านจงฟัง จงสร้างมิตรไมตรีกับมนุษย์ทั้งหลาย พวกมนุษย์เหล่าใด
นำพลีกรรมมาบวงสรวง ในกลางวันและกลางคืน ท่านทั้งหลายจงรักษาคัมภีร์ของมนุษย์เหล่านั้น โดย
ไม่ประมาท

ทรัพย์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือรัตนะประณีตอันใด ในโลกนี้และโลกอื่น หรือในสรวงสวรรค์
ทุกชั้น ทรัพย์หรือรัตนะนั้น จะเสมอเหมือนพระตถาคตไม่มีเลย รัตนะคือพระพุทธรูปเจ้าเป็นของประณีต
เช่นนี้ ด้วยสัจจะข้อนี้ ขอความสวัสดีจงมี

พระธรรมใดที่ปราศจากกิเลส ปราศจากราคะ เป็นอมตะ ประณีตที่พระศากยมนีพุทธรูปเจ้า
ทรงมีจิตเป็นสมาธิบรรลุแล้ว พระธรรมนั้นหาสิ่งใดๆ เสมอเหมือนไม่ รัตนะคือพระธรรมเป็นของ
ประณีตเช่นนี้ ด้วยสัจจะข้อนี้ ขอความสวัสดีจงมี

สมาธิใด ที่พระพุทธรูปเจ้าผู้ประเสริฐตรัสสรรเสริญว่าเป็น อานันตริกสมาธิ หาไม้อสมาธิอื่นใด
เสมอเหมือนไม่ รัตนะคือพระธรรมเป็นของประณีตเช่นนี้ ด้วยสัจจะข้อนี้ ความสวัสดีจงมี

พระอริยบุคคล ๘ ที่สัตบุรุษสรรเสริญ จัดเป็น ๔ คู่ ท่านเหล่านั้นเป็นสาวกของ
พระพุทธรูปเจ้า ควรแก่การทำบุญ ทานที่ถวายแก่พระอริยบุคคลทั้ง ๘ นั้น มีผลมาก รัตนะคือพระสงฆ์
เป็นของประณีตเช่นนี้ ด้วยสัจจะข้อนี้ ขอความสวัสดีจงมี

พระอริยบุคคลเหล่าใด ในศาสนาของพระโคตมพุทธะ ขยันชวนชวน ด้วยดี มีจิตมั่นด้วย
สมาธิ ไม่มีความใคร่ ท่านเหล่านั้นได้บรรลุอรหัตตบรกรรม ได้สละความดับกิเลสโดยเปล่าๆ (โดย
ไม่ต้องซื้อหา) รัตนะคือพระสงฆ์ เป็นของประณีตเช่นนี้ ด้วยสัจจะข้อนี้ ขอความสวัสดีจงมี

สัตบุรุษ (คือพระโสดาบัน) ผู้หยั่งรู้อริยสัจเรตถาคตกถาว่า เป็นผู้มีความเห็นไม่คลอน
แคลน ดุจดั่งเสาหลักเมืองที่ฝังลงดินลึก ลมพัดมาจากทิศทั้งสี่ ไม่อาจทำให้ขยับเขยื้อนได้ ฉะนั้น รัตนะ
คือ พระสงฆ์ เป็นของประณีตเช่นนี้ ด้วยสัจจะข้อนี้ ขอความสวัสดีจงมี

พระอริยบุคคล ผู้เห็นแจ้งอริยสัจทั้งสี่ ที่พระพุทธรูปเจ้าทรงแสดงไว้ดีแล้ว แม้จะยังเป็นผู้
ประมาทโดยมาก ย่อมมาเกิดอีกอย่างมาเกิดชาติรัตนะคือพระสงฆ์เป็นของประณีตเช่นนี้ ด้วยส
ัจจะข้อนี้ ขอความสวัสดีจงมี

พร้อมกับบรรลุนิพพานปัตติมรรค พระโสดาบันละสังโยชน์ได้ ๓ คือ สักกายทิฐิ (ความยึด
มั่นในตัวตน), วิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัย), สีลัพพตปรามาส (ยึดมั่นในศีลและพรต) เป็นผู้พ้นจาก

อบายทั้งสี่ และไม่ทำอนันตริยกรรม ๖ (คือ ฆ่าพ่อ, ฆ่าแม่, ฆ่าพระอรหันต์, ทำร้ายพระพุทธเจ้าจน พระโลหิตห้อ, ทำสงฆ์ให้แตกกัน และ ไปนับถือศาสนาอื่น) รัตนะคือพระสงฆ์ เป็นของประณีตเช่นนี้ ด้วยสัจจะข้อนี้ ขอความสวัสดีจงมี

พระโสดาบัน แม้จะทำชั่วด้วยกาย วาจา หรือใจอยู่บ้าง ก็จะไม่ปิดบังกรรมชั่วที่ทำไว้ เพราะผู้เห็นทางพระนิพพานแล้ว พระพุทธเจ้าตรัสว่า ไม่อาจปิดบังกรรมชั่วตนเองไว้ได้ รัตนะคือ พระสงฆ์ เป็นของประณีตเช่นนี้ด้วยสัจจะข้อนี้ ขอความสวัสดีจงมี

พุ่มไม้ใหญ่ในป่า ผลิดอกออกใบ แตกกิ่งก้านงดงาม ในเดือนห้าของฤดูร้อน ฉันทิ พระ ตถาคตเจ้าทรงแสดงพระธรรมอันประเสริฐให้แตกกิ่งก้านสาขา ชี้ทางนำไปสู่พระนิพพาน เพื่อ ประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลาย ฉันทิ รัตนะคือพระสงฆ์ เป็นของประณีตเช่นนี้ ด้วยสัจจะข้อนี้ ขอความ สวัสดีจงมี

พระตถาคตผู้ประเสริฐ ผู้รู้พระนิพพานอันประเสริฐ ผู้ให้ธรรมอันประเสริฐ ผู้นำมาซึ่ง มรรคอันประเสริฐ ไม่มีผู้อื่นประเสริฐกว่า ได้ทรงแสดงธรรมอันประเสริฐ รัตนะคือพระพุทธเจ้าเป็น ของประณีตเช่นนี้ ด้วยสัจจะข้อนี้ ขอความสวัสดีจงมี

การหยดเทียนทำน้ำมันต์ จะอยู่ตรงท่อนที่ว่า “ชีณัง ปุณณัง นะวัง นัตถิ สัมภะวัง วิรัตตะ จิตตายะติเก ภาวัสมิง เต ชีณะพีชา อะวิรุพฺหิ ฉันทา นิพพันติ ยะถายัมปะทีโป”

แปลว่า “กรรมเก่าของพระอริยบุคคลเหล่าใดสิ้นแล้ว กรรมสมภพใหม่ย่อมไม่มี พระอริยบุคคลเหล่าใดมีจิตอันหนายแล้วในภพต่อไป พระอริยบุคคลปรินิพพานเหมือนประทีปอันดับ ไป ฉะนั้น” ^{๑๒๒}

๓๘) เมตตสูตร ที่มาของสูตรนี้ เป็นช่วงใกล้พรรษา ภิกษุจำนวนหนึ่งกราบทูล พระพุทธเจ้าเพื่อไปอยู่จำพรรษาในป่า ถึงป่าแห่งหนึ่งก็ตกลงใจกันจะอยู่จำพรรษาที่นั่น เหล่ารุกขเทวดา คิดว่าพระคุณเจ้าคงพักชั่วคราว ไม่กี่วันก็จะไป จึงพากันลงมาอยู่บนพื้นดินเพื่อถวายเป็นคารวะแก่ พระสงฆ์ แต่เมื่อรู้ว่าพระคุณเจ้าจะอยู่ที่ป่านี้ตลอดพรรษา จึงปรึกษากันว่า พวกเราเห็นจะต้องไล่ พระ ท่านไป ไม่เช่นนั้นจะลำบาก ที่ต้องมาอยู่บนพื้นดินอย่างนี้ จึงพร้อมใจกันหลอกหลอนภิกษุที่ไปนั่ง กรรมฐานอยู่ได้ต้นไม้นาง ในถ้ำบ้าง จนท่านอยู่ไม่เป็นสุข จึงตกลงกันกลับไปเฝ้าพระพุทธเจ้า กราบทูลเรื่องราวให้ทรงทราบ พระพุทธองค์ตรัสว่า “พวกเธอมีได้เอาอาวุธติดตัวไปด้วย จึงถูกผีหลอก หลอน” อาวุธคือเมตตา ทรงสวดกรณียเมตตสูตรให้พวกภิกษุฟัง แล้วให้กลับไปยังป่านั้นอีก และให้ สวดสังวรียายพระสูตรทันทีที่เดินเข้าป่าช้าและให้สวดประจำทุกวัน บรรดาผีทั้งหลายได้ยินบทสวดก็มี จิตอ่อนโยน รักใคร่ในพระสงฆ์ จึงไม่หลอกหลอนพระภิกษุอีกอยู่จำพรรษาในป่าอย่างผาสุก

เริ่มกรณิเมตตสูตร

ยัสสานุภาวะโต ยักขา
ยัมहि เจวานุญฺญชฺฉโน
สุขัง สุปะติ สุตโต จะ

เนวะ ทัสเสนติ ภิงสะนัง
รัตตินทิวะมะตันทิตโต
ปาปัง กิณฺณจิ ณะ ปัสสะติ

^{๑๒๒} เสฐียรพงษ์ วรรณปก, พระท่านสวดอะไร, (กรุงเทพมหานคร : หจก.หอรัตนชัยการพิมพ์, ๒๕๔๓),
หน้า ๒๓ - ๒๖.

เอวามาทิกุณูปเตตัง

ปริตรตันตัมภะณามะ เท

กรณียเมตตสูตร

กรณียะมัตถกุสะเลนะ

สัฏโก อุชฺฐ จะ สุหุชฺฐ จะ
 สันตฺสสะโก จะ สุภะโร จะ
 สันตินทะริโย จะ นิปะโก จะ
 นะ จะ ขุททัง สะมาจะเร กิณฺณจิ
 สุขิโน ว่า เขมิโน โหนตุ
 เย เกจิ ปาณะภูตฺตติ
 ทิฆมา วา เย มะหันตา วา
 ทิฏฐา วา เย จะ อะทิสฺสา
 ภูตา วา สัมภะเวสี วา
 นะ ปะโร ปะรัง นิภพเพละ
 พยาโรสะนา ปะภุสสะณฺญา
 มาตา ยะถา นิยัง ปุตตัง
 เอ วัมปิ สัพพะภูเตสุ
 เมตตฺถุจะ สัพพะโสภักสมิง
 อุทัง อะโธ จะ ติริยฺญุจะ
 ติฏฐฺญุจะรัง นิสินโน ว่า
 เอตัง สะตัง อะธิฐฺญุจะ
 ทิฏฐฺญุจะ อะนุปะคัมมะ
 กาเมสุ วิเนยยะ เคธัง

ยันตัง สันตัง ปะทัง อะภิสะเมจจะ
 สุวะโจ จัสสะ มุทุ อะนะติมานี
 อัปปะกัจโจ จะ สัลละหุกวิตติ
 อัปปะคัพโภ กุเลสุ อะนะนุคิโธ
 เยนะ วิญญู ปะเร อุปะเทยฺย
 สัพเพ สัตตา ภะวันตุ สุขิตตฺตา
 ตะสา วา ถาวะรา วา อะนะวา เสสา
 มัชฌิมา รัสสะกา อะณฺณกะณฺฐา
 เย จะหุเร วะสันติ อะวิหุเร
 สัพเพ สัตตา ภะวันตุ สุขิตตฺตา
 นาติมฺญฺญะละ กัตถะจิ นัง กิณฺณจิ
 นาญญะมฺญฺญุสสะ ทุกขะมิจเณย ยะ
 อายุสา เอกะปุตตะมะนุรักเข
 มานะ สัมภะวะเย อะปะริมาณัง
 มานะสัมภะวะเย อะปะริมาณัง
 อะสัมพาธัง อะเวรัง อะสะปะตตัง
 สะยาโน วายาวะตัสสะ วิคะตะมิทโธ
 พรหมะเมตัง วิหารัง อิตะมาหุ
 สัสสะวา ทิสสะเนนะ สัมปันโน
 นะ หิ ชาตุ คัพพะเสยฺยัง ปุนะเรตฺติ

คำแปลกรณียเมตตสูตร

กิจที่คนฉลาดในสิ่งที่มีประโยชน์ และมุ่งหมายจะบรรลุทางสงบ จะพึงทำก็คือ เป็นคนกล้า, เป็นคนซื่อ, เป็นคนตรง, ว่อง่าย, อ่อนโยน, ไม่เย่อหยิ่ง, เป็นผู้สันโดษ, เลี้ยงง่าย, มีภารกิจน้อย, คล่องตัว, ระมัดระวังการแสดงออก, รู้ตัว, ไม่คะนอง, ไม่คลุกคลีในตระกูลทั้งหลาย, ไม่ประพฤติดังที่วิญญูชนตำหนิตีเดียได้, พึงแผ่เมตตาจิตว่า ขอสัตว์ทั้งปวงจงมีความสุขกาย สบายใจ มีความเกษมสำราญเถิด

ขอสัตว์ทั้งหลายบรรดามี ที่เป็นสัตว์ตัวอ่อนหรือตัวแข็งก็ตาม เป็นสัตว์มีลำตัวยาวหรือลำตัวใหญ่ก็ตาม มีลำตัวปานกลางหรือลำตัวสั้นก็ตาม ตัวเล็กหรือตัวโตก็ตาม ที่มองเห็นหรือมองไม่เห็นก็ตาม ที่อยู่ไกลหรืออยู่ใกล้ก็ตาม ที่เกิดแล้วหรือกำลังหาที่เกิดอยู่ก็ตาม ขอสัตว์ทั้งหลายทั้งปวงนั้น จงสุขกายสบายใจเถิด

บุคคลไม่พึงหลอกลวงผู้อื่น ไม่ควรดูหมิ่นเหยียดหยามใครๆ ไม่ควรมุ่งร้ายต่อกันและกัน เพราะมีความชุ่มเคื่องโอรธแค้นกัน

คนเราพึงแผ่ความรักความเมตตา ไปยังสัตว์ทั้งหลายหาประมาณมิได้จงตั้งมารดาณอม และปกป้องบุตรสุดที่รักคนเดียวด้วยชีวิต ฉะนั้น

พึงแผ่เมตตาจิต ไม่มีขอบเขต ไม่คิดผูกเวร ไม่เป็นศัตรูอันหาประมาณไม่ได้ ไปยังสัตว์โลก ทั้งปวงทั่วทุกสารทิศ ผู้เจริญเมตตาจิตนั้น จะยืน จะเดิน จะนั่ง จะนอน ตลอดเวลาที่ตนยังตื่นอยู่ พึง ตั้งสติอันประกอบด้วยเมตตาให้มั่นไว้ บัณฑิตทั้งหลายกล่าวว่าการอยู่ด้วยเมตตานี้เป็นพรหมวิหาร (การอยู่อย่างประเสริฐ) ท่านผู้เจริญเมตตาที่ละความเห็นผิดแล้ว มีศีล มีความเห็นชอบ ขจัดความใคร่ ในกามได้ ก็จะไม่กลับมาเกิดอีกเป็นแน่แท้^{๑๒๓}

สรุป คากาที่ยกมาเป็นตัวอย่างสำหรับการจัดการกับผีปอบ ผู้ประกอบพิธีกรรมจะเลือกใช้ได้ตามความถนัดของตนเองที่ได้ร่ำเรียนมาจากครูบาอาจารย์ ซึ่งไม่จำเป็นต้องใช้ทุกบทคาถาขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้รักษาจะปราบผีปอบได้ง่ายหรือยาก ส่วนตัวคาถาถ้าขึ้นต้นด้วยคำว่า “โอม” เป็นของพราหมณ์ แต่ถ้าขึ้นต้นคำว่า “นโม” เป็นของพุทธ และบางทีก็มีการใช้ผสมกันทั้งสองอย่างก็มี แต่ในบรรดาบทคาถาประกอบพิธีกรรมของเขมรจะมีมนต์ขลังมากทีเดียวเพราะว่าได้แม้แต่เจ้าของปอบ ซึ่งวิชาของเขมรทางด้านไสยศาสตร์มนต์ดำมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของหมอฟันทั้งหลายว่าขลัง ถ้าใครถูกกระทำด้วยหมอฟันที่เรียนวิชาของเขมรแก้ได้ยาก ซึ่งก็เป็นเรื่องที่รู้ได้เฉพาะตน แต่ถ้าผู้ไม่เคยถูกกระทำด้านไสยศาสตร์ก็จะมองว่าเป็นเรื่องมง่าย ผีไม่มีจริงเพราะไม่เคยเห็นผีเพราะปัจจุบันเทคโนโลยีเจริญมากเข้ายุคสามจีสี่จีแล้ว ส่วนบทสวดที่พระพุทธเจ้าทรงสอนแก่พระภิกษุเป็นการอ้อนวอนคุณของพระรัตนไตรแล้วการแผ่เมตตาให้แก่สรรพสัตว์ทั้งหลายให้มีความยินดีมีเมตตาภิกษุผู้แสวงหาทางหลุดพ้นถือว่าเป็นอาวุธพระภิกษุใช้ป้องกันตัวจากผีต่างๆ

^{๑๒๓} เสฐียรพงษ์ วรรณปก, พระท่านสวดอะไร, หน้า ๘-๙.

วิเคราะห์ อิทธิพลความเชื่อเรื่องผีปอบที่มีความสัมพันธ์กับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

การประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของชาวนำเอามูลเหตุในพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้เป็นประเพณีฮีตสิบสอง และพิธีกรรมของพราหมณ์อย่างกลมกลืนบวกกับความเชื่อเรื่องผีเดิม เป็นพราหมณ์ พุทธ ผี รวมทั้งการประกอบพิธีกรรมบางอย่างตามความเชื่อว่าจะทำให้เกิดสิริมงคลและเป็นการป้องกันภัยอันตราย รวมทั้งปัดรังควานสิ่งชั่วร้าย คือ ผีปอบและผีต่างๆ ให้ออกไปจากชุมชนของตน ซึ่งพระภิกษุสงฆ์นั้นเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน เมื่อเห็นว่าชาวบ้านมีความเดือดร้อนมีชีวิตไม่เป็นปกติสุขเกิดขึ้นในสังคมชุมชนก็ช่วยปัดเป่าให้เป็นการสงเคราะห์ เพื่อให้ชาวบ้านเกิดมั่นใจว่าชีวิตของตนญาติพี่น้อง รวมทั้งคนในชุมชนจะไม่ตกอยู่ในอันตรายปลอดภัยจากเบียดเบียนของผีปอบและผีต่างๆ

๔.๑ แนวคิดเรื่องผีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

หลักกรรมกล่าวว่า สรรพสัตว์ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว^๑ พระพุทธศาสนาสอนให้กล้าเผชิญความจริง เช่น สอนให้รู้จักการ เกิด แก่ เจ็บ ตาย และนำเอาประโยชน์ จากการศึกษาเรื่องนี้มาใช้แก้ไขความไม่แน่นอนของร่างกาย และพึ่งตนเอง เชื่อกฎแห่งกรรม^๒ นำไปสู่แนวคิดเรื่องไตรภพภูมิ พระพุทธเจ้าทรงสอนให้เชื่อเรื่องกรรม คือ การกระทำความดีและกรรมชั่วเราย่อมรับผลของกรรมนั้น กรรมเป็นทางนำสัตว์ไปเกิดใน ๓ ภูมิ หรือไตรภูมิ เป็นเรื่องที่เชื่อถือกันแพร่หลายมาแต่โบราณเป็นการสอนโดยทางอ้อม ซึ่งมีรูปภาพเขียนไว้ตามฝาผนังวัดและเขียนจำลองไว้ในสมุด ซึ่งแยกเป็น กามภูมิ ๑ รูปภูมิ ๑ และอรุณภูมิ ๑ สัตว์ทั้งหลายเกิดมายุ่อมเวียนวนไปเกิดใน ๓ ภูมินี้^๓ และมีการนำเอามูลเหตุที่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนานำมาประยุกต์เป็นประเพณีฮีตสิบสองของนักปราชญ์ราชบัณฑิต

สรุป ผีที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาได้เกิดเหตุการณ์สำคัญของชาวเมืองไพศาลีถูกภัย ๓ ประการ คือ ทุพภิกขภัย อมฤตสภัย (ผี) และโรคภัยเบียดเบียน โดยพระอานนท์ได้ทำพิธีขับไล่ผีในครั้งนั้นถือเป็นต้นแบบของการขับไล่ผี โดยได้มีภัยอันตราย ๑๐ ประการของพระภิกษุหนึ่งในนั้นคือ ข้อ ๖. ผีเข้าสิงภิกษุ แต่พระพุทธเจ้าทรงห้ามภิกษุณีเรียนไตรปิฎก (อวิชชา) และมีการทำบุญที่สำคัญของพระเจ้าพิมพิสาร เพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่ญาติเปรตมีพระพุทธเจ้าเป็นประธานสงฆ์ เหตุการณ์ดังกล่าวเป็นต้นแบบทักขิณา คือ ญาติพลี อดิพลี ปุพพเปตพลี ราชพลี เทวตพลี และได้

^๑ พระอรรถกถาจารย์ (ชินนทร์ สระคำ), ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในอินเดีย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๑๕๑.

^๒ พระราชธรรมนิเทศ (ระบแบบฐิตญาโณ). ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑๐.

^๓ เสถียรโกเศศ, เล่าเรื่องในไตรภูมิ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : อมรรการพิมพ์, ๒๕๑๓), หน้า ๒-๓, ๑๐-๑๑.

ให้พระภิกษุเรียนเมตตสูตรเป็นอาวุธป้องกันตัว โดยมีอานิสงส์ของเมตตามี ๑๑ ประการ หนึ่งในนั้น ข้อ ๕ เป็นที่รักของมนุษย์ (ผี) และได้มีการกล่าวถึงเรื่องเปรตไว้ในธรรมบทมากมาย

ดังนั้น ความเชื่อเรื่องผีและท่าทีของพระพุทธศาสนา มิได้ปฏิเสธเรื่องผีว่าไม่มี แต่สอนให้พระภิกษุทั้งหลายปฏิบัติต่อผีเป็นลักษณะการเกื้อกูลสงเคราะห์ด้วยการทำบุญแล้วอุทิศส่วนกุศลให้ได้รับสิ่งที่ต้องการในภพภูมิที่อาศัยอยู่ชาติแคลนได้รับทุกขเวทนาด้วยความหิวโหยเพราะไม่สามารถประกอบอาชีพได้เมื่อล่วงลับไปแล้ว สำหรับผีและเทวดาที่มาเบียดเบียนพระภิกษุให้เกิดความหวาดกลัวหรือได้รับทุกข์เดือดร้อน พระพุทธองค์ก็มีวิธีให้ปฏิบัติต่อผีและเทวดาเหล่านั้นไม่ให้มาเบียดเบียนพระภิกษุและมนุษย์ให้หายจากความหวาดกลัวและป้องกัน โดยสอนให้อำนาจคุณของคุณพระรัตนตรัย และแผ่เมตตาต่อสรรพสัตว์ทั้งหลายให้หันกลับมายินดีและให้ความตอหุ้มครองเป็นมิตรและอานิสงส์อื่นๆ ด้วย

ตามหลักการทางพระพุทธศาสนาสอนให้เชื่อเรื่องกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เรามีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราทำกรรมใดไว้ จะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น กรรมดีย่อมนำสุขมาให้ กรรมชั่วย่อมนำทุกข์มาให้ ขึ้นชื่อว่า กรรมชั่วไม่ทำเลยเสียจะดีกว่า

ความเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนาสอนให้เชื่อนั้นต้องประกอบด้วยเหตุผล เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติหวังให้เกิดผลได้ตามความปรารถนา ต้องเป็นศรัทธาที่มีความถูกต้องประกอบด้วยปัญญาอันมี ศรัทธา ๔ ประการ คือ

๑. กัมมสัทธา เชื่อกรรม, เชื่อกฎแห่งกรรม, เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือ เชื่อว่าเมื่อทำอะไร โดยมีเจตนา คือ จงใจทำทั้งรู้ ย่อมเป็นกรรม คือ เป็นความดีความชั่วมีขึ้นในตน เป็นเหตุปัจจัยก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไป การกระทำไม่วางเปล่า และเชื่อว่าผลที่ต้องการจะสำเร็จได้ด้วยการกระทำ มีใช้ด้วยอ่อนน้อมหรือนอนคอยโชค เป็นต้น

๒. วิปากสัทธา เชื่อวิบาก, เชื่อผลของกรรม, เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง คือ เชื่อว่ากรรมที่ทำแล้วต้องมีผล และผลต้องมีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว

๓. กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของของตน, เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของ จะต้องรับผิดชอบเสวยวิบากเป็นไปตามกรรมของตน

๔. ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า, มั่นใจในองค์พระตถาคต ว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ตรัสรู้ธรรม บัญญัติวินัย^๔

ความศรัทธาหรือความเชื่อในพระพุทธศาสนานั้น เป็นการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อออกจากทุกข์สามารถพิสูจน์ได้ด้วยตนเอง เพราะเป็นสิ่งที่รู้ได้เฉพาะตนไม่จำกัดกาลเวลา

สรุป จากหลักการทางพระพุทธศาสนาความเชื่อเรื่องกรรมพระพุทธเจ้าทรงสอนให้เชื่อเรื่องกรรม คือ การกระทำกรรมดีและกรรมชั่วเราย่อมรับผลของกรรมนั้น กรรมเป็นทางนำสัตว์ไปเกิดใน ๓ ภูมิ หรือไตรภูมิ ภูมิประกอบด้วย กามภูมิ ๑ รูปภูมิ ๑ และอรุณภูมิ ๑ สัตว์ทั้งหลายเกิดมายุ่อมเวียนวนไปเกิดใน ๓ ภูมินี้ กามภูมิ คือแดนที่ข้องอยู่ด้วยกามตัณหา ยังมีความโลภ โกรธ หลง

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมศาสนา ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๘๑.

เปียดเบียนซึ่งกันและกันอันเป็นหนทางนำสัตว์ไปเกิดเป็นสัตว์นรก เปรต ยักษ์มาร และอสุรกาย เรียกว่า อบายภูมิ ๔ คือเป็นแดนที่มีความทุกข์เดือดร้อนมาก การไปเกิดเป็นมนุษย์ และไปเกิดบนสวรรค์เป็นเทวดา รวมทั้งไปเกิดเป็นพรหม ลงท้ายบอกเรื่องอย่างนี้เป็นคติของโลก ซึ่งไม่จริงยั่งยืน อยู่ได้ตลอดไป แม้แต่พรหมมีอายุนับเป็นกัลป์ คือมีอายุตั้งหลายล้านหลายโกฏินที่สุดก็ต้องจุติ คือเคลื่อนที่จากการเป็นพรหมหรือตายไปปฏิสนธิเกิดใหม่สืบต่อวนเวียนอยู่ในไตรภูมิในโลกทั้งสามนี้ ไม่พ้นไปได้ เพราะฉะนั้น จึงหาความยั่งยืนเที่ยงแท้ไม่ตายเป็นไม่มี แต่มีที่เที่ยงแท้ไม่ตายก็มีแต่พระนิพพานเท่านั้น

การแสดงรูปภาพหรือแผนผังภูมิถือว่า เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกวิธีหนึ่งที่ได้ผลดี เพราะเป็นการบอกเล่าด้วยภาพทำให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอดีต จนถึงปัจจุบันอันยาวนานมาสองพันกว่าปี เพื่อให้ผู้ที่สนใจได้ศึกษาประวัติพระพุทธศาสนาและหลักคำสอน รวมทั้งเป็นงานพุทธศิลป์ เมื่อผู้ที่ได้ศึกษาก็จะทราบถึงแผนที่ชีวิตจะดำเนินต่อไปอย่างไร อะไรคือสิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติตาม ซึ่งเมื่อบุคคลเชื่อเรื่อง กรรมดี กรรมชั่ว อันเป็นทางนำสู่ภพภูมิต่างๆ ผู้ที่เกิดความกลัวบาปกรรมไม่ยากตกไปในอบายภูมิ ๔ ที่มีแต่ความทุกข์ทรมานก็อยากละชั่วทำดี เพื่อจะได้พบสุขไปสู่ภพภูมิที่ดีทำให้บุคคลรู้จักที่จะขวนขวายในการทำบุญ ทำทาน รักษาศีล ภาวนา ปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา

สรุป การนำเอามูลเหตุมาใช้เริ่มต้นจากบัณฑิตผู้มีปัญญาคิดหาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่จะทำให้ชาวบ้านเกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนาจึงได้มีการนำเอามูลเหตุที่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนามาประยุกต์เข้ากับความเชื่อเรื่องผีเดิมของชาวบ้าน ยกเอาส่วนผลบุญหรือกรรมดีที่ได้ผลดีของบุคคลในพระพุทธศาสนาเป็นตัวอย่าง เพื่อประกอบเป็นประเพณีฮีตสิบสองในการประกอบการทำบุญทั้งสิบสองเดือน เพื่อให้เกิดศรัทธาในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติตามให้ได้ผลตามความปรารถนา เมื่อผู้มีศรัทธามากขึ้นทางภาคอีสานเรียกว่า เข้าวัดฟังธรรม ถือนศีล แปดในวันพระช่วงเข้าพรรษาสามเดือน โดยไปนอนค้างคืนที่วัด เพราะอยากไปสู่คติมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ หรือนิพพานในอนาคต

๔.๒ แนวคิดเรื่องผีในทัศนะร่วมสมัย

ประเภทของผี พระยาอนุมานราชธนได้อธิบายไว้ว่า ผีในภาษาไทย คือ เป็นอมมนุษย์ จำพวกหนึ่ง มีฐานะเหนือคนแต่ต่ำกว่าพรหมมีที่อยู่ในแดนสวรรค์ชั้นต่ำทั้งหก มีผีทั้งดีและผีร้าย เพราะฉะนั้นคำว่า ผี จึงเป็นคำกลางๆ ดีก็ได้ ร้ายก็ได้ แต่ว่าอยู่เหนือมนุษย์^๕

คนไทยแต่เดิมนับถือผี ถึงเดี๋ยวนี้ก็ยังนับถืออยู่ พระอินทร์ พระพรหมและพระอะไรต่อมิอะไรก็เป็นผี พระเจ้าหรือพระผู้เป็นเจ้าก็เป็นผี ด้วยเหตุนี้เข้าใจกันว่าอยู่บนฟ้า คนไทยแต่เดิมจึงเรียกท่านเป็นคำรวมว่า ผีฟ้า ภายหลังเมื่อไทยนับถือพระพุทธศาสนาแล้วก็เปลี่ยนเป็นเรียกว่า เทวดา และเรียกที่อยู่ของท่านว่า สวรรค์ และมีคำเดิมคือชั้นฟ้า เอาไปซ้อนเข้าคู่เป็นสวรรค์ชั้นฟ้า เพื่อให้ทราบว่

^๕ ส.พลายน้อย, *ตำนานผีไทย*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทวี.ปรีนท์, ๒๕๕๒), หน้า ๓๗.

สวรรค์หมายความว่า ชั้นฟ้า นอกจากจำพวกผี ออกเป็นผีฟ้า เจ้าผีและ ผีร้าย อาจแบ่งจำพวกผีตามที่
ใช้แบ่งกันอยู่ในวิชามานุษยวิทยา ตามคติที่ว่าด้วยลักษณะการเช่นสังเวชบุชา คือ ๑. คติบูชาผีบรรพบุรุษ
๒. คติบูชาผีวีรบุรุษ และ ๓. คติบูชาผีร้าย

ผีที่มีมาก่อนและอยู่ใกล้ชิดกับคนก็คือผีบรรพบุรุษได้แก่ ญาติผู้ใหญ่ มีพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย
เป็นต้น ซึ่งตายไปแล้วและด้วยความอาลัยรัก แม้ท่านจะตายไปแล้วก็ยังนึกว่าท่านยังอยู่ คือเป็นผี
ประจำอยู่ในเรือน คอยดูแลเอาใจใส่ให้ลูกหลานที่ยังอยู่มีความสุขความเจริญ ถ้าลูกหลานตั้งตนอยู่ใน
จารีตประเพณี หรือให้ร้ายได้ทุกข์แก่คนในบ้านได้ เมื่อคนเหล่านั้นประพฤตินอกนอกนกรัตริย
ประเพณี ประเทศไทยเรียกชื่อต่างๆ กัน ทางภาคเหนือ เรียกว่า ผีปู่ย่า ไม่นับตายายเข้าด้วย ทางภาค
อีสานเรียกผีปู่ตา ไม่นับญาติผู้ใหญ่ที่เป็นหญิงคือยายเข้าด้วย ทางภาคกลางเรียกว่า ผีปู่ตายาย
นับเอาเข้าหมดทั้งญาติผู้ใหญ่และทางฝ่ายพ่อและแม่ ทางภาคใต้เรียกว่า ผีตายายไม่นับปู่ย่าเข้าด้วย^๖
โดยการแบ่งประเภทผีออกตามปรากฏทางสังคมและประสบการณ์ของผู้ได้พบเห็นบอกเล่ากันสืบมา
และได้บันทึกไว้เป็นหลักฐาน ดังนี้

ผีฟ้า-ผีแถน, ผีปู่ตาและผีหลักเมือง, ผีเรือน, ผีตาโชน, ผีตาแฮก, ผีนางธรณี, ผีบรรพบุรุษ,
ผีวีรบุรุษ, รุกเทวดา, ศาลเพิงตาและพระภูมิเจ้าที่, พระภูมิเมือง, วิญญาณ, ผีประจำหมู่บ้านและ
ผีประจำเมือง, ศาลหรือหอผีประจำหมู่บ้าน, ผีเมสส์, ผีกระสือ, ผีกระหัง, ผีกองกอย, ผีกะ, ผีกำเนด,
ผีกุมารทอง, ผีโสมด, ผีจะกละ, ผีขมบ, ผีเชื้อ, ผีนางตะเคียน, ผีเป่า, ผีพราย, ผีโพง, ผีแม่หม้าย, ผีอำ,
ผีปอบ, ผีน้ำ, ปีศาจ-เปรต, ผีห่า, วิญญาณ, ผีโป่งค่าง, ผีหลังกลวง, แม่มดคนทรง, ผีแม่นาคพระโขนง
และ ผีถ้วยแก้ว^๗

สรุป ในสังคมมนุษย์และสังคมไทยในอดีตจนถึงปัจจุบันยังมีความเชื่อเรื่องผีต่างๆ
โดยเฉพาะสังคมไทยนั้น เชื่อในสิ่งลึกลับ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ รวมทั้งไสยศาสตร์ จะเห็นว่า
มีการสร้างหอพระเสื้อเมืองทรงเมือง ศาลหลักเมือง ศาลพระภูมิ เจ้าที่ หรือภูเขา ถ้าต้นไม้ใหญ่ มีการ
เอาผ้าสีไปผูกต้นไม้ ของเช่นไห้ว มีอาหาร น้ำ สิ่งของอื่นที่เชื่อว่า ผีจะชอบ เพื่อเป็นบูชาตามความเชื่อ
เช่น ขอโชคลาภ (หอย) ขอให้คุ้มครองให้มีปลอดภัยจากการประกอบอาชีพ การสักการบูชาจะมีความ
หวาดกลัวในสิ่งลึกลับที่มองไม่เห็นด้วยสายตา ซึ่งจากประสบการณ์ของมนุษย์ที่อยู่กับสิ่งแวดล้อม
สังคมการประกอบอาชีพเกษตรกรรมต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติในการหาเลี้ยงชีพผ่านมาจากอดีตถึง
ปัจจุบันได้มีการบอกเล่าสิ่งที่พบเห็นมาจดบันทึก เรียกชื่อผีตามลักษณะสิ่งที่พบเชื่อว่า ไม่ใช่มนุษย์
จนกระทั่งเรียกว่า ผีชนิดต่างๆ เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป และแยกประเภทของผีให้คุณให้โทษแก่มนุษย์
โดยในแต่ละชุมชนก็จะมีผีแต่ละชนิดใดที่มีในชุมชนของตนเองก็จะประกอบพิธีกรรมตาม
ความเชื่อ เพื่อให้ผีดีคุ้มครองหรือไม่มาทำอันตรายตนเองและครอบครัวเกิดสวัสดิมงคลในชีวิตและ
ทรัพย์สิน เป็นการแสดงถึงการพุดคุยต่อผีบรรพบุรุษ โดยจะทำให้คนในชุมชนประพฤติปฏิบัติตาม
ขนบธรรมเนียมประเพณีสืบกันมาเป็นการควบคุมประพฤติทำให้คนในชุมชนนั้นไม่กล้าทำความชั่ว

^๖ พระยา อนุমানราชธน เสนีयरโกเศศ, **ชีวิตชาวไทยสมัยก่อนและการศึกษาเรื่องประเพณีไทย**,
(กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๑๕), หน้า ๑๙๕.

^๗ ส.พลายน้อย, **ตำนานผีไทย**, หน้า สารบัญ.

เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติดนินทา ไม่พูดโกหก และไม่ดื่มสุรา ก็จะเป็นสังคมประพฤติปฏิบัติตามแนวทางพระพุทธศาสนาคือการรักษาศีลห้า ทำให้สังคมมีความสุข ประชาชนประกอบสัมมาอาชีพมีคุณภาพชีวิตที่ดี แต่ถ้าเชื่อแบบงมงายไม่ประกอบด้วยปัญญาพิจารณาเหมือนคนเดินหลงทางเสียเวลาของชีวิตเพราะมิใช่ทางหลุดพ้นจากภัยในวัฏสงสาร หรือถูกหลอกลวงทำให้เสียทรัพย์สินเดือดร้อนในภายหลัง สรุปได้ ๕ ประเด็น ดังนี้

๑. สังคมไทยมีความเชื่อเรื่องผีมากมาย ผีที่มีคนรู้จักมากที่สุดของภาคกลาง คือ ผีแม่นาคพระโขนง ส่วนผีอื่นๆ ก็จะเรียกชื่อตามที่พบเห็นแต่ละท้องถิ่น

๒. เชื่อว่ามีผีให้คุณให้โทษ

๓. เป็นการแสดงความเคารพตักขณต่อผีบรรพบุรุษ

๔. ทำให้คนในชุมชนประพฤติด้อยอยู่ในกรอบของศีล และประเพณีวัฒนธรรม เป็นคนดีของสังคม เพราะไม่กล้าทำผิดเป็นการควบคุมความประพฤติบุคคลโดยทางอ้อม

๕. ความเชื่อเรื่องผีอาจทำให้คนงมงายได้ เช่น การกราบไหว้เพื่อขอหวยทำให้เสียทรัพย์เป็นอบายมุข อาจทำให้ถูกหลอกเดือดร้อนในภายหลังได้

๔.๓ ความเชื่อเรื่องผีบอบที่มีความสัมพันธ์กับพิธีพระพุทธศาสนานำมาประยุกต์ใช้เป็นประเพณีฮีตสิบสองของหมู่บ้านดอนยานาง

ตามที่กล่าวมูลเหตุประเพณีฮีตสิบสอง บทที่ ๒ และการประยุกต์ใช้เป็นประเพณีฮีตสิบสอง ตามบทที่ ๓ ตามความเชื่อ กรรมดี กรรมชั่ว ผลของกรรม มีการประกอบพิธีกรรมของพราหมณ์มีพระพุทธศาสนาผสมผสานอยู่ด้วย และบวกกับความเชื่อเดิมเรื่องผีบอบ และผีอื่นๆ การประกอบพิธีกรรมงานบุญทั้งสิบสองเดือนเป็นประเพณีสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบันพิธีกรรมต่างๆ หลากอย่างยังมีความเชื่อเรื่องผีแฝงอยู่จะมีการอุทิศส่วนกุศลให้ผีแก่บรรพบุรุษ เปเรต สรรพสัตว์ทั้งหลาย รวมทั้งเป็นการป้องกันขับไล่ปัดรังควานให้ผีหนีไป ยังเป็นการแสดงความกตัญญูต่อผีบรรพบุรุษให้ช่วยคุ้มครองป้องกันอันตรายจากสิ่งชั่วร้าย คือ ผีบอบและผีอื่นๆ การประกอบงานบุญในเดือนอ้ายตามความเชื่อชาวบ้านมูลเหตุมาจากพระพุทธศาสนาเชื่อในกรรมดี กรรมชั่ว ผลของกรรม เชื่อว่าการทำบุญกับพระสงฆ์ที่ออกจากบิณฑบาตเป็นผู้บริสุทธิ์ไม่มีมลทิน เมื่อบริจาคทานให้กับพระสงฆ์จะมีอันสงฆ์มากจะได้ไปเกิดในภพภูมิที่ดีมีทรัพย์มากมายไม่ลำบากในชาติหน้า

ดังที่พระเจ้าพุทธเจ้าตรัสว่า ผู้ได้มีโอกาสบำเพ็ญกุศลแล้วละโลกนี้ไป ย่อมมีรัศมี เปล่งปลั่ง เทียบขมิ้นไปในอุทยานชื่อนันทวัน เพียบพร้อมด้วยกามคุณ ๕ เพลิดเพลิน รื่นเริง บันเทิงอยู่ในนันทวันอันสงฆ์การให้ทาน ๕ ประการนี้ คือ ๑. ผู้ให้ทานย่อมเป็นที่รักที่พอใจของคนหมู่มาก ๒. สัตบุรุษผู้สงบยอมคบหาผู้ให้ทาน ๓. กิตติศัพท์อันงามของผู้ให้ทานย่อมจรไป ๔. ผู้ให้ทานย่อมไม่ห่างเหินจากธรรมของคฤหัสถ์ ๕. ผู้ให้ทานหลังจากตายแล้วย่อมเกิดในสุคติโลกสวรรค์

^๔ อก.ปญจก. (ไทย) /๒๒/๓๕/๕๖.

การประกอบพิธีกรรมฮัตสึบองตามมูลเหตุที่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาประยุคตีใช้เป็น ประเพณีฮัตสึบองของทางภาคอีสาน และของหมู่บ้านดอนยานางเป็นการประกอบงานบุญทั้งสิบสองเดือน โดยหลักการนักปราชญ์บัณฑิตเจตนา เพื่อให้ชาวบ้านศรัทธาในหลักคำสอนพระพุทธศาสนาอันแก่น ของพระพุทธศาสนา โดยยกบุคลาธิษฐานเป็นตัวอย่างเป็นวิธีการสอนแบบง่ายๆ คือ การเสียสละให้ทาน ต่อไปก็ให้รักษาศีล ประพฤติปฏิบัติสมาธิ เพื่อให้เกิดปัญญาารู้แจ้งตามความเป็นจริง ดังนั้นพระภิกษุสงฆ์ จึงเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของผู้คน เพราะฉะนั้น การประกอบพิธีกรรมใดๆ ตั้งแต่เกิดจนตายก็ต้อง เกี่ยวข้องพิธีกรรมนิมนต์พระภิกษุสงฆ์ทำพิธีให้ แต่พิธีกรรมต่างๆ ก็จะมีเนื้อเรื่องผีแฝงอยู่ก็จะ ประกอบด้วยผีสองประเภท คือ ผีบรรพบุรุษถือว่าเป็นผีดีให้คุณช่วยคุ้มครองลูกหลานจากผีร้ายหรือ ให้โทษได้เหมือนกัน หากลบหลู่ก็จะเจ็บไข้ได้ป่วยต้องทำพิธีขอขมา ก็จะหายเป็นปกติ ส่วนผีร้ายให้ โทษฝ่ายเดียว คือ ผีปอบ ไม่ว่าจะเลี้ยงดูดีอย่างไรก็ไม่ให้คุณอะไร ถ้าปล่อยให้หิวก็จะออกไปหากินเข้า สิ่งสัตว์หรือเมื่อแก่ล้ามากก็จะเข้าสิงคนดูตกใจเลือด ถ้าหากินไม่ได้ก็กินเจ้าของเองเพราะวิญญาณ สัตว์เกิดจากไสยศาสตร์เรียกมนต์ดำ โดยมีพิธีเกี่ยวข้องกับผีปอบและผีอื่นๆ ดังนี้

๔.๓.๑ พิธีกรรมตบปะทาย (ก่อเจดีย์ทราย) เดือนห้า – ประเพณีสงกรานต์ เรียกว่า เทศกาลตรุษสงกรานต์ คำว่า ตรุษ เป็นนักษัตรฤกษ์ส่งท้ายปีเก่าเป็นประเพณีสืบต่อกันมา และต่อเนื่อง ด้วยพิธีสงกรานต์ ซึ่งเป็นการต้อนรับปีใหม่ พอเช้ามีวันที่ ๑๓ เมษายนของทุกปี ชาวบ้านจะยิงปืน จุดประทัด และเผากองขยะที่เตรียมไว้ตั้งแต่ตอนเย็น เพื่อเป็นการต้อนรับแก่ปู่สังขาร บางท้องถิ่น ชาวบ้านก็จะไปเสาะหาเคราะห์ประจำปีให้แก่คนในครอบครัวทั่ววัด ประเพณีสงกรานต์มีการทำบุญ ตักบาตรและถวายทานอุทิศกุศลแก่ญาติผู้วายชนม์

ตอนเช้ามีการเตรียมอาหาร คาวหวานเพื่อนำไปวัดในพิธีตักบาตรและถวายพระในเช้าวันนั้น บางท้องถิ่นก็ถวายสำหรับข้าวก้นครัวแด่พระสงฆ์ เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ วิญญาณของญาติพี่น้องของตน และให้พระกรวดน้ำอุทิศส่วนบุญให้แก่บรรพชน

การบังสุกุลอัฐิบรรพชน ในเทศกาลสงกรานต์ชาวพุทธไทยนิยมทำบุญอุทิศส่วนกุศลผู้ใหญ่ ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว โดยการถวายไทยทานแก่พระสงฆ์ดังที่กล่าวมาแล้ว นอกจากนี้ บางแห่งก็นิยม บังสุกุลอัฐิของญาติที่ล่วงลับไปแล้วโดยเฉพาะอย่างยิ่งของญาติผู้ใหญ่คล้ายๆ กับว่าจะทำการดำหัว ท่านในโอกาสงานสงกรานต์เช่นเดียวกับที่ทำแก่ผู้หลักผู้ใหญ่ตามปกติตนเอง ชาวบ้านก็นำอัฐิญาติ ของตนไปรวมกันที่วัดตามวันเวลาที่นัดหมายไว้ต่างก็บริจาคเงินตามศรัทธาเพื่อถวายพระสงฆ์ พร้อมกับ เตรียมผ้าบังสุกุลและไทยทานอื่นๆ ไปด้วย เขาจะวงด้ายสายสิญจน์ (สายโยง) รอบๆ กลุ่มผอบบรรจุ อัฐิผู้ตาย แล้วนำส่วนที่เหลือให้พระจับขณะสวดมาติกาและบังสุกุล ขณะสวดบังสุกุลที่เขาวางพาดสาย โยงที่วางทอดอยู่หน้าแถวพระเสร็จแล้วมีการถวายไทยทาน และเงินที่รวบรวมบริจาคจากญาติเจ้าของอัฐิ พระสวดอนุโมทนา ญาติก็กรวดน้ำไปด้วย บางท้องถิ่นให้พระกรวดน้ำ สำหรับรายที่ไม่มีอัฐิก็ใช้วิธี เขียนชื่อผู้วายชนม์ใส่พานแทน ขณะพระสวดอนุโมทนาญาติก็จุดไฟเผากระดาษนั้นแล้วกรวดน้ำรดลง บนไฟเป็นการสมมติว่าเป็นอัฐิผู้วายชนม์ ส่วนศพที่ฝังไว้ไม่มีอัฐิหรือมีอัฐิแต่บรรจุใส่สุสานไว้ เขาก็นิมนต์ พระสงฆ์ไปทำพิธีมาตราบังสุกุล ณ ที่นั้น

ในบางท้องถิ่นก็มีพิธีบวงสรวงผีบรรพบุรุษประจำตระกูล ประจำหมู่บ้าน ประจำเมือง เรียกว่า ผีปู่ย่า (ภาคเหนือ) ผีปู่ตา (ภาคอีสาน) (ภาคใต้) ผีเสื้อเมืองและผีหลักเมือง เป็นต้น ส่วนวันทำพิธี

นั้นไม่แน่นอนว่าจะเป็นวันใด เป็นการแสดงออกถึงความกตัญญู ความกตัญญูเป็นเครื่องหมายของคนดี ดังพุทธดำรัสที่ว่า “นิมิตต์ สาธูรปานํ กตญญูตเวทิตา” ความกตัญญูเป็นเครื่องหมายของคนดี โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้ผู้น้อยได้แสดงความกตัญญูต่อผู้ใหญ่ ดังนั้น จึงเป็นการแสดงออกถึงความเคารพต่อผีบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว โดยใช้ประเพณีพิธีกรรมตบปะทาย (ก่อเจดีย์ทราย) เดือนห้า – ประเพณีสงกรานต์ และพิธีกรรมของพราหมณ์ บวกกับพระพุทธศาสนามีพระสงฆ์เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมยิ่งทำให้ประเพณีนี้มีความสำคัญมากยิ่งขึ้น ประชาชนให้ความสำคัญและเชื่อถือในพิธีกรรมนี้^๙

๔.๓.๒ พิธีกรรมบุญเดือน ๗ (ทำบุญข้าชะบ้าน) เป็นการทำบุญเพื่อเป็นการปิดรังควานและขับไล่สิ่งไม่ดีไม่งามหรือสิ่งที่เป็นอัปมงคลออกไปจากหมู่บ้าน บางท้องถิ่นเรียกว่า “บุญเบิกบ้าน” หรือ “บุญข้าชะปะเบิก” ก็มี อย่างไรก็ตาม “บุญข้าชะ” นี้เป็นบุญที่ทำเพื่อขจัดสิ่งสกปรก สิ่งที่เป็นเสนียดจัญไรให้หมดไป ซึ่งมูลเหตุก็มาจากคัมภีร์ธรรมบท ครั้งหนึ่งเกิดขึ้นในเมืองไพสาลีตามทักกล่าวไว้ในบทที่ ๒^{๑๐} การชำระชะล้างให้สะอาดจิตใจที่ลุ่มกรงรังด้วยกิเลสมี โสภ โกรธ หลง เป็นต้น ควรแก่การชำระให้สะอาดด้วยธรรมโมสยา คือ ธรรม มี ทาน ศีล ภาวนา บ้านเมืองที่เกิดความไม่สงบภายนอกเช่น มีข้าศึกมาทำลาย ไจรมาลปล้น ไม่สงบภายในเช่นเกิดฆ่าฟันรันแทงแย่งกันเป็นใหญ่ ผู้คนว้าว ควายล้มตายเพราะผีเข้าเจ้าสุน เป็นต้น ถือว่าบ้านเดือดเมืองร้อน ชะตาบ้านชะตาเมืองขาด จึงมีพิธีทำบุญข้าชะหรือบุญเบิกบ้านเบิกเมืองมีการกำหนดทำในระหว่างเดือน ๗ ข้างขึ้นหรือแรมแล้วแต่สะดวก

พิธีทำ ปลุกผามขึ้นกลางบ้าน เตรียมแห่ทรายและหลักไม้ไผ่ ๘ หลักมาไว้ ถ้าเป็นบ้านใหญ่ทำตามหมู่บ้านทั้ง ๔ ทิศ โดยปลุกผามขึ้นใน ๔ ทิศ แล้วนิมนต์พระมาเจริญพระพุทธมนต์ตอนเย็น รุ่งขึ้นถวายอาหารบิณฑบาต พระสงฆ์ทำน้มนต์เสกคาถา ยงกัญจิ ไปจนจบ หลักไม้ไผ่ทั้ง ๘ ลงคาถาอิปิโส ๘ ทิศ เสร็จแล้วปะพรมน้ำมนต์ใช้หญ้าคามัดเป็นกำเพื่อปะพรมน้ำมนต์ หว่านหิน หว่านทรายไปตามบ้าน หลัก ๘ หลัก ตอกลงไปในทิศทั้งแปด ด้วยสายสิญจน์ที่วงรอบโรงพิธีนำเอาไปผูกแขนป้องกันเสนียดจัญไรได้ดี อนึ่งถ้าสงสัยว่า ชะตาบ้านเมืองจะขาดมีพิธีตอกหลักบ้านหลักเมืองอีก

ตอกหลักบ้านหลักเมือง พิธีจัดทำเหมือนข้าชะบ้านแต่ต่างแต่การตอกหลักบ้าน หลักเมืองใช้หลักไม้แก่นหรือก่ออิฐโอบปูนเพียงหลักเดียวลงกลางบ้านหรือเมือง ที่จะตอกหลักให้ก่อเป็นพระทรายเสียก่อนเวลายกเสาทองฝังดิน พระสงฆ์สวดเอกนามก็ไปจนจบ แต่ให้เปลี่ยนก็เป็น กณ เช่น เอกนามกณฯ เปฯ ทส นามกณ ทสหงเคหิ สมณนาโคโต อรหาติ วุจจิตติฯ ฝังลงดินแล้วปิดทอง สวดเมตตยจ ไปจนจบให้ได้ ๓ จบ อนึ่ง ถ้าสงสัยว่าบ้านเมืองจะเข็ดขวาง เช่น สงสัยว่าที่เป็นบ้านเก่ามีเทพยาอารักษ์หวงแหนเป็นบ่อน้ำ ป่าช้า หรือที่วัดมาก่อน ให้สวดถอนเสียก่อนจึงตอกหลัก

การสวดถอนที่บ้านเมือง พิธีจัดทำเมืองสวดข้าชะบ้านตั้งแต่คาถาที่ใช้สวดถอนที่ก่อนปักหลักลงใช้คาถาสวดถอนสีมา เพื่อถอนที่เสร็จแล้วสวดผูกที่บ้านเมืองด้วยคาถาผูกสีมา คาถาผูกถอนตามเดิมไม่มีเพิ่มเติมและตัดตอนแต่ประการใด บ้านใดเมืองในที่เกิดภัยดังกล่าวมานี้ เมื่อได้ทำพิธีแก้ด้วยพิธีกรรมทางศาสนาเช่นนี้ จะอยู่เย็นเป็นสุขปราศจากทุกข์ภัยไข้เจ็บทุกประการ

^๙ ผศ. สุเมธ เมธาวิทยกุล, **สังกัปพิธีกรรม**, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๒), หน้า ๔ – ๑๐, ๒๑.

^{๑๐} บุญเกิด พิมพ์วรรณธากุล, **ประเพณีอีสาน และ เกร็ดโบราณคดีไทยอีสาน**, (ขอนแก่น : ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์คลังนาวิทยา, ๒๕๔๔), หน้า ๔๑-๔๒.

การทำพิธีเลี้ยงปู่ตา คำว่าปู่หมายถึงปู่และย่า คือผู้ที่ป็นพ่อแม่ของพ่อคำว่า ตา หมายถึง ตาและยาย จำพวกเป็นบรรพบุรุษเป็นที่เคารพสักการบูชา เมื่อท่านมีชีวิตอยู่บุตรธิดาต้องเอาใจใส่เลี้ยงดูท่านตลอดเวลา เมื่อท่านล่วงลับไปแล้วก็ต้องทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ปู่ตาที่เข้าใจกันและทำการเลี้ยงน้าจะหมายเอาบรรพบุรุษจำพวกที่ล่วงลับไปนานแล้ว จนไม่สามารถจำชื่อเสียงเรียงนามว่าใครเป็นใคร เมื่อจำไม่ได้ก็ตั้งชื่อให้เป็นกลางๆ ว่า ปู่ตาซึ่งก็หมายเอาคนจำพวกนี้ หมอพิธีไว้ประจำหมู่บ้าน เรียกเผ่าจำ หมอนี้มีหน้าที่ดูแลรักษาและเลี้ยงดูปู่ตาตามเวลา ถ้าใครไปทำอันตรายเป็นสถานที่อยู่ของปู่ตาคงจะต้องไปแก้ไขจนให้ คนอื่นนอกจากเผ่าจำแล้วไม่ได้ผล หอหรือโฮงปู่ตาที่ทำขึ้นในภาคอีสานถ้าจะเทียบกับภาคกลางน่าจะได้แก่หอพระภูมิเจ้าที่^{๑๑}

ชุมชนบ้านดอนยานางถือเอาวันแรม ๑๐ ค่ำ เดือน ๗ ของทุกปีเป็นวันเริ่มทำบุญ เวลา ๑๘.๐๐ น. ชาวบ้านร่วมกันทำวัตรเย็นที่ศาลาหลักบ้าน เวลา ๑๙.๐๐ น. ให้วพระสมาทานศีลเจริญพระพุทธมนต์ ชาวบ้านจะนำน้ำจากครอบครัวของตนคนละขันเพื่อร่วมกันทำน้ำพระพุทธมนต์ด้ายสำหรับให้พระสงฆ์ปลูกเสกไผ่ผูกแขน หิน ทราย ครอบครัวละถุง (เพื่อปลูกเสกและหว่านไผ่ภูตผีร้าย) ข้าวสารครอบครัวละ ๑ ขัน ธูป เทียน ดอกไม้ มาลัยเพื่อบูชา เข้า เวลา ๐๗.๐๐ น. ทำพิธี ให้วพระสมาทานศีล ใส่บาตร ถวายสังฆทาน พิธีนี้ทำติดต่อกัน ๓ วัน ๓ คืน วันสุดท้ายชาวบ้านจะได้รับแจกด้าย น้ำพระพุทธมนต์ให้กับชาวบ้าน ส่วนพระสงฆ์ก็นำหิน ทราย ไปหว่านไผ่ ภูต ผี ที่ตามทางเดินและตามหลังคาบ้านในหมู่บ้านเป็นเสร็จพิธี^{๑๒}

สรุป ชุมชนหมู่บ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีความเชื่อเรื่องผีเดิมอยู่แล้ว และรับเอาแนวคิดความเชื่อพระพุทธศาสนาแบบประยุกต์คำสอน โดยยกตัวอย่างบุคคลในยุคพระพุทธเจ้าที่ได้ทำบุญไว้แล้วได้รับอานิสงส์บุญนั้น ดังนั้นคนในภาคอีสานรวมทั้งหมู่บ้านดอนยานางจะประกอบพิธีงานบุญทั้งสิบสองเดือนตามกำลังศักราช เพื่อประโยชน์สุขของตนเองและครอบครัวญาติพี่น้องวงศ์ตระกูลทั้งหลาย และเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว และอุทิศแก่เปรตทั้งหลายด้วยการทำบุญอุทิศส่วนกุศลกรวดน้ำไปให้ โดยพวกเขาเชื่อว่าผีบรรพบุรุษ เปรต จะได้รับส่วนบุญนั้น ในประกอบพิธีกรรมทั้งสิบสองเดือนก็มีความเชื่อเรื่องผีปะปนด้วย โดยเฉพาะผีปอบทางภาคอีสานมีความเชื่อว่าผีปอบจะมาทำร้ายคนในชุมชนของตนเองรวมทั้งหมู่บ้านดอนยานางก็มีความเชื่ออย่างนั้นเช่นกัน โดยเฉพาะในเดือนเจ็ด - บุญข้าชะ ตรงกับเดือนมิถุนายนของทุกปี หมู่บ้านดอนยานาง จะประกอบพิธีกรรมที่ศาลาหลักบ้าน (ที่อยู่ของผีบรรพบุรุษ) จะช่วยคุ้มครองป้องกันผีร้ายโดยนิมนต์พระสงฆ์มาประกอบพิธีกรรมร่วมกับชาวบ้าน จุดประสงค์เพื่อขับไล่ผีปอบและผีอื่นให้ออกไปจากหมู่บ้านไม่ให้มาทำร้ายคนในหมู่บ้านเป็นความเชื่อที่ว่า เมื่อทำแล้วคนในหมู่บ้านจะรู้สึกปลอดภัยสบายใจ จากภัยที่มีความลึกลับและอำนาจไม่สามารถมองเห็นได้

ประเพณีวันสงกรานต์นี้ นักปราชญ์โบราณประยุกต์เข้ากับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา คือ ประกอบพิธีกรรมแสดงความกตัญญูต่อบิดา มารดา และบรรพบุรุษที่ล่วงลับไป

^{๑๑} พระมหาปริชา ปริญาโร, **ประเพณีโบราณไทยอีสาน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ พ. พิทยาการ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐๘-๑๑๔.

^{๑๒} Pantown online society for everyone, **บ้านดอนยานาง**, [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก <http://www.pantown.com/board.php?> (๓๐ ตุลาคม ๒๕๕๕).

แล้ว ซึ่งชุมชนบ้านดอนยานางปฏิบัติตามประเพณีสงกรานต์นี้สืบมา ได้มีการขนทรายเข้าวัดก่อเจดีย์ทราย และมีกิจกรรมต่างๆ ตามมานั้น การรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ และมีการสาดน้ำเล่นมีความสนุกสนานและเป็น การคลายร้อนในช่วงฤดูร้อนไปด้วย จะมีการทำบุญอุทิศแก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไป โดยจะเตรียม อาหารหวานคาวไปรวมกันที่วัดถวายพระสงฆ์ บางทีจะมีสวดบังสุกุล และมีการจุดประทัดให้เสียงดัง เชื่อว่าสิ่งชั่วร้ายจะตกใจวิ่งหนีไป ซึ่งการประกอบพิธีกรรมขึ้นแสดงให้เห็นว่ามีความเชื่อเรื่องผีและกลัว สิ่งชั่วร้ายก็คือ ผีปอบ และผีต่างๆ ให้หนีไป เพื่อให้คนในชุมชนเกิดความสวัสดิ์มงคล

การทำบุญชำระชุมชนหมู่บ้านดอนยานางให้ความสำคัญมากในการทำพิธีนี้ โดยชาวบ้าน จะเตรียมงานที่ศาลากลางหมู่บ้านนิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาทำพิธีปลุกเสกความชั่วร้ายไม่ให้ออกไปพ้น เขตหมู่บ้านจะนำหลักไปฝังไว้ทั้ง ๘ ทิศ และมีหลักบ้านอยู่กลางหมู่บ้านคือ มีหลักที่ฝังเอาไว้พร้อม ศาลก็คือที่รวมวิญญาณบรรพบุรุษ และเชื่อว่าวิญญาณบรรพบุรุษจะปกป้องคุ้มครองคนในชุมชน จึง เป็นที่เคารพนับถือเป็นศูนย์รวมจิตใจ เมื่อถึงเดือน ๗ จะมีการทำบุญนิมนต์พระสงฆ์มาทำพิธีกรรม เกี่ยวกับการชำระถือเป็นพิธีกรรมสำคัญมาก โดยนำเอาก้อนหินที่ผ่านการทำพิธีกรรมข้างไปตาม บ้านเรือนเพื่อให้สิ่งไม่ดีให้ออกไปจากหมู่บ้าน และมีการปักหลักไม้ไผ่ ๘ หลักมาไว้ตามมุมบ้านทั้ง ๔ ทิศ เป็นการป้องกันสิ่งไม่ดีไม่ให้เข้ามาในหมู่บ้านได้ก็คือ ผีปอบ และผีต่างๆ ที่จะเข้ามาทำร้ายชาวบ้านมี ความเชื่อว่า ผีปอบเป็นผีร้ายไม่ให้คุณอะไรและอาจทำร้ายถึงแก่ชีวิตได้ ไม่เหมือนกับผีบรรพบุรุษ ที่ชะงัดทำหน้าที่สื่อสารระหว่างผีกับคนให้คุณให้โทษได้ตามความเชื่อของชาวบ้าน ซึ่งพิธีกรรม ดังกล่าวยังทำตามมูลเหตุในพระพุทธศาสนาพิธีมีการสวดถอนตามแบบอย่างการสร้างพระอุโบสถ มาประยุกต์ใช้ โดยพิธีกรรมนี้พระภิกษุสงฆ์กับชาวบ้านร่วมกันประกอบพิธีกรรม เพื่อให้เกิดขวัญและ กำลังใจให้กับชาวบ้านรู้สึกมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินจากผีต่างๆ รวมทั้งผีปอบ ซึ่งเป็นที่ หวาดกลัวของชาวมกที่สุด ดังนั้นความเชื่อที่ประกอบประเพณีฮีตสิบสองของหมู่บ้านดอนยานาง สรุปได้ ๕ ประเด็น ดังนี้

๑. เชื่อในเรื่องของ กรรมดี กรรมชั่ว ผลของกรรม ผู้มีศรัทธาได้ประกอบงานบุญกับ พระพุทธศาสนาได้บุญมากและไปเกิดภพภูมิที่ดีในโลกสวรรค์
๒. เชื่อการทำบุญแล้วอุทิศส่วนกุศลผลบุญให้กับ ผีบรรพบุรุษ เปรต วิญญาณ ผี สรรพสัตว์ ทั้งหลายจะได้รับส่วนกุศล
๓. เชื่อว่าผีบรรพบุรุษจะช่วยคุ้มครองป้องกันสิ่งชั่วร้ายไม่ให้มาทำร้ายคนในหมู่บ้านดอนยานาง
๔. เชื่อว่าเป็นป้องกันขับไล่ผีปอบและผีอื่นๆ ที่ไม่ดีไม่ให้เข้ามาในหมู่บ้าน
๕. ความเชื่อเรื่องผีคนอยู่ในสังคมเมืองมองเป็นสิ่งมลายของคนที่สังคมชนบท เพราะ เหตุการณ์ไม่ได้เกิดกับตัวเองหรือคนในสังคมเมือง

๔.๔ ความเชื่อเรื่องผีปอบและผีอื่นๆ ที่มีต่อพิธีกรรมของชาวบ้าน

การทำพิธีกรรมต่างๆ ตามความเชื่อเรื่องผีปอบ และผีต่างๆ ของชาวอีสาน มีความเชื่อว่า จะทำร้ายคนที่มึนร่างกายอ่อนแอ โดยเฉพาะ ผู้หญิง และเด็ก ที่มีอาการเจ็บป่วยอยู่แล้วจะทำให้ เสียชีวิตได้ ในวิถีชีวิตของชาวบ้านที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันประกอบอาชีพการเกษตรเป็นหลักต้องอาศัย ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่ยังเป็นป่าห่างไกลความเจริญมาก่อน ซึ่งมีความเชื่อดังเดิมยังคงมีอยู่ในวิถีชีวิต

ไม่ได้ทิ้งไปอย่างสิ้นเชิง ดังนั้น การประกอบพิธีกรรมขึ้นบ้านใหม่ พิธีสะเดาะเคราะห์ พิธีสู่ขวัญ และ พิธีเซียงซ้อง ก็ยังมีการประกอบพิธีเหล่านี้อยู่ตามสภาวะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นปรากฏในสังคมชาวอีสาน อยู่บ่อยๆ ซึ่งพิธีกรรมเหล่านี้ก็เพื่อเป็นการป้องกันสิ่งอัปมงคล และขับไล่เสนียดจัญไร คือ ภูตผีต่างๆ รวมทั้งผีปอบ โดยมีความเชื่อว่าเป็นผีที่ร้ายที่สุด ดังนั้น ชาวบ้านจึงมีความหวาดกลัวมากและยังเป็น ปัญหาของสังคมภาคอีสานแลหมู่บ้านดอนยานาง

๔.๔.๑ การประกอบพิธีกรรมขึ้นบ้านใหม่ เป็นความเชื่อหลายๆ อย่างรวมกัน เช่น ผีบรรพบุรุษ เทวดา ผีไม้ ผีตี่ พระพุทธรูปศาสนา ไสยศาสตร์ และโหราศาสตร์ ทำวจุโลกบาลทั้ง ๔ และการสวดถอน เกิดจากความกลัวภัยที่มองไม่เห็นและไม่สามารถพิสูจน์ได้ จึงได้ประกอบพิธีกรรม ขึ้นบ้านใหม่ที่อยู่อาศัย เพื่อให้เกิดความมั่นคงทางด้านจิตใจรู้สึกว่าจะตนเองคนในครอบครัวจะอยู่อย่าง ปลอดภัยทุกอย่าง รวมทั้งมีความเจริญในชีวิต ตำแหน่ง หน้าที่การงานเจริญรุ่งเรืองสืบไปชั่วลูก ชั่วหลาน

ก่อนการจะทำพิธีสวดถอนที่ดิน นิยมให้พระภิกษุทำพิธีขึ้นเชิญทำวจุโลกบาลทั้ง ๔ ก่อน เสมือนกับเป็นการอันเชิญเพื่อขอความคุ้มครองปกป้องรักษาเจ้าของบ้าน ให้แคล้วคลาดจากอันตราย สิ่งชั่วร้ายและอานวยความสุข ความเจริญให้แก่ตนและครอบครัว ทำเหมือนกับลงเสาเอกทุกประการ ทั้งนี้ การขึ้นบ้านใหม่เชิญทำวจุโลกบาลทั้งสี่ คือ การบูชาเทพเจ้าประจำทิศทั้ง ๔ ทิศ คือ ท้าวธรรมา ท้าววิรุฬห ท้าววิรูปักษ์ ท้าวกุเวร พระอินทร์ และนางธรรณี รวมเป็น ๖ องค์ คนโบราณถือว่า เป็นเจ้า แผ่นดินมีหน้าที่เป็นสักขีพยานบุคคลเป็นผู้ประกอบคุณความดี การกระทำบูชาทำวทั้ง ๔ มักทำเป็น เสาฝังกับแผ่นดิน โดยขุดลงไปประมาณ ๑ ศอก บนเสาทำที่ไว้กระหวัดแยก ออกเป็น ๔ ทิศ ด้านบน สำหรับพระอินทร์ ด้านล่างสำหรับนางธรรณี การทำกระหวัดสังเวททำเป็น ๖ กระหวัด โดยทำพิธีสังเวท ตอนเย็นก่อนวันขึ้นเรือนใหม่หรือตอนเช้าของวันขึ้นเรือนใหม่

การถอน คือ พิธีกรรมจะถอนสิ่งชั่วร้ายที่เรียกกันว่า “ซิด” ออกให้หมด มีความเชื่อกันว่า สถานที่ที่ดีไม่หรืออุปสรรคต่างๆ ก็ดีจะมีสิ่งชั่วร้ายแอบแฝงอยู่ หากไม่ทำการถอนจะทำให้คนที่อยู่ บนบ้านนั้นได้อันตรายนานัปการ ไม่มีความสุขความเจริญก่อนจะขึ้นบ้านใหม่ จึงนิมนต์พระมาทำพิธี ถอน โดยทำกระหวัดทำด้วยกาบกล้วย ๔ เหลี่ยมกว้างประมาณ ๑๐ นิ้ว ใส่เครื่องเซ่น ซึ่งประกอบด้วย ข้าวสุก เนื้อ ปลา ผลไม้ และของหวาน หมาก เมี่ยง บุหรี่ อย่างละ ๗ ชิ้น เรียกว่ามีเครื่อง ๗ จำนวน ๕ กระหวัด มีช่องตรงรูปเทียนด้วย เวลาจะถอนให้เอากระหวัดไปวางตรงกลางเรือน ๑ กระหวัด เอาไปวาง ตรงมุมบ้าน ด้านนอกทั้ง ๔ มุม แล้วนิมนต์พระสงฆ์ไปทำการถอนมุมละ ๑ รูป กลางเรือน ๑ รูป พระสงฆ์จะถอนด้วยคำภาษาบาลี เมื่อเสร็จก็จะใช้มีดถาดวัดซัดขึ้นใดขึ้นหนึ่งของบ้านใส่ในกระหวัด เล็กน้อยสมมติว่าถอนเสร็จแล้ว จึงนำกระหวัดไปทิ้งนอกบริเวณบ้านของตนหรือไปทิ้งที่ห่างไกลชื่อ “ซิด” สิ่งชั่วร้ายได้ถอนออกไปแล้ว การขึ้นบ้านใหม่เจ้าภาพจะทำได้ด้วยความสบายใจการถอนนั้น สามารถทำได้ ๒ ครั้ง คือ ๑) การในขณะที่เจ้าของปรับสถานที่ เตรียมสร้างบ้านใหม่ มีการนำเครื่อง ถอนไว้บริเวณกลางและ ๔ มุม นิมนต์พระสงฆ์ ๔ รูป มาถอน เมื่อถอนเสร็จแล้วก็หยิบเอาดินใน บริเวณนั้นไปทิ้งที่อื่นถือว่าที่นั้นสะอาดบริสุทธิ์แล้ว สามารถปลูกสร้างบ้านเรือน

๒) การถอนเมื่อสร้างเสร็จแล้ว จะทำพิธีขึ้นบ้านใหม่ เจ้าของบ้านจะเตรียมกระหวางไวกกลางบ้านและมุมทั้ง ๔ ของบ้าน นิมนต์พระสงฆ์ ๕ รูป มาถอนสิ่งชั่วร้ายอันอยู่บนบ้านเป็นต้นว่าไม้ที่อยู่อาศัยด้วยความสุขสงบต่อไป^{๑๓}

มีการนิมนต์พระสงฆ์มาค้ำคั่นเรือนใหม่ ในช่วงเวลากลางคืน พระสงฆ์ก็จะมีการทำวัตรสวดมนต์เช้า-เย็น การนิมนต์พระสงฆ์มานอนค้ำคั่นนี้ก็เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคล และถือว่าการสวดมนต์ได้ขับไล่เสนียดจัญไรให้ออกไปให้พ้นเขตบ้านเรือนใหม่ด้วย^{๑๔} การสวดถอนนั้นไม่ได้มีใช้ในพิธีถอนที่ดินเพื่อปลูกเรือนโดยตรง แต่เดิมนั้นเป็นธรรมเนียมของพระสงฆ์ที่สมัยพุทธกาลเมื่อจะทำการผูกสีมา หรือฝังลูกนิมิตในการสร้างพระอุโบสถ ดังปรากฏในพระวินัยปิฎก มหาวรรค เรื่องสีมานุชาสนา (การอนุญาตสีมา)^{๑๕} ซึ่งต้องมีการสวดถอน ก่อนการผูกสีมาเพราะถือว่าการสวดถอนเพื่อจะไม่ได้ไปทับสถานที่ๆ เคยมีเจ้าของครอบครองมาก่อน พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้^{๑๖} เป็นการป้องกันมิให้ผีเสืพลามเข้าไปจับจองที่ดินของผู้อื่น และการถอนการผูกสีมาภายหลังปรากฏว่าไปทับที่ของผู้ใด หรือของวัดเก่าใดก็ถือว่าใช้ไม่ได้ การสวดต้องประชุมสงฆ์ทั้งหมดให้อยู่ภายในเขตสังกรรมก่อนแล้วสวดทักและตอบตามทิศต่างๆ โดยใช้ก้อนหินทำเครื่องหมาย ก้อนหินนี้ เรียกว่า “ลูกนิมิต” นำไปวางตามทิศต่างๆ ให้ครบ ๘ ทิศ ก้อนหินลูกที่ ๙ จะถูกนำไปฝังตรงกลางพระอุโบสถห่างจากพระประธานประมาณ ๒ วาเศษ พระสงฆ์จำนวน ๔ รูป เดินตรวจเพื่อกำหนดขอบเขตให้ชัดเจนตามทิศนั้นๆ พระสงฆ์รูปหนึ่งจะถามขึ้นเป็นภาษาบาลีว่า บุรตถิมาย ทิสาย ก็ นิमितต์ แปลว่า ในทิศบูรพานี้มีอะไรเป็นเครื่องหมาย พระสงฆ์อีกรูปหนึ่งก็จะทำหน้าที่ตอบเป็นภาษาบาลีว่า ปาสาโณ ภนเต แปลว่า มีหินเป็นเครื่องหมายเจ้าข้า พระสงฆ์ต้องถามตอบกันให้ครบทุกทิศ การถามตอบแบบนี้ เรียกว่า “ทักนิมิต” เมื่อทำเสร็จจะทำการสวดประกาศสีมาอีกครั้งหนึ่งจึงทำการตักนิมิตลงหลุมเพื่อกลบฝังต่อไป ธรรมเนียมการสวดถอนพัทธสีมาดังกล่าว จึงถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการสวดถอนเพื่อสร้างบ้านอีกทั้งยังถือว่าเป็นการถอนนำเอาสิ่งเป็นอัปมงคล และความชั่วร้ายทั้งหลายออกจากพื้นที่นั้นตามคติความเชื่อที่สืบทอดกันมา^{๑๗}

สรุป พิธีกรรมการสร้างบ้าน และขึ้นบ้านใหม่มีการสวดถอน โดยนำเอาแบบอย่างการสร้างพระอุโบสถตามมูลเหตุในพระพุทธศาสนา และมีการนิมนต์พระสงฆ์มาค้ำคั่นเป็นส่วนเพิ่มเติมเข้ามา เพื่อให้พระสงฆ์ทำกิจของสงฆ์ คือ สวดมนต์เช้า-เย็น เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคล การทำพิธีขึ้นบ้านใหม่มีความเชื่อเรื่องผีแฝงอยู่ด้วย เมื่อพระภิกษุสวดมนต์แล้วจะเป็นการขับไล่เสนียดจัญไร

^{๑๓} มณี พะยอมยงค์, เครื่องสักการะในล้านนาไทย, (เชียงใหม่ : ส. ทรัพย์การพิมพ์, ๒๕๒๙), หน้า ๙๙ - ๑๐๐.

^{๑๔} พระณัฐรุจณ์ วุฑฒญาโณ (เดชวงค์), “การศึกษาอิทธิพลพระพุทธศาสนาต่อประเพณีขึ้นเรือนใหม่ล้านนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๕๒.

^{๑๕} วิ.ม. (ไทย) ๔/๗๑/๒๑๔.

^{๑๖} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๘๗/๒๙๕.

^{๑๗} เรือง อรรถวิบูลย์, พิธีธรรมเนียมสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ป. พิณนาคการพิมพ์, ๒๕๑๖), หน้า ๒๔๑.

สิ่งไม่ดีหมายถึง ภูตผี วิญญาณร้ายต่างๆ รวมทั้งผีปอบ ออกไปให้พ้นเขตบ้านเรือนใหม่ ดังนั้น จึงสรุปได้ ๕ ประการ ดังนี้

๑. ความเชื่อตามมูลเหตุพิธีกรรมการสร้างโบสถ์ในพระพุทธศาสนานำมาประยุกต์ใช้กับการสร้างบ้านและตอนขึ้นบ้านใหม่ คือ นิมนต์พระภิกษุมาทำพิธีสวดถอน

๒. การนิมนต์พระภิกษุสงฆ์ที่ค้างคืนเชื่อว่า เมื่อพระภิกษุสงฆ์สวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็น ก็จะเป็นสิริมงคลกับบ้านใหม่และผู้ที่เป็นเจ้าของอยู่อาศัยมีความร่มเย็นสงบสุขของคนในครอบครัว

๓. เชื่อว่าการที่พระภิกษุสวดมนต์จะเป็นการขับไล่เสนียดจัญไร สิ่งไม่ดีให้ออกไปจากบ้าน คือ ผีปอบ และผีอื่นๆ

๔. การขึ้นบ้านใหม่จะมีการทำบุญเลี้ยงพระภิกษุสงฆ์กรวดน้ำได้อุทิศส่วนกุศลให้กับ ผีบรรพบุรุษ เปรต และสรรพสัตว์ทั้งหลาย

๕. การประกอบพิธีขึ้นบ้านใหม่มีความคิดเรื่องผีแฝง คือ กลัวผีจะอยู่ในบ้านด้วย แต่ไม่ได้บอกโดยตรงว่าให้พระทำพิธีไล่ผีให้ออกไป

๔.๔.๒ การประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ ความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์นั้น ได้มีการปฏิบัติกันสืบมาเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชาวบ้าน ได้ผ่านกระบวนการผสมผสานระหว่างทางสังคม และวัฒนธรรม ระหว่างความเชื่อถือผีสาแหรกกับวิถีทางของพระพุทธศาสนาแล้ว และได้รับการสืบทอดลงในสำนึกของคนตลอดจนในวิถีการดำรงชีวิตของคนรุ่นต่อมา ดังนั้น พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ จึงมีการประกอบพิธีกรรมที่บ่งบอกถึงลักษณะของสังคมอีสานโดยภาพรวม

ในการทำพิธีสะเดาะเคราะห์ประกอบด้วย ผู้ประกอบพิธี เรียกว่า “หมอ” หรือ “หมอสูตร” และผู้เข้ารับการสะเดาะเคราะห์ ได้แก่ ผู้ป่วย ผู้ประสบเคราะห์ร้าย หรือผู้ที่พบลางบอกเหตุร้ายต่างๆ ที่คาดว่าตนเองจะประสบเคราะห์ร้ายในภายหน้า เพื่อเป็นการป้องกันหรือแก้ไขเหตุที่ทำให้ตนเดือดร้อนต่างๆ ก็จะให้หมอสูตรมาทำการสะเดาะเคราะห์ให้ ผู้ที่เข้ารับการสะเดาะเคราะห์จะต้องปฏิบัติตามที่หมอสูตรกำหนดในขณะประกอบพิธีอย่างเคร่งครัด สิ่งที่ต้องเตรียมทำในพิธีกระທ် ทำด้วยกาบกล้วย ๙ ช่อง สิ่งของใส่ในกระທ်มี อาหารทั้งคาวหวาน เมี่ยงหมาก ข้าวดำ ข้าวแดง ข้าวขาว ข้าวเหลือง จอกสีดา (ทำจากใบฝรั่ง) รูปคน รูปสัตว์ ปักธงช่อธงชัย เศวตฉัตร ลงไปตามมุมของกระທ် วงด้ายสายสิญจน์รอบที่ปักอยู่สี่มุมของกระທ် ๓ รอบ แล้วยกกระທ်วางบนใบตอง นำเสื้อผ้าของผู้ป่วยวางไว้ติดกับกระທ် พร้อมขัน ๕ ใบชาครู ผู้ป่วยนั่งหันหน้าไปตามทิศที่หมอสูตรบอก จากนั้น หมอสูตรกล่าวนำด้วยการป่าวเทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้รับรู้ถึงการกระทำ และกล่าวอันเชิญให้ลงมาช่วย อำนาจพรให้ผู้ป่วยที่เข้ารับการสะเดาะเคราะห์หายจากทุกข์โศกโรคร้าย และความเดือดร้อนทั้งหลาย และช่วยดลบันดาลให้ได้รับโชคชัยดังที่ปรารถนา

ต่อจากนั้นผู้กระທ်พิธี (หมอสูตร) ก็สวดคาถาคำสะเดาะเคราะห์ เมื่อจบแล้วหมอก็จะเอา ข้าวเหนียวปั้นเป็นก้อน และกลิ้งที่ฝ่ามือของผู้ป่วย ๓ ครั้ง เป็นการปัดรังควานและอุบาทว์ออกจากเนื้อจากตัวแล้วโยนก้อนข้าวนั้นทิ้งไป เติเตอสาสายสิญจน์ผูกข้อมือให้ผู้ป่วยเพื่อเป็นสิริมงคลและป้องกันภัยอันตราย จากนั้นก็เอาน้ำส้มป่อยมาประพรมให้ โดยถือว่า เป็นการนำเคราะห์ร้ายปล่อย

ทิ้งไป เมื่อเสร็จพิธีแล้วหมอบอกให้ผู้ป่วยนำเอากระทงและอุปกรณ์ต่างๆ ไปวางทิ้งไว้นอกหมู่บ้าน ห้ามมองกลับหลังไปยังกระทงอีกถ้าหันกลับไปมองถือว่าไม่หมดเคราะห์

ประเภทของการสะเดาะเคราะห์ แบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๑) การสะเดาะเคราะห์เพื่อส่งเคราะห์ สำหรับผู้ประสบเคราะห์กรรมทำการสะเดาะเคราะห์เพื่อขจัดปัดเป่าเคราะห์ร้าย และสิ่งที่ไม่ดีทั้งหลายให้หลุดหายไปจากชีวิต เพื่อจะให้การดำเนินชีวิตดีขึ้น เช่น การแต่งแก้ เสียเคราะห์ โดยกำหนดรูปแบบพิธีกรรมต่างๆ ขึ้นมาเพื่อขับไล่สิ่งชั่วร้ายออกไปให้พ้นจากวิถีชีวิตของตน ส่วนใหญ่จะเป็นแบบพิธีการ คือ มีผู้นำพิธี

๒) การสะเดาะเคราะห์เพื่อรับโชค คือการกระทำพิธีกรรมเพื่อเป็นการบูชารับโชคที่ดีที่จะได้รับมักเป็นการกระทำกรรมดีเพื่อจะได้รับอานิสงส์จากกรรมดีนั้น และเพื่อกาลข้างหน้าจะได้รับโชคดีบ้าง การกระทำการบวงสรวงบูชารับโชคมักทำตามคำแนะนำของโหร หรือหมอดูภายหลังจากตรวจดวงชะตาราศี หากพบว่า บุคคลนั้นจะมีเคราะห์ร้าย หมอแนะนำวิธีการแก้ไขด้วยการทำบุญอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การปล่อยนก ปล่อยปลา ปล่อยเต่า ตลอดจนการช่วยชีวิตของสัตว์ใหญ่น้อยอื่นๆ ด้วย เป็นแบบไม่เป็นพิธีการ คือไม่มีผู้นำในการทำพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์^{๑๘}

สรุป การสะเดาะเคราะห์ทำให้สำหรับคนป่วยหรือผู้ที่หายป่วย เพื่อให้เคราะห์ร้ายต่างๆ สิ่งไม่ดีให้ออกไปจากชีวิต เช่น การแต่งแก้ เสียเคราะห์ โดยทำพิธีเตรียมของต่างๆ ดังกล่าวตามที่หมอหรือ หมอสูตร กำหนด โดยเคร่งครัด ขั้นตอนการทำพิธีหมอบอกจะเป็นคนบอกว่าต้องทำอะไรบ้าง จุดประสงค์ก็เพื่อให้ผู้ป่วยหายโรคร้าย และปัดรังควานขับไล่สิ่งชั่วร้ายออกไปให้พ้นจากชีวิต เมื่อทำเสร็จก็เอาด้ายสายสิญจน์ที่ผ่านการประกอบพิธีนี้ผูกแขนเชื่อว่าเป็นสิริมงคลและป้องกันอันตราย และมีการสะเดาะเคราะห์เพื่อรับความโชคดี เช่น ได้ทำงานที่ดี หรือตำแหน่งใหม่เป็นต้น แต่สำหรับคนป่วยก็เพื่อขับไล่ภูตผีต่างๆ รวมทั้งผีปอบด้วย ให้ออกไปจากชีวิตผู้ป่วย เป็นพิธีกรรมเดียวที่พระภิกษุมิได้เข้ามาเกี่ยวข้อง ดังนั้น จึงสรุปได้ ๕ ประการ ดังนี้

๑. เชื่อว่าผู้ประสบเคราะห์เจ็บป่วยเมื่อทำพิธีสะเดาะเคราะห์เป็นการแต่งแก้ เสียเคราะห์ การส่งเคราะห์ให้ออกไปจากกาย ทำให้หายป่วยได้

๒. เชื่อว่าสะเดาะเคราะห์เพื่อรับโชค พิธีไม่เป็นทางการ เมื่อถูกทักทาย ก็จะไปปล่อยสัตว์ต่างๆ เช่น ปลา นก

๓. การสะเดาะเคราะห์เป็นการปัดรังควานขับไล่สิ่งชั่วร้าย คือ ผีปอบ และผีอื่นๆ ออกไปให้พ้นจากชีวิต

๔. เชื่อว่าด้ายสายสิญจน์เมื่อผ่านพิธีกรรมถือว่าเป็นสิริมงคลป้องกันอันตรายจากการกระทำของผีได้

๕. เชื่อว่าทำแล้วเคราะห์ก็คือความทุกข์ทางกายและใจจะหายเจ็บป่วย การทำพิธีกรรมเป็นจิตวิทยาอย่างหนึ่งทำให้คนป่วยมีกำลังใจอดทนต่อสู้กับโรคร้ายต่างๆ

^{๑๘} จำเนียร พันทวี, “พิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ของชาวบ้านหมื่น ตำบลมันแกว อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (ไทยคดีศึกษา : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๐), หน้า ๑๐๙, ๑๑๑, ๑๑๖-๑๑๗, ๒๒๒.

๔.๔.๓ การประกอบพิธีกรรมสู่ขวัญ คำว่าขวัญ หมายถึงเอาผมหรือขนที่ขึ้นเวียนเป็น ก้นหอย อีกอย่างหนึ่งหมายถึง เอาสิ่งที่ไม่มีความนิยมนักว่ามีอยู่ประจำชีวิตของคน และสัตว์ ตั้งแต่ เกิดมาชอบเรียกคนสิ่งของที่เรารักว่าขวัญ เช่น ลูกขวัญ เมียขวัญ ผู้รู้พิธีทำขวัญเรียกหมอขวัญหรือ เรียกพราหมณ์ การทำพิธีเรียกขวัญให้มาอยู่กับตัวเรียกสู่ขวัญ คำสู่ขวัญเรียกสูตรขวัญ

มูลเหตุแห่งการทำ เพราะเหตุดีก็มี ไม่ดีก็มี เช่น เจ็บไข้ได้ป่วยก็สู่ขวัญลูกได้ใช้หายก็สู่ขวัญ ญาติมิตรสหายโลหิตตายก็สู่ขวัญจากไปอยู่บ้านอื่นกลับคืนมาก็สู่ขวัญ ไปค้าขายได้เงินทองมากก็สู่ขวัญ ขึ้นบ้านใหม่ก็สู่ขวัญ ได้เมียใหม่ ลูกใหม่ก็สู่ขวัญ ได้เลื่อนยศบรรดาศักดิ์ก็ สู่ขวัญ เจ้านายเป็นที่เคารพ ไปมาหาสู่ก็สู่ขวัญ ถ้าปรารถนาเหตุเจ็บไข้ได้ป่วยหรือตายเสียใจเกินไป เราถือว่าขวัญหนี ขวัญหายก็มีพิธี เรียกขวัญ เชิญขวัญมา การกระทำทั้งนี้เพื่อปลุกปลอบส่งเสริมให้จิตใจ คนเราถึงคราวเสียใจเกินไป ถึงกับเป็นบ้าก็มี เช่น นางปญจาราสามีตาย ลูกตาย ญาติพี่น้องตาย บ้านถูกไฟไหม้ เป็นบ้าแก้ผ้าเดิน เข้าไปที่ประชุมชน นั้นหมายความว่านางเสียใจ ใจลอย ใจไม่อยู่กับกาย ถ้าคราวได้ดีใจเกินไป ใจลอย ใจไม่อยู่กับกาย

การทำอาจทำได้ ๒ วิธีพร้อมกัน คือวิธีฝ่ายพระพุทธศาสนา และพราหมณ์ วิธีฝ่าย พระพุทธศาสนา คือนิมนต์พระภิกษุสงฆ์อย่างน้อย ๕ รูป มาเจริญพระพุทธมนต์ตั้งบาตรน้ำมนต์เสร็จแล้ว ประพรมน้ำมนต์ พระสงฆ์สวดชัยมงคลคาถา พร้อมถวายเข้าเพลก็ได้ เมื่อเสร็จพิธีฝ่าย พระพุทธศาสนาแล้ว จะทำพิธีพราหมณ์ คือ สู่ขวัญก็ได้ การจัดแจงพิธี ดังนี้

๑) พาขวัญ จัดพาขวัญเป็น ๓ ชั้น ๕ ชั้น ๗ ชั้น แล้วแต่สามารถ วิธีจัดพาขวัญ ๕ ชั้น ชั้นล่างมีใบศรี ดอกไม้ ข้าวต้ม ขนม กล้วย ชั้นที่ ๒-๓-๔ ฝ่ายผูกแขนเทียนเวียนหัว ชั้น ๕ มีพานอีกใบหนึ่ง สำหรับผ้าผืนแพรขาว หวี แวน น้ำอบ น้ำหอม สร้อย แหวน ของผู้ที่เป็นเจ้าของขวัญ

๒) การสวด ผู้ที่เป็นเจ้าของมือขวานั่งจับพาขวัญตั้งจิตอธิษฐานขอให้เทวดาบันดาลให้ เป็นไปดังหมอลอยว่า ญาติพี่น้องนั่งล้อมข้างหลัง ตั้งจิตอธิษฐานเพื่อให้เจ้าของขวัญมีความสุขความ เจริญมีอายุยืนยาว ผู้สวดก่อนจะสวดให้จุดเทียนเวียนหัวแล้วจุดธูปกราบพระพุทธรูปและพระสงฆ์ มือจับ ด้ายสายสิญจน์ประณมมือตั้งจิตอธิษฐานขอความสุขความสำราญ จงเกิดมีแก่เจ้าของขวัญแล้ว ป่าว สักเคเทวดา เป็นภาษาอีสาน แล้วว่านโม ๓ จบ ว่าพระไตรสรณคมน์และ พุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ ครั้น จบแล้ว จะสู่ขวัญอะไรก็เลือกเอาตามต้องการให้เหมาะกับงาน การว่า ต้องให้ชัดเจน ให้สละสลวย ไพเราะเสนาะโสต ฟังแล้วเกิดความดีใจ ได้ศรัทธาปสาทะ อุสาหะในการทำมาค้าขายขึ้น จึงจะเป็นสิริมงคลแก่เจ้าตัว ถ้าป่วยไข้ ไข้ก็จะหายถ้าได้ดีก็จะรักษาดีไว้ให้คงทน

๓) การสู่ขวัญคนป่วย คนเจ็บไข้นานๆ หรือป่วยยืน หรือลูกได้ใช้หาย แต่ร่างกายไม่ แข็งแรงถือกันว่าขวัญหนีเนื้อหนิด (ร่างกาย) มักมีพิธีเรียกขวัญให้มาอยู่ในเนื้อ ในกาย การสู่ขวัญนี้ มักทำในเวลาตี ๓-๔ ทุ่ม ทำ ๓ คืน เพื่อเรียกเอาดวงใจให้มาอยู่ในร่างกาย

๔) คำสู่ขวัญคนป่วย ไชยมังคะลัง ภวตุ ที่มาโยโกโหตุ อนะกะสวัสติ ปางเมื่อพระมุนีผาบั แพ้แก่ฝูงมารพระภูพานตนวิเศษ อุ้เหตุฮ้อนค้ำกังวล ในเมืองคนและชั้นฟ้า มีหน้าเศรวิโคกเหลือหลาย สัตว์เจ็บตายมูลมาก เจ้าภูมิภาคคิดสงสารสัตว์อยู่ใจๆ พระจึงให้ทิพย์พร เพื่อให้หายกังวลและเดือดร้อน เป็นต้นว่า สรรพทุกข์ สรรพโศก สรรพโรค สรรพภัย สรรพจิงไรเจ็บไข้ภายในและภายนอก ให้ หายออกแวนไกล ตกหนีไปปากฟ้า ประสาทให้ขุนข้าศึกเสียเอาขวัญทั้งมวลเข้ามาสู่อยู่ในตน คนเจ็บ

ใช้รวมขวัญได้สามสิบสอง ตามนํานองแต่เกิด ขวัญกำเนิดสามสิบสองให้มาอยู่ครองในเนื้อ มือนี้นวันนี มาเยอขวัญเอย ขวัญหนึ่งผีปอบเชื้อเอาคืนมา ขวัญหัวเจ้าไปเก็บดอกไม้ฮ้องให้อยู่ดอมหมู่ผีให้อามา วันนี ขวัญไปอยู่ภูผาและเถื่อนถ้ำทำน้ำและเมืองผี ขวัญไปตักน้ำประเทศเมืองผี ขวัญเจ้าไปเที่ยวในศรี ปาไม้ผีจับไว้ก็ให้มาสามมือนี้นวันนี ขวัญเจ้าไปลื้ออยู่ในเมืองผีมหัศจรรย์เฮียกเอาไว้ ขวัญเจ้าไปป่าช้าอยู่ เมืองผี ยักขันธ์จับผูกไว้ก็ให้มา มาเยอขวัญเอย ฯลฯ

๕) การผูกแขน เมื่อพราหมณ์สวดขวัญแล้ว ญาติพี่น้องเอาไข่และกล้วยใส่ในมือเจ้าของขวัญ ให้พราหมณ์ผูกแขนให้ก่อนนิยมผูกแขนซ้ายก่อน เพราะแขนซ้ายถือกันว่าเป็นแขนขวัญ ในเวลาผูกนั้น ทุกคนยืนมือขวาของตนไปโถมแขน ถ้าอยู่ห่างก็ยื่นมือจับแขนกันต่อๆ มา เป็นเส้นเป็นสายเหมือนเชือก แสดงถึงความสัมพันธ์ทางกายและใจเป็นอย่างยิ่ง แล้วตั้งจิตอธิษฐานให้เจ้าของขวัญมีความสุขความเจริญ เมื่อผูกเสร็จแล้วให้ผู้เป็นเจ้าของขวัญประณมมือไหว้ผู้ให้พร

๖) ฝ้ายผูกแขน ถือว่าเป็นของดีควรรักษาไว้ ให้ล้าง ๓ วันเสียก่อน เวลาทั้งอย่าทิ้งลงที่ สกปรกโสโครก ด้วยว่าฝ้ายผูกแขนเป็นของขาวบริสุทธิ์และเป็นจุดรวมแห่งจิตบริสุทธิ์หลายดวง จึง ควรรักษาไว้ให้ดี ผู้เฒ่าเคยเล่าให้ฟังว่า ฝ้ายผูกแขนที่เก็บรักษาไว้ เป็นของศักดิ์สิทธิ์ป้องกันภัย อันตรายได้

๗) การผูกแขน ประกอบด้วยองค์ ๔ คือ ๑ ผู้ผูกคือพราหมณ์หรือผู้ใดก็ตามซึ่งมีหน้าที่ผูก ๒ ผู้เกี่ยวข้อง โดยเป็นญาติมิตรศิษย์สหาย ๓ ผู้รับผูก คือเจ้าของขวัญ ท่านทั้ง ๓ นี้เป็นผู้ มีสัจย์ มีศีล เวลาทำนั้นต่างตั้งจิตอธิษฐานอ้างถึงคุณพระรัตนตรัย ขอให้มาประสิทธิ์ประสาทพรให้ตามที่ต้องการ ๔ คำผูก คือถ้อยคำที่ร้องเรียกเชิญชวนเอาขวัญ ต้องเป็นคำไพเราะอ่อนหวานสุภาพเรียบร้อยมีความหมายไปในทางที่ดีงามซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องปรารถนา

๘) คำผูกแขนคนป่วย ศรีศรี สิทธิพระพร บวรดวงประเสริฐฝ้ายแก้วเกิดเมืองสวรรค์ บั่นกัน มาตักแต่งอ้วแอตแกว่งกงหลา เป็นเส้นงามล้ำเลิศ ฝ้ายประเสริฐพันคำฯ ผูกแขนขวาให้เจ้ามีอายุหมั่น ยืนอย่าได้ถอยช้า ให้เจ้าจำเรณูหน้าอยู่สวัสดิ์

มาเยอขวัญเอย ๓๐ ขวัญให้มาเฮ้า ๙๐ ขวัญให้มาโฮมฯ ให้เจ้ามีอายุยืนยาวอย่าได้สั้น ให้ เจ้าใหญ่เพียงลุง ให้เจ้าสูงเพียงป่า ให้เจ้าจำเรณูหน้าอยู่สวัสดิ์ นอนหลับให้เจ้าได้เงินพัน นอนฝันให้เจ้า ได้เงินหมื่น นอนตื่นให้เจ้าได้เงินแสน แบนมือมาให้เจ้าได้แก้วมณีโชติ โทษฮ้าย อย่ามาพาน มารฮ้ายอย่ามาเบียด ให้หายเสนียดจิงโฮ เคราะห์อย่าได้เห็น เชิญอย่าได้พ้อ ให้เจ้าหายพยาธิโรค ให้เจ้ามี ศักดานุภาพ ผาบแพ้วข้าเล็กศัตรู ด้วยอานุภาพ พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ จัตุราโร รัมมา อันว่า ธรรม ๔ ประการ คือ อายุ วัณณะ สุขะ พละ จงมีตลอดทุกยามวัน เดือนปีข้าเทอญฯ

กล่าวเป็นภาษาลีว สัพพโรคมยา เวรา โสกา สตตุ จุปททวา อนเกา อนตรายาปี วินสสนตุ อเสสโตฯ

จตุตาโร รัมมา วทณนติ อายุ วณโณสุโข พลฯ^{๑๙}

สรุป พิธีการสู่ขวัญเกิดมีความเชื่อว่าทุกคนมีขวัญอยู่ที่ตัว ๓๐ ขวัญ เมื่อเกิดการเสียขวัญ เช่น การเจ็บป่วยนานๆ ตีใจหรือตกใจเสียใจขวัญหนีไปอยู่ที่ต่างๆ ผีปอบและผีต่างๆ จับไว้ไม่ให้ขวัญ

^{๑๙} พระมหาปริชา ปริณญาโร, ประเพณีโบราณไทยอีสาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ พ. พิทยาการ, ๒๔๙๕), หน้า ๒๖๘-๒๗๒, ๒๘๘-๒๘๙, ๓๐๑, ๓๓๕-๓๓๘, ๓๕๕-๓๖๐, ๓๖๔-๓๗๕.

กลับมา จึงทำพิธีเรียกขวัญกลับมาอยู่ที่กาย จะมีคำกล่าวสุภาพเรียกขวัญ จากนั้นผู้ร่วมพิธีญาติผู้ใหญ่ ก็ผูกแขนให้คนป่วยพูดสิ่งที่เป็นสิริมงคล เช่น พูดว่าให้เจ้าจำเรณูหน้าอยู่สวัสดิ์ และเชื่อว่าด้ายสีขาวดี ควรรักษาไว้ ให้ล่วง ๓ วันเสียก่อน เวลาที่งอเข้าทั้งลงที่สกกปรกโสโครก ด้วยว่าฝ้ายผูกแขนเป็นของชาว บริสุทธ์และเป็นจุดรวมแห่งจิตบริสุทธิ์หลายดวง จึงควรรักษาไว้ให้ดี ผู้เฒ่าเคยเล่าให้ฟังว่า ฝ้ายผูกแขน ที่เก็บรักษาไว้ เป็นของศักดิ์สิทธิ์ป้องกันภัยอันตรายได้ พิธีกรรมสู่ขวัญนี้แฝงด้วยความเชื่อที่จากการ กระทำของผีปอบ และภูตผีต่างๆ ดังนั้น จึงสรุปได้ ๔ ประเด็น ดังนี้

๑. เชื่อว่าทุกคนมีขวัญอยู่ที่ตัว ๓๐ ขวัญ การทำพิธีมีทั้งพุทธ และพราหมณ์ โดยนำเอา กรณียของนางปฏาจารา มาประยุกต์ใช้และความเชื่อเรื่องผี
๒. เชื่อว่าเมื่อคนตกใจ ดีใจ เสียใจ เจ็บป่วยนาน ๆ ขวัญจะหนีไปเที่ยวหรือถูกผีจับไว้ทำให้ใจลอย จึงทำพิธีเรียกขวัญกลับมาอยู่กับตัว
๓. คำสู่ขวัญจะกล่าวแต่คำสุภาพไพเราะเสร็จแล้วจะเอาด้ายที่ผ่านพิธีผูกแขนซ้ายถือว่าเป็นแขนขวัญ
๔. การทำพิธีสู่ขวัญมีความเชื่อเรื่องผีแฝงอยู่ เมื่อเอาด้ายขาวผ่านพิธีกรรมผูกแขนแล้วจะ ป้องกันภัยอันตรายได้ จากผีปอบ และผีอื่นๆ

๔.๕ ความเชื่อผีปอบที่มีต่อพิธีกรรมเซียงซ้องภาคอีสานและของชาวบ้านดอนยานาง จังหวัด กาฬสินธุ์

ตามที่กล่าวมาในบทที่ ๑ และ ๓ แล้ว โดยความเชื่อเกี่ยวกับผีเซียงซ้อง^{๒๐} เป็นความเชื่อ ว่าผีเซียงซ้อง คือ (ผีบรรพบุรุษ) ข้างผู้วิชาที่มีหน้าที่ติดต่ออำนาจลึกลับหรือสิ่งเหนือธรรมชาติ และ ประกอบพิธีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติ การประกอบพิธีกรรมอัญเชิญเทพหรือวิญญาณศักดิ์สิทธิ์มาสิง โครร่างหุ่นที่ทำด้วยขี้ผึ้งที่มีโครงร่างคล้ายมนุษย์ เพื่อประกอบพิธีกรรมบางอย่าง เช่น การรักษา โรคภัยไข้เจ็บ การเสี่ยงทายหาฝน การเสี่ยงทายหาแม่แล้ง การเสี่ยงทายหาน้ำ การเสี่ยงทาย หาของที่หาย การเสี่ยงทายหาผู้ที่น่ายาเสพติดหรือสิ่งผิดกฎหมายเข้ามาในหมู่บ้าน หรือการอธิบาย สาเหตุของปรากฏการณ์ที่เกิดในชีวิต เมื่อมีความไม่สบายใจ ชาวบ้านที่มีความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่เหนือ ธรรมชาติจะจัดพิธีกรรมเซียงซ้องช่วยหาสาเหตุและหาวิธีทำให้พ้นทุกข์ สำหรับหมู่บ้านดอนยานาง เรียกพิธีกันหมู่บ้าน

๔.๕.๑ การประกอบกรรมพิธีเซียงซ้องภาคอีสาน เป็นความเชื่อในเรื่องผี เช่น ผีบรรพบุรุษ และเทวดาเซียงซ้องเป็นพิธีกรรมที่สร้างขึ้นจากความเชื่อของชาวอีสาน ซึ่งเป็นที่ทราบกันว่าชาวอีสาน ได้สืบทอดเรื่องความเชื่อผีบรรพบุรุษในรูปแบบที่ต่างกัน พิธีกรรมเซียงซ้องจึงเป็นรูปแบบหนึ่งของการ แสดงออกถึงความเชื่อเรื่องผี ความเชื่อนี้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจของชาวบ้านให้ดำรงอยู่อย่างมี ความสุขมีความคาดหวัง เพราะพิธีกรรมเซียงซ้องจะเป็นพิธีที่เกื้อกูลความผาสุกทำลายความชั่วร้าย

^{๒๐} เซียงซ้องมี ๒ ลักษณะ คือ ใช้ขี้ผึ้งทำ และไม่เป็นท่อน ๒ ท่อน ใช้เชือกผูกติดกัน เรียกชื่อว่า เซียงซ้อง, ไม้มาหลวงปู่ และไม้ทศกัณฐ์.

ของสังคม พิธีนี้จึงเป็นการนำเอาความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษมาปรับปรุงให้เข้ากับความเป็นสถานการณ์ในปัจจุบัน

ประเภทของเซียงซ้องแบ่งออกได้ ๒ ประเภท คือ

๑) แบ่งตามรูปลักษณะของเซียงซ้อง มีอยู่ ๒ อย่าง คือ

(๑) เซียงซ้องที่ใช้ซ้องมาทำเป็นหุ่นซ้อง อาจจะสานเป็นซ้องขึ้นมาใช้เฉพาะในการทำพิธี หรือนำเอาซ้องใส่ปลาที่เคยใช้แล้วมาทำเป็นหุ่นก็ได้

(๒) เซียงซ้องที่ใช้ไม้ไผ่สานเป็นรูปอตัลยดาหมากฮอด มาทำเป็นหุ่นเซียงซ้อง

๒) แบ่งตามวิธีการของหมอเสี่ยง มีอยู่ ๓ ประเภท คือ

(๑) เซียงซ้องผีปู้ตาหรือผีอื่นๆ ได้แก่ การทำพิธีเชิญผีปู้ตาหรือเทวดาเข้ามาอยู่ในเซียงซ้อง ซึ่งประเภทนี้มักจะใช้ในกรณีที่เกิดเหตุเภทภัยขึ้นในหมู่บ้าน และต้องการทราบสาเหตุที่ทำให้เกิดความเดือดร้อนนั้น หรือใช้ในกรณีที่จำเป็นต้องให้ผีปู้ตามาช่วยขับไล่ สิ่งเลวร้ายนั้นออกไปหมู่บ้าน และชี้ตัวผู้กระทำผิดประเพณีของหมู่บ้าน หรือทำผิดผีปู้ตา ซึ่งถือเป็นผีบรรพบุรุษ

(๒) เซียงซ้องเทวดา การทำพิธีอันเชิญเทวดาเข้ามาอยู่ในตัวเซียงซ้องการทำพิธีเซียงซ้องประเภทนี้ มักจะใช้เซียงซ้องในกรณีเดียวกันกับเซียงซ้องผีปู้ตา คือ มีความจำเป็นจะต้องอันเชิญเทวดามาช่วยขจัดปัดเป่าความเดือดร้อนต่างๆ แต่หมอเสี่ยงบางคนก็ใช้ขับไล่ผีหรือปราบผีก็ได้

(๓) เซียงซ้องวิชาอาคม การใช้เซียงซ้องประเภทนี้ หมอเสี่ยงจะปลุกเสกวิชาอาคมเป็นคาถาปลุกเสก แต่ก็ยังใช้บทสวดอัญเชิญเทวดา ทำขึ้นเพื่อจุดประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเซียงซ้องมักใช้ขับไล่ผีปอบหรือผีอื่นๆ และเสี่ยงทายของหา^{๒๑}

สำหรับพิธีเซียงซ้องหรือเสี่ยงซ้องเป็นพิธีที่สร้างขึ้นจากความเชื่อในเรื่องผีใช้ในการเสี่ยงทายเหตุการณ์ที่มนุษย์ไม่สามารถทราบได้ เช่น เสี่ยงทายหาสิ่งของที่หายไป ทำนายเกี่ยวกับการทำมาหากิน และขับไล่ผีที่มารบกวนความสุขของมนุษย์ และสิ่งชั่วร้ายให้ออกจากหมู่บ้าน กล่าวได้ว่า เซียงซ้องเป็นที่พึ่งและที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของชาวอีสาน ถือเป็นพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์ จะใช้ก็ต่อเมื่อหมดทางแก้ไขเหตุการณ์ต่างๆ ได้ตามกฎหมายของสังคม^{๒๒}

๔.๕.๒ พิธีรักษาหมู่บ้าน การประกอบพิธีใช้สถานลานกว้างหน้าหมู่บ้านดอนยานาง หรือที่หมู่บ้านอื่นๆ นิมนต์พระครูประสุตธรรมสุนทร ไปประกอบพิธีกรรมให้โดยชาวบ้านกว่า ๓,๐๐๐ คน ใน ๔ หมู่บ้าน บ้านหนองกุง ตำบลเขาพระนอน อำเภอเขาตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ ปิดหมู่บ้านครึ่งวันร่วมทำพิธีฆ่าปอบครั้งใหญ่ หลังเชื่อว่าคนตายแบบไร้สาเหตุติดต่อกัน ๙ ศพ เพียงระยะแค่ ๑ เดือนเท่านั้น ด้านก้านันตำบลเขยออบอาละวาดครั้งที่ ๒ ในรอบ ๒๘ ปี สร้างความหวาดผวามากให้กับชาวบ้าน

ผู้สื่อข่าวได้เดินทางไปยังบ้านหนองกุง ตำบลเขาพระนอน อำเภอเขาตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อติดตามพิธีการฆ่าปอบไล่ปอบของชาวบ้าน ซึ่งชาวบ้านได้ทำป้ายและนำสิ่งกรีดขวางที่บริเวณทางเข้าหมู่บ้านโดยดัดให้รถและคนเข้าออกระหว่างทำพิธี ตั้งแต่เวลา ๑๒.๐๐ - ๑๘.๐๐ น.

^{๒๑} มณฑกานต์ ศิริมา, “การปรับเปลี่ยนพิธีกรรมเซียงซ้องของชาวอำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดร้อยเอ็ด”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (ไทยคดีศึกษา : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๗), หน้า ๔๘ - ๔๙, ๕๓.

^{๒๒} ฐานันท์ เรียบเรียง, พิธีกรรมและความเชื่อท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร : โสภณการพิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๑๒๔.

ซึ่งพิธีฆาปอบได้ร่วมทำกันอย่างพร้อมเพรียงใน ๔ หมู่บ้าน ที่ประกอบด้วย บ้านหนองกุ้ง หมู่ที่ ๑ หมู่ที่ ๒ หมู่ที่ ๔ และหมู่ที่ ๙ โดยมีคนเข้าร่วมทั้งหมด ๖๗๐ ครวเรือนชาวบ้านกว่า ๓,๐๐๐ คน

โดยบรรยากาศเป็นไปด้วยความวังเวงคนในหมู่บ้านได้ไปรวมตัวกันที่บริเวณศาลาประชาคมหมู่บ้านจำนวน ซึ่งพระครูประสุตธรรมสุนทร เจ้าคณะตำบลดอนสมบุรณ์ และเจ้าอาวาสวัดดอนยานาง ตำบลดอนสมบุรณ์ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นเจ้าพิธี พร้อมคณะภิกษุสงฆ์ ตัวแทนประชาชนร่วมทำพิธีศักดิ์สิทธิ์ ทั้งนี้ด้วยจำนวนปอบที่มีมากถึง ๑๘๐ ตัว ทางเจ้าพิธีต้องให้ตัวแทนชาวบ้านทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ ผู้ชายและผู้หญิง ได้ร่วมทำพิธีเซียงซ้อง หรือการถือไม่วังจับปอบก่อนจะนำปอบที่จับได้มาใส่ลงในกระบอกไม้ไผ่ปิดด้วยผ้ายันต์สีขาว รวบรวมกันไว้ที่ศาลาประชาคม ซึ่งระหว่างการทำพิธีจะมีการวิ่งไล่ออกไปจับปอบเป็นระยะ ๆ ท่ามกลางเสียงหวีดร้องของชาวบ้านที่ตื่นกลัวระหว่างทำพิธี

นายสุวิทย์ ภูมิศรี กำนันตำบลเขาพระนอน กล่าวว่า ก่อนหน้านั้นเมื่อปี ๒๕๒๖ เคยเกิดปอบอาละวาดมาแล้วครั้งหนึ่งตอนนั้นระยะเวลา ๓ เดือนมีคนตายติดต่อกันเกือบ ๒๐ คนได้ กระทั่งเวลาผ่านไปราว ๒๘ ปี ปอบได้กลับมาอีกครั้ง ได้สร้างความกลัวให้กับชาวบ้านเป็นอย่างมาก เพราะเมื่อราวๆ กลางเดือนกุมภาพันธ์ ที่ผ่านมา คนในหมู่บ้านได้เริ่มทยอยเสียชีวิตติดต่อกันถึง ๙ ราย และคนส่วนใหญ่จะอายุที่ ๔๐-๕๐ ปี เป็นคนที่ร่างกายแข็งแรงไม่เจ็บป่วยอะไรแต่อยู่ๆ ก็พบว่านอนหลับตายไป ลักษณะศพทุกรายคล้ายกันคือ ศพจะเขียวไปทั้งตัว และส่วนใหญ่ผู้ที่ตายโดยไม่ทราบสาเหตุจะเป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย คือ หญิง ๖ ชาย ๓ ราย ซึ่งเหตุนี้ได้ทำให้ชาวบ้านเชื่อว่าผิดปกติ กระทั่งต้องมีการทำพิธีตามที่ชาวบ้านร้องขอให้ทำขึ้น

“พิธีจับปอบฆาปอบของชาวบ้านหนองกุ้ง ตำบลเขาพระนอน ชาวบ้านได้รวมตัวกันเก็บเงินครอบครัวละ ๕๐ บาท จำนวน ๖๗๐ ครวเรือน และเข้ามาร้องขอให้ทำพิธี โดยได้นำความเดือดเนื้อร้อนใจของชาวบ้านไปปรึกษาเกจิอาจารย์ และหมอธรรมชะจำหมู่บ้าน กระทั่งรู้ว่าเป็นอาเพศเหตุร้ายเข้ามาทำร้ายคนในหมู่บ้านเป็นปอบ จึงได้ไปนิมนต์พระครูประสุตธรรมสุนทร เจ้าอาวาสวัดดอนยานางมาทำพิธีเพื่อปิดเป่าสิ่งอัปมงคลชั่วร้ายออกไปจากหมู่บ้านและทำพิธีฝังหลัก ๘ ทิศ เพื่อป้องกันสิ่งอัปมงคลเข้ามายังหมู่บ้านด้วย โดยชาวบ้านทุกคนพร้อมใจและร่วมแรงร่วมใจทำพิธีนี้อย่างตั้งใจจริง”

ด.ช.อรรถชัย แสงเขียว อายุ ๑๓ ปี กล่าวว่า ที่แรกก็ไม่เชื่อว่าในหมู่บ้านจะมีปอบจริง ได้เข้ามาดูพิธีกรรมกระทั่งหลวงพ่และพระอาจารย์ได้ให้ทดลองเป็นเซียงซ้องดู วินาทีแรกที่ทำคือตัวจะแข็งเกร็งไปหมดและไม้ที่ถือเริ่มหนักขึ้นเกร็งแรงขึ้นเรื่อยๆ และตั้งตัวเราให้เดินและวิ่งแบบไม่รู้ทิศทาง และเมื่อถึงจุดๆ หนึ่งไม้ก็จะหยุดวิ่งและฟาดลงกับพื้นแรงๆ หลายสิบครั้งก่อนจะหยุด ซึ่งนั้นก็หมายถึงว่า จับปอบได้ แล้วผู้ใหญ่ก็จะบอกให้ลากเอาปอบไปใส่ไว้ในกระบอกไม้ไผ่ตามพิธีขั้นตอน โดยส่วนตัวคิดว่าเป็นเรื่องเหลือเชื่อ เป็นสิ่งมหัศจรรย์กลับมากจากที่ไม่เชื่อผ่านพิธีแล้วบอกตรงๆ เลยว่าตอนนี้เชื่อแล้วว่าปอบมีจริง

สำหรับพระครูประสุตธรรมสุนทร เจ้าพิธี กล่าวว่า ไม้ที่เซียงซ้องถือนั้นทำจากไม้มะขามหรือที่เรียกว่าไม้ทศกัณฐ์ ซึ่งจะเป็นไม้ที่ไล่จับปอบพอจับได้ก็จะเอามายัดใส่ลงในกระบอกไม้ไผ่และปิดด้วยผ้ายันต์ และการผูกด้ายสายสิญจน์ ก่อนจะนำปอบทั้งหมดไปเผาตามพิธีเหมือนกับการเผาปนกิจศพคนทั่วไป ซึ่งการที่มีปอบเกิดขึ้นจนฆ่าทำร้ายชีวิตคนในหมู่บ้านนั้นสาเหตุที่มีปอบคือกลุ่ม

คนที่เล่นคุณไสย มนต์ดำและไม่สามารถควบคุมให้อยู่ได้สุดท้ายเวทย์มนต์ดำต่างๆ ก็จะเข้าตัวและทำให้ตัวเองกลายเป็นผีสิงไปในที่สุด

ทั้งนี้สำหรับการจับปอบของชาวบ้านหนองกุ้ง ตำบลเขาพระนอน อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ ชาวบ้านสามารถทำพิธีจับได้มากถึง ๑๘๐ ตัว ซึ่งมากกว่าปริมาณที่คาดไว้จากเดิม ๑๕๐ ตัว ทั้งนี้คนในหมู่บ้านคาดหวังว่าเมื่อพิธีเสร็จสิ้นแล้วคนที่ตายโดยไร้สาเหตุจะหมดไปและหมู่บ้านก็จะมีแต่ความสงบสุขต่อไปอีกนาน^{๒๓}

สรุป ความเชื่อพิธีกรรมเซียงซ้องชุมชนในภาคอีสานให้ความสำคัญมากและเชื่อว่า ใช้ค้นหาหรือติดตามสิ่งของที่หาย หรือจับขโมย เซียงซ้องจะพาคนจับขโมยไปยังบ้านขโมย หรือใช้ปราบสิ่งชั่วร้ายและเป็นการปัดรังควาน เช่น ผีปอบ ห่า ผีแม่แล้งให้ออกจากหมู่บ้าน เซียงซ้องจะช่วยตามหาเจ้าของผีปอบว่าเป็นใคร อยู่ที่ไหน เซียงซ้องมีสามประเภท คือ ๑. เซียงซ้องขจ้ำ (ผีบรรพบุรุษ) สิ่งเข้าเซียงซ้อง ๒. เซียงซ้องเทวดา เพื่อช่วยปัดเป่าภัยจากผีปอบ และผีอื่นๆ ๓. เซียงซ้องวิชาอาคม จะเน้นคาถาปราบผีปอบ และผีอื่นๆ

สำหรับหมู่บ้านดอนยานางเรียกเรียกพิธีนี้ว่า “พิธีกันหมู่บ้าน” เป็นการเข้าทรงพร้อมทั้งทำพิธีเซียงซ้อง (ไม้ทศกัณฐ์) แล้วไล่จับผีปอบใส่กระบอกไม้ไผ่ เพื่อนำไปเผาทำลายให้วิญญาณไปเกิดใหม่ อุปกรณ์ที่ใช้ในการทำพิธี คือ ไม้ทศกัณฐ์ น้ำมันต์ ด้ายสายสิญจน์ กระบอกไม้ไผ่ ด้ายสายสิญจน์ กระบอกไม้ไผ่ ผ้ายันต์สีขาว ด้ายมัดปากกระบอกไม้ไผ่ สรุปได้ ๖ ประเด็น ดังนี้

๑. คนในชุมชนภาคอีสานและหมู่บ้านดอนยานางมีความเชื่อเรื่องผีปอบทำร้ายผู้คนด้วยการเข้าสิงและอาจถึงตายได้หากรักษาไม่ทันการ

๒. ชาวบ้านภาคอีสานและหมู่บ้านดอนยานางมีความหวาดกลัวผีปอบมาก

๓. เมื่อมีคนในชุมชนของตนตายหลายรายโดยไม่ทราบสาเหตุ และเจ็บป่วยไม่ทราบสาเหตุขาดการรักษา ขาดที่พึ่งทางจิตใจจึงแสวงหาผู้ที่จะมีมารักษาให้เพื่อมาทำพิธีกรรมบางอย่าง เช่น ขับไล่ ปัดรังควานป้องกัน ผีปอบ และผีอื่นๆ ไม่ให้มาเบียดเบียนผู้คนตามความเชื่อ

๔. คนในสังคมเมืองมองดูว่าเป็นสิ่งมั่งงาย เพราะในสังคมคนเมืองทางการแพทย์เจริญ

๕. การรักษาของแพทย์ในชนบทยังขาดแคลนบุคลากร และหมอที่มีความชำนาญเฉพาะทางทำให้ไม่มีประสิทธิภาพในการรักษา ทำให้คนในชนบทหันกลับไปพึ่งผีบรรพบุรุษ เทวดา และไสยศาสตร์แทนการรักษาด้วยแพทย์แผนปัจจุบัน ถือว่าเป็นการพัฒนาประเทศมีความล้มเหลวในภาพรวม เพราะไม่สามารถทำให้คนในชนบทปรับเปลี่ยนทัศนคติความเชื่อเรื่องผีได้

๖. ความเชื่อเรื่องผีปอบ หากอยู่กรอบพอดีไม่ทำความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นจนกระทบถึงบริบทของสังคม รัฐต้องเข้าไปควบคุมดูแลเรื่องกฎหมายและสิทธิมนุษยชน

^{๒๓} ๗/ ช่องจังหวัด, **ชาวกาฬสินธุ์ไล่ปอบยกตำบล**, [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก [http://www.7nationchannel.com/playvideo.php?id=๑๕๓๕๖\(๑๕ กันยายน ๒๕๕๕\)](http://www.7nationchannel.com/playvideo.php?id=๑๕๓๕๖(๑๕ กันยายน ๒๕๕๕)).

๔.๖ บทคาถาที่ใช้ปราบผีปอบ

คาถามีอยู่มากมายแล้วแต่ว่าผู้เรียนจะชอบวิชาประเภทไหน เช่น เมตตามหานิยมคงกะพัน หนั่งเหนียวพันไม่เข้า และวิชาอื่นๆ ทุกวิชาต้องมีคาถากำกับ คือ การใช้มนต์ขึ้นอยู่กับการปฏิบัติตามข้อห้ามซึ่งทุกวิชาจะมีเคล็ด (กะล่ำ) สำหรับคาถาเกี่ยวกับผีปอบ คือ (๑) คาถากันผีปอบและภูตผีต่างๆ (๒) คาถาป้องกันตัว (๓) คาถาปราบผีปอบ สรุปได้ ดังนี้

สรุป คาถาที่ยกมาเป็นตัวอย่างสำหรับจัดการกับผีปอบ ผู้ประกอบพิธีกรรมจะเลือกใช้ได้ตามความถนัดของตนเองที่ได้ร่ำเรียนมาจากครูบาอาจารย์ ซึ่งไม่จำเป็นต้องใช้ทุกบทคาถาขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้รักษาว่าจะปราบผีปอบได้ง่ายหรือยาก ส่วนตัวคาถาถ้าขึ้นต้นด้วยคำว่า “โอม” เป็นของพราหมณ์ แต่ถ้าขึ้นต้นคำว่า “นโม” เป็นของพุทธ และบางทีก็มีการใช้ผสมกันทั้งสองอย่างก็มี แต่ในบรรดาบทคาถาประกอบพิธีกรรมของเขมรจะมีมนต์ขลังมากที่สุดทีเดียวเพราะฆ่าได้แม้แต่เจ้าของปอบ ซึ่งวิชาของเขมรทางด้านไสยศาสตร์มนต์ดำมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของหมอผีทั้งหลายว่าขลัง ถ้าใครถูกกระทำด้วยหมอที่เรียนวิชาของเขมรแก้ได้ยาก ซึ่งก็เรื่องที่เราได้เฉพาะตนแต่ถ้าผู้ที่ไม่เคยถูกกระทำด้านไสยศาสตร์ก็จะมองว่าเป็นเรื่องมง่าย ผีไม่มีจริงเพราะไม่เคยเห็นผีเพราะปัจจุบันเทคโนโลยีเจริญมากเข้ายุคสามจีสี่จีแล้ว สำหรับบทสวดที่พระพุทธเจ้าทรงสอนแก่พระภิกษุ รัตนสูตรและเมตตสูตรแล้วแผ่เมตตาให้แก่สรรพสัตว์ทั้งหลายให้มีความยินดีมีเมตตาภิกษุผู้แสวงหาทางหลุดพ้นถือว่าเป็นอาวุธให้พระภิกษุใช้ป้องกันตัวจากผีต่างๆ

๔.๗ ความเชื่อเรื่องผีปอบและผีอื่นๆ สัมพันธ์กับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

เมื่อพระพุทธศาสนาเผยแผ่เข้าสู่ประเทศไทย ซึ่งประชาชนในท้องถิ่นนั้นมีความเชื่อ เช่น การนับถือผีบรรพบุรุษ และผีต่างๆ มากมายตามความเชื่อที่เกิดจากประสบการณ์ตามถิ่นที่อยู่ตามธรรมชาติรวมทั้งการลักษณะการประกอบอาชีพการเกษตร และลัทธิของพราหมณ์ก็เข้ามาเผยแผ่ก่อนพระพุทธศาสนา ประชาชนในท้องถิ่นไม่ได้ปฏิเสธรับเอาไว้ทั้งหมด ชาวพุทธถือว่าพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมจิตใจเป็นที่เคารพศรัทธา เมื่อชาวบ้านมีทุกข์เชื่อว่ามีผีต่างๆ มาเบียดเบียนพระสงฆ์ก็จะทำพิธีกรรมรักษาโดยการสวดมนต์ใช้ภาบาลีเพื่อปัดเป่าให้หายไปและคลายความกังวลมีความมั่นใจในความปลอดภัยในชีวิตของตนและคนในครอบครัว รวมทั้งคนในชุมชนนั้นๆ ปราศจากความกลัวจากผีปอบตามความเชื่อว่าเป็นผีร้ายทำให้ถึงแก่เสียชีวิตได้

ดังนั้น พระสงฆ์บางวัดก็จะจัดพิธีกรรมการสวดภาณยักษ์ ตามความเชื่อในพระพุทธศาสนาตามที่ปรากฏมาเป็นแนวทางการประกอบพิธีทำน้ามนต์ในภาระต่างๆ ตามความเหมาะสมหรือตามวัตถุประสงค์ในการประกอบพิธีกรรมต่าง เช่น พิธีขึ้นบ้านใหม่ เปิดกิจการใหม่ พิธีเสเดาเคราะห์ พิธีสู่ขวัญ ทำสังฆทาน ทำบุญประจำปี ครอบรอบวันเกิด และการสวดพระปริตรเพื่อให้เกิดสิริมงคล ซึ่งการประกอบพิธีนั้น มีทั้งของราชการที่จัดอย่างยิ่งใหญ่ให้ความสำคัญมากเพื่อถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพิธีของชาวบ้านทั่วไป รวมทั้งมีการสวดพระปริตรในโอกาสสำคัญเมื่อบ้านเมืองมีเหตุเภทภัยต่างๆ จะมีการให้ทุกวัดสวดกันทั่วประเทศ

๔.๗.๑ ความเชื่อที่มีสัมพันธกับพิธีกรรมการสวดภาณยักษ์ เมื่อผู้เฒ่าปวยมีอาการหนัก มักมีพิธีสวดภาณยักษ์ถือกันว่าไล่ยักษ์ ไล่ภูตผี ปีศาจ ที่มาสิงอยู่ในร่างกายคนป่วยคืนัก จัดเครื่องสักการะเหมือนสวดมนต์ธรรมดา แต่เพิ่มขันน้ำสัปปะโลยเป็น ๔ ขัน นิมนต์พระสงฆ์ ๔ รูป มาเจริญพระพุทธมนต์ ๓ คีน เมื่อจบภาณยักษ์บทหนึ่งทั้ง ๔ องค์ เป่าน้ำมนต์คนป่วย แล้วสวดต่อไปจนจบ

บทที่สวดมนต์เหมือนงานมงคลธรรมดา แต่เพิ่มจตุตถภาณหรือเรียกว่าภาณยักษ์เข้า ถ้าจะย่อก็ได้ว่า ยกโชวา ยกชินีว่า เปา ตตตถณนิตถณนิตยัสสุ^{๒๔} เป็นการกล่าวชื่อยักษ์ผู้ชายและยักษ์ผู้หญิง การที่มุ่งหมายในเรื่องทำพระราชพิธีตรุษสวดปีมีสวดอาณานัญญสูตรซ้ำๆ ไปตลอดคืนยังรุ่งนี้ ด้วยประสงค์จะให้เป็นการระงับภัยอันตรายแก่มนุษย์ทั้งปวงทั้งพระราชอาณาเขตตามพุทธานุญาต ซึ่งการพระสงฆ์สวดภาณยักษ์หรือภาณพระนั้นเป็นการขู่ตวาดให้ผีตกใจกลัว แล้วยังยิงปืนกระหน่ำสำหรับให้ผีวิ่งหนี โดยคนแก่คนเฒ่าต้องหาขมิ้นกับปูนตั้งไว้ตามข้างที่หลับที่นอนในเหย้าในเรือนสำหรับผีญาติพี่น้องและผีเหย้าผีเรือน จะตกใจป็นเทียวิ่งปากแตกสี่ข้างหัก จะได้เอาขมิ้นกับปูนทาแล้วทำต้นไม้ผูกของกินเล็กๆ น้อยๆ มีกระบอกเล็ก กระบอกน้ำแขวนกิ่งไม้ผูกไว้ที่บันไดเรือน เรียกว่าข้าวผอกกระบอกน้ำ สำหรับเจ้าพวกผีที่วิ่งตามถนน จะต้องวิ่งไปวิ่งมาเหน็ดเหนื่อยหิวโหยโรยแรงจะได้หิบบินไปพลาถ ห้ามไม่ให้ถ่ายปัสสาวะลงทางล่อง ด้วยเข้าใจว่าผีนั้นวิ่งชุลมุนอยู่ตามใต้ถุนเรือนช่องจะไปเปียกไปเปื้อน ซึ่งมงคลอันจะเกิดขึ้นด้วยคุณปริตรที่พระสงฆ์สวดนั้น ตั้งอยู่ในตัวผู้นั้นแล้วผู้ที่สวมมงคลย่อมมีสายสิญจน์โยง ตั้งแต่แท่นหรือม้าเตี้ยที่ตั้งพระหรือใช้สายเดียวกับที่พระสงฆ์ถือผูกโยงติดไว้กับท้ายมงคล การใช้สายสิญจน์ก็ดี ใช้มงคลก็ดี เป็นเครื่องให้สะใจของผู้ปรารถนา คือผู้ปรารถนาสวัสดิมงคลจากที่พระสงฆ์เจริญปริตร การที่พระสงฆ์มาเจริญปริตรพุทธมนต์อันใดจะเป็นสวัสดิมงคลก็เป็นได้ทางหู ทางใจ ไม่ได้มาทางสายสิญจน์ ความในอาณานัญญสูตรที่ว่าห้ามหาราชทั้งสี่ลงมาเฝ้าพระพุทธเจ้าแล้วกราบทูลว่า บรรดาฝูงมนุษย์ทั้งเกลียดชังบัญญัติที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนให้ละเว้นมีเบญจเวรวิรติ เป็นต้น เมื่อสาวกของพระพุทธเจ้าไปอยู่ที่ราวป่าที่เปลี่ยว พวกอมมนุษย์ทั้งปวงเหล่านั้นย่อมจะมาเบียดเบียนต่างๆ ห้ามหาราชทั้งสี่จึงได้ขออนุญาตต่อพระพุทธเจ้าให้โปรดให้สาวกจำคากานมัสการพระพุทธเจ้าทั้งเจ็ดพระองค์ เมื่อจะไปอยู่ในราวป่าหรือที่สงัดที่เปลี่ยว พวกอมมนุษย์ทั้งปวงก็จะมีกลัวเกรงหลบหลีกไปไม่ทำอันตรายได้ พระพุทธเจ้าทรงรับด้วยดุขณิภาพ ห้ามหาราชทั้งสี่ก็ลากลับไปเป็นข้อใจความของภาณยักษ์ ภาณพระนั้นกล่าวถึงเวลารุ่งขึ้นเมื่อพระสงฆ์ทูลตามเนื้อความเหมือนภาณยักษ์ และอนุญาตให้พระสงฆ์จำคากานมัสการนั้นไว้^{๒๕}

สรุป การสวดภาณยักษ์มูลเหตุเกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาที่ผ่านมามีที่กล่าวมาข้างต้น ดังนั้น เมื่อมีคนป่วย หรือมีเหตุเภทภัยอันตรายทั้งหลายที่เชื่อว่าเกิดจากกระทำของมนุษย์ ภูตผี รวมทั้ง ผีปอบ หรือเทวดาชั้นต่ำ (ภูมเทวดา) ผีเข้าสิงมนุษย์ก็จะประกอบพิธีสวดภาณยักษ์ การสวดจะประกอบพิธีขึ้นตามวัดพระสงฆ์สวดภาณยักษ์หรือภาณพระนั้น เป็นการขู่ตวาดให้ผีตกใจกลัว ด้วยการ

^{๒๔} พระมหาปริชา ปริณญาโร, ประเพณีโบราณไทยอีสาน, หน้า ๓๗(๑-๓๗)๒.

^{๒๕} พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระราชพิธีสิบสองเดือน เล่ม ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : องค์การค้าคุรุสภา, ๒๕๒๘), หน้า ๑๐๕ – ๑๐๙.

กระหน่ำยิงปืนให้ผีวิ่งหนีไป บทที่พระสงฆ์นำมาสวดคือบท อาณานาฎิสูตร เพื่อให้เกิดสวัสดิมงคลแก่ผู้เข้าร่วมพิธีดังกล่าว สรุปได้ ๕ ประเด็น ดังนี้

๑. พระภิกษุนำเอามูลเหตุในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ทำพิธีการสวดภาณยักษ์หรือภาณพระ
๒. เชื่อว่าเป็นการขับไล่ไล่ยักษ์ ไล่ภูตผี ปีศาจ ที่มาสิงอยู่ในร่างกายคนป่วยตึ๊ง ซึ่งเป็น การไล่ผีทุกชนิด

๓. คำสวดโดยย่อว่า ยกโขว ยกขินีวฯ เปฯ ตตตเถวนิตรณธายีสุฯ เป็นการกล่าวชื่อยักษ์ผู้ชาย และยักษ์ผู้หญิง เป็นคำขู่ตวาดให้ผีตกใจวิ่งหนีไป รวมทั้งมีการยิงปืนให้เสียงดังๆ

๔. สวัสดิมงคลเกิดได้ทางหู ทางใจ แต่สวัสดิมงคลไม่ได้มาทางสายสัญญาณเป็นเพียงแต่ให้ผู้เข้าร่วมพิธีพอใจคือดูแล้วศักดิ์สิทธิ์มีมนต์ขลัง

๕. การประกอบพิธีกรรมการสวดภาณยักษ์ขึ้นก็เชื่อว่าผีมาทำร้ายให้เจ็บป่วยและกลัวผีจะ มาทำอันตรายหรือถูกคุณไสยต่างๆ พระภิกษุสงฆ์จึงได้ประกอบพิธีนี้เพื่อเป็นการสงเคราะห์แก่ฆราวาส

๔.๗.๒ ความเชื่อที่มีความสัมพันธ์กับพิธีกรรมทำน้ำพระพุทธมนต์ ทางราชการมีการคัดเลือกแหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่นำมาประกอบพิธีอย่างน้อยจังหวัดละ ๑ แห่ง สำหรับการจัดพิธีเสกน้ำพระพุทธมนต์ศักดิ์ โดยกำหนดขั้นตอนพิธีตักน้ำและพิธีเสกน้ำพระพุทธมนต์ศักดิ์สิทธิ์ของทุกจังหวัด ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การประกอบพิธีกรรมตักน้ำ ในวันที่ ๒ พฤศจิกายน ของปี ระหว่าง ๑๕.๔๙ น. ถึงเวลา ๑๖.๑๙ น. บรรจุในภาชนะที่เหมาะสมห่อผ้าขาวปักไว้ที่พระอุโบสถ หรืออุโบสถ พระวิหาร หรือวัดที่สำคัญของจังหวัด

ขั้นตอนที่ ๒ การประกอบพิธีเสกทำน้ำพระพุทธมนต์ศักดิ์สิทธิ์ ในวันจันทร์ที่ ๒๖ พฤศจิกายน ของปี ระหว่าง เวลา ๐๗.๓๙ น. ถึง ๑๘.๐๙ น. ณ พระอุโบสถหรืออุโบสถ พระวิหาร หรือวัดที่สำคัญของจังหวัด จากนั้นตักน้ำพระพุทธมนต์ศักดิ์สิทธิ์จากชั้นน้ำสาคร บรรจุในโถน้ำพระพุทธมนต์ศักดิ์สิทธิ์

ขั้นตอนที่ ๓ การนำน้ำพระพุทธมนต์ศักดิ์สิทธิ์ของทุกจังหวัดและกรุงเทพมหานคร บรรจุในโถน้ำ จำนวน ๗๖ โถ เพื่อนำไปประกอบพิธีในวันจันทร์ที่ ๓ ธันวาคม ของปี เวลา ๑๖.๑๙ น. ถึงเวลา ๑๖.๔๙ น. ณ พระอุโบสถวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ซึ่งประกอบด้วยพิธีสงฆ์และพิธีพราหมณ์ ผู้แทนหน่วยงานราชการ ตักน้ำพระพุทธมนต์ศักดิ์สิทธิ์บรรจุลงในพระเต้าปทุม นิमित ทอง นาค และเงิน ด้วยถ้วยจารึกคาถาแล้วเก็บปักไว้ ณ พระอุโบสถวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร

การกำหนดพิธีกรรมตักน้ำศักดิ์สิทธิ์ ในวันพฤหัสบดีที่ ๑๑ พฤศจิกายน ของปีนั้น เวลา ๑๖.๐๐ นาฬิกา ๓๙ นาที ทุกจังหวัดประกอบพิธีกรรมตักน้ำจากแหล่งน้ำศักดิ์พร้อมกัน โดยผู้ว่าราชการจังหวัดหรือผู้แทนผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งกายด้วยชุดขาว มีดอกไม้ธูปเทียนจุดบูชาเทพดาอารักษ์ ณ แหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ตามที่แต่ละจังหวัดกำหนด กล่าวคำสักการบูชา แล้วตักน้ำบรรจุลงในภาชนะห่อด้วยผ้าขาว นำไปปักไว้ ณ พระอารามหลวงที่สำคัญของทุกจังหวัดมาเพื่อประกอบพิธีเสกทำน้ำพระพุทธมนต์ศักดิ์สิทธิ์ต่อไป แหล่งน้ำสำคัญที่ใช้ประกอบพิธีพิธีกรรมตักน้ำศักดิ์ และสถานที่

ประกอบพิธีเสกทำน้ำพระพุทธมนต์ของกรุงเทพมหานครและจังหวัดทุกจังหวัด โดยกรุงเทพมหานคร
ใช้น้ำพระพุทธมนต์จากหอศาสตราคมในพระบรมมหาราชวัง ทำพิธีเสกน้ำ ณ หอศาสตราคม

คำกล่าวสัการบูชาในพิธีปลีกรรมตักน้ำจากสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ นโม ตสส ภควโต อรหโต
สมมาสมพุทธสส (ว่า ๓ จบ)

พุทฺธ	สรณ	คจฺฉามิ	
ธมฺม	สรณ	คจฺฉามิ	
สงฆ	สรณ	คจฺฉามิ	
พุทฺธยัมปิ	พุทฺธ	สรณ	คจฺฉามิ
พุทฺธยัมปิ	ธมฺม	สรณ	คจฺฉามิ
พุทฺธยัมปิ	สงฆ	สรณ	คจฺฉามิ
ตติยัมปิ	พุทฺธ	สรณ	คจฺฉามิ
ตติยัมปิ	ธมฺม	สรณ	คจฺฉามิ
ตติยัมปิ	สงฆ	สรณ	คจฺฉามิ (จบแล้วว)
หิริโตนตปสมฺปนฺมา			สุกฺกธมฺสมาหิตา
สนฺ สปปะริสา โลเก			เทวธมฺมาติ วุจฺจเรฯ

ขออัญเชิญเทพดาเจ้าผู้เจริญทั้งหลาย ข้าพเจ้าได้รับมอบหมายฉันทะจากผู้ว่าราชการ
จังหวัดให้มายังสถานที่นี้ เพื่อขออนุญาตอัญเชิญน้ำในสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์นี้นำไปประกอบพระราช
พิธีถวายสวดตัมมกคแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ข้าพเจ้าจึงขออนุญาตเทพดา
เจ้าผู้พิทักษ์รักษาได้โปรดประสิทธิ์ประสาทแด่ข้าพเจ้า

อนุญาต เม อุทก วัริ อิหํ น้ำอันประเสริฐศักดิ์ เทพดาเจ้าได้ประสิทธิ์ประสาทแก่
ข้าพเจ้าแล้ว จากนั้น จึงตักน้ำบรรจุลงในภาชนะปริมาณพอสมควรแล้วห่อด้วยผ้าขาว แล้วเชิญไปตั้ง
ไว้ในพระอุโบสถ หรือในพระวิหารวัดสำคัญของจังหวัด เพื่อจะได้ประกอบพิธีเสกน้ำทำศักดิ์สิทธิ์ดังที่
กล่าวมาแล้ว^{๒๖}

สำหรับเมื่อคนถูกคุณผีที่เขาใส่มาก็ดี หรือผีเข้ามาสิงอยู่ในตัวคนก็ดี ทำการขับไล่มันเท่าไร
มันไม่ยอมออกไปจากร่างคน แสดงว่ามันสู้ หรือเขาใช้อาคมบังคับให้ผีมันสู้ ให้เอาคาถาบทนี้
เสกน้ำมันต์หรือเสกอาหารให้คนไข้ถูกผีสิงกิน ผีนั้นจะถูกผูกมัดอย่างทรมาน ทำอันตรายคนไข้ไม่ได้เลย
มีความเช็ดหลายอย่างนัก

คำสวดว่า นะโมพุทฺธสส นะโมธัมมสส นะโมสังฆสส อะนีสส อิมังกายะ พันทะนัง
อิทิถามิฯ

ถ้าจะแก้อาคมที่ผูกมัดออก ให้เสกน้ำมันต์ คาถาถอนโบสถ์ถอนสารพัด คนถูกคุณผีเข้ามัด
ด้วยอาคมไม่ให้ผีออก ให้เอาคาถาถอนโบสถ์เสกน้ำมันต์ให้กิน ปิดผนึก คนถูกคุณผี ผีร้ายจะอยู่ไม่ได้หนี

^{๒๖} สิริชัย จินดาหลวง, น้ำพระพุทธมนต์ศักดิ์สิทธิ์ ในพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา
๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน),
๒๕๕๐), หน้า คำนำ, ภาคผนวกที่ ๓.

ไปสั้น คำสวดว่า พุทธะเสฏโฐ มหاناซัง ทะทันโต สิหะนาสะกัง ควะระกะตะกัง สะโมหะติ สะหนั คำสวดว่า พุทธะเสฏโฐ มหاناซัง ทะทันโต สิหะนาสะกัง ควะระกะตะกัง สะโมหะติ สะโมหะตา สะโมหะตา สะโมหะเสมา สะโมหะชิรา สะโมหะคัจฉายะฯ^{๒๗}

สรุป การทำนํ้ามนต์เป็นพระสงฆ์ที่ได้รับกิจนิมนต์ทำพิธีกรรมการทำนํ้ามนต์ ถือว่ามีทั้งพิธีเป็นทางการ ซึ่งส่วนราชการให้ความสำคัญ และพิธีทำนํ้ามนต์ของชาวบ้านทั่วไป จากการศึกษาพบว่าการทำนํ้ามนต์เวลาขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน คนป่วย คนหายจากเจ็บไข้ หรือได้รับตำแหน่งหน้าที่งานเลื่อนยศตำแหน่งเพื่อเกิดสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัวญาติสนิททั้งหลาย ดังเช่นพิธีกรรมทำนํ้าพระพุทธมนต์ศักดิ์สิทธิ์ของทางราชการไทย เพื่อถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของไทยในวันครอบรอบวันประสูติ ทางราชการให้ความสำคัญกับพิธีกรรมนี้มาก และชาวบ้านทั่วไปก็มีการทำนํ้ามนต์เพื่อขับไล่เสนียด ภูติผีต่างๆ รวมทั้ง ผีปอบ ก็จะทำพิธีกรรมเสกนํ้ามนต์เป็นการเฉพาะ โดยนำบทสวดมาใช้แตกต่างกันออกไป เพื่อให้ได้ผลเป็นไปตามความประสงค์ สรุปได้ ๕ ประเด็นดังนี้

๑. การทำนํ้ามนต์ก็มีความเชื่อมาจากพระพุทธศาสนาเหตุเกิดในเมืองไพสาลี
๒. น้ำที่ได้ผ่านพิธีกรรม คือ บทสวดพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ และบทสวดอื่นๆ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงเรียกว่า นํ้ามนต์ นํ้าพระพุทธมนต์
๓. เชื่อว่าเมื่อปะพรมแล้วจะหายเจ็บไข้ได้ป่วย และเกิดสวัสดิมงคลแต่ตนเองและครอบครัวญาติสนิททั้งหลาย
๔. เชื่อว่านํ้ามนต์ขับไล่เสนียด ภูติผีต่างๆ รวมทั้ง ผีปอบ
๕. การประกอบพิธีทำนํ้ามนต์มีความเชื่อผสมผสานกันระหว่าง ศาสนาพุทธ พิธีกรรมของพราหมณ์ และผี โดยเฉพาะพิธีทำนํ้ามนต์ของทางราชการไทยมีพิธีกรรมของพราหมณ์ปะปนอยู่มาก

๔.๗.๓ ความเชื่อที่มีความสัมพันธ์กับพิธีกรรมการสวดพระปริตร การสวดพระพุทธมนต์ที่จริงเป็น ๒ อย่างต่างกัน คือ สวดพระธรรมเพื่อรักษาพระศาสนาอย่าง ๑ สวดพระปริตรเพื่อจะคุ้มครองป้องกันภัยอันตรายอย่าง ๑ กิริยาที่สวดมนต์พร้อมๆ กัน จะสวดพระธรรมก็ดี หรือสวดพระปริตรก็ดี เรียกว่าคณะสาธยาย

ตำนานสาธยายปริตร คำว่า “ปริตฺต” แปลว่าคุ้มครอง การสวดพระปริตร จึงหมายความว่าสวดเพื่อคุ้มครองป้องกันภัยอันตราย^{๒๘}

การสวดมนต์เป็นประเพณีที่สืบเนื่องกันมาช้านานของชาวพุทธ การสวดมนต์เป็นการอบรมจิตด้วยการระลึกถึงคุณของพระรัตนตรัยคือ พระพุทธคุณ พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณ พร้อมทั้งแผ่เมตตาแก่สรรพสัตว์เป็นกิจของชาวพุทธที่ทำกันอยู่เป็นประจำ เพื่อเพิ่มพูนภาวนาบารมี

^{๒๗} ชัยมงคล อุดมทรัพย์, คัมภีร์ไสยศาสตร์ ฉบับสมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร : ไสยการพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๓๕๒.

^{๒๘} สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, ตำนานพระปริตร, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๑๑), หน้า ๑, ๗.

และขัดเกลากิเลสให้ลดน้อยลงเท่าที่จะกระทำได้ การสวดพระปริตรก็เป็นธรรมะอย่างหนึ่งในบรรดาธรรมทั้งหลายที่มุ่งไปสู่วิมุตติซึ่งธรรมนั้น

พระพุทธองค์ทรงแนะนำให้พุทธบริษัทสวดพระปริตร เพื่อคุ้มครองป้องกันภัยอันตรายจากโจรผู้ร้าย อดมนุษย์ ภูติผีปีศาจ และสัตว์เดรัจฉาน ตลอดถึงโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ เช่น ในอาถรรพณ์ปริตร ทรงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเรียนมนต์ คือ อาถรรพณ์ปริตร เพื่อคุ้มครองป้องกันรักษาเพื่อการไม่เบียดเบียนของเหล่าอมนุษย์ เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขของภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา”^{๒๙}

ปริตร อ่านว่า (ปะ-หริด) หรือในภาษาบาลี ปริตต (ปะ-ริด-ตะ) แปลว่า ความต้านทาน เครื่องป้องกันรักษา เครื่องต้านทาน เครื่องป้องกันรักษา รวมหมายถึง เครื่องราง ของขลัง ของที่ช่วยบรรเทา วิธีป้องกันรักษา คือ ป้องกันอันตรายภายนอก เป็นต้นว่า โจร ยักษ์ สัตว์เดรัจฉาน นอกจากนี้ ยังเป็นการป้องกันอันตรายภายใน คือ โรคภัยไข้เจ็บ หมายความว่า เมื่อภัยอันตรายอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นแล้ว พระปริตรนี้สามารถช่วยปิดเป่าภัยอันตรายนั้นๆ ให้ระงับดับหายไปได้ เมื่อภัยอันตรายยังไม่เกิดขึ้น ก็ช่วยป้องกันไว้ไม่ให้เกิดขึ้น

ในพระพุทธศาสนา "ปริตร" หมายถึง พระพุทธมนต์ คือ บทสวดที่เป็นภาษาบาลี เช่น พระสูตรบางพระสูตรในเจ็ดตำนาน สิบสองตำนาน ซึ่งถือกันว่าศักดิ์สิทธิ์ สามารถคุ้มครองรักษา ป้องกันอันตรายต่างๆ และกำจัดทุกข์ ภัย โรคได้ เรียกเต็มว่า "พระปริตร" นอกจากนี้ ยังใช้เรียกของมงคล ที่ผ่านการสวดพระพุทธรูปมาแล้ว เช่น ด้ายสายสิญจน์ เรียกว่า ด้ายพระปริตร น้ำพระพุทธรูป เรียกว่า น้ำพระปริตร

การสวดมนต์ สวดพระปริตร ถ้าได้ทำเป็นประจำจะเกิดอานุภาพปรากฏให้เห็นกับผู้ปฏิบัติ ผลที่ได้รับจากการสวดพระปริตรที่เกิดจากอานุภาพของพระรัตนตรัยและเมตตาจะทำให้ผู้ที่หมั่นสวดพระปริตรประสบความสุขสวัสดิ์ ความเจริญรุ่งเรือง ได้รับชัยชนะแคล้วคลาดจากอุปสรรคอันตราย มีสุขภาพดี มีอายุยืน เพราะพระปริตรได้กล่าวถึง คุณของพระรัตนตรัย (อันได้แก่ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์) และกล่าวถึงการเจริญเมตตาภาวนา

ประโยชน์ของการสวดพระปริตร ดังนี้

๑) กรณียเมตตสูตร หรือเมตตปริตร ทำให้เทวดาภูติผีปีศาจเมตตาเราไม่ทำร้ายทำสมาธิแผ่เมตตาจิตอยู่เป็นนิตย์ ย่อมได้อานิสงส์ ๑๑ ประการ คือ (๑) ทำให้นอนหลับเป็นสุข (๒) ตื่นก็เป็นสุข (๓) ไม่ฝันร้าย (๔) เป็นที่รักใคร่ของคนทั่วไป (๕) เป็นที่รักของอมนุษย์ (๖) เทวดาย่อมรักษา (๗) ไฟ ยาพิษ หรือศาตราวุธทำอันตรายไม่ได้ (๘) ทำสมาธิจิตสงบตั้งมั่นได้เร็ว (๙) มีสีหน้าผ่องใส (๑๐) ไม่หลงลืมสติก่อนสิ้นลม (๑๑) เมื่อยังไม่บรรลุนิพพานย่อมได้ไปเกิดในพรหมโลก

๒) ขันธปริตร ป้องกันภัยจากอสรพิษ งู แมงป่องตะขาบ ตั๊กแตน และสัตว์ร้ายอื่นๆ

๓) โมรปริตร ป้องกันภัยจากผู้คิดร้ายได้ จึงอยู่รอดปลอดภัย

๔) อาถรรพณ์ปริตร ป้องกันภัยจากอมนุษย์ ทำให้มีสุขภาพดีและมีความสุข

๕) โพชฌังคปริตร ทำให้มีสุขภาพดี อายุยืนและพ้นจากอุปสรรคทั้งปวง

๖) ชัยปริตร ทำให้ประสบความสำเร็จ มีชัยชนะ และมีความสุขสวัสดิ์

^{๒๙} ที.ปา. (ไทย), ๑๑/๒๕๕/๔๓๘.

๗) รัตนปริตร ทำให้มีความสุขสวัสดิ์และพ้นจากอุปสรรคอันตราย

๘) วัฏฏกปริตร ป้องกันภัยจากอัคคีภัย

๙) มงคลปริตร ทำให้เกิดความเป็นสิริมงคล ปราศจากอันตราย

๑๐) ธัชคปริตร ทำให้พ้นจากอุปสรรคอันตราย และการตกจากที่สูง

๑๑) อังคุลิมาลปริตร ทำให้คลอດบุตรง่าย และป้องกันอุปสรรคอันตรายต่างๆ

๑๒) อภัยปริตร ทำให้พ้นจากภัยพิบัติอันตรายต่างๆ เคาระห์ร้าย แก้นิมิตฝันไม่ดี สงหรณ์ใจไม่ดี^{๓๐}

สำหรับบทเมตตปริตรมีพระภิกษุไปจำพรรษาในป่า ๕๐๐ รูป ถูกเหวดาไม่ได้รับความสะดวกจึงได้แสดงตนหลอนหลอกให้พระภิกษุกลัว พระภิกษุจึงกลับทูลถามพระพุทธเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสพระภิกษุ พวกเธอทั้งหลายจงกลับไปอยู่ที่นั่น ถ้าพวกเธอปรารถนาจะไม่มีภัยจงเรียนเอาพระปริตรจักเป็นทั้งเครื่องป้องกันและเป็นทั้งกัมมฐาน จิงตริสภณเมตตสูตร จะเป็นการบรรยายภิกษุมีศีลบำเพ็ญตบะเพื่อความหลุดพ้น มีความเป็นมิตรแก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย ไม่ผูกเวรอยู่ในพรหมวิหาร^{๓๑} และในบทอาณานาฎิยะสูตร มีอยู่ในคัมภีร์ที่ขนิทาย ปาฎิกวรรค เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่บนเขาคิชฌกูฏ กลางคันทมาหาราขทั้ง ๔ และพวกยักษ์ผู้ใหญ่พากันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ท้าวเวสสวัณมหาราชากราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ยังมีพวกยักษ์ชั้นผู้ใหญ่ชั้นกลาง และชั้นต่ำ ที่ไม่เลื่อมใสในหลักธรรม เป็นข้อห้ามฆ่าสัตว์ ห้ามลักทรัพย์ ห้ามประพฤติดิฉินกาหม ห้ามพูดเท็จ และห้ามดื่มสุรา บรรดาสาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า ที่พำนักอยู่ในเสนาสนะสงัดตามดงลึก เพื่อไม่ให้พวกยักษ์เหล่านั้นเบียดเบียน ย่อมมีเครื่องคุ้มครองรักษาชื่อ “อาณานาฎิยะ” คำขึ้นต้นด้วยคำมนัสการพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ๗ พระองค์ ทั้งที่เสด็จนิพพานไปแล้วและพระองค์ปัจจุบัน ด้วยคาถา ๖ คาถา แต่อาณานาฎิยะ ในหนังสือสวดมนต์จัดเป็นเจ็ดตำนานเป็นบทย่อ พระเถระผู้รวบรวมบทสวดมนต์ได้นำเอาคาถามันัสการพระพุทธเจ้า ๒๘ พระองค์ มาแทรกไว้ในอาณานาฎิยะปริตรในสิบสองตำนาน แต่บทสวดของพระพม่ามีเพิ่มเติมต่อจากคาถาที่ ๓๓ ขึ้นอีกหนึ่งคาถา^{๓๒}

สรุป การสวดพระปริตรในบทต่างๆ นั้น เป็นการนำเอาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใน พระพุทธศาสนา ครูบาอาจารย์นำมาใช้เพื่อเป็นเครื่องป้องกันอันตราย เช่น อาณานาฎิยะปริตร และ กรณียเมตตสูตร หรือเมตตปริตร ป้องกันภัยจากอมนุษย์ และเป็นที่รักของอมนุษย์ (ภูตผี ปีศาจ) ยักษ์ทั้งหลาย เมื่อพระภิกษุเดินทางไปบำเพ็ญสมณธรรมตามที่ป่าเปลี่ยว การสวดมนต์พระปริตรประจำเพื่อเป็นเครื่องป้องกันภัยต่างๆ ทำให้เกิดความเป็นสิริมงคลปราศจากอันตรายและยังเป็นการสืบสานพระพุทธศาสนา ทำที่พระพุทธศาสนาก็ไม่ได้ปฏิเสธเรื่องผีต่างๆ ตามที่ปรากฏพระไตรปิฎกเฉพาะในธรรมบทจะมีเรื่องเปรตมากมาย รวมทั้งมีผีเข้าสิงพระภิกษุและสามเณรดั่งที่กล่าวมาแล้วในบทที่ ๑ และบทที่ ๒ แต่เป็นไปในลักษณะทั้งเป็นการป้องกันไม่ให้มาเบียดเบียนเบียดหลอกหลอนพระภิกษุและให้การสงเคราะห์อุทิศส่วนกุศลให้เปรตทั้งหลาย ดังนั้น การสวดพระปริตรสามารถป้องกันผีต่างๆ ใน

^{๓๐} สำนักพิมพ์ อำนวยสาสน์, สวดมนต์ สิบสองตำนานแปล พร้อมด้วยโยจกขุมาแปลและปภินณกคาถาแปล, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมบรรณาการ, ๒๔๗๓), หน้า ๑๗-๘๑.

^{๓๑} ธนิต อยู่โพธิ์, แปลและเรียบเรียง, อาณาพพระปริตต์ พร้อมด้วย ตำนาน แล คำแปล ทวาทสปริตต์ หรือ สิบสองตำนาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๑๗), หน้า ๔๒-๗๙,

^{๓๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๗-๑๒๒.

พระพุทธศาสนาเชื่อว่า พระพุทธเจ้าตรัสแก่พระภิกษุและเหตุการณ์อื่นๆ ที่เกี่ยวกับผีทั้งหลาย รวมทั้งผีปอบด้วย แต่ในสมัยของพระพุทธเจ้าไม่เรียกว่าผีปอบ เพียงบอกว่าผีเข้าสิงพระภิกษุแล้วอยากฉันทเนื้อสดๆ เดินไปตลาดแล้วไปฉันทเนื้อสดๆ อาการผีเข้าสิงจึงสงบลง ดังนั้น จึงสรุปได้ ๕ ประการ ดังนี้

๑. การสวดพระปริตรเป็นการสืบสานต่ออายุพระพุทธศาสนา
๒. พระภิกษุสวดพระปริตรแล้วเป็นการป้องกันอันตรายต่างๆ เช่น ผี เทวดา ยักษ์ ไม่ให้มาเบียดเบียนพระภิกษุ
๓. ทำให้พระภิกษุเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้วยการประยุกต์ใช้ให้เข้ากับความเชื่อเรื่องผีดั้งเดิมของแต่ละชุมชน
๔. เป็นการสงเคราะห์แก่ผู้ที่ได้รับความทุกข์เดือดร้อน และความสบายใจของคนในชุมชน
๕. ขรവാสนสามารถนำเอาคาถาพระปริตรไปสวดได้ ส่วนจะผลประการใดขึ้นอยู่กับข้อวัตรปฏิบัติแต่ละบุคคลว่า มีศีลบริบูรณ์หรือไม่ ส่วนจะเป็นความมั่งงายหรือไม่นั้นก็สามารพพิสูจน์ได้ตนเอง เพราะพระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า ธรรมของพระพุทธองค์นั้น สามารพพิสูจน์ได้ รู้ได้เฉพาะตน ไม่จำกัดกาล

๔.๘ ความเชื่อเรื่องผีที่มีต่อพิธีกรรมตามคัมภีร์อาถรรพณ์เวทย์ของพราหมณ์

ลัทธิไสยศาสตร์ได้เกิดขึ้นมาก่อนพุทธกาล เขามีคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์เรียกว่า “ไตรเพท” ในลัทธิของพราหมณ์ โดยเฉพาะคัมภีร์อาถรรพณ์เวทย์ เป็นคัมภีร์ประกอบด้วยเวทมนต์คาถาเรียกผีสังเทวดาให้ช่วยป้องกันอันตรายให้ และให้มีการแก้อาถรรพณ์ ทำพิธีสาปแช่งให้เป็นอันตรายได้ด้วย

พวกอารยัน จึงได้ประพันธ์บทสวดมนต์สรรเสริญเทวดาไว้ ๑๐๑๗ องค์ พวกอารยันนี้ เขาถือความสำคัญของพระเจ้าน้ำ พระอินทร์ พระวรุณ พระอิศวร นั้น ในหลักพระเวทถือว่าเป็นองค์เดียวกัน ถัดจากพระอินทร์ลงมาคือ พระอัคนี (ไฟ) มีบทสวดถึงสามร้อยบท^{๓๓}

๔.๘.๑ พิธีกรรมความเชื่อเรื่องผีในสมัยหลังพระพุทธเจ้าปรินิพพาน พวกอารยันเข้ามาตั้งรกรากในชมพูทวีปแล้ว ในขั้นต้นพวกอารยันนับถือภูตผีปีศาจ อำนาจต่างๆ ทางธรรมชาติที่สามารถอธิบายได้ ต่อมา ได้รวบรวมคำสวดอ้อนวอนของตนขึ้น^{๓๔} เป็นลัทธิไสยศาสตร์ได้เกิดขึ้นมาก่อนพุทธกาล เขามีคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์เรียกว่า “ไตรเพท” เป็นครั้งแรกเป็นภาษาสันสกฤต เรียกว่า พระเวท (Veda) ซึ่งแปลว่าความรู้ คัมภีร์ที่แต่งขึ้นครั้งแรกเรียกว่า ฤคเวท (Rigveda) ต่อมา จึงได้เรียบเรียงคัมภีร์เพิ่มเติมตามลำดับคือ ยชุรเวท (Yajurveda) สามเวท (Samveda) อาถรรพณ์เวท (Atharveda) อาถรรพณ์เวทในคัมภีร์ไสยศาสตร์ แยกออกเป็น ๒ นิภายหลัง คือ

๑) นิภายหลังขาว (White System) เป็นวิชาที่ใช้ในทางดี คือ ช่วยเหลือนมนุษย์ให้มีความสุขปลอดภัย โดยใช้เวทมนต์คาถาบำบัดโรคภัยไข้เจ็บ และป้องกันภัยอันตรายทั้งปวง

^{๓๓} ชัยมงคล อุดมทรัพย์, คัมภีร์ไสยศาสตร์ ฉบับสมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร : โสภณการพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๒.

^{๓๔} พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ, รวบรวม ประวัติศาสตร์ พระพุทธศาสนาในอินเดีย, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๔,

๒) นิการดำ (Black System) เป็นวิชาที่ใช้ในทางที่ชั่ว คือ ทำให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่น ด้วยการใช้เวทมนต์คาถา ทำให้คนเจ็บป่วย ทำให้คนเป็นบ้าหรือเป็นอันตรายต่างๆ^{๓๕}

ต่อมา พระพุทธศาสนาได้ผสมกับลัทธิตันตระของฮินดู ในยุคนี้อาจได้ชื่อว่า พุทธตันตระ เกิดสัทธรรมปฏิรูปกับศาสนาฮินดูทำให้พระพุทธศาสนาถึงแก่ความเสื่อมคำว่า “พระพุทธศาสนาแบบตันตระ” ใช้เรียกพระพุทธศาสนาในอินเดียยุคหลังได้แก่ มัณฑะยาน วัชรยาน หรือ สหะยาน พระพุทธศาสนาในยุคนี้อาจได้หลอมตัวเข้าหาลัทธิตันตระของฮินดูมีหลักการปฏิบัติที่สำคัญดังนี้

๑) ถือนิการดำและลงเลขยันต์ ได้แก่ มนตราและธารณีการออกเสียงสวดมนต์ได้บัญญัติคำสวดอันลึกกลับขึ้นมาผู้ปฏิบัติมีภาษาที่มีความหมายเป็นสองแง่ในทำนอง คำคม ความหมายจริงๆ ของคำเหล่านั้น เมื่อคนสามัญทั่วไปได้ยินเข้าถึงกับสะดุ้ง แต่นักปฏิบัติได้แปลความไปในแง่หนึ่งเป็นที่รู้จักโดยเฉพาะและแตกต่างจากความเข้าใจของสามัญชนทั่วไปอย่างมากมาย จึงทำให้มีความเข้าใจผิดกันเกิดขึ้นในหมู่นักปฏิบัติและสาวกของลัทธิลึกลับ

๒) ถือนิการดำขึ้นต้น แต่เพื่อที่จะให้พิเศษออกไปจึงเกิดมีการนับถือ ฌานิพุทธ และพระโพธิสัตว์ ยิ่งยวดขึ้นไปมีความเชื่อในเทพเจ้าและเทพเป็นจำนวนมากและเห็นว่าการโปรดปรานของเทพเจ้าและเทพเหล่านั้นสามารถทำให้ผู้อ่อนนอบบรรลุความสำเร็จได้ จึงได้นิยมนำรูปขึ้นมาให้พระพุทธเจ้าประทับนั่งอยู่ตรงกลางเทพทั้งหลาย^{๓๖}

๓) มีการเพิ่มการเซ่นสรวงผีสาธเข้าไปด้วย โดยถือว่าการบูชาบวงสรวงและอ่อนน้อมจะทำให้ได้รับความสุข และยังได้ทำรูปของพระฌานิพุทธให้มีปางดูร้ายอย่างนางกาลิ

อย่างไรก็ตาม ลัทธิตันตระนี้มีผู้ปฏิบัติแพร่หลายอยู่ทางอินเดียตะวันออกในแคว้นเบงกอล อัสสัม โอริสสา และพิหาร มหาวิทยาลัยวิกรมศิลา เป็นศูนย์ศึกษาลัทธินี้ และต่อมา ลัทธินี้ยังได้แผ่เข้าไปสู่ประเทศทิเบตด้วย

พระพุทธศาสนาในยุคนี้อาจได้เกิดสัทธรรมปฏิรูปอย่างหนัก พระสงฆ์ทำตัวเหมือนหมอผีขมังเวทย์มากขึ้น เพื่อสนองความต้องการของชาวบ้านธรรมดาที่ไม่เห็นคุณค่าหลักธรรมที่แท้จริง พระสงฆ์ไม่ได้เรียกว่าภิกษุ แต่เรียกว่า สิทธะ สิทธะ ที่มีชื่อเสียงในยุคนั้นคือ สิทธิมาตังคี สิทธะอนันนทวันทวัชระ สิทธะญาณปาพะ เป็นต้น ต่อมา สิทธะ ได้แบ่งออกเป็น ๒ พวก ใหญ่คือ^{๓๗}

๔) พวกทักษิณจารย์ แปลว่า ผู้ประพฤติด้านขวา พวกนี้ยังประพฤติพระธรรมวินัย ยังรักษาพรหมจรรย์ ยังรักษาสถานะความพระสงฆ์ได้มากพอสมควร

๕) พวกวามจารย์ แปลว่า ผู้ประพฤติด้านซ้าย พวกนี้ประพฤติเลอะเลือนไม่รักษาพรหมจรรย์ มีภรรยา มีครอบครัว ทำตัวเป็นพอมดมหมอมิมากขึ้นชอบอยู่ป่าช้า ใช้หวักะโหลกผีเป็นบาตร มีภาษาลึกลับใช้สื่อสารเรียกว่าสนธยาภาษา เกณฑ์ให้พระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์มีศักดิ์ คือ ภรรยาคู่บารมี

^{๓๕} ชัยมงคล อุดมทรัพย์, คัมภีร์ไสยศาสตร์ ฉบับสมบูรณ์, หน้า ๑-๕.

^{๓๖} พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ, รวบรวม ประวัติศาสตร์ พระพุทธศาสนาในอินเดีย, หน้า ๑๕๘.

^{๓๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๙.

พระพุทธรูปก็มีปางอุ้มกอดคอกัน พวกเขากลัวว่าการจะบรรลุพระนิพพานได้ต้องมีธาตุขยและหญิงมาผสมผสานกัน^{๓๘}

๔.๘.๒ อารรพณ์เวทย์ เป็นหลักของไสยศาสตร์ และประกอบพิธีต่างๆ ทางไสยศาสตร์ พระเวทย์ทั้ง ๔ ประเภท เป็นคัมภีร์อันใหญ่ของศาสนาพราหมณ์พระเวทย์ที่เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง คือ “อารรพณ์เวทย์” อันเป็นคัมภีร์แสดงถึงความศักดิ์สิทธิ์ทางเวทมนต์คาถามี ๘ ประเภท คือ

๑) พระเวทย์แก้โรคต่างๆ อาคมประเภทนี้ ได้กระทำพิธีการใช้รักษาโรคต่างๆ ด้วยการ ใช้ปิดเป่าด้วยเวทมนต์คาถาให้หายได้^{๓๙}

๒) พระเวทย์ประสาน อาคมประเภทนี้ ได้แก่ การใช้ทำพิธีประสานบาดแผลให้สนิทเป็นเนื้อเดียวกัน และประสานกระดูกให้ติดกัน

๓) พระเวทย์สะเดาะ อาคมประเภทนี้ สำหรับใช้ในการทำให้สิ่งที่ติดขัดหลุดออกจากกัน เช่น สะเดาะกัญญา โขตรวน สะเดาะลูกในครรภ์ให้ออก หรือกำบังติดคอ เป็นต้น^{๔๐}

๔) พระเวทย์ป้องกันตัว อาคมประเภทนี้ ได้แก่ การทำพิธีปลุกเสกสิ่งต่างๆ

๕) พระเวทย์แสดงปาฏิหาริย์ อาคมประเภทนี้ มีความศักดิ์สิทธิ์แสดงอิทธิฤทธิ์ได้ต่างๆ เช่น ล่องหน หายตัว กำบังกาย ดำดิน ดำน้ำ เดินบนน้ำ เดินในอากาศ ลุยไฟ ย่นหนทาง แปลงการ คนเดียวทำได้หลายอย่าง หรือคนเดียวทำได้ทุกอย่าง ไสยศาสตร์ประเภทนี้ ยังมีปรากฏในประเทศไทย สมัยกรุงศรีอยุธยาได้จารึกไว้ในประวัติศาสตร์พงศาวดารสยาม คือ พระยาสิทธิราชเดโช (ทิป) ทหารเอกของพระนารายณ์มหาราช ท่านพระยาผู้นี้มีวิชาอาคมหายตัวได้อึดใจหนึ่งถือหอกขับขี่ม้าขาวไล่แทงฟันพม่าล้มตายเป็นอันมาก พม่าเห็นตัวบ้าง ไม่เห็นตัวบ้าง ก็ไล่ล้อมรบเป็นหมู่ๆ ไป และพระยาสิทธิราชเดโชสู้รบจนสิ้นกำลัง ก็ตกลงจากหลังม้า จะกลืนอัสสาสะปัสสาสะ (กลืนใจ) ก็เร็วเข้าด้วยกำลังเหนื่อย พม่าเห็นตัวถนัดจึงเข้าล้อมกลุ่มมุ่มจับพันธนาไว้ แล้วชวนกันฟันแทงมิได้เข้า ด้วยวิชาคงทนอาวุธ แล้วพวกทหารไทยก็ล้อมคงพระพันทั้งนั้น อาวุธเข้าศึกมิได้เจ็บกาย ส่วนพระยาสิทธิราชเดโชต้องพันธนาการอยู่ เมื่อหายจากความเหนื่อยอ่อนแล้ว ฟันกำลังวังชาขึ้นมา จึงพิจารณาดูเมฆฉายในอากาศ เห็นศุภมิตรแล้วร้ายพระพุทธรูปมนต์สะเดาะพันธนาออกจากกายได้สิ้น แล้วลุกเล่นไปชิงเอาค่ายพม่าได้ ก็ไล่ฟันพม่าที่คุมอยู่นั้นตายหลายคน พวกพม่าวิ่งหนีกระเจาออกไปก็เอาดาบตัดเชือกผูกมัด พวกทหารของตนได้ประมาณ ๑๐ คน และพวกทหารไทยเหล่านั้นก็เข้าช่วงชิงอาวุธพม่าในค่ายนั้นล้มตายเป็นอันมาก ที่มีชีวิตก็พากันแตกหนีไปสิ้น จึงเอาค่ายนั้นได้ กองทัพไทยไล่ติดตามมาทันได้ชัยชนะจับพม่าได้เชลย และช้างม้าเครื่องศาสตราวุธก็มาก ได้กล่าวกันว่า ท่านพระยาสิทธิราชเดโชชัย ได้วิชาจากบิดาของท่าน ได้เคยผจญต่อข้าศึกศัตรูมาแล้ว จึงได้รู้เรียนถ่ายทอดมา^{๔๑}

๖) พระเวทย์ทำอันตรายแก่ผู้อื่น อาคมประเภทนี้ เป็นไสยศาสตร์ใช้ทำพิธีการทำร้ายผู้อื่น โดยไม่ต้องทำด้วยตนเอง หรือใช้จ้างวานผู้อื่นทำร้ายคู่กรณี เช่น บิดไส้ บังฟัน เอาหนังเข้าท้อง เอาตะปูเข้าท้อง เอากระดูกเข้าท้อง ใช้ภูตผีปีศาจทำอันตราย เป็นต้น

^{๓๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๐.

^{๓๙} ชัยมงคล อุดมทรัพย์, คัมภีร์ไสยศาสตร์ ฉบับสมบูรณ์, หน้า ๒.

^{๔๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒.

^{๔๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓.

๗) **พระเวทย์แก้ภูติผีปีศาจ** อาคมประเภทนี้ ใช้ในการท่องบ่นภาวนา หรือปลุกเสกวัตถุ สิ่งของป้องกันผีร้าย คุณผี คุณคนต่างๆ และแก้คุณไสยด้วย ทำการขับไล่ ภูติผีปีศาจในพิธีทางไสยศาสตร์ตามอุปัฏฐากต่างๆ^{๔๒} เช่น เกี่ยวกับผีปอบ คือ ผีชนิดหนึ่งที่เกิดจากชายหรือหญิงที่เรียนวิชามนต์ขลัง ในทางเรียกผีเทวดามาปกป้องคุ้มครองรักษากันเรือนของตน และครอบครัวให้อยู่เย็นเป็นสุข และคนที่เรียนวิชามนต์ขลังในทางเสน่ห์เมตตามหานิยม ทำให้หนุ่มๆ สาวๆ รักใคร่หลงใหล วิชานี้ประเภทนี้มีอยู่แถบชนบท ที่พวกคนลาวเชื่อถือ ทำการเล่าเรียนสืบต่อกันมาแต่บรรพบุรุษผู้มีวิชาประเภทนี้ ทำผิดครู คือ ประพฤติตนไม่อยู่ในขอบเขตที่ครูสั่ง ผู้นั้นจะกลายเป็นผีปอบ เช่น เรียกผีเทวดามาให้คุ้มครอง รักษาบ้านเรือน เพื่อป้องกันขโมยโจรผู้ร้าย ยังไม่พอใจ และยังใช้เวทมนต์บังคับผีเทวดาไปทำร้ายอมิตรให้ตายอีก ดังนั้นครูจะทำโทษบันดาลให้ผีเทวดาเข้ามาสิงสู่อยู่กับคนที่ทำผิดครู เรียกว่าผู้นั้นเป็นผีปอบ หรือปีศาจร้ายมีพฤติกรรมเหมือนกับผีฟ้าทุกอย่าง แต่ไม่ได้รับการคนเจ็บป่วย มีแต่ทำร้ายเข้าสิงสู่เกาะกินคนและสัตว์ถึงแก่ความตาย และมีการสืบเชื้อสายผีปอบดุจดั่งผีฟ้าสืบเชื้อสายทุกประการ

คนที่เรียนเวทมนต์ทางเสน่ห์เมตตามหานิยม ทำให้หนุ่มๆ สาวๆ รักใคร่หลงใหล ยังไม่พอใจ และยังใช้เวทมนต์บังคับจิตใจให้ผิวเขาเมียเขาเกิดความรักใคร่หลงใหล และมาได้เสียกับตนดังนี้ เรียกว่า ผิดครู จะถูกครูลงโทษด้วยการบันดาลให้ปีศาจร้ายเข้าสิงสู่อยู่กับคนที่ ผิดครู เรียกว่าผู้นั้นเป็นผีปอบ ผีปอบชนิดนี้ มีพฤติกรรมอันร้ายกาจ อย่างเดียวกันกับคนเป็น ผีปอบ ที่เรียนวิชาเวทมนต์ เรียกผีเทวดา มาคุ้มครองบ้านเรือนทุกประการและพวกภูติผีปีศาจร้ายเที่ยวสัญจรไปสิงสู่ทำอันตรายผู้คนให้เจ็บป่วยเกิดความเดือดร้อนต่างๆ ไม่มีผู้ใดปราบผีเหล่านี้ได้ นอกจากหมอผีผู้มีวิชาอาคมเท่านั้น ที่จะปราบปรามขับไล่ให้ผีออกจากร่างคนไปได้^{๔๓}

๘) **พระเวทย์ทำเสน่ห์** อาคมประเภทนี้ ใช้ภาวนาหรือปลุกเสกสิ่งของ ซึ่งมีพิธีต่างๆ ในลัทธิไสยศาสตร์ ทำให้คนหลงรัก เรียกว่า เสน่ห์มหานิยม

เรื่องเวทย์มนต์คาถาลัทธิไสยศาสตร์ มิใช่จะมีอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเท่านั้น พระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์เท่านั้น ลัทธิไสยศาสตร์ได้แพร่หลายมาตั้งแต่ครั้งสมัยโบราณหลายประเทศ เช่น ประเทศอัสซีเรีย อียิปต์ คาลเดีย และชาติอื่นๆ เช่น อาฟริกาใต้ เป็นต้น ชาติเหล่านี้มีการเชื่อถือลัทธิไสยศาสตร์เหมือนกัน

ลัทธิไสยศาสตร์ คือ การรวมอำนาจจิต รวมพลังงานทางจิต ซึ่งได้ทำการอบรมจิตใจให้มีความยึดมั่น เชื่อถือ อย่างจริงจัง ดำเนินการไปตามหลักทางไสยศาสตร์ตามวิธีการนั้นๆ ก็จะสามารถแสดงฤทธิ์ปาฏิหาริย์ได้ด้วยกระแสแห่งพลังอำนาจจิตอันแรงกล้า ของมโนภาพสมาธิ จิตตานุภาพ ทั้งสามประการนี้ จึงเป็นบ่อเกิดแห่งอำนาจที่ประหลาดมหัศจรรย์เกิดขึ้น โดยอาศัยหลักวิชาทางไสยศาสตร์

เวทมนต์ทางไสยศาสตร์ของพราหมณ์แทบทุกบท ส่วนมากใช้คำเริ่มต้นด้วย โอมฯ ทั้งสิ้น หมายความว่า พระเจ้าทั้งหลาย ซึ่งแยกออกเป็น อะ อุ มะ หรือ มะ อะ อุ สนธิ กันเป็น โอมฯ คือ มะ หมายถึง พระพรหม อะ หมายถึง พระวิษณุ อุ หมายถึง พระศิวะ ด้วยเหตุนี้ จึงถือว่า โอมฯ เป็นคำที่ศักดิ์สิทธิ์ของพระเจ้าทั้งสาม และเชื่อว่าเป็นคำสั่งของพระเจ้า หรือพระราชโองการของพระเจ้า

^{๔๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔.

^{๔๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๒๖-๔๒๘.

สำหรับทางพระพุทธศาสนาหมายความว่า พระรัตนตรัย ดังนั้น เกจิอาจารย์ของไทยจึงได้รจนาเวทมนต์เรียนแบบของพราหมณ์ก็มีบ้าง โดยเริ่มต้นคำว่า โอมฯ ดังเช่น โอมพระอิศวรเป็นเจ้า หรือ โอมพระนารายณ์แผ่ลงฤทธิ์ หรือ โอมพระฤาษีนารอท หรือมนต์ปู่เจ้าสมิงพรายใช้สำหรับปลุกเสกนางกวักให้เป็นเสน่ห์ห่มหานิยมทางค้าขาย เป็นต้น ดังนี้

โอมปู่เจ้าสมิงพรายอยู่ภูเขาศิ่ว มหาอุดมโมกาสีทิวโชคชัยศรีภูมิลูกสาวคนเดียวชื่อนางกวัก หลึงเห็นหลึงรัก ชายเห็นชายชม ผู้คนรู้จักทุกตำบล ปวงชนรักถ้วนหน้า พวกพ่อค้าพานิชพาลูกสาวไปค้าเมืองแมน คำเพชร พลอย แหวน ก็ได้เพชร พลอย แหวน มาแทนสามแสนทนาน คำเงินก็ได้เงินมาแทนเต็มกอง คำทองก็ได้ทองมาแทนเต็มหีบ คำขายสารพัดก็ได้กำไรคล่องๆ คำขายของทั้งหลายวันนี้ก็ขายดีหมดยามสาย คำขายสามเดือนได้เลื่อนเป็นเศรษฐี คำขายไม่ถึงสามปีก็ได้คำสำเภา โอมเอิบ เอิบ เทิบ เทิบ มหาเทิบ เทิบ โอมปู่เจ้าเขาเขี้ยวประสิทธิให้ลูกสาวคนเดียว โอมสวาหะฯ มนต์บทนี้ใช้สำหรับปลุกเสกนางกวัก ซึ่งเป็นรูปเขียนหรือรูปปั้นหล่อด้วยโลหะ และแกะสลักด้วยไม้เพื่อบูชาไว้ ณ ร้านค้าขายเป็นเสน่ห์ห่มหานิยม ทำให้ค้าขายของดี มีลูกค้ามาอุดหนุนมากมาย^{๔๔}

ตามหลักพระพุทธศาสนาผู้บำเพ็ญตนทางวิปัสสนาจนได้ฌานสมาบัติแล้ว ก็สามารถแสดงปาฏิหาริย์ได้ตามภูมิของตน เมื่อครั้งพุทธกาลพระเวททัตได้รูปฌานก็สำแดงฤทธิ์ปาฏิหาริย์จำแลงแปลงกาย ให้พระเจ้าอชาตศัตรูราชกุมารทางเลื่อมใสได้ ส่วนอารมณ์ของรูปฌานนั้นใช้กลืนบ้าง ใช้คาถาบริกรรมบ้าง หรืออย่างใดอย่างหนึ่งตามความปรารถนาของตน มุ่งแต่จะให้จิตแน่วแน่เป็นสมาธิ เพื่อสำเร็จกิจในการสำแดงอิทธิปาฏิหาริย์ของตน แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ท่านมิได้ทรงปฏิเสธว่าการกระทำฤทธิ์ แสดงปาฏิหาริย์เป็นสิ่งที่ไม่บังควร แต่พระองค์ก็ยังทรงยกย่องอิทธิปาฏิหาริย์บ้างเหมือนกันดังจะเห็นได้ว่า

พระพุทธเจ้าทรงใช้ให้พระโมคคัลลานเถรไปทรมานบุคคลต่างๆ ที่มีทิฐิมานะแรงกล้าด้วยการแสดงอิทธิวิธีต่างๆ ให้ยอมจำนนจนได้ ถึงแม้พระพุทธเจ้าทรงยกย่องพระโมคคัลลานว่า เป็นภิกษุที่มีฤทธิ์ และพระพุทธเจ้าเองก็เคยทรงแสดงปาฏิหาริย์ ดังปรากฏอยู่ในวิชาแปดประการ ซึ่งมีคุณมหัศจรรย์ของวิปัสสนาจนได้มโนมยิทธิฤทธิ์ที่สำเร็จขึ้นมาจากใจอิทธิวิธี ทิพจักขุ ตาทิพย์มองเห็นอะไรได้หมดนั้น วิปัสสนากัมมัฏฐานได้เจริญท่ามกลางพระภิกษุสงฆ์ ฝ่ายเถรวาทและมหายาน มีพระคณาจารย์ผู้เชี่ยวชาญสั่งสอนเวทมนต์คาถาต่างๆ ขึ้นและได้ดัดแปลงแก้ไขวิชาไสยศาสตร์ออกเสีย นำเอาพระพุทธมนต์ของพระพุทธเจ้าใส่แทน หรือปะปนกับมนต์ของพราหมณ์บ้าง โดยถือว่ามนต์ของพราหมณ์ยังมีอานุภาพความศักดิ์สิทธิ์มาก จึงมั่นใจเชื่อแน่ว่า มนต์ของพระพุทธเจ้าจะต้องมีอานุภาพความศักดิ์สิทธิ์มากกว่ามนต์ของพราหมณ์ จึงได้ทำการรวบรวมร้อยกรองขึ้นเป็นบท แล้วนำไปใช้ตามหลักวิชาไสยศาสตร์ ปรากฏว่าได้ผลดียิ่ง จึงได้มีการร่ำเรียนสืบต่อๆ กันมา

การใช้เวทมนต์คาถาทั้งหลาย มิได้หมายความว่า เมื่อท่องจำได้แล้วจะนำไปใช้ให้มีผลหลังศักดิ์สิทธิ์เกิดผลประโยชน์ได้เลิกก็หาไม่ พึงเข้าใจด้วยว่า เวทมนต์คาถาเป็นคำสวดภาวนาบริกรรมทำให้โน้มน้าวจิตใจเกิดสมาธิแน่วแน่ มีนโนคติช่วยปลุกพลังจิต ทำให้เกิดมโนมยิทธิเข้มแข็งยิ่งขึ้น ดังนั้น ผู้ที่จะเรียนวิชาไสยศาสตร์ได้สำเร็จ จำต้องสำรวมใจให้เป็นสมาธิ โดยการฝึกฝนสวดมนต์

^{๔๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔-๗.

ภาวนาบrikกรรม กำหนดลมหายใจเข้าออกให้สม่ำเสมอ ทำให้เกิดพลังทางกระแสดิจิตอย่างแรงกล้าจริงๆ เพื่อช่วยให้กระแสดิจิตของกาย ใจมีกำลังมโนยิตธิขึ้น บันดาลให้เกิดความสำเร็จสมความปรารถนา เช่น การภาวนา เช่น การภานาบrikกรรม ปลุกเสก เป่า หรือหยดเทียนทำน้ำมันต์ หรือภาวนาบrikกรรม ปลุกเสก เป่า ใช้กระแสดิจิตส่งพลังอำนาจลงในวัตถุสิ่งของต่างๆ ก็จะเกิดอำนาจความศักดิ์สิทธิ์สามารถใช้เป็นประโยชน์ตามความประสงค์

สรุป พิธีกรรมตามคัมภีร์อาถรรพณ์เวทย์ของพราหมณ์ ประกอบด้วยวิชามากมาย ซึ่งมีมาก่อนพระพุทธศาสนาจะกำเนิดขึ้น โดยพวกอารยันกับชาวพื้นเมืองเดิมได้เขียนคัมภีร์ไว้ แบ่ง ๘ ประเภท โดยเฉพาะคัมภีร์ที่ ๖ เกี่ยวกับไสยศาสตร์ที่ใช้ภูตผีปีศาจทำอันตรายผู้ที่เป็นศัตรู ลักษณะนี้เป็นการเล่นผีไว้โดยกักขังวิญญาณไว้ด้วยคาถา และมีเครื่องเช่น (อาหารให้ผีกินกำกับด้วยคาถาให้ผีเชื่อฟังทำตามคำสั่ง) ให้ไปสิงร่างของคนที่เป็นศัตรูทำให้เจ็บป่วยและตายไปในที่สุด ส่วนคัมภีร์ที่ ๗ นี้เป็นพระเวทย์แก้ภูตผีปีศาจ เรียนปลุกเสกสิ่งของเพื่อขับไล่ผี หรือปลุกเสกวัตถุสิ่งของป้องกันผีร้าย คุณผีคุณไสยต่างๆ และแก้คุณไสยด้วย ทำการขับไล่ภูตผีปีศาจในพิธีทางไสยศาสตร์ตามอุปเท่ห์ต่างๆ เช่น เกี่ยวกับผีปอบ วิชานี้เรียนแล้วต้องรักษาห้ามผิดครู โดยเฉพาะศีลข้อ ๓ อาหารบางประเภท เช่น ของดิบหรือเนื้อที่มีข้อห้ามหลักพระพุทธศาสนา ๑๐ อย่าง วิชาเรียนมาแล้วใช้ไปทำร้ายผู้คน รวมทั้งเรียกเก็บเงินค่าครูเกินกำหนดก็จะทำผู้เรียนกลายเป็นผีปอบ ซึ่งจะดุร้ายมากกว่าผีปอบประเภทอื่นๆ เรียกว่า “ปอบยักษ์” โดยคัมภีร์ที่ ๘ พระเวทย์ทำเสน่ห์ ใช้ภาวนาหรือปลุกเสกสิ่งของ ซึ่งมีพิธีต่างๆ ในลัทธิไสยศาสตร์ ทำให้คนหลงรัก เรียกว่า เสน่ห์มหานิยม วิชานี้จะทำที่ไปเรียนมาหรือตั้งตนเป็นครูอาจารย์ ไปสักเกตตามหานิยม เช่น สักเป็นรูปนกสาลิกา หรือของขลังพวกเมตตามหานิยม เช่น สี่ผั่ง น้ำมันพรายผีตายโหงเอาป้ายคนที่ตนอยากให้รัก ของพวกนี้ถ้ารักษาไม่ได้เรื่องเวทมนต์คาถาลัทธิไสยศาสตร์วิญญาณร้ายจะเข้าแฝงหรือสิงในร่างโดยที่เจ้าตัวจะรู้หรือไม่ก็ตามจะกลายเป็นเจ้าของผีปอบสรุปได้ ๕ ประการ ดังนี้

๑. คัมภีร์ของพราหมณ์มี ๘ ประเภท มีทั้งดีและไม่ดีช่วยรักษาและทำร้ายศัตรูหรือทำเพื่ออามิส ดังนั้น คัมภีร์ของพราหมณ์แบ่งออกเป็น ๒ นิกาย คือ นิกายขาว ใช้ไปในทางช่วยมนุษย์ให้มีความสุข โดยเวทมนต์คาถาบำบัดโรคร้ายไข้เจ็บ และป้องกันอันตราย ส่วนนิกายดำ ใช้ไปในทางไม่ดี ทำให้อันตรายแก่ผู้อื่น ด้วยการใช้นิเวทมนต์คาถาทำให้คนเจ็บป่วย อาจทำให้คนเป็นบ้าหรือเป็นอันตรายต่างๆ

๒. คาถาที่มีความสัมพันธ์กับคาถาอื่นๆ คือ คาถาที่ ๘ เป็นการเรียนคาถาทำเสน่ห์ไสยศาสตร์ อันเป็นสาเหตุเมื่อผิดครูก็จะถูกวิญญาณร้ายเข้าสิงกลายเป็นเจ้าของผีปอบ และคาถาที่ ๖ เป็นคาถาที่ใช้ทำร้ายศัตรูหรือผู้มีวิชาเห็นแก่อามิสใช้ ผี วัตถุ สิ่งของเป็นสื่อกำกับด้วยคาถาไปทำร้ายผู้คนให้ได้รับความทุกข์เดือดร้อนเป็นบ้า หรืออาจถึงแก่ชีวิตได้

๓. คาถาที่ ๗ เป็นการใช้สำหรับรักษาผู้ที่ถูกไสยศาสตร์ เป็นการเมื่อมีผู้ถูกก็มีผู้เรียนแก้ แต่ถ้าผู้เรียนแก้และผูกด้วยการทำพิธีกรรมทั้งสองอย่าง ผีจะไม่กลัวเพราะถือว่าเป็นพวกเดียวกัน เวลารักษาก็จะรักษาไม่ได้ผลวิชาที่เรียนมาก็เสื่อมเป็นภัยต่อตัวเองถูกวิญญาณเข้ามาแฝงอยู่ด้วยกลายเป็นผีปอบ

๔. ไสยศาสตร์เป็นเรื่องพิสุจน์ทางวิทยาศาสตร์ไม่ได้ผู้ที่ไม่เคยเกี่ยวข้องหรือไม่ถูกกระทำโดยผีปอบก็จะมองว่าเป็นเรื่องมลายเชื่อถือไม่ได้

๕. สิ่งที่จะบอกได้ว่าจริงหรือไม่ก็มีเพียงทางด้านกายภาพเชื่อว่าคนถูกผีปอบเข้าสิงแล้วรักษาทางไสยศาสตร์หายเป็นปกติ ส่วนสังคมข้างนอกจะมองอย่างไรก็เป็นเรื่องปัจเจกบุคคล

สรุป ตามหลักพระพุทธศาสนา ผู้บำเพ็ญตนทางวิปัสสนาญาณได้ฌานสมาบัติแล้วก็สามารถแสดงปาฏิหาริย์ได้ตามภูมิของตน เมื่อครั้งพุทธกาลพระเทวทัตได้รู้ปริมาณสำแดงฤทธิ์ปาฏิหาริย์จำแลงแปลงกาย ให้พระเจ้าอชาตศัตรูทรงเลื่อมใสได้

พระพุทธเจ้ามิได้ทรงปฏิเสธทรงยกย่อง พระโมคคัลลานอัครสาวกเบื้องซ้ายเป็นผู้เลิศในทางฤทธิ์ ดังปรากฏอยู่ในวิชาแปดประการ ซึ่งมีคุณมหัศจรรย์อันมีวิปัสสนาญาณ มโนยิทธิ ฤทธิ์ที่สำเร็จขึ้นมาได้จากใจอิทธิวิธี การแสดงฤทธิ์ด้วยวิธีต่างๆ ทิพโสตร หุติพยไครพุทอะไรก็ได้ยินหมด ทิพจักขุ ตาทิพย์มองเห็นอะไรได้หมด

วิปัสสนากัมมัฏฐานได้เจริญท่ามกลางพระภิกษุสงฆ์ ฝ่ายเถรวาทและมหายาน มีพระคณาจารย์ผู้เชี่ยวชาญสั่งสอนเวทมนต์คาถาต่างๆ ขึ้นและได้ดัดแปลงแก้ไขวิชาไสยศาสตร์ด้วยการคัดเอามนต์ของพราหมณ์ออกเสีย นำเอาพระพุทธรูปของพระพุทธเจ้าใส่แทน หรือปะปนกับมนต์ของพราหมณ์บ้าง โดยถือว่ามนต์ของพราหมณ์ยังมีอานุภาพความศักดิ์สิทธิ์มาก จึงมั่นใจแน่ว่ามนต์ของพระพุทธเจ้าจะต้องมีอานุภาพความศักดิ์สิทธิ์มากกว่ามนต์ของพราหมณ์ จึงได้ทำการรวบรวมร้อยกรองขึ้นเป็นบท แล้วนำไปใช้ตามหลักวิชาไสยศาสตร์ ปรากฏว่าได้ผลดียิ่ง จึงได้มีการร่ำเรียนสืบต่อๆ กันมา

การใช้เวทมนต์คาถาทั้งหลาย มิได้หมายความว่า เมื่อท่องจำได้แล้วจะนำไปใช้ให้มีความหลังศักดิ์สิทธิ์เกิดผลประโยชน์ได้เสียก็หาไม่ พึงเข้าใจด้วยว่า เวทมนต์คาถาเป็นคำสวดภาวนาบริกรรม ทำให้โน้มน้าวจิตใจเกิดสมาธิแน่น มีมโนคติช่วยปลุกพลังจิต ทำให้เกิดมโนยิทธิเข้มแข็งยิ่งขึ้น ดังนั้นผู้ที่เรียนวิชาไสยศาสตร์ได้สำเร็จ จำต้องสำรวมใจให้เป็นสมาธิ โดยการฝึกฝนสวดมนต์ภาวนาบริกรรม กำหนดลมหายใจเข้าออกให้สม่ำเสมอ ทำให้เกิดพลังทางกระแสจิตอย่างแรงกล้าจริงๆ เพื่อช่วยให้กระแสของกาย ใจมีกำลังมโนยิทธิขึ้นบันดาลให้เกิดความสำเร็จสมความปรารถนา เช่น การภาวนาบริกรรม ปลุกเสก เป่า หรือหยดเทียนทำจะเกิดอานุภาพความศักดิ์สิทธิ์ สามารถใช้เป็นประโยชน์ตามความประสงค์^{๔๕} แต่พระพุทธเจ้าทรงห้ามภิกษุณีเรียนไตรปิฎกวิชาเพราะไม่ใช่เป็นทางเพื่อความหลุดพ้น ตามประวัติพระพุทธศาสนามีการนำเอาพิธีกรรมของพราหมณ์มาใช้เป็นส่วนหนึ่งของพระพุทธศาสนา สรุปได้ ๕ ประการ ดังนี้

๑. การที่พระพุทธเจ้ายกย่องพระโมคคัลลานอัครสาวกเบื้องซ้ายเป็นผู้เลิศในทางฤทธิ์ และการแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ก็เป็นไปเพื่อสงเคราะห์บุคคลให้เกิดศรัทธาพระพุทธศาสนา รู้วิธีการทำบุญ ทำทาน เสียสละเพื่อลดความตระหนี่ เป็นผู้ถึงซึ่งพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

๒. การที่พระภิกษุเจริญสติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ใช้จิตมีสมาธิบริกรรมคาถาปลุกเสกพระเครื่อง วัตถุสิ่งของ และวิชาอื่นๆ โดยเอาพิธีกรรมและคาถาของพราหมณ์มาประยุกต์ใช้ เพื่อเป็นการฉลองศรัทธาญาติโยม

^{๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖-๗.

๓. สังคมไทยโดยทั่วไปก็ไม่ได้ปฏิเสธเรื่องไสยศาสตร์ เช่น การสักยันต์ มีทั้งพระภิกษุ และฆราวาสสักยันต์ให้กับผู้ที่เชื่ออิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ อยู่ยงคงกระพัน โชคลาภ เมตตามหานิยม และอื่นๆ

๔. การที่จะเป็นจริงตามศรัทธาหรือไม่เป็นเรื่องความเชื่อเฉพาะบุคคล และกลุ่มบุคคลที่มีความคิดเห็นตรงกัน

๕. การที่พระภิกษุสงฆ์ประกอบพิธีกรรมอย่างนี้ ไม่ได้เป็นไปตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก หากพระพุทธรูปศาสนาเปรียบเสมือนต้นไม้พิธีกรรมเหล่านี้เปรียบเสมือนสะเก็ดของต้นไม้

๔.๙ วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

จากการศึกษาลงพื้นที่สัมภาษณ์ พระครูประสุตธรรมสุนทร พระภิกษุ สามเณร ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ชาวบ้าน ผู้เฒ่าผู้แก่ อาจารย์ และเด็กนักเรียนบ้านดอนยานาง ที่เคยเข้าร่วมพิธีกรรมไล่จับผีปอบหรืออยู่ในเหตุการณ์เป็นคนที่อาศัยในหมู่บ้านดอนยานางมาตั้งแต่เกิดรู้ความเป็นไปของคนในชุมชน พบว่า

พระครูประสุตฯ กล่าวว่า คนที่เป็นผีปอบเกิดจากการสักยันต์ เรียนเมตตามหานิยม เครื่องรางขลัง วิชาอาคมอาคมอื่นๆ เรียนธรรม หรือไปสักยันต์ตามที่นิยมทั่วไป เช่น สาลิกา ลงอักขระหรือยันต์ต่างๆ ที่เรียนมาแล้วรักษาไม่ได้ วิญญาณสัตว์ร้ายจะเข้ามาแฝงอยู่ในร่างคนนั้น จะไม่รู้ว่าเป็นผีปอบ คิดว่าตัวเองเป็นปกติ บางคนก็รู้สึกตัวว่าตัวเองเป็นผีปอบแต่ไม่ชัดเจนนึกคล้ายคลึงคล้ายคลึง เมื่อวิญญาณผีปอบไปเข้าสิงคนอื่นแล้วออกปากบอกใครเป็นผีปอบ (ชื่อเจ้าของผีปอบที่อาศัยอยู่ในร่าง) จึงจะรู้ว่าตัวเองเป็นผีปอบ และเวลาเดินไปไหนมาไหนหมาจะเห่า เดินผ่านบ้านคนอื่นผีปอบที่สิงอยู่ในร่างเจ้าของผีปอบก็ไปด้วยและแอบไปสิงคนอื่นเพียงแค่เจ้าของผีปอบมองเห็น หรือเวลาเดินไปเข้าบ้านไหนเด็กจะกลัวร้องไห้ วิญญาณร้ายที่เข้าแทรกสิงร่าง เช่น วิญญาณของผีปอบ เป็นวิญญาณสุนัข วิญญาณลิง วิญญาณไก่ วิญญาณนก วิญญาณหมู วิญญาณตะขาบ วิญญาณงูกลายเป็นพญานาค เมื่อวิญญาณแก่กล้ากลายเป็นมังกร และวิญญาณสัตว์อื่นๆ ตัวเล็กๆ พวกวิญญาณนี้สามารถออกลูกได้ วิญญาณบรรพบุรุษ เปรต ผีตายโหง แล้วแต่จะให้เห็นเป็นอะไร ถ้าตัวยังเล็กอยู่กินอะไรไม่ได้จะเข้าไปสิงคนเล่นไปดูรบกวนคนเป็นเดือน ถ้าตัวใหญ่แก่มากขึ้นก็จะเข้าสิงคนอื่นดูตลกเลือดทำให้ตัวโตขึ้นวิญญาณร้ายพวกนี้จะดูตลกเลือดสัตว์ต่างๆ และเลือดคนที่เข้าสิงทำให้มีพลังอำนาจมากขึ้น ถ้าหากกินคนอื่นไม่ได้ก็กินตัวเองเจ้าของผีปอบ บางคนถูกผีปอบเข้าสิงตายก็มี บางทีเข้าสิงกินดับจนตาย พอไปเข้าสิงร่างคนอื่นก็ออกปากพูดว่าดับคนนั้นหวานอร่อยมาก และจะไปกินเด็กที่เกิดใหม่มันอร่อยแต่เข้าไม่ได้เขามีของรักษา บางคนก็ไม่ตายหากรักษาได้หรือร่างกายทนไหวแต่ตัวคนป่วยจะซีดขาว

อาการคนที่ถูกผีปอบเข้าสิง จะปวดหัว ร้อง ร้องไห้ หัวเราะ พูดเพ้อเจ้อ บางคนนอนตัวแข็งทื่อไม่มีสติรับรู้อะไร สีหน้าแดงผิดปกติ ตาตุ้ ตาเหลือก หลบสายตาผู้คน ชอบอยู่คนเดียวที่มีดๆ ไม่พูดไม่จา ถ้ามองเห็นคนแสดงว่าพร้อมที่จะสู้กับหมอปราบผีปอบจะพูดว่ากูไม่กลัวมึงรู้จักชื่อพ่อ แม่ว่าเป็นใครทำอะไรเพื่อเป็นการข่มขวัญ บางทีก็จะด่าว่าแรงๆ เพื่อยั่วให้โกรธทำพิธีไม่ได้ บางทีก็พูด

ออกปากบอกชื่อเจ้าของผีปอบ ซึ่งคนเป็นผีปอบคนเดียวอาจมีวิญญาณผีปอบเข้ามาแฝงอยู่เป็นห้าสิบ หกสิบตัวเป็นร้อยตัวก็ได้ ญาติพี่น้องเห็นผิดปกติแบบนี้ก็จะแสวงหาครูบาอาจารย์พาไปรักษาเอาใส่ รถมอบบางที่นอนตัวแข็งทื่อไม่มีสติพามารักษาที่วัดดอนยานางหายเป็นปกติได้ผลทุกราย บางคน อาจจะหลายครั้งจึงหายเป็นปกติ จึงต้องนิมนต์หลวงพ่อบำเพ็ญพิธีที่บ้านเรียกว่าพิธีคุ้มบ้าน คือ การฝัง หลักสี่ทิศรอบบริเวณบ้านด้วยไม้มะขามและไม้ไผ่ฝังเป็นคู่ๆ แล้วทำพิธีจับผีปอบที่บ้านนั้นถ้ามีผีปอบ อาศัยอยู่ก็จะจับใส่กระบอกลูกไม้ไผ่ นำกลับมาวัดแล้วเผาทำลายวิญญาณให้ไปเกิดใหม่

การเป็นผีปอบทายาทหรือการสืบทอดกันผีปอบจะอาศัยอยู่บ้านหลังนั้นต่อไป เมื่อเจ้าของตาย ไปจะแฝงอยู่กับลูกหลานของบ้านหลังนั้น เช่น พวกหมอราผีฟ้าที่เป็นผีปอบไปรักษาคณปวยก็ถือว่า คณปวยเป็นลูกศิษย์ถ้าหมอราผีฟ้าตายลูกศิษย์ก็就会被ผีปอบเข้าแฝงอยู่ด้วย หรือเพียงไปเยี่ยมเพื่อน ผีปอบเห็นก็เข้าไปแฝงอยู่ด้วยก็มีทั้งที่ไม่ได้เรียนวิชาอาคมอะไรมา พอสอบถามผีปอบออกปากพูด อยากรมาอยู่ด้วยก็มี

สำนักทรงต่างๆ เลี้ยงผี นำไปประกอบเป็นอาชีพ หมอธรรม หมอสังข์ยันต์ ลงคาถาอาคม แล้วรักษาไม่ได้มีอาการของขึ้นต่างๆ วิญญาณไม่ดีเข้าสิงแฝงอาศัย เมื่อทำผิดกฎข้อห้ามมัดตัวเอง อาการเหมือนใจจะขาด การทำผิดห้าม เช่น ห้ามกินเนื้อสัตว์สิบชนิด หรือห้ามกินอาหารบ้านคนตาย เรียกเก็บค่าครูเงินที่ครูอาจารย์กำหนด ทำผิดกฎข้อห้ามของครูบาอาจารย์ จะทำให้วิญญาณร้ายเข้า สิงกลายเป็นผีปอบตัวเล็กๆ ก่อน แล้วตัวโตขึ้นเรียกว่า วิญญาณผีปอบแก่ สามารถเข้าสิงสัตว์และคน ดุดกินเลือดทำให้คนตายได้ และผีปอบสามารถออกลูกได้ด้วย จากการรักษาของพระอาจารย์พบว่า วิญญาณผีปอบที่ร้ายที่สุดคือ หมาดำมีปีกบินได้ ตามีแสงจ้า ถ้าหมาดำมองไปที่ใครแสงจ้าเข้าตาใคร จะหมดสติทันทีถือว่าผีปอบเข้าสิงแล้วเพราะผีปอบแก่กล้าแล้วมีฤทธิ์มาก

การรักษาคนที่ถูกผีปอบเข้าสิง จะสังเกตดูอาการภายนอก หน้าแดงตาแดงดูผิดปกติ เหมือนคนโมโห ตาตุ้ หลบสายตา ตาหน้าดูไม่ปกติเหมือนเดิม ก็จะถามพูดคุยเพื่อดูอาการว่า ผีปอบ เข้าสิงหรือเปล่านั้น ผีปอบจะเข้าทั้งผู้ชายและผู้หญิง แต่ส่วนมากเข้าผู้หญิงที่เจ็บป่วยสุขภาพ ไม่แข็งแรง จิตใจอ่อนซึ้งใจกลัวผี ไม่มีของคุ้มครอง โดยวิธีการรักษาจะใช้ร่างทรงทำพิธีในโบสถ์จับผี ปอบมัดเสกด้วยเป็นเชือกปอมะนิลาไว้จับใส่กระบอกลูกไม้ไผ่ที่เตรียมไว้ สำหรับคนถูกผีปอบเข้าสิงจะ รอยอยู่ที่ศาลาข้างล่างก็ตื่นนอนร้องคำทอสารพัดว่า แรงๆ ให้โกรธ จะพูดว่ารู้จักคนทำพิธีเป็นใครทำอะไร เพื่อให้เห็นที่รักษามีจุดอ่อนไม่กล้าทำอะไร ทำหายจะพูดว่ากูไม่กลัวมึง พอพระอาจารย์จะเรียก วิญญาณที่เข้าทรงสามารถจับผีปอบได้ขณะทำพิธีในโบสถ์จับผีปอบวิญญาณในร่างทรงนั้น คนที่ถูก ผีปอบเข้าสิงก็จะตื่นนอนต่อสู้อดขึ้นพูดว่า อย่านัดกูอยู่ข้างคนเดียวโดยไม่มีใครไปทำอะไร บางคนพอ มาถึงวัดกระโดดลงจากรถวิ่งหนีไม่ยอมเข้าวัดญาติต้องคอยจับไว้ จะมีคนมาขึ้นดูอาการคนถูกผีปอบ เข้าสิง หรือบางคนมีอาการนอนตัวแข็งทื่อไม่มีสติพอทำพิธีในโบสถ์เสร็จหลวงพ่อลงมาจากโบสถ์ ทำน้ำมันรดเอาด้วยปลุกเสกผูกแขนให้ก็จะลุกขึ้นได้หายเป็นปกติก็จะพูดนานองเดียวกันว่าฉันเป็น อะไร มาอยู่ที่นี้ได้อย่างไร ใครพามา ไม่รู้ว่าเกิดอะไรขึ้นกับตัวเองมีอาการแรงๆ จะเป็นแบบนี้ส่วนมาก คือเวลาถูก ผีปอบเข้าสิงจะจำเหตุการณ์ขณะถูกผีปอบเข้าสิงไม่ได้ บางคนพอจะจำได้บ้างเป็น บางขณะ คนที่ถูก ผีปอบเข้าสิงจะรู้สึกอับอายไม่ค่อยบอกเล่าให้คนอื่นฟังจะเล่าให้ญาติพี่น้องสนิท ฟังอาการตัวเองเป็นอย่างไบบ้างเวลาที่ถูกผีปอบเข้าสิง

กรณีผีปอบเป็นวิญญาณหามาดีมีปีกบินได้ตามมีแสงจ้า เป็นผีปอบที่ดุร้ายที่สุดเท่าที่หลวงพ่อกเคยพบมา มีผู้นิมนต์ไปที่จังหวัดนครราชสีมา เพื่อไปรักษาคนถูกผีปอบเข้าสิง โดยใช้ร่างทรงเรียกวิญญาณพระยาครุฑไปจับวิญญาณผีปอบ โดยเสกด้วยเป็นปอมะลิลาไปมัดเอาหามาได้จับใส่กระบอกไม้ไผ่ เอาผ้าขาวลงยันต์ปิดกระบอกไม้ไผ่ ใช้ด้ายมัดผ้าขาวปากกระบอกไม้ไผ่แล้วนำไปเผาวิญญาณ พระอาจารย์เคยเอาวิญญาณผีปอบไปปล่อยไว้ที่จังหวัดทางภาคใต้แต่กลับเข้ามาสิงคนอีกพอสอบถามผีปอบออกปากว่าขึ้นรถกลับมา ดังนั้น เมื่อจับผีปอบได้จะนำไปเผาสถานที่เตรียมไว้ เพื่อให้วิญญาณผีปอบไปเกิดใหม่ เหตุการณ์ต่างๆ ก็จะสงบลงไม่มีผีปอบเข้าสิงคนในละแวกนั้นอีก การทำพิธีใช้จิตที่เป็นสมาธิเชื่อมั่นตนเองว่าสามารถสู้ได้ ถ้าวิญญาณผีปอบและผีอื่นๆ จะอยู่รวมกันเป็นกลุ่มใหญ่มีกำลังมากกว่าเป็นกองทัพก็จะถอยก่อนแล้วกลับไปสู้ใหม่ก็มี โดยเรียกวิญญาณนักรบสมัยโบราณ (ขุนศรี) เป็นลูกน้องของขุนแผนที่ตายไปแล้วมาช่วยเป็นกองทัพมาสังหารร่างทรงไปต่อสู้ได้ชัยชนะ จากคำบอกกล่าวของลูกศิษย์หลวงพ่อกที่มีคนมาขอให้หลวงพ่อกรักษาหายทุกราย หรือชาวบ้านขอให้หลวงพ่อกทำพิธีเข้าทรงดูอาการเจ็บป่วยของญาติว่าเกิดจากโรคประจำตัว หรือผีทำให้เจ็บป่วย ร่างทรงก็จะบอกขณะทำพิธี คนเป็นผีปอบก็จะหายด้วยการถอดคาถาวิชาเรียนมาออกให้ก็จะหายเป็นปกติ แต่ถ้ากลับไปท่องคาถาอาคมภายในห้าปีวิญญาณผีปอบก็จะเข้าแฝงอยู่อีก ถ้าคนเป็นเจ้าของผีปอบตั้งคาย (พิธีกรรมต่อสู้) จะตายภายในสามเดือนหรือจะอยู่ที่นั่นไม่ได้จะหายไปจากชุมชนนั้น

การทำพิธีกรรมคุ้มกันบ้าน (เซียงซ้อง) เป็นการทำให้ผีใหญ่จะทำในเดือนสิงหาคมของปี โดยใช้ไม้ไผ่และไม้มะขามทำเป็นหลักนำไปฝังข้างละอันฝั่งเป็นคู่ๆ ทุกเส้นทางเข้าออกหมู่บ้าน จากนั้นก็ปิดถนนทุกเส้นทางเข้าออกหมู่บ้านห้ามรถเข้าออกภายในหมู่บ้านเป็นการป้องกันไม่ให้ผีปอบเข้าหรือออกหมู่บ้านได้ แล้วเริ่มทำพิธีคุ้มกันบ้าน (ไล่จับผีปอบ) โดยหลวงพ่อกตั้งบะร่ำพิธีเพื่อทำพิธีกรรมเครื่องเล่นไหว้ครูบาอาจารย์ จากนั้น ทำพิธีเรียกวิญญาณมาเข้าร่างทรงเป็นสื่อให้แล้วบอกให้วิญญาณในร่างทรงไปที่นั่นที่นั่นบ้านหลังนั้นๆ วิญญาณในร่างทรงก็จะสื่อกับไม้ทศกัณฐ์อีกทีโดยมีคนสองคนจับคนละข้างวิ่งไปตามสถานที่วิญญาณผีปอบอยู่ ซึ่งคนเป็นร่างทรงต้องถือศีลห้า มีจิตเมตตา จิตใจอ่อน เชื่อมั่นมีวิญญาณจริง โดยพระอาจารย์เรียกวิญญาณพระภิกษุที่มรณภาพไปแล้วมาเข้าก็มี แต่ส่วนมากจะเรียกวิญญาณขุนศรีนักรบสมัยโบราณ หรือวิญญาณอื่นๆ ที่เชื่อว่าสามารถช่วยจับผีปอบได้^{๔๖}

นายอดิเรก การทำไม้ทศกัณฐ์ทำมาจากไม้มะขามเป็นรูปทรงตัววาย สำหรับเรียกวิญญาณทศกัณฐ์ คือ ท้าวเวสสุวรรณ เข้าสิงไม้เมื่อทำพิธีสำหรับเอาไว้ไล่จับผีปอบ โดยผู้เข้าพิธีจะจับไม้ทศกัณฐ์สองคนคนละข้าง ตอนแรกก็ไม่เชื่อว่ามีผีปอบแต่พอพบเหตุการณ์บ่อยจนขึ้นก็เชื่อโดยปริยาย และสาธิตได้วิธีการจับไม้ทศกัณฐ์พอเข้าพิธีจับไม้ก็รู้สึกตัวอยู่ จากนั้นพอไม้เริ่มกระโดดจะแรงขึ้นเรื่อยๆ แล้วไม้จะพาวิ่งไป การจับไม้ทศกัณฐ์ใช้คนจับสองคนคนละ ข้างบนจะมีการผูกดอกไม้ธูปเทียนมัดติดกับไม้ไว้เวลาทำพิธีจะสร้างประรำพิธีขึ้นที่ลานหน้าหมู่บ้าน เพื่อตั้งของเครื่องใช้ มีคนทรง หลวงพ่อกเริ่มทำพิธีจะเรียกวิญญาณมาเข้าร่างทรง เพื่อสื่อกับไม้ทศกัณฐ์และคนถือไม้ทศกัณฐ์ก็จะทำงานโดยจะกระโดดไปข้างหน้าหลังแรงขึ้นเรื่อยๆ ไม้ทศกัณฐ์จะพาคนวิ่งไปตามที่หลวงพ่อกบอกคนวิญญาณในร่างทรงพอถึงจุดที่บอกไม้ทศกัณฐ์จะหยุดวิ่งติดลงอยู่กับที่ แล้ววิ่งกลับมาที่ทำพิธีเป็นการวิ่งไล่ต้อนผีปอบ

^{๔๖} สัมภาษณ์ พระครูประสุตธรรมสุนทร, ผู้ทำพิธีเกี่ยวกับผีปอบ ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดดอนยานาง, วันอาทิตย์ที่ ๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

กลับมาวิญญาณที่อยู่ในร่างทรงก็จะจับผีปอบใส่กระบอกไม้ไผ่เอาผ้าขาวลงยันต์ปิดปากกระบอกไม้ไผ่ แล้วมัดด้วยด้ายขาว เมื่อจับผีปอบได้หมดแล้วก็จะนำไปเผาเพื่อให้วิญญาณไปเกิดใหม่ และจะได้ไม่มารบกวนคนในชุมชนก็จะอยู่กันอย่างสงบสุข สำหรับคนที่จับไม้ทศกัณฐ์ต้องมีร่างกายแข็งแรงเพราะต้องวิ่งตามไม้ทศกัณฐ์ที่กระโดดขึ้นลงจะแรงขึ้นเมื่อไล่ต้อนผีปอบ^{๔๗}

เด็กชายอุทิศฯ เชื่อว่ามีผีปอบจริง และเคยร่วมพิธีไล่จับผีปอบแต่ไม่เข้าพิธีทรงไม้ทศกัณฐ์ แต่ไม้ทศกัณฐ์ปลุกเสกคาถาก็จะกระโดดขึ้นลงไม้ทศกัณฐ์แล้วพาวังไปเรื่อยๆ พอเจอผีปอบไม้จะหยุด แล้วตีสองอยู่กับที่ ทางหลวงพ่อจับเองนำไปใส่กระบอกไม้ไผ่ปิดด้วยผ้ายันต์สีขาวปลุกเสกผูกด้วยสายสิญจน์ เวลาจับไม้ทศกัณฐ์วิ่งไป และรู้สึกสนุกไปด้วยไม่กลัวผีปอบ แต่ก็ไม่เคยตัวเห็นผีปอบ^{๔๘}

พระสมพรฯ ส่วนมากผีปอบจะเข้าสิงคนป่วย บางทีก็เข้าสิงคนจนตายก็มี เวลาเข้าสิงคนจะไม่รู้หน้าคนจะหลบหน้าคน พิธีกรรมป้องกันผีปอบก็จะเมื่อมีเหตุการณ์ร้ายแรงชาวบ้านจะนิมนต์ให้หลวงพ่อกับทำพิธีใหญ่ป้องกันหมู่บ้านให้ ถ้าหมอธรรมทั่วไปวิชาไม่แก่กล้าผีปอบไม่กลัวรักษาไม่ได้คือไล่ผีปอบไม่ออก

สำหรับการจับไม้ทศกัณฐ์ติดคือ ไม้กระโดดไปหน้าหลังก็ต้องสามารถเป็นร่างทรงได้ มีชาวบ้านใกล้เคียงเคียงหมู่บ้านอื่นจังหวัดอื่นๆ พาญาติพี่น้องมารักษา บางคนอยู่ดีๆ ก็ชัก บางคนชอบอยู่ห้องมืดอยู่คนเดียว โดยส่วนตัวก็กลัวผีปอบ แต่มีตะกรุดและพระเครื่องของหลวงพ่อก็ถือว่าเป็นของดีป้องกันได้ พิธีกรรมการเข้าทรงจะเรียกวิญญาณของหมื่นศรีมาเข้าร่างทรง เมื่อชาวบ้านมีทุกข์กังวล อยากรู้ความเป็นไปของญาติที่ล่วงลับไปแล้ว มาขอให้ทำพิธีให้เรียกวิญญาณญาติพี่น้องที่ตายไปแล้วมาถามความเป็นอยู่ หรือตามไปดูว่าอยู่ที่ไหน

อาการคนถูกผีปอบเข้าสิงจะพูดไม่รู้เรื่อง ส่วนมากหมอธรรมทั่วไปที่เป็นฆราวาสเวลารักษาจะตีคนที่ถูกผีปอบเข้าสิงด้วยหวายหรือแสทำให้ได้รับบาดเจ็บเป็นรอยฟกช้ำปวดตามร่างกาย แต่ไม่หายจากอาการป่วย ซึ่งเมื่อคืนตอนตีสามก็มีพิธีเข้าทรงในโบสถ์รักษาคนถูกผีตายโหงผู้หญิงเข้าสิงผู้ชายจะเอาไปอยู่ด้วย

ถ้าฝันเห็น ลิง หมาดำ หมายถึง วิญญาณร้ายจะเข้าสิงตอนร่างกายอ่อนแอ ผีปอบเข้าสิงผู้ชายก็ได้ตอนไม่สบาย จะมีชาวบ้านจังหวัดอื่นหรือหมู่บ้านใกล้เคียงญาติก็จะพาคนถูกผีปอบเข้าสิงมารักษากับหลวงพ่oreื่อยๆ ซึ่งคนหนึ่งอาจมีวิญญาณผีปอบหลายตัวและอยู่ที่บ้านคนนั้นก็ยังมีอีก ก็จะนิมนต์หลวงพ่อกับประกอบพิธีกันบ้านก็จะหายเป็นปกติ หรือคนไม่สบายมารักษากับหลวงพ่อกับทำพิธีให้ในโบสถ์กับร่างทรง ส่วนคนถูกผีปอบเข้าสิงรออยู่ข้างล่าง จะจับผีปอบที่เข้าสิงผ่านร่างทรงในโบสถ์ใส่กระบอกไม้ไผ่เพื่อนำไปเผา ส่วนคนถูกผีปอบเข้าสิงหลวงพ่อกับจะอาบน้ำมนต์และเอาด้ายผูกแขนให้ก็หายเป็นปกติ สำหรับการทำบุญชားเป็นการไล่และป้องกันผีปอบและผีอื่นๆ ของหมู่บ้านก็จะป้องกันได้เฉพาะตามถนนหนทางที่มีก้อนหิน ทราย หว่านไปเท่านั้น^{๔๙}

^{๔๗} สัมภาษณ์ นายอดิเรก โยธาฤทธิ์ , คนร่วมพิธีไล่ผีปอบ , วันจันทร์ที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๔๘} สัมภาษณ์ เด็กชายอุทิศ ภูบอง , คนร่วมพิธีไล่ผีปอบ , วันอังคารที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๔๙} สัมภาษณ์ พระสมพร หมื่นหน้า , พระลูกวัดดอนยานาง , วันจันทร์ที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

สามเณรนิติภูมิ เคยเห็นคนถูกผีปอบเข้าสิงตั้งแต่เล็กๆ และผู้เฒ่าผู้แก่เล่าให้ฟัง เชื่อว่า บ้างไม่เชื่อบ้างเป็นคนไม่กลัวผีและไม่เคยเห็นผี ในปี ๒๕๔๙ มีการทำพิธีใหญ่ขณะนั้นยังไม่ได้บวช ก็มาร่วมพิธีทดลองจับไม้ทศกัณฐ์แต่ไม่ขึ้น (ไม้ไม่กระโดดขึ้นลง) ผีปอบเป็นจิตวิญญาณมองไม่เห็นด้วยตาเปล่าไปหาหมอธรรมที่เป็นฆราวาสรักษาก็จะใช้วิธีตีคนป่วย เพื่อให้ผีปอบออกปากบอกว่า เป็นใคร ต้องการอะไรไล่ให้ออกไป สำหรับหลวงพ่อกำทำพิธีให้ในโบสถ์เป็นการเข้าทรง พิธีกรรมของหลวงพ่อกำมีคนเชื่อ แต่บางคนก็ไม่เชื่อ คิดว่าเป็นเรื่องมกมาย แต่จะมกมายก็ไม่ใช่ เพราะว่าคนที่มารักษากับหลวงพ่อกำหายเป็นปกติทุกราย

ผีปอบเกิดจากการไปเรียนวิชาไสยศาสตร์แล้วรักษาเคล็ดลับของวิชาที่เรียนมาไม่ได้ (ภาษาอีสานเรียกว่า คะลำ) วิญญาณร้ายเข้าแฝงอยู่ การรักษาบางคนมารักษาครั้งเดียวก็หาย หรือบางคนมารักษาหลายครั้งถึงจะหาย ถ้าไม่หายก็จะนิมนต์หลวงพ่อกำรักษาไปทำพิธีที่บ้าน เป็นการทำพิธีป้องกันบ้าน โดยนำไม้มะขามและไม้ไผ่อย่างละสี่หลัก ยาวประมาณ ๓-๔ เมตร หลวงพ่อกำลงอักขระนำผึ้งไว้เป็นคู่ๆ สี่มุมของบริเวณบ้าน เพื่อป้องกันไม่ให้ผีปอบเข้าออกมาในบริเวณบ้านได้ แล้วทำพิธีจับผีปอบในบริเวณบ้านให้หมดใส่กระบอกไม้ไผ่แล้วนำไปเผา คนป่วยก็จะหายเป็นปกติ^{๕๐}

พระปรีชา การที่จะเชื่อหรือไม่เชื่อว่ามีผีปอบจริงก็ไม่ใช่ เพราะได้เคยเห็นมากับตาแล้ว เวลาที่หลวงพ่อกำทำพิธีในโบสถ์จับผีปอบ คนป่วยที่ถูกผีปอบเข้าสิงลุกขึ้นมานั่งเป็นปกติ คนถูกผีปอบเข้าสิงจะไม่อยากเข้าวัด แล้วถามคนถูกผีปอบเข้าสิงจะเป็นคนที่สุขภาพไม่ค่อยแข็งแรง ถือว่าเป็นความเชื่อส่วนบุคคลถ้าเจอกับตัวเองก็จะเชื่อว่าผีปอบมีจริง และอย่างความเชื่อว่ามีวิญญาณบรรพบุรุษก็ได้ทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้เช่นกัน คนที่กลายเป็นผีปอบจะเป็นผู้หญิงไปเรียนเอาของดี (คาถาพวกเมตตามหานิยม) หรือสักสาลิกาเมตตามหานิยมแล้วรักษาไม่ได้ทำผิดข้อห้าม ทำให้เกิดวิญญาณชั่วร้ายเข้าสิงเป็นผีปอบแล้วเที่ยวไปเข้าสิงคนอื่น หลายคนเวลาผีปอบเข้าสิงจะไม่รู้หน้าคน คนที่เป็นเจ้าของผีปอบจะไม่อยากเข้าวัด เพราะกลัวชาวบ้านรู้ว่าตัวเองผีปอบ หรือญาติพามารักษาพอถึงหน้าวัดบางคนถูกผีปอบเข้าสิงกระโดดลงจากรถวินนี่ก็มีหลวงพ่อกำเวลาจับผีปอบจะเอาวิชาคาถาไปจับผีปอบที่บ้านคนเป็นผีปอบใส่กระบอกไม้ไผ่แล้วนำไปเผา การทำพิธีจะทำในโบสถ์โดยผ่านร่างทรงเป็นสื่อเรียกวิญญาณมาสิงร่างทรงโดยเอาจิตวิญญาณบวกคาถาไปจับผีปอบทำให้คนป่วยก็หายเป็นปกติ

คนมีของดีเมื่อหลวงพ่อกำรักษาให้จะถอดวิชาให้ แต่ถ้าภายในห้าปีถ้ากลับไปท้องคาถาอีก วิญญาณร้ายเข้าสิงอาจเป็นบ้าได้ และความเชื่อผีหลักบ้านแข็ง และศาลปู่ตาก็ป้องกันผีได้เช่นกัน แต่ถ้าทำผิดไปลบหลู่ก็ถูกลงโทษเช่นกัน จะถูกวิญญาณปู่ตาออกปากว่าคนนี้น่าลบหลู่ เช่น ปัสสาวะใส่ศาลต้องทำพิธีขอขมา ปัจจุบันนี้มีคนที่หมู่บ้านอื่นหรือจังหวัดจะมารักษากับหลวงพ่อกำกันเรื่อยๆ หรือมีญาติโยมจังหวัดอื่น หรือหมู่บ้านใกล้เคียงมานิมนต์หลวงพ่อกำไปรักษาและทำพิธีกรรมจับผีปอบ

สาเหตุการเป็นผีปอบมีสามประการ คือ

๑. เรียนเอาของดี รักษาไม่ได้ (กะลำ) เช่น คาถา สักยันต์ เครื่องรางของขลัง พวกเมตตามหานิยม คำขายโชคลาภ

^{๕๐} สัมภาษณ์ สามเณรนิติภูมิ แยมโยธา , เณรลูกวัดดอนยานาง , วันจันทร์ที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

๒. ผีเชื้อ พวกทายาท ที่ตกทอดมา พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ญาติพี่น้อง ที่เรียนเอาของดี แล้วตายไป วิญญาณผีปอบก็จะอาศัยและแฝงอยู่กับลูกหลานบ้านนั้นต่อไป

๓. ผีฟ้า พ่อนรำรักษา คาคา ผิดครูกลายเป็นผีปอบ เวลาไปรักษาคนป่วย คนป่วยหาย ก็จะลุกขึ้นรำพ้อนกับผีรักษา (หมอรำผีฟ้า) ถ้ารักษาไม่หายก็จะป่วยหนักมากขึ้นเพราะผีปอบมาอาศัยอยู่ด้วย คนเป็นเจ้าของผีปอบแรกๆ จะไม่รู้ตัว จนกว่าวิญญาณผีปอบไปเข้าสิงคนอื่นแล้วออกปากบอก ว่าเจ้าของคือใคร ชื่ออะไร อยู่ไหน ส่วนตัวเจ้าของผีปอบจะรู้สึกว่ อยากกินของดิบๆ สดๆ อาการผีปอบเข้าสิง ตาเหลือก มองเอียงๆ หลบสายตาคคน หรือสูตาคคน ดูซึมเศร้าอยู่คนเดียว พูดเพ้อเจ้อ เป็นอาการคนขาดสติ ถ้าจะสู้กับหมอรักษาก็มองสูตาคแล้วพูดว่ากูไม่กลัวมึงจะพูดว่า รู้จักชื่อพ่อ แม่ เป็นใครคนทำพิธี เพื่อเป็นการข่มขวัญหมอรักษา

วิชาที่เรียนจะมีเคล็ดลับวิชา คือ ข้อปฏิบัติหรือข้อห้ามเนื้อสัตว์สับอย่างหรือข้ออื่นที่ครูบาอาจารย์ห้าม เช่น ผิดศีลห้า หรือเนื้อดิบๆ หรือ ห้ามกินของในงานศพ

เคยร่วมทำพิธีกับหลวงพ่อบนจับผีปอบ หรือพิธีกันบ้าน โดยทำพิธีเข้าทรงบอกวิญญาณในร่างทรงให้ไปจับที่ไหนบ้านตรงไหนมีอะไรเป็นที่สังเกต แล้วจะถามผ่านร่างทรงว่าจับอะไรได้บ้างจับผีปอบมีกี่ตัวเสกด้วยเป็นเชือกปอไปมัดผีปอบไว้ นำใส่กระบอกไม้ไผ่ ใช้ผ้าขาวเสกคาถาปิดปากกระบอกไม้ไผ่มัดด้วยสายสิญจน์แล้วนำไปเผา^{๕๑}

นายสายัณห์ เป็นร่างทรง เชื่อว่ามีผีปอบจริง แต่ไม่เคยเห็นด้วยตาเปล่า ถ้ากำลังทรงอยู่ก็เห็นเป็น ลิง หมาตัวใหญ่ๆ แมว นก มีสัตว์ทุกชนิด พอออกจากร่างทรงก็จำได้คล้ายคลึงคล้าคา เป็นร่างทรงมาประมาณเกือบสามสิบปี เวลาจับผีปอบมีวิญญาณที่มาสิงร่างเราเป็นผู้จับผีปอบ ตัวจิตของเราไปกับด้วยกันตอนต่อสู้กันจับผีปอบมัดก็ต่อสู้ด้วยเหมือนฝันไป อาการคนถูกผีปอบเข้าสิง ร้องให้ ตาคู หลบตาคคน ถ้าจะสู้มองหน้า เวลาจับเอาจิตไปจับบังคับมาใส่กระบอกไม้ไผ่ ตั้งแต่รักษามาไม่เคยจับไม่ได้ไม่รอดสักราย

สาเหตุคนที่เป้นผีปอบเกิดจากไปเรียนเอาของดีทำให้ผู้ชายหลงรัก เช่น สักสลิกา เมตตามหานิยม วิชาป้องกันตัว แล้วรักษาไม่ได้ก็จะกลายเป็นผีปอบวิญญาณร้ายแทรกสิงอาศัยอยู่ด้วย พอตายไป วิญญาณผีปอบก็จะอาศัยอยู่กับทายาทรุ่นลูกรุ่นหลานก็มีอาการเหมือนกันก็กลายเป็นผีปอบ โดยส่วนตัวตอนแรกๆ ก็กลัวผีปอบพอนานๆ เข้าก็ไม่กลัวเห็นกันบ่อยและสู้กับผีปอบก็ชนะทุกครั้ง

การเป็นร่างทรงใหม่ๆ อยากรองดูว่าเป็นอย่างไร เห็นเขาทำอะไรกันแรกๆ ไม่ชอบเป็นร่างทรงกลัวผีปอบเหมือนกันหลวงพ่อมักจะเรียกไปเป็นร่างทรง บางทีชาวบ้านก็มาตามไปทำพิธีเข้าทรง ตอนวิญญาณมาเข้าทรงลงใหม่ๆ จะรู้ว่าเคลิ้มไป บางทีเหมือนหลับไปเลย ถ้าจิตวิญญาณคลุมไม่หมดก็พอจะรู้ตัวบ้างเป็นบางครั้งบางคราว รู้สึกว่ามีจิตวิญญาณอีกดวงหนึ่งมาคลุมเราอีกทีหนึ่งเป็นจิตสองดวงในร่างเดียวกัน อาการเข้าทรงแต่ละครั้งก็จะไม่เหมือนกัน วิญญาณที่มาลงเป็นทหารลูกน้องของขุนแผน บางทีขี่ม้ามา บางทีเดินมา มาแต่ละครั้งก็ไม่เหมือนกัน บางทีก็เป็นเงามืดมา บางครั้งเวลาเข้าทรงเหมือนได้ไปเที่ยวทั้งนรก สวรรค์ เห็นนรกเข้าไปไม่ได้กำแพงเป็นไฟลูกทว่ม จะต้องรอวันพระ

^{๕๑} สัมภาษณ์ พระปรีชา (จันทสโร) นันทวงษ์ , ผู้สืบทอดวิชา , พระลูกวัดดอนยานาง , วันอังคารที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

ใหญ่เขาจะปล่อยวิญญาณออกมา เพื่อรับส่วนกุศลจากญาติ สำหรับญาติพี่น้องที่อยากจะรู้ว่าวิญญาณญาติพี่น้องตายไปแล้วไปอยู่ที่ไหนตกทุกข์ได้อย่างไรจะได้ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ก็จะให้หลวงพ่อกำทำพิธีเข้าทรงให้สอบถามสิ่งที่ญาติอยากจะรู้ การเป็นร่างทรงต้องถือศีลห้า ถ้ารู้สึกว่ามีศีลขาดก็จะไปขอสมาทานขอรับศีลกับหลวงพ่อกใหม่

หลวงพ่อก็จะรู้ว่าใครเป็นผีปอบ (เจ้าของผีปอบ) แต่จะไม่บอกชาวบ้านเป็นใครและไม่ให้ร่างทรงบอกว่าเป็นใคร เพราะเดี๋ยวจะมีเรื่องทะเลาะกันก็จะทำการรักษาผู้ป่วยโดยไม่บอกญาติพี่น้องและคนถูกผีปอบเข้าสิง^{๕๒}

นายนิพนธ์ เป็นร่างทรงเคยบวชอยู่ในวัดดอนยานางสองปีก็เห็นญาติพี่น้องพาคนมารักษากับหลวงพ่อก มีญาติพาคนป่วยมารักษาที่วัดก็อยากลองเป็นคนทรง ก็เข้าไปนั่งในโบสถ์ยื่นมือออกไปรับของดีหลวงพ่อกให้หนึ่งหลักตารู้สึกว่ามีอะไรสักอย่าง สักครูบไปหมดสติไม่รู้ตัว พอลงจากโบสถ์ก็เห็นคนป่วยหายเป็นปกติ หลวงพ่อกบอกว่าทรงติดคือรักษาคนป่วยหายได้ จึงเป็นร่างทรงมาอยู่สิบปีกว่ามาแล้ว เวลาออกจากทรงแล้วจะรู้สึกว่ามีอะไรบางอย่างคล้ายคล้ายคาเหมือนฝันไป เวลาวิญญาณมาเข้าทรงแล้วไปจับผีปอบต่อสู้กับผีปอบเหมือนฝันว่าได้ต่อสู้กับผีปอบ แรกๆ ก็ไม่เชื่อว่ามีผีปอบพอนานๆ เข้าก็เชื่อโดยปริยาย การเป็นร่างทรงถือว่าได้ทำบุญเพราะได้ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ส่วนรายได้ก็แล้วแต่หลวงพ่อกจะให้เพราะมีอาชีพทำมาค้าขายอยู่แล้ว พิธีกรรมของหลวงพ่อกไม่มีค่าครูเป็นการช่วยเหลือคนอย่างหนึ่งแล้วแต่ญาติโยมจะถวายปัจจัยตามกำลังศรัทธา

การทำพิธีเข้าทรงรักษาอาการคนป่วยมีหลายอย่าง บางครั้งมีคนป่วยนอนเฉยๆ มาสามวันสามคืนไม่กินอะไร หรือบางคนมาก็ร้อง ร้องให้ พูดเพ้อเจ้อ หรือญาติพี่น้องมาถามข่าว พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ญาติที่ตายไปแล้วไปอยู่ที่ไหนลำบากหรือไม่ไปเกิดหรือยัง เพื่อจะได้ทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ หรือมาถามญาติที่กำลังป่วยมาจากสาเหตุอะไรผีเข้า หรือเจ็บป่วยด้วยโรคทั่วไป จะหายหรือไม่ บางคนก็จะมาขอตัวของหลวงพ่อกไปผูกแขนคนป่วย เพื่อเป็นการช่วยเหลือเผื่อผีจะเข้าสิงและเพื่อความสบายของญาติและเป็นสิริมงคลเป็นขวัญกำลังใจให้หายเจ็บป่วยเป็นการช่วยเหลืออีกทางหนึ่งที่กำลังรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาล

การกลายเป็นผีปอบ ผู้หญิงเป็นผีปอบเกิดไปเรียนเมตตามหานิยมรักษาไม่ได้ สำหรับผู้ชายไปสักยันต์หรือวิชาเมตตารวมทั้งวิชาอื่นๆ แล้วของขึ้นเพราะรักษาไม่ได้ ทำให้วิญญาณชั่วร้ายแฝงเข้าร่างอยู่ด้วยทำให้มีอาการของขึ้นเพราะไม่สามารถควบคุมตัวเองได้ ถ้าผีปอบเคยเข้าสิงใครมักจะเข้าสิงคนนั้นซ้ำๆ เข้าสิงทั้งผู้หญิงและผู้ชายจะเป็นคนป่วยสุขภาพร่างกายไม่แข็งแรง แต่เข้าสิงผู้หญิงมากกว่าเพราะผู้หญิงจิตอ่อนไหว^{๕๓}

นางแดง มีหมู่บ้านอื่นหรือคนจังหวัดอื่นมารักษากับหลวงพ่อกเรื่อยๆ เพราะที่อื่นไล่ผีปอบไม่ออก การทำพิธีจับผีปอบส่วนตัวเชื่อว่าผีปอบจริงเพราะหลวงพ่อกำรักษาให้ใครก็หายทุกคนแต่ไม่เคยตัวผีปอบ อาการคนถูกผีปอบเข้าสิงคนอยู่เฉยๆก็จะร้องให้ ตาเหลือก บางทีผีปอบวิ่งเข้าสิงคน

^{๕๒} สัมภาษณ์ นายสายัณห์ โกฏิรัตน์ , คนทรง , วันจันทร์ที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๕๓} สัมภาษณ์ นายนิพนธ์ ภูซวี , คนทรง , วันอังคารที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

โน่นคนนี่ที่ (เรียกว่าวังชน) ถ้าตายดูที่คอจะหักเขียวซ้ำ แล้วออกปากบอกว่าตัวเองเป็นใครเจ้าของ ผีปอบจะบอกมาอย่างไร อยากได้อะไร มากับใคร เมื่อหลวงพ่อกำทำพิธีรักษาให้จับผีปอบออกแล้วก็มี อาการงง ๆ จะถามว่าตัวเองเป็นอะไร มาอยู่ที่นี่ได้อย่างไร และเห็นอาการคนที่ถูกผีปอบเข้าสิงมา ตั้งแต่เด็ก ๆ เมื่อก่อนหมู่บ้านนี้เคยมีผีปอบและไล่ผีปอบกันบ่อยๆ เพราะเดี๋ยวก็เข้าสิงคนนี่คนโน้น แต่ ตอนนี้ง่ายเป็นปกติสงบสุข ตั้งแต่นิมนต์หลวงพ่อยุ่วัดดอนยานางทำพิธีรักษาคนถูกผีปอบเข้าสิงและ ไล่จับผีปอบ^{๕๔}

นางเทียมจันทร์ ฯ ไม่เชื่อก็ต้องเชื่อเพราะเห็นมาตั้งแต่เด็กๆ บ้านไหนก็พูดเหมือนๆ กันว่ามี ผีปอบก็รู้อยู่ว่าบ้านไหนเป็นผีปอบเพราะไปเข้าสิงคนอื่นแล้วออกปากบอกว่าตนเองเป็นใคร แต่ เจ้าของผีปอบตายไปแล้ววิญญาณผีปอบคงอาศัยอยู่กับลูกหลานนั้นแหละ ส่วนอีกคนหลวงพ่อกำรักษาให้ แต่ไม่มีใครไปกล่าวหาซึ่งหน้าเพราะกลัวถูกแจ้งความดำเนินคดีข้อหมิ่นประมาท อาการคนถูก ผีปอบเข้าสิงพอหลวงพ่อบำน้ำให้ เอาด้ายสายสิญจน์ผูกแขนก็หายเป็นปกติ คนที่ถูกผีปอบเข้าสิงพอ หายเป็นปกติแล้วจะมีอาการงงๆ จะถามว่าคนมาทำอะไรเอะอะอะไร ฉันเป็นอะไร

ก่อนการเข้าสิงร่างคนแค่เจ้าของบอบบมองเฉยๆ หรือวิญญาณผีปอบมาแอบมองก็มีอาการ ถูกเข้าสิงหรืออยู่เฉยลึ้มลงทั้งยืน (เรียกว่าวังชน) คนป่วยจะอาการหนักมากขึ้น ใครที่เคยถูกผีปอบเข้าสิง ก็จะถูกเข้าสิงซ้ำบ่อยๆ บางวันเข้าถึงห้าครั้งก็มี เรียกว่ามันมีทางที่เคยเข้าไปสิง แต่เดี๋ยวนี้เงียบสงบ เป็นปกติแล้วตั้งหลวงพ่อกำมาอยู่ที่วัดดอนยานางรักษาคณถูกผีปอบเข้าสิงหายเป็นปกติ^{๕๕}

นางรินรดา ฯ มีคนหมู่บ้านอื่น จังหวัดอื่นๆ มารักษาที่วัดดอนยานางกันเรื่อยๆ และเชื่อ ว่ามีผีปอบจริง เคยเห็นอาการคนถูกผีปอบเข้าสิง จะร้อง ร้องไห้ นิสัยเปลี่ยนไปเป็นคนละคน พูดเพ้อเจ้อ ไปเรื่อยๆ พอหลวงพ่อกำรักษาให้หายเป็นปกติแล้วก็จำไม่ได้ว่าตัวเองเป็นอะไร เคยไปดูพิธีจับผีปอบแต่ ไม่เคยร่วมพิธีจับไม้ทศกัณฐ์ และไปดูเวลาหลวงพ่อกำรักษาคณถูกผีปอบเข้าสิง ผีปอบเข้าสิงคนทำร้ายได้ ถึงตายก็มี เชื่อว่าคนเป็นผีปอบเป็นพวกที่ไปเรียนเมตตามหานิยมทางจังหวัดสุรินทร์ของเขมรมาแล้ว รักษาไม่ได้ ส่วนมากผีปอบจะเข้าสิงผู้หญิงเพราะจิตใจอ่อนแอ มีเพื่อนบ้านเคยถูกผีปอบเข้าสิง แต่ สำหรับตนเองไม่ค่อยกลัวผีปอบเพราะเคยชินแล้วเห็นอาการคนถูกผีปอบเข้าสิงมาแต่เด็กๆ^{๕๖}

นายเสน่ห์ ฯ ไม่เชื่อว่าผีปอบก็ดูจะไม่จริง เพราะเห็นและคลุกคลีอยู่กับพิธีกรรมพวกนี้ มานานแล้ว มีคนมารักษาที่หลวงพ่อกำทุกคนก็หายเป็นปกติอยู่สุขสบายดี พอนานเข้าก็เลยเชื่อ เคยเห็น ผีปอบเข้าสิงคนส่วนมากจะเป็นคนสูงอายุ คนป่วย อาการตาขวางมองหลบหน้า หรือไม่สู้หน้าคนแต่ พูดด้วย นานวันเข้าตัวจะซูบซีดเหลือง เพราะผีปอบเข้าสิงดูดกินเลือดภายใน และมีความเชื่อมั่นในตัว หลวงพ่อกำว่ารักษาได้จริง คนถิ่นอื่นก็มานิมนต์หลวงพ่อกำไปรักษาหรือกักกันบ้าน โดยส่วนตัวก็กลัว

^{๕๔} สัมภาษณ์ นางแดง ภูดวงศรี , ผู้เฒ่าผู้แก่ , วันจันทร์ที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๕๕} สัมภาษณ์ นางเทียมจันทร์ ภูน้ำค้าง , ผู้เฒ่าผู้แก่ , วันจันทร์ที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๕๖} สัมภาษณ์ นางรินรดา ประตาพะกา , ตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๙ , วันจันทร์ที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ.

ผีปอบอยู่เหมือนกัน คนที่เป็นเจ้าของผีปอบจะไม่เข้าวัดกลัวคนรู้ว่าตัวเองเป็นผีปอบ ค่ารักษาหลวงพ่อก็ไม่ได้เรียกร้องอะไรแล้วแต่ญาติโยมจะถวายปัจจัย สำหรับการทำพิธีเข้าทรงในโบสถ์ทำเป็นประจำเมื่อมีญาติโยมมาถามความเดือดร้อนใจ ถามปัญหาทุกข์ใจ หรือรักษาอาการผีต่างๆ เข้าสิ่งก็หายเป็นปกติ ส่วนไม้ทศกัณฐ์ไม่เคยจับดูเพราะเป็นคณะทำงานส่วนอื่น แต่ก็เห็นว่าบางคนจับขึ้นบางคนจับก็ไม่ขึ้น คือไม่ไม้กระโดกขึ้นลง แต่ถ้าจับขึ้นไม้กระโดกขึ้นลงแล้วพาวังไปไล่จับผีปอบ ทุกปีจะทำพิธีใหญ่ จับผีปอบของหมู่บ้านครั้งหนึ่ง เพราะวิญญาณผีปอบมากับคนที่ถูกผีปอบเข้าสิงพอจะเข้าผีปอบแล้วก็จะกระโดดลงจากรถหนีไปแล้ววนเวียนในหมู่บ้านจึงต้องทำพิธีใหญ่ คนที่เป็นผีปอบเกิดจากไปเรียนวิชาเมตตามหานิยม หรือสัณยตร์รักษาของไม่ได้^{๕๗}

นายประยงค์ฯ เห็นคนมารักษากับหลวงพ่อบ้างมาเห็นบ่อยๆ การทำพิธีรักษาในโบสถ์ญาติพี่น้องขึ้นไปโบสถ์ดูพิธีเข้าทรงเพื่อถามอาการญาติที่เข้าสิงหรือถามหลวงพ่อบ้างถามวิญญาณในร่างก็จะบอกว่าผีปอบเข้าสิงหรือผีอื่นๆ หรือเป็นการเจ็บป่วยของโรคภัยวิญญาณในร่างก็บอกเกิดจากสาเหตุอะไรหลวงพ่อก็ทำพิธีรักษาให้ คนป่วยรออยู่ที่ศาลาข้างล่างหรือนอนตัวแข็งที่ออในรถ พอทำพิธีจับผีปอบใส่กระบอกลูกไม้ในโบสถ์ผ่านร่างทรงพอหลวงลงมาจากโบสถ์ทำน้ำมนต์พรมหรืออาบน้ำให้เอาผ้าผูกแขนให้ก็หายป่วยเป็นปกติ คนป่วยพอหายก็จะมีอาการงงๆ ไม่รู้ว่าตัวเองมาอยู่ที่นี่อย่างไร เป็นอะไร เพราะเห็นมีคนมาขึ้นมุงดูตัวเอง

การจากปราบผีปอบจึงมีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วประเทศออกโทรทัศน์ผู้สื่อข่าวก็มาทำข่าว ผู้ว่าราชการจังหวัดมีหนังสือทางราชการมาสอบถามผู้ใหญ่ว่าเป็นการหลอกลวงชาวบ้านหรือไม่ และมีการส่งเจ้าหน้าที่มาดูการทำพิธีของหลวงพ่อบ้าง ผู้ใหญ่บ้านก็ทำหนังสือตอบกลับไปว่าไม่มีการหลอกลวงหรือกลั่นแกล้งอะไรเพราะไม่ได้เรียกเก็บเงินทองจากชาวบ้าน แล้วแต่ศรัทธาที่จะถวายปัจจัย เพราะถือว่าเป็นความเชื่อของชาวบ้านที่เกิดจากประสบการณ์ และเหตุการณ์ต่างๆ อาการเจ็บป่วยของผู้ที่ถูกผีปอบเข้าสิงมาให้หลวงพ่อก็หายเป็นปกติทุกราย

เมื่อก่อนก็กลัวผีปอบพอนาน ๆ ไปก็ชินไม่กลัวเพราะเห็นพิธีกรรมรักษาบ่อยๆ ทุกปีหลวงพ่อก็ทำพิธีใหญ่ครั้งหนึ่งในเดือนสิงหาคม เพื่อจับผีปอบที่มากับคนป่วยแล้วกระโดดหนีไปไม่ยอมเข้าวัด เพราะกลัวถูกจับใส่กระบอกลูกไม้ก็จะวนเวียนอยู่ในหมู่บ้านจึงต้องทำพิธีจับผีปอบ ส่วนไม้ทศกัณฐ์ก็จะจับติดบางคน ถ้าไม่ติดไม้ทศกัณฐ์ก็จะไม่กระโดกขึ้นลง ถ้าจับติดไม้กระโดกขึ้นลงแล้วพาวังไปจับผีปอบ^{๕๘}

นายสมจิตฯ เชื่อว่ามีผีปอบจริงแต่ไม่เคยเห็นตัวผีปอบ เพราะอยู่ในสิ่งแวดล้อมนี้มาตั้งแต่เกิดเคยเห็นอาการคนถูกผีเข้าสิงยายจะป็นขึ้นหลังคา พอผีออกไปแล้วก็ร้องไห้ไม่ได้ร้องให้คนช่วยเหลือลงมาจากหลังคา แก่แล้วให้ฟังว่าผีจับแกโยนขึ้นไปบนหลังคา บางทีแกถูกผีเข้าสิงเดินเข้าไปในกอไผ่ได้มีหนามก็ไม่เป็นไร พอผีออกไปแล้วแกก็ออกมาจากกอไผ่ไม่ได้ต้องร้องให้คนไปช่วยกันตัดหนามพาออกมา การรักษาเห็นญาติพาคนป่วยที่ถูกผีปอบเข้าสิงมารักษา อาการจะพูดเพ้อเจ้อ พูดไม่รู้เรื่อง หรือจะพูดว่ากูเป็นใครไม่กลัวใครทั้งนั้น มีคนพาญาติมารักษากับหลวงพ่อก็รักษาให้ก็หายทุกรายแต่

^{๕๗} สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ พิชัยเชิด , ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๖ , วันอังคารที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๕๘} สัมภาษณ์ นายประยงค์ สรสันต์ , ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑ , วันอังคารที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

บางอาจจะรักษาสองสามครั้งก็มี ส่วนใบโพล หรือว่านปอบใช้ตีคนที่ถูกผีปอบเข้าสิงผีปอบจะกลัวถ้าตัวยังไม่แก่

สำหรับไม้ทศกัณฐ์ก็เชื่อเคยลองจับดูหลวงพ่อกี่เป่าหัวให้ถ้าขึ้นไม้ก็จะกระโดดขึ้นลงแล้ววิ่งไปตามที่หลวงพ่อบอกร่างทรงที่ทำพิธีโดยใช้ไม้ทศกัณฐ์และคนจับเป็นสื่ออีกที ก็จะมีการทำพิธีใหญ่ปีละครั้งในเดือนสิงหาคมของปี เมื่อมีคนป่วยมารักษาผีปอบก็ออกจากร่างที่เข้าสิงก่อนเข้าวัดจะเดินวนเวียนอยู่ภายในหมู่บ้านจึงต้องทำพิธีจับผีปอบ โดยส่วนตัวไม่กลัวผีปอบเพราะมันเจริญแล้วมีไฟฟ้าแสงสว่างไม่มีมืดเหมือนแต่ก่อน^{๕๙}

นางเมืองฯ เป็นคนที่เคยถูกผีปอบเข้าสิง ตัวผีปอบไม่เคยเห็นแต่ก็เชื่อว่า มีผีปอบจริงไม่เคยร่วมพิธีไล่จับผีปอบ เพราะสุขภาพไม่แข็งแรงเพราะป่วยเป็นเบาหวาน แต่ก็กลัวผีปอบใส่ตะกรุดของหลวงพ่เพื่อป้องกันผีปอบ เวลามีกินถูกผีปอบเข้าสิงมารักษาที่วัดคอนยานางก็จะได้ยินเสียงคนร้องเสียงดัง เชื่อว่าผีปอบในหมู่บ้านยังไม่หมด เคยถูกผีปอบเข้าสิงเมื่อสามปีที่แล้ว ตอนที่ผีปอบจะเข้านอนอยู่ในบ้านรู้สึกวุ่นวายมากเห็นแมงสองตัวเดินเข้ามาหาแล้ววูบไปไม่รู้สึกรู้สีกตัว ญาติมาเรียกก็ไม่รู้สึกตัวจึงพาไปที่วัดคอนยานางเพื่อรักษา โดยให้นอนอยู่ที่ศาลาข้างล่าง ส่วนหลวงพ่ทำพิธีในโบสถ์ใช้ร่างทรงเป็นสื่อจับผีปอบใส่กระบอกไม้ไผ่เพื่อนำไปเผา ส่วนตัวเองพอรู้สึกตัวขึ้นมาก็ไม่รู้ว่ามาอยู่ในวัดได้อย่างไร และไม่รู้ว่าจะเกิดอะไรกับตัวเอง เมื่อหลวงพ่เอาด้ายผูกแขนให้แล้วอาบน้ำมนต์ก็หายเป็นปกติ และเคยถูกผีปอบเข้าสิงมาแล้วหลายครั้ง ปัจจุบันก็ยังไปให้หลวงพ่อาบน้ำมนต์ให้เป็นประจำเพื่อความสบายใจ ตอนนี้สุขภาพดีขึ้นกว่าตอนถูกผีปอบเข้าสิง^{๖๐}

นางสาวสุพรรณฯ เป็นคนที่เคยถูกผีปอบเข้าสิง เชื่อว่ามีผีปอบจริง นั่งทำกับข้าว อาการเริ่มแรกจะรู้สึกมึนงง ๆ แล้วก็รู้สึกตัว น้องเล่าให้ฟังว่าตัวเองนั้นพูดเพ้อเจ้อ ก่อนหน้าจะผีปอบเข้าก็ฝันเห็นลิง แมว ถูกผีปอบเข้าสิงบ่อยมากวันหนึ่งเข้าสิงห้าครั้งก็มีไม่เป็นอันทำมาหากิน เพราะวุ่นวายอยู่กับอาการถูกผีปอบเข้าสิง เคยไปดูพิธีจับผีปอบถูกผีปอบตามมาเกาะที่ขา รู้สึกหนักๆ ไม้ทศกัณฐ์ก็วิ่งตามมามากจนจับไม้ทศกัณฐ์บอกให้ตนเองกลับไปวัดให้หลวงพ่จับผีปอบพอลกลับไปที่วัดหลวงพ่จับผีปอบไปใส่กระบอกไม้ไผ่ก็หายปกติ ตนเองเป็นคนขี้กลัวจิตใจอ่อนไหว^{๖๑}

นางบุญเรืองฯ เป็นคนเคยเห็นผีปอกติจะไปรตน้ำผักตั้งแต่เช้า เดินไปตามทางเห็นผู้ชายใส่เสื้อขาวกางเกงดำเดินตัดหน้าไปเข้าข้างทางด้วยความสงสัยตามไปดูที่ผู้ชายคนนั้นเดินเข้าไปไม่มีทางคนเดินทะเลได้เพราะมีแต่ไม้หนาทึบ จึงได้เอาไม้ขวางไปตรงที่มีคนเดินเข้าไปแล้วพูดเป็นคนหรือผีกันแน่เท่าแหละคนหัวลูก และอีกครั้งไปเที่ยวงานออกมากับเพื่อนสามสี่คนขณะกำลังปัสสาวะเห็นเปรตอยู่ใกล้ๆ ตัวยี้ดขึ้น หดลง อยากเอามือไปจับดูว่าเป็นอย่างไรเห็นกับเพื่อนสี่คน ส่วนตัวแล้วไม่กลัวผีเพราะเชื่อใน พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ จะคุ้มครองได้ สำหรับเรื่องผีปอบเชื่อว่าเกิดจากคน

^{๕๙} สัมภาษณ์ นายสมจิต ภูโยสิต , ตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑ , วันอังคารที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๖๐} สัมภาษณ์ นางเมือง ภูสาย , คนถูกผีปอบเข้าสิง , วันอังคารที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๖๑} สัมภาษณ์ นางสาวสุพรรณ ภูแย้มใส , คนถูกผีปอบเข้าสิง , วันอังคารที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

ไปสักยันต์หรือวิชาเมตตามหานิยม เรียนวิชาอาคมแล้วรักษาไม่ได้ จึงกลายเป็นผีปอบเข้าสิงคนอื่น เห็นอาการคนถูกผีปอบเข้าสิง จะร้อง ร้องไห้ หัวเราะ พุดไม่รู้เรื่อง จะพูดว่าไม่กลัวใคร ส่วนมาก ผีปอบจะเข้าสิงคนป่วยสุขภาพไม่แข็งแรง บางทีผีปอบออกปากพูดบอกว่าฉันกินแม่มึงตาย พอเข้าสิง ลูกสาวแล้วออกปากจะกินให้ตายเหมือนกัน และมีลุงเรียนธรรมมีวิชาเชื่อว่ารักษาคุ้มครองฉันได้ คนในหมู่บ้านก็เป็นที่รู้กันอยู่ว่าบ้านไหนเป็นผีปอบแต่ไม่กล้าบอกกลัวเขาแจ้งตำรวจจับ เป็นการไป กล่าวหาเขาว่าเป็นผีปอบจะโกรธมากที่มาพูดว่าเขาเป็นผีปอบเพราะจะเกิดความอับอาย คนที่ถูก ผีปอบเข้าสิงทำพิธีจับผีปอบออกแล้วหลวงพ่อบานน้ำมนต์ เอาด้ายผูกแขนให้ก็หายเป็นปกติ ผีปอบจะ ไม่เข้าอีก^{๖๒}

นางรวงทองฯ เป็นญาติของนางสาวสุพรรณฯ ที่เคยถูกผีปอบเข้าสิง ได้ถามนางสาว สุพรรณฯ ตอนถูกผีปอบเข้าสิงว่ามาเข้าทำไม ผีปอบออกปากบอกว่าอยากมาอยู่ด้วย ได้บอกผีปอบว่า จะให้หลวงพ่อล้ออกนะผีปอบบอกว่ากูไม่กลัว แล้วพาไปรักษาที่วัดคนป่วยรอที่ศาลาข้างล่าง หลวงพ่อทำพิธีในโบสถ์จับผีปอบในใส่กระบอกละไม้นางสาวสุพรรณฯ ถูกผีปอบเข้าสิงบ่อยมาก บางวันเข้าห้าหกครั้งไม่เป็นอันทำมาหากิน ญาติก็จะวนวายอยู่กับอาการป่วยพาไปรักษา บางครั้งนั่ง ทำกับข้าวอยู่ดีๆ ก็ล้มตึงลงไปหมดสติก็ต้องพาไปรักษาผีปอบออกอาละวาดมาก ซึ่งตอนนั้นนางสาว สุพรรณฯ สุขภาพไม่แข็งแรง โดยส่วนตัวเมื่อก่อนก็กลัวผีปอบแต่พอเห็นบ่อยๆ ชินเลยไม่กลัว ได้ยินมนต์หลวงพ่อกับทำพิธีกันบ้านเหตุการณ์ภายในบ้านก็เป็นปกติ^{๖๓}

นางชลิตาฯ เชื่อว่ามีผีปอบจริงแต่ไม่เคยตัว เพื่อนเคยถูกผีปอบเข้าสิงได้สอบถามอาการมี ความรู้สึกอย่างไรตอนถูกผีปอบเข้าสิง เจ้าตัวบอกเมื่อก่อนก็ไม่เชื่อว่าผีปอบจริงพอถูกผีปอบเข้าสิง ไม่เชื่อก็ต้องเชื่อ เพราะเกิดกับตัวเองตอนถูกผีปอบเข้าสิงมีอาการมึนหัวมีความรู้สึกเหมือนมีอะไรมา เกาะหนึ่ ๆ เวลาเพื่อนเรียกตอบไม่ได้แต่ใจอยากจะตอบถูกบังคับไม่ให้พูดกับใครเหมือนมีวิญญาณ สองดวงในร่างเดียวกัน พอจะพาเข้าวัดก็ไม่อยากเข้าก็ต้องลากเข้าวัดไปนั่งรอที่ศาลาเห็นหมาเดินมาก็ บอกว่าอยากกินหมา หลวงพ่อทำพิธีในโบสถ์ผ่านร่างทรงจับผีปอบใส่กระบอกละไม้นางสาวคนป่วยอยู่ข้างล่าง ก็ร้องบอกว่าอย่าจับกู อย่าจับกู คนป่วยตื่นนอนอยู่คนเดียวขาติดกันตื่นไม่ออก แต่ไม่มีใครไปจับตัวคน ถูกผีปอบเข้าสิงแต่อย่างใด หลวงพ่อกับทำพิธีเสร็จลงมาจากโบสถ์ก็อาบน้ำมนต์ เอาด้ายผูกแขนให้ก็หาย เป็นปกติ ส่วนค่าครูก็ได้เรียกเก็บแต่อย่างใดแล้วแต่ศรัทธา มีความเชื่อว่ามีผีปอบเพราะได้เกิด เหตุการณ์ขึ้นกับตนเอง ส่วนทางวิทยาศาสตร์ไม่เชื่อเพราะผีไม่มีตัวตนแล้วพิสูจน์ไม่ได้ ส่วนไม่ทศกัณฐ์ ไม่สามารถจับได้ทุกคนแล้วแต่ใครจับขึ้น ถ้าเจอผีปอบไม่ทศกัณฐ์จะพาวิ่งเร็วมากขึ้น ดังนั้น คนจับไม่ ทศกัณฐ์ต้องเป็นคนมีร่างกายแข็งแรงจึงจะจับได้ เพราะจะเหนื่อยมากโดยส่วนมากแล้วจะเป็นผู้ชายจับ สำหรับผีเจ้าที่ก็มีเคยมีคนทำผิดหรือไปลบหลู่ก็จะถูกสิงร่างมาให้หลวงพ่อกับทำพิธีแล้วตั้งคายเพื่อขมาจึง หายเป็นปกติ^{๖๔}

^{๖๒} สัมภาษณ์ นางบุญเรือง ภูยาแพทย์ , คนเคยเห็นผี , วันจันทร์ที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๖๓} สัมภาษณ์ นางรวงทอง ภูแย้มนิล , ญาติคนถูกผีปอบเข้าสิง , วันอังคารที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๖๔} สัมภาษณ์ นางชลิตา ภูยอดเหม , เพื่อนคนถูกผีปอบเข้าสิง , วันอังคารที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

อาจารย์วิชัย แสดงทัศนะบอกเล่าเหตุการณ์ที่เคยเห็นมาตั้งแต่เด็ก คิดว่าเป็นความเชื่อ เพราะไม่เห็นตัวผีปอบจริงๆ มีวิญญาณคนอื่นมาเข้าสิงร่างคนป่วย สำหรับปัจจุบันเป็นคนพื้นที่อื่นพาญาติมารักษาอาการถูกผีปอบเข้าสิง หลวงพ่อทำพิธีเข้าทรงในโบสถ์จะสอบถามคนที่ถูกผีปอบเข้าสิงว่าเป็นใครมาจากไหนต้องการอะไร ทำพิธีขับไล่วิญญาณผีปอบเอาใส่กระบอกไม้ไผ่ หลวงพ่อจะทำน้ำมันต์อาบและเอาด้ายผูกแขนให้ก็หายเป็นปกติ โดยส่วนตัวไม่เชื่อว่าผีมีปอบ แต่ก็ไม่ลบหลู่เพราะเห็นมาตั้งแต่เด็กๆ เชื่อว่า อุปทานและไม่กลัวผีปอบแต่ก็ระวัง

ชาวบ้านจะรู้กันว่าใครเรียนวิชามารรักษาของไม่ได้แล้วกลายเป็นผีปอบ เวลาทำพิธีวิญญาณผีปอบวิ่งแตกกระจายออกไปก็จะรู้ว่าออกจากบ้านหลังไหน^{๖๕}

อาจารย์ทองม้วน ไม่เชื่อว่าผีมีปอบเป็นพวกจิตอ่อนไม่เคยร่วมพิธีกรรม การประกอบพิธีกรรมไล่ผีปอบด้วยไม้ทศกัณฐ์คิดว่าคนโยกเอง เพราะไม่เป็นวิทยาศาสตร์ แต่โดยส่วนตัวแล้วชอบไปทางด้านนั่งสมาธิ การประกอบพิธีอย่างนี้อาจจะทำให้มีการกล่าวหาว่าคนนี้ คนโน้นเป็นผีปอบได้ ทำให้ได้รับความเดือดร้อนเป็นทุกข์ที่จะอยู่ในสังคมชุมชนนั้นต่อไป มันเป็นการปลูกฝังความเชื่อเรื่องผีปอบและพิธีกรรมในสังคมชุมชนแต่จะไปลบหลู่ก็ได้ ไม่เคยร่วมพิธีกรรมเคยดูตอนเด็กๆ ไม่สนใจพิธีกรรมเหล่านี้ แต่ก็กลัวผินิดหน่อยการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับผีปอบก็จะดูทางโทรทัศน์ คนป่วยอาจมาจากสาเหตุอื่น เช่น ปัญหาครอบครัว เศรษฐกิจ สุขภาพ สิ่งเหล่านี้แก้ไขแล้วก็จะไม่มีปัญหาเรื่องผีปอบ^{๖๖}

สรุป จากการสัมภาษณ์แล้วสามารถแบ่งบุคคลออกเป็น ๘ กลุ่ม ประกอบด้วย ดังนี้

๑. กลุ่มพระภิกษุสงฆ์ ผู้ประกอบพิธีกรรมรักษาคนถูกผีปอบเข้าสิงและผีอื่นๆ โดยปกติหลวงพ่อกับจะทำพิธีผ่านร่างทรงในโบสถ์รักษาคนถูกผีปอบเข้าสิง และผีอื่นๆ สำหรับพิธีกรรมจับผีปอบด้วยคาถาอาคมผ่านร่างทรงที่เป็นขรวาสาโดยเรียกวิญญาณขุนศรีนักรบโบราณเป็นลูกน้องของขุนแผน โดยมีการรับกิจนิมนต์ไปทำพิธีกันบ้าน และจังหวัดอื่นๆ แถบภาคอีสานทำพิธีรักษาคนถูกผีปอบเข้าสิงและทำพิธีไล่จับผีปอบใส่กระบอกไม้ไผ่แล้วนำไปเผา ตามที่ได้เรียนวิชามารรักษาจากครูบาอาจารย์เป็นการช่วยเหลือผู้ที่ถูกผีปอบเข้าสิงและผีอื่นๆ ถือว่าเป็นความทุกข์ของผู้ถูกระทำอย่างหนึ่ง โดยไม่ได้คิดครูแต่อย่างใดแล้วแต่ศรัทธาญาติโยม

๒. กลุ่มผู้เข้าร่วมพิธีกรรมจับไม้ทศกัณฐ์ เพื่อให้หลวงพ่อกับทำพิธีกับร่างทรงสื่อกับไม้ทศกัณฐ์ไล่จับผีปอบใส่กระบอกไม้ไผ่ เรียกว่า พิธีกันหมู่บ้านเป็นพิธีใหญ่จะทำในเดือนสิงหาคมของทุกปีที่ลานหน้าหมู่บ้าน จะมีการตั้งค้ายครุ (เครื่องบูชาครุ) เพื่อประกอบพิธีกันบ้าน โดยนำไม้มะขามและไม้ไผ่ยาวประมาณสองสามเมตรมาทำเป็นเสาฝังเป็นคู่ ๆ ข้างทางทุกเส้นทางเข้าออกหมู่บ้านเป็นการป้องกันไม่ให้ผีปอบเข้าออกหมู่บ้าน จากนั้นก็จะประกอบพิธีไล่จับผีปอบให้สองคนจับไม้ทศกัณฐ์ (ไม้ทศกัณฐ์ทำมาจากไม้มะขาม) ลักษณะไม้ทศกัณฐ์เป็นตัวยาวจะนำไม้ทศกัณฐ์เข้าพิธีปลุกเสกจะผูก

^{๖๕} สัมภาษณ์ อาจารย์วิชัย ภูช่างทอง, ครูโรงเรียนบ้านดอนยานาง, วันอังคารที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๖๖} สัมภาษณ์ อาจารย์ทองม้วน ทิจันทร์มาศ, ครูโรงเรียนบ้านดอนยานาง, วันอังคารที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

รูปเทียนดอกไม้ไว้ด้านบนของไม้ การจับไม้คนละข้างจะเป็นผู้ชายหรือผู้หญิงก็ได้ถ้าจับติดไม้จะกระโดดขึ้นลง ถ้าจับไม่ติดไม้จะนิ่งๆ ไม่กระโดดขึ้นลงถือว่าจับไม่ติด แต่ต้องเป็นคนมีร่างกายแข็งแรง เพราะไม้พาวังขึ้นเร็วเมื่อเจอวิญญาณผีปอบจนกว่าจะจับได้จึงจะหยุดอยู่กับที่แล้วพากลับมาที่ประกอบพิธีให้วิญญาณในร่างทรงจับผีปอบ หลวงพ่อจะเป็นคนบอกวิญญาณในร่างทรงว่าให้ไปจับที่ไหนบ้านใครหรือตรงไหนที่ผีปอบอยู่ จับได้แล้วนำใส่กระบอกลูกไม้ใส่เอาผ้าขาวลงยันต์ปิดปากกระบอกลูกไม้มัดด้วยด้ายขาวหลวงพ่อกับวิญญาณในร่างทรงว่าจับได้ที่ตัวเมื่อจับหมดแล้วก็นำกระบอกลูกไม้ไปเผาสถานที่เตรียมไว้ภายในวัด

๓. กลุ่มผู้ที่เป็นร่างทรง ทำพิธีในโบสถ์ให้กับหลวงพ่อบ้าง ไล่ผีปอบจับใส่กระบอกลูกไม้ คนเป็นร่างทรงต้องถือศีลห้าเป็นประจำถ้ารู้สึกศีลขาดหรือไม่บริสุทธิ์ก็จะไปสมาทานขอรับศีลกับหลวงพ่อ การเป็นร่างทรงมีทั้งเต็มใจและอยากลองดูเป็นประเภทอยากรู้ อยากเห็น และเมื่ออยู่ในสิ่งแวดล้อมมีความเชื่อว่ามีวิญญาณผีปอบทำร้ายคนอาจถึงตายได้บางราย และจิตที่เป็นกุศลคืออยากช่วยเหลือผู้ได้รับความเดือดร้อนเจ็บป่วยที่ถูกผีปอบเข้าสิงก็จะเป็นร่างทรง อาการเข้าทรงเหมือนกับหลับแล้วฝันไปบางทีก็รู้สึกตัวเป็นบางครั้งที่มีวิญญาณเข้าสิงคลุมไม่หมด เหมือนมีจิตสองดวงในร่างเดียวกันไปด้วยกันเวลาต่อสู้จับผีปอบมัดเหมือนฝันได้สู้ต่อกับวิญญาณผีปอบที่เป็นสัตว์ เช่น หมา ลิง งู และสัตว์อื่นๆ

๔. กลุ่มผู้นำชุมชนมีผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ที่คลุกคลีอยู่กับพิธีกรรมรักษาคนถูกผีปอบเข้าสิงมาขอให้หลวงพ่อรักษา และทำพิธีกันหมู่บ้านที่เป็นพิธีใหญ่จะทำการในเดือนสิงหาคมของทุกปีเพื่อจับผีปอบที่มากับคนป่วยที่มารักษาที่วัดแล้วผีปอบกระโดดหนีก่อนเข้าวัดก็จะเดินวนเวียนอยู่ในหมู่บ้านจึงต้องทำพิธีดังกล่าว หรือไปดูคนถูกผีปอบเข้าสิงมารักษาที่หลวงพ่อบ้าง และไปดูพิธีการไล่จับผีปอบประจำปีของหมู่บ้านแต่ไม่ได้เข้าร่วมพิธี จะเห็นอาการคนที่ถูกผีปอบเข้าสิงมาให้หลวงพ่อรักษาให้โดยการทำพิธีเข้าทรงในโบสถ์แล้วก็หายเป็นปกติทุกราย บางรายอาจรักษาให้หลายครั้งเพราะมีวิญญาณผีปอบอาศัยในบริเวณบ้านก็จะนิมนต์หลวงพ่อบ้างไปทำพิธีกันบ้านตนเองก็จะหายเป็นปกติ ถ้าเป็นเจ้าของผีปอบก็จะถอดวิชาให้ก็หายปกติแต่ห้ามกลับไปท่องเที่ยวตามภายในห้าปี ถ้ากลับท่องเที่ยวอีกวิญญาณร้ายก็จะเข้าสิงอาจทำให้เป็นบ้า

๕. กลุ่มผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน ได้พบเห็นเหตุการณ์มาตั้งแต่เด็กๆ ผีปอบเวลาเข้าสิงคนมีอาการอย่างไร หายเป็นปกติแล้วเป็นอย่างไร และจะเป็นที่รู้กันว่าใครบ้านไหนไปเรียนเอาของดีมาแล้วรักษาไม่ได้กลายเป็นผีปอบจะรู้เห็นเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านดอนยานาง เพราะเวลาเข้าสิงคนในหมู่บ้านก็จะออกปากบอกว่าเป็นใครเจ้าของผีปอบ แต่ไม่ไปกล่าวหาต่อหน้าเพราะกลัวถูกแจ้งความดำเนินคดีข้อหาหมิ่นประมาท เพราะจะทำให้เจ้าของผีปอบอับอายที่คนอื่นรู้ว่าตนเองเป็นผีปอบ คนในชุมชนไม่อยากสังคมด้วยเพราะกลัวถูกผีปอบไปเข้าสิง

๖. กลุ่มคนถูกผีปอบเข้าสิง จะเป็นคนสุขภาพไม่แข็งแรงคือเดิมทีก็เจ็บป่วยมีโรคประจำตัวอยู่แล้วร่างกายอ่อนแอจิตใจก็อ่อนแอไปด้วย ผีปอบเข้าสิงได้ง่ายและมักจะเข้าสิงคนเดิมซ้ำๆ ชาวบ้านเรียกว่า มันมีทางเคยเข้าออก คนกลุ่มนี้จะเชื่อว่า มีผีปอบจริงและกลัวจะถูกเข้าสิงซ้ำอีกจะห้อยเหรียญ ตะกรุด และด้ายผูกแขนของหลวงพ่อบ้างประจำตัว และบางคนก็ยังไปให้หลวงพ่อบาน้ำมนต์ให้เป็นประจำเพื่อความสบายใจ

๗. กลุ่มคนที่เป็ญญาคเป็นเพื่อนคนเคยถูกผีปอบเข้าสิง จะเห็นอาการที่เกิดขึ้นกับคนถูกผีปอบเข้าสิง และพาไปรักษากับหลวงพ่อบจนาจนหายเป็นปกติ และจะมีการซักถามคนถูกผีปอบเข้าสิงว่ามีอาการอย่างไร รู้สึกอย่างไร คนกลุ่มนี้เชื่อว่าผีปอบจริงเพราะเห็นอาการมากับตาตนเอง บางครั้งญาคินั่งทำกับข้าวอยู่ดีๆ ก็ล้มตึงลงหมดสติ พอมีสติก็จะพูดเพ้อเจ้อ และร้องไห้จะพาไปที่วัดให้หลวงพ่อบรักษาให้ก็หายเป็นปกติแต่ผีปอบก็เข้าสิงบ่อยๆ จึงได้นิมนต์หลวงพ่อบมาทำพิธีกันบ้านตั่งแต่นั้นเป็นต้นมาเหตุการณ์ก็เป็นปกติผีปอบก็ไม่มาเข้าสิงอีก

๘. กลุ่มครูอาจารย์โรงเรียนบ้านดอนยานาง แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความเชื่อว่าผีปอบนั้นเป็นอุปทาน แต่ถึงจะไม่เชื่อก็ไม่ลบหลู่ และไม่ประมาทระมัดระวังตัวเอง แต่จากประสบการณ์ก็เห็นการณต่างๆ ภายในหมู่บ้านมาตั่งแต่เด็กๆ เมื่อก่อนก็มีผีปอบออกอาละวาดเข้าสิงคนโน้นทีคนนี้ที เมื่อหลวงพ่อบมาอยู่วัดดอนยานางรักษาคนถูกผีปอบเข้าสิงโดยทำพิธีเข้าทรงในโบสถ์ให้ก็หายเป็นปกติ แต่ปัจจุบันนี้เหตุการณ์ต่างๆ เยียบสงบเป็นปกติ และอาจารย์อีกหนึ่งคนไม่เชื่อเรื่องผีปอบ มองเป็นเรื่องมงายและจากประสบการณ์ที่แตกต่างออกไป เพื่อนบ้านมีปัญหาลุขภาพ ปัญหาครอบครัว การครองชีพ มิใช่ถูกผีปอบเข้าสิงแต่เพื่อนบ้านเข้าใจว่าถูกผีปอบเข้าสิงรักษาอาการก็ไม่หาย แต่คนรักษาให้ก็ไม่ใช้พระครูประสุตธรรมสุนทร

คนในชุมชนหมู่บ้านดอนยานางมีความคิดไปในแนวทางเดียวกัน คือ มีความเชื่อเรื่องผีปอบมีจริงแต่ไม่เคยตัวผีปอบ เพราะเกิดจากประสบการณ์จริงกับตัวเอง เพื่อน ญาคิ ผู้เฒ่าผู้แก่ที่ผู้นำชุมชนที่ผ่านมามีประสบการณ์มาตั่งแต่เด็กๆ และผู้นำชุมชนก็คลุกคลีกับพิธีจับผีปอบไล่ผีปอบและเห็นอาการคนถูกผีปอบเข้าสิงก็จะพูดเป็นในแนวทางเดียวกัน คือ ร้องไห้ เพ้อเจ้อ และหลบสายตาคน หรือบางคนนอนหมดสติตัวแข็งทื่อไม่ได้ทานอาหารสามวันก็มี ญาคิพามารักษากับหลวงพ่อบก็หายเป็นปกติทุกราย แล้วก็อาการงๆ ไม่รู้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นกับตัวเอง สำหรับคนที่เป็นผีปอบเกิดจากเรียนวิชาเมตตามหานิยม สักยันต์ หรือ ลงอักขระ ทุกวิชาจะมีเคล็ดลับรักษาไม่ได้ผิดครูคือ ข้อห้าม เช่น ตั่งตนเป็นหม่อรักษาหรือทำเสน่ห์เก็บค่าครูเกินกำหนด ห้ามกินอาหารงานศพ ห้ามกินเนื้อสัตว์บางชนิด นานวันเข้าวิญญาณชั่วร้ายเข้าสิงอยู่กลายเป็นผีปอบไปในที่สุด โดยเจ้าตัวอาจจะรู้หรือไม่รู้ก็ได้จะรู้ตัวอีกทีเมื่อผีปอบเข้าสิงคนออกปากบอกว่าใครคือเจ้าของผีปอบ

การประกอบพิธีกรรมของพระครูประสุตธรรมสุนทร แตกต่างออกไปจากคนอื่นๆ ทำพิธีโดยทำพิธีให้ผู้ชายเป็นร่างทรงสื่อกับวิญญาณขุนศรีมาเข้าร่างทรงแล้วก็ใช้วิญญาณผ่านร่างทรงไปจับผีปอบอีกทีหนึ่ง คือ ใช้ผีไปจับผี ชาวบ้านเชื่อว่าได้ผลดีนั้เพราะเหตุการณ์ต่างๆ ในหมู่บ้านเยียบสงบปกติสุขตั่งแต่นิมนต์หลวงพ่อบมาอยู่วัดบ้านดอนยานาง และหมู่บ้านใกล้เคียงหรือจังหวัดอื่นๆ ในแถบภาคอีสานพากันมาให้หลวงพ่อบรักษาหรือนิมนต์ไปทำพิธีจับผีปอบ เมื่อมีคนในชุมชนตายมากผิดปกติไม่รู้สาเหตุการตาย การรักษาด้วยคาถาอาคมผ่านร่างทรงที่เป็นฆราวาสเพื่อช่วยผู้ที่ถูกผีปอบเข้าสิงและผีอื่นๆ ถือว่าเป็นการช่วยเหลือผู้ถูกกระทำอย่างหนึ่ง การเป็นผีปอบมาจากผู้ที่ไปเรียนวิชาอาคมสาเหตุการเป็นผีปอบมีสามประการ คือ

๑. เรียนเอาของดี รักษาไม่ได้ เช่น คาถา สักยันต์ เครื่องรางของขลัง พวกเมตตามหานิยม ค้าขายโชคลาภ

๒. ผีเชื้อ พวกทายาท ที่ตกทอดมา พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ญาติพี่น้อง ที่เรียนเอาของดี แล้วตายไป วิญญาณผีปอบก็จะอาศัยและแฝงอยู่กับลูกหลานบ้านนั้นต่อไป

๓. ผีฟ้า ฟ้อนรำรักษา คาถา ผิดครูกลายเป็นผีปอบเวลาไปรักษาคณปว้ย คนป่วยหายก็จะ ลูกขึ้นรำฟ้อนกับผีรักษา (หมอรำผีฟ้า) ถ้ารักษาไม่หายก็จะป่วยหนักมากขึ้นเพราะผีปอบมาอาศัยอยู่ด้วย

ไสยศาสตร์ที่เป็นมนต์ดำพวกเมตตามหานิยม การสักยันต์ เช่น นกสาลิกา ลงอักขระ เครื่องรางของขลังแล้วรักษาไม่ได้ ผิดครู (ข้อห้าม) กระทำ เช่น ห้ามกินของงานศพ และอื่นๆ นานวัน เข้าทำให้วิญญาณชั่วร้ายเข้ามาแทรกสิงอยู่ด้วยกลายเป็นผีปอบไปในที่สุด ตอนแรกจะไม่รู้สึกตัวว่า ตัวเองเป็นผีปอบพอนานผีปอบแก่กล้ามากขึ้นเที่ยวไปเข้าสิงผู้คนแล้วออกปากบอกเจ้าของปอบคือใคร เจ้าตัวก็จะรู้ว่าตัวเองเป็นผีปอบ ดังนั้น จึงสรุปได้ ๑๐ ประเด็น ดังนี้

๑. คนหมู่บ้านดอนยานางมีความเชื่อว่าผีปอบเหมือนคนจังหวัดอื่นๆ ในภาคอีสาน

๒. พระครูประสุตธรรมสุนทร การประกอบพิธีการรักษาคนถูกผีปอบเข้าสิง และพิธีกัน หมู่บ้านไล่จับผีปอบ สำหรับพิธีกันหมู่บ้านแตกต่างออกไปจากหมอธรรมคนอื่นๆ โดยการทำพิธี เข้าทรงเรียกว่า ใช้ผีจับผีปอบ และผีอื่นๆ

๓. คนหมู่บ้านดอนยานางเชื่อการประกอบทำพิธีของหลวงพ่อรักษาคณถูกผีปอบเข้าสิง และผีอื่นๆ หายเป็นปกติทุกรายจนมีชื่อเสียงโด่งดังในแถบภาคอีสาน และมีญาติผู้ป่วยมานิมนต์ให้ไป รักษาญาติพี่น้อง ทำพิธีกันบ้านและกันหมู่บ้าน

๔. การทำพิธีรักษาคณถูกผีปอบเข้าสิงไม่ใช่กิจของสงฆ์ก็ตาม แต่เป็นการสงเคราะห์คนใน ชุมชนบ้านดอนยานาง และจังหวัดอื่นๆ ในภาคอีสาน ที่ได้รับความทุกข์เดือดร้อนจากกระทำของ ผีปอบ และผีอื่นๆ

๕. เจ้าหน้าที่ปกครองส่วนท้องถิ่นได้เข้ามาสอดส่องดูแลทำหนังสือสอบถามการทำ พิธีกรรมเป็นการหลอกลวงชาวบ้านหรือไม่ และเจ้าหน้าที่ได้เดินทางมาดูการประกอบพิธีกรรมของ พระครูประสุต ธรรมสุนทร

๖. วัดดอนยานางถึงแม้จะทำพิธีรักษาคณถูกผีปอบเข้าสิง แต่ก็มีมีการเผยแพร่ พระพุทธศาสนาตามเทศกาลต่างๆ และจัดกิจกรรมช่วยเหลือสังคมมากมาย

๗. ความเชื่อเรื่องผีปอบก็เป็นความเชื่อเรื่องผีเดิมๆ ในอดีตที่ยังไม่เสื่อมคลายหายไปตาม ยุคสมัยใหม่เทคโนโลยีที่เจริญแล้ว เพราะเกิดจากประสบการณ์ที่ผ่านมาในอดีตและได้พบเห็นการณ ะเกิดขึ้นในชุมชนของตนเอง

๘. สังคมคนในเมืองมองสังคมชนบท ความเชื่อเรื่องผีปอบที่ออกอาละวาดในภาค อีสานและหมู่บ้านดอนยานางเป็นเรื่องมง่าย เพราะไม่สามารถพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ได้ สำหรับท่าที ของพระพุทธศาสนาก็ไม่ได้ปฏิเสธเรื่องผีแต่อย่างใด แต่เพื่อเป็นการสงเคราะห์ด้วยการทำบุญอุทิศ ส่วนกุศลให้แก่ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว

๙. ความเชื่อเรื่องผีปอบก็ต้องอยู่ในกรอบไม่ไปละเมิดสิทธิบุคคลอื่นให้ได้รับความ เดือดร้อนในบริบทของสังคมชุมชนนั้นๆ และไม่เป็นการหลอกลวงเรียกทรัพย์สินเงินทองบนความทุกข์ ยากของคนที่ได้รับเดือดร้อนมาขอความช่วยเหลือ

๑๐. เมื่อมีผีปอบอาละวาดในภาคอีสานเมื่อไรจะเป็นข่าวฮือฮาทุกครั้ง ทำให้คนในสังคม วิพากษ์วิจารณ์ไปต่างๆ นานา การวิพากษ์วิจารณ์ก็ทำให้ได้แง่คิด เมื่อนำไปสร้างหนังละครก็ได้รับ

ความนิยมมาก เพราะมันทำให้คนอยากรู้อยากเห็นตื่นเต้นไปกับการแสดงของตัวละคร ความเชื่อเรื่องผีก็มีกันทุกสังคมเรียกชื่อแตกต่างกันไปตามทัศนคติของชุมชน เช่น การนับถือศาสนา นับถือผี ลัทธิพราหมณ์ และอื่นๆ แต่การที่จะบอกว่าผีปอบมีจริงหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ที่มีเหตุการณ์เกิดขึ้นกับตนเอง หรือ พ่อ แม่ ญาติ พี่น้อง เพื่อน คนในชุมชนนั้นๆ

๔.๑๐ ผีปอบตามแนวคิดความของนักจิตเวช นายแพทย์สงัน สุวรรณเลิศ

จากการศึกษาพบว่า ผีปอบเกิดได้หลายทางด้วยกัน ผีปอบเกิดจากตัวของคนคนนั้น จุดกำเนิดสืบเนื่องมาจากใครก็ตามที่ไปศึกษาวิชาไสยศาสตร์ หรือเวทมนต์คาถาอย่างหนึ่งอย่างใดกับอาจารย์ เช่น คาถาที่ทำให้ทำมาค้าขึ้น เสน่ห์ยาแฝด คาถาทำให้พูดเก่งหรือคาถาลิ้นทอง คาถาทำให้เกิดเสน่ห์ในอวัยวะเพศ คาถาชนิดนี้จะไวต่อการเป็นผีปอบมาก เมื่อคนๆ นั้น เรียนวิชาอาคมจนเจนจบและสำเร็จแล้ว ต่อมา เขาจะกลับไปประกอบอาชีพอย่างเดิม ที่เคยปฏิบัติอยู่หรือบางรายก็ตั้งตนเป็นอาจารย์ขึ้นสอน ที่เคยปฏิบัติอยู่หรือบางรายก็ตั้งตนเป็นอาจารย์ขึ้นสอนศิษย์ต่อไปตามที่ได้เรียนมาหรือใช้คาถาที่เรียนมาให้เกิดประโยชน์แก่ตน แทบทุกอาจารย์ที่คนๆ นั้น ได้ไปศึกษาเล่าเรียนมาจะมีข้อห้ามที่ไม่ให้ประพฤตินิสัยที่ไม่ควรประพฤติกับไว้เสมอ ซึ่งเป็นเคล็ดและภาษาอีสานเรียก “กะล่ำ” เช่น ห้ามรับประทานอาหารบางอย่าง การรับเงินค่าเล่าเรียนสูงกว่ากำหนด ลอดราวผ้าหรือความประพฤติที่ไม่เหมาะสมอย่างอื่นๆ

วันและเวลาผ่านไปข้อห้ามของอาจารย์ก็คลายความขลังลงไป ความประพฤติกกรรมเปลี่ยนแปลงโดยเจตนาหรือไม่ก็ตาม ในระยะนี้แหละสำหรับผู้ประพฤติดี ผีปอบก็จะแฝงอยู่ในตัวของคนๆ นั้นโดยอัตโนมัติ โดยที่เจ้าตัวอาจจะรู้หรือไม่รู้ก็ได้ ที่รู้แน่ๆ ก็คือผีปอบที่แฝงอยู่ในตัวคนๆ นั้น จะออกจากร่างไปแล้วไปเข้าชาวบ้าน เมื่อชาวบ้านให้หมอดูหรือหมอธรรมไล่ผู้ที่ถูกผีปอบเข้าจะพูดออกมาแบบเดียวกับผู้ที่ถูกผีเข้าโดยทั่วไปว่า เขาคือใครที่มาเข้าจึงเป็นที่รู้ในหมู่บ้านว่า ผีปอบตัวนั้นเป็นของใครหรือพูดอีกนัยหนึ่งว่าใครเป็นตัวผีปอบแฝงอยู่ในตัวเพียงตัวเดียว แต่มีหลายคนยืนยันว่ามีแฝงอยู่หลายๆ ตัวก็ได้ผีปอบที่เกิดขึ้นมักจะเป็นเพศเดียวกับผู้ที่ให้กำเนิดมัน แต่อาจจะเป็นได้ทั้งชายและหญิง จากการศึกษาผู้ที่ถูกผีปอบเข้าการกำเนิดของผีปอบชนิดนี้จะมีถึง ๕๒% ซึ่งมีจำนวนสูงกว่ากำเนิดผีปอบชนิดอื่นๆ

เกิดจากการที่ได้รับจากบรรพบุรุษ เนื่องจากคนที่เป็นผีปอบหรือเจ้าของผีปอบนี้ เมื่อมีอายุมากขึ้นแล้วก็จะตายไปแต่ผีปอบนั้นยังไม่สูญไป มันจะเข้ามาแฝงในร่างลูกๆ ของผู้ที่เป็นผีปอบต่อไป มันมักจะเลือกเอาลูกคนหัวปีและแม่เป็นผีปอบมักจะเลือกเอาลูกสาวคนโต จะเห็นได้ว่าการสืบทอดของปอบนี้ ไม่ได้สืบทอดสายเลือด แต่เป็นการถ่ายทอดในตอนหลังเชื่อกันว่าผีปอบไม่มีลูก ผีปอบมักจะแฝงอยู่ญาติสนิทต่อไป คนที่เป็นผีปอบชนิดนี้เรียกว่า “ปอบเชื้อ” จากการศึกษาย้อนหลังโดยพบว่าผู้ตกเป็นผีปอบนี้มีอยู่ ๑๘% สูงเป็นอันดับ ๒ รองจากสาเหตุข้อที่หนึ่ง

มีสิ่งของต่างๆ ไว้ในครอบครอง อาจจะเป็นสิ่งของทางไสยศาสตร์ซึ่งสิ่งของเหล่านี้เข้าใจว่าเป็นสิ่งดลบันดาลให้ผู้ที่มิอยู่ในครอบครอง เกิดลางผลจะด้วยจงใจจะมีหรือได้มาด้วยความไม่รู้เท่าทันก็ได้ ซึ่งของเหล่านี้ชาวบ้านเชื่อว่าผีปอบสิงอยู่ (แฝง) อาจเปลี่ยนจากการสิงที่ของแล้วย้อนกลับมาเข้าตัวเจ้าของผู้ครอบครองสิ่งนั้นได้ ตัวอย่าง เช่น ว่านต่างๆ เช่น ว่านผีปอบ ว่านกระเจาย สี่ฝั่ง

เส้นต่างๆ ตามความเชื่อถือของชาวอีสานแต่ในภาคกลางเรียกว่า “น้ำมันพราย” ทั้งทำขึ้นเพื่อหวังในลาภผลต่างๆ จากการศึกษพบว่า มีผีปอบชนิดนี้ ๓๓.๓๓%

สำหรับคนที่ถูกผีปอบเข้าสิง โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ร่วมกับแบบสอบถามตั้งแต่ปี ๒๕๑๒-๒๕๑๓ มีทั้งหมด จำนวน ๖๒ ราย เป็นคนที่อยู่ในท้องที่อำเภอเลิงนกทา อำเภออำนาจเจริญ อำเภอพนม จังหวัดอุบลราชธานี และ อำเภอธาตุพนม อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม ได้ข้อมูลที่น่าสนใจเพิ่มเติมหลายอย่าง เช่น คนที่ถูกผีปอบเข้าสิงจะเป็นหญิงส่วนใหญ่มากๆ ๘๘% ส่วนชายที่ถูกผีปอบเข้ามีเพียง ๒% เท่านั้น ผีปอบที่เข้านี้ผีปอบที่แฝงอยู่ในเพศชายเสีย ๕๐% และเพศหญิง ๒๖% ไม่ทราบเพศ ๑๒% แสดงให้เห็นว่าเพศชายมีความสนใจศึกษาทางไสยศาสตร์มากกว่าเพศหญิง พบว่าจำนวนครั้งที่ถูกผีปอบเข้าเพียงครั้งเดียวมีถึง ๔๔% ตั้งแต่ ๒ ครั้งขึ้นไปมี ๕๖% ส่วนมากมักรู้จักคนที่เป็นเจ้าของผีปอบที่เข้า ๖๒% ไม่รู้จักเพียง ๒๒% เคยได้ยินชื่อ ๑๖% ลักษณะอาการของผีปอบเข้า จากตัวอย่างในจังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดนครพนมไม่แตกต่างกัน^{๖๗}

ลักษณะผีเข้าที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพจิตของผู้ป่วย แบ่งออกได้ ๓ ประการ คือ

๑. คนที่ถูกผีเข้าเพียงครั้งเดียว ในชนบทที่อยู่ห่างไกลหรือในตัวเมือง มีชาวบ้านเป็นจำนวนไม่น้อยทีเดียวที่ถูกผีเข้าหรือชาวบ้านคิดว่าผีปอบเข้า กลุ่มอาการที่แสดงออกมา เกิดขึ้นกับคนที่ไม่เคยเป็นอะไรมาก่อนหรืออาจจะมีการเจ็บป่วยทางกายเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว และมีอาการผีเข้ามาแทรกแซงขึ้นทีหลัง ทำให้มีปัญหากระทบกระเทือนทางจิตใจกับบรรดาญาติมิตรหรือขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมเดียวกัน บางทีก็คิดเอาเองตามความนึกคิดที่จะเป็นไปได้ตามความเชื่อดั้งเดิมที่สืบทอดมา การหาทางออกโดยจงใจหรือไม่จงใจว่ามีผีปอบเข้า ก็เป็นการระบายความรู้สึกนึกคิดออกมาเป็นเรื่องที่ชาวบ้านยอมรับ เพราะผีเข้าเป็นเรื่องธรรมดาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันในท้องถิ่นที่อยู่ไกลๆ การถูกผีเข้าไม่ใช่ของเสียหาย ทำให้เกิดมีหวังจะทำให้จิตได้มีโอกาสพักผ่อน ตามหลักทางสรีรวิทยาทางจิตผลทำให้ปัญหานั้นๆ ผ่อนคลายลงไปได้เอง

๒. คนที่ถูกผีปอบหรือผีอย่างอื่นเข้า มักจะมาเข้าบ่อยๆ บางที ๒-๓ วันก็มาเข้าครั้งหนึ่งหรือเว้นระยะไปบ้างและวนเวียนอยู่แบบนี้เรื่อยๆ ไป เปลี่ยนหน้าหมอผีมาทำการรักษาหลายคนในทางจิตเวชศาสตร์ คนๆ นั้นต้องมีบางสิ่งบางอย่างในจิตใจ จากการศึกษพบว่า คนที่ถูกผีปอบเข้าบ่อยๆ มักจะมีอาการเป็นโรคประสาทชนิดหนึ่งคือ โรควัวตาน (ฮีสทีเรีย) แต่ชาวบ้านไม่เห็นด้วยในทฤษฎีของชาวบ้าน การรักษาจะต้องค้นหาคนที่เป็ต้นตอของคนที่เป็ตัวผีปอบให้ได้ ถ้าพิจารณาในแง่จิตเวชศาสตร์จะเห็นว่า บุคลิกภาพของคนที่ถูกผีปอบเข้าเป็นสิ่งสำคัญ รวมทั้งความเชื่อถือเดิมอย่างเหนียวแน่น ส่วนมากพวกนี้จะมีบุคลิกภาพแบบอุปาทานอยู่แล้ว รวมทั้งปัญหาทางใจอย่างท่วมท้นและยากที่จะแก้ไขได้ในเวลาอันรวดเร็ว การรักษาในตอนแรกหมอผีหรือหมอธรรมมาก่อน เมื่อรักษาไม่หาย ญาติอาจจะนำส่งโรงพยาบาลทั่วไปตามต่างจังหวัด มักจะไม่ค่อยเห็นในโรงพยาบาลทางจิต

๓. คนที่ถูกผีปอบเข้าหลายครั้งหรือถูกเข้าครั้งเดียว หรือกำลังถูกเข้าครั้งแรกผีปอบไม่ยอมออก ไล่อย่างไรก็ไม่ยอมออก หมอผีหรือหมอพื้นบ้านมักจะบอกว่ามีอาการแทรกซ้อนเกิดขึ้น และอาจไม่ใช่ผีปอบ อาการคนที่ถูกผีปอบเข้าไม่รู้เรื่องอะไร พูดฟังไม่รู้เรื่องอะอะโวยวาย ด่าทอ

^{๖๗} นายแพทย์สงัน สุวรรณเลิศ, ผีปอบ ผีเข้าในทฤษฎีจิตเวชศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท บพิธการพิมพ์, ๒๕๒๙), หน้า ๑๐ - ๑๓, ๓๙ - ๔๑.

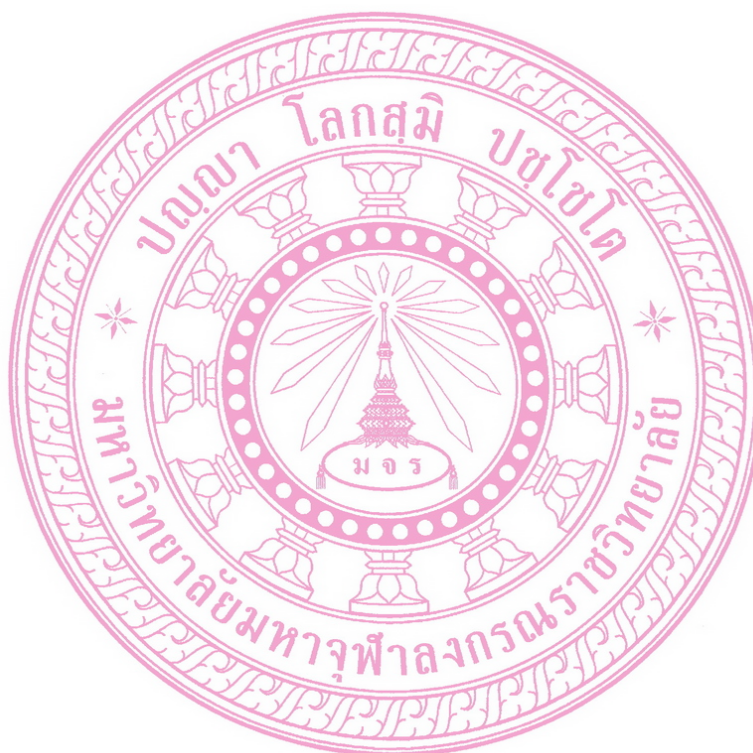
มีลักษณะแบบวิกลจริต ผู้ป่วยประเภทนี้มักจะถูกส่งมารักษาที่โรงพยาบาลทางจิต โรควินิจฉัยแตกต่างกันออกไปสุดแต่อาการจะออกมาในรูปแบบใด อาจจะเป็นโรคจิตประเภทจิตเภท โรคจิตเกี่ยวกับอารมณ์ โรคจิตจากแพ้อาหารต่างๆ เรียกว่า โรคจิตอุปาทานหรือโรคจิตผีเข้า บางรายก็ไม่ส่งเข้ามารับรักษาโดยรักษาที่บ้าน เชิญหมอทางไสยศาสตร์มารักษาต่อไป เมื่อหายแล้วการคืนดีของสติจะสมบูรณ์กว่าโรคจิตเภทเขาจะทำงานได้อย่างดีเหมือนคนธรรมดา

จากประสบการณ์กล่าวเป็นแนวทางกว้างๆ ได้ดังนี้

๑. ผู้ป่วยเป็นโรคประสาท เพราะยังมีความรู้สึกนึกคิดดีตามสมควรไม่ผิดปกติเหมือนกับเป็นโรคจิต ผู้ป่วยไม่เลือนล่อยรู้เหตุของความเจ็บป่วยอาจจะถูกผีทำหรือผีเข้า เป็นความรู้สึกของเขาเองโดยได้รับแนวคิดต่างๆ มาจากผู้ที่อยู่ใกล้ชิดหรือญาติหรือหมอ หรืออีกทางหนึ่งที่สำคัญจากคนทรง เนื่องจากโรคประสาทมีสาเหตุมาจากจิตใจโดยเฉพาะ เมื่ออธิบายให้ผู้ป่วยฟังแล้วผู้ป่วยมักจะเข้าใจหรือเข้าใจยาก ซึ่งแตกต่างกับคนทรงจะบอกให้ทราบว่าเป็นผีอะไรและทำไมจึงมาเข้าและบอกวิธีรักษาผู้ป่วยโรคประสาทอาจจะไม่เชื่อหรืออาจจะเชื่อ การรักษาจำเป็นต้องให้ผู้ผู้ป่วยได้ระบายเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวกับผีให้ผู้รักษาฟังโดยไม่ได้ขัดแย้งผู้ป่วย เพื่อให้ผู้ป่วยได้ระบายออกอย่างเต็มที่ สมัยก่อนมักจะไม่ค่อยรับฟังเรื่องผีจากผู้ป่วยมากนัก เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องเหลวไหล ในการแพทย์ปัจจุบันให้ผู้ผู้ป่วยเล่าซ้ำแล้วซ้ำอีกจะทำให้สิ่งต่างๆ ที่ฝังอยู่ในจิตไร้สำนึกแล้วเป็นหน้าที่ของผู้รักษาเอง ผู้ป่วยจะเห็นว่าความเกี่ยวข้องอย่างไรระหว่างอาการผีเข้ากับปัญหาที่เขาอยู่ เขาจะได้เรียนรู้และเข้าใจเหตุผลของการเจ็บป่วยของเขาเอง เมื่อถึงจุดนี้แล้วผู้ป่วยจะยอมรับและมองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นขั้นตอน การรักษาจึงจะได้ผล แทนที่จะห้ามไม่ให้ผู้ป่วยพูด ผู้ป่วยเลยไม่ยอมพูดหรือไม่ยอมเล่าสิ่งต่างๆ รวมทั้งสิ่งมหัศจรรย์ผู้หลงเชื่อมานาน

๒. ผู้ป่วยเป็นโรคจิต มักจะเป็นพวกที่ผีชอบเข้าบ่อยๆ หรือผีอย่างอื่นก็ตาม เมื่อนำหมอผีมาไล่ก็ออกไปทุกครั้ง ส่วนใหญ่ไปรับการรักษาที่โรงพยาบาลทั่วไปมากกว่า ถ้ามีสาเหตุแทรกซ้อนทางกายเกิดขึ้นหรือถ้าอาการทางประสาทรุนแรง จึงส่งต่อไปที่โรงพยาบาลฝ่ายจิต เนื่องจากผู้ป่วยเป็นโรคประสาทยังมีสติสัมปชัญญะอยู่ ส่วนใหญ่มักจะมีบุคลิกภาพเป็นแบบอุปาทานแต่ก็ไม่ใช่ว่าทุกรายไปยาที่ให้ขนาดต่ำกว่าการรักษาโรคจิตอื่นๆ เช่น ยาสงบประสาทหรือยาแก้เศร้าจะหายไปเร็วประมาณ ๓-๗ วัน ผู้ป่วยเริ่มรู้สึกตัวและตอบคำถามต่างๆ ได้ ส่วนใหญ่จะมีอาการอ่อนเพลียไม่มีแรงและง่วงจะกลัวผีชอบหรือผีอื่นๆ มาเข้าอีก ในระยะนี้การรักษาโดยใช้จิตบำบัดและแบบประคับประคองมีความสำคัญมาก ตอนแรกๆ ผู้ป่วยจะโยนความผิดไปให้ผีแทบทั้งนั้น ความผิด หมายถึง สาเหตุของความเจ็บป่วยหรือปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องของผีทำหรือผีมีอิทธิพลต่อตัวผู้ป่วยเอง ผู้รักษาจะต้องให้ผู้ผู้ป่วยเล่าเรื่องความเป็นมาของผีมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ โดยผู้รักษาจะต้องตั้งใจฟังและมีความเข้าใจเรื่องผีตามสมควร เนื่องจากเรื่องความเชื่อเรื่องผี ฝังลึกอยู่ภายใต้จิตไร้สำนึก ก่อให้เกิดมีผีเข้าผู้ป่วยหรือผีมีอิทธิพลต่อผู้ป่วย ถึงอย่างไรก็ตาม เรื่องผีเข้าก็เป็นเรื่องในทัศนะของผู้เขียนเพราะเรื่องผีเข้าเป็นเรื่องที่สังคมยอมรับ เมื่อมีการเจ็บป่วยเกิดขึ้นโดยโทษไปที่ผี เมื่อผีออกไปแล้วทุกอย่างก็เรียบร้อย กลับเข้าสู่สังคมได้เรียบร้อยแต่ถ้าบอกว่าโรคจิต (วิกลจริต) แล้ว สังคมไม่ค่อยยอมรับจะทำอะไรก็ต้องคอยจับตามองอยู่เรื่อยๆ ไป การถูกผีเข้าหรือเจ็บป่วยเพราะถูกผีเข้ายังดีกว่า ชาวบ้านจะไปติดยาเสพติดซึ่งรักษาได้ไม่ถาวร สำหรับฝรั่งเชื่อเรื่องผีเข้าหรือไม่ อันนี้ตอบยากเพราะขึ้นอยู่กับความรู้และประสบการณ์ของแต่ละคน ซึ่งมีอยู่ไม่มากนักแต่ละประเภทที่ศึกษาว่า ทำไมคนจึงเชื่อ

ว่าผีเข้าได้มีอยู่มากเพราะประการหลังนี้ จะเชื่อมโยงไปสู่ความเชื่อถือของคนที่สืบต่อกันมา อันจะนำไปใช้ในการปกครองทางสังคมจิตวิทยา จิตวิทยา มานุษยวิทยา และนำไปใช้ในการแพทย์ เช่น เรื่องของจิตเวชศาสตร์และสุขภาพจิต เรื่องเกี่ยวกับผีเคยไปพูดให้ฝรั่งฟังถึง ๔ ครั้งด้วยกัน อเมริกา ๒ ครั้ง ฮองกง ๑ ครั้ง ออสเตรเลีย ๑ ครั้ง มีผู้สนใจไต่ถามมากแต่ไม่เคยมีใครถามว่าเป็นจริงหรือไม่ นอกจากจะถามว่าทำไมคนจึงมีความเชื่อเช่นนี้ แต่สนใจการเชื่อมโยงจะนำมาประยุกต์ใช้ในการรักษาผู้ป่วยทางจิตเวชได้อย่างไร^{๖๘}

^{๖๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๘-๒๖๗.

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์หัตถิพลความเชื่อเรื่องผีปอบที่มีต่อพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา บ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ศึกษาแนวคิดและความเชื่อเรื่องผีที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และมูลเหตุฮีสตีสองเกิดเหตุการณ์ขึ้นภายในพระพุทธศาสนา (๒) ศึกษาความเชื่อเรื่องผีในทัศนะร่วมสมัย (๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์หัตถิพลความเชื่อเรื่องผีปอบที่มีสัมพันธ์กับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา (พระพุทธศาสนาแบบประเพณีฮีสตีสอง) ของบ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์, พิธีกรรมตามความเชื่อแบบพื้นบ้าน, พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา และพิธีกรรมของพราหมณ์ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ จากการศึกษาค้นคว้าความหมายพบว่า ผีที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาได้เกิดเหตุการณ์สำคัญของชาวเมืองไพศาลีถูกภัย ๓ ประการ คือ ทูพิกภัย อมนุษย์ภัย (ผี) และโรคภัยเบียดเบียน โดยพระอรหันต์ได้ทำพิธีขับไล่ผีในครั้งนั้นถือเป็นต้นแบบของการขับไล่ผี ซึ่งภัยอันตราย ๑๐ ประการ ของพระภิกษุหนึ่งในนั้น คือ ข้อ ๖. ผีเข้าสิงภิกษุ แต่พระพุทธเจ้าทรงห้ามภิกษุณีเรียนไตรปิฎก (อวิชชา) และได้มีการทำบุญครั้งสำคัญของพระเจ้าพิมพิสารเพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่ญาติเปรตมีพระพุทธเจ้าเป็นประธานสงฆ์ เหตุการณ์ดังกล่าวก็เป็นต้นแบบทักษิณา คือ ญาติพลี อดิพลี ปุพเพตพลี ราชพลี เทวตพลี เมื่อพระภิกษุมีภัยจากผีและเทวดาก็ทรงให้เรียนเมตตสูตรเป็นอาวุธป้องกันตัว ยังมีอาถรรพ์ของเมตต ๑๑ ประการ หนึ่งในนั้น ข้อ ๕. เป็นที่รักของมนุษย์ (ผี) และได้มีการกล่าวถึงเรื่องเปรตในธรรมบทและเล่มอื่นๆ ไว้มากมาย

ดังนั้น ท่าทีของพระพุทธศาสนา มิได้ปฏิเสธเรื่องผีว่าไม่มี แต่สอนให้พระภิกษุทั้งหลายปฏิบัติต่อผีเป็นการเกื้อกูลสงเคราะห์ด้วยการทำบุญแล้วอุทิศส่วนกุศลให้เมื่อล่วงลับไปแล้ว สำหรับผีและเทวดาเบียดเบียนพระภิกษุให้เกิดความหวาดกลัวหรือได้รับความเดือดร้อน พระพุทธองค์ก็มีวิธีให้ปฏิบัติต่อผีและเทวดาเหล่านั้นไม่ให้มาเบียดเบียนพระภิกษุและมนุษย์ให้หายจากความหวาดกลัวและป้องกัน โดยสอนให้พระภิกษุสวดรัตนสูตรและเมตตสูตรแล้วแผ่เมตตาต่อสรรพสัตว์ทั้งหลายให้หันกลับมายินดีและให้ความต้องคุ้มครองเป็นมิตรและอาณิสสรอื่นๆ ด้วย

๑) หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาสอนให้เชื่อเรื่องกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เรามีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราทำกรรมใดไว้ จะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น

ความเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนาสอนให้เชื่อนั้น ต้องประกอบด้วยเหตุผล เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติหวังให้เกิดผลได้ตามความปรารถนา ต้องเป็นศรัทธาที่มีความถูกต้องประกอบด้วยปัญญาอันมี ศรัทธา ๔ ประการ คือ (๑) กัมมสัทธา เชื่อกฎแห่งกรรม (๒) วิปากสัทธา

เชื่อผลของกรรม (๓) กัมมัฏฐกตาสัทธา เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของของตน (๔) ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า

๒) จากหลักการทางพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องกรรมนั้น พระพุทธเจ้าทรงสอนให้เชื่อเรื่องกรรม คือ การกระทำความดีและกรรมชั่วเราย่อมรับผลของกรรมนั้น กรรมเป็นทางนำสัตว์ไปเกิดใน ๓ ภูมิ หรือไตรภูมิ ภูมิประกอบด้วย กามภูมิ ๑ รูปภูมิ ๑ และอรุณภูมิ ๑ สัตว์ทั้งหลายเกิดมายุ่นเวียนวนไปเกิดใน ๓ ภูมินี้ กามภูมิ คือ แดนที่ช้องอยู่ด้วยกามตัณหา ยังมีความโลภ โกรธ หลง เบียดเบียนซึ่งกันและกันอันเป็นหนทางนำสัตว์ไปเกิดเป็นสัตว์นรก เปรต ยักษ์ มาร และอสุรกาย เรียกว่า อบายภูมิ ๔ คือ เป็นแดนที่มีทุกข์เดือดร้อนมาก ไปเกิดเป็นมนุษย์ ไปเกิดบนสวรรค์เป็นเทวดา และไปเกิดเป็นพรหม ลงท้ายบอกเรื่องอย่างนี้เป็นคติของโลก ซึ่งไม่จริงยั่งยืนอยู่ได้ตลอดไป แม้แต่พรหมมีอายุนับเป็นกัลป์ คือ มีอายุตั้งหลายล้านหลายโกฏิปี ในที่สุดก็ต้องจุติ คือ เคลื่อนที่จากเป็นพรหมหรือตายไปปฏิสนธิเกิดใหม่สืบต่อวนเวียนอยู่ในไตรภูมิ หรือในโลกทั้งสามนี้ไม่พ้นไปได้ เพราะฉะนั้น จึงหาความยั่งยืนเที่ยงแท้ไม่ตายเป็นไม่มี แต่มีที่เที่ยงแท้ไม่ตายก็มีแต่พระนิพพานเท่านั้น

๓) มูลเหตุ เริ่มต้นจากบัณฑิตผู้มีปัญญาคิดหาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่จะทำให้ชาวบ้านเกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนา จึงได้มีการเอามูลเหตุที่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนามาประยุกต์เข้ากับความเชื่อเรื่องผีเดิมของชาวบ้าน ยกเอาส่วนผลบุญหรือกรรมดีที่ได้ผลดีของบุคคลในพระพุทธศาสนาเป็นตัวอย่าง เพื่อประกอบเป็นประเพณีฮีตสิบสองในการประกอบการทำบุญทั้งสิบสองเดือน เพื่อให้เกิดศรัทธาในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติตามให้ได้ผลตามความปรารถนา เมื่อผู้มีศรัทธามากขึ้นทางภาคอีสานเรียกว่า เข้าวัดฟังธรรม ถือนศีลแปดในวันพระช่วงเข้าพรรษาสามเดือน โดยไปนอนค้างคืนที่วัด เพราะอยากไปสู่คติมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ หรือนิพพานในอนาคต

๔) ความเชื่อเรื่องผีของคนไทยได้มีการจัดประเภทผีทั่วไป คือ ผีฟ้า-ผีแถน, ผีป่วนและผีหลักเมือง, ผีเรือน, ผีตาโชน, ผีตาแฮก, ผีนาถธรณี, ผีบรรพบุรุษ, ผีวีรบุรุษ, รุกเทวดา, ศาลเพี้ยงตา และพระภูมิเจ้าที่, พระภูมิเมือง, วิญญาณ, ผีประจำหมู่บ้านและผีประจำเมือง, ศาลหรือหอผีประจำหมู่บ้าน, ผีเมสสิกัน, ผีกระสือ, ผีกระหัง, ผีกองกอย, ผีกะ, ผีกาเนด, ผีกุมารทอง, ผีโขมด, ผีจกละ, ผีชมบ, ผีเชื้อ, ผีนางตะเคียน, ผีเป่า, ผีพราย, ผีโพง, ผีแม่หม้าย, ผีอำ, ผีปอบ, ผีน้ำ, ปิศาจ-เปรต, ผีท่า, วิญญาณ, ผีโป่งค้าง, ผีหลังกลวง, แม่มดคนทรง, ผีแม่นาคพระโขนง และ ผีถ้วยแก้ว

ในสังคมมนุษย์และสังคมไทยในอดีตจนถึงปัจจุบันยังมีความเชื่อเรื่องผีต่างๆ โดยเฉพาะสังคมไทยนั้น เชื้อในสิ่งลึกลับ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ รวมทั้งไสยศาสตร์ สรุปได้ ๕ ประเด็นดังนี้

(๑) สังคมไทยมีความเชื่อเรื่องผีมากมาย ผีที่มีคนรู้จักมากที่สุดของภาคกลาง คือ ผีนาถแม่นาคพระโขนง ส่วนผีอื่นๆ ก็จะเรียกชื่อตามที่พบเห็นแต่ละท้องถิ่น

(๒) เชื่อว่ามีผีให้คุณให้โทษ

(๓) เป็นการแสดงเคารพกตัญญูต่อผีบรรพบุรุษ

(๔) ทำให้คนในชุมชนประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบของศีล และประเพณีวัฒนธรรม เป็นคนดีของสังคม เพราะไม่กล้าทำผิด เป็นการควบคุมความประพฤติบุคคลโดยทางอ้อม

(๕) ความเชื่อเรื่องผีอาจทำให้คนงมงายได้ เช่น การกราบไหว้เพื่อขอหวยทำให้เสียทรัพย์เป็นอบายมุข อาจทำให้ถูกหลอกเดือดร้อนได้

๕) การประกอบพิธีฮีดลีสองหมู่บ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์ ประเพณีทั้งสองเดือนเป็นการประกอบงานบุญทั้งสิ้น ซึ่งวันสงกรานต์นี้ นักปราชญ์โบราณประยุกต์ใช้ เป็นการประกอบพิธีกรรมแสดงความกตัญญูต่อบิดา มารดา และบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว มีการทำบุญอุทิศแก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไป และมีการจุดประทัดให้เสียงดังเชื่อว่าสิ่งชั่วร้ายจะตกใจวิ่งหนีไป คือ ผีปอบ และผีอื่นๆ ให้หนีไป และการทำบุญซำฮะชุมชนหมู่บ้านดอนยานาง จัดงานที่ศาลากลางหมู่บ้าน นิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาทำพิธีปัดรังควานขับไล่สิ่งไม่ดีให้ออกไปพ้นเขตหมู่บ้าน และเชื่อว่าวิญญาณบรรพบุรุษจะปกป้องคุ้มครองคนในชุมชน จากผีปอบ และผีอื่นๆ และมีการนำเอาพิธีการสวดถอนแบบอย่างการสร้างพระอุโบสถมาประยุกต์ใช้ ดังนั้น สรุปได้ ๕ ประเด็น ดังนี้

(๑) เชื่อในเรื่องของ กรรมดี กรรมชั่ว ผลของกรรม ผู้มีศรัทธาได้ประกอบงานบุญกับพระพุทธศาสนาเชื่อว่าจะได้บุญมากและไปเกิดภพภูมิที่ดีในโลกลุสวรวรค์

(๒) เชื่อว่าการทำบุญแล้วอุทิศส่วนกุศลผลบุญให้กับ ผีบรรพบุรุษ เปรต วิญญาณ ผีสรรพสัตว์ทั้งหลายจะได้รับผลบุญนั้น

(๓) เชื่อว่าผีบรรพบุรุษจะช่วยคุ้มครองป้องกันสิ่งชั่วร้ายไม่ให้มาทำร้ายคนในหมู่บ้านดอนยานาง

(๔) เชื่อว่าเป็นป้องกันขับไล่ผีปอบและผีอื่นๆ ที่ไม่ดีไม่ให้เข้ามาในหมู่บ้าน

(๕) ความเชื่อเรื่องผีคนอยู่ในสังคมเมืองมองเป็นสิ่งที่มลายของคนสังคมชนบท เพราะเหตุการณ์ไม่ได้เกิดกับตัวเองหรือคนในสังคมเมือง

๖) ความเชื่อเรื่องผีปอบและผีอื่นๆ ที่มีต่อพิธีกรรมของชาวบ้าน

(๑) พิธีขึ้นบ้านใหม่ มีการสวดถอนโดยนำเอาแบบอย่างการสร้างพระอุโบสถตามมูลเหตุในพระพุทธศาสนา และมีการนิมนต์พระสงฆ์มาค้ำคินเป็นส่วนเพิ่มเติมเข้ามา เพื่อให้พระสงฆ์ทำกิจของสงฆ์ คือ สวดมนต์เช้า-เย็น เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคล การทำพิธีขึ้นบ้านใหม่มีความเชื่อเรื่องผีแฝงอยู่ด้วย เมื่อพระภิกษุสวดมนต์แล้วจะเป็นการขับไล่เสนียดจัญไร สิ่งไม่ดีให้ออกไปหมายถึงภูตผี วิญญาณร้ายต่างๆ รวมทั้งผีปอบ ออกไปให้พ้นเขตบ้านเรือนใหม่ ดังนั้น จึงสรุปได้ ๕ ประการดังนี้

ก) ความเชื่อตามมูลเหตุพิธีกรรมการสร้างโบสถ์ในพระพุทธศาสนา นำมาประยุกต์ใช้กับการสร้างบ้านและตอนขึ้นบ้านใหม่ คือ นิมนต์พระภิกษุมานำพิธีสวดถอน

ข) การนิมนต์พระภิกษุสงฆ์ที่ค้ำคินเชื่อว่า เมื่อพระภิกษุสงฆ์สวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็น ก็จะทำให้เกิดเป็นสิริมงคลกับบ้านใหม่และผู้ที่เป็นเจ้าของอยู่อาศัยมีความร่มเย็นสงบสุขของคนในครอบครัว

ค) เชื่อว่าการที่พระภิกษุสวดมนต์จะเป็นการขับไล่เสนียดจัญไร สิ่งไม่ดีให้ออกไปจากบ้าน คือ พวกผีปอบ และผีอื่นๆ

ง) การขึ้นบ้านใหม่จะมีการทำบุญเลี้ยงพระภิกษุสงฆ์กรวดน้ำได้อุทิศส่วนกุศลให้กับผีบรรพบุรุษ เปรต และสรรพสัตว์ทั้งหลาย

จ) การประกอบพิธีขึ้นบ้านใหม่มีความคิดเรื่องผีแฝง คือ กลัวผีจะอยู่ในบ้านด้วย แต่ไม่ได้บอกโดยตรงว่าให้พระทำพิธีไล่ผีให้ออกไป

(๒) พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ ทำให้สำหรับคนป่วยหรือผู้ที่หายป่วย เพื่อให้เคราะห์ร้ายต่างๆ สิ่งไม่ดีให้ออกไปจากชีวิต เช่น การแต่งแก้ เสียเคราะห์ ขั้นตอนการทำพิธี หมอจะเป็นคนบอกว่าจะต้องทำอะไรบ้าง จุดประสงค์ก็เพื่อให้ผู้ป่วยหายโรคร้าย และปัดรังควานขับไล่สิ่งชั่วร้ายออกไปให้พ้นจากชีวิต เมื่อทำเสร็จก็เอาด้ายสายสิญจน์ที่ผ่านการประกอบพิธีนี้ผูกแขนเชื่อว่าเป็นสิริมงคลและป้องกันอันตราย การสะเดาะเคราะห์เพื่อรับความโชคดี เช่น ได้ทำงานที่ดี แต่สำหรับคนป่วยเพื่อขับไล่ภูตผีต่างๆ รวมทั้งผีปอบด้วย ดังนั้น จึงสรุปได้ ๕ ประการ ดังนี้

ก) เชื่อว่าผู้ประสบเคราะห์เจ็บป่วย เมื่อทำพิธีสะเดาะเคราะห์เป็นการแต่งแก้ เสียเคราะห์ การส่งเคราะห์ให้ออกไปจากกาย ทำให้หายป่วยได้

ข) เชื่อว่าสะเดาะเคราะห์เพื่อรับโชค พิธีไม่เป็นทางการ เมื่อถูกทักทาย ก็จะไปปล่อยสัตว์ต่างๆ เช่น ปลา นก

ค) การสะเดาะเคราะห์เป็นการปัดรังควานขับไล่สิ่งชั่วร้าย คือ ผีปอบ และผีอื่นๆ ออกไปให้พ้นจากชีวิต

ง) เชื่อว่าด้ายสายสิญจน์เมื่อผ่านพิธีกรรมถือว่าเป็นสิริมงคลป้องกันอันตรายจากการกระทำของผีได้

จ) เชื่อว่าทำแล้วเคราะห์ก็คือความทุกข์ทางกายและใจจะหายป่วยเจ็บ การทำพิธีกรรมเป็นจิตวิทยาอย่างหนึ่งทำให้คนป่วยมีกำลังใจอดทนต่อสู้กับโรคร้ายต่างๆ

(๓) พิธีกรรมสู่ขวัญ มีความเชื่อว่าทุกคนมีขวัญอยู่ที่ตัว ๓๐ ขวัญ เมื่อเกิดการเสียขวัญ เช่น การเจ็บป่วยนาน ๆ ตีใจหรือตกใจเสียใจขวัญหนีไปอยู่ที่ต่างๆ ผีปอบและผีอื่นๆ จับไว้ไม่ให้ขวัญกลับมา จึงทำพิธีเรียกขวัญกลับมาอยู่ที่กายจะมีคำกล่าวสุภาพเรียกขวัญ จากนั้น ผู้ร่วมพิธีญาติผู้ใหญ่ก็ผูกแขนให้คนป่วยพูดสิ่งที่เป็นมงคล พิธีกรรมสู่ขวัญนี้แฝงด้วยความเชื่อที่จากการกระทำของผีปอบ และภูตผีอื่นๆ ดังนั้น จึงสรุปได้ ๔ ประเด็น ดังนี้

ก) เชื่อว่าทุกคนมีขวัญอยู่ที่ตัว ๓๐ ขวัญ การทำพิธีมีทั้งพุทธ และพราหมณ์ โดยนำเอากรณีของนางปฏาจารา มาประยุกต์ใช้และความเชื่อเรื่องผี

ข) เชื่อว่าเมื่อคนตกใจ ตีใจ เสียใจ เจ็บป่วยนานๆ ขวัญจะหนีไปเที่ยวหรือถูกผีจับไว้ทำให้ใจลอย จึงทำพิธีเรียกขวัญกลับมาอยู่กับตัว

ค) คำสู่ขวัญจะแต่คำสุภาพไพเราะเสร็จแล้วจะเอาด้ายที่ผ่านพิธีผูกแขนซ้ายถือว่าเป็นแขนขวัญ

ง) การทำพิธีสู่ขวัญมีความเชื่อเรื่องผีแฝงอยู่ เมื่อเอาด้ายขาวผ่านพิธีกรรมผูกแขนแล้วจะป้องกันภัยอันตรายได้ จากผีปอบ และผีอื่นๆ

๗) ความเชื่อผีปอบที่มีต่อพิธีกรรมเซียงซ้องภาคอีสานและของชาวบ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์

การประกอบกรรมพิธีเซียงซ้องภาคอีสาน และพิธีกันหมู่บ้าน เป็นพิธีช้องในภาคอีสานให้ความสำคัญมากและเชื่อว่า ใช้ค้นหาหรือติดตามสิ่งของที่หาย หรือจับขโมย หรือใช้ปราบสิ่งชั่วร้าย และเป็นการปัดรังควาน เช่น ผีปอบ ห่า ผีแม่แล้งให้ออกจากหมู่บ้าน เซียงซ้องจะช่วยตามหาเจ้าของ ผีปอบว่าเป็นใคร อยู่ที่ไหน เซียงซ้องมีสามประเภท คือ ๑. เซียงซ้องขจ้ำ (ผีบรรพบุรุษ) สิ่งเข้าเซียงซ้อง ๒. เซียงซ้องเทวดาเพื่อช่วยปัดเป่าภัยจากผีปอบ และผีอื่นๆ ๓. เซียงซ้องวิชาอาคม จะเน้นคาถาปราบผีปอบ และผีอื่นๆ

สำหรับหมู่บ้านดอนยานางเรียกเรียกพิธีนี้ว่า “พิธีกันหมู่บ้าน” เป็นการเข้าทรงพร้อมทั้งทำพิธีเซียงซ้อง (ไม้ทศกัณฐ์) แล้วไล่จับผีปอบใส่กระบอกไม้ไผ่ เพื่อนำไปเผาทำลายให้วิญญาณไปเกิดใหม่ อุปกรณ์ที่ใช้ในการทำพิธี คือ ไม้ทศกัณฐ์ น้ำมันต์ ด้ายสายสิญจน์ กระบอกไม้ไผ่ ผ้ายันต์สีขาว ด้ายมัดปากกระบอกไม้ไผ่ สรุปลได้ ๖ ประเด็น ดังนี้

(๑) คนในชุมชนภาคอีสานและหมู่บ้านดอนยานางมีความเชื่อเรื่องผีปอบทำร้ายผู้คนด้วยการเข้าสิงและอาจถึงตายได้หากรักษาไม่ทันการ

(๒) ชาวบ้านภาคอีสานและหมู่บ้านดอนยานางมีความหวาดกลัวผีปอบ

(๓) เมื่อมีคนในชุมชนของตนตายหลายรายโดยไม่ทราบสาเหตุ และเจ็บป่วยไม่ทราบสาเหตุขาดการรักษา ขาดที่พึ่งทางจิตใจจึงแสวงหาผู้ที่จะมารักษาให้เพื่อมาทำพิธีกรรมบางอย่าง เช่น ขับไล่ ปัดรังควานป้องกัน ผีปอบ และผีอื่นๆ ไม่ให้มาเบียดเบียนผู้คนตามความเชื่อ

(๔) คนในสังคมเมืองมองดูว่าเป็นสิ่งมั่งงาย เพราะในสังคมคนเมืองการแพทย์เจริญ

(๕) การรักษาของแพทย์ในชนบทยังขาดแคลนบุคลากร ทำให้ไม่มีประสิทธิภาพในการรักษา และหมอที่มีความชำนาญเฉพาะทาง ทำให้คนในชนบทหันกลับไปพึ่งผีบรรพบุรุษ เทวดา และไสยศาสตร์แทนการรักษากับแพทย์แผนปัจจุบัน ถือว่าเป็นการพัฒนาประเทศมีความล้มเหลวในภาพรวม เพราะไม่สามารถทำให้คนในชนบทปรับเปลี่ยนทัศนคติความเชื่อเรื่องผีเดิมๆ ได้

(๖) ความเชื่อเรื่องผีปอบ หากอยู่กรอบพอดีไม่ทำความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นจนกระทบถึงบริบทของสังคม รัฐต้องเข้าไปควบคุมดูแลเรื่องกฎหมายและสิทธิมนุษยชน

๘) ความเชื่อเรื่องผีปอบและผีอื่นๆ สัมพันธ์กับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

(๑) การสวดภาณยักษ์ มูลเหตุเกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาที่เมื่อมีคนป่วย หรือมีเหตุเภทภัยอันตรายเชื่อว่าเกิดจากการกระทำของอมนุษย์ ภูตผี รวมทั้งผีปอบ หรือเทวดาชั้นต่ำ (ภูมเทวดา) ผีเข้าสิงมนุษย์ก็จะประกอบพิธีสวดภาณยักษ์ขึ้นตามวัดพระสงฆ์สวดภาณยักษ์หรือภาณพระนั้นเป็นการขู่ตวาดให้ผีตกใจกลัว และยังปิ่นกระหน่ำให้วิ่งหนีไป พระสงฆ์จะสวดบท อาณานัญญสูตร เพื่อให้เกิดสวัสดิมงคลแก่ผู้เข้าร่วมพิธี สรุปลได้ ๕ ประเด็น ดังนี้

ก) พระภิกษุนำเอามูลเหตุในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ทำพิธีการสวดภาณยักษ์หรือภาณพระ

ข) เชื่อว่าเป็นการขับไล่ไล่ยักษ์ ไล่ภูตผี ปีศาจ ที่มาสิงอยู่ในร่างกายคนป่วยคืน ซึ่งเป็นการไล่ผีทุกชนิด

ค) คำสวดโดยย่อว่า ยกโฮวา ยกชินีวา เปฯ ตตตเถวนิตรมธายีสุฯ เป็นการกล่าวชื่อยักษ์ผู้ชาย และยักษ์ผู้หญิง เป็นคำขู่ตวาดให้ผีตกใจวิ่งหนีไป รวมทั้งมีการยิงปืนให้เสียงดังๆ

ง) สวัสดิ์มงคลเกิดได้ทางหู ทางใจ แต่สวัสดิ์มงคลไม่ได้มาทางสายสัญญาณเป็นเพียงแต่ให้ผู้เข้าร่วมพิธีพอใจคือดูแล้วศักดิ์สิทธิ์มีมนต์ขลัง

จ) การประกอบพิธีกรรมการสวดภาณยักษ์ขึ้นก็เชื่อว่าผีมาทำร้ายให้เจ็บป่วยและกลัวผีจะมาทำอันตรายหรือถูกคุณไสยต่างๆ พระภิกษุสงฆ์จึงได้ประกอบพิธีนี้เพื่อเป็นการสงเคราะห์แก่ฆราวาส

(๒) พิธีกรรมทำน้ำพระพุทธรณ์ มีทั้งพิธีเป็นทางราชการ และพิธีทำนํ้ามนต์ของชาวบ้านทั่วไป มีการทำนํ้ามนต์ เช่น งานครบวันเกิด คนป่วย คนหายจากเจ็บไข้ เป็นต้น เพื่อเกิดสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัวญาติสนิททั้งหลาย มีพิธีกรรมทำน้ำพระพุทธรณ์ศักดิ์สิทธิ์ของทางราชการไทยเพื่อถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของไทยในวันครอบรอบวันประสูติ และการทำนํ้ามนต์เพื่อขับไล่เสนียด ภูตผีต่างๆ รวมทั้ง ฝิ่บอบ การทำพิธีกรรมเสกนํ้ามนต์เป็นการเฉพาะก็นํ้าบทธวดมาใช้แตกต่างกัน กันออกไป เพื่อให้ได้ผลเป็นไปตามความประสงค์ สรุปได้ ๕ ประเด็น ดังนี้

ก) การทำนํ้ามนต์ก็มีความเชื่อมาจากพระพุทธศาสนาเหตุเกิดในเมืองไพศาลี

ข) น้ำที่ได้ผ่านพิธีกรรม คือ บทสวดพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ และบทสวดอื่นๆ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงเรียกว่า นํ้ามนต์ นํ้าพระพุทธรณ์

ค) เชื่อว่าเมื่อประพรมแล้วจะหายเจ็บไข้ได้ป่วย และเกิดสวัสดิ์มงคลแต่ตนเองและครอบครัวญาติสนิททั้งหลาย

ง) เชื่อว่านํ้ามนต์ขับไล่เสนียด ภูตผีต่างๆ รวมทั้ง ฝิ่บอบ

จ) การประกอบพิธีทำนํ้ามนต์มีความเชื่อผสมผสานกันระหว่าง ศาสนาพุทธ พิธีกรรมของพราหมณ์ และผี โดยเฉพาะพิธีทำนํ้ามนต์ของทางราชการไทยมีพิธีกรรมของพราหมณ์ปะปนอยู่มาก

(๓) การสวดพระปริตร เป็นการนำเอาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนา ครูบาอาจารย์นำมาใช้เพื่อเป็นเครื่องป้องกันอันตราย เช่น อาถรรพณ์ภัยปริตร และ กรณียเมตตสูตร การสวดมนต์พระปริตรประจำทำให้เกิดความเป็นสิริมงคลปราศจากอันตรายทั้งหลายและยังเป็นการสืบสานพระพุทธศาสนา ดังนั้น จึงสรุปได้ ๕ ประการ ดังนี้

ก) การสวดพระปริตรเป็นการสืบสานต่ออายุพระพุทธศาสนา

ข) พระภิกษุสวดพระปริตรแล้วเป็นการป้องกันอันตรายต่างๆ เช่น ผี เทวดา ยักษ์ ไม่ให้มาเบียดเบียนพระภิกษุ

ค) ทำให้พระภิกษุเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้วยการประยุกต์ใช้ให้เข้ากับความเชื่อเรื่องผีดั้งเดิมของแต่ละชุมชน

ง) เป็นสงเคราะห์แก่ผู้ที่ได้รับความทุกข์เดือดร้อน และความสบายใจของคนในชุมชน

จ) ฆราวาสสามารถนำเอาคาถาพระปริตรไปสวดได้ส่วนจะผลประการใดขึ้นอยู่กับข้อวัตรปฏิบัติแต่ละบุคคล ว่ามีศีลบริบูรณ์หรือไม่ ส่วนจะเป็นความมั่งงายหรือไม่นั้นก็สามารพพิสูจน์

ได้ตนเอง เพราะพระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า ธรรมของพระพุทธองค์นั้น สามารถพิสูจน์ได้ รู้ได้เฉพาะตน ไม่จำกัดกาล

๙) **พิธีกรรมตามคัมภีร์อาถรรพณ์เวทย์ของพราหมณ์** พวกอารยันกับชาวพื้นเมืองเดิมได้เขียนคัมภีร์ไว้ แบ่ง ๘ ประเภท โดยเฉพาะคัมภีร์ที่ ๖ เกี่ยวกับไสยศาสตร์ที่ใช้ภูตผีปีศาจทำอันตรายผู้ที่เป็นศัตรู ส่วนคัมภีร์ที่ ๗ นี้ เป็นพระเวทย์แก้ภูตผีปีศาจ เรียนปลุกเสกสิ่งของเพื่อขับไล่ผี หรือปลุกเสกวัตถุสิ่งของป้องกันผีร้าย คุณผี คุณไสยต่างๆ และแก้คุณไสยด้วย สรุปลได้ ๕ ประการ ดังนี้

(๑) คัมภีร์ของพราหมณ์มี ๘ ประเภท มีทั้งดีและไม่ดีช่วยรักษาและทำร้ายศัตรูหรือทำเพื่ออามิส ดังนั้น คัมภีร์ของพราหมณ์แบ่งออกเป็น ๒ นิภาย คือ นิภายขาว ใช้ไปในทางช่วยมนุษย์ให้มีความสุข โดยเวทมนต์คาถาบำบัดโรคภัยไข้เจ็บ และป้องกันอันตราย ส่วนนิภายดำ ใช้ไปในทางไม่ดี ทำอันตรายแก่ผู้อื่น ด้วยการใส่เวทมนต์คาถาทำให้คนเจ็บป่วย อาจทำให้คนเป็นบ้าหรือเป็นอันตรายต่างๆ

(๒) คาถาที่มีความสัมพันธ์กับคาถาอื่นๆ คือ คาถาที่ ๘ เป็นการเรียนคาถาทำเสน่ห์ เป็นไสยศาสตร์อันเป็นสาเหตุเมื่อผิดครูก็จะถูกวิญญาณร้ายเข้าสิงกลายเป็นเจ้าของผีปอบ และคาถาที่ ๖ เป็นคาถาที่ใช้ทำร้ายศัตรูหรือผู้มีวิชาเห็นแก่อามิสใช้ ผี วัตถุ สิ่งของเป็นสื่อกำกับด้วยคาถาไปทำร้ายผู้คนให้ได้รับความทุกข์เดือดร้อนเป็นบ้า หรืออาจถึงแก่ชีวิตได้

(๓) คาถาที่ ๗ เป็นการใช้สำหรับรักษาผู้ที่ถูกไสยศาสตร์ เป็นการเมื่อมีผู้ผูกก็มีผู้เรียนแก้ แต่ถ้าผู้เรียนแก้และผูกด้วยทำพิธีกรรมทั้งสองอย่างนี้จะไม่กลัวเพราะถือว่าเป็นพวกเดียวกัน เวลารักษาก็จะรักษาไม่ได้ผลวิชาที่เรียนมาก็เสื่อมเป็นภัยต่อตัวเองถูกวิญญาณเข้ามาแฝงอยู่ด้วยกลายเป็นผีปอบ

(๔) ไสยศาสตร์เป็นเรื่องพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ไม่ได้ผู้ที่ไม่เคยเกี่ยวข้องหรือไม่ถูกกระทำโดยผีปอบก็จะมองว่าเป็นเรื่องงมงายเชื่อถือไม่ได้

(๕) สิ่งที่จะบอกได้ว่าจริงหรือไม่ก็มีเพียงทางด้านกายภาพเชื่อว่าคนถูกผีปอบเข้าสิงแล้วรักษาทางไสยศาสตร์หายเป็นปกติ ส่วนสังคมข้างนอกจะมองอย่างไรก็เป็นเรื่องปัจเจกบุคคล

๑๐) **พระพุทธศาสนา** วิปัสสนากัมมัฏฐานได้เจริญท่ามกลางพระภิกษุสงฆ์ ฝ่ายเถรวาทและมหายาน มีพระคณาจารย์ผู้เชี่ยวชาญสั่งสอนเวทมนต์คาถาต่างๆ ขึ้นและได้ดัดแปลงแก้ไขวิชาไสยศาสตร์ ด้วยการคิดเอามนต์ของพราหมณ์ออกเสีย นำเอาพระพุทธรูปของพระพุทธเจ้าใส่แทนหรือปะปนกับมนต์ของพราหมณ์บ้าง จึงได้ทำการรวบรวมร้อยกรองขึ้นเป็นบทบาท แล้วนำไปใช้ตามหลักวิชาไสยศาสตร์ ปรากฏว่าได้ผลดียิ่ง จึงได้มีการร่ำเรียนสืบต่อ ๆ กันมา สรุปลได้ ๕ ประการ ดังนี้

(๑) การที่พระพุทธเจ้ายกย่องพระโมคคัลลานอัครสาวกเบื้องซ้ายเป็นผู้เลิศในทางฤทธิ์ และการแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ก็เป็นไป เพื่อสงเคราะห์บุคคลให้เกิดศรัทธาพระพุทธศาสนา รู้วิธีการทำบุญ ทำทาน เสียสละเพื่อลดความตระหนี่ เป็นผู้ถึงซึ่งพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

(๒) การที่พระภิกษุเจริญสติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ใช้จิตมีสมาธิบริกรรมคาถาปลุกเสกพระเครื่องวัตถุสิ่งของ และวิชาอื่นๆ โดยเอาพิธีกรรมและคาถาของพราหมณ์มาประยุกต์ใช้ เพื่อเป็นการฉลองศรัทธาญาติโยม

(๓) สังคมไทยโดยทั่วไปก็ไม่ได้ปฏิเสธเรื่องไสยศาสตร์ เช่น การสักยันต์ มีทั้งพระภิกษุและฆราวาสสักยันต์ให้กับผู้ที่เชื่ออิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ อยู่อย่างคงกระพัน โชคลาภ เมตตามหานิยม และอื่นๆ

(๔) การที่จะเป็นจริงตามศรัทธาหรือไม่เป็นเรื่องความเชื่อเฉพาะบุคคล และกลุ่มบุคคลที่มีความคิดเห็นตรงกัน

(๕) การที่พระภิกษุสงฆ์ประกอบพิธีกรรมอย่างนี้ ไม่ได้เป็นไปตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก หากพระพุทธรูปศาสนาเปรียบเสมือนต้นไม้พิธีกรรมเหล่านี้เปรียบเสมือนสะเก็ดของต้นไม้

๑๑) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ จำนวน ๒๑ รูป/คน สรุป จากการสัมภาษณ์แล้วสามารถแบ่งบุคคลออกเป็น ๘ กลุ่ม ประกอบด้วย ดังนี้

(๑) กลุ่มพระภิกษุสงฆ์ ผู้ประกอบพิธีกรรมรักษาคณถูกผีปอบเข้าสิงและผีอื่นๆ ปกติหลวงพ่อกจะทำพิธีในโบสถ์รักษาคณถูกผีปอบเข้าสิง และผีอื่นๆ โดยจับผีปอบด้วยคาถาอาคมผ่านร่างทรง

(๒) กลุ่มผู้เข้าร่วมพิธีกรรมจับไม้ทศกัณฐ์ เพื่อให้หลวงพ่อกทำพิธีกับร่างทรงสื่อกับไม้ทศกัณฐ์ไล่จับผีปอบไล่กระบอกไม้ไผ่ เรียกว่า พิธีกันหมู่บ้านเป็นพิธีใหญ่

(๓) กลุ่มผู้ที่เป็นร่างทรง ทำพิธีในโบสถ์ให้กับหลวงพ่อกจับผีปอบ ไล่ผีปอบจับไล่กระบอกไม้ไผ่ คนเป็นร่างทรงต้องถือศีลห้า

(๔) กลุ่มผู้นำชุมชนมีผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ที่คลุกคลีอยู่กับพิธีกรรมการรักษาคณถูกผีปอบเข้าสิงที่ญาติพามาขอให้หลวงพ่อกรักษา และการทำพิธีกันหมู่บ้าน

(๕) กลุ่มผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน ได้พบเห็นเหตุการณ์มาตั้งแต่เด็กๆ ผีปอบเวลาเข้าสิงคนมีอาการอย่างไร จนหายเป็นปกติแล้วเป็นอย่างไร และจะเป็นที่รู้กันว่าใครบ้านไหนไปเรียนเอาของดีมาแล้วรักษาไม่ได้กลายเป็นผีปอบ

(๖) กลุ่มคนถูกผีปอบเข้าสิง จะเป็นคนสุขภาพไม่แข็งแรง คือ เดิมทีก็เจ็บป่วยมีโรคประจำตัวอยู่แล้วร่างกายอ่อนแอจิตใจก็อ่อนแอไปด้วย ผีปอบเข้าสิงได้ง่ายและมักจะเข้าสิงคนเดิมซ้ำ ๆ

(๗) กลุ่มคนที่เป็นญาติเป็นเพื่อนคนเคยถูกผีปอบเข้าสิง จะเห็นอาการที่เกิดขึ้นกับคนถูกผีปอบเข้าสิง จะเห็นอาการมากับตาตนเอง การรักษาของหลวงพ่อกจนหายเป็นปกติ

(๘) กลุ่มครูอาจารย์โรงเรียนบ้านดอนยานาง แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความเชื่อว่ามีผีปอบนั้นเป็นอุปทาน แต่ถึงจะไม่เชื่อก็ไม่ลบหลู่ และไม่ประมาท ระวังตัวตัวเอง

การประกอบพิธีกรรมของพระครูประสุตธรรมสุนทร แตกต่างออกไปจากคนอื่นๆ ทำพิธีโดยใช้ผู้ชายเป็นร่างทรงสื่อกับวิญญาณไปจับผีปอบ คือ การใช้ผีไปจับผี การเป็นผีปอบมาจากผู้ที่ไปเรียนวิชาไสยศาสตร์เป็นสาเหตุของการเป็นผีปอบ ดังนี้

๑. เรียนเอาของดี รักษาไม่ได้ เช่น คาถา สักยันต์ เครื่องรางของขลัง พวกเมตตามหานิยม คำขายโชคลาภ

๒. ผีเชื้อ พวกทายาท ที่ตกทอดมา พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ญาติพี่น้อง ที่เรียนเอาของดีแล้วตายไป วิญญาณผีปอบก็จะอาศัยและแฝงอยู่กับลูกหลานบ้านนั้นต่อไป

๓. ผีฟ้า ฟ้อนรำรักษา คาถา ผิดครูกลายเป็นผีปอบเวลาไปรักษาคณป่วย คนป่วยหายก็จะลุกขึ้นรำฟ้อนกับผู้รักษา (หมอราผีฟ้า) ถ้ารักษาไม่หายก็จะป่วยหนักมากขึ้นเพราะผีปอบมาอาศัยอยู่ด้วย

ไสยศาสตร์ที่เป็นมนต์ดำพวกเมตตามหานิยม การสักยันต์ เช่น นกสาลิกา ลงอักขระ เครื่องรางของขลังแล้วรักษาไม่ได้ ผิดครู (ข้อห้าม) กระทำ เช่น ห้ามกินของงานศพ และอื่นๆ นานวัน

เข้าทำให้วิญญาณชั่วร้ายเข้ามาแทรกสิงอยู่ด้วยกลายเป็นผีปอบไปในที่สุด ตอนแรกจะไม่รู้สึกตัวว่าตัวเองเป็นผีปอบพอนานผีปอบแก่กล้ามากขึ้นเที่ยวไปเข้าสิงผู้คนแล้วออกปากบอกเจ้าของปอบคือใคร เจ้าตัวก็จะรู้ตัวว่าตัวเองเป็นผีปอบ ดังนั้น จึงสรุปได้ ๑๐ ประเด็น ดังนี้

๑. คนหมู่บ้านดอนยานางมีความเชื่อว่าผีปอบเหมือนคนจังหวัดอื่นๆ ในภาคอีสาน
๒. พระครูประสุตธรรมสุนทร การประกอบพิธีการรักษาคนถูกผีปอบเข้าสิง และพิธีกันหมู่บ้านไล่จับผีปอบ สำหรับพิธีกันหมู่บ้านแตกต่างออกไปจากหมอธรรมคนอื่นๆ โดยการทำพิธีเข้าทรงเรียกว่า ใช้ผีจับผีปอบ และผีอื่นๆ
๓. คนหมู่บ้านดอนยานางเห็นการประกอบทำพิธีของหลวงพ่อรักษาคนถูกผีปอบเข้าสิง และผีอื่นๆ หายเป็นปกติทุกรายจนมีชื่อเสียงโด่งดังในแถบภาคอีสาน และมีญาติผู้ป่วยมานิมนต์ให้ไปรักษาญาติพี่น้อง ทำพิธีกันบ้านและกันหมู่บ้าน
๔. การทำพิธีรักษาคนถูกผีปอบเข้าสิงไม่ใช่กิจของสงฆ์ก็ตาม แต่เป็นการสงเคราะห์คนในชุมชนบ้านดอนยานาง และจังหวัดอื่นๆ ในภาคอีสาน ที่ได้รับความทุกข์เดือดร้อนจากกระทำของผีปอบ และผีอื่นๆ
๕. เจ้าหน้าที่ปกครองส่วนท้องถิ่นได้เข้ามาสอดส่องดูแลทำหน้าที่สอบถามการทำพิธีเป็นการหลอกลวงชาวบ้านหรือไม่ และได้เดินทางมาดูการทำพิธีของหลวงพ่อ
๖. วัดดอนยานางถึงแม้จะทำพิธีรักษาคนถูกผีปอบเข้าสิง แต่ก็มี การเผยแพร่พระพุทธศาสนาตามเทศกาลต่างๆ และจัดกิจกรรมช่วยเหลือสังคมมากมาย
๗. ความเชื่อเรื่องผีปอบเป็นความเชื่อเรื่องผีเดิมๆ ในอดีตที่ยังไม่เสื่อมคลายหายไปตามยุคสมัยใหม่เทคโนโลยีที่เจริญแล้ว
๘. สังคมคนในเมืองมองสังคมชนบท ความเชื่อเรื่องผีปอบที่ออกอาละวาดในภาคอีสานและหมู่บ้านดอนยานางเป็นเรื่องมง่าย เพราะไม่สามารถพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ได้ สำหรับท่าทีของพระพุทธศาสนาก็ไม่ได้ปฏิเสธเรื่องผีแต่อย่างใด แต่เพื่อเป็นการสงเคราะห์ด้วยการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว
๙. ความเชื่อเรื่องผีปอบก็ต้องอยู่ในกรอบไม่ไปละเมิดสิทธิบุคคลอื่นให้ได้รับความเดือดร้อนในบริบทของสังคมชุมชนนั้นๆ และไม่ใช่การหลอกลวงเรียกทรัพย์สินเงินทองบนความทุกข์ยากของคนได้รับเดือดร้อนมาขอความช่วยเหลือ

๑๐. เมื่อมีผีปอบอาละวาดในภาคอีสานเมื่อไรจะเป็นข่าวฮือฮาทุกครั้ง ทำให้คนในสังคมวิพากษ์วิจารณ์ไปต่างๆ นานา การวิพากษ์วิจารณ์ก็ทำได้แต่คิด เมื่อนำไปสร้างหนังละครก็ได้รับความนิยมมาก เพราะมันทำให้คนอยากรู้อยากเห็นตื่นเต้นไปกับการแสดงของตัวละคร ความเชื่อเรื่องผีมีกันทุกสังคมเรียกชื่อแตกต่างกันไปตามทัศนคติของชุมชน เช่น การนับถือศาสนา นับถือผี ลัทธิพรหมณ์ และอื่นๆ แต่การที่จะบอกว่าผีปอบมีจริงหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละบุคคลที่มีเหตุการณ์เกิดขึ้นกับตนเอง พ่อ แม่ ญาติ พี่น้อง เพื่อน คนในชุมชนนั้นๆ

๑๒) ผีปอบตามแนวคิดความของนักจิตเวช นายแพทย์สัจน์ สุวรรณเลิศ ได้ศึกษาพบว่า ผีปอบเกิดได้หลายทางด้วยกัน ผีปอบเกิดจากตัวของคนคนนั้น จุดกำเนิดสืบเนื่องมาจากใครก็ตามที่ไปศึกษาวิชาไสยศาสตร์ หรือเวทมนต์คาถาอย่างหนึ่งอย่างใดกับอาจารย์ เช่น คาถาที่ทำให้ทำมาค้าขึ้น

เสน่ห์ยาแฝด คาคาทำให้ปวดแสบหรือคาคาลิ้นทอง คาคาทำให้เกิดเสน่ห์ในอวัยวะเพศ คาคาชนิดนี้จะไวต่อการเป็นฝีปอบมาก เมื่อเรียนวิชาอาคมมีข้อห้ามที่ไม่ให้ประพาศซึ่งเป็นเคล็ดและภาษาอีสานเรียก “คะลำ” เช่น ห้ามรับประทานอาหารบางอย่าง การรับเงินค่าเล่าเรียนสูงกว่ากำหนด ลอดราวผ้าหรือความประพาศที่ไม่เหมาะสมอย่างอื่นๆ ผู้ที่ประพาศผิดฝีปอบก็จะแฝงอยู่ในตัวของคนๆ นั้น โดยอัตโนมัติเจ้าตัวอาจจะรู้หรือไม่รู้ก็ได้

จากประสบการณ์กล่าวเป็นแนวทางกว้างๆ ได้ดังนี้

(๑) ผู้ป่วยเป็นโรคประสาท การรักษาจำเป็นต้องให้ผู้ป่วยได้ระบายเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวกับผีให้ผู้รักษาฟังโดยไม่ได้ขัดแย้งผู้ป่วย เพื่อให้ผู้ป่วยได้ระบายออกอย่างเต็มที่ การแพทย์ปัจจุบันให้ผู้ป่วยเล่าซ้ำแล้วซ้ำอีกจะทำให้สิ่งต่างๆ ที่ฝังอยู่ในจิตไร้สำนึกแล้วเป็นหน้าที่ของผู้รักษาเอง ผู้ป่วยจะเห็นว่าความเกี่ยวข้องอย่างไรระหว่างอาการผีเข้ากับปัญหาที่เขาเผชิญ เขาจะได้เรียนรู้และเข้าใจเหตุผลของการเจ็บป่วยของเขาเอง เมื่อถึงจุดนี้แล้วผู้ป่วยจะยอมรับและมองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นขั้นตอน การรักษาจึงจะได้ผล แทนที่จะห้ามไม่ให้ผู้ป่วยพูด ผู้ป่วยเลยไม่ยอมพูดหรือไม่ยอมเล่าสิ่งต่างๆ รวมทั้งสิ่งมหัศจรรย์ผู้หลงเชื่อมานาน

(๒) ผู้ป่วยเป็นโรคจิต มักจะเป็นพวกที่ฝีปอบเข้าบ่อยๆ ถ้ามีสาเหตุแทรกซ้อนทางกายเกิดขึ้นหรือถ้าอาการทางประสาทรุนแรง จึงส่งต่อไปที่โรงพยาบาลฝ่ายจิต เนื่องจากผู้ป่วยเป็นโรคประสาทยังมีสติสัมปชัญญะอยู่ ส่วนใหญ่มักจะมีบุคลิกภาพเป็นแบบอุปาทานแต่ก็ไม่ใช้ทุกรายไป ผู้ป่วยเริ่มรู้สึกตัวและตอบคำถามต่างๆ ได้ ส่วนใหญ่จะมีการอ่อนเพลียไม่มีแรงและง่วงๆ จะกลัวฝีปอบหรือผีอื่นๆ มาเข้าอีก ในระยะนี้การรักษาโดยใช้จิตบำบัดและแบบประคับประคองมีความสำคัญมาก ตอนแรกๆ ผู้ป่วยจะโยนความผิดไปให้ผีแทบทั้งนั้น ผู้รักษาจะต้องให้ผู้ป่วยเล่าเรื่องความเป็นมาของผีมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ โดยผู้รักษาจะต้องตั้งใจฟังและมีความเข้าใจเรื่องผีตามสมควร เนื่องจากเรื่องความเชื่อเรื่องผีฝังลึกอยู่ภายใต้จิตไร้สำนึก ก่อให้เกิดมีผีเข้าผู้ป่วยหรือผีมีอิทธิพลต่อผู้ป่วย ถึงอย่างไรก็ตาม เรื่องผีเข้าก็เป็นของในทัศนะของผู้เขียนเพราะเรื่องผีเข้าเป็นเรื่องที่สังคมยอมรับเมื่อมีการเจ็บป่วยเกิดขึ้นโดยโทษไปที่ผี เมื่อผีออกไปแล้วทุกอย่างก็เรียบร้อยกลับเข้าสู่สังคมได้เรียบร้อยแต่ถ้าบอกว่าผีเป็นโรคจิต (วิกลจริต) การเชื่อมโยงไปสู่ความเชื่อถือของคนที่สืบทอดกันมา อันจะนำไปใช้ในการปกครองทางสังคมจิตวิทยา จิตวิทยา มานุษยวิทยา และนำไปใช้ในการแพทย์ เช่น เรื่องของจิตเวชศาสตร์และสุขภาพจิต

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาพบว่า ผีที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนามีมากมาย โดยเฉพาะในธรรมบท เมื่อพระพุทธศาสนาเผยแผ่ออกไปสังคมไทยรับเอามาประพาศปฏิบัติผสมผสานกับความเชื่อเดิมเรื่องผีและพิธีกรรมของพราหมณ์ โดยนำเอามูลเหตุที่เกิดขึ้นพระพุทธศาสนามาประยุกต์เป็นประเพณีฮีตสิบสองและพิธีกรรมความเชื่อของชาวบ้านรวมทั้งพิธีกรรมของพราหมณ์ กลายเป็นพิธีกรรม ผี พุทธ พราหมณ์ ปะปนกันอยู่ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงการเรียนรู้ในทางพระพุทธศาสนา

๑) การที่พระภิกษุทำพิธีกรรมให้กับชาวบ้านด้วยการรับกัจฉินมน์ เพื่อเป็นการฉลองศรัทธาญาติโยมด้วยจิตเมตตาเป็นการสงเคราะห์ เนื่องจากพระพุทธศาสนาจะดำรงอยู่ได้ต้องอาศัยพุทธบริษัทสี่

๒) เมื่อศรัทธาเกิดขึ้นแล้วย่อมสั่งสอนญาติโยมความเชื่อเรื่องกรรมอันเป็นหลักคำสั่งสอนพระพุทธเจ้าได้โดยง่าย และธรรมที่ลึกซึ้งยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) ศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในประเพณีพิธีกรรมฮีตสิบสองคองสิบสี่
- ๒) ศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏในแนวคิดความเชื่อเรื่องผีกับวิถีชีวิตคนในชุมชน
- ๓) ศึกษาหลักธรรมในการเอาชนะความกลัวผี

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources)

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด ๙๑ เล่ม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

———. พระธัมมปทัฏฐกถา (แปล) ภาค ๗. พิมพ์ครั้งที่ ๑๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

ข. เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources)

(๑) หนังสือ :

กรมศิลปากร. ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๕.

กรมศิลปากร กองโบราณคดี. พื้นที่อีสาน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๑

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์เอกลักษณ์

และภูมิปัญญาจังหวัดกาฬสินธุ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔.

คำพูน บุญทวี. ลูกอีสาน. กรุงเทพมหานคร : เอลโล่การพิมพ์, ๒๕๕๐.

จรี จุลละเกศ. มนุษย์วิทยาเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : แพรววิทยา, ๑๕๑๖

ฐานัน. พิธีกรรมและความเชื่อท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แสงดาว, ๒๕๔๙.

โชติ ศรีสุวรรณ. ประเพณีสิบสองเดือน. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเวิลด์การพิมพ์, ๒๕๕๑.

ชัยมงคล อุดมทรัพย์. คัมภีร์ไสยศาสตร์ ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร : ไสยการพิมพ์, ๒๕๕๐.

เดิม วิภาคย์พจนกิจ. ประวัติศาสตร์อีสาน. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒.

ธนิต อยู่โพธิ์. แปลและเรียบเรียง. อานุภาพพระปรีตต์ พร้อมด้วย ตำนาน แล คำแปล ทวาทสปรีตต์

หรือ สิบสองตำนาน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๑๗.

ธวัช ปุณโณทก. วรรณกรรมอีสาน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๒.

———. วรรณกรรมท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๕.

———. ภาษาถิ่น Dialects FL ๓๒๓. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๖๓๖

นที ลานโพธิ์ และ เทพนา ศิวบุตร. ตำนานผีปอบ พระจุลหมา ซี่อุมแมวดำ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ Animate Group, ๒๕๔๖.

นายแพทย์สงัน สุวรรณเลิศ. ผีปอบ ผีเข้า ในทฤษฎะทางจิตเวชศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : บริษัทบพิตรการพิมพ์, ๒๕๒๙.

บุญเกิด พิมพ์วรรณธากุล. ประเพณีอีสาน และ เกร็ดโบราณคดีไทยอีสาน. ขอนแก่น : ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, ๒๕๔๔.

- ผศ. สุเมธ เมธาวิทยกุล. **สังกัปปิธีกรรม**. กรุงเทพมหานคร. โอ.เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๒.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). **กรรมและนรกสวรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่**. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, ๒๕๓๑.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, ๒๕๕๐.
- พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. **พระราชพิธีสิบสองเดือน เล่ม ๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : องค์การค้าคุรุสภา, ๒๕๒๘.
- พระพรหมโมลี, (วิลาส ญาณวโร ป.ธ.๙), **โลกทิปนี**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, ๒๕๔๓.
- พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ. **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในอินเดีย**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวย, ๒๕๔๖.
- พระมหาปรีชา ปริญาโร. **ประเพณีโบราณไทยอิสาน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ พ. พิทยาการ, ๒๕๔๕.
- พระราชธรรมนิเทศ (ระบแบบฐิตญาโณ). **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.
- พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ. **ปรมัตถโชติกะ มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา ปริจเฉทที่ ๕ เล่ม ๑ วิถิจตุกะและปฏิสนธิจตุกะ**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : จัดพิมพ์โดย มูลนิธิสัทธัมมโชติกะ, ๒๕๔๐.
- พระอุดรคณาธิการ (ชวนินทร์ สรรค์คำ). **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในอินเดีย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.
- เพ็ญศรี ดูก. ไพฑูรย์ สันลาร์ตัน. ปิยนถ บุนนาค. วราภรณ์ จิวชัยศักดิ์. **วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖.
- มณี พะยอมยงค์. **เครื่องสักการะในล้านนาไทย**. เชียงใหม่ : ส. ทรัพย์การพิมพ์, ๒๕๒๙.
- ยุพร แสงทักษิณ. **ไทยศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมอิเล็กทรอนิกส์ รุ่นที่ ๑.๐๐**. กรุงเทพมหานคร : ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๒.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, ๒๕๔๖.
- เริง อรรถวิบูลย์. **พิธีกรรมนิยมสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ป. พิศนาเคการพิมพ์, ๒๕๑๖.
- ส.พลายน้อย. **ตำนานผีไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัทวี.ปรีนท์, ๒๕๕๒.
- สิทธิชัย จินดาหลวง. **น้ำพระพุทธรมณต์ศักดิ์สิทธิ์ ในพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๐.
- เสถียรโกเศศ. **เล่าเรื่องในไตรภูมิ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : อมการพิมพ์, ๒๕๑๓.
- เสฐียร พันธรังสี. **ศาสนาเปรียบเทียบ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดสื่อการค้า, ๒๕๑๓.
- _____. **พระท่านสวดอะไร**. กรุงเทพมหานคร : หจก.หอรัตนชัยการพิมพ์, ๒๕๔๓.
- สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ **ตำนานพระปริตร**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๑๑.

สำนักพิมพ์ อำนวยสาสน์. สวตมณต์ สิบสองตำนานแปล พร้อมด้วยโยจักษ์ขุมแปลและปิกณณคาถาแปล.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทวีพิมพ์ดี, ๒๔๗๕.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. วัฒนธรรมพื้นบ้าน : กรณีอีสาน. กรุงเทพมหานคร :

พิมพ์ในงานสมมนาทางพิมพ์ในงานสมมนาทางวิชาการ, ๒๕๓๒.

อภิศักดิ์ โสมอินทร์. โลกทัศน์อีสาน ภาพลัทธิ. ภาพลัทธิ : โรงพิมพ์ประสานการพิมพ์, ๒๕๒๔.

พระยาอนุমানราชธนะ (ยง เสฐียรโกเศศ), ชีวิตชาวไทยสมัยก่อนและการศึกษาเรื่องประเพณีไทย

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๑๕.

————. ผีสางเทวดา. กรุงเทพมหานคร : บริษัท บีเค อินเตอร์พรีน จำกัด, ๒๕๔๙.

————. เรื่องเกี่ยวกับประเพณีไทย (เนื่องในเทศกาลตรุษสารท). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แพร่การช่าง, ๒๕๐๔.

————. ประเพณีเบ็ดเตล็ด. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๐๘.

ชัยมงคล อุดมทรัพย์. คัมภีร์ไสยศาสตร์ ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร : ไสยการพิมพ์, ๒๕๕๐.

วิชากรณ แสงมณี. ผีในวรรณคดี. กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมสาร, ๒๕๓๖.

วิทย์ พินคณเงิน. ความเป็นมาของมนุษยชาติ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งโรจน์การพิมพ์, ๒๕๑๕.

(๒) วิทยานิพนธ์

เกวลิน ภูมิภาค. “ความเชื่อทางศาสนาและลัทธิที่ปรากฏในวรรณกรรมคำสอนของชาวอีสาน” วิทยานิพนธ์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๓.

พระณัฐรุจน์ วุฑฒญาโณ (เดชวงค์). “การศึกษาอิทธิพลพระพุทธศาสนาต่อประเพณีขึ้นเรือนใหม่ล้านนา”,

วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระประเสริฐ ชุตินธโร (สุนทรวัฒน์). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่อง ไสยศาสตร์กับพุทธศาสตร์ตามทรรศนะ

ของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)”, พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย :

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พระมหาสุพรรณ เผือกพันธ์. “การศึกษาความเชื่อเรื่องผีปอบในบริบทสังคมไทยพุทธ ศึกษาเฉพาะ

กรณีหมู่บ้านหนองทามน้อย จังหวัดศรีสะเกษ”, วิทยานิพนธ์ศาสนาเปรียบเทียบ

มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๓.

ภูมิจิต เรืองเดช. “ความเชื่อและการนับถือผีในกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

: สถาบันราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๔๖.

มณฑกานต์ ศิริมา. การปรับเปลี่ยนพิธีกรรมเซี่ยงซ้องของชาวอำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด.

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๗.

จำเนียร พันทวี. “พิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ของชาวบ้านหมื่น ตำบลหมื่น กิ่งอำเภอเชียงขวัญ

จังหวัดร้อยเอ็ด” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๐.

วิเชียร พลหาญ. “หมอธรรม : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร

มหาบัณฑิต. ทยคดีศึกษา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, ๒๕๓๔.

(๓) เว็บไซต์

ข่าวสด. ภาพลัทธิฮือฮาล่าปอบอาละวาด. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก

[http://www.khaosod.co.th/view_news.php?newsid=TUROd๑๑ERXhOREExTURJMU๑๑PT๑= \(๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๓\).](http://www.khaosod.co.th/view_news.php?newsid=TUROd๑๑ERXhOREExTURJMU๑๑PT๑= (๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๓).)

ราชบัณฑิตยสถาน. ศ. ดร.กาญจนา นาคสกุล. **คลังความรู้**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก

[http://www.royin.go.th/th/knowledge/detail.php?ID=๖๗\(๑ กันยายน พ.ศ.๒๕๕๕\).](http://www.royin.go.th/th/knowledge/detail.php?ID=๖๗(๑ กันยายน พ.ศ.๒๕๕๕).)

วีระศักดิ์ จารุแพทย์. **ผี : ความเชื่อของชาวอีสาน**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก [http://www.school.net.th/library/create-web/.../๑๐๐๐๐๔๕๖๗.html \(๙ กันยายน ๒๕๕๕\).](http://www.school.net.th/library/create-web/.../๑๐๐๐๐๔๕๖๗.html (๙ กันยายน ๒๕๕๕).)

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. **ประมวลสาระวิชาไทยศึกษา หน่วยที่ ๑-๗**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก

[www.scphub.ac.th/new_ulib/dublin.php?ID=๑๓๓๗๗๑๑๑๑๑๑ \(๙ กันยายน ๒๕๕๕\).](http://www.scphub.ac.th/new_ulib/dublin.php?ID=๑๓๓๗๗๑๑๑๑๑๑ (๙ กันยายน ๒๕๕๕).)

วิกิพีเดีย. **ผีถ้วยแก้ว**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก [http://th.wikipedia.org/wiki/%E๐%B๘%๘C%E๐%B๘%B๕ \(๙ กันยายน ๒๕๕๕\).](http://th.wikipedia.org/wiki/%E๐%B๘%๘C%E๐%B๘%B๕ (๙ กันยายน ๒๕๕๕).)

Pantown online society for everyone. **บ้านดอนยานาง**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก [http://donyanang.pantown.com \(๙ กันยายน ๒๕๕๕\).](http://donyanang.pantown.com (๙ กันยายน ๒๕๕๕).)

Thai Tambon.com. **รายการข้อมูลอำเภอในจังหวัดกาฬสินธุ์**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก

[http://www.thaitambon.com/tambon/tamplist.asp?ID=๔๖ \(๙ กันยายน ๒๕๕๕\).](http://www.thaitambon.com/tambon/tamplist.asp?ID=๔๖ (๙ กันยายน ๒๕๕๕).)

Thai Tambon.com. **ข้อมูลทั่วไป**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก [http://www.thaitambon.com/tambon/ttambon.asp?ID=๔๖๐๓๖๙ \(๙ กันยายน ๒๕๕๕\).](http://www.thaitambon.com/tambon/ttambon.asp?ID=๔๖๐๓๖๙ (๙ กันยายน ๒๕๕๕).)

Pantown online society for everyone. **บุญคุณลาน-ปราสาทรวงข้าว**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก [http://www.pantown.com/board.php?id=๕๑๑๓&area=&name=board๑๔&topic=๑&action=view \(๙ กันยายน ๒๕๕๕\).](http://www.pantown.com/board.php?id=๕๑๑๓&area=&name=board๑๔&topic=๑&action=view (๙ กันยายน ๒๕๕๕).)

Pantown online society for everyone. **ขอเชิญทุกคนกลับบ้านวันสงกรานต์เริ่มแล้ว**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก [http://www.pantown.com/group.php?display=content&id=๘๙๙&name=content๕&area= \(๙ กันยายน ๒๕๕๕\).](http://www.pantown.com/group.php?display=content&id=๘๙๙&name=content๕&area= (๙ กันยายน ๒๕๕๕).)

Pantown online society for everyone. **บุญบั้งไฟ** [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก

[http://www.pantown.com/board.php?id \(๙ กันยายน ๒๕๕๕\).](http://www.pantown.com/board.php?id (๙ กันยายน ๒๕๕๕).)

Pantown online society for everyone. **บุญซำฮะ**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก

[http://www.pantown.com/board.php?id. \(๙ กันยายน ๒๕๕๕\).](http://www.pantown.com/board.php?id. (๙ กันยายน ๒๕๕๕).)

Pantown online society for everyone. **งานวันออกพรรษา**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก

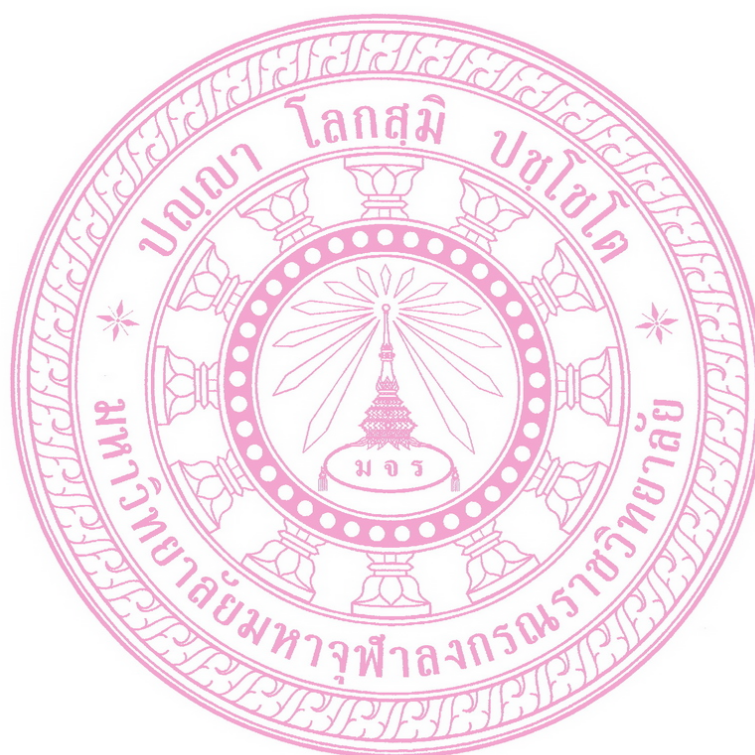
[http://www.pantown.com/group.php?display=content&id \(๙ กันยายน ๒๕๕๕\).](http://www.pantown.com/group.php?display=content&id (๙ กันยายน ๒๕๕๕).)

ข่าวสด. ภาพลัทธิฮือฮาล่าปอบอาละวาด. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก [http://www.khaosod.co.th/view_news.php?newsid=TUROd๑๑ERXhOREExTURJMU๑๑PT๑= \(๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๓\).](http://www.khaosod.co.th/view_news.php?newsid=TUROd๑๑ERXhOREExTURJMU๑๑PT๑= (๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๓).)

D-Library NLT KORAT, **มูลมังอีสาน**, [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก [http://branch.nlt.go.th/korat/d-library/index.php?p=show_detail&id=๓๕๕ \(๒ กรกฎาคม ๒๕๕๕\).](http://branch.nlt.go.th/korat/d-library/index.php?p=show_detail&id=๓๕๕ (๒ กรกฎาคม ๒๕๕๕).)

สำนักวิทยากรและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์. **ผีในความเชื่อของคนเขมรจังหวัดสุรินทร์**.

[ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก <http://library.sru.ac.th/index.php?NewsID=๓๖> (๑๕ กันยายน ๒๕๕๕).
 ๓๗. องค์จังหวัด. **ข่าวการสิ้นรัชโอรสาปยศกตบถ**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก
<http://www.thainationchannel.com/plawideo.php?id=๑๑๑๖๐> (๑๕ กันยายน ๒๕๕๕).

ภาคผนวก ก. บัญชีภาพประกอบการสัมภาษณ์

ภาพที่ ๑ ทางเข้าหมู่บ้านดอนยานาง

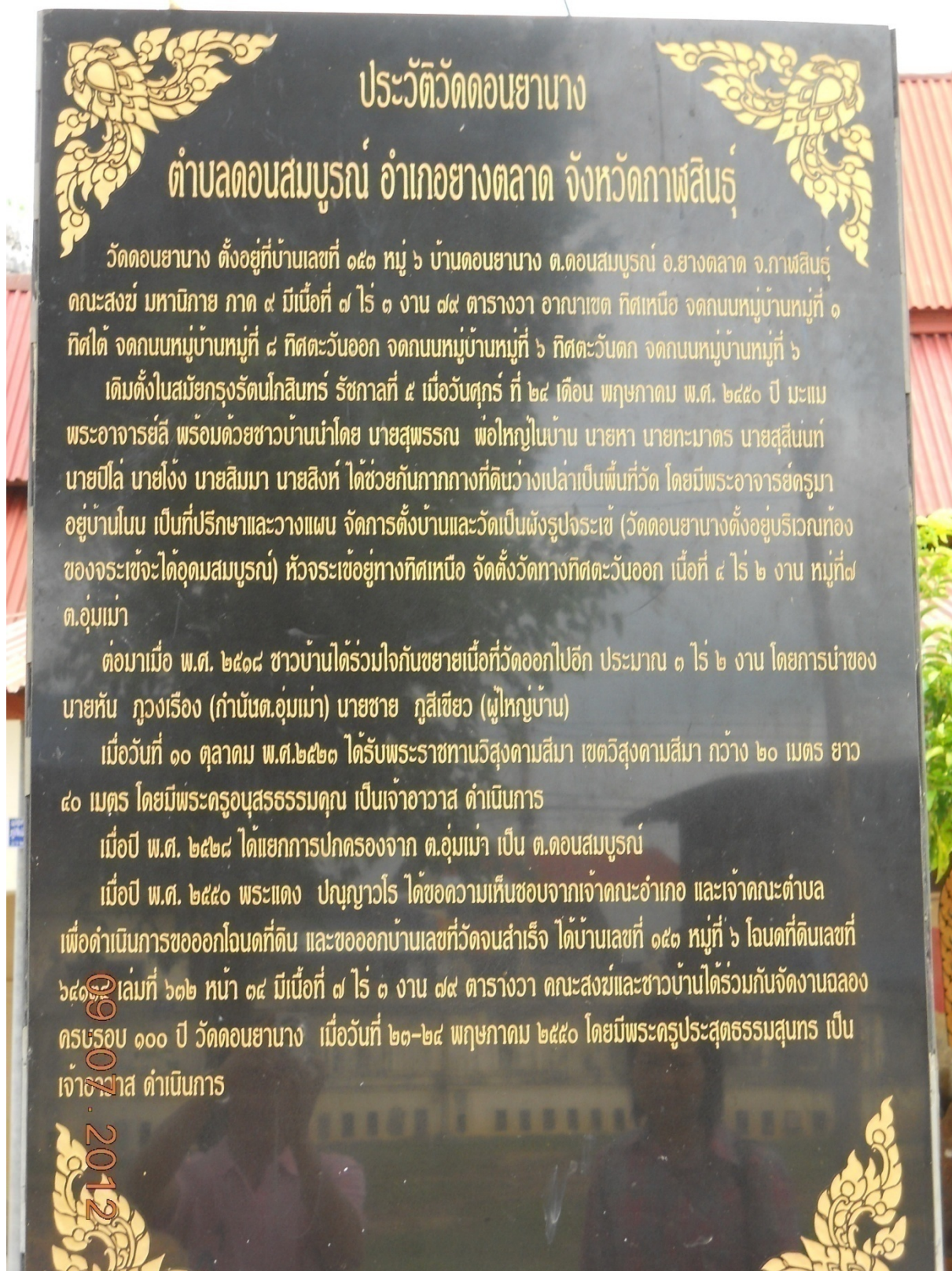
ภาพที่ ๒ ซุ้มประตูวัดดอนยานาง

ภาพที่ ๓ บริเวณวัดดอนยานาง

ภาพที่ ๔ โบสถ์ทำพิธีจับวิญญาณผีปอบ

ภาพที่ ๕ ประวัติบ้านดอนยานาง

ภาพที่ ๖ สัมภาษณ์ พระครูประสุตธรรมสุนทร เจ้าอาวาสวัดดอนยานาง

ภาพที่ ๗ ถานที่เฝ้ากระบอกลูกไม้ใส่วิญญานฝึบ

ภาพที่ ๘ สัมภาษณ์ พระภิกษุสมพร หมื่นหน้า (กำลังยืนมือ) และสามเณรนิติภูมิ แสนโยธา

ภาพที่ ๙ ไม้ ใผ่ สำหรับตัดเป็นกระบอกใส่วิญญาณผีปอบ

ภาพที่ ๑๐ สัมภาษณ์นายอดิเรก โยธาฤทธิ (ผู้เข้าร่วมพิธีไล่จับผีปอบ)
ผู้วิจัยทดลองจับทศกัณฐ์สำหรับไล่ผีปอบมาสู่พิธีแล้วจับกระบอกไม้ไผ่

ภาพที่ ๑๑ สัมภาษณ์ นางบุญเรือง ภูเขาแพทย์ คนเคยเห็นผี

ภาพที่ ๑๒ สัมภาษณ์ นายสายัณห์ โกฏรัตน (คนเป็นร่างทรง)

ภาพที่ ๑๓ สัมภาษณ์ นางเทียมจันทร์ ภูน้ำค้าง และนางแดง ภูดวงศรี (นางแดงเลื้อยสี่ล้อ)

ภาพที่ ๑๔ สัมภาษณ์ นางรินทร์ดา ประตาทะกา ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๙

ภาพที่ ๑๕ สัมภาษณ์ พระปรีชา (จันทโร) นันทวงษ์ พระลูกศิษย์ที่รับถ่ายทอดวิชาเกี่ยวกับผีปอบ

ภาพที่ ๑๖ สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ พิชัยเชิด ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๖

ภาพที่ ๑๗ สัมภาษณ์ นางรองทอง ภูแย้มนิล (เสื้อแดง) และ นางสาวสุพรรณ ภูแย้มใส (คนถูกผีปอบเข้าสิง) ป่วยๆ

ภาพที่ ๑๘ สัมภาษณ์ นางชลิตา ฤยอดเหม (เพื่อนถูกฉีดยาเสพติด) ขอบใจผู้พิทักษ์จับฉีดยา

ภาพที่ ๑๙ สัมภาษณ์ นางเมือง ภูสาย คนถูกฉีดยาเสพติด

ภาพที่ ๒๐ สัมภาษณ์ นายประยงค์ สรสันต์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑

ภาพที่ ๒๑ สัมภาษณ์ นายสมจิต ภูโยลิต ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑

ภาพที่ ๒๒ สัมภาษณ์ อาจารย์วิชัย ภูช่างทอง (ให้ข้อมูลตามเหตุการณ์ที่พบเห็นได้รู้มา)

ภาพที่ ๒๓ สัมภาษณ์ อาจารย์ทองม้วน ทิจันทร์มาต (ผู้หญิงผมยาว)

ภาพที่ ๒๔ สัมภาษณ์ เด็กชายอุทิศ ภูบอง ผู้ที่เคยเข้าร่วมพิธีจับไม้ทศกัณฐ์ไล่ผีปอบ

ภาพที่ ๒๕ สัมภาษณ์ นายนิพนธ์ ภูชีวี (คนเป็นร่างทรง)

ภาพที่ ๒๖ นายสายัณห์ โกฏิรัตน์ กำลังเข้าทรงในโบสถ์

ภาพที่ ๒๗ ร.ต.ท.หญิง กชกร โพธิ์หล้า ผู้วิจัยกำลังทดลองเข้าทรง

ภาพที่ ๒๘ นางแดง สมวัย อายุ ๓๖ ปี ชาวบ้านจากตำบลหลุบ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์
อาการของคนถูกฉีดยาเข้าเส้น

ภาพที่ ๒๙ พระครูประสุตธรรมสุนทร กำลังอาบน้ำมนต์ให้ญาติโยมที่รักษาอาการป่วย

ภาคผนวก ข.
(รูปแบบ) ข้อมูลเบื้องต้นผู้ให้สัมภาษณ์

แบบสอบถามความคิดเห็นของชาวชุมชนบ้านดอนยานาง
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เพื่อใช้ประกอบในการทำวิทยานิพนธ์การศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลความเชื่อเรื่องผีปอบที่มีต่อพิธีกรรมทางพุทธศาสนา : กรณีศึกษา บ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์ จึงขอความร่วมมือจากท่านกรุณาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว ดังนี้

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้ แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล

ส่วนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับหัวข้อทำวิทยานิพนธ์ (ลักษณะคำถามเชิงลึก) เป็นทัศนะความคิดเห็นส่วนบุคคลไม่มีผิดถูก เพื่อประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล

ส่วนที่ ๑ แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย ☒ ลงใน [] หน้าข้อความที่ตรงกับข้อมูลเกี่ยวกับตัวท่านเพียงข้อเดียว

๑. ชื่อ.....นามสกุล.....

๒. ที่อยู่อาศัย บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... ตำบล.....

อำเภอ..... จังหวัด.....

๒. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง อายุ.....ปี

๓. สถานภาพ

☐ โสด ☐ สมรส ☐ หย่าร้าง/หม้าย

๓. ประกอบอาชีพ

☐ เกษตรกรรม ☐ ค้าขาย ☐ รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ ☐ อื่น ๆ

๔. ระดับการศึกษา

☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี ☐ ปริญญาตรี ☐ สูงกว่าปริญญาตรี

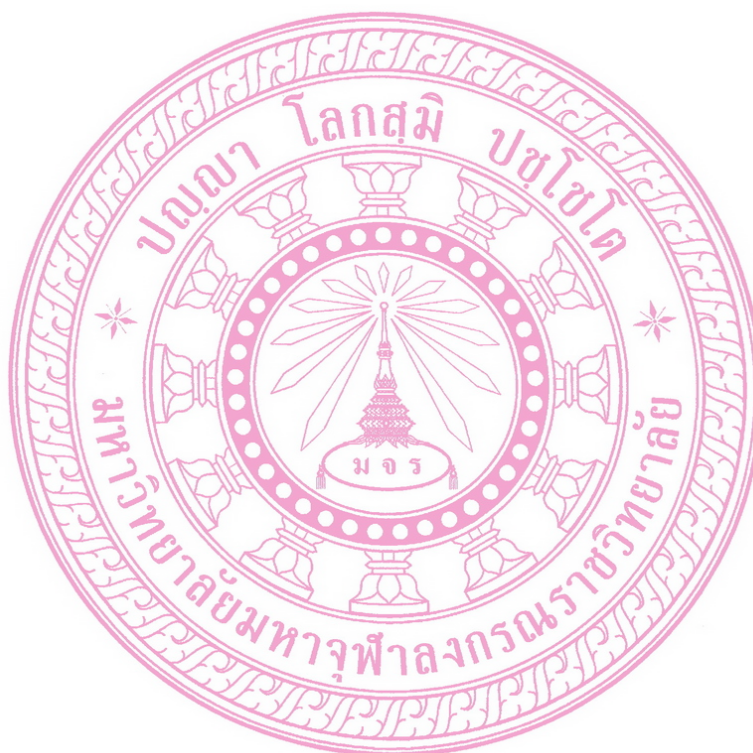
ส่วนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับหัวข้อทำวิทยานิพนธ์ (ลักษณะคำถามเชิงลึก) เป็นทัศนะความคิดเห็นส่วนบุคคลไม่มีผิดถูก เพื่อประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล

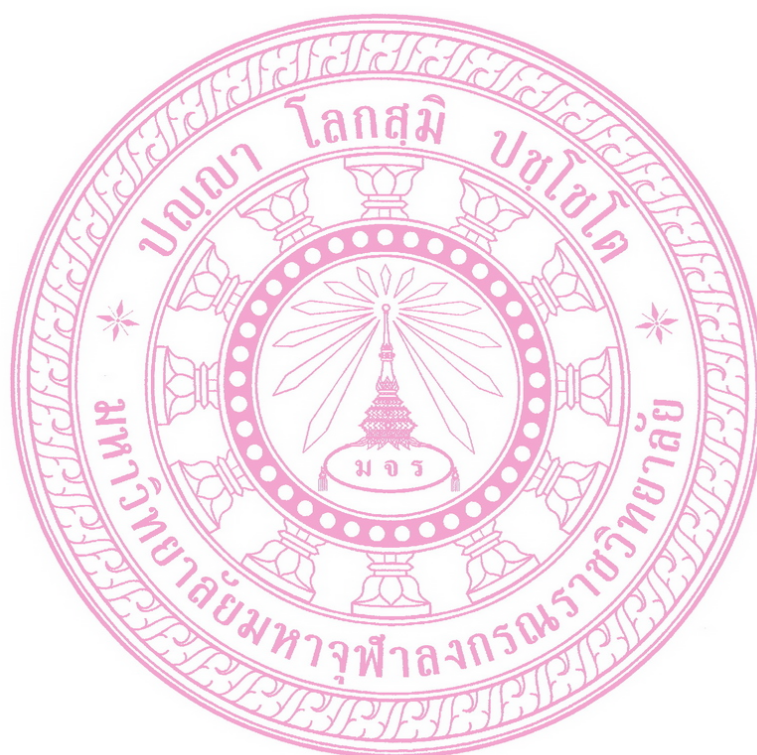
๑. ท่านมีความเห็นอย่างไรเกี่ยวกับผีต่างๆ และผีปอบ
๒. ท่านมีความเชื่อไหมว่ามีผีในโลกมนุษย์นี้
๓. ท่านเคยเห็นผีไหม
๔. ท่านเชื่อว่าผีปอบจริงไหม
๕. ถ้าเชื่อว่ามีผีปอบจริง ท่านกลัวผีปอบไหม
๖. ท่านมีวิธีป้องกันผีปอบอย่างไร
๗. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับพิธีไล่ผีปอบ
๘. ท่านเคยเข้าร่วมพิธีกรรมไล่ผีปอบ พิธีกรรมป้องกันผีปอบ พิธีกรรมจับผีปอบ และพิธีกรรมปัดรังควาน
๙. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับพิธีกรรมเหล่านี้
๑๐. ท่านเชื่อว่าคนสามารถกลายผีปอบได้ไหม
๑๑. ท่านคิดว่าคนที่เป็นปอบมีลักษณะอย่างไร
๑๒. ท่านเคยร่วมพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาตามประเพณีฮีตสิบสองหรือไม่
๑๓. ท่านเชื่อว่าคนในชุมชนเป็นผีปอบหรือไม่
๑๔. คนเป็นผีปอบมีลักษณะอย่างไร
๑๕. ท่านคิดว่าผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างไรบ้าง
๑๖. คนในชุมชนมีการเลี้ยงผีอย่างไรบ้าง
๑๗. ท่านคิดว่าผีปอบเกิดมาจากสาเหตุอะไร
๑๘. ท่านคิดว่าสาเหตุใดทำให้ผีปอบเข้าสิงคน
๑๙. ท่านเคยถูกผีปอบเข้าสิงไหม
๒๐. ท่านเคยร่วมพิธีทางพระพุทธศาสนาไหม
๒๑. ท่านเคยร่วมพิธีทางพระพุทธศาสนาไหม
๒๒. ท่านคิดว่าคนตายแล้วไปไหน
๒๓. ท่านมีความคาดหวังเกี่ยวกับเรื่องผีปอบ

ภาคผนวก ค. รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

๑. พระครูประสุตธรรมสุนทร (ผู้ทำพิธีเกี่ยวกับผีปอบ) เจ้าอาวาสวัดดอนยานาง ตำบลดอนสมบูรณ์ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ สัมภาษณ์ วันที่ ๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕
๒. พระสมพร หมื่นหน้า พระลูกวัดดอนยานาง (ผู้ช่วยทำพิธีจับผีปอบ) ตำบลดอนสมบูรณ์ อำเภอยางตลาด จังหวัด จังหวัดกาฬสินธุ์ สัมภาษณ์ วันที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕
๓. สามเณรนิติภูมิ แยมโยธา สามเณรลูกวัดดอนยานาง (ผู้เห็นเหตุการณ์) ตำบลดอนสมบูรณ์ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ สัมภาษณ์ วันที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕
๔. นายอดิเรก โยธาฤทธิ์ (คนเข้าร่วมพิธีไล่จับผีปอบ) บ้านเลขที่ ๑๒ หมู่ที่ ๑ บ้านดอนยานาง ตำบลดอนสมบูรณ์ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ สัมภาษณ์ วันที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕
๕. นางแดง ภูดวงศรี (ผู้เฒ่าผู้แก่) บ้านเลขที่ ๒๖ หมู่ที่ ๕ บ้านดอนยานาง ตำบลดอนสมบูรณ์ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ สัมภาษณ์ วันที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕
๖. นางเทียมจันทร์ ภูน้ำค้าง (ผู้เฒ่าผู้แก่) บ้านเลขที่ ๑๔ หมู่ที่ ๖ ดอนยานาง ตำบลดอนสมบูรณ์ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ สัมภาษณ์ วันที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕
๗. นางรินทร์ดา ประดาทะกา ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (เพื่อนบ้านถูกผีปอบเข้าสิง) บ้านเลขที่ ๒๙๕ หมู่ที่ ๙ บ้านดอนยานาง ตำบลดอนสมบูรณ์ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ สัมภาษณ์ วันที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕
๘. นายสายันต์ โกวิทรัตน์ (คนเป็นร่างทรง) บ้านเลขที่ ๑๗๒ หมู่ที่ ๘ บ้านดอนยานาง ตำบลดอนสมบูรณ์ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ สัมภาษณ์ วันที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕
๙. นางบุญเรือง ภูยาแพทย์ (คนเคยเห็นผี) บ้านเลขที่ ๔๔ หมู่ที่ ๖ บ้านดอนยานาง ตำบลดอนสมบูรณ์ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ สัมภาษณ์ วันที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕
๑๐. พระปรีชา (จันทสโร) นันทวงษ์ (ผู้สืบทอดวิชา) พระลูกวัดดอนยานาง ตำบลดอนสมบูรณ์ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ สัมภาษณ์ วันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕
๑๑. นายนิพนธ์ ภูขวี (คนเป็นร่างทรง) บ้านเลขที่ ๓๙ หมู่ที่ ๖ บ้านดอนยานาง ตำบลดอนสมบูรณ์ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ สัมภาษณ์ วันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕
๑๒. นายเสน่ห์ พิชัยเชิด ผู้ใหญ่บ้าน บ้านเลขที่ ๓๙ หมู่ที่ ๖ บ้านดอนยานาง ตำบลดอนสมบูรณ์ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ สัมภาษณ์ วันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕
๑๓. นายประยงค์ สรสันต์ ผู้ใหญ่บ้าน บ้านเลขที่ ๒๗๙/๘ หมู่ที่ ๑ บ้านดอนยานาง ตำบลดอนสมบูรณ์ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ สัมภาษณ์ วันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕
๑๔. นายสมจิต ภูโยสิต ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้านเลขที่ ๓๐๖ หมู่ที่ ๑ บ้านดอนยานาง ตำบลดอนสมบูรณ์ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ สัมภาษณ์ วันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕
๑๕. นางสาวสุพรรณ ภูแยมใส (คนถูกผีปอบเข้า) บ้านเลขที่ ๓๘ หมู่ที่ ๖ บ้านดอนยานาง ตำบลดอนสมบูรณ์ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ สัมภาษณ์ วันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕
๑๖. นางเมือง ภูสาย (คนถูกผีปอบเข้า) บ้านเลขที่ ๓๗ หมู่ที่ ๖ บ้านดอนยานาง ตำบลดอนสมบูรณ์ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ สัมภาษณ์ วันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕
๑๗. นางรวงทอง ภูแยมนิล (ญาติคนถูกผีปอบเข้า) บ้านเลขที่ ๓๘ หมู่ที่ ๖ บ้านดอนยานาง ตำบลดอนสมบูรณ์ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ สัมภาษณ์ วันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕

๑๘. นางชลิตา ภูยอดเหม (เพื่อนคนถูกผีปอบเข้า) บ้านเลขที่ ๖๘ หมู่ที่ ๑ บ้านดอนยานาง ตำบลดอนสมบูรณ์ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ สัมภาษณ์ วันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕
๑๙. อาจารย์วิชัย ภูช่างทอง (ครูโรงเรียนบ้านดอนยานาง) บ้านเลขที่ ๑๖๑ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ สัมภาษณ์ วันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕
๒๐. อาจารย์ทองม้วน ทิจันทร์มาศ (ครูโรงเรียนบ้านดอนยานาง) บ้านเลขที่ ๘๗ หมู่ที่ ๔ บ้านโคกสี ตำบลอู่เม่า อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ สัมภาษณ์ วันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕
๒๑. เด็กชายอุทิศ ภูปอง (คนเข้าร่วมพิธีไล่จับผีปอบ) บ้านเลขที่ ๑๔๓ หมู่ที่ ๙ บ้านดอนยานาง ตำบลดอนสมบูรณ์ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ สัมภาษณ์ วันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ/นามสกุล : ร.ต.ต.หญิง กชกร โพธิ์หล้า
 เกิด : วันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๐๕
 บิดา : นายจันทร์ โพธิ์หล้า
 มารดา : นางหนู โพธิ์หล้า
 สถานที่เกิด : บ้านเลขที่ ๑๑๕ หมู่ ๔ ต.เชียงยืน อ.เชียงยืน จ.มหาสารคาม
 การศึกษา : วิทยาลัยครูสวนสุนันทา กรุงเทพมหานคร ๒๕๓๖.
 ประสบการณ์ : รับราชการตำรวจ ทำหน้าที่เกี่ยวกับงบประมาณการเงิน
 สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
 ปัจจุบัน : ๖๘/๒๑๕ ซอยพหลโยธิน ๑ ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนใน
 เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร ๑๐๔๐๐

